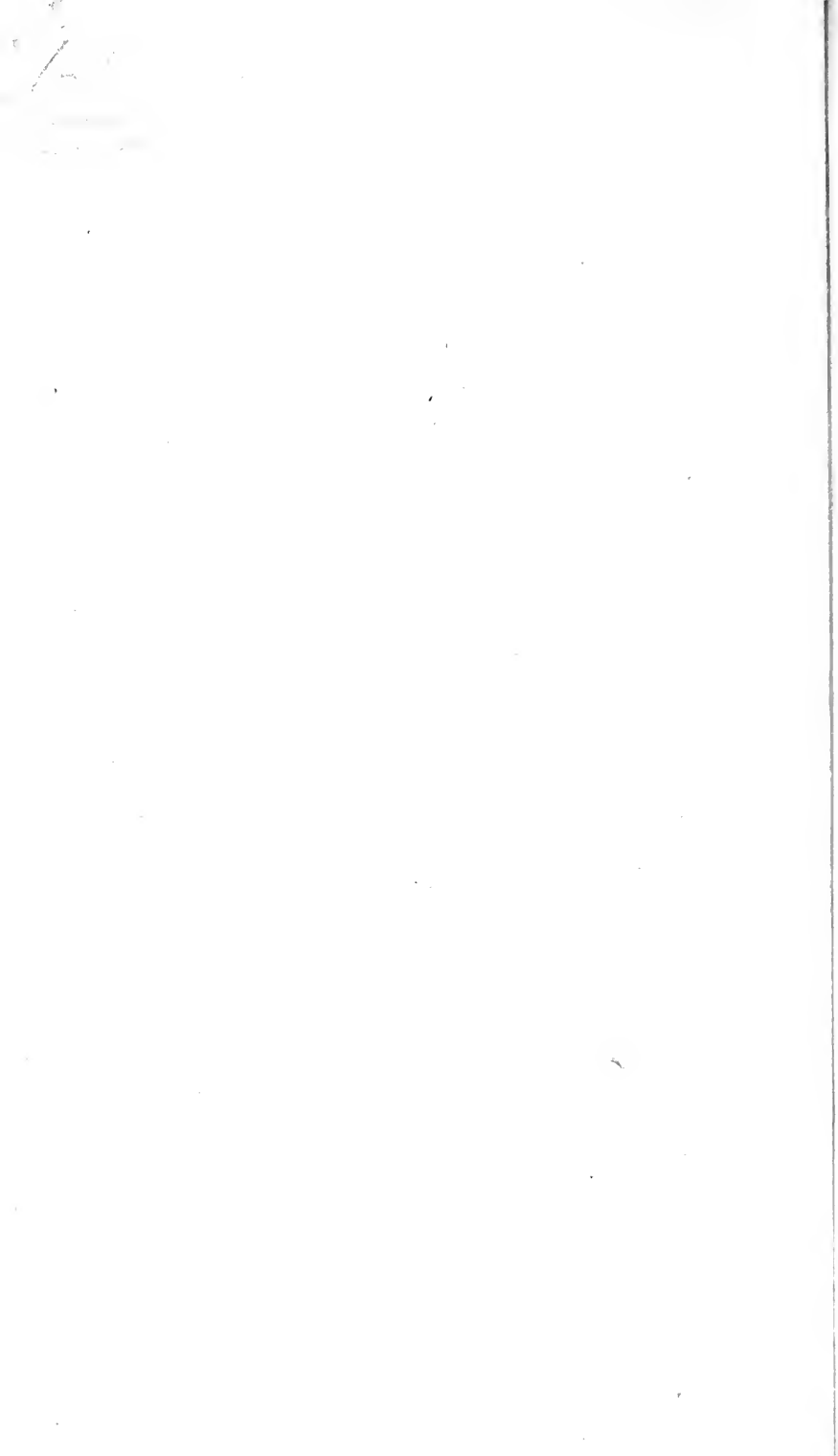

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Ottawa

OEUVRES
DE BOSSUET.

TOME PREMIER.

Se Trouvent

A VERSAILLES,

LEBEL, Éditeur, imprimeur du Roi et de l'Évêché,
rue Satory, n.º 122.

ET A PARIS,

CHEZ

LE NORMANT, imprimeur-libraire, rue de Seine, n.º 8 ;

PILLET, imprimeur-libraire, rue Christine, n.º 5 ;

BRUNOT-LABBE, libraire, quai des Augustins, n.º 33 ;

BLAISE, libraire, quai des Augustins, n.º 61 ;

LE CLÈRE, libraire, quai des Augustins, n.º 51 ;

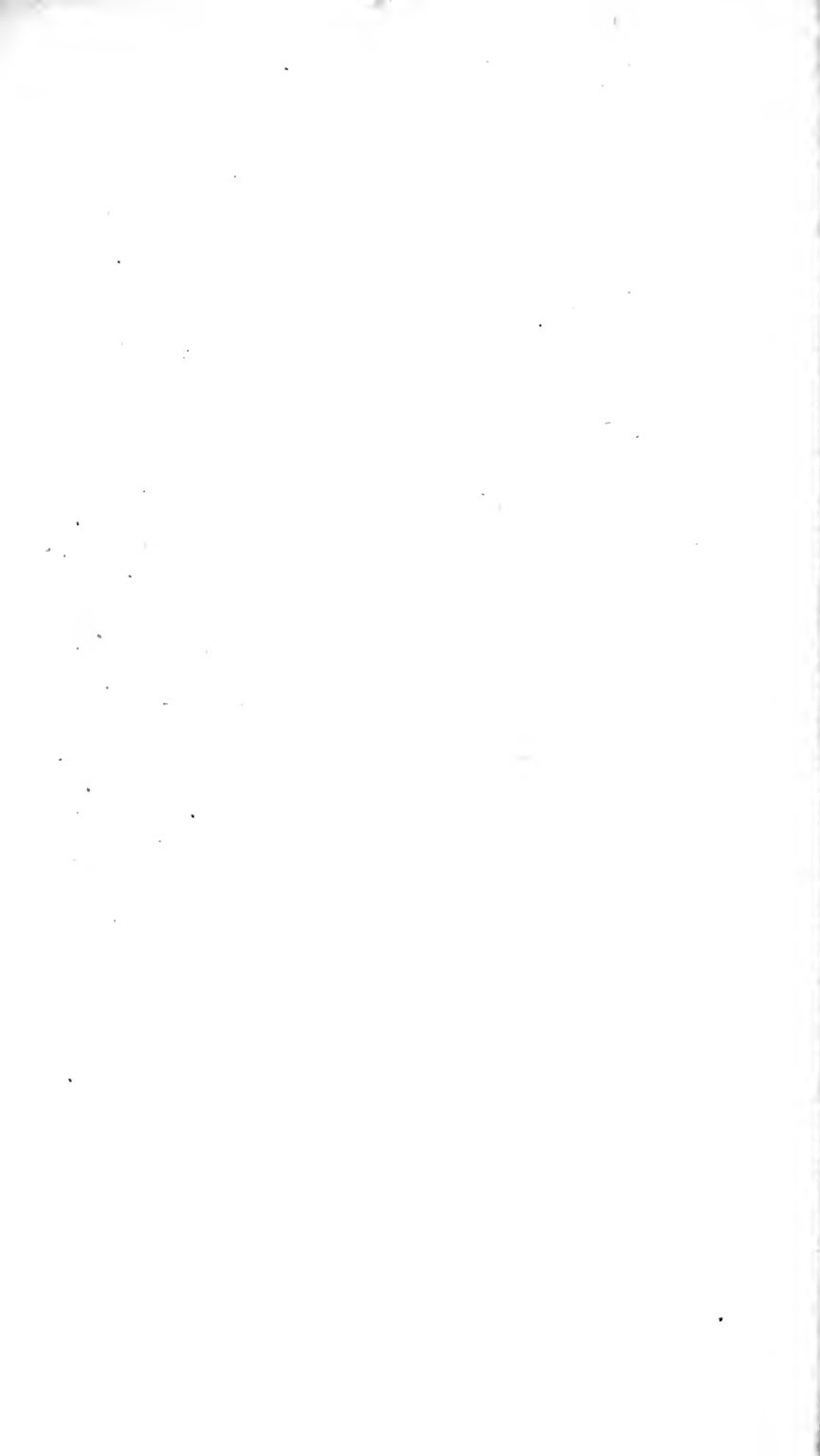
BOSSANGE ET MASSON, imprimeurs-libraires, rue
de Tournon ;

RENOUARD, libraire, rue Saint-André-des-Arts ;

TREUTTEL ET VURTS, libraires, rue de Bourbon ;

FOUCAULT, libraire, quai des Augustins, n.º 17 ;

AUDOT, libraire, rue des Mathurins-Saint-Jacques,
n.º 18.

Duval del.

Leroux sculp.

BOSSUET.

à Versailles, chez Lebel.

CSP

OEUVRES
DE BOSSUET,

ÉVÊQUE DE MEAUX,

REVUES SUR LES MANUSCRITS ORIGINAUX,
ET LES ÉDITIONS LES PLUS CORRECTES.

~~~~~  
TOME PREMIER.  
~~~~~


A VERSAILLES,
DE L'IMPRIMERIE DE J. A. LEBEL,
IMPRIMEUR DU ROI.

1815.

CSP

BY

970

1815

1815

v. 1

Au Roi.

Sire,

Au milieu de ce concert d'applaudissemens et de vœux que le bonheur de votre présence inspire, la foible voix d'un homme obscur osera-t-elle s'y mêler ! osera-t-il aspirer à l'honneur de déposer à vos pieds un hommage qu'il espère que Votre Majesté ne dédaignera pas ! C'est l'illustre Bossuet qu'il vous présente ; non son ombre animée sur la toile ou respirant sur le marbre, mais son génie vivant dans

ses ouvrages. L'édition en a été préparée avec quelque soin, pour qu'elle fût intègre, correcte, et sans mélange étranger.

Le suffrage unanime de l'Europe savante a depuis long-temps placé les ouvrages de Bossuet au premier rang de ceux qu'on admire, parce qu'ils sont autant recommandables par les lumières qu'ils ont versées sur les plus essentielles parties de la science humaine, que par le feu de l'éloquence qui les anime.

Vérité, vertu : ce qu'il a plu à Dieu de nous révéler, ce qu'il nous a prescrit, ce qui élève l'homme au-dessus de tous les êtres muets de la Nature ; voilà le thème entier de la doctrine de Bossuet.

Organe majestueux de la Divinité,

il nous montre la Religion descendue du Ciel pour la paix, le bonheur et le salut du monde ; il nous fait voir en elle la base unique de la morale, le lien essentiel des familles et des sociétés, et l'appui nécessaire des lois.

Noble précepteur des Souverains, il suspend leurs trônes à la voûte des cieux ; et comme ils sont les images de Dieu sur la terre, il veut que ces images rappellent moins sa puissance, que sa bonté, sa justice et son amour.

Sage instituteur des Peuples, il les prémunit contre le fatal écueil de l'indépendance, et il les forme, non à une servile obéissance, mais à une soumission filiale.

Il parle à chacun son langage, comme l'exigent les convenances; simple avec les simples, il se borne à les instruire de ce qu'il leur importe de savoir et de pratiquer pendant le cours entier de leur vie: grand et sublime avec les Grands, il leur fait admirer la vérité dans tout son éclat, et chérir la vertu dans toute la pureté de ses charmes.

Ses écrits enfin ornent l'esprit et l'éclairent, ils échauffent le cœur, et inspirent le talent dont ils sont un heureux modèle.

Vous avez bien voulu permettre, Sire, que le Recueil en parût sous vos auspices: la plupart vous étoient depuis long-temps familiers, ainsi que

les autres chefs-d'œuvre d'esprit de toutes les Nations et de tous les âges. Vous n'ignorez pas, Sire, combien, dès vos plus jeunes ans, vous avez montré de goût et d'ardeur pour tout ce qui peut ajouter à la perfection d'un beau naturel. Vous n'ignorez pas quelle étendue, quelle variété de connoissances vous avez su acquérir dans vos loisirs; nous savons que vous ne vous délassiez de l'étude sérieuse et approfondie du grand art de régner, qu'en parcourant le champ des aimables fictions, feints heureux de la verve d'Homère et de Virgile, du Tasse et de Milton; et tous les jours nous voyons avec admiration, que si Minerve a enrichi de ses dons les plus rares le diadème dont est

*ceint votre auguste front, les Muses
et les Graces à l'envi l'ont embelli de
guirlandes des fleurs les plus exquises.*

*Daignez, Sire, avec cette bonté
qui vous ravit tous les cœurs, agréer
les hommages d'amour, de reconnois-
sance et de fidélité, que met aux pieds
de Votre Majesté,*

*Le plus humble, le plus respectueux,
et le plus dévoué de vos Serviteurs
et Sujets.*

PRÉFACE.

LE titre de cet ouvrage et le prospectus qui en a été distribué, annoncent une collection complète des OEuvs de Bossuet. Depuis la mort de ce grand homme, arrivée en 1704, on a essayé trois fois de recueillir et de donner au public toutes ses diverses productions.

Le premier qui en ait fait l'entreprise, est un célèbre imprimeur de Venise, *Jean - Baptiste Albrizzi*; il sortit successivement de ses presses, depuis 1736 jusqu'en 1757, dix volumes *in-4.*, qui ne contiennent que les ouvrages écrits en français par Bossuet, et publiés de son vivant. Dans l'avertissement en tête du dixième, Albrizzi fils promettoit de continuer l'édition commencée par son père, et de donner les ouvrages latins et les œuvres posthumes. Le père avoit déjà promis, dans l'avertissement du tome sixième, que sa collection seroit terminée par un *Bossuetiana*, ou recueil de pièces singulières relatives à Bossuet; mais ces promesses n'ont point été effectuées, et cette édition de Venise, quoique fort belle, n'a jamais été recherchée, soit parce qu'elle est incomplète, soit parce que les fautes typographiques y sont nombreuses, soit parce que les traités

y sont mal distribués, soit enfin parce qu'une édition commencée plus tard à Paris, et déjà terminée, dispensoit de recourir à une édition étrangère. L'équité ne nous permet pas de taire, que les éditeurs de Venise ont ajouté, sur les ouvrages par eux publiés, des remarques en petit nombre, mais la plupart justes. Nous avons adopté les plus intéressantes, et nous disons plus bas comment on les reconnoîtra.

L'édition de Paris est donc la seconde entreprise d'une collection générale. Il en parut d'abord de 1743 à 1747, douze volumes *in-4.*, par les soins d'un estimable éditeur, l'abbé *Gabriel - Louis - Calabre Pérau*. Un autre éditeur non moins habile, *Charles - François Le Roi*, publia en 1745 la Défense de la Déclaration du clergé, en latin, telle que Bossuet l'avoit écrite, et l'accompagna d'une version française de sa façon : le tout formant cinq volumes *in-4.* Enfin le même C. F. Le Roi fit paroître en 1753, sous le titre d'*OEuvres posthumes*, trois nouveaux volumes, servant de supplément aux dix-sept qui avoient précédé. Ces éditeurs avoient eu la communication des manuscrits de Bossuet, et malgré quelques négligences et quelques fautes réelles, trop sévèrement reprochées au premier, on peut dire en général, qu'ils ont rempli leur tâche avec intelligence et fidélité.

Telle est l'édition de Paris, formant vingt volumes in-4°. Belle, correcte, dirigée par des personnes de mérite, elle fut parfaitement accueillie; et devenue moins commune par le laps de soixante années, elle est aujourd'hui d'un fort grand prix.

Nous devons observer ici, pour les bibliophiles, que les douze premiers volumes ayant été rapidement enlevés, on les réimprima dans le cours des années 1747, 1748 et 1749, et que cette réimpression se distingue de la première, non-seulement par les dates et par de légers changemens dans quelques préfaces, mais par le papier, qui est moins beau, et par les incorrections, qui, dans plusieurs volumes, sont très-multipliées.

Nous dirons encore, que cette première édition de Paris a été contrefaite in-8.° à Avignon, sous le nom de Liège, en 1766 et 1768: et qu'au vingt-deuxième et dernier volume de cette contrefaçon, le libraire a ajouté la *Vie de Bossuet, par Buringy*, et une table par chapitres des Traités contenus dans chacun des volumes.

Les manuscrits de Bossuet, après la mort de ses neveu et arrière-neveu, ayant été remis entre les mains des Bénédictins des Blancs - Manteaux, et de quelques ecclésiastiques qui leur étoient associés, ces messieurs y trouvèrent une grande quantité de pièces inédites, qu'ils crurent dignes de l'intérêt

public, et formèrent en conséquence le projet de donner une édition beaucoup plus ample et plus complète, que celle de messieurs Pérau et Le Roi: c'est la troisième entreprise de ce genre.

L'abbé *Charles Le Queux* et dom *Jean-Pierre Déforis*, nous paroissent en avoir partagé seuls tout le travail. Le premier avoit déjà donné de bonnes éditions de quelques ouvrages particuliers de Bossuet, de *l'Exposition de la Doctrine de l'Eglise catholique*, 1761, in-12: des *Oraisons funèbres*, 1762, in-12; il avoit encore préparé celle de *l'Histoire des Variations*, qui ne parut qu'en 1772, par les soins de C. F. Le Roi, cinq volumes in-12. Mais dès que le plan d'une édition générale fut arrêté, l'abbé Le Queux s'y livra avec un zèle qui peut-être abrégéa ses jours; il en distribua le prospectus en 1766, et mourut en 1768. La partie bien importante du travail qu'il avoit préférée, étoit la révision des ouvrages imprimés, leur collation avec les manuscrits originaux, et la rectification de tout ce qui s'y trouvoit corrigé de la main de Bossuet. On doit regretter qu'il n'ait pas achevé cette révision comme il l'avoit commencée; car, dans l'examen que nous avons fait de ce qu'il avoit ainsi préparé, nous n'avons pu qu'applaudir à son exactitude.

Son collaborateur, dom Déforis, s'étoit chargé pour sa part, de débayer les manuscrits non en-

core publiés. Les précédens éditeurs avoient cru devoir négliger une prodigieuse quantité d'esquisses de sermons trouvées dans les papiers de Bossuet : on sait qu'en effet il n'en écrivit d'entiers, que dans les premiers temps de sa carrière apostolique, et qu'il s'habitua, dans la suite, à les improviser. Ils avoient cru devoir négliger de même d'immenses porte-feuilles remplis de lettres, soit par lui, soit à lui écrites, et qui étoient l'ensemble de ses diverses correspondances. Dom Déforis, ayant affronté la lecture de tous ces papiers, n'en jugea pas comme eux : il rangea, dans un ordre méthodique, les canevas de Sermons; les Lettres, par ordre de dates; et, sans égard pour la distribution générale, il se hâta de les publier.

Par la mort de l'abbé Le Queux, il étoit resté seul éditeur. Cet abbé, comme nous l'avons dit, avoit revu, corrigé et disposé pour cette édition, les principaux ouvrages déjà connus, et plusieurs fois imprimés. Son plan étoit qu'ils fussent distribués en différentes classes : d'abord les traités sur l'Écriture sainte, à raison de la dignité de la matière : ensuite ceux de controverse, etc. On trouve ce plan tracé à la fin de son édition des Oraisons funèbres. Dom Déforis, n'étant plus gêné par cet associé, publia d'abord trois volumes sur l'Écriture sainte; puis, impatient de mettre au jour son propre travail, il les fit suivre immédiatement de douze volumes de Sermons et de Lettres.

Nous supposons ici que le triage des sermons lui appartient, contre l'opinion de plusieurs personnes instruites, qui en font honneur à son confrère dom *Hippolyte-Augustin de Coniac*. Ce qui nous décide en faveur du premier, c'est le silence de l'historien des écrivains de la congrégation de Saint-Maur, de dom *Tassin* : qui, dans l'énumération des ouvrages de dom de Coniac, ne dit point qu'il se soit occupé des sermons : c'est surtout le silence de dom Déforis lui-même, qui, nous apprenant que l'abbé de la Motte, ancien grand vicaire de Troyes, avoit commencé à les débrouiller, se seroit certainement fait scrupule de ne pas nommer dom de Coniac, si ce travail lui eût appartenu.

De très-bon cœur nous rendons justice à dom Déforis, et louons ce qu'il a fait d'utile ; mais aussi nous ne pouvons pas entièrement dissimuler les reproches qu'il a mérités.

Sans doute on doit lui savoir gré de la publication des sermons, dans la plupart desquels, quoique simplement ébauchés, on trouve l'empreinte du génie de Bossuet, ses idées profondes, ses mouvemens d'inspiration, sa mâle éloquence : c'est un beau présent fait à la littérature et à la religion : ce sont des cartons de Raphael ; mais on peut blâmer justement l'éditeur, d'avoir enflé ses volumes d'une multitude de fragmens répétés jusqu'à dix fois et presque dans les mêmes termes.

On lui doit également de la reconnoissance, d'avoir tiré de l'oubli des Lettres très-instructives et très-intéressantes; mais au lieu de suivre l'ordre des matières, si naturel et si simple, devoit-il suivre l'ordre des dates, qui, ramenant à cent époques différentes un même sujet autant de fois interrompu, fatigue nécessairement l'attention et trouble la mémoire du lecteur? Devoit-il joindre aux lettres de Bossuet, celles qui lui étoient adressées, à moins qu'elles ne fussent nécessaires pour entendre ses réponses? Et parmi celles de Bossuet lui-même, n'en est-il pas un grand nombre d'indifférentes, et d'autres qui pouvoient impunément, qui devoient même rester toujours ignorées?

Comment encore excuser l'énorme et trop souvent oiseuse prolixité des préfaces, des analyses, des notices, des notes, des tables dont il a surchargé les quinze volumes qu'il a donnés? Dans son prospectus il en annonçoit vingt-quatre ou vingt-cinq: s'il eût achevé son édition, en continuant de s'abandonner à cette intarissable diffusion, le nombre se seroit certainement élevé de quarante à cinquante vol. *in-4°*.

Mais un tort plus grave, est l'esprit de parti qu'il montre à découvert et sans réserve en toute occasion; ce zèle inconsidéré le dominoit au point, qu'oubliant ses protestations réitérées de respect

et d'admiration pour la doctrine toujours pure, toujours exacte de Bossuet, il se permet, et sur des matières sérieuses, de blâmer sa modération et de censurer ses opinions. Les murmures, les plaintes qui, dès la publication de ses premiers volumes, s'élevèrent de tous côtés contre lui, et dont nous ne sommes ici que de très-foibles échos, ne le rendirent pas plus circonspect. Ni les avis des censeurs, ni l'autorité du clergé, ni les représentations de ses confrères, ne purent vaincre son inflexible opiniâtreté; il ne s'arrêta enfin et ne cessa d'imprimer, que sur la défense expresse des supérieurs de sa congrégation.

Ces faits, dont nous avons été témoins, ont eu trop de publicité, et les torts de ce religieux sont trop évidens à quiconque le lit, pour que nous puissions les taire : nous ne les rappelons cependant qu'à regret, et par la nécessité d'assigner les vraies causes du discrédit de cette édition et de sa chute. Le quinzième tome est imparfait, renferme des morceaux tronqués et hors de place; une longue dissertation qui le termine, n'est pas même achevée, la dernière ligne finit au milieu d'une phrase; en sorte que tout lecteur croiroit qu'il manque quelques pages à son exemplaire; mais il n'en manque pas, et la dernière page étoit imprimée, lorsque dom Déforis, frappé d'interdiction, retira son manuscrit, et se résigna au silence qui lui étoit enjoint.

joint. Telle est la vraie solution d'une énigme qu'on a faussement interprétée. Il survécut six ans à sa disgrâce, édifiant par sa soumission et sa régularité, et tomba sous la bache révolutionnaire, le 25 juin 1794, âgé de soixante-deux ans.

La même année 1788, où le quinzième tome avoit paru, on donna, comme suite, les tomes 16, 17 et 18, sans préface, sans même le plus court avertissement. Ces volumes étoient depuis long-temps imprimés, avoient été préparés par l'abbé Le Queux, et selon son plan, beaucoup plus régulièrement ordonné, devoient former les tomes 4, 5 et 6 de la collection. La preuve en est dans les signatures au bas des pages qui suivent immédiatement les frontispices, et dans la préface du tome premier, où dom Déforis dit qu'il donne six volumes, tandis qu'il n'en donnoit que trois. Rien depuis n'a paru. Telle est l'histoire, tel a été le sort de cette édition, dont le discrédit est un arrêt qui nous enjoint d'en éviter les défauts.

Celle de messieurs Pérau et Le Roi, est donc la seule aujourd'hui qui soit digne d'être recherchée; mais, épuisée depuis long-temps, les exemplaires en sont rares et chers; mais elle est incomplète, puisqu'il y manque les Sermons, la Correspondance et quelques autres pièces; mais elle n'a point de table générale, défaut très-grand dans une collection si nombreuse et si variée; mais cette édi-

tion enfin, que nous avons louée de très-bonne foi, n'est pas exempte de fautes réelles et de négligences, qu'il est important de corriger et de réparer.

Ces reproches, que nous adoucissons, lui ont été plus durement faits par l'abbé Le Queux, par C. F. Le Roi, par dom Déforis même; ils ne tombent que sur le premier éditeur, l'abbé Pérau; et ils sont fondés, en ce que pour plusieurs traités importans, dont il avoit en main les manuscrits, tels que l'*Histoire des Variations*, le *Traité de la Communion sous les deux espèces*, et quelques autres, qui d'ailleurs avoient été plus d'une fois réimprimés avec les additions et corrections de Bossuet : au lieu de suivre du moins ces éditions revues et corrigées, il a maladroitement copié les premières, avec leurs imperfections.

Ce sont ces motifs réunis, et les pressantes sollicitations de tous ceux qu'intéresse la gloire littéraire de la France, qui nous ont déterminé à entreprendre celle que nous donnons aujourd'hui. Jaloux de son succès, nous n'avons négligé aucune des précautions nécessaires pour l'assurer.

D'abord nous ne dirons qu'un mot de la partie matérielle et mécanique, c'est-à-dire, de la *netteté des caractères*, ils sont absolument neufs; du *choix du papier*, il est beau, solide, et de cette

nuance de blanc qui plaît à l'œil et ne le fatigue pas; de *la correction*, nous y apportons la plus grande exactitude. Qu'on veuille bien remarquer enfin, que nous ne nous sommes pas proposé de donner une édition de luxe; trop peu de personnes auroient pu y atteindre; mais une édition qui eût tout le mérite typographique, compatible avec la médiocrité de son prix. Les preuves d'exactitude à nos engagements sont déjà faites, par l'édition des *Vies des Saints de Godescard*, et par celle des *OEuvres du P. Bourdaloue*, que le public a daigné honorer de son suffrage. Encouragés par ces heureux essais, nous avons redoublé de zèle pour mériter à celle de Bossuet un accueil aussi flatteur, et nous osons espérer, que l'exécution mécanique sera le moindre des avantages qu'on lui reconnoitra.

Bossuet, orateur sublime, théologien profond, controversiste sans rival, historien inimitable; et l'homme du génie le plus vaste, le plus éminent, dans un siècle que tous les talens ont illustré: Bossuet, pendant une longue carrière, n'a pas cessé d'écrire; et le nombre de ses ouvrages, soit de ceux qui ont paru pendant sa vie, soit de ceux qui n'ont été donnés qu'après sa mort, est réellement prodigieux. Voulant les réunir en un seul corps, les personnes éclairées que nous nous sommes fait un devoir de consulter, ont pensé que

notre collection ne seroit digne de la confiance et de l'estime publique, que si elle étoit 1.º entière et sans omission; 2.º faite ou sur les manuscrits originaux, ou sur les éditions les meilleures et les plus correctes; 3.º régulièrement distribuée; 4.º exempte de tous accessoires superflus: enfin, qu'elle devoit offrir Bossuet, tout Bossuet, rien que Bossuet.

Ces conditions étoient trop sages pour que nous hésitassions à y souscrire et à les remplir.

Nous nous sommes donc appliqués, 1.º à rechercher et à nous procurer toutes les éditions générales et particulières, et tous les recueils partiels qui en ont paru; afin qu'aucune pièce légitime ne nous échappât, et que nous pussions affirmer avec vérité que notre collection étoit complète. Les ouvrages imprimés du vivant de l'auteur offroient peu de difficultés; mais les posthumes exigeoient plus d'attention. On sait en effet, que l'authenticité de plusieurs de ces derniers a été contestée, qu'on les a suspectés d'interpolation, et que des savans étrangers, que le *cardinal Gerdil*, entr'autres, n'a pas craint d'avancer qu'on devoit se défier de tous. L'opinion d'un personnage aussi grave, aussi sage que le cardinal Gerdil, méritoit d'être approfondie. Nous l'avons donc examinée et pesée à la rigueur; dans la notice de ces ouvrages, en tête de chacune des classes où nous les plaçons, nous

donnons les preuves de leur authenticité, si claires et si convaincantes, qu'elles doivent dissiper jusqu'à l'ombre du doute.

On a beaucoup parlé, on parle beaucoup encore de plusieurs manuscrits inédits de Bossuet, et il est vrai qu'il existe une prodigieuse quantité de papiers écrits de sa main : mais ce ne sont pas des ouvrages, ce sont des notes ou des matériaux qu'il a pour la plupart employés. Ce qu'en a dit, il y a soixante ans, un homme qui les a eus long-temps à sa disposition, qui étoit très en état de les apprécier, qui même en a publié trois volumes, C. F. Le Roi, nous laissoit si peu d'espoir de trouver quelque chose à glaner après lui, que nous étions fort tentés de nous abstenir de les rechercher. Cependant, pour en parler avec plus d'assurance, nous avons vu et lu avec attention ceux au moins qui offroient l'apparence d'un travail suivi. Les premiers que nous ayons examinés étoient des abrégés de Grammaire, des observations sur les Langues, la Rhétorique, les Tropes oratoires, espèces de Rudimens très-clairs sans doute et très-exacts, mais superficiels, et rédigés par l'habile instituteur pour son utilité propre, et pour se préparer aux leçons qu'il avoit à donner à son auguste élève. Le plus complet de ces manuscrits a pour titre *la Logique*; il paroît qu'on avoit eu dessein de le publier, car

il est muni de l'approbation d'un censeur, datée du 24 avril 1749, et d'ailleurs il est énoncé dans le second privilège obtenu par l'Evêque de Troyes pour l'impression des OEuvres posthumes de son oncle. Cependant il n'a point paru, et en le lisant on juge aisément pourquoi. Quand Bossuet l'écrivit, la Logique de Port-royal étoit déjà connue, couroit dans beaucoup de mains, étoit même imprimée : il en fit donc un abrégé, changea quelque chose à l'ordre des chapitres, et aux exemples allégués substitua d'autres exemples : eut-il jamais la pensée qu'un tel abrégé dût être publié? Son neveu a donc agi prudemment en supprimant un opuscule indifférent à la gloire de son oncle, et d'autant plus inutile au public, que la Logique de Port-royal, très-perfectionnée dans les éditions qui ont suivi la première, jouit et jouira long-temps de l'estime la mieux méritée.

Dans un genre supérieur nous avons trouvé quelques fragmens dignes d'intérêt, et nous les ferons remarquer en les imprimant : mais pouvions-nous adopter des traités ébauchés, incorrects, imparfaits, sur différens points de dogme, de discipline et de morale ? un grand volume en partie lacéré, sur la méthode des anciens Pères d'expliquer au peuple l'Écriture sainte et les mystères de la religion ; tous essais informes d'un jeune homme plein de grands talens, qui les cultive

et s'exerce à les développer. Publier de tels écrits, ce seroit trahir Bossuet, et ajouter un misérable surcroît à la collection de ses excellens ouvrages (1).

Pour éviter de nous répéter, nous nous réservons de parler des manuscrits sur l'Écriture sainte en tête de nos observations sur les ouvrages imprimés de cette classe.

2.° Notre édition est faite ou sur les manuscrits originaux, ou sur les éditions les plus correctes. On sait, et, en parcourant les manuscrits de Bossuet, on voit qu'il ne cessoit de retoucher ses ouvrages, ceux même qui étoient déjà publiés; car tous sont chargés d'additions et de corrections de sa main. Le soin des éditeurs, après lui, a donc dû être de réformer les premières éditions, et de ne donner les nouvelles, qu'avec les changemens faits par l'auteur. C'est ce qui rend inexcusable l'abbé Pérau, et ce qui déprécie réellement plusieurs volumes de l'édition de Paris, où ces rectifications, comme nous l'avons dit, ont été négligées; et par la raison des contraires, c'est ce qui rend précieuses les éditions données par l'abbé Le Queux et C. F. Le Roi, parce qu'ils y ont fidèlement inséré toutes les cor-

(1) Ajoutons ici le témoignage du nouvel historien de Bossuet. Dans l'Avertissement, en tête du tome I, pages vi et vii, il dit : « Tous les manuscrits de Bossuet » ont été mis à ma disposition; je n'y ai rien trouvé » d'important qui ne fût déjà connu par les différentes » éditions qu'on a données de ses ouvrages. »

rections des manuscrits originaux. Nos soins à cet égard ont égalé les leurs, et nous n'avons rien négligé pour que l'édition de Versailles, que nous offrons aujourd'hui, balançât au moins le mérite de toutes celles qui ont paru jusqu'ici.

3.° Quant à la distribution des traités, nous y avons long-temps réfléchi; et après un mûr examen, nous sommes forcés de convenir qu'il ne nous a pas paru possible d'en former une exactement méthodique. Plusieurs de ces traités, par l'affinité de leur sujet, peuvent appartenir à diverses classes, et être arbitrairement placés dans l'une ou dans l'autre. Puisqu'il falloit se décider, nous avons au moins évité deux inconvéniens; l'un de trop multiplier les divisions, l'autre de mettre ensemble des traités sur des matières absolument disparates.

Nous partageons donc le tout en *six classes majeures*: la *première* contient les écrits de Bossuet sur l'Écriture sainte et sur son interprétation; la *deuxième*, ce qu'il a composé, comme évêque, pour l'usage, la discipline et l'instruction particulière de son diocèse: de plus, ce qu'il a composé au nom et comme l'aigle du clergé de France; la *troisième*, ses oraisons funèbres, sermons, discours, et ses livres de piété; la *quatrième*, ses ouvrages de controverse et de critique; la *cinquième*, ce qu'il a écrit pour l'éducation du grand Dauphin; la

sixième enfin, sous le titre de *Mélanges*, renferme divers opuscules n'appartenant directement à aucune des classes précédentes, et un choix des lettres. Le remède aux irrégularités inévitables de cette division, sera une Table générale des matières, faite avec le plus grand soin. Quant à la table synoptique qui suit immédiatement cette préface, elle présente, sous un seul coup-d'œil, nos six classes, avec l'ordre des traités contenus dans chacune, et indique les volumes où ils se trouvent.

4.º Pour ne pas grossir une collection déjà très-nombreuse, nous en éliminons toutes les superfluités, tous les accessoires, tout ce qui n'est pas Bossuet; nous souvenant de ce qu'a dit un homme plein de sens et de goût : *Fuit iis omnibus qui aliorum edunt scripta, hoc in omni ætate familiare vitium, ut se primùm, auctorem deinde suum illustrandos ornandosque susceperint*. Indépendamment de cet élan de vanité, qui porte des hommes obscurs à accoler leur nom, fait pour être toujours ignoré, à quelque nom célèbre; et leurs minces écrits à des écrits admirés; trop souvent la manie des longues préfaces, des avertissemens, des analyses, a bien moins pour objet d'instruire le lecteur, que de le préoccuper : et par une trompeuse adresse, lui insinuer, comme appartenant à l'auteur, des opinions diamétralement opposées

à ses véritables sentimens. Pour éviter jusqu'au soupçon de cet art insidieux, on ne trouvera dans notre édition, point de préface hors celle-ci, point de traduction des ouvrages latins, point d'analyses, rien en un mot d'étranger à Bossuet. Nous nous bornons à mettre en tête de chaque classe, d'abord le titre de chacun des ouvrages que nous y faisons entrer, la date de leurs premières éditions, leur format et le nombre des volumes : ensuite des remarques historiques très-courtes sur chacun, pour dire à quelle occasion ils ont été composés ; *la date* où ils ont été publiés pour la première fois, afin qu'on puisse distinguer les posthumes, dont au besoin nous démontrons l'authenticité ; *l'occasion*, parce que souvent il est nécessaire d'en être instruit, pour la pleine intelligence de ce qu'on va lire. De plus amples détails bibliographiques sont réservés à la vie particulière d'un auteur. La plume qui nous a si élégamment tracé les aimables qualités, les rares talens et les éminentes vertus de l'illustre Archevêque de Cambrai, étoit seule digne de nous tracer encore l'essor du génie de l'immortel Evêque de Meaux. C'est ce qu'a parfaitement exécuté monseigneur de Bausset, dans l'Histoire de la vie et des ouvrages de Bossuet, qu'il a daigné confier à nos presses, et qui vient d'en sortir. C'est le plus noble péristyle que nous puissions mettre en avant du monument que nous érigeons à la mémoire de

ce grand homme, par une édition soignée de tous ses ouvrages. Bossuet y est peint, dès le début et dans tout le cours de sa carrière, avec un intérêt qui va croissant comme son âge et sa célébrité : et le nom de son historien désormais inséparable du sien, ajoute un nouveau lustre à la gloire de l'église gallicane.

La notice des ouvrages de Bossuet y est si exacte, semée d'ailleurs d'anecdotes ignorées et si curieuses, que nous serons dispensés de publier la majeure partie du travail que nous avons préparé à cet égard : nous aurons donc très-peu de chose à ajouter à ce qu'en a dit l'illustre historien.

Nous avons dit que nous élaguions de notre collection tout ce qui n'étoit pas de Bossuet, et par conséquent les traductions de ses ouvrages latins. Il en est une cependant généralement estimée, d'un ouvrage difficile, et qu'on pourroit regretter que nous eussions supprimée : c'est celle de la *Défense de la déclaration du Clergé, par C. F. Le Roi*. Pour concilier donc le vœu d'un grand nombre de souscripteurs, avec la sévère exécution de notre plan, nous imprimons cette traduction dans la même forme que le texte, laissant à chacun la liberté de la prendre, ou de ne la prendre pas, à son choix.

Enfin, quoique strictement asservis à la loi que nous nous sommes imposée, de n'ajouter rien à Bossuet, on nous accuseroit de pusillanimité, si nous portions le scrupule jusqu'à n'oser pas placer quelques notes, soit pour éclaircir des faits obscurs et peu connus, soit pour rectifier quelques inadvertances de notre auteur (car il lui en est échappé quelques-unes : *summus est, homo tamen*). On en trouvera donc çà et là ; mais fort rares, mais indispensables, et en si peu de mots, que leur totalité rempliroit à peine trente pages. La meilleure partie de ces notes, au reste, ne nous appartient pas : elles sont presque toutes empruntées ou des éditeurs de Venise, ou de ceux de Paris : les signatures abrégées, *édit. de Ven.*, *édit. de Par.*, *édit. de Vers.*, mises au bas de chacune, en indiquent les auteurs.

Terminons par la réponse à une observation qu'on nous a faite. « Quoique tous les ouvrages de » Bossuet soient excellens dans leur genre, tous » cependant ne sont pas d'un égal intérêt, tous ne » conviennent pas à tous les lecteurs, il en est même » qui ne peuvent être bien entendus que par des » théologiens de profession. » Les personnes qui nous ont fait cette observation, pensoient donc que nous pouvions, sans inconvénient, retrancher de notre édition ces ouvrages, entr'autres ceux qui n'ont pour objet que des controverses terminées,

ceux encore auxquels l'auteur n'a pas pu mettre la dernière main ; que notre édition , ainsi élaguée , n'en seroit pas moins intéressante ; et que le nombre des volumes réduit , le prix du total en seroit plus modéré.

A cela nous répondons 1.° qu'il n'existe réellement pas une édition complète des OEuvres de Bossuet , ce qui est une honte pour la typographie française : et c'est cette honte que nous voulons effacer. On admire une belle tête sortie des mains d'un grand artiste : n'admire-t-on pas plus encore la statue entière , et belle dans toutes ses proportions ? On peut aussi appliquer aux ouvrages de Bossuet , ce que l'orateur romain disoit des discours de Crassus , que le dernier qu'on avoit entendu paroisoit toujours être le meilleur.

2.° Bossuet a beaucoup travaillé sur des controverses qui ont aujourd'hui moins d'intérêt , sur le quiétisme par exemple ; mais pourroit-on jamais oublier le mérite des écrits qui ont assuré le triomphe de la vérité ? Les ouvrages des saints Pères qui , depuis la naissance de l'Eglise , ont combattu les hérésies , sont-ils moins révéérés , parce que les hérésies ont disparu ? non sans doute , et ceux de Bossuet , leur émule , sont et seront toujours d'autant plus précieux , qu'ils continuent la chaîne de cette tradition particulière à l'Eglise romaine ,

où se retrouve, pure et sans altération, la doctrine qu'elle a reçue de son divin instituteur.

3.° Bossuet a laissé beaucoup d'ouvrages auxquels il n'a pas mis la dernière main, nous l'avons dit, et cela est vrai. Presque tous les Sermons ne sont que des ébauches; les Méditations sur l'Évangile ne sont point achevées; la Défense de la Déclaration du Clergé n'a pas même été revue dans sa totalité. Cependant quel éditeur oseroit, sous ce prétexte, exclure de tels ouvrages de sa collection?

Nous mutilons d'autant moins notre édition, qu'en ne la considérant que sous le rapport mercantile, nous savons que jamais on ne fit cas des collections tronquées, des demi-recueils, sous quelque titre spécieux qu'on les annonce, d'*élite*, de *choix*, de *chefs-d'œuvre*. Ils ne trouvent d'acquéreurs, par l'infériorité de leur prix, que dans les collèges, et ne seront jamais admis dans la bibliothèque d'aucun homme de goût.

Enfin on nous a proposé un dernier expédient, de partager les OEuvres de Bossuet en deux classes; de placer dans la première, et de publier d'abord ceux dont le mérite est unanimement reconnu; de renvoyer à la seconde, et de laisser au choix libre des acquéreurs, ceux qui sont moins généralement recherchés, et qui ne peuvent convenir à tous les lecteurs.

Cette proposition, au premier aspect, nous paroissoit assez plausible; mais un peu de réflexion nous l'a bientôt fait rejeter. Qui toléreroit en effet notre présomptueuse témérité, si nous osions faire un tel partage, et décider du rang que doit occuper, dans l'estime et l'opinion publique, chaque ouvrage de Bossuet? Et puis quel désordre, quelle confusion dans la distribution respective et le classement de ces ouvrages? Enfin, la table des matières, si nécessaire dans une collection aussi nombreuse que variée, comment pourroit-elle être rédigée? ces raisons sont trop frappantes, pour que, sur le seul énoncé, tout lecteur judicieux n'en sente pas la force.

Cette table générale des matières qui finit notre recueil et lui sert de couronnement, est faite avec une attention particulière, et corrigée, pour les chiffres de renvoi, avec tout le soin possible; elle supplée d'abord à l'imperfection inévitable du classement des traités; mais elle est surtout une concordance exacte, où, sous chaque mot caractéristique, en recourant aux volumes et aux pages indiqués par les chiffres, on trouve aisément, et comme en autant de traités spéciaux, sur la philosophie, l'histoire, le dogme, la morale et la discipline, l'ensemble de la doctrine de Bossuet, éparsé dans ses nombreux ouvrages.

Le portrait d'un grand auteur à la tête de ses OEuvres, intéresse et plaît infiniment, quand il est

vrai, et que dans sa physionomie on lit, par avance, tout ce qu'on admire dans ses écrits : comme si le ciel eût pris plaisir à orner Bossuet de tous ses dons, ce qui frappoit d'abord en lui, étoit la beauté majestueuse de son visage. Rigaud l'a peint, et, au jugement des contemporains, l'art a été le rival de la nature, le peintre a égalé son modèle. Bossuet, en effet, vit encore dans cet excellent tableau, où on ne se lasse pas d'admirer la noblesse du front, le feu des regards, la sublime harmonie de cette belle tête. Elle a déjà été gravée deux fois, par Drevet et par Edelinck ; nous l'avons fait graver une troisième par un habile artiste, et nous ne croyons pas nous hasarder en assurant à nos Souscripteurs que cette dernière gravure, comparable aux deux premières par la délicatesse du burin, les surpasse par la vérité de la ressemblance et la fidèle imitation de l'original.

OEUVRES

DE

JACQUES-BÉNIGNE BOSSUET.

PREMIÈRE CLASSE.

OUVRAGES SUR L'ÉCRITURE SAINTE

ET SUR SON INTERPRÉTATION.

I. LIBER PSALMORUM ET CANTICA, CUM NOTIS
J.-B. Bossuet, Episcopi Meldensis. Paris, 1690,
in-8°. . . . SUPPLENDA IN PSALMOS.

(*Le supplément n'a paru pour la première fois que trois ans après
le commentaire.*)

II. LIBRI SALOMONIS, PROVERBIA, ECCLESIASTES,
CANTICUM CANTICORUM : SAPIENTIA : ECCLESIASTICUS :
cum notis, etc. Paris, 1693, in-8°.

III. EXPLICATION DE LA PROPHÉTIE D'ISAÏE, SUR
L'ENFANTEMENT DE LA SAINTE VIERGE; ET DU PSAUME XXI,
SUR LA PASSION ET LE DÉLAISSEMENT DE NOTRE SEIGNEUR.
Paris, 1704, in-12.

IV. L'APOCALYPSE, AVEC UNE EXPLICATION, SUIVIE
d'un *Avertissement aux protestans sur leur prétendu
accomplissement des Prophéties.* Paris, 1689, in-8°.

V. DE EXCIDIO BABYLONIS APUD S. JOANNEM, De-
BOSSUET. I.

monstrationes adversùs Samuelem Verensfelsium. Paris, 1772, in-4.º au tome III de l'édition de D. Déforis.

VI. AVERTISSEMENT SUR LE LIVRE DES RÉFLEXIONS MORALES (sous le faux titre de *Justification*). Lille, (Paris.) 1710, in-12.

VII. INSTRUCTION SUR LA VERSION DU NOUVEAU TESTAMENT IMPRIMÉE A TRÉVOUX. Paris, 1702, in-12. SECONDE INSTRUCTION : SUR LES PASSAGES PARTICULIERS DU TRADUCTEUR, AVEC UNE DISSERTATION PRÉLIMINAIRE SUR LA DOCTRINE ET LA CRITIQUE DE GROTIUS. Paris, 1703, in-12.

VIII. DÉFENSE DE LA TRADITION ET DES SAINTS PÈRES, contre Richard Simon. Paris, 1753, in-4.º au tom. II des *OEuvres posthumes*.

IX. INSTRUCTION SUR LA LECTURE DE L'ÉCRITURE SAINTE. Paris, 1731, in-12, au tome IV des *Méditations sur l'Évangile*.

N. B. La plupart des ouvrages de Bossuet ont eu de nombreuses éditions. Nous n'indiquons que la première de chaque ouvrage, afin qu'au premier coup-d'œil on voie quels sont les posthumes. Ce sont tous ceux dont la date est postérieure à 1704.

OBSERVATIONS

DE L'ÉDITEUR.

EN parlant, dans notre préface, des manuscrits inédits de Bossuet, nous n'avons rien dit de ceux sur l'Écriture sainte : cette omission étoit réfléchie. Prévoyant la nécessité où nous serions de rappeler ici au moins en partie, ce que nous en aurions dit alors, pour éviter l'inconvénient de nous répéter, nous avons pensé que la discussion de ce qui concerne ces manuscrits seroit mieux placée à la tête de nos observations sur les imprimés de la même classe.

On sait que Bossuet, dès son plus jeune âge, étant tombé sur une Bible, fut tellement ému de la lecture de ce saint livre, que jamais il n'oublia le sentiment vif et profond qu'il en avoit éprouvé ; et que dans sa vieillesse, au milieu de ses amis, il se plaisoit à en rappeler le souvenir.

On sait aussi qu'étant venu à Paris au collège de Navarre pour y faire ses cours de philosophie et de théologie, il eut le bonheur de rencontrer dans le vénérable chef de cette maison, un homme plein de lumières et de sagesse, qui, frappé des rares talens qu'annonçoit ce jeune élève, lui témoigna le plus tendre intérêt, se chargea de le diriger dans ses études ; et lorsqu'il eut commencé son cours de théologie, entr'autres conseils, insista particulièrement sur l'étude assidue de l'Écriture sainte ; lui répétant sans cesse qu'elle étoit la base la plus solide des connoissances qu'il lui importoit d'acquérir.

Dès ce moment, Bossuet s'y livra avec une application qui ne se démentit jamais ; et dans la suite de sa vie, il ne passa pas un jour sans nourrir son esprit et son cœur de cette divine lecture.

Pendant les deux années d'interstices du baccalauréat à la licence, et pendant six autres années, qu'ayant reçu le bonnet de docteur, il alla résider à Metz, il lut successivement toute la Bible et les ouvrages de ses plus savans commentateurs. Mais les commentateurs estimés et dignes de l'être, sont en grand nombre, leurs ouvrages pour la plupart diffus et volumineux, chargés d'érudition orientale, et d'ailleurs ne se trouvent guère que dans de grandes bibliothèques.

Ces inconvéniens, joints au long temps que, malgré sa pénétration, Bossuet avoit été obligé d'employer à les lire, lui firent juger que le plus grand nombre des ecclésiastiques occupés aux fonctions du saint ministère, n'avoient ni les moyens de se procurer ces ouvrages, ni le loisir de les étudier ; que, par conséquent, ils manquoient généralement de la plus importante instruction de leur état.

Pour la leur faciliter, Bossuet forma dès-lors le projet de rédiger à leur usage, sur chacun des livres qui composent la Bible, un commentaire abrégé, dégagé de tout faste d'érudition, où les textes obscurs seroient expliqués, les difficultés résolues, le sens propre et littéral fixé : en sorte qu'avec économie de dépense et de temps, ils pussent acquérir une connoissance suffisante et solide de ces saints livres.

Bossuet médita long-temps ce projet, et consacroit

tous les momens libres que lui laissoient ses autres occupations, à en amasser les matériaux et à en préparer l'exécution : mais une difficulté l'arrêtoit : comment pouvoit-il s'ériger en commentateur d'ouvrages qu'il ne connoissoit que par des traductions ? Presque tous les livres de l'ancien Testament ont été originairement écrits en hébreu ; quelques-uns, postérieurs à la captivité, l'ont été en chaldéen ; et ceux du nouveau Testament, en syriaque ou en grec. Or, de ces langues, Bossuet n'avoit étudié que la dernière : la connoissance de toutes est cependant nécessaire à un commentateur, qui ne peut bien expliquer un texte que quand il en a saisi le sens littéral : ce sens, lorsqu'il est confirmé par la tradition, étant le seul sur lequel est établi le dogme. Mais dans une langue matériellement pauvre, depuis long-temps inusitée, dont il reste peu de monumens, le sens littéral est souvent difficile à saisir ; soit parce qu'il s'y trouve des mots rarement employés, et dont le contexte ne peut aider à déterminer la vraie valeur ; soit parce que cette langue a dans ses termes et ses expressions une énergie qu'aucune autre langue ne peut rendre fidèlement que par des paraphrases : et tel est le caractère de la langue sainte. Les livres qui nous en restent ont été très-anciennement traduits en grec, syriaque, arabe, copte, etc. Ces versions, pour en faciliter la comparaison, ont été rapprochées dans les *Polyglottes* ; et en les comparant, on trouve bien partout la même continuité d'idées et le même sens que dans l'original ; mais avec des nuances différentes, avec plus ou moins d'emphase. Cependant on ne peut faire de telles

comparaisons que quand on sait ces langues, et Bossuet ne les savoit pas. La lente et pesante application que leur étude exige, pouvoit-elle convenir à l'activité de son génie ?

Indépendamment des polyglottes, nous avons beaucoup de livres excellens composés par de savans orientalistes, où tous les mots de la langue sainte sont expliqués par leurs racines, leurs dérivés, leurs différentes acceptions et leur affinité avec les mots correspondans des autres langues anciennes : telle est, entr'autres, la célèbre *Concordance de Calasio*. Mais de quelle utilité pouvoit être à Bossuet ce livre, qu'il n'auroit pas même su lire; chaque page en étant hérissée de caractères hébreux, syriaques, arabes ? Le parti qu'il prit fut de s'associer quelques-uns de ses amis, particulièrement versés dans la connoissance de cette littérature qui lui manquoit : il en choisit d'autres encore, distingués par d'autres talens; établit des conférences où il les réunissoit, et où chacun apportoit le tribut des recherches particulières qui lui étoient assignées. Eusèbe Renaudot, Barthélemi d'Herbelot, l'abbé de Longuerue, les deux frères de Compiègne et de Veil, très-connus par leur profond savoir en orientalisme, étoient spécialement chargés de l'examen des textes hébreu et samaritain, et des anciennes versions chaldaïque, syriaque, arabe, cophte, arménienne. Nicolas Thoynard, auquel on doit une excellente *Harmonie des quatre Evangiles*, fournissoit pour sa part les observations sur les Septante et sur les autres versions grecques. Quant au dépouillement des glossateurs, scholiastes et modernes

traducteurs, il étoit réparti entre différens membres de cette savante société.

A chaque séance, tous ayant leurs Bibles particulières sous les yeux, on lisoit un chapitre de la Vulgate; il étoit discuté verset par verset, et les diverses opinions entendues, pesées et résumées, on en écrivoit le résultat sur les marges d'une grande Bible de Vitré, qui existe, et dont nous parlerons tout à l'heure.

Ces conférences commencées en 1673, ne durèrent que deux ou trois ans; elles cessèrent, parce que d'autres travaux importans de l'illustre chef qui les présidoit, ne lui permirent pas de les continuer. Il paroît même qu'on n'y lut qu'une partie des livres de l'ancien Testament, à en juger du moins par cette Bible de Vitré, qui est en quelque sorte le procès-verbal des conférences.

Ce que nous disons ici de leur établissement et du principal motif qui le détermina, n'est pas tout à fait d'accord avec le récit plein d'intérêt que fait l'illustre historien de Bossuet, de ces conversations et de ces promenades où, suivi d'un cortège d'amis distingués, il s'entretenoit avec eux de quelque sujet important ou d'Écriture sainte, ou d'histoire, ou de morale : nous n'ignorons point que ces conversations et ces promenades étoient le délassement de Bossuet, et faisoient le charme de ceux qu'il y admettoit : mais nous croyons qu'il faut les distinguer des conférences proprement dites, composées de graves érudits, où l'on ne traitoit que de l'Écriture sainte, et où l'on en recherchoit le sens littéral dans l'hébreu, dans les versions anciennes et dans la tra-

dition. La preuve en est dans la lettre de Bossuet à son chapitre, en tête du Commentaire sur les Psaumes. Or un tel travail exigeoit qu'on eût les livres sous les yeux, et la plupart de ces livres ne sont point du tout portatifs. D'ailleurs, ces conférences commencèrent dans l'avent de 1673, à S.-Germain-en-Laye; ce lieu, où l'air est très-vif, et la saison ordinairement rigoureuse de l'avent, pouvoient-ils permettre des promenades longues et sérieuses? Quant aux érudits que Bossuet s'étoit associés, et dont M. d'Alais ne parle pas, nous les avons nommés sur la foi de l'abbé de Longuerue, qui lui-même assista pendant quelque temps à ces conférences.

Quoi qu'il en soit, Bossuet ne les avoit établies que pour y trouver plus de facilité à l'exécution de son plan; seul et dans le secret de son cabinet, il y travailloit avec une persévérance qui tient du prodige. En 1690, comme si ces savans et sublimes ouvrages que presque chaque année voyoit éclore, n'eussent pas dû absorber toute son attention et tout son temps, il avoit encore des commentaires préparés sur tous les livres de la sainte Ecriture. Il n'en a publié que deux volumes, le premier sur les Psaumes, le second sur les Livres Sapientiaux; mais il est indubitable que les autres étoient au moins fort avancés, puisque, dans la lettre à son chapitre, il promet de les donner sans interruption; puisque dans la préface sur l'Ecclésiastique et encore ailleurs, il répète la même promesse; puisqu'enfin le privilège qu'il sollicita pour l'impression de ces deux volumes, lui fut accordé pour l'impression de ses *Notes sur toute l'Ecriture sainte.*

Ces notes n'ont point paru, parce que d'autres travaux plus pressans occupèrent les dernières années de sa vie : mais après sa mort, le manuscrit s'en est trouvé dans ses papiers, et voici ce qu'on sait du sort de ce manuscrit.

Il étoit tombé par héritage, ainsi que tous les autres papiers de Bossuet, dans les mains de son neveu, depuis évêque de Troyes ; celui-ci obtint successivement deux privilèges pour l'impression de ceux qu'il jugea dignes d'être publiés ; et dans le second de ces privilèges, daté du 2 décembre 1727, où les titres de la plupart sont énoncés, on lit : *Notæ in libros Genesis et Prophetarum*. Le privilège étoit accordé pour vingt années : dans cette période, presque tous les ouvrages énoncés ont paru, et non pas ce dernier, dont le manuscrit, même après la mort de l'évêque de Troyes, ne s'est pas retrouvé.

On vendit en 1741 les livres de la bibliothèque de M. Lepelletier des Forts : au n.º 50 du catalogue est porté un manuscrit in-4.º, intitulé *J.-B. Bossuet notæ et commentaria in libros Genesis.... in Isaiam et Prophetas*. Ce manuscrit ne pouvoit pas être l'original, que l'évêque de Troyes, vivant encore alors, eût infailliblement réclamé. On conjecture que c'en étoit une copie venue de l'abbé Fleury. Quoi qu'il en soit, elle fut achetée par le libraire Barrois, chez lequel C. F. Le Roi atteste l'avoir vue, et n'avoir pu l'acquérir, parce que le prix qu'en exigeoit ce libraire étoit au-dessus de ses facultés. *Voyez sa traduction des Dissertations de Bossuet, page 5.*

De la boutique de Barrois, ce manuscrit passa dans la bibliothèque de M. de Mazaugues, puis dans

celle de l'évêque de Carpentras, et de là en Italie, où il n'a plus été possible d'en suivre la trace. *Voyez page 17 de la préface du tome I de l'édition de D. Déforis.*

Nous nous sommes assurés, que dans le précieux dépôt des manuscrits de la bibliothèque du Roi, il n'en existoit aucun, original ou copie, total ou partiel, des commentaires de Bossuet sur l'Écriture sainte; ce qui laisse peu d'espoir de recouvrer jamais les originaux.

Le P. le Long, page 647 de sa *Bibliothèque sacrée*, cite des notes de Bossuet sur Job, Isaïe et Daniel, existantes en manuscrit dans le cabinet d'Alexandre le Roy. Ce ne pouvoit être que des copies : car à l'époque où écrivoit le P. le Long, en 1723, les originaux étoient certainement entre les mains de l'évêque de Troyes. On ne sait d'ailleurs ce que sont devenues ces copies.

Au tome II d'un recueil de *Lettres et Opuscules de Bossuet*, imprimé à Paris, 1748, on trouve, p. 209, un *commentaire sur le Cantique des Cantiques*; et page 239, des *Notes sur saint Luc et sur saint Jean*. Le premier de ces opuscules est évidemment extrait et traduit de l'imprimé latin; par conséquent, il ne peut nous intéresser; quant au second, l'éditeur ne dit pas d'où il a tiré ces notes : mais elles sont si pauvres, si peu dignes de Bossuet, quelques-unes mêmes si étranges, que nous n'hésitons pas à les déclarer absolument apocryphes.

Pour épuiser donc ce que nous avons à dire des manuscrits de Bossuet sur l'Écriture sainte, il nous reste à parler de cette grande Bible de Vitré, dont

les marges sont chargées de notes recueillies dans les conférences de 1673. M. Brajeux, libraire, auquel elle appartient, nous a bien permis de l'examiner chez lui, mais non avec le loisir et le soin que nous aurions désiré d'y apporter. Voici du moins le résultat de ce que nous y avons observé.

D'abord on n'y trouve aucune note sur les livres de Tobie, Judith, Esther, non plus que sur les Psaumes, les Machabées, et le nouveau Testament : les notes sont plus ou moins multipliées, plus ou moins étendues sur les autres livres ; quantité de versets obscurs, même des chapitres entiers n'en ont aucune : les plus nombreuses et les plus longues sont sur les prophéties d'Isaïe et de Daniel. Presque toutes, les neuf dixièmes au moins, sont écrites de la main de l'abbé Fleury, les autres de différentes mains, extrêmement peu de celle de Bossuet. Enfin les notes sur la Sagesse et l'Ecclésiastique, ne sont point écrites à l'encre, mais au crayon, et assez difficiles à déchiffrer.

Ces particularités qui ne portent que sur la superficie, sont de peu d'intérêt ; en voici de plus sérieuses.

Bossuet n'étoit pas sans doute un acteur muet dans les conférences qu'il avoit établies ; sans doute, il y donnoit ses avis, auxquels le respect pour ses lumières, plus encore que pour sa dignité, ajoutoit une juste prépondérance : mais dans cet établissement, quel avoit été son but ? nous l'avons dit ; de suppléer à ce qui lui manquoit en connoissance des langues originales de la sainte Ecriture ; possédant d'ailleurs éminemment toutes les autres parties du

savoir requis en un commentateur , il consultoit ses doctes associés , comme des lexicques vivans , qui satisfaisoient à l'instant à ses difficultés , et lui épargnoient l'ennui de pâlir sur d'énormes in-folio , souvent avec le dégoût de ne pas trouver ce qu'il y cherchoit.

Or quiconque voudra seulement parcourir la Bible de Brajeux , sera comme nous convainc qu'un grand nombre des notes ne peut être attribué qu'aux savans hébraïsans des conférences : toutes celles , par exemple , signées à la fin des lettres H, CH, et du chiffre 70 ; abréviations qui indiquent des leçons de l'hébreu , du chaldéen et des Septante , différentes de la leçon de la Vulgate ; plusieurs autres ne présentent que des interprétations particulières tirées des *Thargumim* ou des rabbins ; il est évident que ces notes , généralement assez courtes , n'ont été données que par les associés hébraïsans. Il en est de plus étendues , surtout sur les Prophètes , qui éclaircissent des points d'histoire , de chronologie et de géographie ancienne. Quoique Bossuet ne fût rien moins qu'étranger dans ces parties de l'instruction scholastique , il est néanmoins certain que jamais il ne s'y étoit appesanti en critique obstiné à débrouiller le chaos des difficultés qui s'y rencontrent : il s'en rapportoit à cet égard aux ouvrages réputés les plus exacts et les plus judicieux ; c'est ainsi que dans la première partie de son *Discours sur l'Histoire universelle* , il a suivi le système et les calculs d'Usérius. Nous penchons donc à croire que les longues notes où se trouvent des discussions de cette espèce , appartiennent moins à lui , qu'à quelqu'un de ses

érudits associés. Nous en avons rencontré trois écrites de sa main, qui ne nous ont offert rien de bien remarquable. Une assez longue préface sur Job nous a paru un résumé fort bien fait de ce qu'ont dit Walton, Leusden et les autres critiques, de ce saint personnage. On nous avoit prévenu qu'il s'y trouvoit, en tête du nouveau Testament, une préface très-remarquable sur les Evangiles et les Actes des Apôtres; nous l'avons lue avec attention, et avons bien cru y reconnoître le style de Bossuet, du panégyriste de saint Paul; mais ce n'est qu'un fragment, une grande pensée; et sur Jésus-Christ et ses apôtres quels merveilles développemens ne devoit-on pas attendre du sublime auteur de la préface sur les Psaumes.

Voilà ce que nous avons pu recueillir d'intéressant sur cette Bible, dans le peu d'heures qui nous ont été permises pour la parcourir. Les notes qu'elle contient ne sont pas proprement des notes de Bossuet, puisqu'elles ont été recueillies en société; la rédaction même n'en appartient pas: le mérite en est à l'abbé Fleury, qui les a presque toutes écrites.

Indépendamment de ce qu'il avoit une très-belle main, une écriture extrêmement propre, c'étoit d'ailleurs un homme calme, attentif, judicieux, discernant parfaitement ce qui devoit être omis ou retenu, et sachant l'exprimer avec autant de clarté que de précision. Est-ce un homme de ce talent qu'on eût réduit au servile office d'écrire sous la dictée d'autrui? Il est bien plus probable qu'étroitement lié avec Bossuet et dans sa confiance intime, il ne

retenoit de tout ce qui se disoit dans les conférences, que ce qui convenoit au plan de son illustre ami, et le rédigeoit à loisir.

Le vrai mérite que nous reconnoissons à la Bible de Brajeux, est donc d'être un dépôt de matériaux excellens, préparés par des mains habiles, qui peut être très-utile à ceux qui s'occupent de la critique sacrée, et par conséquent digne d'enrichir le trésor de la bibliothèque du Roi.

Voilà ce que nous avons à dire des manuscrits de Bossuet sur l'Écriture sainte. Passons aux *Imprimés*.

I. LIBER PSALMORUM, etc. Bossuet a donné d'abord le commentaire sur les Psaumes, parce que ce livre est le plus familier à tous les chrétiens, et particulièrement aux ecclésiastiques, qui le lisent en entier chaque semaine en récitant leur bréviaire.

Il a placé la version de saint Jérôme en regard de la Vulgate. La Vulgate seule en usage dans l'Église latine est fort obscure et hérissée de barbarismes; parce que, très-anciennement faite sur le grec des Septante, et souvent retouchée, on s'étoit moins appliqué à la rendre correcte que littérale. Saint Jérôme en fit une autre sur l'hébreu, plus élégante et plus intelligible; que néanmoins l'Église n'adopta pas, par une raison très-sage. Les fideles alors savoyent tous les Psaumes par cœur, et les chantoient tels que nous les chantons encore aujourd'hui; la barbarie du style ne les choquoit pas, elle y est effacée par la sublimité du sens; et ce sens, on étoit très-soigneux de le leur expliquer. On eût donc gra-

tuitement alarmé leur piété , si on les eût forcés d'oublier la version ancienne , et d'apprendre la nouvelle. Mais si cette version nouvelle n'a pas été mise en usage , on l'a cependant soigneusement conservée , pour aider à l'intelligence de l'ancienne ; et voilà pourquoi Bossuet les a mises en regard : cela le dispensoit d'une infinité de notes qu'eût exigé chaque verset.

La version des Psaumes de saint Jérôme se trouve dans toutes les éditions des œuvres de ce Père ; la meilleure , à l'époque où Bossuet publia son commentaire , étoit celle de Marianus Victorius , et il l'a suivie. Mais deux ans après , en 1693 , parut le premier tome d'une nouvelle édition de saint Jérôme , donnée par les Bénédictins ; ces pères possédoient d'excellens manuscrits , à l'aide desquels ils avoient pu corriger une infinité de fautes des éditions précédentes : aussi la leur , beaucoup plus belle et plus correcte , obtint bientôt une juste préférence.

Il est indubitable que si cette édition eût existé en 1691 , Bossuet y auroit pris sa version de saint Jérôme , et non dans l'édition de Marianus Victorius : celle-ci ayant un grand nombre de leçons vicieuses , dont les nouveaux éditeurs avoient purgé la leur.

Quelques personnes étoient donc d'avis que nous fissions ce qu'infailiblement auroit fait Bossuet , et que publiant aujourd'hui son commentaire , au lieu du texte incorrect de saint Jérôme donné par Victorius , nous suivissions le texte beaucoup plus pur donné par les Bénédictins.

Une autre observation ajoutoit quelque poids à

ce conseil. Il a paru à Vérone en 1736 une nouvelle édition très-estimée des œuvres de saint Jérôme, par les soins de Dominique Vallarsi : cet habile éditeur dit qu'il a collationné le psautier de saint Jérôme, des Bénédictins, avec les plus anciens manuscrits du Vatican, et qu'il n'a rien trouvé à y corriger : il est en effet imprimé au tome IX de son édition, page 1159, tel et comme s'il eût été copié sur celui des Bénédictins.

Ces raisons spécieuses ne nous ont cependant pas séduits, et indépendamment de la fidélité qui doit être la loi de tout éditeur, nous avons comparé l'ancienne édition suivie par Bossuet avec les nouvelles : et quoique, dans la première, la diversité des leçons et les incorrections soient fort multipliées, en aucun endroit elles ne changent essentiellement le sens. Nous avons de plus observé que les notes de Bossuet portant presque toutes sur les leçons de Victorius, nous ne pouvions introduire un changement dans le texte, sans en faire un autre qui lui correspondît dans les notes, ce qui eût été de notre part un véritable attentat. Nous donnons donc la version des Psaumes de saint Jérôme, telle que l'a donnée Bossuet d'après Marianus Victorius. Il suffit que les lecteurs sachent qu'il y a des éditions préférables, celle des Bénédictins, celle de Vallarsi, celle encore de dom Sabbathier au tome II de sa *collection des anciennes Versions latines de la Bible*.

Quant au commentaire de Bossuet, le lecteur doit être prévenu que souvent des textes de l'Écriture y sont abrégés, souvent aussi allégués en d'autres termes que ceux de la Vulgate, non pas par inadvertance

vertance, mais parce que quelquefois l'auteur emploie des versions anciennes, pour faire entendre plus pleinement le sens de la phrase ou du mot qu'il explique. Souvent aussi, il cite à l'appui de son explication, des passages des saints Pères qu'il ne copie pas littéralement: il les abrège, surtout quand ils sont un peu longs, et se borne à en donner le sens. Nous n'avons pas cru devoir en faire la remarque à chaque endroit particulier; c'eût été gratuitement multiplier les distractions, et montrer l'éditeur à chaque page. *Nimum quod est, offendit vehementius, quàm quod videtur parum.* CICER.

L'édition originale a quelques fautes singulières, par exemple, la lettre de Bossuet à son chapitre est datée *vi nonas junii*: il n'est pas d'écolier qui ne sache ces deux vers techniques :

*Sex maius nonas, october, julius et mars;
Quatuor ut reliqui.*

I au lieu d'être mis avant, a été mis après V; c'est une faute purement typographique, qui pourtant a passé dans toutes les éditions suivantes.

Dans la Dissertation sur les Psaumes, n.º 14, p. 28, on lit, *quæ non optat sed providet*: ce dernier mot fait contresens, et Bossuet avoit certainement écrit *prævidet*: Le Queux l'a bien remarqué, et par scrupule a conservé dans le texte *providet*: nous avons été moins timorés; et une fois pour toutes, nous avertissons que nous corrigeons sans hésiter les fautes de cette espèce.

Cette dissertation ou préface, que Bossuet a mise à la tête de son commentaire sur les Psaumes, peut

être regardée comme un de ses plus beaux ouvrages, par sa vive éloquence et par l'érudition la mieux digérée. MM. de la Nauze et Boutard, académiciens, l'avoient traduite; ces traductions n'ont pas été imprimées: C. F. Le Roi, en a fait une autre à laquelle il a joint les préfaces des Livres Sapientiaux: le recueil en a été publié à Paris, 1775, in-12. Les personnes auxquelles la langue latine est étrangère, peuvent y recourir.

A la suite du commentaire sur les Livres Sapientiaux, postérieur de trois ans à celui des Psaumes, Bossuet, sous le titre de *Supplenda in Psalmos*, a ajouté des notes à celles qu'il avoit précédemment données: il a ajouté ces notes pour combattre quelques novateurs, prétendant que pour démontrer aux Juifs l'avènement du Messie en la personne de Jésus-Christ, les apôtres ne s'étoient point servis de la preuve tirée des prophéties: la raison dont s'appuyoient ces novateurs étoit, que toutes les prophéties ont un double objet, dont le premier et le plus direct n'est pas Jésus-Christ, mais ou Ezéchias, ou Josias, ou quelque autre personnage insigne de l'histoire sainte; que ces personnages sont les prototypes dont Jésus-Christ est l'image; qu'enfin ce qui est dit d'eux dans les prophéties, ne peut lui convenir et lui être appliqué que par allégorie.

Ce système étoit trop évidemment faux, trop impie, pour que Bossuet ne l'attaquât pas avec toutes les forces de son irrésistible dialectique; il l'a fait dans d'autres ouvrages dont nous parlons sous le n.º VII. Mais comme dans les Psaumes il y a nombre de textes prophétiques si exclusivement propres à

Jésus-Christ, qu'appliqués à tout autre, ils seroient destitués de sens et de vérité; et comme Bossuet dans son commentaire n'avoit pas insisté sur cette application, il a recueilli ces textes, les a développés, et en a formé ce supplément. Ces nouvelles notes ayant donc un but spécial, doivent rester séparées et ne pas être numériquement réparties dans le commentaire, ainsi qu'elles le sont dans l'édition de Paris.

II. LIBRI SALOMONIS, PROVERBIA, etc. Chacun des Livres Sapientiaux commentés par Bossuet, est précédé d'une excellente préface, où, comme dans celle des Psaumes, on trouve le même choix d'une érudition exquise, la même sagacité de critique, la même abondance de nobles pensées, et toujours la plus persuasive éloquence : chacune en particulier caractérise le livre qu'elle précède, apprend quel est son auteur, quels sont ses traducteurs, et dit tout ce qu'il faut pour en préparer utilement la lecture. S'il en existoit de pareilles sur les autres livres saints, dans les manuscrits qu'il a laissés, et que nous n'avons plus, on ne peut qu'en déplorer amèrement la perte.

Bossuet n'a donné que la version Vulgate des *Pro-* Proverbes.
verbes : elle a pour auteur saint Jérôme, qui l'a faite sur l'hébreu et sur les Septante. L'extrême concision du texte hébreu le rend souvent obscur, et les Septante l'ont quelquefois paraphrasé, pour rendre plus pleinement en grec le sens et la valeur énergique des termes de l'original. Saint Jérôme a conservé dans sa version quelques-unes de ces paraphrases, et Bossuet dans ses notes a soin d'en avertir.

Ecclesi-
aste.

Sur *l'Ecclésiaste*, nous observerons avec notre auteur que saint Jérôme en a fait deux traductions différentes; dans la première, adressée à Paule et à Eustochium, il ne s'étoit pas astreint à suivre littéralement le texte hébreu : mais ayant sous les yeux les versions faites avant lui, des Septante, d'Aquila, de Symmaque, de Théodotion et l'Italique (1), et les conférant ensemble, il avoit pris de chacune les expressions qui lui paroissoient rendre plus fidèlement le sens de l'original; et dans ce choix, il avoit de préférence adopté les expressions de l'Italique, quand elles ne s'éloignoient pas trop du sens de l'hébreu. Il avoit joint à cette version un commentaire qui subsiste, et qui est imprimé dans toutes les collections des œuvres de ce Père.

Cinq ans après, il fit sa seconde traduction sur le seul texte hébreu, et c'est celle-ci, adoptée par l'E-

(1) La version *Italique*, ainsi appelée, parce que dans les premiers siècles du christianisme elle étoit seule en usage dans l'Eglise latine, avoit été faite sur le grec des Septante, et souvent retouchée : le style en étoit obscur et barbare. Saint Jérôme, profondément versé dans la connoissance de l'hébreu, du chaldéen, du grec et du syriaque, entreprit de nouvelles versions de tous les livres saints qui sont dans le canon des Juifs et d'après les exemplaires les plus corrects. Ces versions, applaudies même des Juifs, furent bientôt reçues de toute l'Eglise, et elles forment la majeure partie de notre Vulgate. On n'y a conservé de l'*Italique* que les Psaumes, parce que le peuple les savoit par cœur; et encore la Sagesse, l'Ecclésiastique, Baruch et les Machabées, parce que saint Jérôme ne les a pas traduits. L'*Italique* presque oubliée d'ailleurs, n'est cependant pas perdue : dom Pierre Sabbathier l'a recueillie avec des soins infinis : elle a été publiée après sa mort par dom Clémentet, qui y a joint de savantes préfaces : elle est intitulée : *Bibliorum sacrorum latinæ versiones antiquæ, seu vetus Italica*. Remis, 1743. 3 vol. in-folio.

glise, et insérée dans toutes nos Bibles, que nous appelons la Vulgate.

Marianus Victorius est le premier qui ait détaché le texte de la première version, de son commentaire, et qui l'ait placé en regard de la seconde. Il est certain que différentes versions rapprochées et comparées facilitent beaucoup l'intelligence du vrai sens de l'original; par cette raison, Bossuet les a placées de même sur deux colonnes parallèles. Mais pour l'Ecclésiaste, comme pour les Psaumes, il a copié l'édition de Victorius; et nous avons observé qu'il y en avoit de plus récentes, faites sur de meilleurs manuscrits, et par conséquent préférables: Bossuet n'a pu les suivre, puisqu'elles lui sont postérieures. Astreins à publier son travail, tel qu'il a paru d'abord, nous nous bornons à prévenir les lecteurs, que le texte de la première version de l'Ecclésiaste faite par saint Jérôme, se trouve beaucoup plus pur et plus correct dans l'édition de Martianay, tome II, pag. 715, dans celle de Vallarsi, tome III, pag. 381, et dans la collection de dom Sabbathier, tome II, page 853.

Le *Cantique des Cantiques* est un poème qui paroît une production toute humaine aux hommes vulgaires, à ceux dont les sensations n'ont jamais atteint la hauteur du sentiment. Sous l'emblème de l'union la plus légitime et la plus digne d'être révérée, sous les noms d'époux et d'épouse, Salomon a voulu peindre *le pacte de Jehova avec son peuple élu*, et par anticipation *l'alliance de Jésus-Christ avec son Eglise*, ainsi que celle *des prédestinés avec Dieu*. Pour prévenir l'abus de toute honteuse application,

Cantique
des Cantiques.

la synagogue et l'Eglise avoient interdit la lecture de ce poème à la jeunesse, à cet âge de la frivolité, où les passions en effervescence ne sont avides que de ce qui les flatte et peut leur servir d'aliment. Il n'étoit permis de le lire qu'à ceux qui ayant connu de bonne heure le danger de l'illusion des sens, et le danger plus grand encore des voluptés, avoient conservé l'innocence des mœurs et un cœur pur.

Eh ! qu'y a-t-il d'intègre sur la terre, qu'y a-t-il dont l'aveugle erreur et le crime ne sachent abuser ? L'indigence des langues humaines est elle-même un piège ; elles n'ont pour exprimer les plus nobles opérations de l'intelligence, que les mêmes termes qui expriment les vulgaires effets de la vision corporelle : et pour exprimer les affections du cœur les plus pures, elles n'ont d'autres termes que ceux qui expriment les penchans communs à l'homme et à la brute. *Lumière*, *amour*, noms célestes, si chers aux anges et aux âmes saintes, faut-il donc craindre de vous proférer, parce que des lèvres impures tous les jours vous profanent !

Dans cette sublime églogue, c'est un époux plein d'horreur du vice et d'attachement à la vertu, qui par son exemple nous apprend comment nos inclinations, simples dans l'origine, sont ennoblies par la dignité de leur objet, ou dégradées par sa bassesse : et c'est pour nous armer contre toutes les séductions, qu'il nous enseigne qu'ici-bas, comme dans le ciel, Dieu doit être l'unique objet de notre amour, et qu'il n'est pour nous de calme intérieur, de jouissance pure, de bonheur inaltérable, que par notre union avec lui.

Les Juifs religieux n'ont jamais interprété ce beau cantique en d'autre sens; ils l'ont regardé comme une parabole dictée par l'Esprit saint, et l'ont inséré dans le canon de leurs livres sacrés. L'Eglise, en le recevant de leurs mains, y a vu prophétiquement célébrée son alliance et celle de toutes les ames saintes avec Jésus-Christ. Les saints Pères y ont puisé mille instructions propres à nourrir la piété des fidèles; Bossuet les a recueillies, en déplorant comme eux l'aveugle dépravation des pervers, qui dans les saints transports du plus pur amour, s'obstinent à ne voir que les chants dissolus d'une passion en délire.

Le texte original du livre de la *Sagesse* est en grec, et la version Vulgate que nous en avons dans nos Bibles, est l'ancienne italique. On ne sait ni à quelle époque ce livre a été écrit, ni quel est son auteur; mais l'Eglise l'a eu de tout temps en vénération, et il contient des choses admirables; les saints Pères l'ont souvent cité. Dom Sabbathier a comparé toutes leurs citations entr'elles et avec le texte grec, et n'y a trouvé que des différences si légères, qu'elles ne donnent pas le moindre soupçon d'altération: il les a scrupuleusement publiées dans son recueil, tome II, page 389.

Sagesse.

L'*Ecclésiastique* a été composé en hébreu par Jésus fils de Sirach, et traduit en grec par son petit-fils. Bossuet a parfaitement discuté et fixé l'époque où l'un et l'autre ont écrit. L'aïeul composa son livre sous le pontificat d'Onias III, au commencement de la persécution d'Antiochus Épiphanes; et

Ecclésiastique.

son petit-fils le traduisit l'an xxxviii du règne de Ptolémée Physcon, et de son frère Philometor, sous le pontificat de Jean Hircan, 132 ans avant Jésus-Christ.

L'original hébreu est perdu, mais la version grecque subsiste, ainsi que deux traductions latines très-anciennement faites sur celle-ci. La première est notre Vulgate actuelle, qui probablement étoit l'Italique; parce que toutes les citations qu'en ont empruntées les Pères de l'Eglise latine, y sont conformes. La seconde a plus de rapport avec le texte grec. Dom Sabbathier, qui a inséré la première au tome II de sa Collection, a mis en notes au bas des pages toutes les différences qu'offre la seconde.

Bossuet a placé en regard de la Vulgate, la version qu'on appelle *Sixtine*, et qui a pour auteur Flaminus Nobilius. Quoiqu'à cet égard il se soit très-clairement expliqué dans sa préface, ses deux éditeurs, l'abbé Pérau et l'abbé Le Queux s'y sont absolument mépris. Pour entendre quelle a été leur erreur, il faut savoir que le pape Sixte V, en exécution d'un décret du concile de Trente, réunit les plus savans théologiens, pour donner des éditions authentiques et correctes de la célèbre version grecque des Septante et de la Vulgate. Flaminus Nobilius eut la principale part au travail sur les Septante, et en donna l'édition très-belle et très-estimée, à Rome en 1587, in-folio. L'année suivante, 1588, il publia, *ibid.* une traduction littérale de cette Bible, avec des notes, en 2 vol. *in-folio*, édition aussi recherchée que la précédente; enfin, en 1590, parut la Vulgate, qui fut presque aussitôt supprimée par Sixte-Quint lui-même, qui y avoit remarqué plusieurs fautes. Ce sont ces trois Bibles qu'on

appelle Sixtines, parce qu'elles furent faites par ordre et sous les auspices du pape Sixte-Quint.

La version que Bossuet a placée parallèlement à la Vulgate de l'Ecclésiastique, est empruntée de la seconde; c'est la version de Nobilius faite sur le grec des Septante, et on ne peut s'exprimer plus clairement qu'il ne l'a fait : *Vulgatæ nostræ versioni addimus eam quam vir doctissimus, ac veterum latinarum græcarumque lectionum solertissimus indagator, Flaminius Nobilius, ex græco Sixtino adornavit.* Dans l'édition originale, cette version est à la page 968, sous le titre de *Sapientia Sirach*.

L'abbé Pérau, premier éditeur des œuvres de Bossuet, peu versé dans ces matières, renvoie le lecteur, pour l'en instruire, à l'histoire qu'en a faite Prosper Marchand; mais Prosper Marchand n'a fait l'histoire que de la troisième, qui est la Vulgate: ainsi, selon l'abbé Pérau, Bossuet auroit mis la Vulgate à côté de la Vulgate.

L'abbé Le Queux a fait une méprise plus extraordinaire pour un homme habitué à l'exactitude. A la page 592 du tome 1 de son édition, il dit qu'il a cherché cette version accolée par Bossuet à la Vulgate, dans le recueil de dom Sabbathier, et qu'il ne l'y a pas trouvée: comment auroit-il trouvé une version moderne dans un recueil qui ne contient que les anciennes? S'il eût seulement parcouru la préface que dom Clémencet a mise à la tête de l'ouvrage de dom Sabbathier, il y auroit lu, pages 63 et 64 une histoire abrégée des Bibles Sixtines: il y auroit appris de plus que les deux éditions de Nobilius, la grecque et la latine, étant fort rares et d'un

grand prix, avoient été réunies et très-fidèlement réimprimées à Paris en 1628, par les soins du P. Morin de l'Oratoire. Ajoutons qu'elles se trouvent encore au tome IV de la Polyglotte de Walton.

Nous ne nous sommes permis ces détails, que parce que les deux éditeurs de Bossuet les ayant ignorés et s'y étant trompés, ont dû tromper leurs lecteurs.

Dans la première édition de ce volume de Bossuet, il s'est glissé quelques fautes qui ont été répétées dans les éditions suivantes : la plus remarquable est une inadvertance de Bossuet lui-même : au n.º III de la préface du Cantique des Cantiques, il a mis *Dalile* au lieu de *Philistæ*; nous n'avons pas hésité à rétablir le mot *Philistæ*.

Au chapitre XX des Proverbes, note 1, la transposition d'un mot, rend la note presque ridicule, au moins inintelligible. Bossuet avoit relevé cette faute dans une lettre à Nicole du 17 août 1693. L'éditeur de cette lettre a cependant négligé la correction qu'elle indiquoit.

III. EXPLICATION DE LA PROPHÉTIE D'ISAÏE, etc. Ce petit ouvrage est le dernier que Bossuet ait composé et publié; il l'a écrit un an seulement avant sa mort. M. de Valincourt, secrétaire général de la Marine, qu'il honoroit de son amitié, lisant sa dissertation contre Grotius, fut frappé d'une difficulté assez spécieuse, et qu'il eut la confiance de lui proposer. « Les docteurs Juifs, lui dit-il, connoissoient les caractères que les prophètes avoient annoncés comme distinctifs du Messie; Isaïe avoit dit qu'il naîtroit d'une vierge, et qu'il seroit appelé Emma-

nuel; comment donc pouvoient-ils reconnoître Jésus-Christ pour le Messie, puisqu'il portoit un autre nom, et qu'il paroissoit être le fils d'une femme mariée? » Bossuet répond à cette difficulté en développant l'admirable économie de la Providence dans l'accomplissement successif d'une prophétie, dont par sa nature l'exacte vérité ne pouvoit pas être connue d'abord. Ainsi un éclaircissement demandé modestement, nous a procuré une solution frappante par sa justesse. « J'avoue, dit Bossuet, que je suis bien aise de voir perpétuer dans l'Eglise la sainte coutume qui faisoit consulter les docteurs aux laïques et aux femmes même sur l'intelligence de l'Écriture ». Que d'écrits impies et dictés par la plus présomptueuse ignorance n'auroient jamais vu le jour, si cette louable coutume étoit régulièrement suivie? *Arguunt et nesciunt...*

IV. L'APOCALYPSE, AVEC UNE EXPLICATION, etc. Les anciennes prophéties avoient pour objets principaux le peuple juif jusqu'à sa dispersion, et le Messie jusqu'à son triomphe. L'Apocalypse est la prophétie du nouveau Testament; Jésus-Christ y révèle à son disciple bien aimé le sort de l'Eglise depuis sa naissance jusqu'à la fin des temps, et les jugemens qu'il doit successivement exercer sur ses ennemis; sur les Juifs d'abord, sur les auteurs de l'idolâtrie, sur les hérétiques et sur les apostats séduits par l'Antechrist.

« Une prophétie n'est parfaitement comprise, que
» quand ce qu'elle prédit est arrivé; c'est donc la
» suite des événemens consignés dans l'histoire, qui
» peut seule dévoiler le sens de ces mystérieux oracles.

» Il n'est pas dans les desseins de Dieu qu'ils soient par-
 » faitement entendus pendant qu'ils s'accomplissent ;
 » au contraire, il est quelquefois de son dessein qu'ils
 » ne le soient pas alors : le même esprit qui préside
 » à l'inspiration , préside à l'interprétation ; les per-
 » sonnes en qui les prophéties s'accomplissent, celles
 » même qui participent à l'accomplissement, n'en
 » entendent pas toujours le mystère, et servent sans le
 » savoir à l'œuvre de Dieu. Dans le temps qu'elle s'exé-
 » cute, d'autres écrivent les faits, et la Providence
 » réserve la preuve qui en est la démonstration. On
 » voit alors le doigt de Dieu, on admire la profondeur
 » de ses desseins, et on se fortifie dans la foi de ses
 » promesses. » Tels sont les principes de Bossuet.

Il est certain que les premières prophéties de l'Apocalypse sont actuellement accomplies, et que c'est par les faits historiques que la vérité de ces oracles doit être démontrée.

Les protestans en ont indignement abusé, en prétendant trouver la *Babylone de saint Jean dans l'Eglise romaine, l'Antechrist dans son chef, l'erreur dans sa doctrine, l'idolâtrie dans son culte*. Ce profane attentat enflamma le zèle de Bossuet. Il voulut venger l'Eglise de Jésus-Christ et la chaire de saint Pierre, en démontrant par les termes de la prophétie, par les faits incontestables de l'histoire, et par la tradition constante des saints Pères, que la Babylone de saint Jean étoit *l'ancienne Rome, mère et protectrice de l'idolâtrie, persécutrice des saints, et enivrée du sang des martyrs*; et en démontrant que le châtement épouvantable dont le ciel l'avoit menacée, s'étoit effectué par une suite de fléaux

divers et par sa ruine entière sous Alaric. Mais surtout il a si bien démontré l'odieuse impiété du système des protestans, que depuis, dans leurs chaires et leurs écoles, à peine quelques professeurs obscurs ont osé le soutenir.

Quant aux autres parties de la prophétie, et à l'application des faits historiques aux figures, il y a une multitude d'interprétations différentes : Bossuet ne propose les siennes qu'avec la plus grande modestie ; mais la méthode qu'il a suivie, les principes qu'il a posés et que nous venons d'analyser, sont devenus une règle commune adoptée par les plus habiles interprètes.

Un docte ministre hollandais, Campège Vitringa, écrivit en 1705 un énorme volume sur l'Apocalypse, pour l'opposer au commentaire de Bossuet ; il est douteux que le plus intrépide lecteur puisse affronter, ou du moins achever la lecture de ce volume ; mais le même Vitringa nous a donné (à Lewarde, 1715 et 1730, réimprimé à Basle 1732, deux in-fol.) un savant *commentaire sur Isaïe*, dans la préface duquel il pose, pour l'intelligence et l'explication des prophéties, les mêmes règles que Bossuet avoit prescrites, et ne s'élève pas avec moins de force que lui, contre la témérité de ceux qui s'en éloignent. Tel a toujours été l'ascendant de ce grand homme sur ses propres adversaires.

Depuis sa mort, il a paru plusieurs nouvelles explications de l'Apocalypse, quelques-unes même toutes récentes, dont nous n'avons aucune raison de parler ici ; mais parmi ces nouveaux interprètes, il en est qui ont ressuscité l'ancienne erreur des *millé-*

naires, avec quelques modifications cependant, et qui ont prétendu l'étayer de l'autorité de Bossuet. Loin de trouver dans aucun de ses ouvrages rien de favorable à cette prétention, on y voit au contraire, et particulièrement dans le commentaire qui nous occupe, qu'il a fortement combattu cette erreur, et qu'il eût détesté les étranges inductions qu'en tirent ses partisans. Sur quelle autorité fondent-ils donc cette accusation ? sur une conversation de Bossuet avec l'abbé Duguet ; ce n'est point l'abbé Duguet qui en a fait le récit, c'est Soanen, évêque de Sénez ; et ce récit, Soanen ne le tenoit pas de l'abbé Duguet, mais de ceux qui le lui avoient entendu raconter ; et la lettre où il est consigné porte bien le nom de l'évêque de Sénez, mais elle est du P. de Genes, qui lui prêta sa plume. Voilà sur quelles autorités on voudroit nous persuader que Bossuet avoit adopté une opinion très-dangereuse, en opposition directe à ses principes, et qui se trouve pleinement réfutée dans plusieurs de ses ouvrages.

Le commentaire de Bossuet a été traduit en italien, par *Arcangelo-Agostini*, carme vénitien, sous le nom de *Selvaggio Canturani*, et imprimé à Venise, 1723, in-8°.

A la page 98 de sa préface, Bossuet cite Bérengade, et dit que les éditeurs de saint Ambroise nous apprendront quel est ce Bérengade. Les éditeurs de saint Ambroise ne nous l'ont point appris, ni le P. Ceillier dans son *Histoire des auteurs ecclésiastiques*, ni dom Déforis dans son édition ; mais Henri Warthon, dans ses notes sur l'ouvrage d'Ussérius, qui a pour titre *Historia dogmatica.... de Scri-*

pturis et sacris Vernaculis: Londini, 1690, a très-bien prouvé que ce Berengaudus est le Bérenger de Tours, archidiacre d'Angers, mort en 1088, et fameux par ses erreurs sur l'Eucharistie.

Bossuet a aussi marqué, dans sa traduction de l'Apocalypse, les différences qui se trouvent entre le texte grec et la Vulgate. Nous avons eu soin de les placer à chaque chapitre, au bas des pages.

V. DE EXCIDIO BABYLONIS, etc. Ce petit traité est la réponse à une *dissertation de Samuel Verenfels*, professeur de théologie à Basle, contre le commentaire de Bossuet. La dissertation étoit écrite avec décence et pleine d'égards pour Bossuet; sa réponse est également savante et polie. Il y rappelle, mais dans un ordre différent, les explications qu'il avoit développées dans son commentaire; et en les présentant sous un jour nouveau, il les rend plus frappantes. On y admire la fidélité de mémoire, et la vigueur de style qu'il avoit conservées dans un âge qui est ordinairement celui de la pesanteur et de la caducité; c'est toujours Bossuet et Bossuet avec l'intégrité de ses forces.

VI. AVERTISSEMENT SUR LE LIVRE DES RÉFLEXIONS MORALES, etc. Le cardinal de Bissy, évêque de Meaux, dans son *Mandement du 25 avril 1714*, parle ainsi de cet Avertissement: « Entre tous les » ouvrages qui ont été publiés pour la défense du » livre des *Réflexions morales*, il y en a un qui a » pu faire beaucoup plus d'impression que tous les » autres, par le mérite éclatant de feu M. Bossuet

» notre prédécesseur immédiat , sous le nom duquel
» il a paru. Comme la mémoire et les sentimens de
» ce digne prélat vous doivent être particulièrement
» respectables , nous ne pouvons nous dispenser de
» vous dire qu'il avoit cru d'abord pouvoir justifier
» en plusieurs endroits les *Réflexions morales* : mais
» qu'après en avoir fait un examen plus exact , il
» reconnut et déclara que cet ouvrage étoit si rem-
» pli d'erreurs , qu'il n'étoit pas possible de le corri-
» ger , et qu'il falloit le refondre ; ce sont ses expres-
» sions : nous le savons par le témoignage de per-
» sonnes exemptes de soupçon et dignes de toute
» vénération , qui vivent encore et qui nous en ont
» assurés plus d'une fois ; nous le savons des jansé-
» nistes mêmes , par les reproches piquans qu'ils
» firent dans le temps de l'assemblée du clergé
» de 1700 , à feu M. de Meaux , dans leurs lettres
» qu'on conserve encore en original : de là naissent
» naturellement deux réflexions aussi utiles pour
» votre instruction , que propres à dissiper les vains
» triomphes de l'auteur du livre condamné et de ses
» partisans ; l'une , que M. Bossuet auroit sans doute
» entièrement supprimé le manuscrit de la justifi-
» cation du livre du P. Quesnel , s'il eût pu deviner
» qu'après sa mort on l'eût mis au jour et sous son
» nom ; l'autre que ses efforts reconnus par lui-même
» inutiles pour excuser les *Réflexions morales* , con-
» damnent davantage ce mauvais livre , que si feu
» M. de Meaux l'eût condamné en effet sans avoir es-
» sayé de le défendre ». La justesse de cette dernière
réflexion du cardinal de Bissy est pleinement démon-
trée dans un livre de l'abbé de la Chambre , qui a
pour

pour titre, *la Réalité du jansénisme*, 1740, in-12. Il y prouve, par cette prétendue *justification* de Bossuet, que l'hérésie jansénienne n'est rien moins qu'un fantôme. *Voyez de curieux détails sur ce livret, sa publication furtive et son titre trompeur, dans l'Histoire de Bossuet*, liv. XI.

VII et VIII. INSTRUCTIONS SUR LA VERSION DU NOUVEAU TESTAMENT IMPRIMÉE A TRÉVOUX. — DÉFENSE DE LA TRADITION ET DES SAINTS PÈRES, etc.

Dans ces deux ouvrages des derniers temps de sa vie, Bossuet semble avoir oublié sa modération habituelle, et traiter avec trop de sévérité le principal adversaire qu'il y combat, Richard Simon. Il l'accuse de témérité, d'ignorance, d'erreur et de bassesse, et n'adoucît en aucune manière la dureté de ces reproches : mais la matière étoit si grave, et les torts de cet auteur si artificieusement déguisés, qu'ils pouvoient facilement en imposer ; plus même aux savans qu'au vulgaire des lecteurs. Richard Simon n'étoit point sans mérite et sans talens ; il excelloit dans la connoissance des langues orientales, étoit doué d'une mémoire étonnante, et avoit si prodigieusement lu, qu'il sembloit avoir épuisé toutes les bibliothèques ; mais il étoit avide de paradoxes, recueilloit de préférence les opinions ignorées, singulières, hardies ; et si ses nombreux ouvrages attestent une pénétration vive et un savoir très-étendu, on peut aussi démêler dans le caractère de leur auteur, de la souplesse, de la ruse et quelquefois même de la malice. Bossuet est donc excusable de l'avoir traité sans ménagement. L'éditeur de ses

OEuvres posthumes, C. F. Le Roi, dans la préface du tome I, page xxxvii, dit, avec beaucoup de sens et de raison : « Ce prélat devoit se comporter di-
 » versement lorsqu'il combattoit de faux dogmes
 » frappés d'anathêmes, et lorsqu'il attaquoit des
 » erreurs naissantes déguisées avec artifice; lorsqu'il
 » avoit affaire aux ennemis déclarés du dehors, dont
 » la condamnation étoit gravée pour ainsi dire
 » sur leur front, et lorsqu'il s'élevoit contre des
 » ennemis domestiques. Les fidèles n'avoient rien à
 » craindre des premiers, parce que l'autorité de
 » l'Eglise étoit un puissant préservatif contre leurs
 » erreurs.... Mais tout étoit à craindre, tout étoit
 » séduisant pour les simples fidèles de la part des
 » docteurs catholiques qui les égardoient en les
 » faisant marcher dans des routes nouvelles et
 » différentes de celles que l'Eglise a toujours sui-
 » vies ».

C'est pour cela sans doute que Bossuet ne s'est pas élevé avec moins de force contre le socinianisme de Grotius, que contre celui de R. Simon; mais il s'est plu à louer les sentimens du docte hollandais manifestés dans ses derniers ouvrages : il applaudit à ses progrès dans la recherche de la vérité, et regrette qu'après avoir noblement défendu la constitution de l'Eglise catholique, la pureté de sa doctrine et de sa discipline, il n'ait pas eu le courage d'entrer dans sa communion, en abjurant le schisme qu'il déplorait.

Grotius avoit d'abord représenté⁽¹⁾ le socinianisme

(1) *Pietas ordinum Hollandiæ*, Grotii opp. tom. iv. pag. 179.

comme la plus détestable des hérésies ; dans un autre ouvrage ⁽¹⁾, il avoit victorieusement combattu son premier auteur Fauste Socin ; enfin , dans son traité *de la Vérité de la religion chrétienne* , liv. v. , il avoit prouvé la venue du Messie contre les Juifs , surtout par les prophéties , dont ils sont les dépositaires , et qui , de l'aveu de leurs plus célèbres rabbins , n'ont pour objet que ce libérateur : mais ensuite chancelant dans des sentimens si vrais , et séduit par des lettres flatteuses de Crellius , il goûta les principes de sa secte et sa méthode d'interpréter l'Écriture sainte ; non par elle-même et par la tradition , mais par les règles du bon sens ; ainsi secouant le joug de la foi , et asservissant tout ce qu'elle enseigne à l'orgueil de la raison , il composa trois volumes de *Commentaires* , où il ne veut plus voir le Messie littéralement annoncé dans les prophéties , mais en figure seulement et par allégorie.

La réputation de l'auteur , fondée sur des talens réels et de brillans succès , donna un grand crédit à ces *Commentaires* ; ils furent avidement recherchés et préconisés en Angleterre , en Allemagne , surtout en Hollande ; et quoique depuis , ces sortes d'ouvrages aient cessé d'intéresser , on ne peut douter que celui-là n'ait beaucoup contribué aux funestes progrès du socinianisme.

En France , Grotius étoit bien plus connu comme littérateur élégant et habile publiciste , que comme théologien. Ses *Commentaires* n'y étoient lus que des savans de cette dernière classe , lorsque Richard

(1) *De satisfactione Christi*. Ibid. pag. 297.

Simon, par ses *Histoires critiques*, vint étendre leur célébrité. La première de ces histoires étoit celle de *l'ancien Testament*, communiquée en manuscrit par l'auteur à quelques amis, et remise à un censeur pour être examinée : le bruit qui s'en répandit dans le public alarma les personnes sages, et Bossuet des premiers ; il en vit la préface et les titres des chapitres, sur lesquels préjugant l'effet que produiroit le livre, il obtint du Chancelier la suppression absolue de l'édition commencée. Mais si Richard Simon avoit des ennemis, il avoit aussi des partisans. Bossuet, qui savoit apprécier son véritable mérite, eut quelque temps l'espoir de rendre ses talens utiles à l'Eglise ; il le vit souvent et lui accorda de longs entretiens : le disciple, soumis et docile en apparence, promit de réformer tout ce que le prélat jugeroit répréhensible, et s'engagea à corriger lui-même ses ouvrages ; mais il étoit trop épris de son savoir et trop jaloux de son indépendance, pour céder aux sages avis d'un homme, que dans la science biblique il croyoit lui être très-inférieur. Il éluda donc toutes ses promesses, et pour échapper aux obstacles que trouveroit en France l'impression de ses livres, il recourut aux presses de Hollande. Il en sortit d'abord *l'Histoire critique de l'ancien Testament* supprimée à Paris, et successivement les *Histoires critiques du texte, des versions, et des principaux commentateurs du Nouveau*. L'érudition qui y étoit prodiguée ne prêtoit que plus d'attraits et de séduction aux recherches curieuses, à la singularité des opinions et à la témérité des jugemens de l'auteur. Non-seulement il préféroit à l'autorité des saints

Pères la méthode et les interprétations de Grotius ; mais par un système bizarre et dénué de preuves , il portoit de dangereuses atteintes à l'authenticité des livres saints et à leur inspiration. Sur un autre point très-grave , il opposoit la tradition de l'Eglise d'orient à la tradition de l'Eglise d'occident , et osoit traiter de novateur le plus profond et le plus admiré des Pères de l'Eglise latine. Cette audace enflamma le zèle de Bossuet ; il avoit à venger d'abord *saint Augustin*, et puis le grand principe de *l'invariance de l'Eglise catholique dans sa doctrine* : il se mit donc au travail , et commença sa *Défense de la Tradition et des saints Pères* ; elle exigeoit de longues et laborieuses recherches , mais il en avoit l'habitude : il fut cependant distrait et forcé de les suspendre par la controverse du quiétisme , qui s'élevant alors , absorba tous ses soins ; à celle-là succéda la négociation pour la réunion des luthériens d'Allemagne , et puis les affaires de l'assemblée du clergé de 1700. Il fut rappelé à son travail contre R. Simon , par un nouvel ouvrage de celui-ci ; c'étoit sa *traduction du nouveau Testament* qui parut à *Trévoux* en 1702. Le traducteur y avoit adopté la plupart des interprétations qui avoient offusqué un grand nombre de théologiens , et Bossuet surtout , dans ses *Histoires critiques* : elles parurent plus choquantes encore et plus dangereuses , dans un livre mis à la portée des simples fidèles. La nouvelle version fut condamnée d'abord par une *ordonnance du cardinal de Noailles , archevêque de Paris* , du 15 septembre 1702 , à laquelle R. Simon opposa une *remontrance* du 12 octobre suivant. Cette version fut dans le même temps condam-

née par Bossuet avec des qualifications très-sévères. A son ordonnance étoit jointe une instruction où il devoit les artifices du traducteur, et son affectation à suivre la méthode des interprètes sociniens : cette première instruction fut suivie d'une seconde où sont discutés tous les passages dignes de censure. R. Simon répondit au prélat par plusieurs lettres insérées aux tomes II et IV du recueil qu'en a publié son neveu, Bruzen de la Martinière, et on ne peut disconvenir que quelques-unes de ses réponses ne soient justes : mais on y remarque plus d'adresse encore que de solidité ; sa maxime favorite étoit, que dans toute dispute, il falloit autant que possible prendre l'avantage sur son agresseur, et le mettre lui-même sur la défensive. Il insinue donc en plusieurs endroits de ses réponses, que les accusations multipliées contre ses ouvrages, n'étoient qu'une récrimination du parti de Port-royal, pour le punir de son attachement au parti opposé, et lui faire expier la critique acerbe qu'il avoit faite du *nouveau Testament de Mons* : il dit même ouvertement, tome IV, lettre 49, « que Nicole, très-lié avec Bossuet, l'a » voit sollicité fortement à écrire contre *l'Histoire » des commentateurs* au sujet des Pères grecs et de » saint Augustin ; et comme on trouve dans les instructions de M. de Meaux les mêmes objections sur » ce dernier article, que celles faites alors par Nicole, cela fait juger que l'illustre censeur qui est » chargé de tant d'affaires, se sera servi des mé- » moirs de son ami, qui n'entendoit guère ces sortes » de matières ». Quoi qu'il en soit de ces artificieuses insinuations, les deux instructions de Bossuet sont

pleines de réflexions les plus sages, et prouvent quels étoient encore au bord de sa tombe, la force de sa tête, la vigueur de sa mémoire, et les inaltérables principes de sa doctrine.

Le premier éditeur de ses OEuvres, l'abbé Pérau, indique aux lecteurs désireux d'une instruction plus méthodique sur cet objet, le livre du père Baltus, qui a pour titre, *Défense des prophéties de la Religion chrétienne*, Paris, 1737, 3 vol. in-12. Dans les deux premiers volumes, il réfute Grotius, et Richard Simon dans le troisième. C'est effectivement un livre très-bien fait, et où sont exactement développés et complètement réfutés les sophismes des sociniens.

Ce qui avoit particulièrement exaspéré Bossuet contre R. Simon, étoit l'indécence avec laquelle il avoit parlé de saint Augustin et de sa doctrine sur le péché originel et la grâce; R. Simon n'étoit sur cela que l'écho de Grotius, mais en France on ne lisoit guère Grotius, au lieu que les *Histoires critiques* étoient avidement recherchées. Bossuet ranima donc toutes ses forces pour repousser l'injure faite au sublime docteur de la grâce, et surtout pour confondre la téméraire assertion d'un prêtre catholique, qui osoit accuser son Eglise d'innovation dans sa doctrine et dans sa foi. Déjà le ministre Basnage s'en prévaloit contre Bossuet, et s'applaudissoit de voir détruit le grand principe de son *Histoire des variations*, par un des plus savans ecclésiastiques de sa communion.

C'est à la solution de ces deux difficultés, ou plutôt à la réfutation de cette double erreur, qu'on

doit l'importante *Défense de la Tradition et des saints Pères*. Quoique, prévenu par la mort, Bossuet n'ait pu l'achever, on y reconnoît cependant l'invincible athlète digne de toutes les palmes, que la Providence semble avoir suscité dans un siècle illustré par tous les talens, pour montrer le degré de supériorité qu'ils acquièrent dans une ame que jamais n'ont souillée les passions, et qui n'a pour guide que les pures lumières de l'Esprit saint.

IX. INSTRUCTION SUR LA LECTURE DE L'ÉCRITURE SAINTE.

Cet opuscule, par son objet, avoit droit d'être placé le premier, dans l'ordre des ouvrages de cette classe; mais n'ayant été composé que pour des religieuses, l'auteur s'est borné à y donner les conseils appropriés à leur état. Il est peu de personnes cependant, même parmi celles dont les fonctions exigent une étude approfondie de l'Écriture sainte, qui ne puissent en tirer du profit; car si rien n'y flatte la vanité du savoir, tout y satisfait l'humble et modeste piété. On peut y admirer même avec quelle sobriété un grand homme sait dispenser ses lumières; content d'éclairer, il se garde bien d'éblouir.

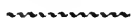
LIBER
PSALMORUM,
ADDITIS CANTICIS,
CUM NOTIS.
SUPPLENDA IN PSALMOS.

EPISTOLA

ILLUSTRISSIMI

MELDENSIS EPISCOPI.

JACOBUS BENIGNUS BOSSUET, EPISCOPUS MELDENSIS : vénéralibus atque amplissimis viris ac dilectissimis fratribus Decano et Canonicis sanctæ Meldensis Ecclesiæ; Ecclesiarum Pastoribus, religiosis Cœtibus, universoque Clero Meldensi, salutem in Domino.

AFFERIMUS ad vos, dilectissimi fratres, nostras in Psalmorum librum pii vestri studii adjutrices notas; ut qui tanto decore, tantâque diligentia Deo psallitis, datâ explanatione, *psallere sapienter*, eruditè scilicet atque intelligenter, magis magisque ediscatis. Pertinet ad commendationem exigui licet operis, quòd in eo accurando adjutores nacti sumus viros egregios, hebraicè, græcè, latinè doctissimos, quorum pars ad meliorem præcessere vitam, pars adhuc superstites, summâ cum pietatis ac doctrinæ opinione, etiam in episcopali sede, aliisque amplissimis muneribus collocati degunt. Nam dum in aulâ versamur, alii aliis de causis, ego, quod notum est, Ludovici Delphini augustissimi ac fortissimi principis adolescentiæ ac spei à magno Rege admotus, omnes quidem paribus florentes studiis, integrâ amicitiae gratiâ ac fide, communibus curis cœpimus evolvere Scripturas, blanda inter et aspera, quæ multa in eam vitam

incidunt, solatio et consilio, quotidianæ verò nostræ consuetudini, ac familiaribus colloquiis, summo oblectamento atque emolumento futuras. Itaque iis exponendis multa perlegimus, pauca selegimus. Hinc Psalmi nostri prodeunt, imò verò vestri, quando et ego vester, *omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas :.... omnia enim vestra sunt; vos autem Christi, Christus autem Dei*⁽¹⁾. Quare, dilectissimi, benevolis animis vestra hæc accipite; hæc, inquam, non abstrusa et recondita, hoc est, plerumque vana, sed apta atque accommodata ad simplicem litteralemque intelligentiam, atque omnino, utiliora quàm ornatiora aut ambitiosiora, æqui bonique consulite. Nos enim pro eo famulatu quem in Ecclesiâ Dei gerimus, non modò validioribus inter vos, verùm etiam infirmioribus servire oportebat. Sit ista testificatio publica, quanti ego vos faciam, quanti pietatem industriamque vestram, ac labores vestros nostris sociatos. Sic denique intelligent, quàm suaviter in domo Domini versemur unanimes. Sequentur autem postea, nusquam interruptis operis, nostra in Prophetas ac totum Testamentum vetus: per hæc si vita, si mens bona adfuerit, Deo auctore ac duce, deveniemus ad novum. Certè in his consensescere, his immori, summa votorum est: id pium, id beatum, fateri enim libet, id omni ambitu expectandum ducimus; id vestris quoque precibus impetrandum, si qua est nostrî caritas, et speramus et poscimus: valete. Datum Meldis, iv nonas junii, anno M. DC. XC.

(1) I. Cor. III. 22, 23.

DISSERTATIO

DE PSALMIS.

ANTEAQUAM singulos Psalmos aggredimur; ut nostra expeditior, neque ullis interrupta quæstionibus fluat explanatio; hæc quæ intelligentiæ aperirent viam, totoque passim opere suborturas difficultates solverent, attento ac pio lectori universim proponi oportere duximus.

CAPUT I. De Psalmorum ratione et instituto.

CAPUT II. De grandiloquentiâ et suavitate Psalmorum.

CAPUT III. De variis Psalmorum generibus.

CAPUT IV. De profunditate et obscuritate Psalmorum.

CAPUT V. De textu ac versionibus.

CAPUT VI. De titulis aliisque notis: ac de argumentis, auctoribus et ordine Psalmorum; deque choreis et piâ saltatione, ac metrorum ratione.

CAPUT VII. De ratione legendi et intelligendi Psalmos.

CAPUT VIII. De usu Psalmorum in quocumque vitæ statu.

CAPUT I.

De Psalmorum ratione et instituto.

I. — Carminum vis: Psalmi in piorum cœtibus decantati.

OMNIS quidem *Scriptura divinitus inspirata* est, easque habet dotes quas Paulus commemorat; ut sit

utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitiâ, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus (1). Cæterùm Psalmorum liber cùm hæc universa complectitur, tum obtinet imprimis singularem mirificamque vim, quâ humanos affectus omnes in Deum transferat; ut quandoquidem animus corporeâ mole pressus languet ac deficit, modulatissimi, eruditissimi que carminis potentiâ erigatur.

Est autem Psalmorum liber, ut vel inde ordiamur, vetustissimorum hymnorum et odarum vetustissima collectio, quibus prisci illi Hebræi, Dei laudes et à Deo traditæ legis veritatem sanctitatemque, ad hæc gesta majorum, divinaque beneficia privatim ac publicè, atque inter ipsa sacra solemnesque conventus, concinebant. Et horum quidem hymnorum cùm plurimi laudentur auctores, ut suo loco memorabimus, tum illud certissimum, à sancto Davide potissimum esse conscriptos. Antiquus enim et ab ipsius Davidis temporibus deductus usus obtinuit, ut quæ ipse psalleret, in sacris conventibus canerentur. Neque ipse David canebat sibi. Sed raptus in Deum, quò ipse trahebatur, cæteros pertrahebat, dicens: *Magnificate Dominum mecum; et exaltemus nomen ejus pariter* (2): Et illud, unde quotidie nocturnas ordimur laudes: *Venite, exultemus Domino; jubilemus Deo salutari nostro* (3). Quæ dum sancto Davide in verba præeunte canimus, quid aliud quàm priscis piorum choris, spiritu ac mente conjungimur?

(1) 2. *Tim.* III. 16, 17. — (2) *Ps.* XXXIII. 4. — (3) XCIV. 1.

II.—In Davide cura cantûs, sacræque musicæ.

Certè viro Dei præcipuam fuisse curam, de hymnis in domo Domini coram arcâ concinendis, sacra testatur historia: *Constituit enim coram arcâ Domini de levitis, qui ministrarent, et recordarentur operum ejus, et glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israel* (1). Quem autem canebant Psalmum, sacro textu referente, divinorum operum beneficiorumque memorem, is ab ipso Davide compositus. Neque verò dubium est, quin alios benè multos instinctu divino ipse conscripserit: quo factum est, ut fidentissimè de se ipso diceret: *Dixit David filius Isai..... egregius psalter Israel: Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam* (2). Quod quidem de Psalmis dictum nemo non videt, cùm præsertim nullum aliud opus Davidis memoretur. Jam, Salomone rege, initiato templo, levitæ carmina Domini concinebant, *quæ fecit David rex ad laudandum Dominum..... hymnos David canentes per manus suas* (3): adhibitis scilicet organis musicis, et quidem illis quæ ipse comparaverat, vel etiam invenerat atque adornaverat, ut sacra refert historia. Quo ritu Ezechias jussit, ut levitæ *laudarent Dominum sermonibus David, et Asaph videntis* (4), ubi etiam disertè notatum, stetitisse Levitas *tenentes organa David*: atque etiam clariùs, inter ipsa holocausta cecinisse Dei laudes *tubis et diversis organis, quæ David rex Israel præ-*

(1) 1. Par. xv. 16. xvi. 4. Ibid. 7. — (2) 2. Reg. xxiii. 1, 2. —

(3) 2. Par. vii. 6, 1. Par. xxiii. 5. — (4) 2. Par. xxix. 30.

paraverat (1): tanta pio regi cantuum cura : tantus amor inerat sacræ musicæ, quâ laudaretur Deus.

Iisdem instrumentis musicis, Davidis studio comparatis, ejusdem Davidis hymnos Israelitæ reduces instaurato templo, duobus etiam choris constitutis iterabant, quingentis fere annis postquam David obiit : ut tot post sæcula, non modò sacræ ejus voces, verùm etiam citharæ, nablia (2), aliaque instrumenta quibus ipse usus erat, piorum in cœtibus audirentur : quæ ideo memoravimus, ut constaret apud omnes, sanctum Davidem divino numine unum fuisse excitatum, quo auctore non modò sacra cantica, sed etiam ipse canendi psallendique ritus ad tam longinqua tempora propagaretur. Nam secuta sæcula commemorare quid attinet, cùm omnes sciant et ab Hebræis, et à Christianis Psalmos Davidicos fuisse celebratos : quibus non modò urbes pagique, sed etiam deserta et invia personarent, et pias in lacrymas agrestes etiam animi colliquescerent.

III. — Munimenta fidei in Psalmis : primùm ex commemoratione rerum antiquarum; tum, decurrentium.

Nec immeritò. Cùm enim, teste Augustino, *nulum aliud canticum nos doceat Deus, nisi fidei, spei et caritatis* (3), nihil Psalmis utilius ut fides roboretur, spes efferatur altiùs, caritas inardescat. Et fidem quidem quæ fulciant, hæc sunt. Primùm commemoratio beneficiorum ac miraculorum Dei, ex quo miseratus homines ignorantia mersos, et falsis plerumque addictos numinibus, patrem fidei nostræ

(1) *Par.* xxix. 26, 27. — (2) *I. Esd.* iii. 10, *II. Neh.* xii. 35, 39. — (3) *Enarrat. in Ps.* xci. n. i.

Abraham pacto fœdere sibi copulavit, ejusque familiæ in magnum jam populum excrescenti, pastorem se, ac peculiarem regem præbuit. Quo factum est, ut à servitute Ægyptiacâ liberatam, ac per Mosen mediatorem ornatam legibus, firmatam imperiis, castissimis sanctissimisque religionibus ac ceremoniis consecratam, confirmato amplificatoque fœdere, in terram Chanaanitidem ex veterum promissorum fide induceret: seque Abrahami, Isaaci, Jacobique Deum, eundemque cœli ac terræ conditorem, quem Abramidæ colerent, esse testaretur.

Quin etiam suo tempore Davidem, ex pastore ovium regem, nec minùs pietate atque clementiâ, quàm fortitudine victoriisque nobilem suscitavit, quo duce Abramidarum imperium longè latèque propagaretur, pulsisque Jebusæis, illa Jerusalem ac mater nostra Sion, divino nomini initiaretur; princeps urbium scilicet, sacrorumque juxtà ac legum majestatisque custos, regni pariter et sacerdotii caput. Quid quòd eundem Davidem inclytum regem, uti jam memoravimus, divino actum instinctu, vatem ac poetam psaltenque Israelis, eundemque ut rerum gerendarum ducem, ita etiam canendarum auctorem præconemque finxerit? Unde potissimum nobis hic Psalmorum liber prodiit, quo sua pariter majorumque, imò verò ipsius Dei gesta, vates divinisimo atque excelsissimo præditus spiritu, sempiternæ memoriæ consecravit.

IV. — Vetus apud omnes gentes carminum canticorumque institutum: Mosis aliorumque exempla.

Sanè apud omnes populos ille ritus vetustissimus longèque sanctissimus inolevit, ut suas majorumque

res carmine celebrarent, ipsisque numeris, ipsâ suavitate cantûs auribus commendatas, animo etiam ac memoriæ altiùs infingerent. Quo ritu primus Moyses cùm divino numine duo quædam præstitisset, ut Israelitas et per mare Rubrum traduceret, et ab hostibus liberos sanctissimis legibus informaret, gemino carmine hæc duo commendavit, suumque illud protulit: *Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est; equum et ascensorem dejecit in mare* ⁽¹⁾: cùm undis obruti hostes adhuc in conspectu essent, et marinis fluctibus jactata cadavera volverentur. Nec minùs excelsum illud quod moriturus cecinit: *Audite, cœli, quæ loquor* ⁽²⁾: ut legem tot signis portentisque firmatam, hominum mentibus inculcaret. Quo etiam fonte manarunt ea cantica, quorum in libro Numerorum initia legimus ⁽³⁾. Nec piis fœminis defuit ille cantandi prophetandique spiritus. Itaque illa Debbora ⁽⁴⁾ superbissimum Sisaram fœmineâ manu cæsum, ac profligatos hostes currusque diruptos, et subjecit oculis, et posteriorum memoriæ tradidit, victoremque laudavit, non hominem, sed Deum. Notum quoque Annæ præstantissimæ fœminæ concepto Samuele, canticum ⁽⁵⁾, haud minore grandiloquentiâ et exultatione prolatum ut frustra Græcia jactet Lesbiam illam suam: nobis quoque præsto sunt nostræ poetrides, quæ non infandos amores, sed castissimos juxtâ ac vehementissimos in Deum affectus promant. His igitur David exemplis animatus, eodemque spiritu afflatus, quæ in se Deus beneficia contulit, quæque sibi armis exequenda man-

(1) *Exod.* xv. 1. — (2) *Deut.* xxxii. 1. — (3) *Num.* xxi. 17, 27. — (4) *Judic.* v. — (5) *I. Reg.* ii.

davit, ea pulcherrimis suavissimisque constricta versibus, lyræque seu psalterio apta concinuit, Alcæumque et Pindarum et Flaccum, quàm dignitate rerumque gestarum gloriâ, tam suavitate et magniloquentiâ vicit. Secutus Ezechias Davidem, rex regem, patrem filius (1) : secuti alii vates, Isaias (2), Jonas (3), Habacucus (4), rerumque mirabilium historiam cantibus illustratam, ac temporum signatam notis, posteris reliquerunt. Quæ cantica nos, ne quid huic operi deesset, et hîc commemoravimus, et ad calcem hujus libri exponimus.

V. — Res antiquæ in Psalmis recensitæ.

Hîc verò juvat Israelitis impensè gratulari, quibus historiam Moses ipse legislator princepsque contextuit; quibus odas, dramata, idyllia pastoralesque lusus; quibus sententias versibus distinctas informandis moribus composuere reges; quibus denique, pro Simonide, Theocritoque et Theogni et Phocylide, David et Salómon inclyti reges, fuere. Atque horum operâ id consecuti sumus, ut quod postea præcepit Plato, poetici modi, divinissimum scilicet loquendi et scribendi genus, non nisi divinis divinorumque virorum laudibus celebrandis, inculcandisque legibus inserviret. Quippe David, noster Pindarus, alique Lyrici nostri, non agones Olympicos et pugnas umbratiles, sed Abrahami, Isaacique ac Jacobi fidem, et beata Josephi vaticinia ac somnia, plagasque Ægyptiacas, ultricemque Dei manum, atque ipsius auspiciis decertata prælia, populique etiamnum profugi ac per

(1) *Is.* xxxviii. 10. — (2) *Ibid.* xii. — (3) *Jon.* ii. — (4) *Hab.* iii.

deserta vagantis errores, seditiones, flagitia atque supplicia, atque inter hostiles insidias successus mirabiles; legem etiam in monte Sinaï tam conspicuâ divini numinis præsentia in ipso fugæ initio promulgatam; denique totam à Mose conscriptam historiam, ipsiusque adeò Mosis dubitantis hæsitantisque lapsum, quæque inde secuta sunt inculcanda ac repetenda posteris, versibus alligarunt, iisdem quoque verbis quæ in Mosis historiâ continentur. Hinc illud à Numerorum libro in Psalmos translatum: *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super eos* (1). Quid quòd sanctus David, illatâ arcâ fœderis in Sionis arcem, illud iterabat quod est in eodem Numerorum libro proditum: *Cùm elevaretur arca, dicebat Moyses: Surge, Domine, et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te, à facie tuâ* (2). Unde nemo non videt promanasse hæc Davidis arcam attollentis: *Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus* (3), et cætera totidem verbis, quot Moses proferebat. Nec minùs insigne illud mandatum Aaroni ac filiis, ut plebi benedicerent: *Benedicat tibi Dominus, et custodiat te: ostendat Dominus faciem suam tibi, et misereatur tuï* (4); quæ translata à Davide in hunc Psalmum: *Deus misereatur nostrï, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostrï* (5). Atque hæc, aliaque id genus, cùm ex libris à Mose conscriptis atque ex antiquissimis sub eodem Mose frequentatis ritibus repetebant, nihil aliud quàm Mosen, resque

(1) *Ps.* LXXVII. 30, 31. *Num.* XI. 33. — (2) *Num.* X. 35. —
 (3) *Ps.* LXVII. 2. — (4) *Num.* VI. 24, 25. — (5) *Ps.* LXVI. 2.

à Mose gestas tanquam sub oculis repræsentabant, ad confirmandam rerum antiquarum fidem.

Omitto cætera in Psalmis ejusdem planè spiritûs, quæ veterem historiam referant. Neque prætermis-
sum illud, unde orsus est Moses : nempe orbem
universum, non machinâ, non manu, non aliunde
conquisitâ aut anxie elaboratâ materiâ, non deni-
que atomorum concursationibus atque conflicti-
bus, sed statim Dei nutu ac verbo constitisse, da-
tasque cœlo ac syderibus, terræque ac mari, quas
servarent leges : quo ex capite Moses præclara illa
ac mira contexit, quæ Abrahamo, patriarchis,
sibique ipsi atque universo populo contigissent : ut
nempe constaret eum, à quo tanta miracula pro-
fluxissent Deum, non alium esse quàm ipsum cujus
voce jussuque, nullo alio subsidio, universus orbis in
lucem emergerit. His igitur inhærens David eundem
ubique prædicavit Deum, qui *verbo* velut *misso*, ac
voce prolatâ, tot ac tanta gessisset : cujus deinde
legibus omnia tenerentur : unde illud : *Extendens
cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus* (1) :
quo loco qui non videt allusum ad illud Mosis : *Fiat
expansio in medio aquarum, et dividat aquas ab
aquis* (2), planè cæcutiat. Neque minùs luculentum
illud in eodem Psalmo : *Qui fundavit terram super
stabilitatem suam : non inclinabitur in sæculum sæ-
culi. Abyssus sicut vestimentum amictus ejus* : illud
denique : *Ascendunt montes, et descendunt campi
in locum quem fundasti eis : terminum posuisti, quem
non transgredientur, neque convertentur operire ter-
ram* (3). Et alio in Psalmo clariùs, disertisque ver-

(1) Ps. CIII. 2, 3. — (2) Gen. 1. 6. — (3) Ps. CIII. 5, 9.

bis : *Verbo Domini cœli firmati sunt; et spiritu oris ejus omnis virtus eorum: congregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos* (1). Ubi quid aliud repetitum, quàm illud sancti Mosis, *Congregentur maria?* (2) subditumque illud, unde omnia orta sunt : *Quoniam ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt* : atque additum velut corollarii loco : *statuit ea in æternum, et in sæculum sæculi; præceptum posuit, et non præteribit* (3). Quis ergo negaverit Davidem à Mose doctum, ad illud initium cuncta revocasse? Jam odæ seu Psalmi, eruditissimum scilicet poematis genus, non modò ad antiquam novamque historiam, sed etiam ad festos dies et sacrificiorum ritus, ac majorum instituta semper alludunt. Quis autem nesciat apud Hebræos, leges, mores, ritusque ita intextos historiæ, ut hæc à se invicem avelli nequeant? neque unquam futurum fuit, ut David hæc omnia, totamque adeo majorum historiam ab ipsâ genesi mundique initiis repetitam caneret, populoque, ut vulgatam notamque canendam traderet, nisi eam quam nunc quoque legimus à Mose contextam historiam, et in manibus habuissent, et animo penitus imbibissent.

VI. — Confutati ex Psalmis, qui Pentateuchum ab Esdrâ aliisque confictum credunt.

Quò magis admirari libet eorum hominum amantiam, qui Mosis nomine semper insignita ac celebrata volumina, recentioris ætatis auctoribus tribuunt: pars Esdræ; pars insulsum commentum aver sati, antiquioribus aliis circa Salmanasaris tempora

(1) *Ps.* xxxii. 6, 7. — (2) *Gen.* i. 9. — (3) *Ps.* cxlviii. 5, 6.

scriptoribus, ut nuper apud Batavos quidam, nullo historiarum traditionisve suffragio, somniarunt. Atque illi, si Deo placet, bene Christianos se haberi putant, si Christum nominent, à Christo commendata instrumenta contemnant: præposterii homines, quibus nihil pensi est evertere omnia, dummodo cæteris doctiores acutioresque videantur, ac sine more modoque, gravissimo in argumento ludant. Qui quidem, ut hîc omittamus tot scriptores, tot prophetas, totumque adeo Hebræicæ reipublicæ statum, cum Mosis historiâ librisque connexum: ut hæc, inquam, omittamus, unius Davidis vetustissimi regis testimonio, et hymnis à toto pridem populo decantatis, cumulatissimè refelluntur. Hîc accedunt alia cantica, Psalmorum libro comprehensa. Canit enim ipse Salomon dedicato templo⁽¹⁾, à parente Davide institutos sanctissimi juxtà ac nobilissimi ædificii apparatus: canunt alii alia piorum regum gesta: canunt profligatam captivamque gentem, ac Mose contempto impletas à Mose intentatas minas. Canit Ethan Ezraïtes⁽²⁾ datam Davidi, Davidisque soboli de regno obtinendo fidem velut in irritum abiisse, Deumque piis cantibus ad pristina promissa revocat. Quid plura? quæ ante templum conditum, quæque templo stante, everso, restitutoque recentissimâ memoriâ gesta essent, ea suis distincta notis atque temporibus canimus, ut antiquissimis interesse conventibus, prisca sacra intueri, atque in his cum sancto Davide aliisque sacris vaticibus, Christum cogitare videamur.

(1) *Ps.* CXXXI. — (2) LXXXVIII. 20 *et seq.*

VII. — Firmata fides ex vaticiniis Davidicis de Christo: hinc quoque spei incitamenta.

Nam et illud confirmandæ fidei luculentissimum argumentum in Psalmorum habemus volumine, ut de Christo venturo à Davide edita oracula audiamus. Cùm enim antiqua per Abrahamum ac Mosen gesta, uni Christo suis temporibus adventuro prælucerent; designatus est David, utraque inter tempora medius, qui quidem vetusta memoraret, iisque firmandis nova ipse gereret: tum, quod erat vel maximum, futura præcineret. Neque immeritò: quippe cùm prognatus è Davide Christus, Davidis filius appellandus esset. Itaque ob eam causam evectus est in regnum, ut Christi regno præluderet; datusque Salomon ille pacificus, in quo intueretur Christum pacis principem. Hinc David universas res Christi executus, et ante Luciferum geniti originem sempiternam, et inter homines nati, regnum, sacerdotium, gloriam atque dedecora cecinit, Judæorum ac Gentium coitiones conjurationesque, crucem denique ipsam ac resurrectionem et ascensum in cœlos, secutasque victorias⁽¹⁾, et ad fidem Abrahæ traductas omnes gentes, in ejus scilicet semine Christo benedictas; magnamque Ecclesiam toto jam orbe diffusam⁽²⁾, revocatosque tandem, tanquam postliminii jure, ad sui generis nominisque primordia mortales, per tot sæcula divinitatis oblitos. Neque verò quidquam est, quo se Christus commendet magis quàm Psalmorum libro. Se Davidis filium,

(1) *Ps.* CIX, II, XXI, XLVI, LXVII, LXVIII, LXXI, XV, etc. — (2) XXI. 26, 28.

Davidis quoque Dominum, Davidis ipsius auctoritate decernit⁽¹⁾. In ipsâ etiam cruce, Davidis Psalmo pronunciato⁽²⁾, tantum sacrificium atque humani generis propitiationem initiat: Davidis intentus oraculis, profitetur sitim felle acetoque sedandam⁽³⁾. Quis ergo est tam languidus, quem ista non moveant? Quis non fide vivâ Davidicos sonet Psalmos rerum gestarum memores, præsentium testes, præscios futurorum? cùmque tot ac tanta super Christum et Ecclesiam olim à Davide prædicta, jam repræsentata videat; quis non futura præmia, qui postremus est denique divinarum promissionum fructus, animo complectatur?

VIII. — Spes incitata in Psalmis; futuræ vitæ felicitas sub figuris adumbrata.

Atque hæc illa spes est, quam secundo loco diximus incitari Psalmis. Quò enim exurgat divinæ bonitatis atque potentiæ, Christique adeo fide fretus animus, nisi ad res divinas atque sempiternas? Unde ipse sanctus David: *Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum* (4). Atque iterum: *Beati qui habitant in domo tuâ, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te* (5).... *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos* (6); quam sanè exuberantiam sanctæ et à Deo præstitæ voluptatis, fragilis hujus et egenæ mortalitatis conditio non capit.

Sanè confitemur futuri sæculi felicitatem non per-

(1) *Matt.* xxii. 43, 44. *Ps.* cix. 1. — (2) *Matt.* xxvii. 46. *Ps.* xxi. 1. — (3) *Joan.* xix. 28. *Ps.* lxxviii. 22. — (4) *Ps.* lxxii. 26. — (5) *Ps.* lxxxiii. 5. — (6) *Ps.* xxxv. 9.

spicuis disertisque verbis, sed sub figurarum involucribus, pro veteris Testamenti ratione, à sancto Davide, ut à sancto Mose, fuisse adumbratam. Quemadmodum enim, teste Paulo ad Hebræos, Abraham cum Isaac et Jacob *repromissionis cohæredibus* (1), in promissâ terrâ tanquam in alienâ, extructis tantùm casulis demoratus, ibique se hospitem ac peregrinum recognoscens, sub ejus figurâ cœlestem patriam, ac paratam à Deo civitatem permanentem inquirebat: ita beatus David dum repromissam terram, populo Dei armis asserit; dum Jerusalem extruit, atque ad sanctuarium, celebresque cœtus divino numini consecratos, totis anhelat præcordiis: quid aliud in eis nisi Christum, et aperta per Christum æterna illa nec manu facta sancta, atque illam beatissimam in cœlis sanctorum societatem recogitat?

IX.—Loci quidam in Psalmis, quibus spes omnis ad præsentem vitam redacta videatur.

Neque verò quemquam movere debet, quòd hæc David aliive cecinerint: *Non mortui laudabunt te, Domine* (2), et: *Non est in morte, qui memor sit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi* (3)? Et illud: *Exibit spiritus ejus, hominis scilicet, et ipse revertetur in terram suam: in illâ die peribunt omnes cogitationes eorum* (4). Et illud: *Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam* (5)? Illud denique cujuscumque sit: *Numquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam: aut cognoscentur in tenebris mirabilia tua, et justitia tua in terrâ*

(1) Heb. xi. — (2) Ps. cxiii. — (3) vi. — (4) cxlv. — (5) xxix.

oblivionis (1)? quibus homini post mortem, non cantus, non Dei laus, non denique memoria aut cogitatio ulla relinquitur; quin ipsi mortui Deo penitus excidisse, et à manu ejus omnino repulsi, hoc est, in nihilum abiisse videntur, cùm dicitur: *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris: quorum non es memor amplius: et ipsi de manu tuâ repulsi sunt* (2): quibus ad cumulum additur: *Sed nos qui vivimus, benedicimus Domino..... in regione vivorum* (3); ut qui hâc in vitâ degunt, soli canere, soli placere Deo, soli in Deum sperare judicentur.

X. — Horum locorum explicatio, atque inde quoque vitæ futuræ spes firmata.

Hæc inter meminerimus quæ illorum temporum conditio fuerit: nondum enim affulsisse plenè cœleste lumen illud, quo futuram vitam intueri detur: *Nondum propalatam esse sanctorum viam* (4), ut ait apostolus: Evangelio denique et Christo reservatum, cœlestia arcana reserare: neque rudem populum ad animarum statum, aut ad spirituales illas, castasque delicias, quæ sensum omnem exsuperant, assurgere potuisse: quas proinde in vivorum cœtibus festisque adumbrare, et crassam adhuc gentem hoc sensibus objecto pabulo inescare oporteret. Quare Davidem aliosque hujus ævi vates, dum hæc et alia suprâ memorata de mortuis referunt, nihil aliud in mortuis attendisse constat, quàm naturalem mortuorum statum, quo omnia hujus vitæ consilia cœptaque intereant; non sacris, non profanis cœti-

(1) *Ps.* LXXXVII. 12, 13. — (2) *Ib.* 6. — (3) *CXIII, CXIV.* — (4) *Heb.* IX. 8.

bus interesse, aut festos dies cum populo agere liceat; quod est verissimum. Neque enim in sepulcris exaudiebatur ulla vox Domino lætantium, aut ulla templi videndi in sepulcro spes erat: quæ cùm ingemiscerent, neque quidquam aliud moriendo deplorarent; nempe illud ostendebant, in his omnem sibi vitæ jucunditatem repositam, neque videri quidquam in morte tetrius, aut in sepulcris tristius, quàm quòd ibi Dei laus, et illa animi in Deum exultantis gratulatio conticesceret.

Hinc spiritualibus verisque Judæis, hoc est, veris laudatoribus, qui in rudi licet gente ad excelsiora animos attollebant, vitæ melioris certa spes affulgebat. Qui enim solo Deo ejusque laudibus delectarentur, quî fieri posset, ut eos Deus ipse desereret: neque curaret mortuos, qui ad extremum usque halitum omnem in ipso gloriam ac voluptatem collocarent? an ipse eorum ora in æternum clauderet, animas ad suam imaginem ac similitudinem factas extingueret? Absit hoc à tantâ Dei benignitate: imò veris illis sanctisque Judæis spirituales oculos aperiebat intus, quibus in sempiterna gaudia mentem intenderent. Hinc illud: *In Deo salutare meum, et gloria mea: Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est*: tum adhortatio: *Sperate in eo, omnis congregatio populi; effundite coram illo corda vestra: Deus adjutor noster, et quidem, in æternum* (1). Ne adversarios, ne insidias, ne ipsum interitum servi Dei metuant: imò verò beatos se futuros, inter immortales Dei laudes exclament his verbis: *Beati qui habitant in domo tuâ, Domine! in sæcula sæculo-*

(1) *Ps. LXI. 8, 9.*

rum laudabunt te ⁽¹⁾: qualia passim in Psalmis occurrunt. Quin igitur, inquires, sanctus David hæc futuri sæculi bona exponebat planis disertisque verbis? nempe quia hæc parcè commemoranda erant, quæ crassioribus ingeniis risui, aut etiam offendiculo futura essent: quippe cùm in mortuorum animabus, more gentilium, nihil nisi impios cultus, falsos Deos scilicet ex hominibus consecratos, aut placandis manibus inferias, ac divinationes, umbrarumque citationes, sive, ut vocant, necromantias, aliaque perinde inania, imò etiam noxia et infanda cogitarent. Itaque animarum ac futuri sæculi arcana, crasso adhuc populo tecta sub figuris, quibus et perfecti doceri, nec rudiores gravari possent.

XI.— Caritatis incitamenta in Psalmis.

Jam nihil est cur amplius de summo Davidis erga Deum amore quæramus: effulget ubique in Psalmis, primùm quidem ipsa res simplicibus ac familiaribus verbis: *Diligam te, Domine* ⁽²⁾: Deinde amandi causæ; Dei veritas, sapientia, sanctitas, pulchritudo, majestas, induti decore, investiti nubibus, insidentis cœlos, atque inde coruscantis, elocantis montes, maria increpantis, liquefacientis terram, totumque orbem nutu commoventis: tum, hæc inter magna et admirabilia, effusa bonitas, omnibus provida, nec dedignata corvos quantumvis asperâ voce Deum invocantes; in homines verò propensa benevolentia, inexhausta liberalitas; deinde in electos plebemque dilectam paternus animus, promiss-

(1) *Ps.* LXXXIII. 5. — (2) XVII.

sorum fides, tutaque amicitia, nihil curæ, nihil officii prætermittens: studium erga pios, erga impios quoque patientia: denique indulgentia erga pœnitentes: horumque omnium vivax, ipsisque visceribus atque ossibus insidens sensus, unde ille clamor, *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi* (1)?

Quâ in re quandoquidem Israelitarum sancta gens, non ritu cæterarum, visibiles ac deauratos Deos cõleret; David Mosen secutus, singularem operam adhibuit, ut per se inconspicuum, neque tantùm sensus omnes, sed ipsam etiam mentis aciem supergressum, operibus, beneficiis, miraculis conspicuum præsentemque redderet. Hinc illa in Psalmis amanti inflammando assidua consideratio operum Dei: horum præstantia, ordo, varietas, immensæ sapientiæ industriæque testis: atque inter opera Dei, illud præclarissimum, nempe in populo Israelitico, humanæ gentis fœdus cum Deo initum: atque hîc nobilissimum ac perfectissimum opus, quo se Deus exhiberet, ipsa lex omni auro purior ac pretiosior (2). Hanc ergo beatus David amat, amplectitur, deosculatur, Dei veritate ac decore plenam: hanc nocte dieque versat: huic intelligendæ inhiat: non à manibus unquam, non ab ore dimittit: hanc gestat in oculis: hanc imò pectori medullisque infigit; hujus admiratur speciem, arcana scrutatur; in eâ spem, gaudia, gloriam, divitias, amicitias, consilia omnia denique reponit: hujus æquitati ac rectitudini se aptat: eâ se regit, se tuetur, se exornat; arma hæc, hunc clypeum, hos ornatus, venustatemque cogitat (3): sic amat, sic fruitur. Quorum omnium hoc caput: *Sci-*

(1) *Ps.* xxxiv. 10. — (2) xviii. — (3) cxviii.

tote, quia Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, et non ipsi nos (1): quod ubique in Psalmis, quàm graviter, tam variè ac suaviter inculcatum, ut ei à quo sumus nos nostraque omnia, corpus, animum, cogitationes, sensus, voluntatesque penitus addicamus.

XII. — In Psalmis admirabilis sensus caritatis in Deum.

Hæc amoris incitamenta: hæ causæ: tum effectus mirabiles: Dei admiratio: exultatio in Deum: tanta illa quidem, ut ex animo in corpus redundet: unde illud: *Sitivit in te anima mea: quàm multipliciter tibi caro mea* (2): et: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum* (3). Tum Dei canendi mira suavitas, quæsitumque in citharis amori solatium: dulcesque atque uberes ex verâ pietate fletus. Hi Davidis sensus: at postquam voluptate amens à lege aberravit, insecuti gemitus tristiores, iique continui: tum ex imo pectore non modò suspiria, verùm etiam fremitus: non aves solitariæ flebiliùs sonant; non leo rugit violentiùs; tum ipso luctu contabescentes artus; nec modus lacrymis: his cibos, his lectum irrigat: versi in fontes oculi: excavatæ propemodum genæ: deductique in sinum rivi ne ipsâ quidem veniâ inarescunt. Quis non exardescat ad tantos Davidis ignes? His auditis carminibus, hoc amore perspecto, quis tam durus atque immitis animus, qui non gustet ac videat quàm suavis sit Dominus?

XIII. — Caritas quoque erga proximum; etiam erga inimicos.

Nec minor in sancto rege fraternæ caritatis sensus: quippe cùm inter alias tanti principis dotes,

(1) Ps. XCIX. 3. — (2) LXII. 2. — (3) LXXXIII. 3.

mansuetus ejus ac misericors animus à Salomone filio imprimis commendetur: *Memento enim David*, inquit, *et omnis mansuetudinis ejus* (1). Quo animo et Saüli necem machinanti parcat, et mortuum ulciscitur: imò etiam deflet amarissimis ac verissimis lacrymis, quanquam ejus nece regnum ad se translatum videbat (2). Quod idem in Isbosetho Saülis filio contigit, cujus percussores rex optimus merito supplicio affecit (3), testatumque voluit non gratum facturos, qui sibi adversantes cæde compescerent. Toto denique Israele conquisivit è Saülis domo quos beneficiis cumularet (4): tam excelso erat animo, tam erecto supra omnem injuriarum memoriam. Sanè cùm ipse Nabalum ferum hominem, interfectorus esset, mitissimo Abigaïlis alloquio placatus, has edidit voces, invictæ immortalisque clementiæ testes: *Benedictus Dominus... et benedictum eloquium tuum: et benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, et ulciscerer me manu meâ* (5): tantam voluptatem vir mitissimus ex misericordiâ ceperat. Quid Semeï ille nequissimus, à quo non modò probris, verùm etiam lapidibus impetitus tantus rex; et tamen dedit veniam, suosque à nefarii vilissimique hominis cæde prohibuit: neque Salomonem in eum commovisset (6), nisi novo regno sub adolescentulo rege, aulâ inquietissimâ, turbarum aliquid à præfracto turbulentoque ingenio metuisset. Cæterùm ubi hæ causæ aberant, indulgentissimum se præbuit. Cujus rei gratiâ non immeritò hæc de se ipse prædicat: *Opprobrium insipienti, ô Deus, de-*

(1) *Ps.* cxxxI. — (2) 2. *Reg.* I. — (3) *Ibid.* IV. 9 *et seq.* — (4) *Ibid.* IX. — (5) 1. *Reg.* xxv. 32, 33. — (6) 3. *Reg.* II. 8 *et* 9.

disti me : obmutui et non aperui os meum , quoniam tu fecisti (1). Satis enim intelligebat nihil licere impiis adversùs bonos, nisi Deus furentibus habenas permetteret : atque in illatis injuriis, non eorum malevolentiam, sed Dei justissimi ac providentissimi considerabat manum. Itaque iram suam premebat tacitus : *Ego autem, inquit, tanquam surdus non audiebam , et sicut mutus non aperiens os suum : Et factus sum sicut homo non audiens , et non habens in ore suo redargutiones* (2) : tot licet petitus insidiis, tot maledictis lacessitus, tam inultus indefensusque, ut etiam inimici insolescerent, et silentium conscientiæ imputarent. Virum enim innoxium *oppugnabant gratis : ac pro eo, inquit, ut diligerent, detrahebant mihi : posuerunt adversum me mala pro bonis , et odium pro dilectione meâ* (3) : et tamen semper mitis atque benevolus, etiam adversùs ingratos, nihil cuiquam intentabat mali, et ab omnibus proditus, ad Deum se convertebat, atque omne præsidium, omne solatium in oratione reponebat : *Ego, inquit, orabam ; tantos inter dolos atque nequitias : et iterum : retribuebant mihi mala pro bonis ; sterilitatem animæ meæ : id est, ut me orbem, egenum, cassum omnium facerent : at ego, cum mihi molesti essent, non arma, non odia, non ultiones cogitabam : quin potius : induebar cilicio ; humiliabam in jejuniis animam meam, et oratio mea in sinum meum revertebatur : quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum, sic ambulabam* (4) : hoc est, tacitas fundebam in sinu meo preces, ac fraternæ societatis me-

(1) Ps. xxxviii. 9, 10. — (2) xxxviii. 14, 15. — (3) cviii. 3, 4, 5. — (4) xxxiv. 12, 13, 14.

mor, intuebar in hoste quamvis, amicum et fratrem. His inimicorum injurias propulsabat: *Oratio*, inquit, *mea in beneplacitis eorum*; vel, ut habet Hebræus, *oratio mea pro malitiis eorum* (1). Itaque medias inter frendentium iras, attollebat ipse puras ad cœlum manus, clarâ voce testatus: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: persequatur inimicus animam meam, et comprehendat, et conculcet in terrâ vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat* (2). Sic ille præveniebat evangelicam lucem, quasi jam audisset dominicum illud: *Diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos: orate pro persecutibus et calumniantibus vos* (3). Et illud: *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum* (4).

XIV. — Inimicorum commemoratio, atque adversùs eos imprecationes in Psalmis quàm à vulgari sensu abhorreant.

Sanè cùm in omnibus ferè Psalmorum versibus de inimicis querentem Davidem audiamus, operæ pretium erit semel intelligere quos ille inimicos habere se putet. Sunt autem inimici Dei, hoc est, violenti quique, injusti, oppressores; uno verbo scelerati atque impii. Hinc illa vox: *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescebam? perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi: cujus rei testem invocans Deum, hæc subdit: Scrutare me, Deus, et cognosce cor meum: proba me, et scito cogitationes meas* (5).

Quæ cùm ita sint, neminem commoveri oportet

(1) *Ps.* cXL. 5. — (2) VII. 5, 6. — (3) *Math.* v. 44. — (4) *Róm.* XII. 21. — (5) *Ps.* cXXXVIII. 21, 22, 23.

tot execrationibus, quibus veteris Testamenti scriptores, et ipse sanctus David, hostes Dei suosque diris devovere, infaustaque omnia imprecari videntur. Non enim in animum tam mitem, tamque abultione purum, hæc, ut sonant, incidunt. Sed ita intelligenda, primùm ut conditionalia sint: hoc est, ut mali malè pereant, nisi resipuerint. Non enim David benignissimus perditissimorum hominum sanguine delectatur, pro quibus se jejuniis, cilicioque afflictabat. Hæc ergo comminantis potiùs quàm imprecantis sint. Certè cùm impios videbat se superbè efferentes; quo studio in Deum erat, extabescebat animo, et in lacrymas diffluebat: *Vidi enim prævaricantes, et tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam* (1). Neque aliâ causâ suos etiam detestatur inimicos, quàm quòd dolis, contumeliis, ac cædibus excogitatis, Dei conculcabant leges. *Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei* (2). Hæc igitur causa erat, cur eos quoque execratus, infausta minitaretur; quâ in re clementiæ potiùs quàm iræ indulgebat. Id enim agebat exemplo ipsius Dei, ut gravibus minis à scelere deterreret. Hinc illa precatio; *Erubescant, et conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur, et erubescant valde velociter* (3). Accelerari petit pœnas, quibus fracti contumaces, citò revertantur ad Deum, seque ad pœnitentiam inflectant. Quò etiam illud pertinet: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquita-*

(1) Ps. cxviii. 136, 158. — (2) *Ibid.* 139. — (3) *VI.* 11.

tem ⁽¹⁾ : ne aut impunes ipsi magis superbirent, aut prostratis legibus vitia grassarentur : quòd si nec pœnis deterriti, destinato animo in Deum insanire porrò pergunt ; tum justitiæ ardentissimum studium seu zelum, imò ipsam Dei justitiam induiti David aliique sancti, deposcunt ad supplicia præfractam et omnia ausuram insolentiam, ne Deus ipse alere scelera videatur. Hoc illud est, quod David modò prædicabat, perfectum odium : *perfecto*, inquit, *odio oderam illos* ⁽²⁾ : non ultionis libidine, aut animi explendi studio ; sed ex perfectâ regulâ veritatis, quâ homines diligimus, scelera odimus, et coërceri volumus.

Hùc accedit harum imprecationum sensus excel-sior ⁽³⁾ : namque, teste Chrysostomo, quæ execrationes videntur, execrationis specie vaticinia sunt. Sic Judæ proditoris Judæorumque pœnas, imprecationis specie David exequitur. extorres, profugos, vagos, ad hæc errore atque amentiâ percitos fore denun-tiat : quæ non optat, sed prævidet : neque hæc exe-cramenta, sed oracula sunt prophetici spiritûs. Hæc igitur omnia, duabus de causis facilè excusantur : justitiæ zelo, ac prophetandi auctoritate : quæ duo paucissimis complexus Augustinus : *Hæc*, inquit ⁽⁴⁾, *sanctus David futura prædixit, non quasi ut eveni-erent optavit. Quanquam et in spiritu Dei propheta sic ea dicat, quomodo illa Deus facit, certo judicio, bono, justo, sancto, tranquillo ; non perturbatus irâ, non amaro zelo, non animo inimiciarum exercen-darum, sed justitiâ vitiorum puniendorum : verum-*

⁽¹⁾ Ps. c. 8. — ⁽²⁾ CXXXVIII, 22. — ⁽³⁾ CVIII. LXVIII. CVIII. — ⁽⁴⁾ In Ps. XXXIV. Serm. 1, n. 9.

tamen prophetia est Hactenus Augustinus. Cæterùm meminerimus multa in veteri Testamento pro eorum temporum ratione dici : quibus temporibus frangendæ contumaciæ ac duris cervicibus edomandis, Dei severitatem ostentari et eminere oportebat : quibus temporibus Moyses hominum mitissimus, ad tot ac tanta supplicia inferenda cogebatur : quibus Elias in duces ac milites superbientes de cœlo eliciebat ignem (1) : quibus Elisæus immisis ursis ulciscabatur etiam parvulos licentiùs debacchantes (2) : quæ nunc si quis cogitet, audiet à bono Domino : *Nescitis cujus spiritûs estis* (3) : cùm alia poscat is *qui arundinem confractam non conterit, neque extinguit linum fumigans* (4).

XV.—De veteris populi sacramentis, pioque erga ea Davidis affectu.

Atque hæc de ratione et instituto, ipsoque adeo, ut ita dicam, Psalmorum spiritu, deque animis ad fidem, spem, et caritatem inflammandis, in antecessum colligere placuit : quòd sparsa in Psalmis, validiora et incitatoria visa sint, si uno velut aspectu intuenda proponerentur. Quem ad locum pertinet de veteribus sacramentis, deque miro erga ea Davidis affectu dicere. Sacramentorum autem veterum nomine, latiore significato hîc intellecta volumus, arcam, templum, Sionem, sanctam civitatem, terram ipsam Israelitis hereditati datam, denique ea omnia quibus Christus, Ecclesia, atque ea quam expectamus, beata et æterna civitas, designantur.

(1) 4. Reg. I. 12. — (2) *Ibid.* II. 24. — (3) *Luc.* IX. 55. — (4) *Is.* XLII. 3. *Matt.* XII. 20.

Sanè duabus de causis hæc veterum Hebræorum animis penitus inhæsisse notum, et quòd prisca memorarent, et quòd ventura nuntiarent. Ac primùm ea erat arca fœderis, quæ à Mose fabricata, jam inde ab initio Israeliticæ peregrinationis testis, populo profugo ac per invia deerranti, ac deinde posteris præstitisset præsentiam Dei (1). Et intus quidem Decalogi tabulæ, in ipso Sinai Dei digito exaratae, non modò præsentem, verùm etiam imperantem, ac tantùm non fulminantem Deum referebant. Desuper verò impositum propitiatorium sive operatorium, *scabellum pedum Dei* (2), attestante Davide, ejusque sedes erat: vacua illa quidem, si oculos consuleres: neque enim ulla forma quam videres, insidebat: sed, si intelligeres, puræ menti exhibebat invisibilem Israelis Deum. Cæterùm tanta tamque occulta majestas, fuis inde clarâ voce oraculis, atque explendescente virtute divinâ, se præsentem dabat. Quòd cùm accederent, inhabitantem Deum, ac sub ejus numine refluum Jordanem, ut in quodam Psalmo canitur (3): collapsa Jericuntis, neque unquam resurrectura mœnia: collapsa Deum delubra, ipsumque Dagonem: ad hæc Philisthæos insanabili percussos plagâ, aliaque miracula recentissimâ memoriâ per arcam edita, coràm intueri videbantur. Ad hanc igitur David miris desideriis suspirabat: exultabat ad sanctuarium in quo collocata erat. Hic vultum seu faciem Dei, hic Deum ipsum assiduè requirebat, cùm diceret: *faciem tuam, Domine, requiram* (4). Hanc alii vates his verbis repositabant: *Quàm dilecta tabernacula tua, Domine*

(1) *Ex.* xxv, xxxvii. — (2) *Ps.* xcvi. 5. — (3) *Cxiii.* 3, 5. — (4) *Cxvi.* 8.

virtutum! unde subdunt: *Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum* (1). Hanc pulchritudinem, gloriam, decus, sanctitatem Israelis quotidianis vocibus appellabant: hinc ille sollemnis adorandæ arcæ ritus, propter insidentem Deum, juxta Davidicum illud: *Adorate scabellum pedum ejus* (2). Nec minoris erat cultûs, arcâ prodeunte, tanquam triumphante Deo, Davidis exultatio et tripudium; nequicquam succensente reginâ (3). Is inerat pio regi affectus in arcam: cujus rei gnari, cùm Absalomum fugeret, universi levitæ arcam attulerunt, tantâ in calamitate solatio futuram. At *dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in urbem. Si invenero gratiam in oculis Domini, reducet me, et ostendet mihi eam et tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi: Non places: præsto sum: faciat quod bonum est in oculis suis* (4). Quæ verba perpudentibus nihil incredibile habere videbuntur affectus mirabiles in arcam, quantos passim in Psalmis ardescere videbimus.

Auxit religionem ipsa structura templi auctore Salomone: illatâ videlicet arcâ fœderis in locum suum (5): quem locum Dominus à se designandum per Mosen edixerat (6): à se designatum tot signis editis firmaverat (7): quo in loco sacri cœtus, castæ religiones, sancta convivia, pii cantus à majoribus traditi celebrarentur. Hinc Jerosolyma Deo dilecta civitas: fervebant viæ ad urbem ac domum Dei ferentes, ingente lætitiâ ac plausu, ut sæpe in Psalmis legitur: terra ipsa Palæstina summæ voluptati

(1) Ps. LXXXIII. 1, 2. — (2) XCVIII. 5. — (3) 2. Reg. VI. 20, 21. —

(4) Ibid. XV. 25, 26. — (5) 3. Reg. VIII. 6. — (6) Deut. XIV, XV, XVI.

— (7) 3. Reg. VIII. 10.

erat : quippe tot divinis manifestationibus consecrata ; tot inibi vigentibus avitæ fidei ac divinæ beneficentiæ monumentis. Ad eam ergo David exul incredibili cupiditate ferri : populus verò universus in Babyloniam transportatus, eam assiduè cogitare, extra eam gemere, non lætitiæ unquam indulgere, non cantibus : *quomodo enim cantabimus canticum Domini in terrâ alienâ* (1). Quin etiam urbe dirutâ, templo in cineres redacto, locum tamen ipsum venerari ac diligere : unde illud in Psalmis captivitatis tempore piis cum fletibus decantatum : *Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus : placuerunt ipsa rudera eversæ civitatis ac templi : et terræ ejus miserentur* (2) : id est, excisam, desolatam indefesso luctu prosequuntur. Ac præsentem eò deferre munera ac thus, ut est à Jeremiâ proditum (3) : absentes verò, è loco captivitatis eò intendere oculos, ac verso in patriam vultu ex præscripto majorum (4) preces fundere ; exemplo Danielis flectentis genua, Deumque adorantis *contra Jerusalem* (5) : eò quòd jam inde à Davidis Salomonisque temporibus, Dei nomen ac titulus ibi collocata essent : tantâ loci reverentiâ, tanto templi desiderio, tantâ caritate patrii soli tenebantur.

Hæc inter, veri ac spirituales Judæi, hoc est, ante Christum Christi discipuli, altiora cogitabant, et rerum cœlestium sacramenta venerati, novam Jerusalem, novum templum, novam arcam intuebantur. Ut enim reliqua aperta et obvia prætermittam, arca testamenti, Christi ecclesia est : vera Dei

(1) Ps. CXXXVI. 4. — (2) Cl. 15. — (3) Jer. XLI. 5. — (4) 3. Reg. VIII. 48. — (5) Dan. VI. 10.

sedes, in quâ pro decalogi tabulis, evangelici mandati cœleste depositum. Arca in deserto, arca capta à Philisthæis et inter eos victrix, arca in campis sylvæ, et variis in domibus vaga, peregrinantem, afflictam, ab inimicis oppressam, et tamen ubique victricem et semper Deo plenam demonstrat Ecclesiam. Arca elevata in Sionis arcem ac deinde in sanctuarium, eandem Ecclesiam monstrat, sed jam triumphantem, et ad cœlos translata. Quin etiam sublimiore sensu arca, ipse Christus, quo velut oraculo Deus insidens, quid velit edicit : arca, ipsa Christi caro quam plenitudo divinitatis inhabitat ; quod Dei scabellum olim apostoli in terris, et nos quotidie in mysteriis adoramus (1), in quâ carne, ut in arcâ, descendit et ascendit Deus. Et quidem descendit *ad multitudinem filiorum Israel*, quod est de arcâ in Numeris proditum (2) ; cùm *in terris visus est, et cum hominibus conversatus* (3). Rursus autem ascendit *in requiem suam* (4), ad paternum sinum unde exiverat, et ubi semper erat unigenitus filius. Huc ergo ascendit *cum arcâ sanctificationis suæ* (5), cum carne quam suscepit. Sic arca illa fœderis, sic antiquum illud templum, in quod illata est, ad novum quoque Testamentum pertinent ; ideoque Joanni per illam beatissimam visionem in cœlo apparuere (6). Quo exemplo nos quoque et templum et arcam videmus in cœlo, cùm in his cœlestia mysteria contemplantur. Quæ omnia si exequi nunc pergimus, imus in longum : sed hæc tamen commemorari è re fuerit, cùm ut vel præcipuus ac frequentissimus in

(1) *Vid. inf. ad Ps. xcvi. 5.* — (2) *Num. x. 35, 36.* — (3) *Bar. iii. 38.* — (4) *Ps. cxxxi. 8.* — (5) *Ibid.* — (6) *Apoc. xi. 19.*

Psalmis illustraretur locus, tum ideo maximè, ut quoties ejusmodi occurrerint, occurrunt autem sæpissime, statim intelligeremus quò nos deducerent. Ergo arrige aures, christiane lector, et ubi talia in Davide legeris, tu mihi fac cogites, non arcam, fragile lignum, aut tabernaculum contactum pellibus, non urbem lapidibus compositis, non templum divinæ majestati angustum: sed Christi et Ecclesiæ sacramenta; sed vivos lapides, Christo angulari lapidi coaptatos; sed ipsam eucharistiam præsentis Dei testem; denique cœleste regnum et æternam felicitatem.

CAPUT II.

De grandiloquentiâ et suavitate Psalmorum.

XVI. — Psalmorum stylus; ac primùm grandiloquentia ex rerum ac sensuum majestate.

Nunc de stylo Psalmorum. His inesse dicimus grandiloquentiam summâ cum suavitate conjunctam. Et quidem grandiloquentiam hæc faciunt: primùm rerum sublimitas: de Deo: *Elevata est magnificentia tua super cœlos* (1): *Cœli enarrant gloriam Dei* (2): *Qui facit mirabilia magna solus* (3): tum tantis rebus apta verba, non inflata, non vana; persæpe simplicia, sed altissimo sensu: qualia ista sunt: *Deus meus es tu; bonis meis non egēs* (4), non sacrificiis, non muneribus, non laudibus; tibi magnus, tibi beatus: sæpe tamen splendida et ornata: *Dominus regnavit, decorem induit: induit Dominus*

(1) Ps. VIII. 2. — (2) XVIII. 1. — (3) CXXXV. 4. — (4) XV. 2.

fortitudinem (1). *Laudem et decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento* (2). His congrui sensus motusque: *Tu terribilis es, et quis resistet tibi* (3)? *Quàm magna opera tua, Domine! valde profundæ sunt cogitationes tuæ; vir insipiens non cognoscit, neque stultus intelligit istud* (4). Nec aliter de Christo. *Quàm enim magnum illud: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: tum illud: ex utero ante luciferum genui te* (5): et illud: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi: eam ob rem unxit te Deus, Deus tuus* (6)! Quid enim sublimius quàm Deus à Deo unctus? Illud verò quàm simplex: *Speciosus formâ præ filiis hominum: diffusa est gratia in labiis tuis!* Rursus autem quàm ornatum, quàm splendidum: *Specie tuâ et pulchritudine tuâ, et decore tuo prosperè age* (7)! His, inquit, succinctus, invehere curru, ac debella hostes vultûs tui verborumque gratiâ: id enim iste locus intelligenti sonat; quo quid sublimius?

XVII.—Subjicere oculis, quàm vividum in Psalmis.

Sed nihil in Psalmis aut frequentius, aut vividius, quàm illud quod vocant, subjicere oculis, ac ponere ad vivum expressam imaginem. En pingendi hostes propemodum infensi ad rabiem: uno verbo rem transigit: *Frenduerunt super me dentibus suis* (8): alibi; *Viderunt me, et moverunt capita sua* (9): quo simul dedignant, comminantes, insultantesque videas. Ponendus maledicus? Huic præsto sunt arma, sagittæ, venenati dentes et ad vivum infixi (10). Sin

(1) Ps. XCII. 1. — (2) CIII. 1, 2. — (3) LXXV. 8. — (4) XCI. 6, 7. — (5) CIX. 1, 3. — (6) XLIV. 7, 8. — (7) *Ibid.* 3, 5. — (8) XXXIV. 16. — (9) CVIII. 25. — (10) LVI. 5.

amici infidi: *Amici mei et proximi mei quasi ad leprosum steterunt* (1); procul scilicet, ac velut aversis oculis, nec alloquio dignati: en ipsa res nativis suisque depicta coloribus. Quid si efformandus æger? patent viscera, necdum obductæ cicatrices: jam inquietudo jacentis in lecto, seque hæc illæcque versantis, et acutis doloribus ut spinâ confixi (2). Quid si in carcere positus? En ille apparet *in lacu inferiori, in tenebrosis, et in umbrâ mortis: in obscuro sicut mortui* (3): horret animus non carcerem, sed sepulcrum. Ista quoque quàm ad vivum! *Sagittis appetunt in abscondito virum simplicem: abscondunt laqueos: scrutantur iniquitates* (4): ubi in eâdem veluti tabulâ, ex unâ parte videas virum bonum, nec quidquam mali cogitantem; ex alterâ, fraudum artificem cæcis intentum machinationibus. Quis autem pictor crucifixum Jesum tam ad vivum expressit, quàm est ille apud Davidem, confossis manibus pedibusque: effusâ virtute omni: distractis denudatisque ossibus suspensi ac dilaniati corporis; ad hæc, ne quid desit, circumfusus immani cum strepitu vitulis lascivientibus atque insultantibus, tauris verò pinguibus ac ferocientibus, canibus denique, ac leonibus: uno verbo inimicis, qui nudum et inermem non modò inverecundis maledicisque vocibus, tanquam latratibus, verùm etiam iteratis ictibus, tanquam cornibus morsibusque impetant (5): atque hæc omnia brevibus depicta verbis atque sententiis, uno intuitu conspicienda dantur: quæ quâ tabulâ expressiora non sunt? Sic corporea pingit, quin

(1) *Ps.* xxxvii. 12. — (2) xxxi. 4. — (3) lxxxvii. 7. — (4) lxiii. 5, 6, 7 et *passim*. — (5) *Toto Ps.* xxi.

etiam incorporalia. Nonne ipsa pax his in verbis velut corporata cernitur? *Arcum conteret, et confringet arma, et scuta comburet igni* (1). Quid justitia; nonne subjicitur oculis, cum illud dicitur: *Justitia de caelo prospexit* (2)? Non vides tanquam ab excelso supremoque solio rebus omnibus praesidentem, bonorumque ac malorum inspectricem, et pro eo ac debeat, animadversuram justitiam? quibus quidem officiis vis ejus continetur. Quid hujus cum clementiâ indivulsa societas, quàm elucet! *Misericordia et veritas obviaverunt sibi: justitia et pax osculatæ sunt* (3). Quid enim illo occurso lætius, aut osculis suavius? Quin ipsa divina majestas, in immensum quamvis submota à sensibus, quàm conspicua, quàm præsens; dum Deus invectus nubibus, super pennas ventorum coruscans atque intonans; tum intendens oculos, protendens brachia, manum ab alto mittens inducitur (4)! At fortè metuas, ne membra corporea afflingantur Deo; haud magis quàm gladius, quàm jacula et arcus. Sicut ergo non cogitant Deum bene instructum militem, cum his accingitur, sed vim eminus et cominus ex æquo invadentem, eamque inevitabilem; ita cum manus, et aures, et ora tribuuntur. Quare hanc incorpoream inconspiciamque vim, aliâ sub imagine sic David posuit: *Ipsè dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt* (5); prorsus ex dignitate atque ex sublimitate Mosis. Quo loco intuemur non jam brachia aut valentes manus, sed vocem, sed imperium, atque ad unius immobilis jussum, naturam

(1) Ps. XLV. 10. — (2) LXXXIV. 12. — (3) Ibid. 11. — (4) Toto Ps. XVII. et CIII. et passim. — (5) Ps. CXLVIII. 5.

universam dicto audientem, stabilique et æternâ lege constrictam. *Statuit enim ea in sæculum sæculi: præceptum posuit, et non præteribit* (1). Quæ quidem ita se ingerunt sensibus, ut simul ducant ad ea quæ sensum omnem exsuperent. Unde etiam illud: *Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: si habitavero in extremis maris, illuc manus tua deducet me* (2): ut prorsus insaniat, qui enormem, gigantæamque formam, non verò Deum ipsum quaquaversus, nullâ jam corporeâ mole nedum humanâ specie, diffusum intelligat.

XVIII. — Comparationes in Psalmis: mira ac sublimissima brevis.

Huc accedunt ex rebus notissimis ductæ comparationes, atque illæ quidem non ambitiosè velut ad pompam ostentatæ, sed uno verbo transactæ ad intelligentiam: quale est illud: *Sicut fluit cera à facie ignis; sic pereant peccatores à facie Dei* (3): et illud: *Custodi me, ut pupillam oculi* (4): quo non modò graves ictus; verùm etiam levissimus quisque contactus, atque ipsa, ut ita dicam, festuca depellitur. Quid illud: *Et ipse tanquam sponsus* (5): quo uno verbulo solis orientis pulchritudo ornatusque adeo nitet, nihil ut addi possit. Jam illud: *Exiliit ut fortis* (6): quo subjiceretur oculis tanta ejusdem celebritas stadium decurrentis, et uno veluti saltu immensa cœli spatia peragrans. Neque prætermittendum illud, quod etiam tardissimi sentiunt: *Vidi impium..... sicut cedros Libani: et transivi, et ecce non erat* (7): quo non modò ruina ingens, sed subita

(1) Ps. CXLVIII. 6. — (2) CXXXVIII. 8, 9, 10. — (3) LXVII. 3. — (4) XVI. 8. — (5) XVIII. 6. — (6) Ibid. — (7) XXXVI. 35, 36.

atque improvisa conspicitur. Et quidem fatendum est vates nostros, omnibus in rebus effingendis artifices egregios; tum in exponendâ rerum humanarum vanitate præcipuos. Quid enim fluxum magis quàm illud, *tanquam flos agri, sic effloreat* (1): hortorum dicere potuit: agri maluit; ne cura, ne locus tenuem illam vitam protraherent. At illud etiam levius: *Sicut umbra cum declinat* (2): et tamen alibi rem accelerat: *Velut somnium surgentium, Domine* (3): ut parum sit impios, qui sibi florentes fortunatique videntur, ad somnii inanitatem redactos; nisi etiam illud somnium tale sit, non quale intempestâ nocte aliquanto temporis spatio ducitur, sed ut *somnium surgentium*, quod statim evanescat: quo quid rapidius? et tamen habuere divini poetæ, quod præcipitantiùs curreret, dum *mille annos, diem hesternam quæ præterit* (4), reputant; ut non modò vita humana tota, verùm etiam longissima tempora nihil esse, ac cœpta vix, jam avolasse videantur. Quo loco prætermittenda non est illa brevitatis, sacris scriptoribus, atque imprimis Davidi familiaris. Neque enim ut scriptorum vulgus, in fingendis rerum imaginibus minutissima quæque persequitur; sed in rebus effigiandis, velut in humano vultu, quæ magis emineant lineamenta seligit, quæ unâ vel alterâ lineâ exprimat: ex quibus existere, non tam imago, quàm res ipsa videatur. Sit exempli loco illa tempestas: *Dixit, et adstitit spiritus procellæ: intumuerunt fluctus: ascendunt usque ad cælos; et descendunt usque ad abyssos* (5): sic undæ susque deque

(1) Ps. cii. 15. (2) cviii. 23. — (3) lxxii. 20. — (4) lxxxix. 4. — (5) cvi. 25, 26.

volvuntur; quid homines? *Turbati sunt, et moti sunt, sicut ebrius: et omnis eorum sapientia absorpta est* ⁽¹⁾: quàm profectò fluctuum animorumque jactationem, non Virgilius, non ipse Homerus tanta verborum copiâ æquare potuerunt. Jam tranquillitas quanta? *Et statuit procellam ejus in auram* ⁽²⁾. Quid enim suavius, quàm mitem in auram desinens gravis procellarum tumultus, ac mox silentes fluctus post fragorem tantum? Jam quod nostris est proprium, majestas Dei quanta in hâc voce; *Dixit, et procella adstitit!* non hic Juno Æolo supplex, non hic Neptunus in ventos tumidis exaggeratisque vocibus sæviens, atque æstus iræ suæ vix ipse interim premens; uno ac simplici jussu statim omnia peraguntur.

Et tamen illa descriptio paulò fusior, ut illum locum decebat; aliæ breviores ut ista: *Fallax equus ad salutem* ⁽³⁾: et hæc: *Cadent à latere tuo mille, et decem millia à dextris tuis: ad te autem non accedet interitus* ⁽⁴⁾. Denique in nostris scriptoribus ipsius orationis tanta est tamque circumcisa brevitatis, ut eam assequi vulgari sermone vix liceat: quale est illud: *Respicis terram, et tremis: tangis montes, et fumant* ⁽⁵⁾: quo loco quis dixerit non jam verba rebus, quæ vis sermonis est, sed verbis substitutas res? Nec absimile illud: *Das eis, colligunt: aperis manum tuam, saturantur bonis: abscondis faciem tuam, conturbantur: aufers spiritum eorum, deficiunt* ⁽⁶⁾: nempe sancto prophetæ, divino, ut videre est, agente spiritu, nec tantùm otii est, ut vel indicet id statim ac momento fieri: quin ipsum illud statim ex

(1) *Ps.* CVI. 27. — (2) *Ibid.* 29. — (3) XXXII. 17. — (4) XC. 7. — (5) CIII. 32. — (6) *Ibid.* 28, 29.

ipso sermonis cursu cernitur; nec vacat particulas conjunctivas, quæ vincula sunt orationis, ponere; nisi quod in extremâ clausulâ sic scribitur: *Et in pulverem suum revertuntur* (1): ut tandem oratio in ipsa tam veri nihili, si ita loqui fas est, consideratione paulùm immoretur, creataque omnia fateantur tandem, nihil esse verè suum præter pulverem.

Illud quoque quàm breve, quàm magnum: *Ponens in thesauris abyssos* (2). Ingentem domum videas orbem universum, in quâ non modò multa conspicua, nobilia, illustria, sed etiam alia recondita, inaccessa, ipsius domini aut familiarium forsitan oculis reservata. Tum illud ejusdem ferè generis: *Educens ventos de thesauris suis* (3): en vim ventorum mirabilem; latentem sanè, et tamen cùm libuit, vel ut ex altissimo naturæ penu erutam occultissimis causis, unde existant nubes, pluviae, ac per dies noctesque nunc serenitas expansi ac perspicui ætheris, nunc obscuri et contracti horridior, ac suo quodammodo venerabilior species. Deficiet me dies, si talia è Psalmis enarrare pergam: relata quædam quæ ingeniorum acuerent diligentiam.

XIX. — Rapidi concitatieque motus.

Quid illi in tantâ sermonis brevitate rapidi concitatieque motus, qui attentum lectorem languescere non sinunt: ex quibus efflorescit illa figurarum tam concinna, tam læta, tam propemodum immensa et inexhausta varietas: unde personarum ac rerum subitæ commutationes. Sumamus enim unum vel

(1) *Ps.* ciii. 29. — (2) xxxii. 7. — (3) cxxxiv. 7.

brevissimum Psalmum de senatorum ac judicum majestate : *Deus stetit in synagoga Deorum* (1). En subjicitur oculis augustissimus ille consessus : tum Dei allocutio ; atque increpatio primùm : *Usquequo judicabitis iniquitatem ?* deinde adhortatio : *Eripite pauperem : de manu impiorum eruite.* Quo Dei increpantis sermone finito , jam propheta sanctus tacitè apud se cogitans quàm parùm attenderint ; in has erumpit voces : *Nihil norunt , nihil intelligunt : in tenebris ambulant.* Hæc de perversis judicibus : mox autem : *Nutant omnia fundamenta terræ :* conversis jam oculis ad ipsos eventus judiciorum corruptelam consecutos. Neque hic conquiescit : nam ecce ipse Deus iterum : *Ego dixi : Diï estis :* ut animum erigant : et confestim , ne supra modum efferrantur : *Veruntamen sicut homines moriemini.* Sic enim decebat Deum pro majestate suâ , nunc erigere , nunc deprimere , velut è nuta pendentibus suis , homines excelsissimo etiam loco constitutos. Denique ad Deum sermone converso : *Surge , Deus , judica terram :* tanquam diceret : hominum perversa judicia tu ipse judica , quoniam omnes gentes tuæ sunt , nec imperium tuum ullo fine clauditur. Quanta igitur in octo versibus rerum personarumque commutatio ! tum quanta suppressa sunt , quæ si verbis expresseris , frigescet oratio : sed ipso erumpendi impetu testantur , quàm ex imo prosiliant , tanquam è fornace prorupti flammæ globi. Jam celeres animi motus quanta verborum vis sequitur ! Non enim ait tantùm : *Liberate egenum :* sed *eripite :* vim enim adhiberi oportet , non frigida et lenta officia.

(1) *Ps. LXXXI. per totum.*

Neque concussa regna memorat, quod erat obvium: sed terræ totius fundamenta labefacta, emotamque molem, atque alia in hunc morem: quæ qui non senserit, aut frigidè legerit, stipes saxumque sit. Quid illud? Juvat enim aliquot exempla ponere, quibus lector instructus ad similia cogitanda suâ sponte assuescat: *Deus ultionum, Domine! Deus ultionum, appare* (1). Increpitu scelera gentis humanæ nullum aptius dicendi exordium occurrebat, quàm adversùs impios invocatio Dei sub hoc titulo, *Deus ultionum*, eoque ingeminato ad incutiendum terrorem. Quàm vivida esse oportet, quæ tali compellatione incipiunt! Nec abluunt sequentia per admirationem et interrogationem; *Usquequo impii, Domine, usquequo impii superbient?* Tum subjectæ oculis velut ex hoc superbiam fonte exortæ rapinæ, cædes, fanda atque infanda omnia: *Domine, plebem tuam conterunt: hæreditatem tuam affligunt.* Tum personæ inductio: *Et dixerunt; Non videbit Dominus: mox, quàm pressus ille argumentandi modus: Intelligite, insipientes: stulti, aliquando sapite: qui plantavit aurem, non audiet?* Deinde exclamatio: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine!* Tum indignatio: *Quis consurget mihi adversùs maleficos?* Tum suâ allocutio ad seipsum: *Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua, Domine, sustentavit me.* En uno tenore, suæ infirmitatis conscius animus, ac statim auxilio divino confirmatus: tanta est, tamque præsens opitulantis Dei efficientia ac virtus. Jam verò cogita quo ab initio ista profecta sint, utque ab invocatione Dei, ad

(1) *Ps. xciii. per totum.*

hominum corruptelas, ad increpationem, ad indignationem, postremò ad fiduciam poeta decurrit : quod erit perlegenti obvium. Omnino concitatus semel animus, nihil languescere sinit in stylo. Hi Psalmorum motus : quibus locis lectorem per sese animadvertere oportet ; quis poetices, ac præsertim quis odarum genius, qui impetus, quàm alii ex aliis motus existant, quàm volucres transitus ; uno verbo, quàm ipse sermo totus in motu sit.

XX.— Suavitas in Psalmis quanta.

Cæterùm hi properi incitatieque motus, ita sunt suâ quâdam æquabilitate temperati, ut singulis rebus etiam immorari liceat. Hinc illud vulgare in Psalmis, totâque adeo Scripturâ, ut eadem semel iterumque, uno etiam in versu repetantur, ut illud : *In omnem terram exivit sonus eorum : et in fines orbis terræ verba eorum* (1). *Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis* (2) : et alia ejusmodi, quæ omnino ad inculcandam, meditandam, amandam veritatem pertinent. Hæc tamen verba, plerumque ut simillima sint, non tamen ejusdem sensûs nec prorsus synonyma : exempli gratiâ : *Manus tua deducet me ; tenebit me dextera tua* (3) : quæ si quis perpendit, sanè illud *tenere*, quod est sustentantis, ab illo, *deduci*, quod est præeuntis, longissimè distare reperietur : et quidem quod summæ artis est, postrema sæpe augent ; quale illud est, breve licet, miræ tamen amplificationis : *Qui fecit magna in Ægypto,*

(1) Ps. XVIII. 5. — (2) CII. 10. — (3) CXXXVIII. 10.

mirabilia in terrâ Cham, terribilia in mari Rubro (1).

Ac si vim verborum excutimus, aut hebraïci sermonis virtutem et gratiam omnem assequi daretur, forsitan in simillimis ac gemellis quamvis, aliquid diversitatis quâ internosci possent, subtilis et accurata inspectio deprehenderet : et tamen utcumque sit, in eâdem veritate hærere ; eam mente revolvere atque animo infigere ; eâ delectari et frui, bonæ mentis est. Quod agebat David cùm diceret : *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum* (2). Quâ meditatione, quo fructu voluptatis, quo veritatis gustu, nihil est efficacius aut suavius. Ex his enim ferè existit illa Psalmorum, quam commemoravimus, mira suavitas. Nam præter illos incitatissimos motus quos diximus, sunt quidam leniores, animi in Deum paulatim defluentis, ac veluti liquescentis ; queis nihil est dulcius. Quàm enim suave, quàm delicatum illud, *Benedic, anima mea, Domino, et omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto ejus : qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis ; qui sanat omnes languores tuos* (3) : quæque alia commemorat beneficia prævenientis Dei et ultro miserantis. Prosequitur enim : *non secundum peccata nostra fecit nobis : unde securitas : quântò cœlum terrâ excelsius, tantò confirmata est misericordia ejus. Jam peccata quàm procul ! quântum distat ortus ab occidente : tum ipse indulgendi modus : quomodo miseretur pater filiorum : nihil prætermisit quo amantem Deum, seque redamantem faceret.*

(1) Ps. cv. 21, 22. — (2) xxxi. 1, 2. — (3) cii. 1, 3, etc.

Quo loco exclamaverim meliùs quàm ille quondam : spirat adhuc amor ; vivunt Davidicæ lyræ , ac sacris hymnis commissi calores sive amantis Dei , sive redamantis hominis. Hinc illa suavitas , cujus tanta vis est in Davidicis carminibus , ut etiam perrumpat ad nos , ac penetret , inter versionum nostrarum phrases inconditas , et semibarbaras. Prorsus enim necesse est , ut quasi arreptâ citharâ Deum canamus , statim atque illud assonat : *Bonum est laudare Dominum , et psallere nomini tuo , Altissime ; ut annuntiemus manè misericordiam tuam , et veritatem tuam per noctes* (1) : *in decachordo psalterio ; cum cantico , in citharâ*. Hic verò totus animus colliquescit : *Cantabo Domino in vitâ meâ ; psallam Deo meo , quamdiu sum. Jucundum sit ei eloquium meum : ego verò delectabor in Domino* (2). Quæ si commemorare aggrediar , huc denique omnes Psalmos transferri oportebit. Nec immeritò Ambrosius , ut tanti viri verbis desinam : *Psalmus omni dulcis ætati , omni aptus est sexui..... Psalmus cantatur ab imperatoribus , à populis jubilatur ; domi canitur , foris recensetur..... Psalmus nocturni pavoris solatium , diurni laboris requies..... Psalmum et saxa respondent : Psalmus canitur , et saxea pectora molliuntur : vidimus flere præduros , flecti inimisericordes. Certat in Psalmo doctrina cum gratiâ simul. Cantatur ad delectationem , discitur ad eruditionem..... nec consuevit elabi , quod cum voluptate perceperis* (3).

(1) *Ps.* xci. 2 , 3 , 4. — (2) *Ch.* 33 , 34. — (3) *Pref. in Ps.* 1. n. 9 , 10.

CAPUT III.

De variis Psalmorum generibus.

XXI. — Variorum generum in Psalmis ratio et vis.

VARIA Psalmorum genera : sunt enim vel morales, sive adhortatorii, sive increpatorii, vel deprecatorii, vel historici, vel prophetici : et per omnes quidem fusa suavitas cum grandiloquentiâ ; sed in moralibus, hæc singularem habent gratiam, sententiarum pondus, ac dicentis auctoritas, styli denique gravitas. Sidera in cœlo citiùs quàm in Psalmis sententias numeraveris. Quasdam, exempli gratiâ, commemorabimus. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion* (1) sunt sic excelsi, et imperturbabiles : Et : *Beatus qui cogitat de paupere* (2) : et : *oculi Domini super justos* (3) : et : *noli æmulari malè agentes* : qui Psalmus, quot verba, tot habet sententias : has insignes : *Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas* : et : *mutuò accipiet peccator, et non solvet* : *justus autem miseretur, et tribuet* (4). Jam auctoritas : *Attendite, popule meus, legem meam* (5) ; et : *Venite, filii, audite me : timorem Domini docebo vos* (6) ; et : *Audite hæc, omnes gentes* (7) : jam à populo Dei ad omnes quaquaversus populos auctoritate propagatâ. Quò etiam pertinet toties interpositus Dei sermo, et quidem lectore interdum admonito, Deum esse qui loquatur : ut : *Peccatori autem*

(1) Ps. CXXIV. 1. — (2) XL. 2. — (3) XXXIII. 16. — (4) XXXVI. 1, 16, 21. — (5) LXXVII. 1. — (6) XXXIII. 12. — (7) XLVIII. 2.

dixit Deus (1). Huc accedit styli gravitas, inculcatâ veritate ac miris verborum veluti aculeis infixâ mentibus. Deprecatorios commendat fides, ac reliqua omnibus nota, maximè humilitas: *humiliata est in pulvere anima nostra: conglutinatus est in terrâ venter noster* (2): et: *adhæsit pavimento anima mea* (3): aliaque ejusmodi. Historicos appellamus, sive eos qui veteres revolvunt historias, quales sunt: *Attendite: et, Confitemini* (4): sive eos qui à Davide, aliisque, de rebus suis compositi; ut est quinquagesimus, postquam Davidi Nathan exprobravit adulterium et cædem. In his prætermissa non modò nomina, verùm etiam ferè particulares circumstantiæ, quæ personam Davidis aliorumque propriè designarent: credo, ut omnibus Psalmos decantaturis faciliùs aptari possent.

Quibus verò priscas historias repetit, tres sunt præcipui: LXXVII. CIV. CV: Id autem in illis cum primis notabile: ipse narrationis cursus: nec omnia enarrata, sed summa; certo orationi scopo constituto, quò omnia referantur; insertis etiam quæ historiam illustrent, lectorem doceant, animum afficiant, atque in optatum finem quasi manu ducant: quæ nos sigillatim in cujusque Psalmi expositione notabimus.

Propheticos verò dicimus, ut ratio nominis præfert, qui futuras præcinunt sive Christi et Ecclesiæ, sive aliorum quoque res: suntque hi duplicis generis; alii merè prophetici, ut qui de solo Christo; alii

(1) Ps. XLIX. 16. — (2) XLIII. 25. — (3) CXVIII. 25. — (4) LXXVII, CIV, CV, CVI.

mixti: iique iterum duplicis generis, sive David verbi causâ, de rebus suis locutus animo repente in futura raptò, res Christi interserit; sive de se multa dicit in figura Christi, quorum in ipsum Christum sit sensus illustrior; quæ hic commemorare nihil attinet, cùm suis tradantur locis.

CAPUT IV.

De profunditate et obscuritate Psalmorum.

XXII.—Profunda Psalmorum; hujus rei prima causa, ex rerum celsitudine.

PSALMORUM mira profunditas: cujus hæ sunt causæ: primùm quidem ratio communis eloquiorum Dei, quæ Spiritus sanctus ita vult constituta, ut animos *non tantùm manifestâ pascant, sed etiam secretâ exerceant veritate* (1). Sic Augustinus. Quo fit ut præter obvios sensus, alii intus, et in ipsâ veluti medullâ delitescant: Quid enim planius quàm illud: *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina?* (2) et tamen videre est, quàm hunc locum versando et scrutando penitus, sanctus ille Abbas apud Cassianum miros verosque sensus, velut reconditos thesauros eruerit? *Habet ille versiculus adversùs discrimina invocationem Dei; habet humilitatem piæ confessionis; habet sollicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam; habet considerationem fragilitatis suæ, exauditionis fiduciam, confidentiam præsentis præsidii: habet amo-*

(1) *Epist. ad Volus. CXXXVII, n. 18.* — (2) *Ps. LXIX. 2*

ris ardorem, insidiantium formidinem, quibus perspicuus se noctu diuque vallatum, confitetur se non posse sine sui defensoris auxilio liberari (1). Hactenus Cassianus; tu ipse vide reliqua: et unius versiculi divitias inexhaustas fatebere. Cujus generis profunditatem in omnibus Psalmis, non commentatorum diligentia, sed recitantium pietas, et in meditatione exardescens ignis inveniet.

XXIII.— Altera causa; ratio prophetici sermonis; tertia ex sublimitate poëseos.

Atque hæc profunditas summâ cum perspicuitate conjuncta est. Sunt alia in divinis eloquiis obscura, cùm Dei majestas ad reverentiam suâ velut nube se involvit. Quam profunditatem auget ratio prophetiæ, ubi ille *Spiritus* propheticus *scrutatur omnia, etiam profunda Dei* (2), futuraque expedit interdum per ambages, quæ non nisi summo studio, summâque diligentia, alia ex aliis eruendo, recludantur. Huc accedit vis poëtices, sensuumque sublimitas, ac pernitas motuum: tum brevitatis, atque undique emicantia fulgura, quæ segnes oculi non ferant: tum is quem diximus, odarum genius, sublimis, eruditus, rapidus, tam subitis rerum personarumque commutationibus, plerumque nec lectore admonito. Neque enim sacri vates dum Deum inducunt loquentem, id semper præfigunt: *Hæc dicit Dominus*; aut ut ipse Psalmistæ: *Peccatori autem dixit Deus* (3); hæc enim adhibent cùm oscitantem quoque ac stertentem auditorem tanquam è gravi somno excitant: cæterum plerumque id aliaque ejusmodi prætermittunt.

(1) *De Orat. collat. x. c. 10.* — (2) *I. Cor. II. 10.* — (3) *Ps. XLIX. 16.*

tunt, ne velut cursu suo profluens retardetur ac languescat oratio. Attentas enim aures postulant, quæ per se nec admonitæ, rerum gustum sensumque capiant. Atque id ex consuetudine sermonis illius, quem vocant incitatum vehementemque; cui ad res ipsas citiùs properanti, verborum circuitus impedimento sint. Quæ vis vigilantes, aut etiam assuetos, adjuvat et arrigit; tardos desidesve aut prætervolat, aut etiam obruit.

XXIV.—Alia causa, ex linguæ sacræ ratione.

Atque hæc obscuritas plerumque oritur ex linguæ hebraicæ brevitate et genio. Sanè qui diversarum gentium indolem inspexerint, intelligunt ut ingeniis, ita linguis inesse tarditatem, aut levitatem mobilitatemque quamdam. Et quidem Hebræi, Arabes, alii, fervido sub cælo nati, quæ volunt rapido sermone significant; plura gestibus nutibusque, quàm verbis conficiunt: in sermone multa supplent. Hinc illa in Jobo, ac persæpe in Davide obscuritas penè inextricabilis; non quòd illa lingua per sese ambigua; sed quòd antiquissima, atque à vicenis eoque amplius sæculis obsoleta, ferè nos fugiat; sintque inaccessibleis prorsus, quæ ipse usus aperire, quæ ipsa familiaris sermonis ratio mollire ac supplere consueverat. Quo etiam factum est, ut verborum virtus intercideret; particularum verò quibus oratio continetur, solo usu nota proprietas, atque ideo ferè ignota nobis, pendentem abruptumque sermonem relinqueret. Denique occurrunt, ut in antiquissimâ linguâ, imperfecta multa, atque in aliis linguis ipso usu perpolita. Quæ ut sacrorum librorum antiquita-

tem auctoritatemque commendant; ita necesse est, ut nobis maximas ac propemodum insuperabiles difficultates pariant: ac reverâ testatur non modò explanationum, sed versionum etiam propemodum infinita varietas, quàm in exculpendis penitùs hebraicarum vocum significationibus clarissima ingenia laborarint.

CAPUT V.

De textu ac versionibus.

XXV.— Monitum necessarium; in variis lectionibus ac versionibus eandem inesse rerum et doctrinæ summam: tum de textu ac versionibus regulæ. Prima regula.

IN his difficultatibus superandis, id primum: has diversitates nihil ad fidei morumque normam pertinere; namque in originali textu, inque interpretationibus Ecclesiarum usu celebratis, atque ideo in Vulgatâ nostrâ eandem esse doctrinæ summam, ne uno quidem apice detracto; tum confutandis erroribus, ac stabiliendis, asserendisque dogmatibus idem robur: denique auctoritatem summam, veramque pietatem. Quare cùm nos, reliquorum expositorum exemplo, ad hebraicos fontes, aut etiam, cùm opus est, ad alias versiones recurrimus, id omnino valet non ad rerum summam, atque, ut aiunt, substantiam, sed ad illustrandam, confirmandamque veritatem; tum ad investigandos illustriores aptioresque sensus; totam denique orationis seriem suis nexibus meliùs componendam: quod præfari oportuit, ne quis dubitationi aut calumniæ pateret locus.

His constabilitis, de textu ac versionibus duas ponemus regulas; primam: qui litteralem sensum sectentur, eis ad fontes hebraicos recurrendum. Id enim Patres omnes, id Theodoretus, id Chrysostomus ubique faciunt. Hieronymus verò adeo favit hebraicæ veritati, ut post Septuaginta quos vocant interpretes, non modò catholicæ Ecclesiæ usu, verùm etiam evangelicis apostolicisque litteris consecratos, novam versionem quarto demum. Ecclesiæ sæculo, ex hebraicis fontibus instruere non dubitaret: cujus ex Hebræo Scripturam interpretantis tam *litteratum laborem*, teste Augustino (1), etiam *Judæi* fatebantur *esse veracem*. Quo factum ut Ecclesia latina universa, duce etiam romanâ omnium Ecclesiarum matre, hebraici textûs fiduciâ, novam hanc versionem antiquæ et vulgatæ, quam tunc vocabant, tandem anteponeret; in omnibus quidem Scripturæ libris, præter unum Psalterium, eâ fortè causâ quam postea referemus. Tum verò evenit id, quod evenire posse nec Augustinus providerat (2), ut tot Ecclesiæ Christi quæ latinam sonarent linguam, Septuaginta interpretibus *unum interpretem* Hieronymum antepferrent. Nec puduit romanam universamque latinam Ecclesiam, aliter legere quàm Lucas, quàm Paulus, aliique scriptores sacri retulissent, aut Ecclesiæ ab ipsâ christianitatis origine retinuisent: cujus rei exempla si referre incipiam, næ ego in re certâ et compertâ nimis diligens videar. Sed latini nostri his permoti non sunt, cùm intelligerent, totam hanc legendi varietatem, uti prædiximus, nihil omnino

(1) *De Civ. lib. xviii. cap. 43.* — (2) *Ibid.*

pertinere ad rerum doctrinæque summam. Quin ipse Augustinus, Septuaginta interpretum tantus fautor, ut etiam Prophetis eos æquare videatur, textum tamen hebraicum, etiam à Septuaginta interpretibus dissonantem, haud minùs propheticum atque integrum esse fatebatur (1). Denique idem doctor, propter Septuaginta interpretum auctoritatem, Hieronymianæ versioni initio parum æquus, postea in libris de Doctrinâ christianâ (2), ubi interpretandis Scripturis præfigit regulas, ita decernit: elucidari eas, factâ familiaritate cum originalibus linguis: hebræos græcosque fontes necessariò requirendos, atque exemplaria linguæ præcedentis; recurrendum ad ipsas linguas, ex quibus sacra Scriptura, atque interpretationes profluxerunt: qui has linguas nesciant, frequentandas illis interpretationes eorum, *qui se verbis nimis obstrinxerunt* (3). Quibus etiam factum est, ut doctor eximius, dum Scripturæ sacræ elegantiam et vim, ex quodam loco Amos demonstrare aggreditur; locum prolixissimum referendum duxerit, prout Hieronymus ex Hebræo verterat; qui locus ab Augustino refertur ad verbum, prout nunc in nostrâ Vulgatâ legitur.

His efficitur, juxta Patrum sententiam, hebraico textui inesse aliquid verius ac certius: porrò in eo textu, nihil grave commutatum ab Hieronymi Augustinique temporibus apud eruditos ferè constat, dempto uno Psalmi XXI versiculo 17, de quo suo loco dicemus. Quare quo jure Patres eò recurrebant,

(1) *De Civ. lib. xviii. cap. 43.* — (2) *Lib. II. c. 9, 10, 11, 12, 13, Edit. Bened. n. 16, 17, 18, 19 et seq.* — (3) *Ibid. lib. IV. c. 7, n. 15, 16, 17, 18, 19, 20.*

eodem quoque jure uti nos oportet; licebitque nobis exemplo Hieronymi dicere: *Sic omnino psallendum ut fit in Ecclesiâ, et tamen sciendum quid hebraica veritas habeat; atque aliud esse propter vetustatem, in Ecclesiâ decantandum, aliud sciendum, propter eruditionem Scripturarum* (1).

XXVI. — Altera regula, de antiquis versionibus.

Altera regula: ad antiquas etiam versiones necessariò recurrendum. Hebraico enim textui longo temporum tractu irrepsisse dubia, vel ipsæ ab antiquo variæ lectiones probant: nec deesse menda constat; atque ut cætera omittamus, unum illud ineluctabile in Psalmo acrosticho cXLIV, ubi versum integrum deesse Hebræis, ipsa ratio acrostichi dubitare non sinit, præmissâ litterâ *Nun*: quem hebraici textûs defectum, græcæ et latinæ versiones plenè et accuratè supplent.

Hûc accedit vocum hebraicarum obscuritas, nullo alio modo elucidanda clariùs quàm per antiquissimas versiones, ubi meliùs et tutiùs tanquam ex propinquo, originalis linguæ servatur ingenium et spiritus. Tum quibusque linguis sua inest proprietas, nec vox voci respondet ex æquo, ut notum est. Quare dum variant interpretes, aliusque aliò collimat, originalis linguæ vim, atque, ut ita dicam, amplitudinem ex ipsâ interpretationum varietate percipimus: unde sancti Patres, quique inter eos, vel exquisitissimi iudicii, limatissimique ingenii sunt, Chrysostomus ac Theodoretus, variantes versiones, illumque ori-

(1) *Epist. ad Sunn. et Fretcl. Edit. Bened. t. 2, p. 626, quæst. de Ps. 73.*

ginalem textum assiduè memorant; non ut lectoris confundant intelligentiam, sed potius ut juvent: atque omnino vigilanter suoque more Augustinus: *Adjuvat legentes ipsa varietas* ⁽¹⁾; ut illa discrepantia versionum, quæ nil nisi ambiguitatem paritura videbatur, intelligentiæ ac perspicuitati vertat. Quin ipsa Ecclesia catholica dissonantes versiones adeo indifferenter habet, ut cùm Psalmo xciv Vulgata legat: *Quadraginta annis offensus fui*; nos contrà in nocturno canamus: *proximus*: diversissimo sensu, sed utrobique sano: quod exempli loco ponimus, ne cum lectoris fastidio omnia persequamur.

XXVII. — Harum regularum usus; versio Hieronymi ex Hebræo.

Has igitur secuti regulas, varias versiones adhibemus; parcè illud quidem, ne superfluis lectorem oneremus: hebraicos verò fontes, quàm possumus latè pandimus: idque ut feliciùs præstemus ac securiùs, Hieronymianam versionem, eam, quam ex hebraicâ veritate edidit, magno emolumento futuram legentibus, è regione Vulgatæ ponimus. Quod dum facimus, non nostrum, sed Ecclesiæ catholicæ iudicium sequi nos credimus: quippe quæ et *in interpretandis Scripturis doctorem maximum* ⁽²⁾ Hieronymum prædicet: et ejus versionem in cæteris Scripturæ libris sequendam iudicarit; idem, ut videtur, factura in Psalmis, nisi ex quotidiano usu tenaciùs inhærerent memoriæ, quàm ut alteri versioni loco cederent.

Neque enim ulla ratio excogitari potest, cur in

⁽¹⁾ *Lib. II. de Doct. chr. 12.* — ⁽²⁾ *Coll. fest. S. Hier.*

cæteris Scripturæ libris, duce Hieronymo hebraicam veritatem magis approbaret, in Psalmis verò minùs : nisi fortè suspicemur, ipsum Hieronymum in Psalmorum versione indiligentiùs esse versatum, contra quod ipse profitetur præfatione ad Sophronium, quam suæ versionis præfixam esse voluit, et nos hic præposuimus.

Sanè confitemur Vulgatæ nostræ, quæcumque illa sit, Psalmorum versionis, certè vetustissimæ, ac vetustissimarum Ecclesiarum auctoritate fultæ, inesse quendam pietatis spiritum, persæpe etiam in verbis efficaciam singularem. Cæterùm Hieronymianam, quam commemoravimus, versionem planiorem aptioremque esse, ac limpidiùs fluere, lector diligens facillè animadvertet : quare in notis nostris, pars expositionis erit Hieronymianam interpretationem, hoc est, hebraicam veritatem digito indicare. Nec prætermittimus, sicubi Hieronymus pro verborum ac phrasium obscuritate, ab hebraico fonte non nihil deflexisse videatur. Atque hæc de versionibus, quantum ad institutum nostrum, dicta sufficiant : cætera in eam rem vulgata enarrare non est animus, nullo laboris fructu nec dicendi modo.

CAPUT VI.

De titulis, aliisque notis : ac de argumentis, auctoribus, et ordine Psalmorum : deque choreis et piâ saltatione, ac metrorum ratione.

XXVIII. — Tituli Psalmorum authentici.

PSALMORUM titulos divinitus inditos conservatosque

dicimus, ut Psalmorum auctores et argumenta noscerentur : quam Psalmorum clavim Hieronymus meritò pronuntiat, nec magis licere sine titulo Psalmum, quàm sine clavi domum ingredi (1). Nihil enim magis adjuvat intelligentiam, quàm rerum, personarum, ac temporum notæ, et ipse auctoris scopus cognitus. Nec abludit Augustinus : *Inde (ex titulo scilicet) pendet omnis versus qui cantatur.* Tum : *Si quis cognoscat quod in domus fronte positum est, securus intrabit. Nec cum intraverit, errabit : hoc enim in ipso poste prænotatum est, quomodo interius non erretur* (2). Neque verò ulla ratio sinit, ut titulos à reliquo Scripturarum corpore amputemus, cum eodem tenore legantur cum reliquis; atque in textu pariter, et in omnibus versionibus positi reperiantur : denique ab omnibus expositoribus sive Christianis, sive etiam Judæis, pariter cum Psalmis ipsis religione explicentur. Qui enim titulos non uno modo intelligant, video esse quàm plurimos; qui de titulorum auctoritate dubitarit, ex antiquis omnino neminem. Et quidem expositores plurimi Psalmos non eorum esse volunt, quorum nomine inscribuntur, Asaphi, Idithuni, Mosis ipsius; de quibus dicemus postea : at illi non rejiciunt titulos, sed sententiæ suæ accommodant, et cur eorum notentur nomine, causas alias quærunt, illasâ interrim tituli auctoritate: quo inviolabilem sacrosanc-tamque esse oportet. Quin etiam Augustinus de ti-

(1) *Præf. Comment. in Ps. qui in edit. Bened. Lib. in exposition. Psal. Procem. et Breviarium S. Hieron. in Psalterium inscribuntur. Utrumque librum vide in Appendice t. 2, p. 121 et 523.* — (2) *In Ps. LIII. n. 1.*

tulo Psalmi L sic habet: *Hoc non in Psalmo legitur, sed in titulo: in libro autem Regnorum plenius legitur: utraque autem Scriptura canonica est* (1). En titulos pari jure vocat canonicos, quo ipsos Regum libros: quo quid clarius? Nec aliter in Psalmum LXIV, cujus expositio sic incipit: *Agnoscenda est vox sanctæ prophetiæ, ex ipso titulo Psalmi hujus*: similia passim. Quid autem Theodoretus? Eo ab Augustino differt, quòd hic quidem intentus allegoriis aut moribus, ut solebant in concionibus ad populum, titulos qui in Septuaginta tantùm, quique in Hebræo etiam habeantur nullo refert discrimine. At Theodoretus ubique historiæ ac litteræ memor, non ita. Nam ipsi Septuaginta seniorum codices quos tractabat, ita quosdam titulos addebant iis quos Hebræus habet, ut etiam annotarent in Hebræo deesse, Psalmosque his titulis notatos esse anepigraphos, seu sine titulo. Id verò Theodoretus, secutus ut solet Chrysostomum, assiduè notat (2): ex quo efficit illos non in antiquis inventos codicibus, sed à studiosis quibusdam appositos; atque adeo dubios, falsos, rejectitios, quòd in Hebræo non sint: quòd nec in antiquis Septuaginta seniorum codicibus: quòd non denique in hexaplis: quæ Septuaginta senum versio, una sit accuratissima, atque Hebræis codicibus convenientissima. De titulis verò absolutè hoc asserit: eos eodem cum Psalmis dictatos spiritu, eodemque instigante, et ex æquo ab Esdrâ restitutos, et à Septuaginta senibus translatos: piaculumque esse, du-

(1) *In Ps. L. n. 2.* — (2) *Ad Ps. XXVI, XXVIII, LXIV, LXV, LXIX, LXX, LXXII, XCV, XCVI, CXXXVI, CLII.*

bitare de titulis seque Spiritui sancto anteferre. Quo profectò testatur, id omne esse sanctum, quod illi seniores ex hebraico fonte transtulerint, adeoque titulos eodem jure censerì, quo Psalmi habentur. Ex quo illud efficitur, in titulis quidem, ut in reliquo textu, esse potuisse diversas interpretationes, variasque lectiones; quasdam etiam studiosorum notas de latere in corpus adscriptas: cæterùm titulos quos in originalibus libris fuisse constaret, à nullo unquam antiquo doctore in dubium revocatos fuisse.

XXIX. — Item de titulis, deque alià notâ ad Ps. LXXI.

Est et alia nota insignis in fine Psalmi LXXI. *Defecerunt laudes David filii Jesse*: ex quâ suo loco pro certo statuemus, aliam Psalmorum collectionem fuisse ante istam Esdræ quam nunc habemus: quo etiam clarum fit, ab Esdrâ in novâ collectione veteres notas studiosè retentas, in antiquitatis memoriam: unde prudens lector eliciet, ab Esdrâ nihil mutatum fuisse, præter Psalmorum ordinem: cæterùm notas omnes adeoque et titulos vetustiores esse, Psalmisque ipsis coævos atque congeneres, aut certè paulò post recentissimâ memoriâ scriptos, neque à quoquam sine piaculo contemnendos.

XXX. — De Psalmorum auctoribus.

Hinc videtur solvi quæstio de Psalmorum auctoribus: cùm aliqui Davidi, aliqui Hemano, Ethano, aliis, ipsique adeo Moysi imputentur. Nam de Asapho Idithunoque alia est ratio; quibus attribui potuere, non ut auctoribus, sed ut cantorum præfectis: quod suo perpendemus loco. De Moyse autem quis

tale quid dixerit ⁽¹⁾? Præterea persæpe in ipsis Psalmis videas quæ non ad Davidis, sed ad diversissima tempora manifestè pertineant, puta captivitatis aut desolati templi: in quibus proinde nulla jam arcæ mentio, quæ in antiquioribus Psalmis vel familiarissima est: quippe cùm exusto templo amissa fuerit, neque unquam populo restituta. Hos Psalmos Davidi tribui, vix ratio sinat. Quæ tamen nihil prohibent, quominus Patres varient. Quidam enim Davidi omnes attributos volunt: qui Moysi inscribatur, eum à Davide in Mosis personâ compositum: quæ posteriora tempora spectent, eos à Davide prophetico spiritu conscriptos. Nos cum Hieronymo ⁽²⁾ planiorem secuti viam, nihil obstare videmus, quominus à diversis auctoribus scripti esse existimentur; iisque tribuantur, quorum nomen præferunt. Neque inde aliquid auctoritati detractum est, cùm ea non à Davidis nomine, sed à Spiritu sancto dictante repetatur? quin etiam accedat et auctoritas et gratia, ex aliorum auctorum, puta Mosis, nomine. Quod autem de prophetiâ dicunt, ut non refugimus, si certa ratio addicat, ita gratis dici nolumus; aut facilè referimus ad prophetiæ rationem, id, quod nihil involutum, nihil arcanum aut mysticum, sed puram planamque historiam continet, quod Prophetæ non solent.

XXXI. — Item de titulis, auctoribus et argumentis Psalmorum;
horum utilitas.

Hinc certa paratur via ad argumenta Psalmorum;
quippe quæ persæpe in ipso titulo declarentur: quo

⁽¹⁾ *Inf. ad Psalm. LXXXIX.* — ⁽²⁾ *Præf. ad Soplironium, vid. infra.*

exemplo ad quærenda cætera, piorum studia accenduntur. Et quidem Psalmos aliquot sine titulo, puta secundum, Davidi tribuendos vel ex Actis constat ⁽¹⁾; sive tituli exciderint, sive alia causa subest. In his aliquid auxilii præsto esse videbatur ex eâ regulâ quam Hieronymus tradidit: ut *omnes Psalmi, quicujus sint titulum non habent, iis deputentur quorum in prioribus Psalmis nomina continentur* ⁽²⁾: quam regulam ad argumenta Psalmorum doctores Hebræorum patere volunt. Verùm hanc regulam nec Patres reliqui secuti sunt, et nos ex rebus ipsis non satis certam esse comperimus. Ecce enim, verbi gratiâ, secundus Psalmus non habet titulum: ejus ergo sit, cujus est primus: at et primus anepigraphus. Fallit ergo regula, jam inde ab initio. Neque in decursu tutior, ut consideranti perspicuum fiet. Quare ubi certa in titulis argumenta desunt, Chrysostomi, Theodoreti, aliorumque Patrum et interpretum exemplo conjecturas adhibemus, ex rerum, personarum, ac temporum notis; sacrâ etiam historiâ, quâ diligentîâ possumus, recensitâ. Certè in eo maximè laboramus, ut ad certum scopum lectoris dirigamus animum: quo uno maximè intelligimus adjuvari memoriâ, mentemque revocari, ne per inania divagetur. Atque hæc erant, quæ de titulis et argumentis generatim diceremus: particularia suis locis posita meliùs intelligentur.

XXXII. — De *sela*, nihil ad sensum pertinente.

De *sela*, uno verbo. Est quidem ea nota sæpe in-

⁽¹⁾ Act. iv. 25. — ⁽²⁾ Epist. 139. ad Cypr. Presb. Ed. Bened. inter Epist. críticas. t. 2. p. 695.

tertextâ Psalmis : interdum etiam in fine posita : quam vocem Septuaginta et Theodotion, et Symmachus, diapsalma vertunt, eâque designari volunt canendi vices aut flexus : Aquila verò, quem Hieronymus sequitur, ubique vertit : *semper* : tanquam nota illa sit rei sempiternæ, ut idem Hieronymus interpretatur : quod tamen sensui non congruit, ut suis in locis videre est. Nos cum Theodoro plures interpretes secuti, diapsalma intelligimus ⁽¹⁾ : neque ad res, sed ad rationem cantûs pertinere arbitramur : interim indicamus, quid sit illud, *semper*, quod in Hieronymianâ versione à reliquo sermone divulsam, sæpè reperitur : in Vulgatâ verò nostrâ ubique præmittitur : neque immeritò, quippe quod nihil ad sensum faciat.

XXXIII. — De choreis ac metris.

Sanè in sacris hymnis diversissimos modos fuisse adhibitos; varia etiam instrumenta musica, seu Psalmi graviores, seu lætiores erant, et res ipsa probat, et ex Psalmorum titulis indicari videtur. In canendo quoque priscum illum populum sacras egisse choreas easque choreas in ipso maris Rubri transitu à Mariâ sorore Aaron, piisque mulieribus primùm celebratas ⁽²⁾, transiisse ad posteros, atque ab ipso Davide fuisse frequentatas, sacra narrat historia ⁽³⁾. Quâ de saltatione præclare Gregorius ille Theologus : non eam dissolutam indecoris incompositisque motibus, qualis erat Herodiadis; sed agilis et modesti, variisque motibus atque progressibus ad Deum incedentis

⁽¹⁾ *Theod. præf. in Psalm.* — ⁽²⁾ *Exod. xv. 20, 21.* — ⁽³⁾ *2. Reg. vi. 14.*

animi esse mysterium : εὐκινήτου καὶ πολυτρόφου κατα θεὸν πορείας μυσήριον (1). Cantus autem et choreas strophis antistrophisque, variisque vocum motuumque flexibus atque reflexibus constitisse, ad Psalmum LXXVII ex Philonis quoque testimonio referemus (2). Cui etiam rei inservisse ipsum *sela*, de quo modo diximus, suspicamur. Sed horum omnium vis ritusque pridem intercidit. Quin etiam excidit ipsa metri ratio : nisi quòd antiquos hymnos, quos Psalmos interpretamur, plerumque trimetros fuisse idem Philo memorat : sed quæ horum ratio fuerit, ut rem vulgò notam præterit, neque eâ de re Hebræorum magistri quidquam idoneum, quod sciam, tradiderunt. Clemens Alexandrinus vir doctissimus, idemque priscæ reconditæque doctrinæ studiosissimus, ac multarum rerum scientiâ clarus, de Psalmis Davidicis sic memorat (3) : eos potissimum ad gravitatem Dorici cantûs fuisse compositos, qui et antiquissimus fuerit, et spondæis stabilis, et ad celebrandam Dei majestatem numerosis illis sonorisque vocibus, ac deinde consecutis gravissimis motibus aptissimus. Hujus gravitatis specimen deprehendere mihi videor in ipso *hallelu-ia*, longissimis quatuor constante syllabis; si quidem antiquissimis interpretibus credimus, ita vertentibus : ἀλληλούια : quæ vox, cùm populo in Dei laudes exclamanti familiarissima fuerit, ejus rei gratiâ præfigitur Psalmis, has laudes personantibus : gravitate pariter atque exultatione in unum temperatis, ac lætitiæ intermixto tantæ majestatis metu, juxta illud Davidicum : *Exultate ei cum tremore* (4).

(1) *Orat.* IV. — (2) *Lib. de Vit. contemp. sub finem.* — (3) *Lib.* IV. *Strom.* — (4) *Ps.* II. 11.

XXXIV. — De Instrumentis musicis.

De instrumentis musicis, id certum, apud Hebræos usitata in sacris sive quæ flatu aut animâ, ut tubam : sive quæ percussione solâ, ut cymbalum : sive quæ etiam fidibus constitissent : quod genus à tangendo seu pulsando *neghinoth* vocabatur. Hujus sunt species *kinnor* seu cinyra aut cithara ; et *nebel* seu nablium, aut psalterium : quod utrumque cum voce conjunctum memoratur Psal. lvi, 9. *Exurge, lingua mea, exurge, psalterium et cithara* : et alibi passim. Psalterium autem fuisse decachordum patet Ps. xxxii, 2. *In psalterio decem chordarum psallite illi* : aliisque in locis : ut illud Ps. xci, 4. *In decachordopsalterio*, quod in Hebræo legitur, non ad distinguenda organa, sed ad unum idemque organum describendum pertinere intelligatur ; nam *citharam*, quæ in eodem versu memoratur, octochordam fuisse tradunt. Certè reperitur in titulis Psalmorum, *scheminith* ⁽¹⁾, quod nostri *pro octavâ* vertunt : Chaldæus, eumque secuti gravissimi auctores, octo chordarum citharam interpretantur ; quanquam alii ad tonos magis quàm ad numerum chordarum referunt. Pulsabant autem digitis, non plectro, ut videtur, de quo nulla mentio in Scripturis. Atque id genus quod fidibus constaret, duplex recensetur : alterum quod ex inferiori ; alterum quod ex superiori parte, tonorum modulus discrimina-ret : ac posterioris generis psalterium sive nablium fuisse, Basilius ⁽²⁾ aliique ex traditione referunt : nobis ea omnia, ut parum necessaria, ita non planè comperta ingenuè profite-mur.

(1) Ps. vi et xi. — (2) Basil. homil. in Psalm. i. n. 2.

XXXV. — Psalmorum ordo incompertus.

De Psalmorum ordine fixum illud, in collectione nostrâ, nullam temporis haberi rationem. De rerum ordine, nihil certi compertum habemus, præter illud Chrysostomi: Tristiores Psalmos ferè primo ordine collocatos; lætiores et qui laudem sonent, ad finem reservatos; ut laboribus doloribusque exercitatus animus, in Dei laudes, inque ipsum *halleluia* desineret, ibique facto fine conquireret (1).

CAPUT VII.

De ratione legendi et intelligendi Psalmos.

XXXVI. — Utilis obscuritas; ex fide intelligentia.

PSALMOS ut et cæteras Scripturas, divino Spiritu id agente, ita compositos esse constat, ut plana et aperta obscuris implicitisque interjecta sint: quam in rem egregiè Augustinus: *Locis apertis fami: obscuris fastidio occurritur* (2). Id ergo agat vir pius, ut claris et apertis fidem, spem, caritatem alat: hæc infigat memoriæ: his se extollat ad Deum. In obscuris id primum cogitet, quod idem Augustinus ait: *Si parum intelligit populus christianus Psalmos quos cantat, credit bonum esse quod cantat* (3). Hæc fide viam paret ad intelligentiam, eodem Augustino teste: *Gradus intellectus fides; fidei fructus intellectus* (4). Hinc reconditos sensus pio labore quærat: et quasi medullam fracto nucleo suaviùs gustet.

(1) *Chrys. in Ps. LI, p. 1021, edit. Bened. t. 5.* — (2) *Lib. II de Doct. Chr. c. 6. n. 7 et 8.* — (3) *Tract. XXII. in Joan. n. 5.* — (4) *Ibid. n. 1 et 2.*

XXXVII. — Ratio legendi Psalmos; pauca de auctoribus quos maxime secuti sumus, ac de Commentario Hieronymi in Psalmos.

Nos pium hunc laborem adjuvandum suscepimus: dum constitutis argumentis scopum attentioni figimus: dum scrutamur litteram, et ex sacrâ historiâ, quantum possumus, omnia repetimus: dum interdum annotamus quæ pietatem inflamment; alia eo exemplo quærenda indicamus. Occurrunt sanè in Psalmis magnæ difficultates. Tu his superandis nostras notas adhibe, breves illas ac parabiles, quoad ipso usu doctus, meliora assequare. Nec tamen hîc subsistas velim: non enim delectabit Psalmus per singulos versiculos anxie excussus, ac velut articulatim incisus: tu mihi Psalmi scopum, tu tenorem universum mente complectere. Ac si quidem in Psalmorum titulis præfixa argumenta repereris, rectè: sin minùs, vel nostris utere, vel horum exemplo alia ipse conquire: hûc deinde collima, hûc omnia refer. Neque hîc gradum figito: quin Davidem secutus, ac pias in laudes effusus, sancto amori vela pandas: ibi agente intus spiritu, tanta illa, tam mira, tam beata fient, quanta nos nec docere nec scribere, ac ne quidem animo providere possumus.

Hûc ut te perducamus, optimos quosque ac sanctissimos interpretes sequimur; è Græcis Chrysostomum, Theodoretum; è Latinis Ambrosium, Augustinum; alios ejusdem notæ: certè Hieronymum hâc in re eminentissimæ auctoritatis virum, non modò perpetuum interpretem, ac per aspera quæque viâ ducem damus: verùm etiam ex doctissimis ejus lu-

cubrationibus atque ex ipsis Commentariis in Psalmos, selectissima quæque proferimus.

Neque nos fugit hos Commentarios à Sixto Senensi et aliis, sancto viro abjudicatos. Nos ejus esse dicimus, qui quadringentesimo ferè Christi anno scriberet : qui nullam memoraret hæresim quæ non quarto sæculo extitisset : qui monachi proposito viveret : qui Hierosolymitanum solum rusque Bethlemicum præsepi Dominico delectatus, incoletet : qui ea, quæ ex hebraicâ eruditione promeret, Hieronymo proferret ubique gemina. Sin autem sæpe allegorica, et alia quæ ab Hieronymi consuetudine ac sensu abhorrere viderentur : nihil mirum, cùm in ipsâ præfatione testetur, à se quidem tradi magis Origeniana quàm sua (1) : quod et ipsum Hieronymus sæpe fecerit, ne quidem admonito lectore (2). Quin etiam in Psalmum xcii, longam interpretationem referemus, quam ipse Augustinus ex Hieronymi Commentariis in Psalmos sumtam esse testetur, tam reliquis similem, ut nihil suprâ. Refert et Gregorius ex eo Commentario quædam sub Hieronymi nomine. Quin ipse Hieronymus eas interpretationes à se in Psalmos editas memerat (3), quæ in hoc libro reperiantur. His victi fatentur hos Commentarios ex Hieronymo potissimum esse consarcinatos ; quod nobis sufficit.

XXXVIII. — Ordo versuum; Vulgatæ glossemata, quorum hinc pleraque referuntur.

Cæterùm ad intelligendam Vulgatam versionem, non parum hæc conferant. Primum, si restituas, ut

(1) *Præf. in Ps.* — (2) *Lib. I adv. Ruf.* — (3) *Comm. in Ps. II.*

fecimus, versuum distinctionem interdum perturbatam : alterum, si annotaveris quædam Vulgatæ glossæmata, ut est, benedicere Dominum, pro laudare, celebrare : item, exultare, eodem ferè sensu : ut, *exultabit lingua mea justitiam tuam : et exultabo manè misericordiam tuam* (1); pro laudabo, celebrabo cum gaudio; quo ferè sensu confiteri, pro laudare : confessio pro laude; quanquam suo quoque sensu, ponitur pro confiteri peccata : mortifico pro morti dedo : mortificati pro cæsis : malignari pro malè agere : zelare pro invidere, sive æmulari : redimere pro liberare; aut etiam pro emere, comparare seu sibi vindicare : furor pro irâ vehementi : salutare Domini; pro salute quæ ab ipso sit : cornu pro superbiâ, sive etiam pro robore : in idipsum pro simul, ut est, *exaltemus nomen ejus in idipsum* (2), id est, simul, pariter : peccatores pro impiis, interdum pro inimicis : in finem, pro admodum, aliàs pro in perpetuum : legem dare, statuere, ponere, pro docere : moveor pro cado vel labasco : calix pro portione alicui attributâ : funes seu funiculi, pro eodem, comparatione ductâ ab agris metandis et dividundis : ossa pro viribus; sæpe pro interioribus : quo ultimo sensu, et venter et renes : adinventiones pro studiis, cogitationibus : mansueti pro piis : pauper pro afflicto et calamitoso; interdum pro viro bono ac modesto, nec inflato opibus. Jam illa notiora, usquequaque pro semper : infernus pro sepulcro : framea pro gladio : scandalum pro offendiculis : spiritus pro flatu et vento : humilis

(1) *Ps. L. 16. LVIII. 17.* — (2) *Ps. XXXIII. 4.*

pro vili, atque eodem exemplo humilitas pro vilitate atque infirmitate : reverentia pro ignominiâ et confusione : necessitates pro angustiis : exercitatio pro meditatione passim. Jam, dirigere pro rectum facere : corrigere pro regere vel dirigere : quod est ipsum persæpe appendere, ut *correxit orbem terræ*⁽¹⁾, id est, direxit, libravit quasi utrinque appenso pondere, atque eodem sensu correctio, directionis ac firmamenti loco : convertere pro reverti, sæpe pro avertere, aut simpliciter vertere, vix ullo persæpe præpositionum discrimine, non modò in verbis compositis, sed etiam in universâ phrasi : quale est illud, *averte mala inimicis meis* ⁽²⁾; hoc est, adversus inimicos. Denique causales particulæ, quia, quoniam; sæpe pro etenim, pro tamen, pro quamvis, pro cùm; quale est illud specie obscurissimum, re planissimum : *Et omnes vias meas prævidisti: quia non est sermo in lingua mea*⁽³⁾: quo quid obscurius? at verte sic : Tu quidem, ô Deus, omnes cogitationes meas prospexisti, cùm ne verbum quidem proferrem ullum: plana sunt omnia, significaturque nihil opus verbis, arcana omnia in ipso mentis nostræ sinu intuenti. Interjectiones quoque : euge, quod est animantis, pro vah, quod magis est indignantis et exprobrantis. Atque hæc ex eo orta, quòd ejusmodi in hebraicâ linguâ suam proprietatem habent, cui latina non respondeant. Mitto hebraismos in sacris versionibus frequentissimos, dum interpretes anxie metuunt, ne verbo Dei aut addant, aut detrahant vel apicem unum, suaque interserant; atque ideo obscura ma-

(1) Ps. xcv. 10. — (2) LIII. 7. — (3) CXXXVIII. 4.

lunt quàm aliena tradere. Hinc ergo hebraismi suis annotandi locis : frequentiores hi : verbum , pro ipsâ re : anima , pro personâ totâ , seu pro supposito , ut aiunt , atque ipso individuo , animâ simul et corpore , ut cùm de Josepho scribitur ; *ferrum pertransiit animam ejus* (1) : id est , personam , corpus. Sic est anima : *nepesh* : aliud est , *rouach* , spiritus , mens ipsa sive anima rationalis. Alius hebraismus frequens ; *hæc facta est mihi* (2) : absolutè ut nos dicimus : hoc factum est mihi : Latini negotium subintelligunt , ac neutro vertunt : Hebræi fœminino. Item tabernaculum pro domo , frequens : fortè ex antiquo ac pastoritio ritu habitandi sub pellibus : decor pro templo , seu tabernaculo , pro arcâ , pro sacro monte in quo collocata erat : quòd ea terræ sanctæ , ipsisque Israelitis , decori et ornamenta essent. Pariunt etiam obscuritatem in verbis conjugandis , temporum non satis observata discrimina , cùm præteritum pro futuro , aut vicissim ponunt : præsentis quoque temporis ambiguâ plerumque apud Hebræos notâ. His qui insueverit , non levi in Psalmis exponendis labore levabitur. Illud interim admoneo , ne solœcismos nimis horreant. Nostri enim interpretes , quod fatendum est , dum se plebeio sermoni ac vulgi captui accommodant , nihil barbarismos aut solœcismos veriti , atque omnino ex græco malo latinum pejus fecere : quem in locum præclarè Augustinus : *Qui sunt in stylo delicatioris fastidii , eò sunt infirmiores quò doctiores videri volunt..... Bonorumque in-*

(1) Ps. CIV. 18. — (2) CXVIII. 56.

geniorum insignis est indoles, in verbis verum amare, non verba (1).

CAPUT VIII.

De usu Psalmorum in quocumque vitæ statu.

XXXIX. — Ut in Davidis rebus, seipsum quisque cogitet; ex sancto Athanasio.

JAM eò devenimus, cujus gratiâ cætera institutæ sunt, nempe ut Psalmis rectè et ex Spiritûs sancti magisterio utamur. Eum in locum extat magni Athanasii epistola ad Marcellinum, cujus hæc summa est: Psalmos ad omnem pietatis usum esse accommodatos, tribus maximè causis: primum, quòd reliqui libri singulare quoddam argumentum habeant, cùm Psalmi omnia complectantur, historiam, mores, legem universam; Christum, ejusque gesta ac mysteria: veteris denique novique Testamenti partes omnes, quotquot essent, ut suprâ vidimus: alterum, quòd in Psalmis omnem humanam vitam, omnes casus adversos prosperosque videas. Rectè omnino, cùm David proponatur unus omnium exemplum: pastor ignobilis: rex à Deo designatus: tum singulari prælio victor; dux belli, regis gener atque aulæ miraculum: postea infesto rege vagus, inops, nullâ apud cives, nullâ apud exteros sede. Quin etiam idem David jam rex, stabili jam imperio, totque victoriis propagato, iterum insectante Absalomo fi-

(1) *De Doct. Chr.* II. 13. n. 20, et IV. n. 26.

lio, profugus ac despectus, ubique spectaculum rerum humanarum; atque ut ipse de se cecinit, ut portentum factus ⁽¹⁾: unus omnia expertus, regum fluxam gratiam et acerba odia: plebem instabilem: infidos amicos: filium quoque infensum: hoc est, domi forisque intuta omnia et adversa; animo interrim divinis imperiis ubique obsecundante, atque adeo inconcusso. In hoc ergo intuere, tanquam in speculo, omnes fortunæ vices; fortunam autem atque humanas res quid loquor? Sunt et rebus divinis suæ vicissitudines, non Deo sed homine variante, atque ad mutationes suas quodammodo inflectente divinum illud. Ecce enim sanctus David, ab innocentia in peccatum, à peccato ad pœnitentiam versus, te docebit, castæ ac puræ animæ quàm se amicum Deus præbeat: quàm offensus territet, et quas intentet minas: quanto solatio sit peccata deploranti ac deprecanti veniam. Hæc igitur meditare, resque Davidis tuis rebus accommoda: sic ad veram pietatem, et ad veram rerum divinarum humanarumque notitiam, proficere poteris.

XL. — Cum Davide expurgandi et ad Deum transferendi affectus: ex eodem Athanasio.

Huc accedit tertium, his ferè consecraneum: in uno Davide, animi affectus omnes, cuicumque scilicet fortunæ accommodati. Neque enim David, aut ullus verè pius, affectavit unquam stultam illam fictitiamque *apathiam*, hoc est, imperturbabilitatem, sive potiùs indolentiam aut insensibilitatem, si ita loqui fas est, quam Stoici jactant. Vis metum? Con-

(1) *Ps.* LXX. 7.

siderabam ad dexteram, et videbam; et non erat, qui cognosceret me: periit fuga à me; et non est, qui vitæ meæ curam gerat (1). Vis animum dolore mersum? *Tribulationes inferni invenerunt me: præoccupaverunt me laquei mortis* (2). Vis post pericula exultantem? *Circumdantes circumdederunt me: et in nomine Domini ultus sum eos. Et: Aperite mihi portas justitiæ, ingressus in eas, confitebor Domino: et, Hæc dies quam fecit Dominus* (3): talia ubique inveneris: ubique spes, metus, dolores, gaudia, eaque omnia ad summum. Quorsum igitur ista? nempe hûc: ut affectus purgentur, ac Deo serviant: spes ab humanis rebus ad eum traducatur: metus ac tristitia gravibus in periculis frangant superbiam, Deumque ultorem in animum reducant: gaudia ad verum revocentur usum, quod est gaudere in Domino, exultare in Deo salutari suo: ut quocumque in affectu verseris, sive læteris, sive metuas, sive supplices, sive gratias agas, exemplum habeas quid cauas: Psalmorumque verba tibi aptes: imò non alium, sed te ipsum loqui sentias. Hæc suadet Athanasius: eam enim Psalmorum esse vim, ut cùm cæteri libri diligendum Deum, orandum atque ad veniam inflectendum, deploranda peccata, eorumque agendam pœnitentiam doceant: sit in Psalmis formula orandi, pœnitendi, exultandi in Domino, et in quocumque statu acceptæ, amissæ, recuperatæ gratiæ, ea exequendi quæ Deo placeant; quo nihil promptius ad corrigendos mores, atque affectus omnes submitteudos Deo: hinc illud effici, ut animus

(1) *Ps.* cxli. 5. — (2) xvii. 6. — (3) cxvii. 11, 19, 24.

diversis affectibus veluti chordis intensis et in perfectissimum concentum temperatis, homo ipse sub Dei manu sit organum musicum, in quo nihil inveniatur dissonum ac discordans : non idem rectè sentiat, ac pravè agat; vel in uno genere rectus, in alio pravus sit : in quo denique nulla sit perturbatio, nullus inordinatus affectus, sed totus homo rectâ ratione ductus, ac divinæ serviens voluntati : ex quo existat illa *euthymia*, sive recta et æquabilis animi compositio, de quâ Apostolus: *Æquo animo aliquis in vobis est? psallat* ⁽¹⁾ : quo etiam intelligimus Deo psallere, aut canere posse neminem, qui non in Deum tendat, omnibus animi affectibus ex rationis præscripto aptis et ordinatis.

Hæc ferè Athanasius ille magnus, quæ à sene quodam viro venerabili accepisse se refert : cætera quæ ad singulorum Psalmorum in quocumque vitæ statu vim usumque memorat, hîc prætermittimus, quòd in singulis quibusque Psalmis observare ea, magis è re arbitramur.

XLI. — Vera psalmodia ex S. Augustino.

His consentanea scripsit Augustinus : *Qui sunt, inquit, qui psallunt? qui operantur. Parum est. Qui operantur cum tristitiâ, nondum psallunt. Qui sunt qui psallunt? qui cum hilaritate faciunt bene. In psallendo enim hilaritas est. Et quid dicit Apostolus? Hilarem enim datorem diligit Deus* ⁽²⁾. Is igitur est uberrimus sanctæ psalmodiæ fructus, ut bene facientes, cum beato Davide lætemur in Domino ;

⁽¹⁾ Jac. v. 13. — ⁽²⁾ In Ps. xci. n. 5.

quod à sancto viro præstitum in summis etiam calamitatibus. His institutus, christiane lector, perge ad intelligendos canendosque Psalmos: perge ad psallendum Domino, quæ vel maxima pars est christianæ pietatis. Atque ut id præstes, Davidem induito, ejusque intimis sensibus imbuare. Ac primùm quidem verba perpende, singulisque teipsum apta. Exemplum demus vel unum cujus ad normam exigas reliqua. Jaces in miseriis, qui frequentissimus est vitæ humanæ status: arripito Psalterium solatii loco. Ibi occurrat illud: *Obmutui, et non aperui os meum* ⁽¹⁾: quibus in verbis quanta vis? Non enim obmutui tantùm, sed ne os quidem *aperui*: non verba, non querelæ, non denique gemitus, aut inconditæ voces erumpunt doloris testes: cohibita intra pectus suspiria. Hæc extrà; intus autem, *humiliatus sum*: non superbiâ, aut contemptu conticesco, quod est dedignantis, nec metu, quod est prementis magis ac dissimulantis, quàm continentis iram; sed reverentiâ ulciscens Dei. Causa enim tam humilis silentii, *quoniam tu fecisti*: non Saül, non alii obtrectatores: sed tu qui hominum voluntates perversas regis. Nec interim patientissimo quamvis deest acerrimus doloris sensus, quo victus exclamat: *amove à me plagas tuas*: abstine manum, cujus impetum jam ferre non possum: nam *à fortitudine manûs tuæ ego defeci*: nec vires ullæ suppetunt. Nec tamen succenseo sævienti quamvis: nam *in increpationibus, propter iniquitatem corripuisti hominem*: non irâ, non odio, aut libidine abreptus, increpas homines;

(1) Ps. xxxviii. 10 et seqq.

sed justissimo quidem, licet intolerando judicio. *Et posuisti ut tineam omnia desiderabilia ejus*: omnes spes, opesque ejus corrupisti; quibus malis propulsandis homines frustra laboramus: omnino enim *vanè conturbatur omnis homo*, neque ulla ratio expediendæ salutis, aut ullum à te nisi ad te perfrugium. Quare ad divinam benignitatem totum se convertit: *Exaudi... Domine... auribus percipe lacrymas meas*; est namque vox in lacrymis: sunt tibi aures luctuum lamentorumque audientes. Atque hinc spes solatii: *remitte ut refrigerer, priusquam abeam*; non à te voluptatem, non felicitatem postulo in hâc umbrâ vitæ fragilis; sed statim abituro breve refrigerium. Vita enim evanescit: vix respiravero cùm ecce mors aderit, *et amplius non ero*. Hujus exemplo cæteros non jam interpretare, sed imitare Psalmos, translatis ad te sancti Davidis sensibus. Hæc autem et similia si meditando et orando ex Psalmis exculperis, fiet illud quod ait Paulus: *psallam spiritu, psallam et mente* ⁽¹⁾: fiet illa sancta et perfecta psalmodia, quam Augustinus docuit, ad quam te manu ducimus.

Quis autem nobis dederit, ut cantando liceat suave illud experiri quod est apud Joannem: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum* ⁽²⁾: quodque est his consecraneum: *et quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus, et ea quæ sunt placita coram eo, facimus*: quâ fiduciâ exclamemus cum beato Davide: *ab omni viâ malâ prohibui pedes meos* ⁽³⁾: et illud: *et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secun-*

(1) I. Cor. XIV. 15. — (2) I. Joan. III. 21, 22. — (3) Ps. CXVIII. 101.

dum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus ⁽¹⁾: neque interim in nobis, sed castè et sincerè gloriemur in Domino, cujus misericordiâ stamus.

XLII. — Optimus psalmodiæ usus, ex eodem Augustino.

Neque prætermittendum illud ejusdem Augustini passim; tunc Psalmos videri suavissimos, ac divinissimâ luce perfusos, cùm in his caput et membra, Christum et Ecclesiam, sive apertè propalatos, sive latenter designatos intelligimus. Neque propterea ab historico, sive litterali atque immediato, ut aiunt, sensu aberrare nos oportet: quin eò erit clarior ac fundatior secretioris illius intelligentiæ sensus, quò typum ipsum, hoc est, historiam ac litteram figemus certius. Quare iterum atque iterum erigamus animos: atque ubi Davidem atque Salomonem; tum Davidis hostes, Saülem; Achitophelem, alios; ubi bella et pacem, captivitatem, libertatem, ac cætera ejusmodi audimus; tum animo infigamus Christum, et Ecclesiam laboribus periculisque exercitam, atque inter adversa et prospera peregrinantem; tum sanctorum persecutores, non modò visibiles, sed etiam invisibiles illos atque aereas potestates, pugnasque in hâc vitâ perpetes, ac secuturam postea pacem sempiternam.

(1) *Ps.* xvii. 25.

SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI

IN PSALMOS

JUXTA HEBRAICAM VERITATEM,

AD SOPHRONIUM PRÆFATIO.

Scio quosdam putare Psalterium in quinque libros esse divisum, ut ubicumque apud Septuaginta interpretes scriptum est, *γένοιτο γένοιτο*, id est, fiat fiat, finis librorum sit, pro quo in Hebræo legitur, amen amen. Nos autem Hebræorum auctoritatem secuti, et maximè Apostolorum, qui semper in novo Testamento Psalmorum librum nominant, unum volumen asserimus. Psalmos quoque omnes eorum testamur auctorum, qui ponuntur in titulis, David scilicet, Asaph, et Idithun, filiorum Core, Eman Ezrahitæ, Mosi et Salomonis, et reliquorum quos Esdras uno volumine comprehendit. Si enim, *amen*, pro quo Aquila transtulit *πεπιζομένως* in fine tantum librorum poneretur, et non interdum aut in exordio, aut in calce sermonis sive sententiæ, numquam Salvator in Evangelio loqueretur: *Amen amen dico vobis*; et Pauli epistolæ in medio illud opere continerent. Moses quoque, et Jeremias et cæteri in hunc modum multos haberent libros, qui in mediis voluminibus suis, *amen*, frequenter interserunt. Sed et numerus viginti duorum hebraicorum librorum, et mysterium ejusdem numeri commutabitur. Nam et titulus ipse hebraicus, *Sephar thallim*, quod interpretatur, volumen hymnorum, apostolicæ auctoritati congruens, non plures libros, sed unum volumen ostendit. Quia igitur nuper cum Hebræo disputans, quædam pro Domino Salvatore de Psalmis testimonia protulisti, volensque ille te illudere, per sermones penè singulos asserbat non ita haberi in hebræo, ut tu de Septuaginta interpretibus opponebas; studiosissimè postulasti, ut post Aquilam, et Symmachum, et Theodotionem, novam editionem latino sermone transferrem. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari, et amore quo laboris.

vel translatione, vel iudicio meo esse contentum. Unde impulsus à te cui et quæ possum negare non possum, rursum me obtrectatorum latratibus tradidi, maluique te vires potius meas, quàm voluntatem in amicitia requirere. Certè confidenter dicam, et multos hujus operis testes citabo, me nihil duntaxat scientem de hebraicâ veritate mutasse. Sicubi ergo editio mea à veteribus discreparit, interroga quemlibet Hebræorum, et liquidò pervidebis me ab æmulis frustra lacerari, qui malunt contemnere videri præclara, quàm discere. Perversissimi homines. Nam cum semper novas expetunt voluptates, et gulæ eorum vicina maria non sufficiant; cur in solo studio Scripturarum, veteri sapore contenti sunt? Nec hoc dico, quò prædecessores meos mordeam, aut quidquam his arbitrer detrahendum, quorum translationem diligentissimè emendatam, olim meæ linguæ hominibus dedero; sed quod aliud sit in Ecclesiis Christo credentium Psalmos legere, aliud Judæis singula verba calumniantibus respondere. Quod opusculum meum, si in Græcum, ut polliceris, transtuleris, et imperitiæ meæ doctissimos quosque viros testes facere volueris, dicam tibi illud Horatianum: *In sylvam ne ligna feras*. Nisi quòd hoc habebò solamen, si in labore communi intelligam, mihi et laudem et vituperationem tecum esse communem. Valere te in Domino Jesu cupio, et meminisse me.

NOTÆ ABBREVIANTES.

Hier. *Hieronymus*: quâ item notâ hebræus textus intelligitur: ubi autem Hieronymus ab hebræo deflectere visus, *Hebræum* sic notamus: Heb. Vulg. *Vulgata*. Ch. *Chaldæus*: seu chaldaica paraphrasis. Syr. *Syrus*, seu antiqua versio syriaca. Antiqui autem interpretes ex hebræo in græcum sic notantur: Aq. *Aquila*: Symm. *Symmachus*. Theodot. *Theodoion*. Theodor. *Theodoretus*. Comm. Hier. *Commentarius Hieronymi in Psalmos*: cætera obvia.

LIBER PSALMORUM.

LIBER PRIMUS PSALMORUM
SECUNDUM HEBRÆOS, USQUE AD PSAL. XLI.

PSALMUS I. MORALIS.

SINE TITULO.

*Vir bonus idem beatus; contrā malus idem miser. Præclarissimum sanctæ cantionis exordium, ut beatæ vitæ fine constituto, animus ad pietatis studium Deique laudes incitetur. Hic Psalmus licet in-
scriptione careat, tamen, cum primus sit in libro Davidi potissimum
attributo, videtur ejus esse, ut et sequens, æquè sine titulo, quem
tamen ejus esse constat ex Act. iv, 25.*

VERSIO

VERSIO

S. HIERONYMI PRESBYTERI.

VULGATA.

BEATUS vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in viâ peccatorum non stetit,

1. **B**EATUS vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in viâ peccatorum non stetit,

* *Non abiit... non stetit... non sedit...* Nota tres gradus. Primus est ire ad impios, et eorum consiliis aures præbere, contra vetitum illud: *Fili, ne ambules cum eis.* Prov. i. 15. Secundus, cum peccatoribus progredi, eorumque vestigiis insistere. Tertius, in peccandi consuetudine acquiescere, et aliis corrupendis operam dare. Quare Theodor. tria hic notat, 1. motum in malum: 2. statum, 3. habitum, sive obdurationem. *Cathedrâ*, alii, consessu. *Pestilentie*, pestilen-

et in cathedrâ derisorum
non sedit :

Sed in lege Domini voluntas
ejus, et in lege ejus medita-
bitur die ac nocte.

Et erit tanquam lignum
transplantatum juxta rivu-
los aquarum, quod fructum
suum dabit in tempore suo.

Et folium ejus non de-
fluet, et omne quod faciet,
prosperabitur.

Non sic impii ; sed tan-
quam pulvis, quem projicit
ventus.

Propterea non resurgent
impii in judicio, neque pec-
catores in congregatione jus-
torum.

Quoniam novit Dominus

et in cathedrâ pestilentie
non sedit :

2. Sed in lege Domini vo-
luntas ejus, et in lege ejus
meditabitur die ac nocte.

3. Eterit tanquam lignum,
quod plantatum est secus de-
cursus aquarum, quod fruc-
tum suum dabit in tempore
suo :

Et folium ejus non de-
fluet, et omnia quæcunque
faciet, prosperabuntur.

4. Non sic impii, non sic :
sed tanquam pulvis, quem
projicit ventus à facie terræ.

5. Ideo non resurgent im-
pii in judicio, neque pecca-
tores in concilio justorum.

6. Quoniam novit Dominus

tium hominum, qui alios corrumpunt. Hieron. derisorum, alibi illu-
sorum. Comm. in Ps. quo nomine passim perversi homines designan-
tur in Scripturis, ut est illud : *Parata sunt derisoribus judicia.* Prov.
xix. 29. etc.

² *Voluntas ejus*, Studium. Deum ejusque legem amat et assidue
meditatur, sicut scriptum est : *Erunt verba hæc in corde tuo : medi-
taberis in eis, sedens in domo, et ambulans in itinere.* Deut. vi,
6, 7, etc.

³ *Et erit* : Primò docuit divertere à malo : secundò facere bo-
num, juxta illud Ps. xxxvi. 27. *Declina à malo, et fac bonum* : ter-
tiò his transactis, nunc mercedem proponit. *Tanquam lignum* ; hæc
est *arbor bona, quæ bonum fructum facit.* Matth. vii. 17.

⁴ *Non sic* : Repetitio deest Hier.

⁵ *Non resurgent* : Non subsistent. Heb. non justificabuntur impii
Deo judice. Ch. causà cadent.

⁶ *Novit Dominus* : Probat, diligit. Sic : *Novi te ex nomine.* Exod.
xxiii, 17.

viam justorum, et iter impiorum peribit. viam justorum: et iter impiorum peribit.

PSALMUS II. PROPHETICUS.

SINE TITULO.

Pilati, Herodis, Gentium et Judæorum conjuratio in Christum. Act. IV, 25, 26, 27. Christi deinde victoria, et imperium toto orbe propagatum.

VERSIO S. HIERONYMI.

QUARE turbabuntur gentes, et tribus meditantur inania?

Consurgent reges terræ, et principes tractabunt pariter adversum Dominum, et adversum Christum ejus.

Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus à nobis laqueos eorum.

Habitator cœli ridebit, Dominus subsannabit eos.

Tunc loquetur ad eos in irâ suâ, et in furore suo conturbabit eos.

VERSIO VULGATA.

1. QUARE fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania?

2. Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversum Dominum, et adversum Christum ejus.

3. Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus à nobis jugum ipsorum.

4. Qui habitat in cœlis, iridebit eos, et Dominus subsannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in irâ suâ, et in furore suo conturbabit eos.

¹ *Quare fremuerunt gentes, Romani: et populi, Judæi; Spiritu sancto interprete. Act. IV. 25, 27.*

² *Astiterunt reges... et principes... Herodes et Pontius Pilatus: ibid. unâ cum principibus sacerdotum, et aliis Judæorum primoribus.*

³ *Dirumpamus. Ex personâ impiorum, qui Dei et Christi jugum excutere conantur. Jugum: Laqueos. Hier. Funes. Heb. præcepta quibus nos obligant. Jugum Christi suave, durum impiis videtur.*

Ego autem ordinavi regem meum super Sion montem sanctum meum.

Annuntiabo Dei præceptum. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Postula à me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.

Pasces eos in virgâ ferreâ; ut vas figuli conteres eos.

Nunc ergo, reges, intelligite; erudimini, iudices terræ.

Servite Domino in timore, et exultate in tremore.

Adorate purè, ne fortè

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.

7. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

8. Postula à me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.

9. Reges eos in virgâ ferreâ, et tanquam vas figuli confringes eos.

10. Et nunc, reges, intelligite: erudimini, qui iudicatis terram.

11. Servite Domino in timore: et exultate ei cum tremore.

12. Apprehendite discipli-

6 *Ego autem constitutus*: Christus loquitur. At in Heb. Deus: *Ego autem ordinavi regem meum*: ut apud Hier. *Super Sion*. Hæc quidem uterunque Davidi congruunt, sed meliùs Christo. De quo ipse David ait: *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion*: Ps. cix. 2. et Isaias; *De Sion exhibit lex*, II. 3. *Prædicans*: *Annuntiabo Dei præceptum*. Heb. ex personâ Christi, ut statim Hier.

7 *Filius meus es tu*: Hic totus assurgit in Christum, ut Ps. lxxxviii. 27. *Ipsè invocabit me; pater meus es tu*, etc. et Ps. cix. 3. *Ex utero ante luciferum genui te*. *Hodie*: quam diem non modò ad æternam generationem, verùm etiam ad temporalem Christi manifestationem pertinere Patres docent. Etiam Paulus: Act. xiiii. 33.

8 *Gentes hæreditatem*: congruit Ps. xxi. 29. *Et ipse dominabitur gentium*: et Ps. lxxi. 11. *Omnes gentes servient ei*.

9 *Reges eos*: Pasces. Hier. et 70. alii ex Heb. conteres. *Virgâ ferreâ*: idem Christo tribuitur. Apoc. xix. 15. imò et membris Christi in regni societatem assumptis. Apoc. 11. 27.

12 *Apprehendite disciplinam*. *Adorate purè*. Hier. *Osculamini Fi-*

irascatur, et pereatis de viâ. nam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de viâ justâ.

Cùm exarserit post paululum furor ejus, beati omnes qui sperant in eum. 13. Cùm exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

lium. Ch. id est, *adorate* : ut etiam notat Hieronymus Comm. Ps. 2. (*Edit. Bened.* tom. II. Append. p. 124) et 1. adv. Raf. c. 5. (*Edit. Bened.* tom. IV. p. 2, p. 371.) quo sensu ordo sit: *Adorate Filium, ne fortè irascatur Dominus*, hoc est, *Pater*. Hier. ibid. qui enim *non honorificat Filium, non honorificat Patrem*: ait ipse Filius. Joan. v. 23.

PSALMUS III.

HISTORICUS ET MORALIS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David, quando fugit à facie Absalom filii sui.

1. Psalmus David, cùm fugeret à facie Absalom filii sui. *Vide II. Reg. xv. 14.*

DOMINE, quare multiplicati sunt hostes mei? multi consurgunt adversum me.

2. DOMINE, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

Multi dicunt animæ meæ, non est salus huic in Deo. Semper.

3. Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus.

² *Quid multiplicati sunt.... multi insurgunt.* Populus enim concurrens augebatur cum Absalom. II. Reg. xv. 12.

³ *Animæ meæ.* Mihi. Notus hebraismus et in Psalmis frequens. *In Deo ejus.* Ejus, deest in Heb. sed habet vocem, *Selah*, quam Hieronymus post Aquilam ubique vertit, *Semper*: voluntque esse firmantis in sempiternum. Vide Hier. Epistolam. 138 ad Marcellam. At 70. per *διαΰαλμz*, reddunt, voluntque Græci, post Origenem, esse

Tu autem, Domine, clypeus, circa me, gloria mea, et exaltans caput meum.

Voce meâ ad Dominum clamabo, et exaudiet me de monte sancto suo. Semper.

Ego dormivi et soporatus sum, et vigilavi, quia Dominus sustentavit me.

Non timebo millia populi, qui circumdederunt me.

Surge, Domine, salvum me fac, Deus meus, quia percussisti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregisti.

Domini est salus : super populum tuum benedictio tua. Semper.

4. Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum.

5. Voce meâ ad Dominum clamavi : et exaudivit me de monte sancto suo.

6. Ego dormivi, et soporatus sum : et exurrexi, quia Dominus suscepit me.

7. Non timebo millia populi circumdantis me : exurge, Domine, salvum me fac, Deus meus.

8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causâ : dentes peccatorum contrivisti.

9. Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua.

notam inflectendæ vocis in cantu. Vulgata ubique omittit : nec immeritò, cum nihil ad sensum pertineat.

⁴ *Susceptor*, Clypeus. Hier. et ita Heb. passim.

⁶ *Exurrexi*, vigilavi, te protegente securus. Hunc versum Ecclesia Christo resurgenti aptat.

⁷ *Non timebo millia populi*, cum ad eum veniret nuntius dicens : *Toto corde universus Israel sequitur Absalom*. II. Reg. xv. 13.

⁸ *Percussisti... sine causâ* dceat. Heb. Percussisti maxillam. Hier.

PSALMUS IV.

HISTORICUS ET MORALIS.

Esusdem argumenti cum præcedente, sed rebus in melius versis. Ita Theodor. Hic porro ad precem vespertinam pertinet, propter vers. 9, ut sequens Psalmus ad matutinum.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori in canticis: Psalmus David.

1. In finem in carminibus: Psalmus David.

INVOCANTEM me exaudisti me, Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi: Miserere meî, et exaudi orationem meam.

2. CUM invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi. Miserere meî, et exaudi orationem meam.

Filii viri, usquequo inelyti mei, ignominiosè diligitis

3. Filii hominum usquequo gravi corde? ut quid diligi-

¹ *In finem.* Victori. Hier. Præcentori, ut Hebræi exponunt. *In carminibus*, Neghinoth, instrumenti musici genus, à tangendo sic dictum. Quod autem habent 70. *in finem*, Patres interpretantur in Christum: *Finis enim legis Christus.* Rom. x. 4. *Quoniam quidquid agimus, ad illum referimus, et cum ad eum pervenerimus, ultra, quod quæramus, non habebimus.* Aug. in Ps. LIV.

² *Cum invocarem*, Invocantem me exaudisti. Hier. exaudi. Heb. *Deus justitiæ meæ* auctor et testis. *In tribulatione.* In angustia. Heb. in angustis latam viam et facilem aperuisti. *Miserere meî.* Rectè, quantumvis enim justus, tamen misericorditer exauditur. Chrys.

³ *Filii hominum.* Filii viri. Hier. id est, nobiles. Vide Ps. XLVIII., 3. *Usquequo*, usquequo gloria mea in ignominiam? Diligitis vanitatem, et quæritis mendacium. Heb. id est, cur me contemnitis, et vana sequimini? ad Principes loquitur Absalomum secutos. Præclare Hier. *Usquequo inelyti mei*, etc. Vulgatæ sensus ortus est, ut alibi passim, ex aliâ lectione. *Usquequo gravi corde*, tardi ad intelligendam quæ sit voluntas Dei.

vanitatem, quærentes mendaciam? Semper.

Et cognoscite, quoniam mirabilem reddidit Dominus sanctum suum : Dominus exaudiet me, cum clamavero ad eum.

Irascimini et nolite peccare : loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, et tacete. Semper.

Sacrificate sacrificia justitiæ, et fidite in Domino.

Multi dicunt, Quis ostendit nobis bonum? Leva super nos lucem vultus tui, Domine.

tis vanitatem, et quæritis mendacium?

4. Et scitote, quoniam mirificavit Dominus sanctum suum : Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum.

5. Irascimini, et nolite peccare : quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino: multi dicunt, Quis ostendit nobis bona?

7. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine : dedisti lætitiã in corde meo.

⁴ *Mirificavit*, alii ex Heb. segregavit pium sibi ; quod eodem re- cidit. *Sanctum suum*, me Christum ejus.

⁵ *Irascimini*, ita et Paulus Eph. 1v. 26. ubi hoc testimonio utitur. Suos alloquitur David ne in perduelles acrius irascantur. Cum irascimini, tamen nolite peccare. *Quæ dicitis*, loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, et tacete. Hier. Examen conscientiæ, ut vocant. Deum apud vos cogitate. Ch.

⁶ *Sacrificate sacrificium justitiæ* ; quod verum est sacrificium. Ps. XLIX. 14. et L. 19. *Sperate in Domino*. Hæc et reliqua usque ad Psalmi finem, ita contexenda sunt : Sperate in Domino : neque exaudite dicentes, præ hostium multitudine spem nobis superesse nullam. Tu enim, Domine, favorem tuum in nos explicas : meque datã victoriã lætificas : et iis qui in te sperant, omnia ad vitam præsidia copiosè et opportunè præstas. Itaque in pace requiescam, tuã singulari misericordiã freus. Hic universim sensus : jam ad singula.

⁷ *Signatum est super nos*, leva super nos. Hier. Vocem heb. *Nesah*. 70. acceperunt quasi ductam à Nasas : unde Nes vexillum : quare verterunt *נִסְּמָה* signatum est lumen vultus tui, quod favorem significat. Sic Prov. xvi. 15. *In hilaritate vultus regis, vita* : Heb. in lumine vultus regis : et ita passim in Scripturis.

Dedisti lætitiã in corde meo : in tempore frumentum eorum et vinum eorum multiplicata sunt.

In pace simul requiescam, et dormiam, quia tu, Domine, specialiter securum habitare fecisti me.

8. A fructu frumenti, viui et olei sui multiplicati sunt.

9. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

10. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.

⁸ *A fructu frumenti.* In tempore frumentum eorum et vinum eorum multiplicata sunt. Hier. Hæc evenient justis Deum cogitantibus. Posset veri ex 70. repleti sunt, id est, saturati. *Olei sui,* deest Heb.

⁹ *In pace in idipsum,* In pace simul requiescam et dormiam. Hier. jacebo et obdormiam. Heb.

¹⁰ *Singulariter,* Specialiter securum habitare fecisti me. Hier. cum sim solus, tamen confidenter habitabo.

PSALMUS V.

HISTORICUS ET MORALIS.

Inimicorum calumniis ac Sãulis odiis vexatus, statim atque expurgiscitur, ad Deum se erigit. Oratio ex personã Ecclesie, cum manũ adit domum Domini. Syrus, propter vers. 4.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victorĩ pro hæreditatibus, Psalmus David.

1. In finem pro eã, quæ hæreditatem consequitur, Psalmus David.

VERBA mea audi, Domine, intellige murmur meum.

2. VERBA mea auribus percipe, Domine, intellige clamorem meum.

Adverte ad vocem clamor-

3. Intende voci orationis

¹ *In finem pro eã, quæ hæreditatem,* Ecclesiã scilicet. At Heb. Præcentori super Nehillot, instrumenta musica sic dicta, quòd perforata essent.

ris mei, rex meus et Deus meus, quia te deprecor.

Domine, manè audies vocem meam, manè præparabor ad te, et contemplabor.

Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, nec habitabit juxta te malignus.

Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum, odisti omnes operantes iniquitatem.

Perdes loquentes mendacium, virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Domine, deduc me in jus-

meæ, rex meus, et Deus meus.

4. Quoniam ad te orabo : Domine, manè exaudies vocem meam.

5. Manè astabo tibi : et videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6. Neque habitabit juxta te malignus : neque permanent injusti ante oculos tuos.

7. Odisti omnes qui operantur iniquitatem : perdes omnes qui loquuntur mendacium.

Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

8. Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ,

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9. Domine, deduc me in

⁵ *Astabo tibi*, Præparabor ad te, Hier. Quod est studiosè et attentè precantis. *Non Deus volens iniquitatem*. Prima præparatio precaturi, à peccatis abhorrere : atque inde ordiri diem, ut facit Ecclesia primâ horâ sic orans : *ut in hac die ad nullum declinemus peccatum*.

⁶ *Neque permanent*, non stabunt. Hier. non consistent : te judicem non sustinebunt.

⁷ *Perdes omnes*, deest, omnes, Heb.

⁸ *Templum sanctum suum*. Templum et domus Domini ante Salomonem, dicebatur locus ubi erat arca. I. Reg. 1. 9. III. 3. Prima igitur cura evigilantis adire templum.

⁹ *Dirige in conspectu tuo viam meam*, ante faciem meam viam tuam. Hier. sit mihi via tua ante oculos recta et patens : facivolunta-

titiâ tuâ propter insidiatores meos, dirige ante faciem meam viam tuam.

Non est enim in ore eorum rectum : interiora eorum insidiæ : sepulcrum patens guttur eorum, linguam suam lævificant.

Condemna eos, Deus, decidant à consiliis suis, juxta multitudinem scelerum eorum expelle eos : quoniam provocaverunt te.

Et lætentur omnes, qui sperant in te, in perpetuum laudabunt : proteges eos, et lætabuntur in te qui diligunt nomen tuum.

Quoniam tu benedices justo, Domine, ut scuto placibilitatis coronabis eum.

tis tuæ rectitudinem intelligam. Tempore Theodoretî non decrant exemplaria græca in quibus ut in Hebræo haberetur.

¹⁰ *In ore eorum veritas.* In ore eorum rectum. Hier. *Cor eorum vanum est,* leve, infidum, mendax. Interiora eorum insidiæ. Hier.

¹¹ *Linguis suis dolosè agebant,* Linguam suam lævificant. Hier. Expoliunt ut adlambant leniùs : summâ arte blandiuntur.

¹² *Et habitabis in eis,* in corde eorum, vel in medio eorum : proteges eos. Hier.

¹³ *Coronasti nos,* coronabis eum. Hier. Circumcinges : proteges.

justitiâ tuâ : propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

10. Quoniam non est in ore eorum veritas : cor eorum vanum est.

11. Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant ; judica illos, Deus.

Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.

12. Et lætentur omnes, qui sperant in te ; in æternum exultabunt, et habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13. quoniam tu benedices justo.

Domine, ut scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.

 PSALMUS VI. MORALIS.

*Cum gravi morbo laboraret, Dei manum agnoscit, et peccata deflet.
Unde penitentibus accommodat Ecclesia, cum peccatum et animi
sit morbus, et sæpe morborum corporalium causa.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori in cantibus super octavâ.
Psalmus David.

¹ In finem in carminibus, Psalmus David, pro octavâ.

DOMINE, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripas me.

Miserere meî, Domine, quoniam infirmus sum ego: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

Et anima mea conturbata est valde; et tu, Domine, usquequo?

Revertere, Domine, erue animam meam, salva me propter misericordiam tuam.

Quoniam non est in morte

2. DOMINE, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripas me.

3. Miserere meî, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

4. Et anima mea turbata est valde: sed tu, Domine, usquequo?

5. Convertere, Domine, et eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiam tuam.

6. Quoniam non est in

¹ *In carminibus... pro octavâ.* In Neghinoth super Hascheminith: Heb. De Neghinoth dictum suprâ. iv. 1. Hascheminith Chaldæo, hic est cithara octo chordarum: aliis, octo tonos continens. Hæc verba sæpius occurrent in inscriptionibus Psalmorum. Vide I. Par. xv. 21.

⁴ *Usquequo?* irascere, scilicet.

⁵ *Convertere,* ad me, à quo aversus videris.

⁶ *In inferno autem quis confitebitur:* in sepulcro quis laudabit? et ita passim hæc voces exponendæ. His et similibus pessimè abutuntur qui animos post mortem, aut extingui, aut penitus consopiri putant, neque rerum nostrarum quidquam ad eos pertinere. Loqui-

recordatio tuâ : in inferno morte qui memor sit tuâ :
quis confitebitur tibi? in inferno autem quis confi-
tebitur tibi?

Laboravi in gemitu meo : 7. Laboravi in gemitu meo,
natare faciam totâ nocte lec- lavabo per singulas noctes
tum meum, lacrymis meis lectum meum, lacrymis meis
stratum meum rigabo. stratum meum rigabo.

Caligavit præ amaritudi- 8. Turbatus est à furore
ne oculus meus : consum- oculus meus : inveteravi
ptus sum ab universis hosti- inter omnes inimicos meos.
bus meis.

Recedite à me omnes qui 9. Recedite à me omnes
operamini iniquitatem, quia qui operamini iniquitatem :
audivit Dominus vocem fle- quoniam exaudivit Domi-
tûs mei. nus vocem fletûs mei.

Audivit Dominus depre- 10. Exaudivit Dominus de-
cationem meam, Dominus pre-
orationem meam suscepit. cationem meam, Domi-
nus orationem meam susce-
pit.

Confundantur et contur- 11. Erubescant, et contur-
bentur vehementer omnes bentur vehementer omnes
inimici mei, revertantur et inimici mei : convertantur et
confundantur subitò. erubescant valde velociter.

tur enim David eùm de statu mortuorum naturali, tum de laudibus
canendis in cœtu piorum.

7 *Lavabo* : natare faciam. Hier.

8 *Turbatus est*, Caligavit præ amaritudine. Hier. Præ lacrymarum
copiâ. *Inveteravi*, conserui, contabui inter hostes meos, de meo
morbo et inieritu latantes.

9 *Recedite* : Vel se à peccatoribus segregat pœnitens; vel eorum
de se spem frustratam iri significat.

11 *Erubescant et conturbentur... Convertantur... valde velociter*.
Non contra inimicos, sed pro inimicis orat, ut convertantur et eru-
bescant non leniter, sed vehementer, nec recrastinato tempore, sed
citò. Comm. Hier. Vide Præf. c. 1. n. 14.

PSALMUS VII.

HISTORICUS ET MORALIS.

A Saülē ad necem usque vexatus, Deo adjutore, nihil metuit.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David quem cecinit Domino super verbis Chus filii Jemini.

1. Psalmus David, quem cantavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini. II. Reg. xvi.

DOMINE Deus meus, in te speravi : salva me ab omnibus persequentibus me, et libera me.

2. DOMINE Deus meus, in te speravi : salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.

Ne fortè capiat ut leo animam meam ; laceret, et non sit qui eruat.

3. Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis :

4. Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis :

Si reddidi retribuentibus

5. Si reddidi retribuentibus

¹ *Chusi filii Jemini*, Ducis Saül cui mandaverat persequendum Davidem. Ch. quidam referunt ad historiam Chusai Arachite. II. Reg. xv, xvi. quos confutat Hieronymus.

³ *Dum non est qui redimat*; laceret, et non sit qui eruat. Hier. *Neque qui salvum faciat* deest Heb.

⁴ *Si feci istud*. Quod suspicatur Saül ut quæram ei malum; quod ipse David à se amolitur. I. Reg. xxiv. 10, 12.

⁵ *Si reddidi retribuentibus*. Si pro bonis mala retribuentibus reddidi vices. *Decidam meritò ab inimicis meis inanis*. Sint irriti conatus mei adversus eorum insidias. At Hieronymus : Si dimisi hostes meos vacuos : Si spoliavi rebus suis : Si reddidi benefacienti mihi mala : et oppressi eos qui mihi adversabantur sine causâ. Ch. Syrus : Et hoc est parcentis hostibus, et ultionem Domino relinquentis : quo animo David adversus Saülem fuit. I. Reg. xxiv, xxvi.

mibi malum, et dimisi hostes meos vacuos :

Persequatur inimicus animam meam, et apprehendat et conculcet in terrâ vitam meam, et gloriam meam in pulverem colloceat. Semper.

Surge, Domine, in furore tuo, elevare indignans super hostes meos, et consurge ad me iudicio quod mandasti.

Et congregatio tribuum circumdet te, et pro hâc in altum revertere.

Dominus iudicabit populos : iudica me, Domine, secundum iustitiam meam, et secundum simplicitatem meam quæ est in me.

Consummetur malum iniuquorum, et confirmetur iustus, probator cordis et renum Deus iustus.

6 Persequatur inimicus et conculcet in terrâ vitam meam. Peream absque ullâ spe, neque mihi opituletur Deus cuius potestatem in ulciscendis inimicis mihi vindicassem.

7 Exurge, Domine, in irâ. Ulciscere tu, Domine, injustè læsum, neque se ulciscentem.

8 Synagoga populorum. Cœtus populorum tuum iudicium expectantium : ut sit in publicis iudiciis. Præclara hypotyposis iudicantis Dei. *Et propter hanc :* Rem : propter hunc cœtum ascende iterum tribunal tuum, ut iudices impios sub Saüle grassantes.

10 Consumetur nequitia peccatorum. Consumat malum impios. *I heb. Et diriges iustum.* Et confirmetur iustus ; *Hier. Scrutans corda et renes.* Intima arcana mentis : ita passim : *Probator cordis et renum,* Deus iustus. *Hier.*

mibi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.

6. Persequatur inimicus animam meam, et apprehendat, et conculcet in terrâ vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat.

7. Exurge, Domine, in irâ tuâ : et exaltare in finibus inimicorum meorum.

Et exurge, Domine Deus meus, in præcepto quod mandasti : 8. Et synagoga populorum circumdabit te.

Et propter hanc in altum regrederi.

9. Dominus iudicat populos.

Judica me, Domine, secundum iustitiam meam, et secundum innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, et diriges iustum, scrutans corda et renes, Deus.

Clypeus meus in Deo, qui
salvat rectos corde.

Deus iudex iustus et for-
tis, comminans totâ die.

Non convertenti gladium
suum acuet : arcum suum
tetendit, et paravit illum.

Et in ipso præparavit va-
sa mortis, sagittas suas ad
comburendum operatus est.

Ecce parturiit iniquita-
tem : concepto dolore pepe-
rit mendacium.

Lacum aperuit et effodit
eum : et incidit in interitum
quem operatus est.

Revertetur dolor suus in
caput ejus : et super verti-
cem ejus iniquitas sua des-
cendet.

Justum 11. adjutorium me-
um à Domino, qui salvos fa-
cit rectos corde.

12. Deus iudex iustus, for-
tis, et patiens, numquid
irascitur per singulos dies?

13. Nisi conversi fueritis,
gladium suum vibrabit : ar-
cum suum tetendit, et pa-
ravit illum.

14. Et in eo paravit vasa
mortis, sagittas suas arden-
tibus effecit.

15. Ecce parturiit injusti-
tiam : concepit dolorem, et
peperit iniquitatem.

16. Lacum aperuit, et ef-
fodit eum : et incidit in fo-
veam, quam fecit.

17. Convertetur dolor ejus
in caput ejus : et in verticem
ipsius iniquitas ejus descen-
det.

¹¹ *Adjutorium meum...* secundum Vulgatam : *justum adjutorium meum* : Justè, hoc est meritò, à Deo justo expectatum.

¹² *Et patiens.* Deest Heb. *Numquid irascitur...* comminans totâ die, Hier. sine interrogatione : diutissime comminans, ne tandem ferire cogatur.

¹³ *Gladium suum vibrabit.* Acuet Hier. nisi peccator convertatur.

¹⁴ *Ardentibus effecit.* Ad comburendum operatus est. Hier. Ignitas sagittas historiæ memorant.

¹⁵ *Peperit iniquitatem.* Peperit mendacium. Saül scilicet summo nisu et labore mala molitur, sed frustrâ : nulli enim, nisi sibi nocuit, ut sequentes versus demonstrant.

¹⁷ *Convertetur dolor ejus... in verticem ipsius iniquitas ejus...* Dolor ille quem in me effundendum conceperat, et ejus iniquitas quam pariurus erat, in ipsum denique recidit ; quòd Regum docet historia.

Confitebor

Confitebor Domino secundum justitiam ejus : et cantabo nomini Domini altissimi.

Confitebor Domino secundum justitiam ejus, et psallam nomini Domini altissimi.

PSALMUS VIII.

LAUDIS ET ADMIRATIONIS.

Dei majestatem, hominis dignitatem commendat.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori pro torcularibus; Psalmus David.

1. In finem pro torcularibus, Psalmus David.

DOMINE Dominator noster, quàm grande est nomen tuum in universà terrâ ! qui posuisti gloriam tuam super cœlos.

2. DOMINE Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universà terrâ !

Quoniam elevata est magnificentia tua super cœlos.

Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter adversarios tuos, ut quiescat inimicus et ultor.

3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et ultorem.

Videbo enim cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunam et stellas quæ fundasti.

4. Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum : lunam et stellas quæ tu fundasti.

¹ *Pro torcularibus.* Ghittit, instrumenta musica, quæ tribus Psalmorum titulis tantum memorantur : hic : LXXX, LXXXIII. an calcatis torcularibus, peractâ vindemiâ, in tabernaculorum festo ?

³ *Ex ore infantium...* Tanta est hujus operis pulchritudo, ut vel infantes eam perspicere et celebrare possint, ad impios et violentos homines confundendos. Huc sibi locum ipse Christus accommodat. Matt. XXI. 16. cum reverâ puerorum ore laudaretur. *Perfecisti laudem* : fundasti robor. Hebr. demonstrasti virtutem tuam.

Quid est homo, quoniam recordaris ejus? vel filius hominis, quoniam visitas eum?

Minues eum paulò minùs à Deo, gloriâ et decore coronabis eum.

Dabis ei potestatem super opera manuum tuarum. Cuncta posuisti sub pedibus ejus:

Oves et armenta omnia, insuper et animalia agri;

Aves cœli et pisces maris, qui transeunt semitas ponti.

Domine Dominator noster, quàm grande est nomen tuum in universâ terrâ!

5. Quid est homo, quòd memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6. Minuisti eum paulò minùs ab angelis, gloriâ et honore coronasti eum;

7. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.

8. Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas: insuper et pecora campi.

9. Volucres cœli et pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10. Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universâ terrâ!

⁶ *Ab angelis.* 70. et post eos Vulgata; ab angelis: rectè, ut patet ex Paulo Heb. 11. 6. etc. *Paulò minùs.* Est enim homo angelis inferior, sed paulò: ad eandem scilicet vocatus beatitudinem, et pari jure Deo potiturus.

⁸ *Omnia subjecisti.* Id Paulus uni Christo perfectè convenire docet. Heb. 11. 5, 6, etc.

PSALMUS IX.

HISTORICUS ET MORALIS.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori super morte filii, Canticum David.

CONFITEBOR Domino in

VERSIO VULGATA.

1. In finem pro occultis filii, Psalmus David.

2. CONFITEBOR tibi, Domi-

¹ *Pro occultis filii.* Super morte filii. Hier. Labben. Heb. quod videtur esse initium cantilenæ. Patres de triumphali Christi morte interpretantur. Cùm autem v. 12, loquatur de Sion, ut arcâ jam eò

toto corde meo : narrabo omnia mirabilia tua.

Lætabor et gaudebo in te : canam nomini tuo , Altissime ,

Cùm ceciderint inimici mei retrorsum , et corruerint , et perierint à facie tuâ.

Fecisti enim iudicium meum et causam meam : sedisti super solium iudex justitiæ.

Increpasti gentes , periit impius : nomen eorum delesti in sempiternum et jugiter.

Inimici completæ sunt solitudines in finem : et civitates subvertisti. Periit memoria eorum cum ipsis.

Dominus autem in sempiternum sedebit : stâbilivit ad iudicandum solium suum.

Et ipse iudicabit orbem in

ne, in toto corde meo : narrabo omnia mirabilia tua.

3. Lætabor et exultabo in te : psallam nomini tuo , Altissime ,

4 In convertendo inimicum meum retrorsum : infirmabuntur , et peribunt à facie tuâ.

5. Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam : sedisti super thronum qui iudicas justitiam.

6. Increpasti gentes , et periit impius : nomen eorum delesti in æternum , et in sæculum sæculi.

7. Inimici defecerunt frumæ in finem : et civitates eorum destruxisti.

Periit memoria eorum cum sonitu : 8. Et Dominus in æternum permanet.

Paravit in iudicio thro-

translatâ ; rectè refertur ad aliquam Davidis jam in Jerusalem regnantis de gentibus victoriam. Vide II. Reg. viii.

4 *In convertendo.* Cùm ceciderint inimici , Hier. in evertendis inimicis. Ita *in convertendo* sæpissime accipitur. *Infirmabuntur.* Et corruerint , Hier.

5 *Qui iudicas justitiam.* Iudex justus , Heb.

6 *Periit impius.* Hostis scilicet populi Dei.

7 *Inimici defecerunt frumæ :* gladius hostilis consumptus est. *Frumæa* genus est teli Germanici , quod passim in hâc Psalmorum versione pro ense vel gladio sumitur. *Inimici* est genitivus singularis , τοῦ ἐχθροῦ. *Cum sonitu :* cum ingente rerum gestarum famâ. At Hier. cum ipsis. Omnia sustulisti , arma consumpta , munitiones destructæ , memoria ipsa deleta.

justitiâ, judicabit populos in æquitatibus.

Et erit Dominus elevatio oppresso: elevatio opportuna in angustîâ.

Et confident in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.

Cantate Domino habitatori Sion, annuntiate in populis cogitationes ejus.

Quoniam quærens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamoris pauperum.

Miserere meî, Domine: vide afflictionem meam ex inimicis meis, qui exaltas me de portis mortis;

Ut narrem laudes tuas in portis filiæ Sion: exultabo in

num suum: 9. Et ipse judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in justitiâ.

10. Et factus est Dominus refugium pauperi: adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11. Et sperent in te qui noverunt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te, Domine.

12. Psallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter gentes studia ejus.

13. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14. Miserere meî, Domine, vide humilitatem meam de inimicis meis.

15. Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem

¹⁰ *Refugium pauperi*: oppresso: Israelitis scilicet toties victis et oppressis per arma Philistinorum. *Adjutor in opportunitatibus*, subsidium opportunum in angustîâ. Vide Hier.

¹² *Qui habitat in Sion*: arcâ eò translata. *Inter gentes*: in populis. Hier. *Ammim*: quæ vox etiam familias populi Dei significat; non *Goin* quæ significat gentiles. *Studia ejus*: voluntates.

¹⁴ *Miserere... vide humilitatem... afflictionem*. Hier. *de inimicis meis*: In quam inimicorum me coniecit improbitas. Videtur David, pristinae sub Saûle calamitatis memor ex personâ pauperis hunc et sequentes versus promere. Est autem omnis homo coram Deo pauper et miserabilis.

¹⁵ *De portis mortis*, de inferis, de sepulcro, de potestate mortis. Porrò videntur portæ mortis portis Sion opponi.

salutari tuo :

Demersæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In reti quod absconderunt, captus est pes eorum.

Agnitus est Dominus iudicium faciens : in opere manuum suarum corruit impius. Meditatione. Semper.

Convertantur impii in infernum, omnes gentes quæ obliviscuntur Deum.

Quoniam non in æternum oblivioni erit pauper : expectatio pauperum non peribit in perpetuum.

Surge, Domine, non confortetur homo : iudicentur gentes ante faciem tuam.

Pone, Domine, terrorem eis : sciant gentes, homines esse se. Semper.

omnes laudationes tuas in portis filia Sion.

16. Exultabo in salutari tuo : infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17. Cognoscetur Dominus iudicia faciens : in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18. Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliviscuntur Deum.

19. Quoniam non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem.

20. Exurge, Domine, non confortetur homo : iudicentur gentes in conspectu tuo.

21. Constitue, Domine, legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt.

¹⁶ *Infixæ sunt gentes* : à nobis vietæ : *In interitu*, in foveâ : Heb. Redit Propheta ad victorias suas, et divinam ultionem exponit.

¹⁷ *Cognoscetur*, Agnitus est, Hier. *In operibus manuum...* propriis machinis oppugnati sunt. *Peccator*. Ille in Heb. adduntur *higghaon selah*, voces ignotæ, quas Hier. reddit, *meditatione semper*. 70. δὲ διαψάλλματος. Vulgata omisit, ut solet. Vide Ps. 111. 3.

¹⁸ *In infernum* : sepulcrum Heb. et ita semper.

²¹ *Legislatorem*, Doctorem : at Hier. terrorem : potestatem scilicet cuius cohibeantur metu. *Quoniam homines sunt*, Deo nempe subditi, ordine et legibus gubernandi.

PSALMUS X. SECUNDUM HÆBREOS.

MORALIS.

Deus unicum præsidium pauperi adversus oppressores qui Deum oblitum sine more sæviunt. Licet hic Psalmus titulo careat in Hebræo quemadmodum et primus et secundus, diversum tamen esse à superiori vel stylo indicare videtur; hic enim sublimior et ab animo oppresso; ille non tam sublimis, at lætus. Quamquam et fieri potuit ut repente stylus assurgeret, quod fit in odis.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

QUARE, Domine, stas à longè, despicias in temporibus angustiarum?

In superbiâ impij ardet pauper: capiuntur in sceleribus quæ cogitaverunt.

Quia laudavit impius desiderium animæ suæ; et avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum.

Impius secundum altitudinem furoris sui non requi-

1. UT quid, Domine, recessisti longè, despicias in opportunitatibus, in tribulatione?

2. Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

3. Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ; et iniquus benedicitur.

4. Exacerbavit Dominum peccator, secundum multi-

¹ *In opportunitatibus. Cùm tuo maxime opus est auxilio.*

² *Incenditur pauper, uritur, torquetur; vel ex Heb. insequitur pauperem: Supple, impius in superbiâ suâ. Comprehenduntur in consiliis, capiuntur in sceleribus quæ cogitant. Heb. cui congruit. Hier.*

³ *Quoniam laudatur peccator... laudavit impius desiderium animæ suæ. Hier. laudat se. Heb. et iniquus benedicitur. Avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum. Hier.*

⁴ *Secundum multitudinem. Hier. impius secundum altitudinem furoris sui non requireret, Deum scilicet.*

ret; nec Deus in omnibus cogitationibus ejus.

Parturiunt viæ ejus in omni tempore : longè sunt judicia tua à facie ejus : omnes inimicos suos despicit.

Loquitur in corde suo ; Non movebor : in generatione et generatione ero sine malo.

Maledictione os ejus plenum est, et dolis et avaritiâ : sub linguâ ejus dolor et iniquitas.

Sedet insidians juxta vestibula in absconditis, ut interficiat innocentem : oculi ejus robustos circumspiciunt :

⁵ *Non est Deus in conspectu ejus.* Nec Deus in omnibus cogitationibus ejus. Hier. Nota progressum impietatis. Sibi placet peccator superbus ; Deoque contumeliam facit ; quo recedente, iræ ac cæteris animi perturbationibus traditur ; nec Deum requirit ultrâ, nec cogitat : quo fit ut in omnem prouat nequitiam, quasi ultor nullus aut judex futurus sit. *Inquinatæ sunt viæ illius.* Parturiunt. Hier. iniqua omnia difficultatibus ac laboribus plena. *Auferuntur...* procul ab oculis ejus judicia tua. *Omnium inimicorum suorum dominabitur.* Nihil enim inausum relinquit, quem neque Dei, neque hominum metus cohibet. Omnes inimicos suos despicit. Hier. exsufflabit. Heb. Videtur Deus interdum favere impio prosperè agenti.

⁶ *Non movebor à generatione in generationem.* Inconcessæ res meæ. *Sine malo :* supple, ero. Hier. ero sine malo. Chrys. etiam ex 70.

⁷ *Et amaritudine, et dolo :* et dolis et fraude. Heb. *Sub linguâ ejus,* in dictis ejus labor et dolor, quos in hostes promat. Labor et iniquitas ; Heb.

⁸ *Cum divitibus* æquè violentis. Juxta vestibula. Hier. Circa atria et aditus domorum.

tudinem iræ suæ non quaeret.

5. Non est Deus in conspectu ejus ; inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.

Auferuntur judicia tua à facie ejus : omnium inimicorum suorum dominabitur.

6. Dixit enim in corde suo : Non movebor à generatione in generationem, sine malo.

7. Cujus maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo : sub linguâ ejus labor et dolor.

8. Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

Insidiatur in abscondito, quasi leo in cubili, insidiatur ut rapiat pauperem : rapiet pauperem, cum attraxerit eum ad rete suum.

Et confractum subjiciet, et irruet viribus suis valenter.

Dixit in corde suo : Oblitus est Deus, abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum.

Surge, Domine Deus, leva manum tuam; noli oblivisci pauperum.

Quare blasphematur impius Deum, dicens in corde suo quod non requirat?

Vides, quia tu laborem et furorem respicis; ut detur in manu tuâ. Tibi relinquuntur fortes tui : pupillo

9. Oculi ejus in pauperem respiciunt; insidiatur in abscondito, quasi leo in speluncâ suâ.

Insidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum.

10. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, et cadet, cum dominatus fuerit pauperum.

11. Dixit enim in corde suo : Oblitus est Deus, avertit faciem suam ne videat in finem.

12. Exurge, Domine Deus, exaltetur manus tua : ne obliviscaris pauperum.

13. Propter quid irritavit impius Deum? dixit enim in corde suo : Non requirit.

14. Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras : ut tradas eos in manus tuas.

9 *In pauperem respiciunt.* Clam observant. *Rapere pauperem,* rapiet pauperem, cum attraxerit eum ad rete suum : Hier. quâ vi, quâ blanditiis et dolis.

10 *In laqueo suo :* quod Hier. ad præcedentem versum retulisse vidimus. *Humiliabit eum,* prosternet. *Inclinabit se et cadet* pauper, scilicet cum ei dominabitur impius. Alii : cadet in viribus ejus pauper : at Hier. et confractum subjiciet, et irruet viribus suis valenter; quod non de paupere capto, sed de invasore dicitur.

11 *Ne videat in finem,* in perpetuum. Et ita semper reddendum illud : *in finem.*

14 *Vides, quoniam...* vides tu, ô Deus, quippe qui laborem et indignationem respicis eorum qui opprimuntur; ut eos sub manu ac tutelâ tuâ recipias.

tu es factus adjutor.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adjutor.

Contere brachium impii et maligni: quæres impietatem ejus, et non invenies.

15. Contere brachium peccatoris et maligni: quæretur peccatum illius, et non invenietur.

Dominus rex sæculi et æternitatis: perierunt gentes de terrâ illius.

16. Dominus regnabit in æternum, et in sæculum sæculi: peribitis gentes de terrâ illius.

Desiderium pauperum audisti, Domine; præparasti ut cor eorum audiat auris tua.

17. Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.

Ut judices pupillum et oppressum; et nequaquam ultrâ superbiat homo de terrâ.

18. Judicare pupillo et humili: ut non apponat ultrâ magnificare se homo super terram.

¹⁵ *Quæretur peccatum illius...* quæ tot sceleribus quæsivit, ita peribant, ut ne vestigium quidem eorum supersit. Vide Ps. xxxvi. 36.

¹⁶ *Peribitis gentes,* Philisthæi vel quilibet alii Gentiles in Judæâ et terrâ Israel relictæ.

¹⁷ *Præparationem...* nosti cor quò propensurum sit, et audis preces nondum conceptas. At Hier. præparasti ut cor eorum audiat auris tua. Vel, ipse ita præparas cor eorum, ut quæ volunt approbes.

PSALMUS X.

CONSOLATORIUS.

Cùm Davidem in deserto latitantem ob Saisis insidias hortarentur amici, ut fugâ salutem quæreret. Theodoretus.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, Psalmus David.

1. In finem, Psalmus David.

In Domino speravi, quomodo dicitis animæ meæ;

2. In Domino confido; quomodo dicitis animæ meæ:

Transvola in montem ut avis?

Quia ecce impii tetenderunt arcum : posuerunt sagittam suam super nervum, ut sagittent in abscondito rectos corde.

Quia leges dissipatæ sunt : justus quid operatus est?

Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo thronus ejus : oculi ejus vident, palpebræ ejus probant filios hominum.

Dominus justum probat ; impium autem et diligentem iniquitatem odit anima ejus.

Pluet super peccatores laqueos : ignis et sulphur, et spiritus tempestatum, pars calicis eorum.

Transmigra in montem sicut passer?

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetrâ, ut sagittent in obscuro rectos corde.

4. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt : justus autem quid fecit?

5. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes ejus :

Oculi ejus in pauperem respiciunt : palpebræ ejus interrogant filios hominum.

6. Dominus interrogat justum et impium : qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.

7. Pluet super peccatores laqueos : ignis, et sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis eorum.

² *Sicut passer* : ut avis, Hier.

³ *Peccatores* : iniqui, violenti. *In pharetrâ*, super nervum (arcus, scilicet.) Hier. jam intento arcu, sagittâ jam jam emittenda.

⁴ *Quæ perfecisti destruxerunt*, leges dissipatæ sunt. Hier. *Justus autem quid fecit?* Quid faciet justus, ubi nullæ sunt leges?

⁵ *In pauperem respiciunt* : in pauperem deest Heb.

⁶ *Dominus interrogat*, quasi judicaturus. Dominus justum probat ; impium autem et diligentem iniquitatem odit anima ejus. Hier. et alii apud Chrys. *Anima ejus* : ipse Deus. Rectè etiam 70. et Vulgata : *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam* : omnis enim iniquus sibi pessimus.

⁷ *Pars calicis* : Sors mea : ut est Ps. xv. 5. A calice, unde sortes ducebantur. Vel ut alii, metaphora ductâ à conviviiis, in quibus sua cuique potûs mensura dividebatur.

Quoniam justus Dominus
justitias dilexit : rectum vi-
debunt facies eorum.

8. Quoniam justus Domi-
nus et justitias dilexit : æqui-
tatem vidit vultus ejus.

⁸ *Et justitias. Et deest Hebr.*

PSALMUS XI.

CONSOLATORIUS.

*Contra mendaces ac perfidos undique circumfusos, dum esset in aula
Saulis, quibus ille mandabat ut clam Davidi dicerent: Ecce places
regi, et omnes servi ejus diligunt te: I. Reg. xviii. 22. cum necem
pararent.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori pro octavâ, Psalmus
David.

1. In finem pro octavâ, Psalmus
David.

SALVA, Domine, quo-
niam defecit sanctus : quo-
niam imminuti sunt fideles
à filiis hominum.

2. SALVUM me fac, Domi-
ne, quoniam defecit sanc-
tus : quoniam diminutæ sunt
veritates à filiis hominum.

Frustrâ loquuntur unus-
quisque proximo suo : la-
bium subdolum in corde et
corde loquuntur.

3. Vana locuti sunt unus-
quisque ad proximum suum :
labia dolosa, in corde et cor-
de locuti sunt.

Disperdat Dominus omnia
labia dolosa, linguam ma-
gniloquam.

4. Disperdat Dominus uni-
versa labia dolosa, et lin-
guam magniloquam.

Qui dixerunt : Linguam
nostram roboremus ; labia

5. Qui dixerunt : Linguam
nostram magnificabimus, la-

² *Defecit sanctus : tanta undique circumstat iniquorum turba. Di-
minutæ sunt veritates... imminuti sunt fideles. Hier. Rari sunt vera-
ces ac sinceri homines ; fraus ubique et doli.*

³ *Vana, mendacia. In corde et corde... fallaci sunt et duplici
corde, nec sibi constant.*

⁵ *Linguam nostram magnificabimus : magna jactabimus : metuen-
dos nos præstabimus. Labia nostra à nobis sunt : nobiscum sunt.*

nostra nobiscum sunt; quis noster Dominus est?

Propter vastitatem inopum à gemitu pauperum, nunc consurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari auxilium eorum.

Eloquia Domini, eloquia munda: argentum igne probatum, separatum à terrâ, colatum septuplum.

Tu, Domine, custodies ea, servabis nos à generatione hâc in æternum.

In circuitu impii ambulabunt: cùm exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

bia nostra à nobis sunt; quis noster Dominus est?

6. Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.

Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

7. Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.

8. Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos à generatione hâc in æternum.

9. In circuitu impii ambulant: secundùm altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

Hier. penès nos sunt; nostra sunt. Syr. Quidquid libuerit de Davide comminiscemur ac Saüli persuadebimus, neque quisquam nos prohibere poterit.

⁶ *Ponam in salutari*: ponam in tuto. Supp. virum bonum. *Fiducialiter agam in eo*: fortiter et incunctanter eum tuebor. At Heb. illaqueabit, vel exsufflabit eum; nempe vir bonus improbum inimicum.

⁷ *Eloquia Domini*: ab hominum mendaciis ad eloqui divini sinceritatem convertitur. *Probatum terræ*: separatum à terrâ metallo immixtâ.

⁸ *A generatione hâc*: pravâ scilicet.

⁹ *In circuitu impii ambulant*, me undique obsident. *Secundùm altitudinem tuam*, altissimo et occultissimo iudicio tuo: *Multiplicasti filios hominum*: tot iniquos scilicet. At Hier. cùm exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum; hoc est, undique circumfluunt improbi, ut exaltatis vel vilissimis hominibus adulentur.

PSALMUS XII.

MORALIS, CONSOLATORIUS.

Ab hominibus ipsoque Deo quodam modo destitutus, animum tamen non despondet.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Psalmus David.

USQUEQUO, Domine, obli-
visceris mei penitus? usque-
quo abscondis faciem tuam
à me?

Usquequo ponam consi-
lia in animam meam, dolo-
rem in corde meo per diem?
Usquequo exaltabitur ini-
micus meus super me?

Convertere, exaudi me,
Domine Deus meus. Illu-
mina oculos meos, ne un-
quam obdormiam in morte:

Nequando dicat inimicus
meus: Prævalui adversus
eum. Hostes mei exultabunt
si motus fuero.

Ego autem in misericor-
diâ tuâ confido, exultabit
cor meum in salutari tuo:

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

USQUEQUO, Domine, obli-
visceris me in finem? Us-
quequo avertis faciem tuam
à me?

2 Quamdiu ponam consi-
lia in animâ meâ, dolorem
in corde meo per diem?

3. Usquequo exaltabitur
inimicus meus super me?

4. Respice, et exaudi me,
Domine Deus meus.

Illumina oculos meos ne
unquam obdormiam in mor-
te: 5. Nequando dicat inimi-
cus meus: Prævalui adver-
sus eum.

Qui tribulant me, exul-
tabunt si motus fuero.

6. Ego autem in miseri-
cordiâ tuâ speravi.

Exultabit cor meum in

² *Ponam consilia*: quamdiu variis curis agitabor? *Per diem*, totâ die.

⁴ *Obdormiam*... dormiam mortem. Heb. in mortem. *עַם מְרִירָה* 70. id est, moriar: morali sensu: ne nobis æterna nox, ne mortis æternæ obrepat somnus, Comm. Hier.

cantabo Domino, qui red- salutari tuo; cantabo Domi-
didit mihi. no qui bona tribuit mihi,
et psallam nomini Domini
altissimi.

⁶ *Et psallam...* Desunt hæc in Hebr.

PSALMUS XIII. MORALIS.

*Dei contemptores ubique diffusi eum ultorem sentiunt. Scriptus, cum
populus gravi tyrannide vexaretur, Absalomi tempore, ut videtur
ex ꝑ. ult. Psalmus LII. huic persimilis.*

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Psalmus David.

DIXIT stultus in corde suo:
Non est Deus. Corrupti sunt,
abominabiles facti sunt stu-
diosè : non est qui faciat bo-
num.

Dominus de cœlo pro-
spexit super filios hominum,

¹ *Dixit insipiens... Non est Deus. Hoc dicunt non modò qui negant Deum esse, sed etiam qui negant curare quidquam, aut usquam animadvertere in impios : sic illi apud Prophetam defixi in facibus suis, qui dicunt in corde suo : Non faciet benè Dominus, et non faciet malè : Soph. i. 12. et Mal. iii. 14. Dixistis : vanus est qui servit Deo, et quod emolumentum quia custodivimus præcepta ejus, et ambulavimus tristes coram Domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes... Tentaverunt Deum et salvi facti sunt. Et Jerem. v. 12, 13. Negaverunt Dominum, et dixerunt : Non est ipse : neque veniet super nos malum... Prophete fuerunt in ventum locuti. Nec minùs insipientes illi, II. Pet. iii. 4. dicentes : Ubi est promissio, aut adventus ejus? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ : Quibus insipientiores sunt qui cum ea dicere aut cogitare non audeant, tamen ita vivunt, ac si pro certis habeant. Non est usque ad unum : Sumptum ex ꝑ. 3.*

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

DIXIT insipiens in corde
suo : Non est Deus.

Corrupti sunt, et abomi-
nabiles facti sunt in studiis
suis, non est qui faciat bo-
num, non est usque ad
unum.

2. Dominus de cœlo pro-
spexit super filios hominum,

ut videret si est intelligens, aut requirens Deum.

Omnes recesserunt, simul conglutinati sunt : non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant populum meum, ut cibum panis? Dominum non invocaverunt.

Ibi timebunt formidine; quoniam Deus in generatione justâ est.

ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt : non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur eorum : linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione et amaritudine plenum est; veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt : non est timor Dei ante oculos eorum.

4. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam, sicut escam panis?

5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

³ *Inutiles facti sunt* : obtorpuerunt : ad bonum scilicet : vel putruerunt, Heb. id est, corrupti sunt. *Sepulchrum patens* : Hæc et sequentia, usque ad versum quartum, desunt in Heb. et in 70. apud Chrysost. et Theodoret. Habet Paulus, Rom. III. 13, etc. Quem locum Comm. Hier. hic ait Apostolum ex variis Scripturæ locis texuisse, ac fortè ex ejus Epistolâ hùc translatis.

⁴ *Nonne cognoscent omnes*, Supp. Deum. Nonne malo suo experientur Deum esse?

⁵ *Ubi non erat timor* : Deest Heb. Habetur Ps. LII. 6. etiam in Heb. unde videtur hùc translatum. Vana pavent, imò nulla, qui non innituntur Deo.

Consilium pauperum confudistis : quoniam Dominus spes ejus est.

Quis dabit de Sion salutare Israel? quando reduxerit Dominus captivitatem populi sui, exultabit Jacob, lætabitur Israel.

6. Quoniam Dominus in generatione justâ est; consilium inopis confudistis : quoniam Dominus spes ejus est.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, et lætabitur Israel.

6 Dominus in generatione justâ est : habitat inter justos. Quoniam Dominus spes... Alii, sed Deus spes ejus est.

7 Ex Sion. Ergo David jam in Sion regnabat. Averterit captivitatem, reduxerit reductionem. Heb. populum suum ab Absalomo divisum.

PSALMUS XIV. MORALIS.

Boni viri ac sacros conventus purè alituri, mores : Veri cœlorum cives.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus David.

DOMINE, quis peregrinabitur in tentorio tuo, et quis habitabit in monte sancto tuo?

Qui ingreditur sine maculâ, et operatur justitiam: loquiturque veritatem in corde suo.

Qui non est facilis in lin-

VERSIO VULGATA.

1. Psalmus David.

DOMINE, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2. Qui ingreditur sine maculâ, et operatur justitiam:

3. Qui loquitur veritatem

1 Habitabit : peregrinabitur : Hier. 70. ἐξουδένωται. Allusum ad vocem tabernaculi seu tentoriî, quod est peregrinantis. Sensus est: quis adibit Sancta tua?

guâ suâ, nec fecit amico suo malum, et opprobrium non sustinuit super vicino suo.

Despicitur in oculis ejus improbus : timentes autem Dominum glorificabit : jurat ut se affligat, et non mutat.

Pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera adversum innoxium non accepit : qui facit hæc, non movebitur in æternum.

in corde suo, qui non egit dolum in linguâ suâ :

Nec fecit proximo suo malum, et opprobrium non accepit adversus proximos suos.

4. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus ; timentes autem Dominum glorificat :

Qui jurat proximo suo, et non decipit :

Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem non accepit,

Qui facit hæc, non movebitur in æternum.

4 *Ad nihilum* : Despicitur, Hier. 70. *יְשׁוּבֵי יְהוּדָה* Proximo suo... jurat ut se affligat : et non mutat. Hier. id est : vovet jejunium, et propositum non mutat. Lectio Vulg. orta ex unius transpositione litteræ.

PSALMUS XV.

HISTORICUS ET PROPHETICUS.

David exul Deo vero adhærere se profitetur, falsis repudiatis : tum in personâ Christi loquens, ejus resurrectionem prædicit : teste Petro, Act. II. 25. et Paulo, Act. XIII. 35. Ideo stelographia seu tituli inscriptio est Psalmus scilicet monumento æterno insculpendus. Vide titulum Psalm. LV, LVI, LVII, LVIII, LIX.

VERSIO S. HIERONYMI.

Humilis et simplicis David.

CUSTODI me, Deus, quoniam speravi in te.

BOSSUET. I.

VERSIO VULGATA.

1. Tituli inscriptio ipsi David.

CONSERVA me, Domine, quoniam speravi in te.

8

Dixi Deo, Dominus meus es tu, bene mihi non est sine te.

Sanctis qui in terrâ sunt et magnificis, omnis voluntas mea in eis.

Multiplicabuntur idola eorum, post tergum sequentium; non libabo libamina eorum de sanguine; neque assumam nomina eorum in labiis meis.

Dominus pars hæreditatis meæ et calicis mei; tu possessor sortis meæ.

Lineæ ceciderunt mihi in pulcherrimis, et hæreditas speciosissima mea est.

2. Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egres.

3. Sanctis, qui sunt in terrâ ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis.

4. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum; postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus; nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hæreditatis meæ, et calicis mei; tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi.

² *Dixi Domino...* Dixi Deo, Dominus meus es tu: Jehova. *Bonorum meorum...* Bene mihi non es sine te. Hier.

³ *Sanctis, qui sunt...* Sanctuario quod vocabatur *Sancta*. Hebræi neutro carent; quod sæpe exprimunt per femininum. Sanctis qui in terrâ sunt et magnificis, omnis voluntas mea in eis. Hier. Omnis affectus meus sanctuario et inclyto tabernaculo inhæret, quod est in terrâ sanctâ: vel juxta Vulg. mirum mihi Deus sanctuarii affectum indidit. Sic David exul loquitur. Vide Ps. xli. 4. xlii. 3.

⁴ *Infirmitates*, vanitates. Heb. Idola eorum. Hier. Syrorum scilicet et aliorum gentilium, apud quos exulabat. I. Reg. xxvii. *Postea acceleraverunt*: ad alienum (Deum) festinaverunt, Heb. illi, scilicet, gentiles. Illi quidem multiplicant idola; nobis ut unus Deus est, ita unum sanctuarium. *Non congregabo...* non libabo libamina eorum, etc. Hier. non participabo eorum sacris. *Nec memor*, ne nominabo quidem Deos falsos; ut lex vetabat.

⁵ *Pars calicis mei*, vide suprâ x. 7. *Tu es qui restitues*, tu sustentans. Heb. assertor sortis meæ.

⁶ *Funes* ad agrum scilicet metandum et dividendum, quod ad eriscundam sive dividendam hæreditatem pertinet.

Benedicam Dominum qui dedit mihi consilium; insuper et noctibus erudierunt me renes mei.

Proposui Dominum in conspectu meo semper; quia à dextris meis est, ne commovear.

Propterea lætatum est cor meum, et exultavit gloria mea; et caro mea habitavit confidenter.

Non enim derelinques animam meam in inferno; nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Ostendis mihi semitam

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum; insuper et usque ad noctem increpauerunt me renes mei.

8. Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam à dextris est mihi, ne commovear.

9. Propter hoc lætatum est cor meum, et exultavit lingua mea; insuper et caro mea requiescet in spe.

10. Quoniam non derelinques animam meam in inferno; nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

11. Notas mihi fecisti vias

7 *Intellectum*, consilium. Hier. *usque ad noctem*, noctibus erudierunt me renes mei. Hier. *cùm noctu curis angerer*, pii motus ad interiora penitus immissi à Deo me erudierunt: per noctem, ut curæ remordent, ita sæpe subit dulcior Dei recordatio.

8 *Providebam Dominum*: hæc et sequentia in personâ Christi: teste Petro, Act. II. 25.

9 *Lingua mea*, gloria, Hier. quod sæpe linguam significat; ac sic refertur hic locus, Act. II. 26. Certè per linguam Deo redditur gloria, quod est piis gratissimum et gloriosissimum. *In spe*, resurrectionis statim adventuræ.

10 *Animam meam*, meipsum. Unde Petrus: *Providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno*: Act. II. 31. Quanquam anima Christi descendit ad inferos, non ibi derelicta est, ut cæteræ animæ piorum. *In inferno*: in sepulcro, teste Petro, Act. II. 29. et Paulo, Act. XIII. 36. *Corruptionem*. Foveam. Heb. Ch. ut Vulg. ac sic Petrus et Paulus locis citatis.

11 *Notas mihi*, in sepulcro jacenti: *fecisti vias vitæ*: quibus mortuus licèt, ad vitam redirem. *Usque in finem*; decores æternos: propter æternam gloriam Christo resurgenti traditam. Igitur hi tres ultimi versus de Christo intelligendi sunt, Petro et Paulo interpretibus. Hæc tamen aliquatenus præcesserunt in Davide, ut

vitæ, plenitudinem lætitiarum ante vultum tuum, decores in dexterâ tuâ æternos. vitæ, adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo; delectationes in dexterâ tuâ usque in finem.

typo Christi, dum illum Deus à morte toties eruit, et in regno collocavit. Cæterùm, ut præclare argumentantur Petrus et Paulus, David et in sepulcro derelictus est, et corruptionem vidit: quare hæc de Davide intelligi nullatenus possunt, neque res Davidis, utcumque splendidae, hujus loci magnificentiam exhauriunt.

PSALMUS XVI. MORALIS.

Orat ut ab inimicorum insidiis et crudelitate liberetur: Dei protegentis bonitatem et patientiam commendat.

VERSIO S. HIERONYMI.

Oratio David.

AUDI, Deus, justum, intende deprecationem meam: auribus percipe orationem meam, absque labiis mendacii.

De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

Probasti cor meum, visitasti nocte: conflasti me,

VERSIO VULGATA.

1. Oratio David.

EXAUDI, Domine, justitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labiis dolosis.

2. De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3. Probasti cor meum, et visitasti nocte: igne me exa-

¹ *Justitiam meam*: Justum, Hier. *Non in labiis dolosis*, audi preceationem puro et simplice corde prolatam.

² *De vultu tuo*: de conspectu: de audientiâ tuâ. Similis locutio Esth. 1. 19. *Egrediatur edictum à facie tuâ*. Dan. 11. 15. *Sententia à facie regis egressa*.

³ *Visitasti nocte*: scrutatus es in noctis silentio, dum cogitationes reliquæ conticescunt. *Ignem me examinasti*, conflasti, Hier. excocisti ut aurum. *Et non est inventa in me iniquitas*. Aliter Hier. in seq.

et non invenisti cogitationes meas transire os meum.

In opere hominum, propter verbum labiorum tuorum, ego observavi vias latronis.

Sustenta gressus meos in callibus tuis; et non labentur vestigia mea.

Ego invocavi te, quia exaudies me, Deus; inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum.

Mirabilem fac misericordiam tuam, salvator sperantium, à resistantibus dexteræ tuæ.

Custodi me quasi pupillam intus in oculo: In umbrâ alarum tuarum protege me,

A facie impiorum vastantium me. Inimici mei animam meam circumdederunt.

minasti, et non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras.

5. Perfrice gressus meos in seminis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus: inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.

7. Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8. A resistantibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbrâ alarum tuarum protege me, 9. à facie impiorum, qui me afflixerunt.

4 *Ut non loquatur os meum.* Et non invenisti cogitationes meas transire os meum. Hier. sincerè loquor: verba sensibus congruunt; ac sic ferè Heb. *Opera hominum.* Hier. ad versum sequentem refert, ac sic ex Hebræo vertit: In opere hominum, propter verbum labiorum tuorum ego observavi vias latronis: in opere hominum, supple, quorum sum inspector: *Propter verba labiorum tuorum:* propter mandata tua, observavi vias latronis, violenti oppressoris: neque tantum ego à scelere abstinui, sed et alios deterrui; quod regis officium est. Secundum Vulgatam sensussit. *Ut non loquatur os meum opera hominum:* vana et iniqua, qualia sunt opera hominum; *custodivi vias duras,* angustas, quæ ad vitam ducunt. Matt. vii. 14.

5 *Perfrice...* Bona sua pro conscientie sinceritate professus, convertit se ad Deum, ut ejus animum firmet in bono.

6 *Exaudisti:* exaudies. Hier.

Adipe suo concluderunt :
et ore locuti sunt superbè.

Incedentes adversum me
nunc circumdederunt me ;
oculos suos posuerunt de-
clinare in terram.

Similitudo ejus quasi leo-
nis desiderantis prædam : et
quasi catuli leonis sedentis
in absconditis.

Surge, Domine, præveni
faciem ejus, incurva cum :
salva animam meam ab im-
pio, qui est gladius tuus.

Inimici mei animam me-
am circumdederunt.

10. Adipem suum conclu-
serunt ; os eorum locutum
est superbiam.

11. Projicientes me nunc
circumdederunt me ; oculos
suos statuerunt declinare in
terram.

12. Susceperunt me, sicut
leo paratus ad prædam ; et
sicut catulus leonis habitans
in absconditis.

13. Exurge, Domine, præ-
veni eum, et supplantam eum :
eripe animam meam ab im-
pio, frameam tuam 14. ab
inimicis manûs tuæ.

¹⁰ *Adipem suum concluderunt* : adipe suo concluderunt : Hier. id est, operati sunt : in deliciis vixerunt. Ch. Opibus stipati, obesi et pinguefacti sunt.

¹¹ *Projicientes me* : expellentes ; ejicientes. 70. At Hier. incedentes adversum me ; gressus meos observantes, *nunc circumdederunt me* : Itinera mea obsident. *Oculos suos statuerunt*. Intendant ut tendant in terrâ. Heb. Supple, laqueos quibus me capiant.

¹² *Susceperunt me* : Exceperunt, invaserunt : similitudo ejus quasi leonis : Hier.

¹³ *Ab impio, frameam...* ab impio qui est gladius tuus : Hier. quo instrumento uteris ut punias.

¹⁴ *Ab inimicis manûs tuæ*. A viris manûs tuæ : à mortalibus qui sunt manus tua, Heb. quâ me castigas et exerces. Sic Babylonicum imperium dicitur *malleus universæ terræ* : Jer. L. 23. *A paucis de terra...* à mortalibus de tempore tempus suum agentibus. Heb. id est, quorum pars in vitâ. Hier. qui spem omnem in vitâ præsentem collocant. Secundum Vulg. *Domine, à paucis de terrâ*, etc. Vult Ecclesia, ut est in parab. Matt. XIII. 28, in hâc etiam vitâ, zizania à tritico, carnales et terrena sapientes separari à paucis, seu ab electis ; *pauci enim electi* : Matt. XXII. 14. Sed frustrâ ; nam accepit responsum divinum ; *sinite utraque crescere usque ad messem*. Comm. Hier.

A viris manus tuæ, Domine, qui mortui sunt in profundo, quorum pars in vitâ, et quorum de absconditis tuis replesti ventrem. Qui saturabuntur filiis, et dimittent reliquias suas parvulis eorum.

Ego in justitiâ videbo faciem tuam : implebor, cùm evigilavero, similitudine tuâ.

De absconditis, de thesauris tuis : de penu tuâ. *Saturati sunt filii* : liberorum copiâ affluunt. *Parvulis suis*, parvulis eorum, Hier. nepotibus suis, scilicet.

¹⁵ *Ego autem...* Justi longè diversa spes. *Satiabor...* implebor, cùm evigilavero, similitudine tuâ. Hier. tua mihi species evigilanti statim occurreret, meque satiabit. Quod longè erit verius, postquam apparuerit, cùm *similes ei erimus, ac videbimus eum sicuti est.* I. Joan. III. 2.

PSALMUS XVII.

HISTORICUS, PROPHETICUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori servo Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die quâ liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saül.

ET dixit : Diligam te, fortitudo mea :

¹ *Locutus est* (David) *Domino.* Hic Psalmus cum titulo suo invenitur totus II. Reg. xxii. 2. referturque ad finem vitæ Davidis, editus scilicet ad memoriam sempiternam tot beneficiorum, quæ Deus in se contulit : vocationem quoque gentium præfigurat. 44, 45, 50. teste Paulo : Rom. xv. 9.

² *Diligam te.* Pro tot ac tantis beneficiis, unum munus Deo gratum, ipsa dilectio.

Domine, à paucis de terrâ divide eos in vitâ eorum ; de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filii : et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in justitiâ apparebo conspectui tuo : satiabor, cùm apparuerit gloria tua.

VERSIO VULGATA.

1. In finem puero Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die quâ eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saül, et dixit : (II. Reg. xxii. 2.)

2. DILIGAM te, Domine, fortitudo mea :

Domine, petra mea, et robur meum, et salvator meus.

Deus meus, fortis meus, et sperabo in eo: scutum meum, et cornu salutis meæ; susceptor meus.

Laudatum invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.

Circumdederunt me funes mortis: et torrentes diaboli terruerunt me.

Funes inferni circumdederunt me: prævenerunt me laquei mortis.

In tribulatione meâ invocabo Dominum, et ad Deum meum clamabo. Exaudiet de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus ante faciem ejus veniet in aures ejus.

Commota est et contre-

5. Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus;

Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum.

Protector meus, et cornu salutis meæ, et susceptor meus.

4. Laudans invocabo Dominum; et ab inimicis meis salvus ero.

5. Circumdederunt me dolores mortis: et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.

6. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis.

7. In tribulatione meâ invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi:

Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus.

8. Commota est, et con-

³ *Firmamentum meum*, Petra mea, rupes mea, Heb. quâ tutus innitor. *Firmamentum meum*: *refugium meum*: *liberator*, *Deus*, *adjutor meus*... *protector meus*: scutum meum. Heb. Quot amoris vocabula? Sic est amor; nusquam laudandi satietas, nec blanditiis modus. *Cornu salutis*, cornu pro robore sumitur, ductâ à brutis metaphorâ.

⁵ *Dolores mortis*, funes. Hier. Laquei ut ψ . sequenti: *Torrentes iniquitatis*: *Torrentes Belial*. Heb. id est, perversorum hominum vel diaboli, ut Hier. Porrò calamitates fluctibus aquarum inundantium comparari solent.

⁶ *Dolores inferni*. Funes, Hier. ut sup.

⁷ *Invocavi*. Invocabo. Hier. Invocabam, clamabam. Ita passim futurum ponunt Hebræi pro imperfecto præterito.

⁸ *Commota est*... Hic inducitur Deus de cœlo descendens ad libe-

muit terra : et fundamenta montium concussa sunt , et conquassata sunt , quoniam iratus est eis.

Ascendit fumus de furore ejus , et ignis ex ore ejus devorans : carbones incensi sunt ab eo.

Inclinavit cœlos , et descendit : et caligo sub pedibus ejus.

Et ascendit super Cherubim , et volavit super pennas venti.

Posuit tenebras latibulum suum , in circuitu ejus tabernaculum ejus : tenebrosa aqua in nubibus ætheris.

Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt , grandæ et carbones ignis.

Et intonuit in cœlo Dominus , et Altissimus dedit

randum Davidem : describitur ira divina in hostes ejus : tum orbis universus ante Deum iratum contremiscens. Quæ figura demonstrat quid hostibus ejus timendum sit , estque in Scripturis frequens. *Iratus est eis : Deest eis.* Heb.

⁹ *Ignis à facie ejus exarsit :* ignis ex ore ejus devorans : Hier. Sic Deus dicitur *ignis consumens.* Deut. iv. 24. ix. 3. et *fluvius igneus* à facie ejus egredi. Dan. vii. 10.

¹⁰ *Inclinavit cœlos , et descendit :* Magnificum , ut sub Deo insensore cœli ipsi se demittant.

¹¹ *Ascendit super Cherubim.* Equitavit. Heb. Sedit super Cherubim , quasi curru invectus , ut Ezechieli apparuit : Ezech. i.

¹² *Et posuit tenebras...* His adumbrantur profunda et terribilia judicia Dei : exequendi celeritas et efficacia.

^{13 14} *Præ fulgore...* Ante se agebat nubes , grandinam et fulmina.

tremuit terra : fundamenta montium conturbata sunt et commota sunt , quoniam iratus est eis.

9. Ascendit fumus in irâ ejus ; et ignis à facie ejus exarsit ; carbones succensi sunt ab eo.

10. Inclinavit cœlos , et descendit ; et caligo sub pedibus ejus.

11. Et ascendit super Cherubim , et volavit ; volavit super pennas ventorum.

12. Et posuit tenebras latibulum suum , in circuitu ejus tabernaculum ejus ; tenebrosa aqua in nubibus aeris.

13. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt , grandæ , et carbones ignis.

14. Et intonuit de cœlo Dominus , et Altissimus de-

vocem suam, grandinem et carbones ignis.

Et emisit sagittas suas, et dissipavit eos; et fulgura multiplicavit, et conturbavit illos.

Et apparuerunt effusiones aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis, ab increpatione tuâ, Domine, ab inspiratione spiritûs furoris tui.

Mittet de alto, et accipiet me, et trahet me de aquis multis.

Liberabit me de inimicis meis potentissimis, et de his qui oderunt me; quoniam robustiores me erant.

Præveniet me in die afflictionis meæ: et factus est Dominus firmamentum meum.

Et educet me in latitudinem: liberabit me, quia placui ei.

Retribuet mihi Dominus

dit vocem suam: grando et carbones ignis.

15. Et misit sagittas suas, et dissipavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit eos.

16. Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis terrarum;

Ab increpatione tuâ, Domine, ab inspiratione spiritûs iræ tuæ.

17. Misit de summo, et accepit me; et assumpsit me de aquis multis.

18. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, et ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19. Prævenierunt me in die afflictionis meæ: et factus est Dominus protector meus.

20. Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.

21. Et retribuet mihi Do-

Grando et carbones ignis: supp. continuò ruunt: et iterat iisdem verbis ad inculcandam vim grandinis et fulminis.

¹⁷ *Misit de summo*: de celo: manum suam, scilicet. *De aquis multis*. Calamitatibus, ut suprâ 5. Comparatione ductâ ab eo qui alto fluvio mersum, et propemodum aquis suffocatum, validâ manu extraheret.

¹⁸ *Quoniam confortati...* cùm essent superiores viribus, nec ulla spes superesset nisi in Deo.

¹⁹ *Prævenierunt...* adversarii incautum me præverterunt.

²⁰ *In latitudinem*: ab angustiis et præruptis ad plana et lata. *Voluit me*: dilexit: placui ei. Hier. et ideo diligenti dilectionem recpendo, quæ una est digna merces. †. 2.

²¹ *Secundùm justitiam meam*: Vir bonus, suæque sibi innocentie

secundum justitiam meam ;
et secundum munditiam ma-
nuum mearum reddet mihi.

Quia custodivi vias Do-
mini, et non egi impiè à
Deo meo.

Omnia enim judicia ejus
in conspectu meo; et præ-
cepta ejus non amovi à me.

Et fui immaculatus cum
eo; et custodivi me ab ini-
quitate meâ.

Et restituit mihi Dominus
secundum justitiam meam ;
et secundum munditiam
manuum mearum in con-
spectu oculorum ejus.

Cum sancto sanctus eris,
et cum viro innocente inno-
center ages :

Et cum electo electus eris;
et cum perverso perverte-
ris.

Quia tu populum paupè-
rem salvabis; et oculos ex-
celsos humiliabis.

minus secundum justitiam
meam; et secundum purita-
tem manuum mearum re-
tribuet mihi.

22. Quia custodivi vias
Domini, nec impiè gessi à
Deo meo.

23. Quoniam omnia judicia
ejus in conspectu meo; et
justitias ejus non repuli à me.

24. Et ero immaculatus
cum eo; et observabo me
ab iniquitate meâ.

25. Et retribuet mihi Do-
minus secundum justitiam
meam; et secundum puri-
tatem manuum mearum in
conspectu oculorum ejus.

26. Cum sancto sanctus
eris; et cum viro innocente
innocens eris :

27. Et cum electo electus
eris; et cum perverso per-
verteris.

28. Quoniam tu populum
humilem salvum facies; et
oculos superbiorum humi-
liabis.

consetus, eò magis Deo fedit. Ita Job, ita Paulus, et passim viri
sancti.

24 *Ero. Fui* : Hier. sic 25. *Retribuet* : retribuit. *Ab iniquitate meâ* :
à peccato cui assuevi; quod me mihi surriperet, nisi assidue caverem.

26 *Cum sancto...* Ad Deum ista dicit, hominibus pro studiorum
ratione justa tribuentem. Theodor. Sic Levit. xxvi. 23, 24. *Si am-
bulaveritis ex adverso mihi, ego quoque contra vos adversus incedam.*

27 *Cum electo...* cum candido candidè agis. *Cum perverso perver-
teris* : fallaces fallis.

Quia tu illuminas lucernam meam : Domine Deus meus , illumina tenebras meas.

In te enim currám accinctus , et in Deo meo transiliam murum.

Deus immaculata via ejus, eloquium Domini igne examinatum : scutum est omnium sperantium in se.

Quis est Deus præter Dominum ? et quis fortis præter Deum nostrum ?

Deus qui accingit me fortitudine ; et posuit immaculatam viam meam.

Coæquans pedes meos cervis , et super excelsa statuens me.

Docens manus meas ad prælium , et componens quasi arcum æreum brachia mea.

29. Quoniam tu illuminas lucernam meam , Domine Deus meus , illumina tenebras meas.

30. Quoniam in te eripiar à tentatione , et in Deo meo transgrediar murum.

31. Deus meus impolluta via ejus ; eloquia Domini igne examinata : protector est omnium sperantium in se.

32. Quoniam quis Deus præter Dominum ? aut quis Deus præter Deum nostrum ?

33. Deus qui præcinxit me virtute ; et posuit immaculatam viam meam.

34. Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum , et super excelsa statuens me.

35. Qui docet manus meas ad prælium ; et posuisti ut arcum æreum brachia mea.

²⁹ *Illuminas lucernam meam* : A te lux mea : nam per me ipsum versor in tenebris.

³⁰ *In te eripiar*. Occurrám turmæ. Heb. Præsidio tuo fretus incedam adversus hostes. *A tentatione* ; à periculo. *Transgrediar murum* ; munitiones superabo.

³¹ *Impolluta via ejus*. Fidelia Dei promissa , cum omnia , tum ea quæ Davidi privatim fecit.

³² *Quis Deus*. Quis fortis ? Hier.

³³ *Posuit immaculatam viam meam* : Quòd immaculatus fuerit , Deo tribuit , et in Domino gloriatur.

³⁴ *Qui perfecit* : coæquans pedes meos cervis : Hier. velocitate , scilicet.

³⁵ *Posuisti...* conterent arcum æreum brachia mea : Heb.

Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, et dextera tua confortavit me, et mansuetudo tua multiplicavit me.

Dilatabis gressus meos subtus me, et non deficient tali mei.

Persequar inimicos meos, et apprehendam eos, et non revertar donec consumam eos.

Cædam eos, et non poterunt urgere; cadent sub pedibus meis.

Accinxisti me fortitudine ad prælium, incurvabis resistentes mihi subtus me.

Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

Clamabunt, et non erit qui salvet; ad Dominum, et non audiet eos.

Delebo eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum projiciam eos.

Salvabis me à contradic-

36. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, et dextera tua suscepit me :

Et disciplina tua correxit me in finem, et disciplina tua ipsa me docebit.

37. Dilatasti gressus meos subtus me : et non sunt infirmata vestigia mea.

38. Persequar inimicos meos, et comprehendam illos; et non convertar donec deficient.

39. Confingam illos, nec poterunt stare; cadent subtus pedes meos.

40. Et præcinxisti me virtute ab bellam : et supplantasti insurgentes in me subtus me.

41. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

42. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret; ad Dominum, nec exaudivit eos.

43. Et comminam eos, ut pulverem ante faciem venti; ut lutum platearum delebo eos.

44. Eripies me de contra-

³⁶ *Et disciplina tua...* Et mansuetudo tua multiplicavit me, Hier. auxit me. Cætera in Heb. desunt.

³⁸ *Non convertar* : non revertar : Hier.

⁴¹ *Inimicos...* Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum. Hier. Fecisti ut terga verterent. Ps. xx. 13. *Pones eos dorsum* : eadem sententia : nullius alterius rei quàm dorsi vertendi memores.

⁴² *Clamaverunt* : Clamabunt : Hier.

⁴⁴ *Contradictionibus populi* : seditiosi, contentiosi : qualem ex-

tionibus populi, pones me in caput gentium; populus quem ignoravi, serviet mihi.

Auditione auris obediet mihi, filii alieni mentiuntur mihi.

Filii alieni defluent, et contrahentur in angustiis suis.

Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltabitur Deus salutis meæ.

Deus qui das vindictas mihi, et congregas populos sub me.

Qui servas me ab inimicis meis, et à resistentibus mihi elevas me, à viro iniquo libera me.

Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine: et

dictionibus populi; constitues me in caput gentium.

45. Populus, quem non cognovi, servavit mihi; in auditu auris obedivit mihi.

46. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt à semitis suis.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus et exaltetur Deus salutis meæ.

48. Deus, qui das vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49. Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me

50. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine:

pertus sum, divisus post Saülem tribubus et rebellante Absalomo, II. Reg. xxii. 44 *In caput gentium*: Goim. Gentilium. David gentes vicinas subegit, et ad Euphratem usque promovit imperium: sed maxime ad Christum hæc pertinent. Infra 45. 50.

45 *Populus quem non cognovi*, gentes scilicet: *In auditu oris obedient mihi*: dicto audientes erunt, quod etiam dictum ex Christi personâ: nam *fides ex auditu*. Rom. x. 17.

46 *Filii alieni*: alienigenæ. *Mentiti sunt*: fœdera fregérunt, ut Hanon Rex Ammon. II Reg. x. At Hier. *Defluent*: res eorum collabentur. *Et claudicaverunt*: et contrahentur in angustiis suis: Hier. Ipsi se in angustias conjicient.

48 *De inimicis meis iracundis*. Deest Heb.

50 *Confitebor tibi in nationibus*: Gentibus: Heb. Refertur hic locus ad conversionem gentium. Rom. xv. 9.

nomini tuo cantabo.

et nomini tuo psalmum dicam.

Magnificans salutes regis sui, et faciens misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in æternum.

51. Magnificans salutes regis ejus, et faciens misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in sæculum.

51 Regis ejus. Regis sui : Hier. Davidis. Miro ordine omnia in hoc Psalmo procedunt. David primò gratias agit; tum ponit sub oculos calamitates suas; mox Deum auxilio totà majestate advenientem; se propter innocentiam liberatum; inò et victorem; prostratos inimicos; imperium longè ad exteros prolatum; quæ omnia executus, ad gratiarum denique actionem redit.

PSALMUS XVIII.

LAUDIS ET EXHORTATIONIS.

Cælorum ordo immortalis, ac legis inconcussa veritas, sapientiam Dei prædicant.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, Psalmus David.

1. In finem, Psalmus David.

COELI enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.

2. COELI enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.

Dies dici eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.

3. Dies dici eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.

Non est sermo, et non sunt verba, quibus non audiatur vox eorum.

4. Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

In omnem terram exivit

5. In omnem terram exi-

3 Dies dici... Continuantur dies noctibus, eoque omnia tenore procedunt, ut et dies dici, et nox insequenti nocti quid agendum sit indicare videantur, perpetuà quasi traditione doctrine.

4 Non sunt loquelæ... auditur vox eorum, omnium gentium linguæ.

5 In omnem terram exivit sonus eorum. Delineatio eorum : Heb.

sonus eorum : et in fines orbis verba eorum.

Soli posuit tabernaculum in eis.

Et ipse quasi sponsus procedens de thalamo suo : exultavit ut fortis ad currendam viam :

A summitate cœli egressus ejus et cursus ejus usque ad summitatem illius : nec est qui se abscondat à calore ejus.

Lex Domini immaculata,

vit sonus eorum : et in fines orbis terræ verba eorum.

6. In sole posuit tabernaculum suum : et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo :

Exultavit ut gigas ad currendam viam, 7. à summo cœlo egressio ejus :

Et occursus ejus usque ad summum ejus : nec est qui se abscondat à calore ejus.

8. Lex Domini immaculata

eò quòd ubique celebretur perfectissimi operis summa, et ad normam exacta pulchritudo. Sanior tamen 70. ac Vulgatæ lectio, *Sonus* : levissimâ inflexione hebraici vocabuli *Kouam*, quod est delineatio, à *Kolam* : quod est sonus. Melius sanè dicitur exire sonus, atque omnia pervadere : tum accuratiùs respondet antecedentibus : atque his in fine versùs vocibus : *In fines terræ verba eorum* : sensu scilicet iterato in morem Hebræorum : denique sic legit Apostolus, atque apostolicæ prædicationi ex antiquâ traditione aptat, Rom. x. 18. Quod omnino sono congruit, non alteri illi lectioni hebraicæ.

6 *In sole posuit* : soli posuit tabernaculum in eis : in cœlis, scilicet : Heb. id est solem in cœlis collocavit. *Fecit Deus duo luminaria, et posuit in firmamento cœli.* Gen. 1. 16. De cœlo locutus David, in sole, parte cœli nobilissimâ, mentis defigit oculos, ejusque exequitur pulchritudinem, celeritatem ac vim. *Et ipse tanquam sponsus.* En pulchritudo tanto cum splendore orientis. Non pulchrior è thalamo novus sponsus prodit, non splendidiore amictu, non mirabiliore colorum varietate adornatus.

7 *Exultavit.* Jam ad celeritatem pergit, inductâ comparatione cursoris à carcere ad metam, non tam passibus, quàm saltibus, properantis : *ut gigas* : ut fortis ; Hier. Quasi diceret, formosus quidem ut sponsus, non tamen delicatus aut mollis, sed fortis, rapidus, indefessus. *A summo cœlo...* ad extremum cœlum : ab oriente ad occidentem *occursus ejus* : cursus, Hier. revolutio.

8 *Lex Domini.* Secunda pars Psalmi, in quâ à sapientiâ Dei mundum ordinantis, transit ad legem mores hominum componentem, transitu in Psalmis frequente. Sic Ps. cx. *Magna opera Domini* : convertens

convertens animas : testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.

Præcepta Domini recta, lætificantia cor; mandatum Domini lucidum, illuminans oculos.

Timor Domini mundus, perseverans in sæcula; judicia Domini vera, justificata in semetipsa.

Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum; et dulciora super mel et favum redundantem.

Unde servus tuus docebit ea; in custodiendis eis retributio multa.

Errores quis intelligit? ab occultis munda me.

A superbis quoque libera servum tuum. Si non fue-

ta, convertens animas : testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis.

9. Justitiæ Domini rectæ, lætificantes corda; præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

10. Timor Domini sanctus, permanens in sæculum sæculi; judicia Domini vera, justificata in semetipsa.

11. Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum : et dulciora super mel et favum.

12. Etenim servus tuus custodit ea : in custodiendis illis retributio multa.

13. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me;

14. Et ab alienis parce servo tuo.

mox *fidelia omnia mandatu ejus.* Ps. cxviii. 89. *In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo, etc.,* tum 92. *nisi quod lex tua meditatio mea est, etc. Lex Domini :* nota hinc varia vocabula ad designandam legem, de quibus vide in Ps. cxviii.

9 *Justitiæ :* præcepta : Hier. mox, mandatum.

10 *Timor Domini sanctus :* mundus : Hier.

11 *Lapidem pretiosum.* Paz Heb. quæ vox redditur, *topazion,* Psal. cxviii. 127. Volunt esse aurum exquisitissimum. *Mel et favum.* Addit Heb. *redundantem.*

12 *Custodit ea. docebit ea :* Hier. alii, illustratur, admonetur ab eis. *In custodiendis illis retributio multa :* legis executio, cum multa bona allert, tum ipsa sibi merces.

13 *Delicta :* errores : Hier. Cum lex tam sancta sit, tam recta; nosque tot perversis cupiditatibus impliciti, quis omnes errores intelligat etiam suos?

14 *Ab alienis,* à peccatis alienis quibus quocumque modo communicavero. At Hier. à superbis. Alii, à superbis, ut sensus sit,

rint dominati mei, tunc immaculatus ero, et emundabor à delicto maximo.

Sint placentes sermones oris mei, et meditatio cordis mei in conspectu tuo; Domine, fortitudo mea, et redemptor meus.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero; et emundabor à delicto maximo.

15. Et erunt ut complacent eloquia oris mei, et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

Domine, adjutor meus, et redemptor meus.

libera me tum ab occultis, tum ab apertis transgressionibus. Sensus Vulg. melior, ortus ex litterulæ diversitate. *Si me!*... *me!*, non à nominat. sing. *meus*, sed ab *ego*, genitivo casu. Si ab occultis et alienis peccatis mundus sim, de cæteris vix erit quòd timeam.

¹⁵ *Et erunt...* sint placentes: Hier.

Notat Theodor. in hoc Psalmos tres leges; naturalem, à 1. v. Mosaicam, ab 8. Novi Testamenti, in quo remissio peccatorum et vitæ novitas, à 13.

PSALMUS XIX.

DEPRECATORIUS.

Rege ad bellum procedente.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Psalmus David.

EXAUDIAT te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Jacob.

Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion roboret te.

Memor sit omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat. Semper.

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

2. EXAUDIAT te Dominus in die tribulationis; protegat te nomen Dei Jacob.

3. Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te.

4. Memor sit omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat.

² *Tribulationis*: belli scilicet, quod semper magna calamitas est.

Det tibi secundum cor tuum, et omnem voluntatem tuam impleat.

Laudabimus in salutari tuo, et in nomine Dei nostri duces choros. Impleat Dominus omnes petitiones tuas.

Nunc scio, quoniam salvabit Dominus Christum suum; exaudiet eum de cœlo sancto suo, in fortitudine salutis dexteræ ejus.

Hi in curribus, et hi in equis; nos autem nominis Dei nostri recordabimur.

Ipsi incurvati sunt et ceciderunt; nos autem surreximus et erecti sumus.

Domine, salva; Rex, exaudies nos in die, quâ invocaverimus te.

5. Tribuat tibi secundum cor tuum, et omne consilium tuum confirmet.

6. Lætabimur in salutare tuo, et in nomine Dei nostri magnificabimur.

7. Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum.

Exaudiet illum de cœlo sancto suo; in potentatibus salus dexteræ ejus.

8. Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9. Ipsi obligati sunt, et ceciderunt; nos autem surreximus et erecti sumus.

10. Domine, salvum fac regem: et exaudi nos in die, quâ invocaverimus te.

⁵ *Consilium... confirmet. impleat.* Hier.

⁶ *Salutari.* Salus sæpe pro victoriâ, cujus fructus est, in Scripturis accipitur. Vid. Judic. xv. 18. *Magnificabimur*: duces choros: Hier. signa victricia erigemus: Heb. triumphabimus.

⁷ *Nunc cognovi.* Nunc scio quoniam salvavit Dominus Christum suum: Hier. *Christum suum*: regem *In potentatibus.* In fortitudine salutis dexteræ ejus: Dei scilicet. Hier. id est, in invictâ illâ vi servatricis dexteræ Dei.

⁸ *In nomine Domini.* Nominis Domini Dei nostri recordabimur: Hier.

⁹ *Obligati sunt*: quasi compedibus vincti. *Incurvati sunt*: Hier.

¹⁰ *Domine, salvum fac...* Domine, salva; Rex, exaudies nos, etc. Hier. Regem vocat Deum regem regum. Vulg. planior et convenientior.

PSALMUS XX.
EUCCHARISTICUS.

Rege post victoriam redeunte.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Psalmus David.

DOMINE, in fortitudine tuâ lætabitur rex, et in salutari tuo exultabit vehementer.

Desiderium cordis ejus dedisti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum. Semper.

Quoniam prævenisti eum in benedictionibus bonitatis; pones in capite ejus coronam de obrizo.

Vitam petivit à te, et dedisti ei longitudinem dierum in sæculum et in æternum.

Magna gloria ejus in salutari tuo; gloriam et decorem pones super eum.

Pones enim eum in bene-

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

2. DOMINE, in virtute tuâ lætabitur rex, et super salutare tuum exultabit vehementer.

3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum.

4. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis; posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

5. Vitam petiit à te, et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum sæculi.

6. Magna est gloria ejus in salutari tuo: gloriam et magnum decorem, impones super eum.

7. Quoniam dabis eum in

² *Exultabit vehementer.* Quantum exultabit: Hebr.

³ *Voluntate labiorum.* Prolatione labiorum: Heb. precum fructu.

⁴ *Dulcedinis...* bonitatis: Hier. *Lapide pretioso.* obrizo: Hier. auro scilicet. *Paz* Heb. suprâ XVIII. 11.

⁶ *In salutari tuo.* Te salvante, et ita semper exponendum.

⁷ *Benedictionem in sæculum...* sempiternam: Hier. *vultu tuo:* favorabili.

dictionem sempiternam, et hilarabis eum lætitiâ apud vultum tuum.

Quia rex confidet in Domino, et in misericordiâ Excelsi non decipitur.

Inveniet manus tua omnes inimicos tuos; dextera tua inveniet odientes te.

Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultûs tui: Dominus in furore suo præcipitabit eos, et devorabit eos ignis.

Fructum eorum de terrâ perdes, et semen eorum de filiis hominum.

Quoniam inclinaverunt super te malum, cogitaverunt scelus quod non potuerunt.

Quoniam pones eos humerum: funes tuos firmabis contra facies eorum.

Exaltare, Domine, in fortitudine tuâ; cantabimus et psallemus fortitudines tuas.

benedictionem in sæculum sæculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8. Quoniam rex sperat in Domino: et in misericordiâ Altissimi non commovebitur.

9. Inveniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inveniat omnes qui te oderunt.

10. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultûs tui: Dominus in irâ suâ conturbabit eos, et devorabit eos ignis.

11. Fructum eorum de terrâ perdes: et semen eorum à filiis hominum.

12. Quoniam declinaverunt in te mala; cogitaverunt consilia, quæ non potuerunt stabilire.

13. Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

14. Exaltare, Domine, in virtute tuâ: cantabimus et psallemus virtutes tuas.

9 *Inveniatur...* inveniet manus tua omnes inimicos tuos: Hier. non enim lætebris, non fugæ locus.

¹⁰ *Ut clibanum:* ut fornacem; tanquam incendio consumerentur. *In tempore vultûs tui:* iræ tuæ. Sic Ps. xxxiii. 17. *Vultus autem Domini super facientes mala. Conturbabit:* præcipitabit.

¹² *Declinaverunt...* moliti sunt in te malum. Heb. *Consilia.* Scelus: Heb. *stabilire.* Deest Heb. rectè suppletum.

¹³ *Pones eos dorsum.* Vide Ps. xvii. 41. *In reliquiis tuis.* Funes tuos firmabis contra faciem eorum: Hier. vel laqueos in quos incidant; vel neryum arcûs tui.

PSALMUS XXI.

PROPHETICUS.

Christus in cruce Deum orat, seque per resurrectionem, Judæos electos, gentesque conversas, per passionem suam prædicat liberandos. Ipse porrò crucifixus hunc Psalmum de se esse docuit. Matt. xxvii. 46. Marc. xv. 34.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori pro cervo matutino, Canticum David.

1. In finem, pro susceptione matutinâ Psalmus David.

DEUS meus, Deus meus, quare dereliquisti me? longè à salute meâ verba rugitûs mei.

2. DEUS, Deus meus, respice in me; quare me dereliquisti? longè à salute meâ verba delictorum meorum.

Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies: et nocte, nec est silentium mihi.

3. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies, et nocte, et non ad insipientiam mihi.

Et tu sancte: habitator, Laus Israel.

4. Tu autem in sancto habitas, Laus Israel.

In te confisi sunt patres nostri: confisi sunt, et salvasti eos.

5. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, et liberasti eos.

¹ *Pro susceptione matutinâ.* Ad implorandum manè auxilium Dei. Ch. pro oblatione matutinâ. Heb. pro cervâ matutinâ; ad modum cantilenæ, cujus initium; cerva matutina.

² *Respice in me,* à Christo prætermisum, cùm in Heb. desit loco cit. *Longè à salute meâ.* Quantumvis clamem, nil mihi prodest ad salutem. *Verba delictorum meorum,* id est, nostrorum quæ ipse portavit: at Heb. verba rugitûs mei, id est, clamoris.

³ *Et non ad insipientiam mihi:* supple, erit: neque enim frustra invocatur Deus, quantumvis absurdescere videatur. Nec est silentium mihi: Hier.

⁴ *Tu autem in sancto.* Et tu sancte: inhabitans, laudes Israelis: Heb. habitator, Laus Israel: Hier. Laus Israel permanens: quem Israel assiduè laudat, cujus inter laudes perpetuas versaris.

Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te confisi sunt, et non sunt confusi.

Ego autem sum vermis et non homo: opprobrium hominum, et despectio plebis.

Omnes videntes me subannant me: dimittunt labium, movent caput.

Confugit ad Dominum, salvet eum, liberet eum, quoniam vult eum.

Tu autem propugnator meus ex utero: fiducia mea ab uberibus matris meæ.

In te projectus sum ex vulvâ: de ventre matris meæ Deus meus es tu.

Ne longè fias à me, quoniam tribulatio proxima est; quoniam non est adiutor.

Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues vallarunt me.

Aperuerunt super me os suum: quasi leo rapiens et rugiens.

Sicut aqua effusus sum,

⁸ *Locuti sunt labiis.* dimittunt labium: Hier. distentunt labia irridentes.

⁹ *Speravit in Domino...* Ita Judæi Christo crucifixo exprobrabant. Matth. xxvii. 43. Item Sap. ii. 18. *Quoniam vult eum:* diligit.

¹⁰ *Qui extraxisti...* Propugnator meus ex utero: Hier. Jam inde à nativitate omni humano auxilio destitutus, imò Herodis insidiis petitus, te unum habui susceptorem.

¹³ *Vituli multi, tauri pingues* et validi: hi vituli, hi tauri sunt inimici; alii insultantes et lascivientes, alii ferocientes.

6. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt, et non sunt confusi.

7. Ego autem sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis.

8. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, et moverunt caput.

9. Speravit in Domino, cripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.

10. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

11. In te projectus sum ex utero; de ventre matris meæ Deus meus es tu. 12. Ne discesseris à me:

Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13. Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me.

14. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens.

15. Sicut aqua effusus sum,

et separata sunt omnia ossa mea : factum est cor meum sicut cera liquefacta in medio ventris mei.

Aruit velut testa fortitudo mea, et lingua mea adhæsit palato meo, et in pulverem mortis detraxisti me.

Circumdederunt me venatores : consilium pessimorum vallavit me : fixerunt manus meas, et pedes meos.

Numeravi omnia ossa mea, quæ ipsi respicientes viderunt in me.

¹⁵ *Sicut aqua effusus sum* : exhaustus viribus : in me nihil firmi. *Dispersa sunt* : distracta ; nihil superest roboris. *In medio ventris* : pectoris.

¹⁶ *Aruit...* Sitim describit, quæ maximè angit in tormentis, et debilitat : de quâ unâ Christus questus est. Joan. xix. 28.

¹⁷ *Canes multi* : plebs ore rabido allatrans. *Foderunt*, fixerunt : Hier. Lectio hodierna Judæorum hæc est : sicut leo manus meæ et pedes mei : nullo sensu. Vel : sicut leo manus meas et pedes meos : supple, mordent, lacerant : quasi leo manus et pedes invadere soleat, non totum corpus. Præterea leonis mentio facta est suprâ 14. Omnino locum hunc corruerunt Judæi, et pro *caru* reposuerunt *cauri*. Ipsi utramque lectionem antiquam esse affirmant, ut patet ex *Maretis* et aliis. *Justinus* Apol. I. p. 77. adv. Tryph. p. 325. 332. et in Apologiâ secundâ hunc locum adducens, uti nunc quoque Septuaginta legunt, quanquam Judæis solitus corruptum exprobrare textum; nihil hîc eos arguit, neque veterum quisquam : quo certum est nondum eo tempore quidquam immutatum, eandemque fuisse nostram et Judæorum lectionem. Aquila verterat ἄσχυται, *dehonestaverunt*. Quod quamvis non conveniat, multum tamen distat à Judæorum hodiernâ lectione ; quin et crucifixio aliunde satis apparet in distractis et dinumeratis ossibus. Vide notas Psal. cviii. v. 8.

¹⁸ *Dinumeraverunt*. Numeravi : Hier. Ossa mea numerarem : adeo

et dispersa sunt omnia ossa mea,

Factum est cor meum tamquam cera liquescens, in medio ventris mei.

16. Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhæsit faucibus meis, et in pulverem mortis deduxisti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi : consilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas et pedes meos. 18. Dinumeraverunt omnia ossa mea.

Diviserunt vestimenta
mea sibi, et super vestimen-
tum meum miserunt sor-
tem.

Tu autem, Domine, ne
longè facias; fortitudo mea,
in auxilium meum festina.

Erue à gladio animam
meam: de manu canis soli-
tariam meam.

Salva me ex ore leonis,
et de cornibus unicornium
exaudi me.

Narrabo nomen tuum fra-
tribus meis: in medio eccle-
siæ laudabo te.

Qui timetis Dominum,
laudate eum: omne semen
Jacob glorificate eum, et
metuite eum, universum se-
men Israel.

Quoniam non despexit

Ipsi verò consideraverunt
et inspexerunt me. 19. Divi-
serunt sibi vestimenta mea,
et super vestem meam mi-
serunt sortem.

20. Tu autem, Domine,
ne elongaveris auxilium
tuum à me: ad defensionem
meam conspice.

21. Erue à frameâ, Deus,
animam meam, et de manu
canis unicam meam.

22. Salva me ex ore leo-
nis, et à cornibus unicor-
nium humilitatem meam.

23. Narrabo nomen tuum
fratribus meis: in medio ec-
clesiæ laudabo te.

24. Qui timetis Dominum,
laudate eum: universum
semen Jacob, glorificate
eum.

25. Timeat eum omne se-
men Israël; quoniam non

nudata, distenta, ac velut divulsa sunt, laniato corpore et suspenso.
Ipsi verò consideraverunt. At ipsi doloribus meis oculos satiant.

¹⁹ *Diviserunt sibi...* Hæc ad litteram impleta: Matt. xxvii. 35.
Joan. xix. 23.

²⁰ *Ne elongaveris...* ne recedas: fortitudo mea, in auxilium meum
festina: Hier.

²¹ *A frameâ,* à gladio: Hier. *Unicam,* dilectam: animam. *De*
manu canis...

²² *Ex ore leonis...* à cornibus unicornium... ab esseratis ac super-
bissimis adversariis. *Humilitatem meam:* Infirmitatem meam, vili-
tatem meam; et ita ferè semper.

²³ *Fratribus meis:* Apostolis quibus hæc nuntiavit. *Ite, nuntiate*
fratribus meis: Matt. xxviii. 10. Judæis quoque cognatis suis, qui
facti sunt ecclesia magna cum gentibus, de quibus infra 26.

neque contempsit modestiam pauperis, et non abscondit faciem suam ab eo, et cum clamaret ad eum, exaudivit.

Apud te laus mea in ecclesiâ multâ; vota mea reddam in conspectu timentium eum.

Comedent mites, et saturabuntur; laudabunt Dominum quærentes eum: vivet cor vestrum in sempiternum.

Recordabuntur et convertentur ad Dominum omnes fines terræ, et adorabunt coram eo universæ cognationes gentium.

Quia Domini est regnum, et dominabitur gentibus.

Comederunt et adorave-

sprevit, neque despexit deprecationem pauperis:

Nec avertit faciem suam à me; et cum clamarem ad eum, exaudivit me.

26. Apud te laus mea in ecclesiâ magnâ: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27. Edent pauperes, et saturabuntur; et laudabunt Dominum, qui requirunt eum, vivent corda eorum in sæculum sæculi.

28. Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium.

26. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium.

30. Manducaverunt et ado-

²⁵ *Deprecationem*: modestiam: Hier. mansuetudinem.

²⁶ *Apud te*: coram te: à te incipit *laus mea*: hinc exordior: te quoque inspirante oritur: *in ecclesiâ magnâ*, in ecclesiâ catholicâ ubique diffusâ.

²⁷ *Edent pauperes*: mites: Hier. illi scilicet pauperes spiritu, quos laudat Christus: Matt. v. 3. Alludit ad sacrificia eucharistica, ad quæ advena, pupillus et vidua, convivæ vocabuntur, Deut. xvi. 11, 14. Suntque convivia nascentis Ecclesiæ, Judæorumque recūs conversorum ad fidem, qui simul sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis: Act. ii. 46. et ipsum Eucharistiæ sacramentum.

²⁸ *Reminiscentur*: tamquam è gravi somno ad Deum evigilabunt. *Universæ familiæ gentium*: suprâ de Judæis locutus est, quos fratres vocavit, 23. nunc de gentibus, quæ tandem ad Deum redibunt, ut est in *ÿ seq.*

³⁰ *Omnes pingues terræ*: opulenti, potentes, reges ipsi venient humiles ad cultum et convivium Christi, non tantum Judæi, tunc

runt omnes pingues terræ ante faciem ejus: curvabunt genu universi qui descendunt in pulverem, et anima ejus non vivet.

Semen serviet ei, narrabitur Domino in generatione.

Venient et annuntiabunt justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit.

raverunt omnes pingues terræ: in conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.

31. Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi.

32. Annuntiabitur Domino generatio ventura, et annuntiabunt cœli justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

pauperes et oppressi. *Cadent*: curvabunt genu: Hier. *Omnes qui descendunt...* omnes qui rediguntur ad pulverem: omnes mortales.

³¹ *Anima mea*: Anima ejus non vivet; semen serviet ei: Hier. eò quòd vitam abjecerit, habebit posteros per fidem ex cruce ortos: sic Isa. LIII. 10. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* Vulg. legit *lo* per *vau*, et sensus est, vivam Deo per resurrectionem. Atque hinc mihi longa posteritas, christiani scilicet et meâ morte ac resurrectione regenti.

³² *Annuntiabitur*: numerabitur, accensebitur; *generatio ventura*, ex illo semine. *Annuntiabunt cœli...* *cœli*, deest etiam in 70, unde, *annuntiabunt*, impersonaliter accipiendum: *Populo qui nascetur*: populo novo, genti sanctæ, populo acquisitionis, de quo I. Pet. II. 9. *cam* in rem facto, *ut virtutem annuntiet ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum.* *Quem fecit Dominus*: *Ipsius enim sumus factura, creati...* in operibus bonis: Eph. II. 10. *Dominus*, deest Heb. sed rectè suppletum.

 PSALMUS XXII. MORALIS.

Quem Deus, optimus pastor, tuetur ac curat, nihil illi deest.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

1. Psalmus David.

DOMINUS pascit me, nihil mihi deerit.

DOMINUS regit me, et nihil mihi deerit :

In pascuis herbarum acclinavit me : super aquas refectionis enutrivit me.

2. In loco pascuæ ibi me collocavit.

Animam meam refecit : duxit me per semitas justitiæ, propter nomen suum.

Super aquam refectionis educavit me : 3. Animam meam convertit.

Deduxit me super semitas justitiæ, propter nomen suum.

Sed et si ambulavero in valle umbræ mortis, non timebo malum, quoniam tu mecum es.

4. Nam, et si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Virga tua et baculus tuus, ipsa consolabuntur me.

Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Pones coram me mensam,

5. Parasti in conspectu

¹ *Regit me.* Pascit; Hier. pastor meus : Heb.

² *In loco pascuæ.* In pascuis herbarum : Hier. *Aquam refectionis* : quibus æstu confectum corpus reficitur. Alii, aquas tranquillas. Alii, tranquillum super aquas.

³ *Animam meam convertit* : supp. ad vitam bonam; unde subdit : *Deduxit me super semitas justitiæ.*

⁴ *In medio* : in valle *umbræ mortis* : Hier. In desertis, insidiosis atque intutis locis. *Virga tua et baculus tuus* : fulcra quæ laboranti præbes.

⁵ *Adversus eos...* ex adverso hostium meorum : Hier. in eorum conspectu : ut videant te adesse adiutorem, dum putant me fame tabescere. *Impinguasti* : unxisti : ut in conviviis et lætitiâ solebant. *Calix meus inebrians* : exuberans. *Quam præclarus est!* Sed et be-

ex adverso hostium meorum : impinguasti in oleo caput meum, et calix meus inebrians.

Sed et benignitas et misericordia subsequenter me omnibus diebus vitæ meæ, et habitabo in domo Domini, in longitudine dierum.

meo mensam, adversus eos qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum, et calix meus inebrians quàm præclarus est!

6. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ :

Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

nignitas et misericordia subsequenter me, etc. Hier. *Et ut inhabitem* : 70. Et faciet habitare. Et habitabo : Hier.

PSALMUS XXIII.

HISTORICUS ET MORALIS.

Cum arca ex domo Obededom in Sion translata est, Dei sedem suam ingredientis majestatem faustis acclamationibus populus cum rege prosequitur. Quàm purè sanctèque mons ille Deo sacer sit aleundus, canit. Christi cœlum ingredientis gloriam præfiguratur. Vide II. Reg. vi. 12. et I. Par. xv. 25.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus David.

DOMINI est terra et plenitudo ejus : orbis et habitatores ejus.

Quia ipse super maria fun-

VERSIO VULGATA.

1. Primâ sabbati, Psalmus David.

DOMINI est terra et plenitudo ejus : orbis terrarum, et universi qui habitant in eo.

2. Quia ipse super maria

¹ *Primâ sabbati* : De die quâ cepit Deus creare. Syr. *Domini est terra*. Sensus est : universus quidem orbis ejus est; et tamen hunc montem sibi delegit. Sic. II. Par. vi. 18. *Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? si cœlum et cœli cœlorum non te capiunt, etc.*

² *Super maria*. Ad maria et flumina quibus ipsa tellus inuninet, præruptis confragosisque littoribus, certo excelsioribus, arcis in-

davit eum, et super flumina stabilivit illum.

Quis ascendet in montem Domini? et quis stabit in loco sancto ejus?

Innocens manibus, et mundo corde, qui non exaltavit frustrâ animam suam, et non juravit dolosè.

Accipiet benedictionem à Domino, et justitiam à Deo salutari suo.

Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem tuam, Jacob. Semper.

Levate, portæ, capita vestra, et elevamini, januæ sempiternæ; et ingredietur rex gloriæ.

Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis et potens,

fundavit eum, et super flumina præparavit eum.

3. Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?

4. Innocens manibus et mundo corde, qui non accipit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.

5. Hic accipiet benedictionem à Domino: et misericordiam à Deo salutari suo.

6. Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Jacob.

7. Attollite portas principes vestras, et elevamini, portæ æternales, et introibit rex gloriæ.

8. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis et potens:

star impositis, quibus minaces fluctus coerceantur. Sic ripis fluvii continentur: quod idem canit Psalmista. *Qui firmavit terram super aquas.* Ps. cxxxv. 6. Pertinet etiam ad amœnitatem et commodum, quòd urbes, castella, terra ipsa humani generis donicilium, ad aquas collocentur.

4 *Qui non accepit in vano...* non pejeravit in animam suam. *Proximo suo;* deest Heb.

5 *Misericordiam, justitiam:* Hier.

6 *Faciem Dei Jacob.* De quo scriptum est, *Vidi Deum facie ad faciem, et salva facta est anima mea.* Gen. xxxii. 30. Quærent autem faciem Dei qui accedunt ad locum ubi arca reposita est, Deusque præsens colitur.

7 *Attollite portas.* Levate, portæ, capita vestra: Hier. *Portæ æternales:* fores sempiternæ, firmæ, Dei numine tutæ. Quasi ingredienti arcæ portæ quælibet minores sint. Hæc videntur alternis choris fuisse cantata.

Dominus potens in prælio.

Levate, portæ, capita vestra, et erigimini, januæ sempiternæ; et ingredietur rex gloriæ.

Quis est iste rex gloriæ? Dominus exercituum, ipse est rex gloriæ. Semper.

Dominus potens in prælio.

9. Attolite portas principes vestras, et elevamini, portæ æternales; et introibit rex gloriæ.

10. Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ.

PSALMUS XXIV.

DEPRECATORIUS.

David pressus angustiis, urgentibus hostibus, peccata condonari, in rectam se deduci viam, ab adversariis liberari petit. Acrosticus est hic Psalmus.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus David.

Ad te, Domine, animam meam levabo.

Deus meus, in te confisus sum: non confundar, ne lætentur inimici mei mihi.

Sed universi qui sperant in te, non confundentur: confundantur qui iniqua gerunt frustrà.

Vias tuas, Domine, ostende mihi, et semitas tuas doce me.

Deduc me in veritate tuâ, et doce me: quia tu es Deus salvator meus, te expectavi totâ die.

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

Ad te, Domine, levavi animam meam:

2. Deus meus, in te confido; non erubescam:

3. Neque irrideant me inimici mei; etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.

4. Confundantur omnes iniqua agentes supervacuè.

Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas edoce me.

5. Dirige me in veritate tuâ, et doce me: quia tu es Deus salvator meus, et te sustinui totâ die.

⁴ *Supervacuè. Frustrà, Hier. gratis, nullo fructu.*

Recordare miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quia à sempiterno sunt.

Peccatorum adolescentiæ meæ, et scelerum meorum ne memineris : secundum misericordiam tuam recordare meî tu, propter bonitatem tuam, Domine.

Bonus et rectus Dominus ; propterea docebit peccatores in viâ.

Deducet mansuetos in iudicio, et docebit modestos viam suam.

Omnes semitæ Domini misericordia et veritas ; his qui custodiunt pactum ejus, et testificationes ejus.

Propter nomen tuum, Domine, propitiare iniquitati meæ, quoniam grandis est.

Quis est iste vir timens Dominum, quem docebit in viâ quam elegit ?

Anima ejus in bono commorabitur, et semen ejus hæreditabit terram.

Secretum Domini timen-

6. Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quæ à sæculo sunt.

7. Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris.

Secundum misericordiam tuam memento meî tu : propter bonitatem tuam, Domine.

8. Dulcis et rectus Dominus ; propter hoc legem dabit delinquentibus in viâ.

9. Diriget mansuetos in iudicio : docebit mites vias suas.

10. Universæ viæ Domini, misericordia et veritas, requiruntibus testamentum ejus, et testimonia ejus.

11. Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo ; multum est enim.

12. Quis est homo qui timet Dominum ? legem statuit ei in viâ, quam elegit.

13. Anima ejus in bonis demorabitur : et semen ejus hæreditabit terram.

14. Firmamentum est Do-

7 Ignorantias, peccata : Heb.

8 Legem dabit, docebit : Hier. et ita passim in Vulg. legem dare, legem statuere, legem ponere, phrasis est quæ redditur Hebraicum docere : sic et infra 12.

10 Testamentum, pactum : Hier.

12 Legem statuit : docebit.

14 Firmamentum est Dominus... Secretum Domini : Hier. hoc est, tibus

tibus eum, et pactum suum ostendet eis. minus timentibus eum : et testamentum ipsius ut manifestetur illis.

Oculi mei semper ad Dominum ; quia ipse educet de reti pedes meos. 15. Oculi mei semper ad Dominum ; quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos.

Respice in me, et miserere meî ; quoniam solus et pauper sum ego. 16. Respice in me, et miserere meî ; quia unicus et pauper sum ego.

Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt : de angustiis meis educ me. 17. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt : de necessitatibus meis erue me.

Vide humilitatem meam et laborem meum, et porta omnia peccata mea. 18. Vide humilitatem meam, et laborem meum : et dimitte universa delicta mea.

Vide inimicos meos, quia multiplicati sunt ; et odio iniquo oderunt me. 19. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, et odio iniquo oderunt me.

Custodi animam meam, et libera me ; non confundar, quoniam speravi in te. 20. Custodi animam meam, et erue me : non erubescam, quoniam speravi in te.

Simplicitas et æquitas servabunt me ; quia expectavi te. 21. Innocentes et recti adhæserunt mihi ; quia sustinui te.

Redime, Deus, Israel, ex omnibus angustiis suis. 22. Libera, Deus, Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

occulta protectio, sive declaratio arcanorum : ut Ps. l. 8. Incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Et testamentum... et pactum suum ostendet eis : Hier. promissorum veritatem.

¹⁵ *Oculi mei...* Eruit me Dominus à laqueis, in se potius quàm in eos intuentem.

¹⁶ *Unicus*, solus : Hier. ab omnibus destitutus.

¹⁷ *De necessitatibus* : de angustiis : Hier.

²¹ *Innocentes...* Simplicitas et æquitas servabunt me : Hier.

PSALMUS XXV.
DEPRECATORIUS.

*Sacerdotibus accedentibus ad altare, ut, licet nullius sibi sceleris
consci, purgari amplius expetant.*

VERSIO S. HIERONYMI.

David.

JUDICA me, Deus, quoniam
ego in simplicitate meâ am-
bulavi, et in Domino confi-
dens non deficiam.

Proba me, Domine, et
tenta me; ure renes meos et
cor meum.

Quia misericordia tua in
conspectu oculorum meo-
rum est, et ambulabo in ve-
ritate tuâ.

Non sedi cum viris vani-
tatis, et cum superbis non
ingrediar.

Odivi ecclesiam pessimo-
rum, et cum iniquis non se-
debo.

Lavabo innocentiam manus
meas, et circumdabo altare
tuum, Domine;

Ut audiam vocem laudis,

² *Ure renes meos* : purga interiora mea, quasi in fornace.

⁶ *Lavabo inter innocentes...* Lavabo in innocentia : Hier. Revera accedentes ad altare manus et pedes lavabant. Exod. xxx. 19. *Et circumdabo...* quod proprie et ad sacerdotes pertinet; quanquam ipsa plebs spectabat sacrificium, suoque modo quodam altari appropinquabat. Levit. ix. 23, 24.

⁷ *Ut audiam vocem laudis...* cantus et Psalmos Dei memores circa altaria.

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

JUDICA me, Domine, quo-
niam ego in innocentiam meam
ingressus sum : et in Domino
sperans non infirmabor.

2. Proba me, Domine, et
tenta me; ure renes meos
et cor meum.

3. Quoniam misericordia
tua ante oculos meos est, et
complacui in veritate tua.

4. Non sedi cum concilio
vanitatis, et cum iniqua ge-
rentibus non introibo.

5. Odivi ecclesiam mali-
gnantium, et cum impiis non
sedebo.

6. Lavabo inter innocentes
manus meas, et circumdabo
altare tuum, Domine;

7. Ut audiam vocem lau-

et enarrem omnia mirabilia tua.

Domine; dilexi habitaculum domûs tuæ, et locum tabernaculi gloriæ tuæ.

Ne auferas cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus scelus est, et dextera eorum repleta est muneribus.

Ego autem in simplicitate meâ gradiar. Redime me, et miserere meî.

Pes meus stetit in recto; in ecclesiis benedicam Domino.

dis, et enarrem universa mirabilia tua.

8. Domine, dilexi decorem domûs tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ.

9. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:

10. In quorum manibus iniquitates sunt; dextera eorum repleta est muneribus.

11. Ego autem in innocentia meâ ingressus sum. Redime me, et miserere meî.

12. Pes meus stetit in directo; in ecclesiis benedicam te, Domine.

8 *Decorem*: habitaculum; Hier. ipsum sanctuarium, ejusque pulchritudinem ac sanctitatem.

9 *Viris sanguinum*: homicidis.

10 *Dextera eorum repleta est muneribus*. Munera adversus innoxium accipiunt, contra vetitum. *Psal. xiv. 5. Munera super innocentem non accepit.*

12 *In directo*: In recto tramite.

PSALMUS XXVI. MORALIS.

David bello petitus et in angustiis, cum adhuc fugeret Saûlem.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

David.

1. Psalmus David, priusquam liniretur.

DOMINUS lux mea, et

DOMINUS illuminatio

1 *Priusquam liniretur*: à Judâ quidem II. Reg. II. 4. à reliquo autem Israel; ibid. v. 3. cum antea unctus esset à Samuele in Bethleem,

salutare meum, quem timebo? Dominus fortitudo vitæ meæ, quem formidabo?

Dum appropinquarent mihi maligni ut comederent carnem meam: hostes mei, inimici mei ipsi impegerunt et ceciderunt.

Si steterint adversus me castra, non timebit cor meum; si surrexerit contra me bellum, in hoc ego confidam.

Unum petivi à Domino, hoc requiram, ut habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ; ut videam pulchritudinem Domini, et attendam templum ejus.

Abscondit enim me in umbrâ suâ in die pessimâ; abscondet me in secreto tabernaculi sui, in petrâ exaltabit me.

Nunc quoque exaltavit

I. Reg. x. 1. Quæ tituli pars in Heb. deest; ut in Hexap. teste Theodoro.

² *Infirmati sunt.* : impegerunt; Hier.

⁴ *Unam* : rem, unum : Hier. *Hanc*, hoc requiram. *Ut inhabitem* : In templo et orationibus sim assiduus; non exul et vagus, ac sacrorum extorris. *Voluptatem*, pulchritudinem : Hier.

⁵ *Abscondit me in tabernaculo suo* : in umbrâ suâ : Hier. Has quærit tutissimas latebras adversus Saülem; non loca impervia, speluncasve abditissimas, quæ rex pervaserat.

⁶ *In petrâ* : quasi in rupe, in arce, *exaltavit caput meum super inimicos meos. Circuivi.* Hier. *qui sunt in circuitu meo.* At sensus

mea, et salus mea, quem timebo?

Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

2. Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas :

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

3. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo.

4. Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ :

Ut videam voluptatem Domini, et visitem templum ejus.

5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo : in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6. In petrâ exaltavit me :

caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo; et immolabo in tabernaculo ejus hostias jubili: cantabo et psallam Domino.

et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

Circuivi, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis: cantabo, et psalmum dicam Domino.

Audi, Domine, vocem meam invocantis: miserere mei, et exaudi me.

7. Exaudi, Domine, vocem meam, quâ clamavi ad te; miserere mei, et exaudi me.

Tibi dixit cor meum, quæsivit vultus meus: faciem tuam, Domine, requiram.

8. Tibi dixit cor meum: exquisivit te facies mea, faciem tuam, Domine, requiram.

Ne abscondas faciem tuam à me, ne declines in furore tuo à servo tuo. Auxilium meum fuisti: ne derelinquas me, et ne dimittas me, Deus salvator meus.

9. Ne avertas faciem tuam à me: ne declines in irâ à servo tuo.

Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus.

Pater enim meus et mater mea dereliquerunt me; Dominus autem collegit me.

10. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

Ostende mihi, Domine,

11. Legem pone mihi,

Vulgatæ sit: *Circuivi*: obambulavi loca sancta: *et immolavi*, immolabo: *hostiam vociferationis*: jubili laudis alacris, lætas in Deum voces.

8 *Tibi dixit cor meum*: Mens mea, non lingua, non labia. *Exquisivit te...* quæsivit vultus meus faciem tuam: Hier. quærite faciem meam: Heb. Reputavi hoc tuum præceptum: *quærite faciem meam*; et implevi. Unde subditur; *vultum tuum, Domine, requiram*. Vultum autem tuum, hoc est, arcam tuam in quâ habitas, et arcana in piorum cœtibus solatia.

9 *Ne avertas*: ne abscondas: Hier. *Adjutor meus esto*: fuisti: Hier. *Ne despicias...* ne dimittas me: idem, ne deseras.

10 *Pater meus...* Vel mortui, vel ipsi infirmi et imbecilles; et si me dereliquerint, tamen tu, Domine, semper ades.

11 *Legem pone mihi*: doce me. *Inimicos*: insidiatores: Hier.

viam tuam, et deduc me in semitâ rectâ, propter insidiatores meos.

Ne tradas me animæ tribulantium me : quoniam surrexerunt contra me testes falsi, et apertum mendacium.

Ego autem credo, quòd videam bona Domini in terrâ viventium.

Expecta Dominum, confortare, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum.

Domine, in viâ tuâ : et dirige me in semitam rectam, propter inimicos meos.

12. Ne tradideris me in animas tribulantium me : quoniam iussurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi.

13. Credo videre bona Domini in terrâ viventium.

14. Expecta Dominum ; viriliter age : et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

¹² *Testes iniqui* : falsi : Idem ; qui dicebant Saùli : *David querit animam tuam*. I. Reg. xxiv. 10. *Et mentita...* et apertum mendacium : Hier. quod seipso convincitur. Vulg. congruit.

¹³ *Credo videre*. Nisi crederem : Heb. formula affirmandî. Rectè Hier. ego autem credo quòd videam.

¹⁴ *Viriliter age*. Scipsum adhortatur ad patientiam, Deo auxilium ac solatium differente.

PSALMUS XXVII. MORALIS.

A malis hominibus circumventus, Deo nititur, ne cum eis pereat.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

David.

Psalmus ipsi David.

Ad te, Domine, clamabo, fortis meus, ne obsurdescas mihi : ne fortè tacente te

1. Ad te, Domine, clamabo, Deus meus, ne sileas à me, nequando taceas à me ; et

¹ *Deus meus* : petra mea : Heb. *Ne sileas à me...* ne obsurdescas mihi : Hier. *et assimilabor* : ne assimiler. Vide totum versum apud Hier.

mihî, comparer his qui descendunt in lacum.

Audi vocem deprecationis meæ, cum clamaverò ad te, cum levaverò manus meas ad oraculum sanctum tuum.

Ne tradas me cum impiis et cum operantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum amicis suis, et est malum in corde eorum.

Da eis secundum opus suum, et secundum malum ad inventionum suarum, juxta opus manuum suarum da eis: redde retributionem suam illis.

Quoniam non intelligunt opera Domini, et opus manuum ejus: destrues eos, et non ædificabis. Benedictus Dominus; quoniam audivit vocem deprecationis meæ.

Dominus fortitudo mea et scutum meum; in ipso confisum est cor meum, et habui adjutorium: gavisum

assimilabor descendentibus in lacum.

2. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meæ, dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus, et cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem, in cordibus eorum.

4. Da illis secundum opera eorum, et secundum nequitiam ad inventionum ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, et in opera manuum ejus; destrues illos, et non ædificabis eos.

6. Benedictus Dominus; quoniam exaudivit vocem deprecationis meæ.

7. Dominus adjutor meus, et protector meus; in ipso speravit cor meum, et adjutus sum.

² *Templum sanctum tuum*: oraculum: Hier. id est, arcam.

³ *Ne perdas me*; deest Heb.

⁵ *Opera Domini, et in opera...* Non intellexerunt opera Domini, et facturam ejus: Heb. variis verbis, eodem sensu.

est cor meum ; et in cantico
meo confitebor illi.

Et resloruit caro mea : et
ex voluntate meâ confitebor
ei.

Dominus fortitudo mea ;
et robur salutarium Christi
sui est.

8. Dominus fortitudo ple-
bis suæ , et protector salva-
tionum Christi sui est.

Salva populum tuum , et
benedic hæreditati tuæ : et
pasce eos , et subleva eos
usque in sempiternum.

9. Salvum fac populum
tuum , Domine , et benedic
hæreditati tuæ ; et rege eos ,
et extolle illos usque in æ-
ternum.

⁷ *Resloruit caro mea* : Gavisum est cor meum : et in cantico meo. Hier.

⁸ *Fortitudo plebis suæ* : fortitudo eorum : Heb. unâ litterulâ *ain* excisâ , ut videtur : omnino enim lectio Vulgatæ melior. *Protector salvationum*. Salutem Christi sui , regis scilicet , confirmat.

PSALMUS XXVIII. MORALIS.

*Dei ab alto intonantis veneratur majestatem , populum trepidantem
consolatur.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

1. Psalmus David , in consumma-
tione tabernaculi.

AFFERTE Domino filios
arietum ; afferte Domino
gloriam et imperium.

AFFERTE Domino , filii
Dei ; afferte Domino filios
arietum.

Afferte Domino gloriam

² Afferte Domino gloriam

¹ *In consummatione* : sive ut habent 70. in exitu , ἱεροσολων Taberna-
culi : qui titulus deest in Heb. et in Hexaplis. Theodor. Nonnulli
satis commodè interpretantur , exeunte festo tabernaculorum. *Af-
ferte Domino , filii Dei*. Deest hoc pulcherrimum initium in Heb.
et apud Hier. Habet tamen Ch. quod indicio est olim in textu fuisse
et excidisse.

² *Honorem ; imperium* : Hier. *In atrio...* in templo vel in magni-
ficentiâ ; eadem enim vox infrâ 4.

nomini ejus; adorate Dominum in decore sancto.

Vox Domini super aquas, Deus gloriæ intonuit; Dominus super aquas multas.

Vox Domini in fortitudine; vox Domini in decore.

Vox Domini confringentis cedros; et confringet Dominus cedros Libani.

Et disperget eas quasi vitulus; Libanus et Sarion, quasi filius rhinocerotis.

Vox Domini dividens flammam ignis; Vox Domini parturire faciens desertum; parturire faciet Dominus desertum Cades.

Vox Domini obstetricans cervis, et revelans saltus, et in templo ejus omnis loquetur gloriam.

³ *Vox Domini*: Sic Hebræi tonitruum vocant, de quo in sequentibus agitur. *Super aquas*: pluvio cælo et imbre ingruente.

⁶ *Et comminuet eas...* et subsilire faciet, tanquam vitulum: Libanum et Sarion tanquam pullum unicornis: Heb. Sarion est mons Hermon. Deut. III. 9.

⁷ *Intercidentis*: dividens: Heb. dispersas flammam ejaculans: sic fulgur exprimitur.

⁸ *Concutientis desertum*: parturire faciens desertum: Hier. Propter versum sequentem, hæc ad vocem vel tonitruum melius referuntur quàm ad ipsum Deum.

⁹ *Præparantis cervos*, seu potius cervas: obstetricans: Hier. parturire faciens: ut præcedente versu. Terrore tonitruum cervas parturire rerum naturalium historici memorant. *Et in templo...* Terrore tonitruum concussi homines ad templum confluunt.

et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus; adorate Dominum in atrio sancto ejus.

3. Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit; Dominus super aquas multas.

4. Vox Domini in virtute; vox Domini in magnificentiâ.

5. Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani:

6. Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: et dilectus quemadmodum filius unicornium.

7. Vox Domini intercidentis flammam ignis: 8. Vox Domini concutientis desertum: et commovebit Dominus desertum Cades.

9. Vox Domini præparantis cervos, et revelabit condensa, et in templo ejus omnes dicent gloriam.

Dominus diluvium inhabitat, et sedebit Dominus rex in æternum.

Dominus fortitudinem populo suo dabit : Dominus benedicet populo suo in pace.

10. Dominus diluvium inhabitare facit, et sedebit Dominus rex in æternum.

11. Dominus virtutem populo suo dabit : Dominus benedicet populo suo in pace.

¹⁰ *Dominus diluvium inhabitare facit* : inhabitat : Hier. Sedet in diluvio, ut in throno; quò inter pluvias ac tempestates, diluvii et ultionis divinæ meminerimus.

¹¹ *Dominus virtutem...* Sic minæ in spem et consolationem desinunt.

PSALMUS XXIX.

EUCCHARISTICUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus cantici, ad dedicationem domûs David.

EXALTABo te, Domine, quoniam salvasti me, et non dilatasti inimicos meos super me.

Dominus Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.

Domine, eduxisti ex inferno animam meam; vivificasti me, ne descenderem in lacum.

VERSIO VULGATA.

1. Psalmus cantici, in dedicatione domûs David.

2. EXALTABo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me.

3. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.

4. Domine, eduxisti ab inferno animam meam; salvasti me à descendentibus in lacum.

¹ *In dedicatione domûs...* Cujus ritûs mentio habetur Deut. xx. 5. *Quis ædificavit domum, et non dedicavit eam?* Rectè autem referunt ad dedicationem domûs per Absalom pollutæ, cùm se, post res prosperas, in magnum incidisse periculum et ab eo liberatum esse, toto Psalmo testetur.

⁴ *Salvasti...* vivificasti me, ne descenderem in lacum : Hier.

Cantate Domino sancti
ejus, et confitemini memo-
riæ sanctitatis ejus.

Quoniam ad momentum
est ira ejus, et vita in repro-
pitiatione ejus; ad vespe-
rum commorabitur fletus,
et in matutino laus.

Ego autem dixi in abun-
dantiâ meâ: Non movebor
in sempiternum.

Domine, in voluntate tuâ,
posuisti monti meo fortitu-
dinem; abscondisti faciem
tuam à me, et factus sum
conturbatus.

Ad Dominum clamabo, et
Dominum deprecabor.

Quæ est utilitas in sanguine

5. Psallite Domino sancti
ejus, et confitemini memo-
riæ sanctitatis ejus.

6. Quoniam ira in indigna-
tione ejus, et vita in volun-
tate ejus.

Ad vesperum demorabitur
fletus, et ad matutinum læ-
titia.

7. Ego autem dixi in abun-
dantiâ meâ: Non movebor
in æternum.

8. Domine, in voluntate
tuâ, præstitisti decori meo
virtutem.

Avertisti faciem tuam à
me, et factus sum contur-
batus.

9. Ad te, Domine, cla-
mabo, et ad Deum meum
deprecabor.

10. Quæ utilitas in sanguine

⁶ *Ira in indignatione.* Ad momentum est ira ejus. Hier. Ira Dei brevis est, amor jugis ac diuturnus. *Ad vesperum...* Hinc brevis ira apparet. Nota *vesperum* dici prius, quia Hebræorum more, inde dies incipit.

⁷ *Dixi in abundantia meâ...* Florentibus rebus meis, putabam prosperitatem tantam nutare non posse, sed experimento didici totum in te esse positum.

⁸ *In voluntate tuâ;* pro arbitrio tuo. *Præstitisti decori meo,* gloriæ ac felicitati. *Virtutem;* robur, firmitudinem, unde sequitur: *avertisti faciem...* neque enim opus erat illatâ vi, sed tantum subtractâ manu, imò aversis oculis, adeo totus à te pendebam. *Factus sum conturbatus.* Quo, non modò rerum perturbatio, verum etiam animi fluctuatio designatur. At Hier. *decori meo:* monti meo, arci meæ Sion, quæ mihi, te favente, et præsidio et ornamento fuit.

⁹ *Clamabo;* seu potius, clamabam; nam refert quæ tunc dixerit.

meo, dum descendero in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

Audi, Domine, et misere mei; Domine, esto adjutor.

Convertisti planctum meum in chorum mihi; solvisti saccum meum, et accinxisti me lætitiâ:

Ut laudet te gloria, et non taceat. Domine Deus meus, in sempiternum confitebor tibi.

meo, dum descendo in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

11. Audivit Dominus, et misertus est mei; Dominus factus est adjutor meus.

12. Convertisti planctum meum in gaudium mihi; conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitiâ:

13. Ut cantet tibi gloria mea, et non compungar; Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.

¹⁰ *Corruptionem*: foveam: Heb. sepulcrum.

¹¹ *In gaudium*: in chorum: Hier. in tripudium. *Saccum*, vestem lugubrem in lætam commutasti.

¹³ *Gloria mea*: lingua, ut passim. *Et non compungar*. Nihil superstit, quo remordeat aut cruciet. At Hier. non taceat: lingua. Alii: propterea cantabit tibi gloriam, et non tacebit; supple, quisque, impersonaliter, more Heb.

PSALMUS XXX.

EUGHARISTICUS ET DEPRECATORIUS.

Ab omnibus proditus, et à Saüle undique quasi indagine cinctus, in deserto Maon, nullâ spe fugæ, repente est expeditus, quòd in Deo spem omnem poneret. I. Reg. xxxiii. 25, etc.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori Psalmus David.

IN te, Domine, speravi,

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David pro extasi.

2. IN te, Domine, speravi,

¹ *Pro extasi*: ἐκστασις deest Heb. et in multis exemplaribus græcis: Theodor. Sumptum è versu 23. ubi 70. ἐν τῇ ἐκστάσει μου.

non confundar in æternum, non confundar in æternum;
in justitiâ tuâ salva me. in justitiâ tuâ libera me.

Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in lapidem fortissimum, et in domum munitam, ut salves me.

Quia petra mea, et munio mea tu es, et propter nomen tuum dux meus eris, et enutries me.

Educes me de reti quod absconderunt mihi, quia tu fortitudo mea es.

In manu tuâ commendabo spiritum meum, redemisti me, Domine Deus veritatis.

Odisti custodientes vanitates frustrâ; ego autem in Domino confisus sum.

Exultabo et lætabor in misericordiâ tuâ, quia vidisti afflictionem meam; cognovisti tribulationes animæ meæ.

Et non conclusisti me in manu inimici; statuisti in latitudine pedes meos.

Miserere meî, Domine,

7 *Odisti*: odi: Heb. *Supervacuè*: quasi diceret, vanitates vanissimas; quâ voce, ut idola plerumque, ita etiam sæpe res aliæ intelliguntur, queis homines vani niti solent. Vanitas autem, mendacium est; nec tantum Hebræis, verum etiam Latinis.

8 *Quoniam respexisti humilitatem meam*: Cognovisti tribulationes: Hier.

9 *Nec conclusisti me*. Quanquam enim conclusus undique in Maon, tamen à te expeditus. Vide argumentum.

quoniam tribulor; caligavit in furore oculus meus, anima mea et venter meus.

Quia consumptæ sunt in mœrore vitæ meæ et anni mei in gemitu; infirmata est in iniquitate virtus mea, et ossa mea contabuerunt.

Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium, et viciis meis nimis, et timor notis meis; qui videbant me in plateis, fugiebant à me:

Oblivioni traditus sum quasi mortuus à corde; factus sum quasi vas perditum.

Audivi enim opprobrium

quoniam tribulor: conturbatus est in irâ oculus meus, anima mea, et venter meus.

11. Quoniam defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea, et ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde, et timor notis meis.

Qui videbant me, forâs fugerunt à me.

13. Oblivioni datus sum tanquam mortuus à corde.

Factus sum tanquam vas perditum:

14. Quoniam audivi vitu-

¹⁰ *Conturbatus*: caligavit: Hier. *In irâ*. Ingentes animos adversus invadentes hostes iram appellat Scriptura: Is. LXIII. 5. *Circumspexi, et non erat auxiliator: indignatio mea, ipsa auxiliata est mihi*: quòd tum Davidi nihil proderat, nullâ evadendi spe, nisi Deus succurreret. *Venter meus*: interiora mea; et ita semper.

¹² *Super omnes...* apud Hier. coram adversariis. Sic ludibrio fuit inimicis; et, qui est miseriarum cumulus, horrore familiaribus. *Qui videbant me forâs*: qui videbant me in plateis, fugiebant à me: Hier. Vulgus omne me fugiebat, ne infortunii mei veluti contagio læderetur.

¹³ *Oblivioni datus sum, tanquam mortuus à corde*: à corde tanquam mortuus; penitus excidi animis, ut solent mortui. *Tanquam vas perditum*: ex quo effluunt omnia: ipse contractus ac vilissimæ testæ loco habitus. *Audivi vituperationem multorum*. Sic fit: infortunati, etiam mali et imprudentes habentur. Vide à X. 11. varios miseriæ gradus. 1. ipse infirmus. 2. inimicis probro habitus. 3. etiam vicinis. 4. horrore notis. 5. à vulgo desertus. 6. oblivioni traditus. 7. rerum omnium inops. 8. omnium iudicio condemnatus, ipso quoque audiente: quæ omnia contingunt, irato rege: tamen inde expeditus: quæ Dei potentia ac beneficentia est.

multorum, congregatione in circuitu, dum inirent consilium adversum me, et ut auferrent animam meam cogitaverunt.

Ego autem in te speravi, Domine; dixi, Deus meus es tu.

In manu tuâ tempora mea; libera me de manu inimicorum meorum, et persequentium me.

Ostende faciem tuam super servum tuum: salva me in misericordiâ tuâ.

Domine, ne confundar, quoniam invocavi te: confundantur impii, taceant in inferno.

Muta fiant labia mendacii: quæ loquuntur contra justum dura, in superbiâ et despectione.

Quàm multa est bonitas tua, quam abscondisti timentibus te!

Operatus es sperantibus

¹⁶ *Sortes meæ*: tempora mea: Hier. Antiquæ interpretationes apud Theodor. *καρπὶ* tempora; pro quo 70. *καλύπτει*: sortes. Tempora autem dicit sive prospera, sive adversa.

¹⁸ *Deducantur*: taceant in inferno: Hier. moriantur.

¹⁹ *In abusione*: despectione. Idem.

²⁰ *Quam abscondisti*: quam in mediis calamitatibus reservasti. *Perfecisti*: repete, quam *dulcedinem*. *In conspectu filiorum*: tanta est illa dulcedo, ut etiam aliis hominibus appareat.

perationem multorum comorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus es tu:

16. In manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, et à persequentibus me.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordiâ tuâ:

18. Domine non confundar, quoniam invocavi te.

Erubescant impii, et deducantur in infernum. 19. Muta fiant labia dolosa;

Quæ loquuntur adversum justum iniquitatem, in superbiâ, et in abusione.

20. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!

Perfecisti eis, qui sperant

in te; in conspectu filiorum
hominum.

Abscondes eos in protec-
tione vultus tui à duri-
tâ; abscondes eos in umbrâ
à contradictione linguarum.

Benedictus Dominus, quo-
niam mirabilem fecit mise-
ricordiam suam mihi, in ci-
vitate munitâ.

Ego autem dixi in stupo-
re meo; projectus sum de
conspectu oculorum tuo-
rum.

Ergone audisti vocem de-
precationis meæ: cum cla-
marem ad te?

Diligite Dominum, om-

in te, in conspectu filiorum
hominum.

21. Abscondes eos in abs-
condito faciei tuæ à contur-
batione hominum.

Proteges eos in taberna-
culo tuo à contradictione
linguarum.

22. Benedictus Dominus;
quoniam mirificavit miseri-
cordiam suam mihi in civi-
tate munitâ.

23. Ego autem dixi in ex-
cessu mentis meæ: projec-
tus sum à facie oculorum
tuorum.

Ideo exaudisti vocem ora-
tionis meæ, dum clamarem
ad te.

24. Diligite Dominum om-

²¹ *In abscondito faciei tuæ*; in secreto, ubi faciem benignam, id est, favorem tuum tuis exhibes. *A contradictione linguarum*; à linguis maledicis.

²² *In civitate munitâ*. Tam tutum me præstitisti, ac si essem in civitate munitâ.

²³ *In excessu mentis meæ*: ἐν τῇ ἐκστάσει μου 70. *Mentis*; additum: quod aliter latinus sermo *ἐκστασις* exprimere non possit, nisi mentis excessum: Hier. Epist. ad Sun. Ubi etiam testatur in latinis olim codicibus lectum: *in pavore meo*: In Heb. autem haberi, in stupore et admiratione. Eadem vox hebraea habetur Psal. cxv. ubi Vulg. simpliciter vertit, in excessu: utrobique Hier. in stupore: qui idem ferè sonat ac mentis excessum, raptò animo extra se, propter vehementiam admirationis. Et certè versus sequentes sunt rapidissimi et concitatissimi motus, quem rectè expressit Hier. Alii ex Heb. simpliciter, dum festinarem: à facie Saülis, scilicet. Frigidius: ut videtur, quàm hic locus poscat. *Projectus sum*: inde angor maximus, quòd se à Deo abjectum putaret. *Ideo exaudisti*; ergone exaudisti? Hier. Quod est admirantis, et huic loco magis congruit.

sancti ejus : fideles servat
Dominus : et retribuet his
qui satis operantur super-
biam.

Confortamini, et roboretur
cor vestrum, omnes qui
expectatis Dominum.

nes sancti ejus, quoniam ve-
ritatem requirit Dominus,
et retribuet abundanter fa-
cientibus superbiam.

25. Vigiliter agite, et con-
fortetur cor vestrum, om-
nes qui speratis in Domino.

²⁴ *Veritatem requirit Dominus : fideles servat : Hier. Facientibus superbiam; superbè agentibus.*

PSALMUS XXXI.

DEPRECATORIUS.

David æger, ut videtur, ac petens veniam, gratias agit pro remissione peccatorum, atque à Deo doctus, seque et alios ad meliora convertit.

VERSIO S. HIERONYMI.

David eruditio.

BEATUS cui dimissa est ini-
quitas, et absconditum est
peccatum.

Beatus homo, cui non im-
putavit Dominus iniquita-
tem : nec est in spiritu ejus
dolos.

VERSIO VULGATA.

Ipsi David intellectus.

1. BEATI quorum remissæ
sunt iniquitates, et quorum
tectata sunt peccata.

2. Beatus vir, cui non im-
putavit Dominus peccatum,
nec est in spiritu ejus dolus.

¹ *Intellectus : eruditio : Hier. Quo titulo, ubi occurrit, admonemur aliquid esse in Psalmo altius inquirendum considerandumque, præsertim ad informandos mores, ut patet ex v. 8, 9. Hic ergo intelligenda in morbis pœna peccati; in solutione morbi, remissio peccatorum aliaque ad hunc locum spectantia. Remissæ... tecta... Notandæ variæ voces de remissione peccatorum. Ablata dicuntur, translata, occultata, non imputata, lota, purgata, deleta, quæ eodem omnia recidunt.*

² *In spiritu ejus dolus. Nec aliis, nec sibi imponit ipsi, ut solent, fictâ pœnitentiâ, nec ad vivum penetrante.*

Quia tacui, attrita sunt ossa mea; in rugitu meo totâ die.

Die enim et nocte gravatur super me manus tua; versatus sum in miseriâ meâ, cum exardesceret æstas jugiter.

Peccatum meum notum faciam tibi; et iniquitatem meam non abscondi.

Dixi: Confitebor scelus meum Domino; et tu misisti iniquitatem peccati mei.

Pro hâc orabit omnis misericors ad te: tempus inveniens, ut cum inundaverint

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem totâ die.

4. Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumnâ meâ, dum configitur spina.

5. Delictum meum cognitum tibi feci; et injustitiam meam non abscondi.

Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino: et tu remisisti impietatem peccati mei.

6. Pro hâc orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

³ *Tacui*: peccata mea, de quibus suprâ, quo silentio pejus habuit. Nam ut præclare Tertul. lib. de Pœnit. *Quantum confessio peccata levat, tantum dissimulatio exaggerat. Inveteraverunt ossa mea; attrita sunt; Hier. Vires consumptæ sunt clamoribus continuis quibus, de ægritudine queror: vide infrâ 5.*

⁴ *Conversus sum in ærumnâ*: versatus sum in miseriâ meâ: Hier. hâc et illâc jactatus. *Dum configitur spina*: dolores acutissimi: ad hâc stimuli conscientiæ. At Heb. versus est succus meus in siccitates æstivas, id est, morbo contabui, ut æstu gramina.

⁵ *Delictum*: quo gravabar. *Cognitum tibi feci*: confessus sum. Eâ mente fui, ut sponte confiterer etiam si ignorares, tanta tuâ fiducia inerat. *Dixi: Confitebor*: cum ægritudinem deplorarem, ac de peccatis tacerem, sup. v. 3. manus me tua opprimebat: ubi vox confitentis erupit, tu dimisisti, etc. *dixi, Confitebor... et tu remisisti*. Re nondum expletâ, ipso proposito confitendi, inflexus es ad veniam; *audiens vocem confessionis in corde, antequam voce proferretur*. Aug.

⁶ *Pro hâc*: pro hoc; femin. pro neutro: notus hebraismus: vide Ps. xxvi. 4. *Omnis sanctus*. Nota preces pro ægrotis in cœtu fidelium. *Veruntamen*: ideo: eò quòd sancti pro me orent. *Non approximabunt*; aquæ scilicet de quibus sermo, id est, calamitates.

aquæ multæ, ad illum non accedant.

Tu es protectio mea, ab hoste custodie me, laus mea salvans : circumdabis me. Semper.

Docebo te, et monstrabo tibi viam per quam ambules; cogitabo de te oculo meo.

Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intelligentia.

In campo et fræno maxillas eorum constringe, qui non accedunt ad te.

Multi dolores impii; confidentem autem in Domino misericordia circumdabit.

Lætamini in Domino, et exultate, justî, et laudate eum, omnes recti corde.

⁷ *A tribulatione... ab hoste custodies me : Hier.*

⁸ *Intellectum tibi dabo : docebo : Idem. In morbis scilicet, in calamitatibus, quibus vel maximè erudimur. Deus hic inducitur loquens, ac precibus afflicti hominis respondens. Firmabo super te oculos meos; te attentè aspiciam, ut consulam calamitati tuæ.*

⁹ *Nolite fieri sicut equus et mulus. Homo enim cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus. Ps. XLVIII. 13. Rebus prosperis inflatus, ac belluino more insolescens, morbis et calamitatibus fractus, meliora docetur. In campo et fræno, cò quòd calamitatibus fræuantur cupiditates. Maxillas eorum constringe; vi comprime, atque adige ad te, Domine, eos qui verbis tuis non mōventur.*

¹⁰ *Flagella : dolores : Hier. Multis doloribus, calamitatibus, morbis, impius coercetur ac punitur.*

Verumtamen in dilavio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7. Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me : exultatio mea, erue me à circumdantibus me.

8. Intellectum tibi dabo, et instruam te in viâ hac, quâ gradieris, firmabo super te oculos meos.

9. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

In campo et fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10. Multa flagella peccatoris; sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11. Lætamini in Domino, et exultate, justî, et gloriamini, omnes recti corde.

PSALMUS XXXII.

LAUDIS AC SPEI.

Fideles hortatur ad laudandum alacriter creatorem omnium, ac præsidem et custodem Deum. Planè sine titulo in Hebræo.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

LAUDATE, justi, Dominum, rectos decet laudatio.

1. EXULTATE, justi in Domino: rectos decet collaudatio.

Confitemini Domino in citharâ; in psalterio decachordo cantate ei.

2. Confitemini Domino in citharâ; in psalterio decemchordarum psallite illi.

Cantate ei canticum novum; diligenter psallite in jubilo.

3. Cantate ei canticum novum; bene psallite ei in vociferatione.

Quoniam rectum est verbum Domini, et omne opus ejus in fide.

4. Quia rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide.

Diligit justitiam et iudicium: misericordiâ Domini plena est terra.

5. Diligit misericordiam et iudicium; misericordiâ Domini plena est terra.

Verbo Domini cœli firmati

6. Verbo Domini cœli fir-

¹ *Rectos decet collaudatio. Peccatori enim dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas? Ps. XLIX. 16. Nec est speciosa laus in ore peccatoris. Eccli. xv. 9.*

² *In citharâ: cinnor, Heb. unde cinyra instrumentum musicum. Psalterio: Nablio: Nebel, Heb. et ita passim.*

³ *Psallite... in vociferatione: in jubilo: Hier. illud, psallere, est fides tangere; vociferari autem, seu jubulare, est vocem comitem addere.*

⁴ *In fide: fideliter implet promissa.*

⁵ *Diligit misericordiam: justitiam: Heb.*

⁶ *Verbo Domini. Est Dominus et Verbum et Spiritus; sanctaque Trinitas mysticè adumbrata. Firmati sunt: facti sunt: Heb. Virtus*

sunt, et spiritu oris ejus omnis ornatus eorum.

Congregans quasi in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos.

Timeat Dominum omnis terra; ipsum formident universi habitatores orbis.

Quia ipse dixit, et factus est; ipso præcipiente stetit.

Dominus dissolvit consilium gentium, irritas facit cogitationes populorum.

Consilium Domini in æternum stabit, cogitationes cordis ejus in generatione et generatione.

Beata gens, cujus Dominus Deus ejus; populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

mati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

7. Congregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos.

8. Timeat Dominum omnis terra; ab eo autem commoveantur omnes inhabitantes orbem.

9. Quoniam ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt.

10. Dominus dissipat consilia gentium; reprobatur autem cogitationes populorum, et reprobatur consilia principum.

11. Consilium autem Domini in æternum manet, cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.

12. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus: populus, quem elegit in hæreditatem sibi.

eorum: ornatus: Hier. exercitu: Heb. Sabaa: sic passim vocantur sidera.

7 *Congregans sicut in utre*. Alludit ad illud: *Congregentur aquæ in locum unum*: Gen. 1. 9. *Ponens in thesauris abyssos*: profunda maris imperscrutabilia, tanquam in peris suâ habens.

8 *Ab eo... commoveantur*: ipsum formident: Hier.

9 *Ipse dixit... ipse mandavit*: at Hier. ex Heb. Ipse dixit, et factus est: (orbis scilicet) ipso præcipiente stetit, quo significetur, Deo jubente, res et primitus factas, et postea conservatas.

10 *Et reprobatur consilia principum*: deest Hier. Sed hinc ut et alibi, sæpe Hebræus ex 70 supplendus videtur.

11 *Consilium... Domini in æternum*: consilia hominum fluxa; Dei firma et æterna sunt.

De cœlo respexit Dominus, vidit omnes filios Adam.

De firmissimo solio suo perspexit ad universos habitatores terræ.

Fiens pariter cor eorum, intelligens omnia opera eorum.

Non salvatur rex in multitudine exercitûs, nec fortis liberabitur in multitudine virtutis.

Fallax equus ad salutem, et in multitudine virtutis suæ non salvabit.

Ecce oculus Domini super timentes eum, ad expectantes misericordiam ejus :

Ut eruat de morte animas eorum, et vivificet eos in fame.

Anima nostra expectavit

13. De cœlo respexit Dominus : vidit omnes filios hominum.

14. De præparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum ; qui intelligit omnia opera eorum.

16. Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.

17. Fallax equus ad salutem, in abundantiam autem virtutis suæ non salvabitur.

18. Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis qui sperant super misericordiam ejus :

19. Ut eruat à morte animas eorum, et alat eos in fame.

20. Anima nostra sustinet

¹³ *De cœlo respexit...* Adverte graphicam descriptionem Dei ab altissimo solio res humanas intuentis.

¹⁴ *De præparato habitaculo :* firmissimo solio : Hier.

¹⁵ *Qui finxit sigillatim corda eorum :* ideo non tantum universis, sed etiam singulis intentus : unde subdit : *qui intelligit omnia opera eorum.*

¹⁶ *Per multam virtutem :* in multitudine exercitûs : Hier. *Gigas :* potens : Heb. *Virtutis :* roboris : Heb. ita et ψ. 17. Sensus est : quid validias, quam rex ingentibus cinctus copiis ; ipse fortis ac prævalido corpore ? Et tamen nec sic satis tutus.

¹⁷ *Fallax equus ad salutem :* ad expediendum equitem, vires ei præter spem suppetant. *Non salvabitur :* salvabit : Hier. Non liberabit equitem, licet eo maxime in bello confidentem. Sic Prov. XXI. 31. *Equus paratur ad diem belli ; Dominus autem salutem tribuit.*

Dominum, auxilium nostrum, et clypeus noster est.

In ipso enim lætabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus.

Fiat misericordia tua, Domine, super nos, sicut expectavimus in te.

Dominum; quoniam adiutor et protector noster est.

21. Quia in eo lætabitur cor nostrum, et in nomine sancto ejus speravimus.

22. Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te.

PSALMUS XXXIII.

MORALIS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

David. Quando commutavit os suum coram Abimelech, et ejecit eum, et abiit.

1. Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum, et abiit. (*I. Reg. 21.*)

BENEDICAM Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.

2. BENEDICAM Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

In Domino laudabitur anima mea, audient mites, et lætentur.

3. In Domino laudabitur anima mea; audiant mansueti et lætentur.

Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus pariter.

4. Magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum.

Quæsi vi Dominum, et exaudivit me, et de omnibus angustiis meis liberavit me.

5. Exquisivi Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

¹ *Cum immutavit vultum suum*: insanum se finxit. *Coram Achimelech*: Abimelech: Heb. sed omnino Vulgata præstat. Hæc enim egit David coram Achis rex Geth: habetur hæc historia I. Reg. xxi. 13. David ergo à tanto periculo liberatus, innocentiae custodem Deum et iniquitatis ultorem acerrimum prædicat. Psalmus hic est acrosticus.

⁴ *In idipsum*: pariter.

Aspicite ad eum et confluite, et vultus vestri non confundentur.

Hic pauper clamavit, et Dominus exaudivit, et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

Circumdat Angelus Domini in gyro timentes eum, et eruet eos.

Gustate et videte quoniam bonus Dominus; beatus vir, qui sperat in eo.

Timete Dominum, sancti ejus; quoniam non est inopia timentibus eum.

Leones indiguerunt, et esurierunt; quærentibus autem Dominum non deerit omne bonum. ¶

Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos.

Quis est vir qui velit vitam, diligens dies videre bonos?

Custodi linguam tuam à malo, et labia tua ne loquantur dolum.

Recede à malo, et fac bonum; quære pacem, et persequere eam.

6. Accedite ad eum, et illuminamini, et facies vestræ non confundentur.

7. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum, et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

8. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos.

9. Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus; beatus vir, qui sperat in eo.

10. Timete Dominum, omnes sancti ejus; quoniam non est inopia timentibus eum.

11. Divites eguerunt, et esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.

12. Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos.

13. Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos?

14. Prohibe linguam tuam à malo, et labia tua ne loquantur dolum.

15. Divertere à malo, et fac bonum; inquire pacem, et persequere eam.

⁶ *Accedite... facies vestræ*: Heb. sic invertit: aspiciant ad eum, et facies eorum non confundentur.

⁸ *Immittet... in circuitu*. Circumdat: Hier. Castra metabitur: Heb. et 70.

¹¹ *Divites*: Leones: Heb. id est, rapaces, violenti, qualis Saül et Philisthæi quorum è manibus ereptus est David.

¹³ *Dies videre bonos?* beatos, fortunatos dies ad videndum bonum: Heb.

Oculi Domini ad justos ,
et aures ejus ad clamores
eorum.

Vultus Domini super fa-
cientes mala , ut perdat de
terrâ memoriam eorum.

Clamaverunt , et Domi-
nus exaudivit , et ex omni-
bus tribulationibus eorum
liberavit eos.

Juxta est Dominus con-
tritis corde , et confractos
spiritu salvabit.

Multæ tribulationes justî,
et ex omnibus illis liberabit
eum Dominus.

Custodit omnia ossa ejus ,
unum ex eis non confringe-
tur.

Interficiet impium mali-
tia , et odientes justum cul-
pabuntur.

Redimet Dominus animas
servorum suorum , et non
peccabunt omnes sperantes
in eo.

16. Oculi Domini super
justos , et aures ejus in pre-
ces eorum.

17. Vultus autem Domini su-
per facientes mala ; ut perdat
de terrâ memoriam eorum.

18. Clamaverunt justî , et
Dominus exaudivit eos , et
ex omnibus tribulationibus
eorum liberavit eos.

19. Juxta est Dominus iis ,
qui tribulato sunt corde , et
humiles spiritu salvabit.

20. Multæ tribulationes
justorum , et de omnibus
his liberabit eos Dominus.

21. Custodit Dominus om-
nia ossa eorum : unum ex
his non conteretur.

22. Mors peccatorum pes-
sima , et qui oderunt justum ,
delinquent.

23. Redimet Dominus ani-
mas servorum suorum , et
non delinquent omnes qui
sperant in eo.

¹⁷ *Vultus Domini* : id est , ira , ut sæpe videmus.

¹⁸ *Clamaverunt justî* : deest *justi* Heb. sed rectè suppletum ex an-
tecedentibus.

¹⁹ *Iis , qui tribulato sunt corde* : contritis corde : Hier. afflictis ac
merentibus.

²¹ *Omnia ossa eorum* : artus omnes , et artuum substentacula ;
quare undique , et ab omni ictu tutus.

²² *Mors peccatorum...* Interficiet impium malitia : Hier. ut non
modò malè pereant , sed etiam ipsi sibi accersant interitum.

²³ *Non delinquent* : non deficient , non vastabuntur : Heb.

PSALMUS XXXIV.

DEPRECATORIUS.

David insidiis et calumniis impetitus, cùm Saülem et alios inimicos nec patientiã, nec fuis pro illis precibus lenire posset, non tamen ulciscitur, sed Deum implorat judicem. Quæ omninò congruunt ei loco, ubi David in speluncã delitescens, Saüli pepercit, oram chlamydis præcidit. I. Reg. xxiv. 5.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

David.

Ipsi David.

JUDICA, Domine, adversarios, meos pugna contra impugnantes me.

Apprehende scutum et hastam, et consurge in auxilium meum.

Evagina gladium, et præoccupa ex adverso persequentem me; dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

Confundantur et reve-

1. JUDICA, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.

2. Apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi.

3. Effunde frameam, et conclude adversus eos qui persequuntur me; dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

4. Confundantur et reve-

¹ *Judica... nocentes me*: litiga cum litigantibus mecum: Heb. causam meam in Saülem et adversarios suscipe. Quæ sanè eò pertinent, ut ultionem permittat Deo, ipse à vindictâ purus. Sic enim Saülem alloquitur: *Judicet Dominus inter me et te: manus autem mea non sit in te. Et iterum: Sit Dominus judex, et judicet inter me et te: videat et judicet causam meam, et eruat me de manu tuã.* I. Reg. xxiv. 13, 16. quæ omnino huic loco congruunt.

² *Apprehende arma et scutum*: scutum et hastam: Hier. quo et me tuearis, et ulciscaris hostes: Deus enim pro eo militat, qui ultionem illi, non sibi, tribuit.

³ *Effunde frameam*: evagina gladium: Hier. expedi lanceam: Heb. et conclude: et præoccupa, etc. Hier. quod est egregiè pugnantis, et prævertentis ictus. *Dic animæ meæ*: intus, arcanâ illâ spiritalis voce.

reantur, qui quærent animam meam.

Convertantur retrorsum, et confundantur, qui cogitant malum mihi.

Fiant sicut pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini impellat.

Sit via eorum tenebræ et lubricum, et Angelus Domini persequatur eos.

Quia frustrâ absconderunt mihi insidias retis sui, sine causâ foderunt animæ meæ.

Veniat ei calamitas quam ignorat, et rete suum quod abscondit comprehendat eum, et cadat in laqueum.

Anima autem mea exultabit in Domino, et lætabitur in salute suâ.

Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tuû? eripiens inopem à validiore, et pauperem et mendicum à violento.

⁵⁶ *Et Angelus Domini...* « Horrendavia! Tenebras solas quis non » horreat? lubricum solum quis non paveat? in tenebris et lubrico » quâ is? ubi pedem figis? » Aug. (in hunc Ps. serm. 1, n. 9.) Et instat præterea: *Angelus Domini*, malus, ut puto: *ut non possint stare*. Idem. Morali sensu: « *tenebræ*, ignorantia: *lubricum*, luxuria. » Idem. Præter incentiva vitiorum, tentator urget, nec quiescere sinit.

⁷ *Gratis... supervacuè*: sine causâ, non laccessiti: eadem utrobique vox: Heb. *Interitum laquei sui*: laqueum suum exitialem. *Exprobraverunt animam meam*: foderunt animæ meæ: Hier. insidiati sunt: Ch.

⁸ *Laqueus*: calamitas: Hier.

¹⁰ *Omnia ossu mea*: totis viribus et ex intimis medullis dicam.

reantur, quærentes animam meam.

Avertantur retrorsum, et confundantur cogitantes mihi mala.

5. Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini coarctans eos.

6. Fiat via illorum tenebræ et lubricum, et Angelus Domini persequens eos.

7. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui; supervacuè exprobraverunt animam meam.

8. Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio, quam abscondit, apprehendat eum; et in laqueum cadat in ipsum.

9. Anima autem mea exultabit in Domino, et delectabitur super salutari suo.

10. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem à diripientibus eum.

Surgentes testes iniqui, quæ nesciebam interrogabant me.

Reddebant mihi mala pro bono; sterilitatem animæ meæ.

Ego autem cùm infirmarer ab eis, induebar cilicio; humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinum meum revertetur.

Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic ambulabam; quasi lugens mater, tristis incurvabar.

Et in infirmitate meâ lætabantur et congregabantur; collecti sunt adversum me percutientes, et nesciebam, scindentes, et non tacentes.

11. Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis; sterilitatem animæ meæ.

13. Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio.

Humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinu meo convertetur.

14. Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum, sic complacebam; quasi lugens et contristatus, sic humiliabar.

15. Et adversum me lætati sunt, et convenerunt; congregata sunt super me flagella, et ignoravi.

¹¹ *Sterilitatem*: orbitatem: Heb. ut me orbem et inopem facerent.

¹² *Cùm mihi molesti essent*. Congruit Hier. Heb. Ch. Syr. Cùm ipsi infirmarentur, cùm vehementissimè laborarent, non gravavi oppressos; quin potiùs ad preces me contuli, pro ipsis quoque Deo supplicans, ut docent sequentia. *Oratio mea in sinu meo...* in sinum meum revertebatur: Hier. Secretas fundebam preces; vel, ea ipsis imprecabar, quæ mihi evenire optarem; sic enim agebat. Vide *ÿ*. seq. vide etiam Præf. cap. 1. n. 13.

¹⁴ *Quasi proximum*: quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum, sic ambulabam, etc. Hier. Nihil mali cogitans adversus malos, imò fausta omnia ut amicis, ut fratribus, evenire optans. *Quasi lugens*: quasi lugens matrem, tristis incurvabar: Hier. Tanta inerat caritas erga infensos quosque, ut etiam laborantes æquè lugeret ac matrem.

¹⁵ *Et adversum me...* et in infirmitate meâ, etc. ut apud Hier. usque ad *ÿ*. 17. (scindentes, et non tacentes, etc. ex Hier.) proscin-

In simulatione verborum
fictorum, frendebant con-
tra me dentibus suis.

Domine, quanta videbis?
couverte animam meam à
calamitatibus suis, à leoni-
bus solitariam meam.

Confitebor tibi in ecclesiâ
grandi; in populo forti lau-
dabo te.

Non lætentur super me
inimicime mendaces; odien-
tes me frustrâ conniventes
oculo.

Non enim pacem loquun-
tur, sed in rapinâ terræ,
verba fraudulenta concin-
nant.

Et dilataverunt super me

dentes me contumeliis, neque id clam habentes; quippe professi
odium, interdum tamen blanda simulantes, sed insultantium more.

¹⁷ *A malignitate eorum*: à calamitatibus suis: Hier. *Unicam meam*: animam.

¹⁸ *In ecclesiâ magnâ*. Rectè: dignus piorum cœtibus, qui nemini
machinatur malum; omnes, atque etiam adversarios, fraternâ cari-
tate complexus. *In populo gravi*; denso, multo.

¹⁹ *Qui adversantur...* inimici mei mendaces: Hier. *Annuunt ocu-
lis*: sic ille deceptor Prov. vi. 13, 14. *annuit oculis, terit pede, di-
gito loquitur, pravo corde machinatur malum*; multis interim sin-
ceræ familiaritatis indicîis.

²⁰ *Quoniam mihi quidem...* non enim pacem loquuntur: Hier. *Et
in iracundiâ terræ*: Hier. in rapinâ terræ: *Dolos cogitabant*; fraudu-
lenta verba concinnant, idem: ita se gerunt, ita dolosè agunt, ut
solent iracundi terræ, rapaces violentique homines, qui in terrâ
passim occurrunt. Alii ex Heb. sic: super quietos terræ verba dolosa
excogitant.

16. Dissipati sunt, nec com-
puncti, tentaverunt me;
subsannaverunt me subsan-
natione, frenduerunt super
me dentibus suis.

17. Domine, quando re-
spicies? restitue animam
meam à malignitate eorum,
à leonibus unicam meam.

18. Confitebor tibi in ec-
clesiâ; magnâ, in populo
gravi laudabo te.

19. Non supergaudeant
mihi qui adversantur mihi
iniquè, qui oderunt me gra-
tis, et annunt oculis.

20. Quoniam mihi quidem
pacificè loquebantur, et in
iracundiâ terræ loquentes,
dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt super

os suum, dixerunt : Vah, vah, vidit oculus noster.

Vidisti, Domine, ne taceas ; Domine, ne elongeris à me.

Consurge et vigila in iudicium meum : Deus meus et Dominus meus, in causam meam.

Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et ne insultent mihi.

Nec dicant in corde suo : Vah animæ nostræ : nec dicant : Absorbuimus eum.

Confundantur et reveantur pariter qui lætantur in afflictione meâ, induantur confusione et verecundiâ, qui magnificentur super me.

Laudent et lætentur qui volunt justitiam meam : et dicant semper : Magnificetur Dominus, qui vult pacem servi sui.

Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, totâ die laudem tuam.

me os suum; dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22. Vidisti, Domine, ne sileas : Domine, ne discedas à me.

23. Exurge et intende iudicio meo, Deus meus et Dominus meus, in causam meam.

24. Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus suis : Euge, euge, animæ nostræ, nec dicant : Devoravimus eum.

26. Erubescant et reveantur simul, qui gratulantur malis meis.

Induantur confusione et reverentiâ, qui magna loquuntur super me.

27. Exultent et lætentur qui volunt justitiam meam, et dicant semper : Magnificetur Dominus, qui vult pacem servi ejus.

28. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, totâ die laudem tuam.

²¹ *Euge, euge* : quod est adhortantis, tanquam seipsi ad scelera adhortentur : alii, vah, vah ; quod est indignantis et insultantis.

²⁶ *Erubescant et reveantur* : pudefiant. *Reverentiâ* : ignominia ; quâ de re vide Præf. cap. 1. n. 14. et in Ps. vi. 11.

PSALMUS XXXV. MORALIS.

Impiorum, qualis erat Saül, profunda malitia; Dei profunda iudicia in malos, et effusa in bonos misericordia.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Pro Victoriâ, servo Domini
David.

1. In finem, servo Domini ipsi
David.

DIXIT scelus impiï in medio cordis ejus, non esse timorem Dei ante oculos ejus.

2. DIXIT injustus ut delinquat, in semetipso; non est timor Dei ante oculos ejus.

Quia dolosè egit adversùs eum in oculis suis; ut inveniret iniquitatem ejus ad odiendum.

3. Quoniam dolosè egit in conspectu ejus; ut inveniantur iniquitas ejus ad odium.

Verba oris ejus iniquitas et dolus: cessavit cogitare benefacere.

4. Verba oris ejus iniquitas et dolus: noluit intelligere ut benè ageret.

Iniquitatem cogitat in cubili suo, stabit in viâ non bonâ; malum non abjiciet.

5. Iniquitatem meditatus est in cubili suo; astitit omni viâ non bonæ, malitiam autem non audivit.

Domine, in cœlo miseri-

6. Domine, in cœlo mise-

² *Dixit injustus: impius. Ut delinquat, in semetipso: dixit in semetipso ut delinquat; destinata malitia machinatur scelus.*

³ *Quoniam dolosè... dolosè egit adversùs eum (Deum) in oculis suis: Hier. Sibi blanditur, quasi Deo ipsi possit imponere. Ut inveniantur... ejus ad odium. Ita ut odiosa fiat iniquitas ejus: nullâ excusatione, cum non animi impotentia, non ignorantia, non fragilitate naturæ, aut humanâ aliâ infirmitate peccet, sed deliberato consilio ac malitia merâ: unde sequitur:*

⁵ *Iniquitatem meditatus est in cubili suo. Non diu, non noctu ab iniquitate desistit, nec impetu quodam abreptus, sed dedita operâ: talis videtur fuisse Saül, invidia datus in reprobum sensum.*

⁶ *Domine in cœlo misericordia tua. Hominiis profundæ malitiæ*

cordia tua; fides tua usque ad nubes.

Justitia tua quasi montes, Domine, judicia tua abyssus multa; hominem et jumentum salvos facies, Domine.

Quàm pretiosa est misericordia tua, Domine! et filii Adam in umbrâ alarum tuarum sperabunt.

Inebriabuntur de pinguedine domûs tuæ, et torrente deliciarum tuarum potabis eos.

Quoniam tecum est fons

ricordia tua, et veritas tua usque ad nubes.

7. Justitia tua sicut montes Dei; judicia tua abyssus multa.

Homines et jumenta salvabis, Domine:

8. Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus!

Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.

9. Inebriabuntur ab uberitate domûs tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis eos.

10. Quoniam apud te est

opponit Dei infinitatem bonitatem: ac postea, justitiam. *Veritas tua*: fides in promissis, atque adedò in minis. *Usque ad nubes* extolitur, omnibus conspicua.

7 *Justitia tua sicut montes Dei*: sicut montes excelsissimi, sic eminet suo tempore ac loco; sed interim, *Judicia tua abyssus*: justitia quidem eminet; modus autem exequendæ justitiæ comprehendi non potest: consilia enim tua per arcana et inaccessa se evolvunt: sic Sautem intemperis agi, ac reprobum licet, diutissimè regnare sinis. *Homines et jumenta*: etiam ad bruta providentia tua se extendit, idque hominum gratiâ, quibus utilia sunt.

8 *Quemadmodum multiplicasti!* Admirantis et exclamantis: unde Hic. quàm pretiosa misericordia tua! quàm dives, cum etiam ad jumenta perveniat: quantò magis ad homines: unde subdit: *Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum...* singulari præsidio tuti, quod pertinet ad securitatem, sequentia verò ad copiam.

9 *Inebriabuntur... et torrente voluptatis...* exundantibus bonis, amore tuo delectabuntur, prævio quidem lumine veritatis, hinc subicit:

10 *In lumine tuo videbimus lumen*: à te illuminati, æternæ veritatis lumen videbimus, ut Ps. CXVIII. 18. *Revela oculos meos, et con-*

vitaë, in lumine tuo videbimus lumen.

Attrahe misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam rectis corde.

Non veniat mihi pes superbiæ, et manus impiorum ne me commoveat.

Ibi ceciderunt operantes iniquitatem; expulsi sunt, et non potuerunt surgere.

fons vitaë, et in lumine tuo videbimus lumen.

11. Prætende misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam his qui recto sunt corde.

12. Non veniat mihi pes superbiæ, et manus peccatoris non moveat me.

13. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare.

siderabo mirabilia, etc. 37. In viâ tuâ vivifica me : 144. Intellectum da mihi, et vivam.

¹² *Pes superbiæ* : Non accedant ad me superbi. Sic, *Quàm pulchri pedes evangelizantium pacem!*... Isa LII. 7.

¹³ *Ibi ceciderunt*, quò me impellebant; in immanem ruinam. Sic Saüli contigit. *Nec potuerunt stare* : surgere; Hier. immedicabiliter corruebat.

PSALMUS XXXVI. MORALIS.

Dei auxilio tutis impiorum non invidenda felicitas. Acrosticus.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

David.

Psalmus ipsi David.

NOLI contendere cum malignis, neque æmuleris facientes iniquitatem.

1. NOLI æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.

Quoniam sicut herba velociter conterentur, et sicut olus viride marcescent.

2. Quoniam tanquam fœnum, velociter arescent: et quemadmodum olera herbarum citò decident.

Spera in Domino, et fac bonum, peregrinare in ter-

3. Spera in Domino, et fac bonitatem, et inhabita ter-

¹ *Noli æmulari*. Ne succenseas improbis. Ne æmuleris iniquos; Heb.

râ, et pascere fide; et delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

Volve super Dominum viam tuam, et confide in eo, et ipse faciet.

Et educet sicut lumen justitiam tuam, et iudicium tuum sicut meridiem.

Tace Domino, expecta eum, noli contendere adversus eum qui proficit in viâ suâ, adversum virum qui facit quæ cogitat.

Dimitte iram, et derelinque furorem, noli contendere ut malefacias.

Quoniam qui malefaciunt, interibunt; expectantes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.

ram, et pascere in divitiis ejus.

4. Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet.

6. Et educet quasi lumen justitiam tuam, et iudicium tuum tanquam meridiem:

7. Subditus esto Domino, et ora eum.

Noli æmulari in eo, qui prosperatur in viâ suâ, in homine faciente injustitias.

8. Desine ab irâ, et derelinque furorem; noli æmulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur; sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.

³ *Pascere in divitiis...* pascere fide; (veritate) Hier. Nutri te eâ, memor Dei tibi terram polliciti, pluviam ac feracitatem pro tuâ pietate tribuentis.

⁴ *Delectare in Domino...* Hoc illud est, fide pasci, atque ejus amore frui, nec metu pœnæ agi, sed amore ac delectatione justitiæ, nec coactè, sed sponte, quod est delectari: hoc autem est in potestate, aspirante Dei gratiâ, unde jubet: *delectare: et dabit tibi petitiones...* amanti scilicet, ejusque veritate ac bonitate se oblectanti.

⁵ *Revela...* Sic. Ch. At Hier. Volve super Dominum viam tuam. Ejus lege, tanquam cardine innitatur vita tua.

⁶ *Et educet quasi lumen...* pietate tuâ, Deique de te iudicio explendesces.

⁷ *Subditus esto Domino:* tace Domino; Hier. Quod est obedientis, nec usquam obloquentis. *Ora:* expecta: Idem: quod est etiam orantis, sperantis, patientis. *Noli æmulari:* ne succenseas; ne invidias; ut suprâ. *Injustitias:* versutias, dolum, Heb.

⁸ *Desine ab irâ...* quâ velut Deo succenses, et in malos prosperè agentes furis. *Noli æmulari:* noli contendere, etc. Hier. *Ut maligneris:* malefacias; Hier.

Adhuc enim modicum, et non erit impius, et cogitabis de loco ejus, et non subsistet.

Mites autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

Cogitat impius de justo, et frendet adversum eum dentibus suis.

Dominus deridebit eum, videns quòd veniat dies ejus.

Gladium evaginaverunt impii, intenderunt arcum suum, ut percutiant egenum et pauperem, et interficiant rectos in viâ:

Gladius eorum ingredia-
tur in cor eorum, et arcus
eorum confringantur.

Melius est parum justo,
quàm divitiæ peccatorum
multæ.

Quoniam brachia impio-
rum confringentur; sublevat
autem justos Dominus.

Novit Dominus dies im-
maculatum, et hæreditas
eorum æterna erit.

Non confundentur in tem-
pore malo et in diebus famis

10. Et adhuc pusillum, et non erit peccator, et quæres locum ejus, et non invenies.

11. Mansueti autem hæreditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

12. Observabit peccator justum, et stridebit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quòd veniet dies ejus.

14. Gladium evaginaverunt peccatores; intendè-
runt arcum suum,

Ut dejiciant pauperem
et inopem; ut trucident rec-
tos corde.

15. Gladius eorum intret
in corda ipsorum, et arcus
eorum confringatur.

16. Melius est modicum
justo, super divitias pecca-
torum multas.

17. Quoniam brachia pec-
catorum conterentur, con-
firmat autem justos Domi-
nus.

18. Novit Dominus dies im-
maculatum, et hæredi-
tas eorum in æternum erit.

19. Non confundentur in
tempore malo, et in diebus

¹⁰ *Adhuc pusillum, et non erit peccator*: Momento disperditus.

¹¹ *Mansueti*: mites; Hier. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Matth. v. 4.

¹⁴ *Rectos corde*: rectos in viâ: Hier.

¹⁸ *Novit Dominus*: approbavit, ut sæpe.

saturabuntur.

Quia impii peribunt, et inimici Domini gloriantes ut monocerotes, consumentur; sicut fumus consumentur.

Fœnus accipit impius, et non reddit; justus autem et donat, et tribuit.

Quia qui benedicti fuerint ab eo, hæreditabunt terram, et qui maledicti, interibunt.

A Domino gressus viri firmantur, et viam ejus volet.

Cùm ceciderit, non allidetur; quia Dominus sustentat manum ejus.

Puer fui, siquidem senui, et non vidi justum derelictum, neque semen ejus quærens panem.

Totâ die donat et commodat, et semen ejus in benedictione.

Recede à malo, et fac bonum, et inhabita in sempiterno.

Quia Dominus diligit judi-

²⁰ *Mox ut honorificati...* Sicut pretiosi agni deficient; in fumo deficient: Heb. sicut gloria vervecum, qui primùm impinguntur, tandem jugulantur: Ch. Allusio ad victimas. In fumo autem velut assati et combusti, victimarum instar.

²² *Beneicentes... maledicentes.* Benedicti ab eo... maledicti: Hier. à Deo scilicet.

²³ *Apud Dominum:* coram Domino; meliùs, à Domino: Hier.

²⁴ *Supponit manum suam:* sustentat manum ejus: Hier. Eodem sensu.

²⁸ *Injusti punientur:* deest Heb.

famis saturabuntur: 20. Quia peccatores peribunt:

Inimici verò Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati, deficientes, quemadmodum fumus, deficient.

21. Mutuabitur peccator et non solvet; justus autem miseretur et tribuet.

22. Quia benedicientes ei hæreditabunt terram; maledicentes autem ei disperibunt.

23. Apud Dominum gressus hominis dirigentur, et viam ejus volet.

24. Cùm ceciderit, non collidetur; quia Dominus supponit manum suam.

25. Junior fui, etenim senui, et non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.

26. Totâ die miseretur et commodat, et semen illius in benedictione erit.

27. Declina à malo, et fac bonum, et inhabita in sæculum sæculi.

28. Quia Dominus amat ju-

cium, et non derelinquet sanctos suos; in æternum custoditi sunt, et semen impiorum peribit.

Justi hæreditabunt terram, et inhabitabunt in sæculum super eam.

Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

Lex Dei ejus in corde ejus; non deficient gressus ejus.

Considerat impius justum, et quærit ut occidat eum.

Dominus non derelinquet eum in manu ejus, et non condemnabit eum, cum judicatur.

Expecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut possideas terram; cum interibunt impii, videbis.

Vidi impium robustum, et fortissimum, sicut indigenam virentem.

Et transivi, et ecce non

^{30. 31} *Meditabitur sapientiam...* Lex Dei et in ore ejus et in corde versabitur.

³² *Mortificare*: occidere: Hier.

³³ *Cum judicabitur illi*: ab illo impio; deest *illi* Heb. licet ab impio judicetur, non tamen à Domino damnabitur.

³⁵ *Vidi impium...* Vidit enim David finem regni Saülis, tyrannidis Absalomi, finem Naasi Ammonitæ, Goliath Philisthæi, Doëg Idumæi et aliorum Theodor. *Cedros*: alii laurum virentem.

dicium, et non derelinquet sanctos suos; in æternum conservabuntur.

Injusti punientur, et semen impiorum peribit.

29. Justi autem hæreditabunt terram, et inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.

30. Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

31. Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus.

32. Considerat peccator justum, et quærit mortificare eum.

33. Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus; nec damnabit eum, cum judicabitur illi.

34. Expecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut hæreditate capias terram; cum perierint peccatores videbis.

35. Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani.

36. Et transivi, et ecce non

erat, et quæsiui cum, et non est inventus.

Custodi simplicitatem, et vide rectum; quia erit ad extremum viro pax.

Prævaricatores autem delebuntur pariter, et novissimum impiorum peribit.

Salus autem justorum à Domino; fortitudo eorum in tempore tribulationis.

Et auxiliabitur eis Dominus, et liberabit eos, eruet eos ab impiis, et salvabit eos; quia speraverunt in eo.

erat, et quæsiui eum, et non est inventus locus ejus.

37. Custodi innocentiam, et vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.

38. Injusti autem disperibunt simul; reliquiæ impiorum interibunt.

39. Salus autem justorum à Domino, et protector eorum in tempore tribulationis.

40. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos, et eruet eos à peccatoribus, et salvabit eos, quia speraverunt in eo.

³⁶ *Et transivi, et ecce non erat.* Vix transieram admirans, et jam non comparebat, tam repentè succisus. *Locus ejus* deest Hier.

³⁷ *Sunt reliquiæ...* Multa supererunt, sunt futura homini pacifico: Theodot. apud Theodor. Erit ad extremum viro pax: Hier.

³⁸ *Reliquiæ impiorum:* Novissimum impiorum: Hier. quæ sibi tanquam in tuto reservaverant.

PSALMUS XXXVII.

DEPRECATORIUS.

Absalomo persequente, amicis palam deficientibus, Dei ultionem agnoscit, seque gravissimis peccatis, ut morbo et ulceribus, confectum. Itaque ad ejus misericordiam confugit.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum David, in commemoratione.

DOMINE, ne in irâ tuâ ar-

VERSIO VULGATA.

1. Psalmus David, in rememorationem de Sabbato.

2. DOMINE, ne in furore

¹ *In rememorationem:* ad commemorandum: Heb. supple beneficium liberatoris Dei.

guas me; neque in furore tuo corripas me.

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et tetigit me manus tua.

Non est sanitas in carne meâ à facie indignationis tuæ; non est pax ossibus meis à facie peccati mei.

Quoniam iniquitates meæ transierunt caput meum; quasi onus grave aggravatæ sunt super me.

Computruerunt, et tabuerunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.

Afflictus sum et incurvatus sum nimis; totâ die mœrens ambulavi.

Quoniam lumbi mei repleti sunt ignominia, et non est sanitas in carne meâ.

Evigilavi, et afflictus sum nimis; rugiebam à gemitu cordis mei.

Domine, in conspectu tuo omne desiderium meum, et gemitus meus à te non est absconditus.

tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripas me.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam.

4. Non est sanitas in carne meâ à facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

5. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me.

6. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ: à facie insipientiæ meæ.

7. Miser factus sum et curvatus sum usque in finem; totâ die contristatus ingrediebar.

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne meâ.

9. Afflictus sum, et humiliatus sum nimis; rugiebam à gemitu cordis mei.

10. Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus meus à te non est absconditus.

³ *Confirmasti*: aggravasti.

⁵ *Iniquitates meæ*. Ex his et seqq. patet Davidem post lapsum loqui.

⁶ *A facie insipientiæ*: propter peccatum meum, quæ miseranda insipientia fuit.

⁷ *Usque in finem*: nimis: Hier. id est admodum: et ita passim.

⁸ *Illusionibus*: ignominia: Hier. fædo ulcere, cui peccata comparat. Ilia mea plena sunt ardore: Heb. dolore vehementi.

Cor meum fluctuabat, dereliquit me fortitudo mea, et lux oculorum meorum etiam ipsa non est mecum.

Cari mei et amici mei quasi contra lepram meam steterunt, et vicini mei longè steterunt :

Et irruerant quærentes animam meam, et investigantes mala mihi, loquebantur insidias, et dolos totâ die meditabantur.

Ego autem quasi surdus non audiebam, et quasi mutus non aperiens os suum.

Et eram quasi homo non

11. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum.

12. Amici mei, et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt.

Et qui juxta me erant, de longè steterunt.

13. Et vim faciebant qui quærebant animam meam.

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, et dolos totâ die meditabantur.

14. Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum.

15. Et factus sum sicut ho-

¹¹ *Conturbatum est* : Fluctuabat : Hier. desertus ab omnibus ; incertus quid consilii caperem. Palpitat, pavore scilicet. Heb. *Dereliquit me virtus mea* : animi fortitudo, cum Absalomum fugeret. *Lumen oculorum...* Tenebræ pro mœrore, quæ omnia etiam ad peccatum pertinent, fluctuante primùm animo ex tentatione vehementi, tum deficiente priscâ virtute, ac prævalente libidine, animo denique tenebris merso, sui que oblito. Sic David in adulterium atque homicidium actus, vix evigilavit, etiam à Prophetâ monitus.

¹² *Amici mei...* Nullum tempus est post lapsum Davidis, cui hæc congruant, nisi illud, quo descendit Absalomus, transeunte in partes etiam Achitophelo intimo consiliario. *Adversum me*; quasi contra lepram meam steterunt. Theodot. apud Theodor. quod eodem recidit; sensusque est: sic à me abhorrebant, tanquam à leproso ac nefario homine; quin etiam increpabant: *vir sanguinum, vir Belial*. II. Reg. xvi. 7.

¹³ *Et vim faciebant...* et irruerant quærentes, etc. Hier. laqueos tetenderunt: Heb.

¹⁴ *Tanquam surdus*: puta, cum Semei malediceret.

audiens, nec habens in ore suo redargutiones.

Te enim, Domine, expectabam: tu exaudies, Domine Deus meus.

Quia dixi: Ne fortè insultent mihi; et cùm vacillaverint pedes mei, super me magnificentur.

Quia ego ad plagas paratus sum, et dolor meus contra me est semper.

Quia iniquitatem meam annuntio; sollicitus ero pro peccato meo.

Inimici autem mei viventes confortati sunt, et multiplicati sunt odientes me mendaciter.

Et qui reddunt malum pro bono, adversabantur mihi; quia sequebar bonum.

Ne derelinquas me, Do-

mo non audiens et non habens in ore suo redargutiones.

16. Quoniam in te, Domine, speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus.

17. Quia dixi: Nequando supergaudeant mihi inimici mei: et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.

18. Quoniam ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper.

19. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.

20. Inimici autem mei vivunt; et confirmati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

21. Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

22. Ne derelinquas me,

¹⁷ *Quia dixi: versis ad Deum precibus.*

¹⁸ *In flagella paratus sum. Dicebat enim: Dimitte eum (Semei) ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David: et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? II. Reg. xvi. 10. Et faciat quod bonum est coram se. Ibid. xv. 26. Dolor meus in conspectu meo semper: non cessat; seu potiùs, ne cesset: ut sensus sit: ad quæcumque mala paratus sum, etiam te volente, ad perpetuum dolorem.*

¹⁹ *Cogitabo pro peccato: ad propitiandum Deum, calamitatibus æquo animo susceptis.*

²⁰ *Multiplicati: Sic Ps. lxx. 1. de iisdem.*

²¹ *Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem: Absalomus et socii insolescebant, Davidis elementia fracti.*

mine Deus meus, ne elongeris à me.

Festina in auxilium meum,
Domine salutis meæ.

Domine Deus meus, ne discesseris à me.

23. Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

PSALMUS XXXVIII. MORALIS.

Ærumnis confectus, insidiante inimico, Saule, ut videtur: summo in vitæ discrimine, ut patet ex ψ. 5. et ultimo, linguam continet; vitæque breviter ac vauitatem rerum humanarum agnoscens, in Deo acquiescit.

VERSIO S. HIERONYMI.

Pro victoriâ, Idithun. Psalmus David.

DIXI: Custodiam vias meas, ne peccem in linguâ meâ: custodiam os meum silentio, donec est impius contra me.

Obmutui silentio, tacui de bono, et dolor meus conturbatus est.

VERSIO VULGATA.

1. In finem, ipsi Idithun, Canticum David.

2. DIXI: Custodiam vias meas, ut non delinquam in linguâ meâ.

Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me.

3. Obmutui, et humiliatus sum, et silui à bonis, et dolor meus renovatus est.

¹ *Ipsi Idithun, Canticum David: Ambros. 1. Offic. c. 7. n. 23. quem Psalmum (hunc scilicet) propheta David sancto Idithun canendum dedit. Quod indicio est alios quoque Idithuno inscriptos, verè esse Davidis; eumque non auctorem, sed cantorem esse; seu, ut I. Par. xxv. 3. prophetam ad canendum. Ita Theodor. et alii Patres. Quanquam si quis contenderit ab ipso Idithuno Psalmum compositum in Davidis gratiam, haud magni refert.*

² *Posui ore meo custodiam: capistrum: Heb. ut decet summis in calamitatibus, ne impatientiâ victus, in adversarios, aut etiam in Deum, temerè quid effutias.*

³ *Silui à bonis: abstinui etiam à bonis rebus enarrandis, ne occasionem darem improbis. Quo loco Patres docent sæpe præstare silentium optimis etiam sermonibus.*

Incaluit cor meum in medio meâ, in meditatione meâ incensus sum igni; locutus sum in linguâ meâ.

Ostende mihi, Domine, finem meum, et mensuram dierum meorum quæ sit, ut sciam quid mihi desit.

Ecce breves posuisti dies meos, et vita mea, quasi non sit in conspectu tuo; omnia enim vanitas; omnis homo stans. Semper.

Tantum in imagine ambulat homo, tantum frustrâ conturbatur; congregat et ignorat cui dimittat ea.

Nunc ergo quid expecto, Domine? præstolatio mea tu es.

Ab omnibus iniquitatibus meis libera me; opprobrium stulto ne ponas me.

Obmutui, non aperiam os meum, quia tu fecisti.

⁵ *Numerum dierum...* ut sciam quantulum desit. Nam tot inter ærumnas, mors solatii loco.

⁶ *Mensurabiles*: breves. Hier. ad mensuram. *Substantia*: vita: Hier. *Universa vanitas*: omnia sunt vana. τὰ σωματικά, 70. *Omnis homo vivens*: etiam et quàm maximè, ipse homo.

⁷ *In imagine*, ut umbra, ut simulacrum; nihil veri.

⁸ *Substantia mea apud te est*; prestolatio mea: Hier. spes quàm nitor.

⁹ *Dedisti me: ne ponas me*: Hier.

4. Concaluit cor meum intra me, et in meditatione meâ exardescet ignis.

5. Locutus sum in linguâ meâ: Notum fac mihi, Domine, finem meum,

Et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi.

6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos; et substantia mea, tanquam nihilum ante te.

Verumtamen universa, vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertransit homo; sed et frustrâ conturbatur.

Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc quæ est expectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10. Obmutui, et non aperui os meum, quoniam

Tolle à me plagas tuas, à tu fecisti. 11. Amove à me contentione manùs tuæ, ego plagas tuas. consumptus sum.

In increpationibus proiuitate corripuisti virum, et posuisti quasi tineam desiderabilia ejus; verumtamen vanitas omnis homo. Semper.

Audi orationem meam, Domine, et clamorem meum exaudi; ad lacrymam meam ne obsurdescas: quia advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.

Parce mihi, ut rideam antequam vadam, et non subsistam.

¹² *Tabescere fecisti...* posuisti quasi tineam desiderabilia ejus: Hier. Thesaurus ejus. *Vanè conturbatur*: vanitas, omnis homo: Idem.

¹³ *Advena ego sum...* sicut omnes patres mei. Alludit ad illud sancti Jacob: *Dies peregrinationis meæ super terram...* Gen. XLV. 9. Unde illud: *Confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram:* Heb. XI. 13.

¹⁴ *Priusquam abeam*: moriar. Sic Job. X. 20. *Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte me... antequam vadam, et non revertar, etc.*

12. A fortitudine manùs tuæ, ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vanè conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Nesileas, quoniam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero.

PSALMUS XXXIX.

CONSOLATORIUS : PROPHETICUS.

Ex recordatione præteritorum malorum à quibus ope divinâ expeditus, liberari sperat à præsentibus ærumnis gravissimis, quas pro peccatis patitur. Interim sacrificium Chris. i, veterum victimarum loco, futurum prænuntiat. Congruit hic Psalmus temporibus Absalomii. Certè post Davidis lapsum scriptus est, ex Ƴ. 13.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Pro victoriâ, Psalmus David.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

EXPECTANS expectavi Dominum, et inclinatus est ad me, et audivit clamorem meum.

2. EXPECTANS expectavi Dominum, et intendit mihi.

Et eduxit me de lacu sonitûs, de luto cœni, et statuit super petram pedes meos, stabilivit gressus meos.

3. Et exaudivit preces meas, et eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fœcis.

Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.

Et dedit in ore meo canticum novum, laudem Deo nostro.

4. Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.

Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.

Beatus vir, qui posuit Dominum confidentiam suam, et non est aversus

5. Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates,

² *Expectans expectavi*: diutissimè; vehementissimè: quod in illâ ingeneratione vocum ubique est observandum.

³ *Miseriæ*: sonitûs: Hier. perstreptentibus undis; quod ad calamitates pertinere sæpe vidimus. *Direxit*: stabilivit. Idem.

⁵ *Non respexit*: et non est conversus ad superbos et deflectentès ad mendacium: Heb.

ad superbias, pompasque et insanias falsas mendacii.

Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationes tuas pro nobis, non invenio ordinem coram te.

Si narrare voluero et numerare, plura sunt quàm ut narrari queant.

Victimam et oblationem non voluisti; aures fodisti mihi; holocaustum et pro peccato non petisti.

Tunc dixi: Ecce ego venio; in volumine libri scriptum est de me.

Ut facerem placitum tibi; Deus meus, volui, et legem

6. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum.

7. Sacrificium et oblationem noluisti; aures autem perfecisti mei.

Holocaustum et pro peccato non postulasti. 8. Tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me, 9. ut facerem voluntatem tuam: Deus meus, vo-

6 Cogitationibus: cogitationes tuas, etc. Hier. Tuarum de nobis cogitationum non potest iniri ratio. *Multiplicati sunt*: multiplicatae cogitationes; plures sunt quàm ut enarrari queant, aut numerari: unde sequitur: *Annuntiavi et locutus sum...* præclare Hier. Si narrare voluero...

7 Sacrificium... Tanta sunt beneficia tua, ut nullis sacrificiis gratiæ referri possint: quâ occasione transgreditur ad veterum abrogationem, Christum immolatum, et abrogata vetera sacrificia. Nota hic omnia sacrificiorum genera. Sacrificium pacificum; libationem seu munus; holocaustum; pro peccato: de quibus Levit. 1. etc. Tribus his versibus 7, 8, 9, Christus loquitur, Paulo teste: Heb. x. 5. *Aures autem...* corpus autem aptasti mihi: 70. Et ita Paulus: magis ad Heb. accedit. *Perfecisti*: effinxisti, formasti: ut dicto tibi audiens essem. Fodisti: Hier. tanquam mancipio, cui perforabantur aures. Exod. xxi. 6. Ch. sic interpretatur: aperuisti ut audirem: Sic. Isa. l. 5, *Dominus ape ut mihi aurem.*

9 Voluntatem tuam; quâ me pro omnibus victimis esse voluisti; quam voluntatem etiam legem dixit.

tuam in medio ventris mei. lui, et legem tuam in medio cordis mei.

Annuntiavi justitiam in ecclesiâ multa, ecce labia mea non prohibebo; Domine, tu nosti.

Justitiam tuam non abscondi in medio cordis mei, fidem tuam et salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam in ecclesiâ multâ.

Tu, Domine, non prohibebis misericordias tuas à me; misericordia tua et veritas tua jugiter servabunt me.

Circumdederunt enim me mala, quorum non est numerus; comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui videre.

Plures factæ sunt quàm capilli capitis mei, et cor meum dereliquit me.

Placeat tibi, Domine, ut liberet me; Domine, ad adjuvandum me festina.

Confundantur et reve-

10. Annuntiavi justitiam tuam in ecclesiâ magnâ, ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti.

11. Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutare tuum dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, à concilio multo.

12. Tu autem, Domine, ne longè facias miserationes tuas à me; misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui ut viderem.

Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, et cor meum dereliquit me.

14. Complacet tibi, Domine, ut eruas me: Domine, ad adjuvandum me respice.

15. Confundantur et re-

¹⁰ *Annuntiavi*: Hæc et ex Davidis et ex Christi personâ dicta accipi possunt. *In ecclesiâ magnâ*: ita Christus, Psalm. xxi. 36. et David, Psalm. xxxiv. 18.

¹³ *Iniquitates...* Sic ante lapsum non loqueretur, qui fecit *rectum in oculis Domini...* *cunctis diebus vitæ suæ, excepto sermone Uricæ Hethæi.* III. Reg. xv. 5.

reantur simul, quærentes animam meam, ut auferant eam : convertantur retrorsum, et confundantur, qui volunt mala mihi.

Pereant post confusionem suam, qui dicunt mihi Vah, vah.

Gaudeant et lætentur in te omnes qui quærent te ; dicant jugiter : Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

Ego autem sum egenus et pauper ; Dominus sollicitus erit pro me :

Auxilium meum, et salutare meum tu es, Deus meus, ne moreris.

vereantur simul, qui quærent animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et revereantur, qui volunt mihi mala.

16. Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi : Euge, euge.

17. Exultent et lætentur super te omnes quærentes te, et dicant semper : Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

18. Ego autem mendicus sum, et pauper ; Dominus sollicitus est me.

Adjutor meus, et protector meus tu es : Deus meus, ne tardaveris.

¹⁶ *Ferant confestim* : pereant post confusionem : Hier.

¹⁸ *Mendicus sum, et pauper*. Tantus rex ! humana enim vita tota inopia est.

PSALMUS XL. MORALIS.

David Absalomum fugiens, Berzellai senis et aliorum opibus recreatus est. II. Reg. xvii. 27, etc. Horum fide et liberalitate commotus, beatos prædicat, qui egentibus subveniunt : tum de calamitate sua et amicorum perfidia questus, in Deo spem collocat.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Pro victoriâ, Psalmus David.

1. In finem, Psalmus ipsi David.

BEATUS qui cogitat de

2. BEATUS qui intelligit

* *Qui intelligit* : qui cogitat de paupere : Hier. David, rex licet, domo pulsus, pedes, in deserto egibat.

paupere

paupere; in die malâ liberabit eum Dominus.

Dominus custodiet eum, et vivificabit eum, et beatus erit in terrâ, et non tradet eum animæ inimicorum suorum.

Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis; totum stratum ejus vertisti in ægrotatione suâ.

Ego dixi: Domine, miserere meî; sana animam meam, quoniam peccavi tibi.

Inimici mei loquentur malum mihi: quando morietur, et peribit nomen ejus?

Et si venerit ut visitet, vana loquetur cor ejus: congregabit iniquitatem sibi, egrediens forâs, detrahet.

Simul adversum me murmurabant omnes odientes me: contra me cogitabant malum mihi.

super egenum et pauperem; in die malâ liberabit eum Dominus.

3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terrâ, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus; universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

5. Ego dixi: Domine, miserere meî; sana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi: quando morietur, et peribit nomen ejus?

7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi.

Egrediebatur forâs, et loquebatur 8. in idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi.

4 *Stratum ejus versasti*: composuisti ad ægrum sublevandum. Sic ipsum Berzellâ decrepitem, ac moribundum senem, à Deo sublevandum sperat.

6 *Dixerunt mala mihi: quando morietur?* Imprecati sunt mala. Vide verba Semei diram necem imprecantis. II. Reg. xvi. 7.

7 *Si ingrediebatur...* Si me invisebat, mendaciter loquebatur. *Cor ejus congregavit...* malè cogitabat, blandiens licèt: mox egressus forâs eadem quæ solebat mala, loquebatur in me. Sic Achitophel, sic alii aulici jam Absalomo dediti, sic ipse Absalomus, *sollicitabat corda virorum Israel.* Non est, inquit, qui te audiat, constitutus à Rege. II. Reg. xv. 3, 6.

8 *In idipsum*: simul adversum me murmurabant omnes: Hier.

Verbum diaboli: infunde-
bant sibi: qui dormivit, non
addet ut resurgat.

Sed et homo pacificus
meus, in quo habui fidu-
ciam, qui manducabat pa-
nem meum, levavit contra
me plantam.

Et tu, Domine, miserere
mei, et eleva me, et red-
dam eis.

In hoc cognovi quòd velis
me, quia non insultabit ini-
micus meus mihi.

Ego autem in simplicitate
meâ adjutus sum à te, et
statues me ante faciem tuam
in perpetuum.

Benedictus Dominus Deus
Israel à sæculo, et usque in
sæculum: Amen, amen.

9 *Verbum iniquum...* Verbum Belial ei adhæsit: Heb. res pessima, nempe peccatum illud ingens, cujus causâ desertus à Deo, sic afflic- tus, ut non resurgat: verba sunt inimici.

¹⁰ *Homo pacis meæ.* Singularem amicum designat, qualis fuit Achitophel, id Christus Judæ accommodat Joan. XIII. 18. Cujus figura Achitophel, ut David Christi. *Magnificavit...* *supplantatio- nem*: levavit contra me plantam; Hier. calce me percussit; vel in- signi fraude supplantavit. Vide Psalm. LIV. 14, 15.

¹⁴ *Fiat: amen*, Heb. Quo Psalmorum sine Hebræi librum quemque designari putant.

9. Verbum iniquum con-
stituerunt adversum me:
Numquid qui dormit, non
adjiciet ut resurgat?

10. Etenim homo pacis
meæ, in quo speravi, qui
edebat panes meos, magni-
ficavit super me supplantati-
onem.

11. Tu autem, Domine,
miserere mei, et resuscita
me, et retribuam eis.

12. In hoc cognovi quo-
niam voluisti me; quoniam
non gaudebit inimicus meus
super me.

15. Me autem propter in-
nocentiam suscepisti; et
confirmasti me in conspectu
tuo in æternum.

14. Benedictus Dominus
Deus Israel à sæculo, et us-
que in sæculum: Fiat, fiat.

PSALMORUM

LIBER II,

SECUNDUM HEBRÆOS, USQUE AD PSAL. LXXII.

PSALMUS XLI. CONSOLATIONIS.

A Saüle pulsus et exul, tabernaculum, sacra; et festivitates desiderat; quâ spe ægrum animum, et calamitatibus fessum erigit.
ŷ. 6, 7.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, intellectus filiis Core.

1. In finem, intellectus filiis Core.

Sicut areola præparata ad irrigationes aquarum; sic anima mea præparata ad te, Deus.

2. QUEMADMODUM desiderat cervus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te, Deus.

Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

3. Sitivit anima mea ad Deum fortem, vivum; quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

¹ *Filiis, Core* : filii Isaac, filii Caath, filii Levi, illius scilicet qui adversus Moysen insurrexerat; ut patet, Num. XVI. 1, etc. et I. Paral. VI. 37, 38. Illius ergo posterius patria perosi exempla, præcipuis officiis inter Levitas fratres suos fungebantur, custodes vestibulorum testimonii, I. Par. IX. 19. templi janitores, ibid. XXVI. 1, 12. Ad hæc cantores præcipui, quibus egregii Psalmi cantandi dati sunt; ut hic et XLIII. usque ad XLIX. LXXXIII et LXXXIV de summis rebus editi, ac præsertim de sacrorum ministerio, ut hic et LXXXIII.

² *Cervus* : ita Heb. et Ch. Quo impetu cervus longo venatu siti-bundus, currit ad aquas, eo impetu anima mea ad te fertur.

³ *Deum fortem* : Deum, Deum vivum : Heb. *Faciem Dei* : arcam, in qua Deus suam præsentiam declarabat. Quam autem eam David desideraret, et cur, vide Præf. cap. 1. num. 7.

Fuerunt mei lacrymæ meæ
panes per diem et noctem ;
cùm diceretur mihi totâ die:
Ubi est Deus tuus ?

Horum recordatus sum,
et effudi in me animam meam :
quia veniam ad umbraculum,
tacebo usque ad domum Dei,
in voce laudis et confessionis,
multitudinis festa celebrantis.

Quare incurvaris, anima mea,
et conturbas me ? expecta Deum,
quia adhuc confitebor ei,
salutaribus vultûs ejus.

Deus meus, in me ipso
anima mea incurvatur ;
propterea recordabor tuî de terrâ
Jordanis, et Hermonim de monte minimo.

Abyssus abyssum vocat,
in voce cataractarum tuarum ;
omnes gurgites tui et

4. Fuerunt mihi lacrymæ
meæ panes die ac nocte ;
dum dicitur mihi quotidie :
Ubi est Deus tuus ?

5. Hæc recordatus sum,
et effudi in me animam meam ;
quoniam transibo in locum
tabernaculi admirabilis usque
ad domum Dei :
In voce exultationis, et
confessionis, sonusepulantis.

6. Quare tristis es, anima mea :
et quare conturbas me ?

Spera in Deo, quoniam
adhuc confitebor illi, salutare
vultûs mei, 7. Et Deus meus.

Ad me ipsum anima mea
conturbata est ; propterea
memor ero tuî de terrâ Jordanis,
et Hermoniim à monte modico.

8. Abyssus abyssum invocat,
in voce cataractarum tuarum.

⁵ *Transibo* : in numerum me movebo cum eis usque ad domum Dei : Heb. Exultabundi sacra per choreas adibant. *Sonus epulantis* : multitudinis festa celebrantis : Hier. turbæ tripudiantis : Heb. Exultat Propheta recordatus populi, ad festivitates, quibus ipse interesse solebat, alacriter procedentis.

⁶ *Confitebor illi, salutare vultûs mei*. Sic dicam : Tu es salus mea : at Heb. vultûs ejus, quod est : laudabo vultum ejus salutarem, id est, faventem.

⁷ *Et Deus meus...* Hier. per exclamationem, ô Deus ! *De terrâ Jordanis et Hermoniim*. Loca commemorat in quibus agebat exul circa Jordanis fontes et montem Hermon. *Monte modico* : monte Misaar : Heb. nomen proprium.

⁸ *Abyssus...* Te fluctus ac tempestates ciente, aliæ ex aliis me calamitates obruerunt ; metaphora consueta. Vide Psal. xxxi. 6.

fluctus tui super me transierunt.

Per diem mandavit Dominus misericordiam tuam, et nocte canticum ejus mecum : oratio Deo vitæ meæ.

Dicam Deo : Petra mea, quare oblitus es meî? quare tristis incedo, affligente inimico?

Dum me interficerent in ossibus meis, exprobraverunt mihi hostes mei : dicentes totâ die : Ubi est Deus tuus?

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me?

Expecta Dominum, quoniam adhuc confitebor ei, salutibus vultûs mei et Deo meo.

Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.

9. In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.

Apud me oratio Deo vitæ meæ: 10. Dicam Deo: Susceptor meus es.

Quare oblitus es meî? et quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei.

Dum dicunt mihi per singulos dies : Ubi est Deus tuus?

12. Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi; salutare vultûs mei, et Deus meus.

etc. *In voce cataractarum...* ruptis cataractis, obicibusque omnibus; aquis undecumque erumpentibus, ac frementibus. *Omnia excelsa;* omnes gurgites : Hier.

9 *Mandavit* : jussu suo misit : sic Psalm. XLIII. 5. *Qui mandas salutes Jacob. In die... misericordiam... et nocte canticum* : Totâ die beneficia ejus accipio, nocte commemoro.

PSALMUS XLII.

DEPRECATORIUS ET CONSOLATORIUS.

Ejusdem argumenti. Inter infideles agens, Jerusalem et tabernaculum desiderat, eâque spe afflictum animum ac prope jam deficientem erigit. Sine titulo in Heb.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

JUDICA me, Deus, et discerne causam meam degente non sanctâ; à viro iniquo et doloso salva me.

Tu enim, Deus, fortitudo mea, quare projecisti me? quare tristis incedo, affligente inimico?

Mitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa ducent me, et introducent me ad montem sanctum tuum, et in tabernaculum tuum.

Et introibo ad altare Dei, ad Deum lætitiæ et exultationis meæ, et confitebor tibi in citharâ, Deus, Deus meus.

Quare incurvaris, anima

¹ *Discerne...* litem meam cum gente impiâ dirime; vel, meam causam age.

³ *Deduxerunt*: deducunt: Hier.

⁴ *Deum, qui lætificat*: Deum lætitiæ, etc. Hier. quæ in idem recidunt; in juventute autem, fervor et animi novitas, quâ excitatus animus juvenescere et revirescere se sentit. *Confitebor tibi in citharâ*; arrepto, pro more, instrumento musico, tum cupiditatibus in contentum temperatis, quæ vera est musica.

1. JUDICA me, Deus, et discerne causam meam de gente non sanctâ; ab homine iniquo et doloso erue me.

2. Quia tu es, Deus, fortitudo mea, quare me repulisti? et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.

4. Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

Confitebor tibi in citharâ, Deus, Deus meus:

5. Quare tristis es, anima

mea, et quare conturbas me? mea, et quare conturbas me?

Expecta Dominum, quoniam Spera in Deo, quoniam
 niam adhuc confitebor ei, adhuc confitebor illi : salu-
 salutibus vultus mei, et tare vultus mei, et Deus
 Deo meo. meus.

PSALMUS XLIII.

CONSOLATORIUS, PROPHETICUS.

Enumerat populi calamitates, Deumque ex antiquorum beneficiorum recordatione ad succurrendum provocat. Congruit autem persecutioni Antiochi, et Matathiæ temporibus, cum populus confidenter neget se à Deo recessisse. X. 18, 19, etc. Itaque videtur esse propheticus. Neque enim post Esdras fuit ullus Propheta, aut quidquam in canonem Scripturarum insertum. Ita Chrys. et Theodor.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Pro Victorià, filiis Core eruditio.

1. In finem, filiis Core ad intellectum.

DEUS, auribus nostris audivimus; patres nostri nar-
 raverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum,
 in diebus antiquis.

2. DEUS, auribus nostris audivimus; patres nostri
 annuntiaverunt nobis

Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis.

Tu manu tuâ gentes de-
 lesti, et plantasti eos: afflixisti populos, et emisisti eos.

3. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos; afflixisti populos, et expulisti eos.

Non enim in gladio suo possederunt terram, neque brachium eorum salvavit eos; sed dextera tua, et brachium tuum, et lux vultus tui, quia complacuisti in eis.

4. Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos:

Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio

³ *Manus tua*: Tu manu tuâ, etc. Hier.

Tu es ipse rex meus, Deus:
præcipe pro salutibus Jacob.

In te hostes nostros ventilabimus; in nomine tuo conculcabitur adversarios nostros.

Non enim in arcu meo confidam; neque gladius meus salvabit me.

Quia salvasti nos de hostibus nostris: et eos qui oderunt nos confudisti.

In Domino gaudebimus totâ die, et nomini tuo in æternum confitebimur. Semper.

Verùm tu projecisti et confudisti nos, et non egredieris in exercitibus nostris.

Vertisti terga nostra hosti; et qui oderunt nos, diripuerunt sibi.

Dedisti nos quasi gregem ad vorandum, et in gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuum sine pretio, nec grandis fuit commutatio eorum.

vultûs tui, quoniam complacuisti in eis.

5. Tu es ipse rex meus et Deus meus, qui mandas salutes Jacob.

6. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo sperabo, et gladius meus non salvabit me.

8. Salvasti enim nos de affligentibus nos, et odientes nos confudisti.

9. In Deo laudabimur totâ die, et in nomine tuo confitebimur in sæculum.

10. Nunc autem repulisti et confudisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.

11. Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, et qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12. Dedisti nos tanquam oves escarum, et in gentibus dispersisti nos.

13. Vendidisti populum tuum sine pretio, et non fuit multitudo in commutationibus eorum.

⁵ *Qui mandas salutes Jacob.* Qui jussu suo mittit. suprâ xli. 9.

¹⁰ *In virtutibus...* in exercitibus. Non jam te ducem habebimus, ut olim.

¹³ *Sine pretio:* id est, vili pretio. *Et non fuit multitudo:* nec cùm venirent, multi fuerunt licitantes. Vilia mancipia, ac nullius pretii. De venditis autem Judæis Antiochi jussu, vide 2. Mac. v. 14. viii. 14.

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris ; subsannationem et irrisum his qui erant in circuitu nostro.

Posuisti nos similitudinem in gentibus , commotionem capitis in tribubus.

Totâ die confusio mea contra me, et ignominia faciei meæ cooperuit me.

A voce exprobrantis, et blasphemantis, à facie inimici et ultoris.

Omnia hæc venerunt super nos, et obliti non sumus tuî; nec mentiti sumus in pacto tuo.

Non est conversum retro cor nostrum; nec declinaverunt gressus nostri à semitâ tuâ.

Quoniam dejecisti nos in

14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem et derisum his, qui sunt in circuitu nostro.

15. Posuisti nos in similitudinem gentibus; commotionem capitis in populis.

16. Totâ die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meæ cooperuit me.

17. A voce exprobrantis et obloquentis, à facie inimici et persecutis.

18. Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, et iniquè non egimus in testamento tuo.

19. Et non recessit retro cor nostrum, et declinasti semitas nostras à viâ tuâ.

20. Quoniam humiliasti

¹⁴ *Opprobrium vicinis...* Ex historiâ Machabæorum apparet non Græcis modò, sed Syris, Ammonitis, Idumæis, Judæos ludibrio fuisse.

¹⁶ *Contra me est.* Quisque commemorat peccata, non tantum universæ plebis, sed etiam sua.

¹⁸ *Nec obliti sumus te.* Hæc nullis temporibus congruere possunt, præterquàm Machabaicis. Captivitatis enim tempore pro idololatriâ pœnas dabant, idque confitebantur palam. IV. Reg. xvii. 7, 19. Et II. Esdræ passim: Dan. ix, 5, 6, etc.

¹⁹ *Et declinasti:* nec declinasti, suppletâ negatione quæ est in antecedentibus, juxta consuetudinem sermonis hebraici. *Nec declinasti;* nec declinare permisisti; alius hebraismus: at Hier. nec declinaverunt gressus nostri, etc.

²⁰ *Humiliasti...* dejecisti in loco draconum. Idem. In desertis quò confugit Matathias cum filiis, ubi inter feras et serpentes agebant. I. Mach. ii. 28, 31. Item II. Mach. v. 27.

loco draconum, et operuisti nos umbrâ mortis.

Si oblitus sumus nominis Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum :

Numquid non Deus investigabit istud ? ipse enim novit cogitationes cordis.

Quoniam propter te mortificati sumus totâ die; reputati sumus ut grex occisionis.

Consurge, quare dormitas, Domine? evigila, quare projicis nos in sempiternum ?

Quare faciem tuam abscondis ? oblivisceris afflictiones et angustias nostras.

Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra; adhæsit terræ venter noster.

Surge, auxiliare nobis, et redime nos propter misericordiam tuam.

nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis.

21. Si oblitus sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum :

22. Nonne Deus requireret ista ? ipse enim novit abscondita cordis.

Quoniam propter te mortificamur totâ die; æstimati sumus sicut oves occisionis.

23. Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, et ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ et tribulationis nostræ ?

25. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra; conglutinatus est in terra venter noster.

26. Exurge, Domine, adjuva nos, et redime nos propter nomen tuum.

PSALMUS XLIV.

HISTORICUS, PROPHETICUS.

Cùm Salomon duceret filiam Pharaonis, III. Reg. 11. 1. hujus epithalamium ab aliquo illius temporis Prophetâ editum, atque ipsi regi nuncupatum; Coritis denique præstantissimis cantoribus traditum, ut Regis nuptias celebrarent. Neque abnuerim hæc à sancto Davide prophetico spiritu cani potuisse, quippe qui intellexeret Christum ipsum in Salomone suo figuratum. Utenumque est, liquet harum nuptiarum specie, ut in Canticis Canticorum, Christi et Ecclesiæ conjunctionem manifestè canit; Ecclesiæ autem ex gentibus vocatæ, cùm sit uxor alienigena. Hinc Chrysostomus hunc Psalmum interpretans sic oritur: Velim hinc adesse nobiscum omnes et Judæos et Gentiles, atque audire prolatum ab antiquis adeoque à Ju'æis licet inimicis, de Christo testimonium. Adeo apertè hinc Psalmus Christi mysteria atque victorias, ipsamque etiam divinitatem sonat.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro liliis filiorum Core, eruditionis Canticum amantissimi.

1. In finem, pro iis qui commutabuntur, filii Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

ERUCTAVIT cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi; lingua mea stylus scribæ velocis.

2. ERUCTAVIT cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus scribæ, velociter scribentis.

¹ Pro iis qui commutabuntur. Pro liliis: Hier. *Sosannim*: Heb. quod alii instrumentum musicum exponunt: alii principium cantilenæ. Pro dilecto, *Jedidoth*: amorum: Heb. amantissimi: Hier. nempe Salomonis, qui etiam amabilis Domino divinius vocatus est: II. Reg. 11. 25. Heb. *Jedidiah*.

² *Eructavit cor meum verbum bonum*: Erumpit verbum illud ex corde meo impetu prophetico, impellente spiritu, cujus etiam vim calami velocis similitudo designat. Sic Baruch Jerem. xxxvii. 18. de prophetiâ sic ait: *Ex ore suo loquebatur, quasi legens ad me,*

Decore pulchrior es filii hominum; effusa est gratia in labiis tuis : propterea benedixit tibi Deus in æternum.

Accingere gladio tuo super femur, fortissime, gloriâ tuâ et decore tuo.

Et decore tuo prosperè

3. Speciosus formâ præ filii hominum, diffusa est gratia in labiis tuis : propterea benedixit te Deus in æternum.

4. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

5. Specie tuâ et pulchri-

omnes sermones istos : ut non ipse componere, sed à Deo tradita legere videretur; hinc illa celeritas. Itaque hujus Psalmi scriptor sic à spiritu agebatur, quo loco Chrysostomus: Spiritu plenus spiritualia profudit; talia eructavit, qualia comedit. Dico non à verbo dicere, sed à dicere. Opera mea, prophetiam ipsam, sacrumque canticum. Regi : Salomoni dictum : sic enim inscriptum videmus : pro dilecto.

³ *Speciosus formâ... Diffusa est gratia in labiis tuis : pulchritudo tua, rex Christe, præstantior, et spiritus prophetiæ datus est in labiis tuis. Ch. Propterea : eò quod : Heb. Præclarè Aug. hic : Nobis credentibus, ubique sponus pulcher occurrat, pulcher in cælo, pulcher in terrâ, pulcher in utero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher invitans ad vitam, pulcher non curans mortem, pulcher deponens animam, pulcher recipiens, pulcher in ligno, pulcher in sepulcro, pulcher in cælo, pulcher in intellectu : summa enim et vera pulchritudo justitia est... si ubique justus, ubique decorus.*

⁴ *Accingere gladio. Jam aggreditur Christi pugnas atque victorias. Potentissime : fortissime : Hier.*

⁵ *Specie tuâ et pulchritudine tuâ : gloriâ et decore tuo : Hier. qui etiam ad versum præcedentem refert, ut et Chrys. et alii. Intende : arma expedi, ipsam scilicet pulchritudinem tuam, ipsam mansuetudinem, atque justitiam, quâ cuncta ad te trahes : ut statim subditur ; prosperè procede : ascende : Hier. quasi in currum. Regna, populis ultro, atque ipso amore tuî ad pedes ruituris.*

..... Victorque volentes
Per populos dat jura. *Georgic. lib. iv.*

Unde subdit : *propter veritatem et mansuetudinem, et justitiam : regnum florentissimum quod ipsâ veritate, ipsâ clementiâ, ipsâ justitiâ viget, ac valet. His enim maximè commendatur Christi regnum atque Evangelium, patefactâ veritate, peccatorum indulgentiâ, inductâ in hominum mores verâ æternâque justitiâ. Adverte autem*

ascende, propter verbum
veritatis et mansuetudinem
justitiæ, et docebit te terri-
bilia dextera tua.

Sagittæ tuæ acutæ, po-
puli sub te cadent, in corde
inimicorum regis.

tudine tuâ intende, prospere
procede, et regna,

Propter veritatem et
mansuetudinem, et justiti-
am; et deducet te mirabi-
liter dextera tua.

6. Sagittæ tuæ acutæ, po-
puli sub te cadent, in corda
inimicorum regis. 7. Sedes

quàm admirandum victorem hîc concinnet spiritus, miscens gla-
dio, sagittis, armis omnigenis ac bellis, mansuetudinem ac pulchri-
tudinem; et quem nunc minacem atque terribilem, eundem mox
x. 9. myrrhâ manantem ostendit et unguentis delibutum, neque ex
casuris ferum, sed ex domibus eburneis magnificentem, ac splendentem
educit; his autem adumbrat verum Salomonem, verum pacificum
Christum, ipsâ scilicet cælestis doctrinæ veritate, ipsâ divini amo-
ris suavitate victorem. Chrys. *Et deducet te mirabiliter*: non tantum
admirari oportet quod res præclaras, sed quod præter hominum
expectationem opinionemque gesserit; nec tantum mira, sed etiam
mirabili modo, dum morte mortem, ligno lignum, maledicto ma-
ledictum, esu esum solvit, ac sanat. Chrysost. At Hier. cum Heb.
legit: *Docebit te terribilia dextera tua*; sunt enim terribilia et hor-
renda quæ gessit: mortem expugnavit, perfregit inferos, cælum
aperuit, dejecit demones, orbem perdomuit, imis summa miscuit.
Idem Chrys. *Dextera tua*: potentia tua: ipsa tibi vis tua ac poten-
tia sufficit, nullius indiga auxilii: Idem. Atqui addit sagittas, gla-
dium, arma, figuratè: cum interim significet ipsum solo decore,
solâ suavitate atque justitiâ victorem futurum.

6 *Sagittæ tuæ acutæ*: verbum tuum efficax et penetrabile. His sa-
gittis Paulum superbientem ac sævientem dejecisti. *Populi sub te
cadent*: Interposita parenthesis, sive hyperbaton, seu trajectio.
Ordo enim erat *sagittæ tuæ acutæ in corda*: jactæ scilicet. Sed
interjectum illud *populi sub te cadent*: quasi festinante vatis calamo
ad amplitudinem tantæ victoriæ describendam. *Populi sub te ca-
dent*: unde illud: *Fortium dividet spolia*: Isa. LIII. 12. *Cadent*: ul-
tro colla subdent. *In corda inimicorum*: ut doceat quàm certi sint
ictus. Melius; eorum qui antea inimici erant, cor tetigit, non ut
interficeret, sed ut ad se pertraheret: *Omnia enim traham ad
meipsum*, inquit, Joan. XII. 32. Chrys.

7 *Sedes tua Deus*: ð Deus! Oð: vocandi casu, ut ipse Aquila ver-

intrinsecus ; fasciis aureis vestita est.

In scutulatis ducetur ad regem : virgines sequentur eam amicæ ejus ; ducentur illuc.

Ducentur in lætitiis et exultatione ; ingredientur thalamum regis.

Pro patribus tuis erunt filii tui : ponas eos principes in universâ terrâ.

Recordabor nominis tui in omni generatione et generatione.

Propterea populi confitebuntur tibi in sæculum , et in æternum.

filix regis ab intus , in fimbriis aureis 15. Circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam ; proximæ ejus afferentur tibi.

16. Afferentur in lætitiâ et exultatione ; adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii : constitues eos principes super omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generationem et generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum , et in sæculum sæculi.

¹⁵ *Circumamicta varietatibus* : in scutulatis ducetur ad regem : virgines sequentur eam amicæ ejus ; ducentur illuc. Sic distinguendum cum Hier. et Heb. Solebant sponsæ addere coevas virgines , ut fidissimas carissimasque comites ; quod ad Græcos permeavit , teste Theocrito , Id. 18. de Helenæ nuptiis ; quo de ritu fusius dicemus in Cantica. Scutulatæ autem vestes , sunt vestes versicolores , opere plumario , textæ , vel acu pictæ : spirituali sensu ; decor Ecclesiæ iustus ex inhabitante Spiritu ; quo ex fonte varia dona explendescunt in oculos omnium.

¹⁶ *Templum* : quæ vox et palatium sonat.

¹⁷ *Pro patribus tuis nati sunt...* pro patribus tuis erunt : Hier. Ad Salomonem hæc , ac sub ejus personâ ad Christum diriguntur. Est enim pronomen masculinum : sensus autem est ; nascentur tibi filii , qui avorum nomen ac titulos suppleant. *Constitues eos principes* : et hoc ad regium decus pertinet , ut è stirpe regiâ exteris quoque reges dentur : hoc autem non contigit Salomoni , sed Christi Apostoli orbi terrarum principes ducesque dati sunt.

¹⁸ *Memores erunt nominis tui* : ô Salomon , seu potius , ô Christe. *Confitebuntur tibi* ; laudabunt te ; quæ vox rarò de homine usurpatur.

PSALMUS

 PSALMUS XLV. EUCHARISTICUS.

Fictis hostibus, et pace partâ. Vide II. Reg. viii. et I. Par. xviii.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, filiorum Core pro juventutibus Canticum.

1. In finem, filiis Core, pro arcanis Psalmus.

DEUS nostra spes et fortitudo; auxilium in tribulationibus inventus es validum.

2. DEUS noster refugium et virtus; adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis.

Ideo non timebimus cum fuerit translata terra, et concussi montes in corde maris.

3. Propterea non timebimus dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris.

Sonantibus et intumescantibus gurgitibus ejus, et agitatibus montibus in potentia ejus. Semper.

4. Sonuerunt et turbatæ sunt aquæ eorum; conturbati sunt montes in fortitudine ejus.

Fluminis divisiones lætificant civitatem Dei; sanctum tabernaculum Altissimi.

5. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei; sanctificavit tabernaculum suum Altissimi.

¹ *Pro arcanis*: juventutibus: Hier. Quidam exponunt, ad virginum vocem, seu acutam symphoniam. Alii vocem *Halamoth* pro instrumento musico accipiunt. Vide I. Par. xv. 16.

² *Quæ invenerunt...* auxilium in tribulationibus inventus es validum: Hier.

⁴ *Sonuerunt*: sonabunt: Heb. *Aquæ eorum*: ejus: Heb. maris scilicet, de quo etiam: *in fortitudine ejus*: sonantibus et intumescantibus gurgitibus: Hier. supple; *non timebimus*, ex v. 3. sensusque est, non conturbabimur, nec si tellus tremat: v. 3. nec si exundent maria, v. 4.

⁵ *Impetus*: divisiones: Hier. rivuli: Heb. non illi fluctus concitati civitatem Dei circumstrepunt, sed aquæ Gehon et Siloe leniter fluentes (ut est Isa. viii. 6.) irrigant eam, quæ est tabernaculum Altissimi.

Deus in medio ejus, non commovebitur; auxiliabitur ei Deus in ipso ortu matutino.

Conturbatæ sunt gentes, concussa sunt regna: dedit vocem suam, prostrata est terra.

Dominus exercituum nobiscum; protector noster Deus Jacob. Semper.

Venite, et videte opera Domini; quantas posuerit solitudines in terrâ.

Compescuit bella usque ad extremum terræ, arcum confringet, et concidet hastam; plaustra comburet igni.

Cessate, et cognoscite quoniam ego Deus; exaltabor in gentibus; et exaltabor in terrâ.

Dominus exercituum nobiscum; fortitudo nostra Deus Jacob. Semper.

6. Deus in medio ejus, non commovebitur; adjuvabit eam Deus manè diluculo.

7. Conturbatæ sunt gentes, et inclinata sunt regna; dedit vocem suam, mota est terra.

8. Dominus virtutum nobiscum; susceptor noster Deus Jacob.

9. Venite, et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram; 10. Auferens bella usque ad finem terræ.

Arcum conteret et confringet arma, et scuta comburet igni.

11. Vacate, et videte quoniam ego sum Deus; exaltabor in gentibus, et exaltabor in terrâ.

12. Dominus virtutum nobiscum; susceptor noster Deus Jacob.

⁶ *Deus in medio ejus; ideo non commovebitur, ipsa civitas: verb. femin. manè diluculo: velociter; studiosè: Theodor.*

⁷ *Dedit vocem suam: Deus intonuit: hinc tanti motus. Mota est terra: liquescit, defluit.*

⁹ *Quæ posuit prodigia: quantas posuerit solitudines: Hier. quas devastationes fecerit in terrâ hostili.*

¹⁰ *Auferens bella; non tantum bella movet, sed cessare facit, ut vult, atque ad extremos orbis relegat fines. Confringet arma; hastam: Hier. Scuta: currum: Heb. En altissima pax, contritis combustisque omnibus instrumentis bellicis.*

¹¹ *Vacate, et videte; cessate et cognoscite: Hier. Otio pacis à Deo concessæ utimini ad eum cogitandum et admirandum.*

PSALMUS XLVI.

LAUDIS ET EXULTATIONIS : PROPHETICUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, filiorum Core Psalmus.

1. In finem, pro filiis Core
Psalmus.

OMNES populi, plaudite
manibus; jubilate Deo in
voce laudis.

2. OMNES gentes, plaudite
manibus; jubilate Deo in
voce exultationis.

Quoniam Dominus altis-
simus, terribilis; rex magnus
super omnem terram.

3. Quoniam Dominus ex-
celsus, terribilis; rex ma-
gnus super omnem terram.

Congregavit populos sub-
ter nos, et tribus sub pe-
dibus nostris.

4. Subjecit populos nobis,
et gentes sub pedibus nos-
tris.

Elegit nobis hæreditatem
nostram; gloriam Jacob
quam dilexit. Semper.

5. Elegit nobis hæredita-
tem suam, speciem Jacob
quam dilexit.

Ascendit Deus in jubilo,

6. Ascendit Deus in ju-

¹ *Gentes* : populi : Hier. sic ψ . 4. quâ voce etiam gentes sive eth-
nici comprehenduntur, ut patet ex χ . 9. *Jubilate Deo* : Jubilus ἀλα-
λασμός, vox vincentis : triumphalis hymnus cum tubarum clangore.
Theodor. hic et alibi passim; quod et Deo triumphatori, et mortis
victori Christo congruit; voce etiam Evangelii longè latèque pervaga-
tâ.

⁵ *Elegit... hæreditatem suam* : nostram : Hier. terram quam nobis in
hæreditatem dedit; hanc elegit nobis pulcherrimam, lacte ac melle
manantem : studio et consilio, non casu aut fortè oblatam. *Speciem
Jacob* : gloriam : Hier. Eadem vox Heb. Amos vii. 7. ubi Vulg. ver-
tit superbiam Jacob, id est gloriam Jacob : ipsam Jerusalem quâ ma-
ximè Israeliticus populus gloriatur.

⁶ *Ascendit Deus...* ascendit arca in Jerusalem cum cantu. Prophe-
ticè, ascendit Christus in cœlum; non dicit assumptum, tanquam
alienis viribus, sed ascendit vi suâ; Chrys.

Dominus in voce buccinæ. bilo, et Dominus in voce tubæ.

Canite Deo, canite: canite regi nostro, canite.

7. Psallite Deo nostro, psallite; psallite regi nostro, psallite.

Quia rex universæ terræ Deus; canite eruditè.

8. Quoniam rex omnis terræ Deus; psallite sapienter.

Regnavit Deus super gentes; Deus sedet super thronum sanctum suum.

Regnabit Deus super gentes; Deus sedet super sedem sanctam suam.

Principes populorum congregati sunt, populus Dei Abraham: quoniam dii, scuta terræ, vehementer elevati sunt.

10. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ vehementer elevati sunt.

⁸ *Psallite sapienter*: eruditè: Hier. sive ipsa carmina, sive artem canendi spectes.

¹⁰ *Principes populorum*: gentium. *Congregati sunt cum Deo Abraham*: cum populo Dei Abraham; Heb. Principes universi orbis cum populis suis undique congregati, ut per Evangelium cum Abramidis catholicam conflent Ecclesiam. *Congregati sunt ut sint populus Dei Abraham*, quod magis congruit: Hier. *Dii fortes terræ...* Dei est protectio terræ: vehementer elevatus est: Heb. Dei fortes (Θεῶν, genitivo casu) valde elevati sunt super terram: 70. Israelitæ scilicet, quos Deus roborat. Pro *Dei*, genitivo casu, repositum *dii* nomin. plurali: hinc Vulg. *dii fortes terræ*: sensusque sit: ille populus Dei, illi scilicet, quos Deus facit deos et validos, valde *elevati sunt*; virtutibus aucti atque honoribus.

PSALMUS XLVII. EUCHARISTICUS.

*Jerusalem sancta et à Deo protecta, fuso Sennacheribo. IV. Reg. xviii.
xix. et II. Paral. xxxii.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum Psalmi filiorum Core.

1. Psalmus cantici filiis Core,
secundà sabbati.

MAGNUS Dominus, et
laudabilis nimis; in civitate
Dei nostri, in monte sancto
ejus.

2. MAGNUS Dominus, et
laudabilis nimis; in civitate
Dei nostri, in monte sancto
ejus.

Specioso germine gaudio
universæ terræ, monti Sion,
lateribus aquilonis, civita-
tulæ regis magni.

3. Fundatur exultatione
universæ terræ mons Sion,
latera aquilonis, civitas
regis magni.

Deus in domibus ejus;
agnitus est in auxiliando.

4. Deus in domibus ejus
cognoscetur, cum suscipiet
eam.

Quia ecce reges congre-

5. Quoniam ecce reges

¹ *Secundà sabbati*: deest Heb. *Filiis Core*: qui non tantum sub Davide, sed etiam diutissime sub secutis regibus ipsoque Ezechiâ, cantandi officio præfuerunt. *II. Par. xx. 19. xxxi. 14.*

³ *Fundatur exultatione*: Universa terra, maxime verò terra Israelis exultat, firmato monte Sion. At Hier. specioso germine, etc. *ev-g'or*: 70. quod est, firmis radicibus: unde Vulgata vertit: *fundatur*: Heb. verò pulchro situ, sive, ut aiunt, climate. *Latera aquilonis*; sic designatur Jerusalem; *Sedebo in monte testamenti*, in ipso templi loco, *in lateribus aquilonis*; in ipsâ urbe Jerosolymâ: Isa. xiv. 13. *Civitas regis magni*: Dei scilicet: sic enim vocatur à Christo: Matt. v. 35, sensus ergo est; mons Sion, in cujus aquilonari latere, Jerusalem urbs magni regis est, seu ipsius Dei, elegans est regio, gaudium, atque ornamentum universæ terræ.

⁴ *In domibus*: palatiis, Heb. *Cognoscetur*: cognitus est Hier. *Cum suscipiet...* in auxiliando: Hier. Deus in eâ notus est auxiliis que ipsi præbuit.

⁵ *Reges*: Sennacheribo subditi vel fœderati. *Terræ*: deest Heb.

gati sunt; venerunt simul. terræ congregati sunt; con-
venerunt in unum.

Ipsi videntes sic obstu- 6. Ipsi videntes sic ad-
perunt; conturbati sunt, mirati sunt, conturbati
admirati sunt. sunt, commoti sunt; 7. Tre-
mor apprehendit eos.

Horror possedit eos ibi,
dolor quasi parturientis.

In vento uredinis, con-
fringes naves Tharsis.

Ibi dolores ut parturien-
tis. 8. In spiritu vehementi
conteres naves Tharsis.

Sicut audivimus, ita vi-
dimus in civitate Dei exer-
cituam, in civitate Dei nostri;
Deus fundavit eam usque
in æternum. Semper.

9. Sicut audivimus, sic
vidimus in civitate Domini
virtutum, in civitate Dei
nostri; Deus fundavit eam
in æternum.

Æstimavimus, Deus, mi-

10. Suscepimus, Deus,

Convenerunt in unum: transierunt simul: Heb. flumen Euphratem.

⁶ *Ipsi videntes*: quâ vi Deus tueatur Jerusalem, *admirati sunt*,
etc.

⁷ *Ibi dolores*: distingue, ut apud Hier. horror possedit eos ibi;
dolor quasi parturientis, cæsis scilicet repente exercitibus.

⁸ *In spiritu vehementi... naves Tharsis*: magni maris. Sensus est:
qualis ventus vehemens conterit naves magni maris, talis est Dei vis
tuentis Jerusalem, et hostilem exercitum dissipantis.

⁹ *Sicut audivimus*. Prophetia Isaïæ videtur hîc notari: sensusque
est: sicut audivimus ab Isaïâ prophetatum, fore ut obsidio mirabi-
liter solveretur, ac Sennacheribi dux Rabsaces, ejusque exercitus
cæderetur; sic impletum vidimus. Isa. xxxvii. 21. et IV. Reg. xix. 20.
etc. Quâ figurâ cœlestis Jerusalem incolæ et ipsi canunt: *Sicut audi-
vimus*, ex audita fidei, Gal. iii. 2, 5. *sic vidimus*, jam sublato velo,
atque apertâ Dei facie. *Deus fundavit eam*... Nihil habet metuendum,
tanto exempta periculo. Prophetice, de Ecclesiâ fundatâ super pe-
tram, ideoque inconcussâ, Matth. xvi. 18. Præclare Aug. hîc: *Sed
fortè ista civitas quæ mundum tenuit*, (Ecclesia catholica) *aliquando
evertetur. Absit; Deus fundavit eam in æternum. Si ergo eam Deus
fundavit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?* (in Ps.
xlvii. n. 7.)

¹⁰ *Suscepimus... misericordiam... in medio templi tui*. Prophetia
Isaïæ salutem pollicentis delata est in publico cœtu ad Ezechiam in
templo orantem. Isa. xxxvii. 14.

sericordiam tuam, in medio templi tui.

Secundùm nomen tuum, Deus, sic laus tua usque ad extremum terræ; justitiâ repleta est dextera tua.

Lætetur mons Sion, exultent filiæ Judæ, propter judicia tua.

Circumdate Sion, et circuite eam, numerate turres ejus.

Ponite cor vestrum in manibus ejus; separate palatia ejus, ut enarretis in generatione novissimâ.

Quia ipse est Deus, Deus noster in sæculum, et in perpetuum; ipse erit dux noster in morte.

misericordiam tuam, in medio templi tui.

11. Secundùm nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terræ; justitiâ plena est dextera tua.

12. Lætetur mons Sion, et exultent filiæ Judæ, propter judicia tua, Domine.

13. Circumdate Sion, et complectimini eam; narrate in turribus ejus.

14. Ponite corda vestra in virtute ejus, et distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie alterâ.

15. Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, et in sæculum sæculi: ipse reget nos in sæcula.

¹¹ *Secundùm nomen tuum...* Quanta est excellentia nominis tui, tanta et laus tua ubique diffunditur.

¹² *Exultent filiæ Judæ:* oppida vicina Jerosolymis, quorum urbs sancta metropolis, ac more Hebræorum, eâ liberatâ, ad exultationem meritò provocantur.

¹³ *Complectimini...* circuite: Hier. *Narrate...* numerate turres: idem.

¹⁴ *In virtute...* in mœnibus ejus: Hier. *Distribuite domos ejus:* dividite vos ad eas spectandas, quasi civitate in partes distributâ: attollite palatia ejus: Heb. Videte quàm excelsa sint; admiramini quàm integra et illæsa sint omnia, turres, muri, domus, post tantam vim hostilem.

¹⁵ *In sæcula:* super mortem: Heb. usque ad mortem.

gati sunt; venerunt simul. terræ congregati sunt; con-
venerunt in unum.

Ipsi videntes sic obstu- 6. Ipsi videntes sic ad-
perunt; conturbati sunt, mirati sunt, conturbati
admirati sunt. sunt, commoti sunt; 7. Tre-
mor apprehendit eos.

Horror possedit eos ibi,
dolor quasi parturientis.

In vento uredinis, con-
fringes naves Tharsis.

Sicut audivimus, ita vi-
dimus in civitate Dei exer-
cituum, in civitate Dei nostri;
Deus fundavit eam usque
in æternum. Semper.

Æstimavimus, Deus, mi-

Ibi dolores ut parturien-
tis. 8. In spiritu vehementi
conteres naves Tharsis.

9. Sicut audivimus, sic
vidimus in civitate Domini
virtutum, in civitate Dei
nostri; Deus fundavit eam
in æternum.

10. Suscepimus, Deus,

Convenerunt in unum: transierunt simul: Heb. flumen Euphratem.

⁶ *Ipsi videntes*: quâ vi Deus tueatur Jerusalem, *admirati sunt*,
etc.

⁷ *Ibi dolores*: distingue, ut apud Hier. horror possedit eos ibi;
dolor quasi parturientis, cæsis scilicet repente exercitibus.

⁸ *In spiritu vehementi... naves Tharsis*: magni maris. Sensus est:
qualis ventus vehemens conterit naves magni maris, talis est Dei vis
tuentis Jerusalem, et hostilem exercitum dissipantis.

⁹ *Sicut audivimus*. Prophetia Isaïæ videtur hîc notari: sensusque
est: sicut audivimus ab Isaïâ prophetatum, fore ut obsidio mirabi-
liter solveretur, ac Sennacheribi dux Rabsaces, ejusque exercitus
cæderetur; sic impletum vidimus. Isa. xxxvii. 21. et IV. Reg. xix. 20.
etc. Quâ figurâ cœlestis Jerusalem incolæ et ipsi canunt: *Sicut audi-
vimus*, ex auditu fidei, Gal. iii. 2, 5. *sic vidimus*, jam sublato velo,
atque apertâ Dei facie. *Deus fundavit eam*... Nihil habet metuendum,
tanto exempta periculo. Propheticè, de Ecclesiâ fundatâ super pe-
tram, ideoque inconcussâ, Matth. xvi. 18. Præclarè Aug. hîc: *Sed
fortè ista civitas quæ mundum tenuit*, (Ecclesia catholica) *aliquando
evertetur. Absit; Deus fundavit eam in æternum. Si ergo eam Deus
fundavit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?* (in Ps.
xlvii. n. 7.)

¹⁰ *Suscepimus... misericordiam... in medio templi tui*. Prophetia
Isaïæ salutem pollicentis delata est in publico cœtu ad Ezechiam in
templo orantem. Isa. xxxvii. 14.

sericordiam tuam, in medio templi tui.

Secundum nomen tuum, Deus, sic laus tua usque ad extremum terræ; justitiâ repleta est dextera tua.

Lætetur mons Sion, exultent filiae Judæ, propter judicia tua.

Circumdate Sion, et circuite eam, numerate turres ejus.

Ponite cor vestrum in manibus ejus; separate palatia ejus, ut enarretis in generatione novissimâ.

Quia ipse est Deus, Deus noster in sæculum, et in perpetuum; ipse erit dux noster in morte.

misericordiam tuam, in medio templi tui.

11. Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terræ; justitiâ plena est dextera tua.

12. Lætetur mons Sion, et exultent filiae Judæ, propter judicia tua, Domine.

13. Circumdate Sion, et complectimini eam; narrate in turribus ejus.

14. Ponite corda vestra in virtute ejus, et distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie alterâ.

15. Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, et in sæculum sæculi: ipse reget nos in sæcula.

¹¹ *Secundum nomen tuum...* Quanta est excellentia nominis tui, tanta et laus tua ubique diffunditur.

¹² *Exultent filiae Judæ:* oppida vicina Jerosolymis, quorum urbs sancta metropolis, ac more Hebræorum, eâ liberatâ, ad exultationem meritò provocantur.

¹³ *Complectimini...* circuite: Hier. *Narrate...* numerate turres: idem.

¹⁴ *In virtute...* in mœnibus ejus: Hier. *Distribuite domos ejus:* dividite vos ad eas spectandas, quasi civitate in partes distributâ: attollite palatia ejus: Heb. Videte quàm excelsa sint; admiramini quàm integra et illæsa sint omnia, turres, muri, domus, post tantam vim hostilem.

¹⁵ *In sæcula:* super mortem: Heb. usque ad mortem.

PSALMUS XLVIII. MORALIS.

Vanitatem divitiarum, mortis inevitabili necessitate, vitæque futuræ spe, demonstrat, adversus eos qui divitiis superbiunt; ̄. 7. Obscurissimus Psalmus, atque ideo instar ænigmatiis propositus; ̄. 5: cujus eruto sensu, doctrina fit gratior, lucis instar emergentis è tenebris.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, filiorum Core Psalmus.

1. In finem, filiis Core Psalmus.

AUDITE hæc, omnes populi; auribus percipite, universi habitatores occidentis.

2. AUDITE hæc, omnes gentes; auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

Tam filii Adam, quàm filii singulorum; simul dives et pauper.

3. Quique terrigenæ, et filii hominum; simul in unum dives et pauper.

Os meum loquetur sapientias, et meditatio cordis mei prudentias.

4. Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam.

Inclinabo ad parabolam aurem meam; aperiam in citharâ ænigma meum.

5. Inclinabo in parabolam aurem meam; aperiam in psalterio propositionem meam.

² *Audite.* Magna locuturus, attentum auditorem facit. *Omnes gentes...* Omnes homines convocat, communem omnium de divitiis errorem damnaturus; rursus autem attentos facit; dicturus enim est tanto cœtu digna.

³ *Terrigenæ:* filii hominis: Heb. ut se Christus vocabat: plebeii. *Filii hominum:* filii viri: Heb. nobiles. *Dives et pauper;* quasi diceret, utrosque docturus sum.

⁵ *In parabolam...* in psalterio propositionem... In citharâ ænigma meum: Hier. ex antiquis moribus; sic enim Job assumit parabolam: xxvii. 1. etc. *Sed et regina Saba venit tentare Salomonem in ænigmatibus;* III. Reg. x. 1. et hoc pertinet ad conciliandam auditorum attentionem.

Quare timebo in diebus mali? iniquitas calcanei mei circumdabit me?

Qui fiduciam habent in fortitudine suâ, et in multitudine divitiarum suarum superbiunt.

Fratrem redimens non redimet vir; nec dabit Deo propitiationem pro eo.

Neque pretium redemptionis animæ eorum; sed quiescet in sæcula.

Et vivet ultra in sempiternum, et non videbit interitum.

6. Cur timebo in die malâ? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

7. Qui confidunt in virtute suâ, et in multitudine divitiarum suarum gloriantur.

8. Frater non redimit, redimet homo; non dabit Deo placationem suam.

9. Et pretium redemptionis animæ suæ, et laborabit in æternum, 10. Et vivet adhuc in finem.

6 *Cur timebo in die malâ?* in diebus mali: Hier. mortis scilicet. *Iniquitas calcanei mei...* finis mei seu mortis; quòd pedes extrema sint pars corporis, ut mors totius vitæ: quo ferè sensu dicimus à capite ad calcem, ab initio ad finem. Iniquitas autem mortis hîc dicitur, memoria flagitiorum ac scelerum; sensusque est: cur, quærendo divitias, id agam, ut amaram mihi mortem arcessam, vel ipsarum desiderio, vel conscientia scelerum quibus paratæ sunt? Quò mihi divitiæ, si is earum fructus, ut tristius peream, sic Eccli. xli. **I.** *O mors, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in divitiis suis!* unde sequitur:

7 *Qui confidunt...* supple: illi timeant mortem, qui reponunt fiduciam: *in virtute suâ:* in opibus.

8 *Frater non redimit...* redimet homo: supple. non; ex consuetudine sermonis hebraici: non redimit frater; non homo quivis. Clarius apud Hier. fratrem redimens, non redimet vir: nemo fratrem à morte redimet. *Non dabit Deo placationem suam:* propitiationem pro eo; nullo sacrificio liberabit quis ægrotum ac moriturum, non frater, quantumvis pius, ac potens; non alius quivis hominum.

9 *Et pretium redenuktionis...* supple. nemo dabit: at Heb. aliter: pretiosa est redemptio animæ ipsorum, id est, pretiosior quàm ut homo id præstare possit. Hinc inutilitas divitiarum, quòd hominis morientis salutem nemo à Deo ullo pretio redimat. *Laborabit in æternum:* homo scilicet: vanus et cassus labor mortem deprecantis. At

Cùm viderit sapientes
morientes; simul insipiens
et indoctus peribunt, et
derelinquent alienis divitias
suas.

Interiora sua domus suas
in sæculo, tabernacula sua
in generatione et genera-
tione; vocaverunt nomi-
nibus suis terras suas.

Et homo in honore non
commorabitur, et similatus
est jumentis, et exæquatus
est.

11. Non videbit interi-
tum, cùm viderit sapientes
morientes; simul insipiens
et stultus peribunt.

Et relinquent alienis di-
vitias suas; 12. Et sepulcra
eorum domus illorum in
æternum.

Tabernacula eorum in
progenie, et progenie; vo-
caverunt nomina sua in
terris suis.

13. Et homo, cùm in
honore esset, non intellexit;
comparatus est jumentis
insipientibus, et similis
factus est illis.

Hier. quiescet in sæcula, seu quod idem, cessabit, desinet: Heb. hoc est, homo quantumvis opulentus, necessariò deficiet; mors inevitabilis.

¹⁰ et ¹¹ *Et vivet adhuc in finem*: [11.] *Non videbit interitum...* Ironice, quasi diceret, an putabit se perpetuò victurum, [11.] et non visurum interitum? *cùm viderit sapientes morientes*, et commune omnium fatum? Quatuor postremos versus ad Christum Patres referunt, ut sensus sit, nemo purus homo fratrem redimit, sed tantùm ille homo qui etiam Deus est. Memorant etiam interpretes R. Mosen Hazardan, qui verba hæc vers. 9. et 10. *Desinet in sæculum et vivet in æternum*, de rege Messia intelligit, qui pro redemptione fratrum mortuus, postea in æternum vivat, uti prædictum ab Isaiâ, LIII. 10.

¹² *Nomina sua...* vocaverunt nominibus suis terras suas: Hier. quibus scilicet terris inhumanatur, de iis enim agitur; dicetur autem, hoc est sepulcrum hujus et hujus: hoc unum supererit, nec quidquam reliqui præter sepulcrum, et inanem memoriam.

¹³ *Non intellexit*: non cogitat unde illi omne decus. At Hier. in honore non commorabitur. *Comparatus est jumentis...* *Unus enim interitus hominis et jumentorum*: Ecc. III. 19. Quoad temporalia,

Hæc est via insipientiæ eorum, et post eos juxta os eorum current. Semper.

Quasi grex in inferno positi sunt; mors pascet eos, et subjicient eos recti in matutino; et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum.

Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferni; cum assumpserit me. Semper.

Nolite timere cum ditatus fuerit vir; cum multiplicata

14. Hæc via illorum scandalum ipsis, et postea in ore suo complacebunt.

15. Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum justi in matutino, et auxilium eorum veterascet in inferno à gloriâ eorum.

16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

17. Ne timueris cum dives factus fuerit homo, et cum

nihil habet amplius, atque omnino instar jumenti est, nisi æterna meditetur.

14 *Hæc via... scandalum ipsis*: hæc via insipientiæ eorum: Hier. hæc via illorum, belluarum more viventium, mera insipientia est. *Et postea in ore suo...* et post eos juxta eorum placita vivent. Tam ipsi quam ipsorum posteri hæc fallaciâ divitiarum inescati, ad turpia et vana prouunt: secundum Vulg. hæc via, in quâ tamen sibi placebunt, denique ipsis erit scandalo, offendiculo quo corruant; ut habetur *ŷ. seq.*

15 *Dominabuntur... justi...* superiores erunt, præstabunt. *In matutino*; statim post mortem apparebit, quantum divitibus impiis præstent, justi, qui in Deo, non in rebus vanis confidunt. *Auxilium eorum...* opes quas auxilio sibi futuras sperabant. *Veterascet in inferno*, etiam in eorum sepulcris opes illæ obsolescent. *A gloriâ eorum*; deletâ et oblitteratâ illâ quoque gloriâ sepulcrali: planius Hier. figura eorum conteretur, etc. etiam in sepulero species eorum evanescent, postquam in illud translati sunt triste domicilium.

16 *Verumtamen Deus...* Non divitiæ, inquit, sed unus *Deus redimet animam meam...* Impiorum inanitate despectâ, assurgit ad bonos in Deum sperantes, quorum Deus animam ab inferis redimit, eum à sepulero assumptos ad vitam æternam transfert. Alioqui neque qui sperat in Domino plus reliquis haberet, neque præfationi responderet hujus Psalmi doctrina.

fuerit gloria domus ejus.

Neque enim moriens tollet omnia; nec descendet post eum gloria ejus.

Quia animæ suæ in vitâ suâ benedicet; laudabunt te cùm benefeceris tibi.

Intrabit usque ad generationem patrum suorum; usque ad finem non videbunt lucem.

Homo cùm in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis, et silebitur.

multiplicata fuerit gloria domus ejus.

18. Quoniam cùm interierit, non sumet omnia; neque descendet cum eo gloria ejus.

19. Quia anima ejus in vitâ ipsius benedicetur; confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.

20. Introibit usque in progenies patrum suorum, et usque in æternum non videbit lumen.

21. Homo, cùm in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.

¹⁹ *Anima ejus... divitis impii: in vitâ ipsius benedicetur; laudibus celebrabitur. Confitebitur tibi, laudabit te. Jam ad ipsum divitem sermo convertitur, sensusque est: ille assiduus ac putidus laudator et adulator tuus impensè te laudabit, non tamen sincerè, non veri studio, sed beneficiis illectus tuis. At Hier. aliter: animæ suæ in vitâ suâ benedicet ille dives, sibi blandietur, se beatum prædicabit: addit Hier. laudabunt te, cùm benefeceris tibi; tibi plaudent cùm tibi beatus videberis, teque unum prædicabunt tot opibus dignum, quòd iis fruaris, tuoque genio indulgeas.*

²⁰ *Introibit usque in progenies patrum... ibit ad patres, morietur; phrasi usitatâ.*

²¹ *Homo, cùm in honore... Meritò ergo à me dictum ψ. 13. atque hîc inculcatum, nescire hominem ubi vera gloria reponenda sit, atque omnino brutis esse simillimum.*

PSALMUS XLIX.

MORALIS ET PROPHETICUS.

Vera sacrificia Dei laudes esse, et preces puro corde prolatas: sic novo Testamento viam parat. Vide Ps. L. 17, 18, 19. Isa. I. 11. etc. Jerem. VII. 21, etc. Detitulo, atque Asaph. Vide Ps. LXXII.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus Asaph.

1. Psalmus Asaph.

FORTIS Deus Dominus locutus est, et vocavit terram; ab ortu solis usque ad occasum ejus.

De Sion perfecto decore Deus apparuit.

Veniet Deus noster, et non tacebit; ignis coram eo vorabit, et in circuitu ejus tempestas valida.

Vocabit cælum desursum et terram, ut judicet populum suum.

Congregate mihi sanctos

DEUS deorum Dominus locutus est, et vocavit terram,

A solis ortu usque ad occasum; 2. Ex Sion species decoris ejus.

3. Deus manifestè veniet; Deus noster, et non silebit.

Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida.

4. Advocabit cælum desursum, et terram, discernere populum suum.

5. Congregate illi sanctos

² *Ex Sion species decoris ejus: de Sion perfecto decore Deus apparuit: Hier. cujus distinctio sequenda. Porrò his describitur majestas Dei, ex Sion ubi habitat explendescens, et ipsos etiam sacrificantes judicantis.*

³ *Exardescet: vorabit: Hier.*

⁴ *Discernere: ut judicet: Hier.*

⁵ *Illi sanctos ejus: mihi sanctos meos: Hier. ad sacerdotium consecratos. Qui ordinant testamentum... qui feriunt pactum meum: Hier. qui ritum sacrificandi ex fœdere meo observant.*

meos; qui feriant pactum meum in sacrificio.

Et annuntiabunt cœli justitiam ejus; quia Deus judex est. Semper.

Audi, popule meus, et loquar, Israel, testificabor in te; Deus Deus tuus ego sum.

Non propter victimas tuas arguam te, et holocaustomata tua coram me sunt. Semper.

Non accipiam de domo tuâ vitulum, neque de gregibus tuis hircos.

Mea sunt enim omnia animalia silvarum; pecudes in montibus millium.

Scio omnes aves montium, et universitas agri mecum est.

Si esuriero, non dicam tibi; meus est enim orbis, et plenitudo ejus.

Numquid comedam carnem taurorum, aut sanguinem hircorum bibam?

Immola Deo laudem, et redde Altissimo vota tua.

Et invoca me in die tri-

ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

6. Et annuntiabunt cœli justitiam ejus; quoniam Deus judex est.

7. Audi, populus meus, et loquar; Israel, et testificabor tibi; Deus Deus tuus ego sum.

8. Non in sacrificiis tuis arguam te; holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9. Non accipiam de domo tuâ vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

10. Quoniam meæ sunt omnes feræ silvarum, jumenta in montibus et boves.

11. Cognovi omnia volatilia cœli, et pulchritudo agri mecum est.

12. Si esuriero, non dicam tibi; meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus.

13. Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?

14. Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua.

15. Et invoca me in die

⁸ *Non in sacrificiis...* Non queror deesse sacrificia, cum semper præsto sint, sed majus aliquid requiro.

¹¹ *Volatilia cœli*: montium: Hier. *Pulchritudo agri*: universitas agri: Hier. Alii: bestię agrorum penes me sunt; bestię, quæ agrorum ornamenta sunt, meæ sunt.

¹⁴ *Sacrificium laudis*: laudem: Hier.

bulationis; liberabo te, et tribulationis; eruam te, et glorificabis me. et honorificabis me.

Impio autem dixit Deus : 16. Peccatori autem dixit Deus : Quid tibi est cum enarratione præceptorum meorum, ut assumas pactum meum in ore tuo? Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?

Qui odisti disciplinam, et projecisti verba mea post te. 17. Tu verò odisti disciplinam, et projecisti sermones meos retrorsum.

Si videbas furem, consentiebas ei, et cum adulteris erat pars tua. 18. Si videbas furem, currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas.

Os tuum dimisisti ad malitiam, et lingua tua concinnavit dolum. 19. Os tuum abundavit malitiâ, et lingua tua concinnabat dolos.

Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ fabricabaris opprobrium. 20. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. 21. Hæc fecisti, et tacui.

Hæc fecisti, et tacui; existimasti me futurum similem tuî; arguam te, et proponam te ante oculos tuos. Existimasti iniquè quodero tuî similis; arguam te, et statuum contra faciem tuam.

Intelligite hoc, qui obliviscimini Deum; ne fortè 22. Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum; ne-

¹⁶ *Quare tu enarras... quid tibi est cum enarratione, etc. Hier. Non est enim speciosa laus in ore peccatoris: Eccli. xv. 9.*

¹⁸ *Portionem tuam ponebas: pars tua: Heb. supp. erat: eorum convictor assiduus.*

²⁰ *Sedens: destinato animo. Adversus fratrem tuum loquebaris: sic: Sederunt principes, et adversum me loquebantur. Psalm. cxvii. 1.*

²¹ *Existimasti iniquè: iniquè deest Heb. Arguam te, et statuum... proponam te ante oculos tuos: Hier. teipsum exhibebo tibi, ne tibi placeas.*

capiam, et non sit qui liberet.

Qui immolat confessionem, glorificat me, et qui ordinat viam, ostendam ei salutare Dei.

quando rapiat, et non sit qui eripiat.

23. Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

²³ *Sacrificium laudis* : sacrificans laudem : Heb. *Et illic iter* : et qui ordinat viam, ostendam illi salutare Dei : Hier. ponenti viam : Heb. rectâ viâ gradienti, ostendam salutem veram.

PSALMUS L.

DEPRECATORIUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Canticum David; quando venit ad eum Nathan Propheta, quando ingressus est ad Bethsabee.

MISERERE meî, Deus, secundum misericordiam tuam.

Juxta multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitates meas.

Multum lava me ab iniquitate meâ, et à peccato meo munda me.

Quoniam iniquitates meas ego cognovi, et peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccavi, et ma-

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

2. Cum venit ad eum Nathan Propheta, quando intravit ad Bethsabee. (II. Reg. XII.)

3. MISERERE meî, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.

4. Amplius lava me ab iniquitate meâ, et à peccato meo munda me.

5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.

6. Tibi soli peccavi, et

⁶ *Tibi soli* : tibi, tibi soli : Heb. nam cæteros, homines scilicet, celavi peccatum meum : præterea te unum metuebam, regiâ potestate fretus. Chrys. Amb. *Cum judicaris* : in judicando te : Heb. cum

lum

lum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaberis.

Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato peperit me mater mea.

Ecce enim veritatem diligis, absconditum et arcanum sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.

Auditum mihi facies gau-

malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.

7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.

8. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

9. Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.

10. Auditui meo dabis

judicas: cum occulta mea flagitia, adulteria scilicet, quæ foedè et occultà cæde tegere me posse sperabam, educis in lucem, eaque puniens, ostendis nihil te latere. Sed et cum iudicaris ab hominibus, vincis ostendens te scelerum ultorem, cum miuimè arbitrantur. Quæ omnia Davidi declaravit Deus per Prophetam, dicens: *Tu enim fecisti absconditè; ego autem faciam in conspectu omnis Israel, et in conspectu solis.* II. Reg. XII. 12.

7 *Ecce enim in iniquitatibus.* Numquid David de adulterio natus erat? de Jesse viro justo natus erat et conjuge ipsius. Quid ergo se dicit in iniquitate conceptum, nisi quia suscepit personam generis humani, et attendit omnium vincula; propaginem mortis, originem iniquitatis advertit. Aug. hic. Hæc autem sanctus David commemorat, non ad se excusandum, sed ad deprimendum potius: neque enim mirum à corrupto semine hæc mala emanasse.

8 *Ecce enim veritatem dilexisti. Enim deest hic et supra x̄. 7.* Veritatem diligis peccata confitentis. *Incerta et occulta sapientiæ tuæ.* Propter prophetiæ donum, ostendisti mihi vias tuas arcanas, eventus varios et incertos, certà tamen providentià gubernatos; Christum ipsum, ejusque mysteria, ut patet in Psalmis passim.

9 *Hyssopo:* ut leprosum reducendum ad hominum cœtus. Levit. XIV. 6. vel quemlibet immundum aquâ lustrali aspergendum. Num. XIX. 18.

10 *Auditui meo..... Auditum mihi facies gaudium.....* Hier. per ver-

dium et lætitiã, et exultent ossa quæ confregisti.

Absconde faciem tuam à peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.

Cor mundum crea mihi, Deus, et spiritum stabilem renova in visceribus meis.

Ne projicias me à facie tuâ, et spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

Redde mihi lætitiã Jesu tui, et spiritu potenti confirma me.

Docebo iniquos vias tuas, et peccatores ad te convertentur.

Libera me de sanguini-

gandium et lætitiã, et exultabunt ossa humiliata.

11. Averte faciem tuam à peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.

12. Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.

13. Ne projicias me à facie tuâ, et spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

14. Redde mihi lætitiã salutaris tui, et spiritu principali confirma me.

15. Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur.

16. Libera me de sanguini-

bum absolutionis pronuntiatum Davidi à Prophetâ, nobis per sacerdotale ministerium.

¹² *Spiritum rectum innova....* nempe aversus à lege, rectitudinem omiserat quam reddi petit.

¹³ *Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.* An ergo peccator habebat Spiritum sanctum? non enim dicit, Da mihi; sed, *ne auferas à me*: nempe quòd *cùm quisque sibi irascitur et sibi displicet, sine dono Spiritus sancti non est, quamvis veniam deprecetur.* (Aug. híc. n. 16.)

¹⁴ *Spiritu principali*: potenti: Hier. spontaneo. Heb. *Nedibah*, quod voluntariè, Ps. LIII. 8. Nota híc spiritum rectum, qui est vera justitia; Spiritum sanctum, quo justitia in homine jam ad se redeunte inchoatur; spiritum principalem, quo acceptâ veniã jam securus ac firmus, non modò in justitiã perseverat, sed etiam cæteros docet, ut sequentia demonstrant. Aug. híc.

¹⁶ *De sanguinibus*: plurali numero; à reatu multiplicis cædis, nec tantum Uriæ, verum etiam commilitonum ejus, qui ut ipse caderet, ad iniquum certamen, atque ad necem certam, missi sunt. II. Reg. XI. 15, 20, 21. A tantarum ergo cædium, quæ, continuo

bus, Deus, Deus salutis meæ; laudabit lingua mea justitiam tuam.

Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.

Non enim vis ut victimam feriam; nec holocaustum tibi placet.

Sacrificium Dei spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias.

Benignè fac in voluntate tuâ Sion, et ædificentur muri Jerusalem.

Tunc suscipies sacrificium justitiæ, oblationes, et holocausta; tunc imponent super altare tuum vitulos.

nibus, Deus, Deus salutis meæ, et exultabit lingua mea justitiam tuam.

17. Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.

18. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique; holocaustis non delectaberis.

19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias.

20. Benignè fac, Domine, in bonâ voluntate tuâ Sion; ut ædificentur muri Jerusalem.

21. Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes et holocausta; tunc imponent super altare tuum vitulos.

velut clamore, Davidis sanguinem reposcebant, reatu et horrore liberari petit. *Exultabit.....* laudabit lingua mea: Hier.

¹⁸ *Quoniam si voluisses* non enim vis, etc. Hic non id hunc à me peccatore requiris: quâ voce sanctus David significat vetera sacrificia per se non esse Deo placita, ac tandem oblitteranda.

¹⁹ *Contritum et humiliatum;* contractum et contritum: Heb.

²⁰ *Benignè fac.....* benefac Sioni, et muros Jerusalem ædifica: metuit ne suo scelere civitas ab ipso aucta et partim condita, pereat.

PSALMUS LI.

INCREPATORIUS.

In personâ Doeg, iniquos dolis suis superbientes increpat, et suo exemplo confundit.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, eruditio David; cum venit Doeg Idumæus, et annuntiavit Saül, et dixit ei: Venit David in domum Achimelech.

1. In finem, intellectus David.
2. Cum venit Doeg Idumæus, et annuntiavit Saüli: Venit David in domum Achimelech. (I. Reg. xxii. 9.)

Quid gloriaris, in malitiâ potens? misericordia Dei totâ die.

3. Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate?

Insidias cogitavit lingua tua; quasi novacula acuta faciens dolum.

4. Totâ die injustitiam cogitavit lingua tua; sicut novacula acuta fecisti dolum.

Dilexisti malum magis

5. Dilexisti malitiam su-

² *Doeg Idumæus*: in aulâ Saülis vir primarius, potentissimus quippe pastorum: I. Reg. xxi. 7. atque inter servos ejus primus, xxii. 9. Quo indice cum accepisset Saül egregie exceptum esse Davidem ab Achimelech sacerdote, ipsum, atque universam ejus familiam interfici jussit. Quod facinus cum satellites horruissent, Doeg Idumæus eorum supplevit vicem. Itaque octoginta quinque sacerdotes cæsi; Nobe eorum urbs excisa, universis civibus interfectis. Ibid. 17, 18, 19.

³ *Quid gloriaris*..... Sensus planus; sic autem est in Heb. Quid gloriaris, ô tu qui es potens? Misericordia Dei totâ die: Hier. non tecum, sed cum sanctis est; et ita Ch.

⁴ *Sicut novacula acuta*..... quæ cum tangere leniter et tantum raderet videretur, altè infigitur, ac velut blandiendi specie vulnerat: ita Doeg cum Achimelech in tabernaculo Domini amicitie pietatisque specie versatus, fœdo indicio viros optimos prodidit. I. Reg. xxi. 7. xxii. 9.

quàm bonum; mendacium magis quàm loqui justitiam. Semper.

Dilexisti omnia verba ad devorandum linguam dolosam.

Sed Deus destruet te, in sempiternum terreat te, et evellet de tabernaculo, et eradicabit te de terrâ viventium. Semper.

Videbunt justî, et timebunt, et super eum ridebunt.

Ecce vir qui non posuit Deum fortitudinem suam; sed speravit in multitudine divitiarum suarum; confortatus est in insidiis suis.

Ego autem sicut oliva virens in domo Dei; speravi in misericordiâ Dei in sæculum sempiternum.

Confitebor tibi in sæcu-

per benignitatem; iniquitatem magis quàm loqui æquitatem.

6. Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa.

7. Propterea Deus destruet te in finem; evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terrâ viventium.

8. Videbunt justî, et timebunt, et super eum ridebunt, et dicent: 9. Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum;

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate suâ.

10. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei. speravi in misericordiâ Dei in æternum, et in sæculum sæculi.

11. Confitebor tibi in sæ-

6 *Præcipitationis*: absorptionis, demersionis: καταποτισμῶν, 70. ad devorandum: Hier. Cujus quippe consiliis manuque, tot egregii viri, tantaque urbs perierit. *Lingua dolosa*: ὁ lingua dolosa! Heb. linguam dolosam: Hier. 70. supp. dilexisti.

7 *In finem*: in sempiternum. *Evellet te*.... comparatione ductâ ab arbore excisâ: et nota vim verborum: *Emigrabit te*: amovebit, abradet, Heb. delebit, excidet, ne trunco quidem relicto, denique eradicabit.

8 *Et dicent*: deest Heb. sed subintelligendum.

9 *Divitiarum suarum*: Erat enim Doeg locupletissimus. Vid. argum. *In vanitate suâ*: pravitate: Heb.

10 *Ego autem sicut oliva*: non ut Doeg arbor excisa; sed fructifera, virens: Hier.

lum, quoniam fecisti, et expectabo nomen tuum, quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum. culum quia fecisti, et expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

PSALMUS LII. MORALIS.

Vide *Ps. XIII. cui hic simillimus, nonnullis additis quibus David cæsum Rabsacis exercitum et Jerusalem obsidione liberatam præcinere videatur. Theodor. Vide ψ. 6 et 7. Nec mirum hæc prædixisse Davidem, quæ propter ipsum futura essent: Protegam enim urbem hanc, dicit Dominus, propter.... David servum meum. IV. Reg. XIX. 34.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, per choram eruditio David.

In finem, 1. Pro Maeleth intelligentiæ David.

DIXIT stultus in corde suo, Non est Deus; corrupti sunt et abominabiles facti sunt iniquitate, non est qui faciat bonum.

DIXIT insipiens in corde suo, Non est Deus.

2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus; non est qui faciat bonum.

Deus de cælo prospexit super filios hominum, ut videret, si esset intelligens, requirens Deum.

3. Deus de cælo prospexit super filios hominum; ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.

Omnes aversi sunt, pariter adhæserunt; non est qui

4. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt;

¹ *Pro Maeleth: pro choram: Hier. ita Theodor. et Symm. ex Theodor. Dixit insipiens.... Non est Deus. Sic ille Rabsaces: Nec conturbet vos Ezechias, dicens: Dominus liberabit nos.... Ubi est Deus Emath et Arphad?.. Quis est ex omnibus diis terrarum istarum qui eruerit terram suam de manu meâ, ut eruat Dominus Jerusalem de manu meâ? Isa. XXXVI. 18, 19, 20.*

faciat bonum; non est usque ad unum.

Numquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum ut cibum panis; Deum non invocaverunt.

Ibi timuerunt timore, ubi non est timor; quoniam Deus dispersit ossa circumdantium te; confunderis, quia Deus projecit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum reduxerit Deus captivitatem populi sui, exultabit Jacob, lætabitur Israel.

non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

5. Nonnescient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

6. Deum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suæ, exultabit Jacob, et lætabitur Israel.

⁶ *Eorum qui hominibus placent.* Sensus planus: cum Deo, non hominibus placere nos oporteat. Sed aliter Hier. Ossa circumdantium te: castra metantium circa te: Aqu. et Symm. ex Theodor. Est autem pronomen *te* femininum in Heb. unde ad Sion vel Jerusalem referendum. *Confusi sunt*: confunderis: Hier. verbum masc. jam ad hostem sermone converso. Alii ex Heb. pudore affecisti: supp. hostes tuos, ô Israel! de quo *ÿ.* seq. Quæ quidem egregiè conveniunt Rabsacis excidio, et Jerusalem ab obsidione liberatæ.

⁷ *Quis dabit ex Sion.....* quis dabit ut ex Sion salus universi Israelis incipiat, et inde annuntietur per omnes urbes? Supple, Deus hoc dabit: et ita contigit. IV. Reg. XIX. Isa. XXXVII.

 PSALMUS LIII. MORALIS.

Deus suorum custos et vindex.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori in Psalmis, eruditio David; quando venerunt Ziphæi, et dixerunt Saül: Nonne David absconditus est apud nos?

DEUS, in nomine tuo salva me, et in fortitudine tuâ ulciscere me.

Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.

Quia alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quæsierunt animam meam, et non proposuerunt Deum in conspectu suo. Semper.

Ecce Deus auxiliabitur mihi; Dominus sustentans animam meam.

Redde malum insidiatoribus meis; in veritate tuâ disperde eos.

Voluntariè sacrificabo tibi; confitebor nomini tuo,

5 *Alieni*: id est, hostes. Ch. legit, superbi: *Zedim pro Zarim*, apice immutato.

7 *Averte mala*: redde malum: Hier.

In finem, 1. in carminibus intellectus David.

2. Cùm venissent Ziphæi, et dixissent ad Saül: Nonne David absconditus est apud nos? (1. Reg. xxiii. 19. et xxxvi. 1.)

3. DEUS, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tuâ judica me.

4. Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.

5. Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quæsierunt animam meam, et non proposuerunt Deum ante conspectum suum.

6. Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ.

7. Averte mala inimicis meis, et in veritate tuâ disperde illos.

8. Voluntariè sacrificabo tibi, et confitebor nomini

Domine, quoniam bonum tuo, Domine, quoniam bonum est. est.

Quoniam ex omni tribulatione liberavit me, et inimicos meos vidit oculus meus. 9. Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, et super inimicos meos despexit oculus meus.

PSALMUS LIV.

DEPRECATORIUS.

David fugiens Absalom et Achitophel: II. Reg. xv. Vide Ps. III, LXIX, LXX.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori in Psalmis, eruditio David.

1. In finem, in carminibus intellectus David.

EXAUDI, Deus, orationem meam, et ne despicias deprecationem meam.

2. EXAUDI Deus, orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam:

Attende mihi, et exaudi me; humiliatus sum in meditatione meâ, et conturbatus,

3. Intende mihi, et exaudi me.

A voce inimici, à facie persequentis impii: quoniam projecerunt super me iniquitatem, et in furore adversabantur mihi.

Contristatus sum in exercitatione meâ, et conturbatus sum, 4. A voce inimici, et à tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates; et in irâ molesti erant mihi.

Cor meum doluit in vi-

5. Cor meum conturba-

3 *Contristatus sum.....* humiliatus sum in meditatione meâ: Hier. tot adversis vexatus, ac velut abjectâ spe.

4 *A tribulatione peccatoris: à facie persequentis impii:* Hier. scilicet Achitophel. *Declinaverunt.....* projecerunt super me: Hier. id est, mihi iniquitatem objiciunt; vel comminiscuntur in me consilium iniquum.

talibus meis, et terrores mortis ceciderunt super me.

Timor et tremor venit super me, et operuit me caligo.

Et dixi: Quis dabit mihi pennas columbæ, ut volem et requiescam?

Ut procul abeam, et comoror in deserto. Semper.

Festinabo ut salver à spiritu tempestatis et turbinis.

Præcipita, Domine, divide linguas eorum.

Quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.

Die et nocte circumeun-

tum est in me, et formido mortis cecidit super me.

6. Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ.

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam.

8. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.

9. Expectabam eum, qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritûs, et tempestate.

10. Præcipita, Domine, divide linguas eorum; quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.

11. Die ac nocte circum-

7 *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ?....* Sic enim David ad suos: *Surgite, fugiamus; neque enim erit nobis effugium à facie Absalom: festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos.* II. Reg. xv. 14.

8 *Elongavi*: procul abeam: Hier. *In solitudine*; quò David fugiebat: ibid. 23, 28.

9 *Expectabam eum....* Deum qui mihi erexit animum. Aliter Hier. festinabo ut salver; ut suprâ ψ . 7. *A pusillanimitate spiritûs....* à spiritu: id est, vento tempestatis et turbinis: Idem Hier.

10 *Præcipita*: demerge in profundum; $\kappa\alpha\tau\alpha\tau\omicron\nu\iota\sigma\sigma\omicron\nu$. *Divide linguas*: sint eorum varia consilia. Allusio ad Babel: convenit quod ait ipse David, II. Reg. xv. 31. *Infatua, quæso, Domine, consilium Achitophel. Contradictionem*: jam enim video illos inter se divisos, scissaque studia inter Chusai et Achitophel; ab hoc tandem discessum, unde partibus pernicies: II. Reg. xvii. *In civitate*: In Hebron perfidà civitate, quò Absalom suos vocaverat, ubi regnabat. II. Reg. xv. 9, 11.

11 *Die ac nocte circumdabit eam....* circumeuntes muros ejus: Hier. supp. inimici mei: custodiæ et vigiliæ circum: urbem obeunt

tes muros ejus; scelus et dolor in medio ejus.

Insidiæ in vitalibus ejus, et non recedit de plateis ejus damnum et fraudulentia.

Non enim inimicus exprobravit mihi ut sustineam; neque is qui oderat, super me magnificatus est, ut abscondar ab eo.

Sed tu homo unanims meus, dux meus, et notus meus.

Qui simul habuimus dulce secretum, in domo Dei ambulavimus in terrore.

Veniat mors super eos, descendant in infernum viventes; quoniam nequitiae

dabit eam super muros ejus iniquitas, et labor in medio ejus, 12. et injustitia.

Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.

13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo.

14. Tu verò homo unanims, dux meus, et notus meus:

15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16. Veniat mors super illos; et descendant in infernum viventes:

milites: hic sensus clauditur. *Iniquitas, et labor..... scelus et dolor in medio ejus: Hier. Labor autem sive dolor sceleris comes.*

¹² *Et injustitia*: addit Heb. in medio ejus: ut suprâ. *Usura et dolus*: vicina res: non defecit de plateis ejus: negotiosissima civitas, sed pessimis dedita negotiis; ubi tanta undique concursatio, sed avaritiæ fraudisque causâ. Vide autem inter mores perditæ atque impiæ civitatis usuram disertè notatam. Summa hæc: non Dei, non hominum, non legum, non fraternæ caritatis respectus ullus.

¹⁴ *Homo unanims*: tu Achitophel, olim amicissimus. *Dux meus*: præceptor qui docuisti me: Ch. cujus consilii agebam omnia.

¹⁵ *Mecum dulces capiebas cibos*: en familiaritas et convictus: at Hier. simul habuimus dulce secretum; cui arcana omnia committerbam; tanta fiducia ac familiaritas inerat. *In domo Dei..... cum consensu*: in strepitu: Heb. tumultu, festinatione, magnâ populi frequentia; rerum humanarum ac divinarum inter nos summa societas.

in congregatione eorum, et
in medio eorum.

Ego ad Dominum cla-
mabo, et Dominus salvabit
me.

Vespere, et manè, et
meridie loquar et resonabo,
et exaudiet vocem meam.

Redimet in pace animam
meam, ab appropinquan-
tibus mihi; multi enim fue-
runt adversum me.

Exaudiet Deus, et humi-
liabit eos, qui judex est ab
initio. Semper.

Non enim mutantur, ne-
que timent Deum.

Extendit manum suam
ad pacifica; contaminabit
pactum suum.

Nitidius butyro os ejus :

Quoniam nequitiae in ha-
bitaculis eorum, in medio
eorum.

17. Ego autem ad Deum
clamavi, et Dominus salva-
bit me.

18. Vespere, et manè, et
meridie narrabo et annun-
tiabo, et exaudiet vocem
meam.

19. Redimet in pace ani-
mam meam ab his qui ap-
propinquant mihi; quoniam
inter multos erant mecum.

20. Exaudiet Deus, et
humiliabit illos, qui est ante
sæcula.

Non enim est illis commu-
tatio, et non timuerunt
Deum: 21. Extendit manum
suam in retribuendo.

Contaminaverunt testa-
mentum ejus; 22. Divisisunt

¹⁹ *Ab his qui appropinquant mihi*: ab amicis olim, sed nunc perfidis. At Heb. ab impugnantibus. *Quoniam inter multos*: inter cæteros familiares à meo latere non discedebant: at Heb. *plures mecum erant quàm cum illis*; Deo protegente et angelis circumstantibus, atque invisibili exercitu, qualem ministro suo trepido ac desperanti ostendit Elisæus. IV. Reg. vi. 16, 17.

²⁰ *Non enim est illis commutatio*: non mutantur: Hier. Malè agere perseverant, neque ullus rationi locus.

²¹ *Extendit manum suam in retribuendo*: Deus vindex, scilicet: at Hier. Extendit manum suam ad pacifica, impius, pacis et amicitiae simulator; clariùs, ad pacificos: consociatis dexteris cum iis quibuscum pacem colebat, ut me communi operà malè perderent. *Contaminaverunt testamentum ejus*: contaminabit pactum suum: Hier. id est, fidem, quam mihi dederat, fregit.

²² *Divisi sunt ab irâ*. Leniora butyro verba oris ejus, et bellum

pugnata autem cor illius; molliores sermones ejus oleo, cum sint lanceæ.

ab irâ vultûs ejus: et appropinquavit cor illius.

Moliti sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula.

Projice super Dominum caritatem tuam, et ipse enutriet te; non dabit in æternum fluctuationem justo.

23. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet; non dabit in æternum fluctuationem justo.

Tu autem, Deus, deduces eos in puteum interitûs; viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos. Ego autem fiduciam habeo tuî.

24. Tu verò, Deus, deduces eos in puteum interitûs.

Viri sanguinum, et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te, Domine.

cor ejus; molliores sermones ejus oleo; et ipsi, stricti gladii. Heb. consonat Hier.

²⁴ Non dimidiabunt dies suos; non pervenient ad medium justæ ætatis.

PSALMUS LV.

DEPRECATORIUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro columbâ mutâ, eò quòd procul abierit David humilis et simplex, quando tenuerunt eum Allophyli in Geth.

In finem, 1. Pro populo, qui à sanctis longè factus est David in tituli inscriptionem, cum tenuerunt eum Allophyli in Geth. (I. Reg. XXI. 10.)

MISERERE MEÛ, Deus, quo-

2. MISERERE MEÛ, Deus,

¹ Pro populo, qui à sanctis (à sanctuario) longè factus est: quod fortè accommodatus fuerit Psalmus populo inter gentes exuli tempore captivitatis: at Hier. pro columbâ mutâ; quod initium notæ cantilenæ. In tituli inscriptionem; ad rei memoriam: hæc autem verba habet Heb. hîc et in quatuor Psalmis sequentibus: quâ

niam conculcavit me homo; totâ die pugnans tribulavit me.

Conculcaverunt me insidiatores mei totâ die; multi enim qui pugnant contra me altissimè.

Quâcumque die territus fuero, ego in te confidam.

In Deo laudabo verbum ejus, in Deo speravi; non timebo quid faciat caro mihi.

Totâ die sermonibus me affligebant; contra me omnes cogitationes eorum in malum.

Congregabuntur absconditè, plantas meas observabunt; expectantes animam meam.

de re vid. tit. Ps. xv. *Allophylî in Geth*: Philistæi sub rege Achis. I. Reg. xxi. 10. Vide titulum Psalmi xxxiii. de eodem argumento conscripti.

² *Conculcavit me homo*: Saül scilicet.

^{3, 4} *Multi bellantes..... ab altitudine*. Altissimè: Hier. Tanquam ab excelso loco me oppugnant; hæc ad tertium $\frac{1}{2}$. pertinent. Ad quartum verò, quâcumque die timebo: Hier. *In te sperabo*: neque eò securiùs confidam tibi tot inter terrores.

⁵ *In Deo laudabo sermones meos*: sensus obviùs; in sermonibus meis id unum laudabo, quòd ad Deum referantur: at planiùs Hier. In Deo laudabo verbum ejus; Deum laudabo propter verbum suum.

⁶ *Verba mea execrabantur*: sermonibus me affligebant: Hier.

⁷ *Inhabitabunt et abscondent*: congregabuntur absconditè; Hier. *Calcaneum meum observabunt*: insidiosè agent serpentis instar, de quo scriptum est: *Et tu insidiaberis calcaneo ejus*. Gen. iii. 15. *Sicut sustinuerunt*: expectantes animam meam: Hier. vitæ meæ insidiantes.

quoniam conculcavit me homo; totâ die impugnans tribulavit me.

3. Conculcaverunt me inimici mei totâ die; quoniam multi bellantes adversum me.

4. Ab altitudine diei timebo; ego verò in te sperabo.

5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi; non timebo quid faciat mihi caro.

6. Totâ die verba mea execrabantur; adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7. Inhabitabunt et abscondent; ipsi calcaneum meum observabunt.

Quia nullus est salvus in eis; in furore populos detrahet Deus.

Secretiora mea numerasti : pone lacrymam meam in conspectu tuo ; sed non in narratione tuâ.

Tunc convertentur inimici mei retrorsum, in quâcumque die invocavero : hoc scio quia Deus meus es.

In Deo laudabo verbum : in Domino prædicabo sermonem.

In Deo speravi : non timebo quid faciat homo mihi.

In me sunt, Deus, vota tua : reddam gratiarum actiones tibi.

Quia eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu : ut ambulem coram Deo in lumine viventium.

Sicut sustinnerunt animam meam, 8. pro nihilo salvos facies illos; in irâ populos confringes.

Deus, 9. vitam meam annuntiavi tibi : posuisti lacrymas meas in conspectu tuo :

Sicut et in promissione tuâ : 10. Tunc convertentur inimici mei retrorsum.

In quâcumque die invocavero te ; ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem : in Deo speravi ; non timebo quid faciat mihi homo.

12. In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.

13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu : ut placeam coram Deo in lumine viventium.

⁸ *Pro nihilo salvos facies* : quia nullus est salvus in eis : Hier. nulla eis ab irâ tuâ salus *Populos confringes* : populos dejicies, ô Deus ; vox *Deus*, ad ψ . 8. revocanda, Hier.

⁹ *Vitam meam annuntiavi tibi* : fugam meam numerasti : Heb. Nosti quoties ad fugam adactus sum. *Posuisti lacrymas meas* Ingentis solatii est quòd flentem respiciat : neque id tantum, sed addendum istud, *sicut et in promissione tuâ*. Nonne et in libro tuo ? Heb. supple, posuisti lacrymas meas, quod est non tantum considerantis, sed etiam studiosè numerantis, et sæpe reminiscantis, ne usquam excidant animo.

¹² *In me sunt, Deus, vota tua* : vota tibi nuncupavi. *Quæ*, abundat. *Reddam laudationes* : gratiarum actiones : Hier. Vota nuncupata reddam.

PSALMUS LVI.

DEPRECATORIUS.

Deus, omni ope destituto, certus è cœlo auxiliator.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, ut non disperdas David humilem et simplicem, quando fugit à facie Saül in speluncam.

MISERERE meî, Deus, miserere meî; quoniam in te speravit anima mea, in umbrâ alarum tuarum sperabo, donec transeant insidiæ.

Invocabo Deum altissimum, Deum ultorem meum.

Mittet de cœlo, et salvabit me, exprobrabit conculcantibus me. Semper.

Mittet Deus misericordiam suam, et veritatem suam.

VERSIO VULGATA.

In finem, 1. Ne disperdas David in tituli inscriptionem, cùm fugeret à facie Saül in speluncam. (II. Reg. XXII. 1. et XXIV. 4.)

2. MISERERE meî, Deus, miserere meî; quoniam in te confidit anima mea.

Et in umbrâ alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.

3. Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui benefecit mihi.

4. Misit de cœlo, et liberavit me; dedit in opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, et veritatem suam, 5. et eripuit animam meam

¹ *Ne disperdas* : me scilicet. Titulus frequens, quo admonemur Psalmum pertinere ad amoliendam iram Dei.

² *Transeat iniquitas* : insidiæ : Hier.

³ *Deum qui benefecit mihi* : ultorem meum : Idem.

⁴ *Misit de cœlo..... misericordiam.....* ut est in sequentibus, ad me liberandum : alibi : misit è cœlo auxiliatricem manum. Ps. XVII. 17.

⁵ *Animam meam..... dormivi conturbatus.* Quæ enim requies agenti inter leones? At Hier. anima mea in medio leonum dormivit perocientium; tanta ex fiduciâ in Deum securitas inerat. *Arma* : laucea : Heb.

Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium; filii hominum, dentes eorum lanceæ et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus.

Exaltare super cœlos, Deus: in omni terrâ gloria tua.

Rete paraverunt gressibus meis, ad incurvandam animam meam:

Foderunt ante me foveam; ceciderunt in medium ejus. Semper.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo et psallam.

Surge, gloria mea, surge, psalterium, et cithara; surgam manè.

Confitebor tibi in populis, Domine: cantabo tibi in gentibus.

Quia magna usque ad cœlos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

Exaltare super cœlos, Deus: in omni terrâ gloria tua.

de medio catulorum leonum: dormivi conturbatus.

Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ: et lingua eorum gladius acutus.

6. Exaltare super cœlos, Deus, et in omnem terram gloria tua.

7. Laqueum paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animum meam.

Foderunt ante faciem meam foveam; et inciderunt in eam.

8. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum: cantabo, et psalmum dicam.

9. Exurge, gloria mea, exurge psalterium et cithara: exurgam diluculo.

10. Confitebor tibi in populis, Domine, et psalmum dicam tibi in gentibus.

11. Quoniam magnificata est usque ad cœlos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

12. Exaltare super cœlos, Deus; et super omnem terram gloria tua.

7 *Et incurvaverunt....* ad incurvandam: Hier. ad prosternendum me.

8 *Paratum cor meum.* Vide initium Ps. cvii.

9 *Gloria mea:* lingua: ut sæpe aliàs. Vide Ps. xv. 9. Act. ii. 26.

PSALMUS LVII.

MORALIS, INCREPATORIUS.

In assentatores Saülis.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, ut non disperdas David
humilem et simplicem.

In finem, 1. Ne disperdas David
in tituli inscriptionem.

Si verè utique justitiam
loquimini : recta judicate,
filii hominum.

2. Si verè utique justitiam
loquimini : recta judicate,
filii hominum.

Etenim in corde iniquitates
operamini in terrâ :
iniquitates manus vestræ
appendunt.

3. Etenim in corde iniquitates
operamini : in terrâ
injustitias manus vestræ
cinnant.

Alienati sunt peccatores
à vulvâ, erraverunt ab utero,
loquentes mendacium.

4. Alienati sunt peccatores
à vulvâ, erraverunt ab
utero, locuti sunt falsa.

Furor eorum sicut furor
serpentis ; sicut reguli surdi

5. Furor illis secundum similitudinem
serpentis ; sicut

² *Si verè....* Sensus Vulgatæ planus, quem sequitur Hier. Invehitur autem gravissimè in eos, qui de justitiâ multa et præclara locuti, eam contemnunt in judiciis : at Heb. eodem ferè sensu, sed vehementiùs : num verò, & congregatio, *justitiam loquimini?* num recta judicatis, filii hominum? Cùm enim videat vix ullum esse justitiæ in totâ civitate locum, non singulares homines, sed universam congregationem appellat; quasi diceret : Cur vobis justitiâ in ore est? cur inane tantùm nomen ejus?

³ *In corde....* Non tantùm cogitatis iniqua, sed opere completis.

⁴ *Alienati sunt peccatores à vulvâ.* Ab ipsâ nativitate errant, pessimis exemplis et præceptis instituti.

⁵ *Furor* : alii, venenum. *Secundum similitudinem serpentis* : veneni serpentis : Heb. Venenata lingua ; venenatus ipse halitus ipsum aerem inficit ; corrupta omnia.

obturantis aurem suam : aspidis surdæ , et obturantis aures suas ,

Ut non audiat vocem murmurantium ; nec incantatoris incantationes callidas.

Deus, excute dentes eorum ex ore eorum : molares leonum confringe, Domine.

Dissolvantur quasi aquæ quæ desfluunt : intendit arcum suum donec conterantur.

Quasi vermis tabefactus pertranseant : quasi abortivum mulieris quod non vidit solem.

Antequam crescant spinæ vestræ in rhamnum : quasi viventes, quasi in irâ tempestas rapiet eos.

Lætabitur justus cum viderit ultionem, pedes suos

6. Quæ non exaudit vocem incantantium, et venefici incantantis sapienter.

7. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum : molas leonum confringet Dominus.

8. Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens : intendit arcum suum donec infirmentur.

9. Sicut cera, quæ fluit, auferentur : supercecidit ignis ; et non viderunt solem.

10. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum ; sicut viventes, sic in irâ absorbet eos.

11. Lætabitur justus cum viderit vindictam : manus

6 *Quæ non exaudit*: ut non audiat, etc. Hier. Comparatio ducta ex vulgari opinione. Ne audire quidem volunt quod eos possit à scelere revocare. *Incantantis sapienter*: ex artis occultis, id enim est sapienter, secundum Hebræos.

7 *Conteret*: excute: Hier. *Molas leonum*: dentes molares: vim hominum crudelium.

8 *Intendit arcum suum*: Deus scilicet.

9 *Sicut cera*.... quasi vermis tabefactus, etc. Hier. *Supercecidit*.... quasi abortivum mulieris, etc. Idem. In Vulgatâ autem, ignis intelligendus, ira Dei quâ impij consumantur.

10 *Priusquam intelligerent*: antequam crescant, etc. Totus versus ex Hier. Priusquam malitia vestra mihi noceat; tunc cum vigere incipit, dissipabitur.

11 *Manus suas lavabit*: tinget: in sanguine peccatoris: ulciscendo eum: pedes suos: Hier. proculcatis hostium cadaveribus, in suo san-

lavabit in sanguine impii.

suas lavabit in sanguine peccatoris.

Et dicet homo : Vere est fructus justo; verè est Deus judicans in terrâ.

12. Et dicet homo; Si utique est fructus justo: utique est Deus judicans eos in terrâ.

guine volutatis : tanta erit ultio. Totum autem hoc, idem est, ac si diceret, lætabitur impiorum interitu. Sic Psalm. LXXII. 24. *Ut intingatur pes tuus in sanguine.* Quod ait non illudens peccatori, sed divinæ providentiæ cernens effectus. Theodor.

PSALMUS LVIII.

DEPRECATORIUS : PROPHETICUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, ut non disperdas David humilem et simplicem, quando misit Saül, et custodierunt domum, ut occiderent eum.

In finem, 1. Ne disperdas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saül, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret. (I. Reg. XIX. 11.)

ERUE me de inimicis meis, Deus meus, et à resistantibus mihi protege me.

2. ERIPE me de inimicis meis, Deus meus : et ab insurgentibus in me libera me.

Libera me ab operariis iniquitatis, et à viris sanguinum salva me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem : et de viris sanguinum salva me.

Quia ecce insidiati sunt animæ meæ, congregantur adversus me fortissimi : absque iniquitate meâ, et abs-

4. Quia ecce ceperunt animam meam : irruerunt in me fortes.

5. Neque iniquitas mea,

4 *Ceperunt.....* insidiati sunt animæ meæ : Hier. *Irruerunt* : congregantur : Idem.

5 *Neque iniquitas.....* supple, ulla est. *Cucurri, et direxi ad æquum gressus meos.* At Hier. de inimicis; illi currunt et præparantur, accingunt se ut me subvertant.

que peccato meo, Domine. neque peccatum meum, Domine: sine iniquitate curruri, et direxi.

Non egi iniquè; et illi currunt et præparantur: surge ex adverso pro me, et respice.

Et tu, Domine Deus exercituum, Deus Israel, evigila ut visites omnes gentes: non miserearis univ-
ersis qui operantur iniquitatem. Semper.

Revertantur ad vesperam, et latent ut canes, et circumeant civitatem.

Ecce loquuntur in ore suo, gladii in labiis eorum: quasi nemo audiat.

Tu autem, Domine, deridebis eos; subsannabis omnes gentes.

6 *Exurge in occursum meum*: ex adverso pro me: Idem. *Omnes gentes*. Non in me tantum intende, sed in omnes oppressos, quâcumque terrarum; id enim te decet orbis universi judicem. Sic decet calamitosos, ex ipso miseriæ suæ sensu, pro omnibus æquè laborantibus, supplicare.

7 *Convertentur*: revertantur: Hier. percussores quos mihi Saül summiserat, tanquam canes amissâ prædâ. *Famem patientur*: latent: Hier. *Circuibunt civitatem*: ut me deprehendant.

8 *Loquentur*: petent, interrogabunt quoscumque occurrentes. *Quis audivit?* ubi lateat David. *Et gladius in labiis eorum*. Hæc voce sanguinariâ ab omnibus quærent.

9 *Ad nihilum deduces*: subsannabis: Hier. *Omnes gentes*. Videtur Saül Davidi gentiles submisisse satellites, qualis fortè Doeg Idumæus et linguâ et manu promptus atque ad cædem instructus, de quo vide in Ps. LI.

Fortitudinem meam ad te servabo: quoniam tu Deus elevator meus.

Dei mei misericordia præveniet me; Deus ostendet mihi insidiatores meos.

Ne occidas eos, ne fortè obliviscantur populi mei: disperge eos in fortitudine tuâ, et destrue eos, protector noster, Domine.

In peccato oris sui, in sermone labiorum suorum, et capiantur in superbiâ suâ; maledictionem et mendacium narrantes.

Consume in furore, con-

10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es:

11. Deus meus, misericordia ejus præveniet me.

12. Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos; nequando obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tuâ, et depone eos, protector meus, Domine.

13. Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum, et comprehendantur in superbiâ suâ.

Et de execratione et mendacio annuntiabuntur 14. in

¹⁰ *Fortitudinem meam ad te custodiam*: in te mea est fortitudo. Non ad me, sed *ad te*; quia in exercendis virtutibus, tibi laudes refero semper, non meis viribus. Comm. Hier.

¹² *Ostendet mihi super inimicos*: ostendet mihi insidiatores meos: Hier. id est, ostendet mihi iudicium suum occultum de ipsis, quod tale est, ut sequitur, *semper ne occidas eos*: duret eorum supplicium. *Nequando obliviscantur populi mei*: pluraliter in recto; ut popularibus meis documento sint et exemplo. Prophetice, christiani divinæ ultionis oblivisci non possunt, dum Judæi excidio suo superstites, et ubique vagi, pœnam suam et pariter in testimonium eloquia divina circumferunt: August. et alii passim. *Disperge illos*: vagos, qualis Cain.

¹³ *Delictum oris eorum*..... In peccato oris sui, etc. Hier. supple, *disperge eos*. Dispergantur propter peccata oris sui; propter insanas illas et impias adversum me vociferationes, quod et Judæis et inimicis Davidis congruit. *Et de execratione et mendacio*: his sceleribus convicti. *Annuntiabuntur*, omnibus innotescunt: at Hier. maledictionem et mendacium narrantes; quasi diceret, nihil nisi maledicta et mendacia in ore habent.

¹⁴ *In consummatione*..... Consume in furore, consume, etc. Hier.

sume ut non subsistant : et scient quoniam Deus dominator Jacob, in finibus terræ. Semper.

Convertentur ad vesperam, et latrent ut canes, et circumeant civitatem.

Ipsi vagabuntur ut comedant, et cum saturati non fuerint, murmurabunt.

Ego autem cantabo imperium tuum, et laudabo manè misericordiam tuam; quoniam factus es fortitudo mea, et refugium in die tribulationis meæ.

Virtutem meam tibi cantabo; quoniam Deus adjutor meus, Deus misericordia mea.

¹⁵ *Convertentur* : revertantur..... latrent, ut supra 7. Repetitur autem ille versus ad inculcandum inimicorum furorem, ac Dei liberatoris beneficium.

¹⁶ *Dispergentur* : vagabuntur ad manducandum : Hier. præde avidi discurrunt undique.

¹⁷ *Exultabo* : prædicabo cum gaudio. *Manè* ; rectè, cum noctu fugerit. I. Reg. XIX. 12.

¹⁸ *Deus meus, misericordia mea* : Deus misericordiæ meæ : Heb. vel Deus misericors meus, qui totus bonitatis, totus misericordia est.

consummatione : in irâ consummationis, et non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob, et finium terræ.

15. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem.

16. Ipsi dispergentur ad manducandum; si verò non fuerint saturati, et murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam, et exultabo manè misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, et refugium meum, in die tribulationis meæ.

18. Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es; Deus meus, misericordia mea.

PSALMUS LIX.

EUCCHARISTICUS.

Ultus antiquos Israelitarum hostes Syros, à quibus olim oppressi fuerant sub Judicibus, certam sibi ac singulis tribubus victoriam pollicetur.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro liliis, testimonium humilis et simplicis David ad docendum; quando pugnavit adversus Syriam Mesopotamiæ, et adversus Syriam Soba, et reversus est Joab, et percussit Edom in valle Salinarum duodecim millia.

DEUS, projecisti nos, scidisti nos; iratus es, convertisti nos.

Commovisti terram, et diripuisti eam; sana contritiones ejus, quoniam mota est.

Ostendisti populo tuo duritiam; potasti nos vino consopiente.

Dedisti metuentibus te

1. In finem, pro his qui immutabuntur, in tituli inscriptio- nem, ipsi David in doctrinam, 2. Cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia. (II. Reg. VIII, 1. et X. 7. et I. Par. XVIII. 1.)

3. DEUS, repulisti nos, et destruxisti nos; iratus es, et misertus es nobis.

4. Commovisti terram, et conturbasti eam; sana contritiones ejus, quia comota est.

5. Ostendisti populo tuo dura; potasti nos vino compunctionis.

6. Dedisti metuentibus te

³ *Et misertus es nobis*: revertere ad nos: Heb.

⁴ *Commovisti terram*: Judæam; tunc cum à Syris sub Judicibus vexata est.

⁵ *Vino compunctionis*: consopiente: Hier. id est, lethali; alii, horroris.

⁶ *Dedisti significationem; ut fugiant....* More præclari ac pro-

signum, ut fugerent à facie arcûs. Semper.

Ut liberentur amici tui: salva dexterâ tuâ, et exaudi me.

Deus locutus est in sanctuario suo: lætabor, dividam Sichimam, et vallem Soccoth dimetiar.

Meus est Galaad, et meus est Manasse, et Ephraïm fortitudo capitis mei; Juda legifer meus.

Moab olla lavacri mei: super Idumæam incedam calceamento meo: mihi Palæstina fœderata est.

Quis deducet me ad civitatem munitam? quis de-

significationem, ut fugiant à facie arcûs:

Ut liberentur dilecti tui; 7. salvum fac dexterâ tuâ, et exaudi me.

8. Deus locutus est in sancto suo: lætabor, et partibor Sichimam, et convallem tabernaculorum metibor.

9. Meus est Galaad, et meus est Manasses, et Ephraïm fortitudo capitis mei.

Juda rex meus: 10. Moab olla spei meæ.

In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis de-

vidi ducis significasti tuis, quando hostes imminerent. At Heb. dedisti signum, vexillum, verbum tuum, ut se extollant propter veritatem, hoc est, ut promissis tuis, tuâ veritate nitantur.

7 *Salvum fac....* Hæc et sequentia vide repetita Ps. CIV. 7.

8 *Lætabor et partibor Sichimam*: urbem Amorrhæorum. *Convallem tabernaculorum*: vallem Soccoth: Hier. Sensus est, lætabor, potitus victoriâ, Sichimamque et Soccoth regiones Philistinorum dimetiar, ut in plebem meam partiar.

9 *Meus est Galaad....* Commemorat tribus Israelis quibus hostium agros, urbesque dispertivit. *Ephraïm fortitudo capitis*: firmitudinem regni. *Juda rex meus*, legislator: Hier. Mehoceci; ut Gen. XLIX. 10. Tribus Juda regnum obtinebit sub Davide et posteris.

10 *Moab olla spei meæ*: lavacri mei: Hier. pelvis ad lavandos pedes. Subjiciam illum pedibus; Israel elegi, et sprevi Moab, Idumæos, Philistæos, de quibus postea. *In Idumæam extendam calceamentum....* incedam: Hier. proculcabo eam. *Alienigenæ*, Philistæi, et ita semper.

ducet me usque ad Idumæam?

Nonne tu, Deus, qui projecisti nos, et non egredieris, Deus, in exercitibus nostris?

Da nobis auxilium de tribulatione; vana est enim salus ab homine.

In Deo faciemus virtutem, et ipse conculcabit tribulantes nos.

ducet me usque in Idumæam?

12. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione; quia vana salus hominis.

14. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

¹¹ *Quis deducet me usque in Idumæam?* 12. *Nonne tu, Deus?* quo duce, David Idumæam potitus est. II. Reg. VIII. 14.

¹² *Qui repulisti.....* Projecerat nos, et non egrediebaris, etc. Qui tempore Saulis, videbaris nos deserere, nec præesse velle jam nostris exercitibus, cum oracula et solitum auxilium denegares, nunc victores præstas.

¹⁴ *Faciemus virtutem* : fortiter rem geremus.

PSALMUS LX.

EUCCHARISTICUS.

Dei bonitatem expertus, certam jam spe eam implorat.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, in Psalmis David.

EXAUDI, Deus, laudationem meam; intende orationi meæ.

De novissimo terræ ad te clamabo; cum triste fuerit

VERSIO VULGATA.

In finem, 1. In hymnis David.

2. EXAUDI, Deus, deprecationem meam; intende orationi meæ.

3. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur

³ *A finibus terræ..... clamavi* : à tam longinquo spatio; ab extremo angulo terræ sanctæ, procul à tabernaculo tuo, et tamen me audiebas: nam cum omnino deficerem: *in petra exaltasti me*; quâ et in altum erigerer, et firmo pede consisterem.

cor meum : cum fortis elevabitur adversum me, tu eris ductor meus.

Fuisti spes mea : turris munitissima à facie inimici.

Habitabo in tabernaculo tuo jugiter; sperabo in protectione alarum tuarum. Semper.

Tu enim, Deus, exaudisti orationem meam : dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

Dies super dies regis adjicies : annos ejus donec est generatio et generatio.

Sedebit semper ante faciem Dei, misericordia et veritas servabunt eum.

Sic canam nomini tuo jugiter ; reddens vota mea per singulos dies.

⁶ *Dedisti hæreditatem : regnum et domum quam Deus Davidi stabilivit : II. Reg. vii. 7.*

⁷ *Dies super dies regis.....* Davidis ac posterorum ejus, quibus regnum concessisti in longissima tempora, imò in æternum ; cum Christo venturo dederis regnum David patris ejus, et ipse in æternum in Jacob regnaturus sit : Luc. i. 3a.

⁸ *Permanet in æternum.....* ipse et regnum ejus, cujus non erit finis : Luc. i. 33. *Misericordiam..... ejus.....* Planus Vulgatæ sensus sive ad Deum, sive ad Davidem referas : nemo in Deo, nemo in Davide requiret misericordiam et justitiam ; at Hier. misericordia et veritas servabunt eum ; Davidem : quod videtur sublimius.

⁹ *De die in diem : quotidie.*

cor meum, in petrà exaltasti me.

Deduxisti me, 4. quia factus es spes mea ; turris fortitudinis à facie inimici.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæcula : protegar in velamento alarum tuarum.

6. Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam ; dedisti hæreditatem timentibus nomen tuum.

7. Dies super dies regis adjicies : annos ejus usque in diem generationis et generationis.

8. Permanet in æternum in conspectu Dei ; misericordiam et veritatem ejus quis requiret ?

9. Sic psalmum dicam nomini tuo in sæculum sæculi ; ut reddam vota mea de die in diem.

PSALMUS LXI.

CONSOLATORIUS.

Tempore Absalomi, ut videtur, desertus ac deceptus ab omnibus, seque et populum divini auxiliî spe sustentat. De titulo vide in Psalm. xxxviii.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro Idithun canticum David.

In finem, i. Pro Idithun, Psalmus David.

ATTAMEN apud Deum silebit anima mea; ex eo salus mea.

Attamen ipse est scutum meum et salus mea; fortitudo mea, non commovebor amplius.

Usquequo insidiamini contra virum, interficitis omnes, quasi murus inclinatus, et maceria corruens.

Partem enim ejus cogita-

2. NONNE Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3. Nam et ipse Deus meus, et salutaris meus; susceptor meus, non movebor amplius.

4. Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos: tanquam parieti inclinato, et maceriæ depulsæ?

5. Verumtamen pretium

² *Nonne Deo....* Certè Deo silebit anima mea: Heb. imperante Deo, ne mutiet quidem; tanta erit obedientia.

³ *Nam et ipse:* certè utique, ut suprâ.

⁴ *Quousque irruitis in hominem?... tanquam parieti inclinato?* Ita irruitis in me, tanquam essem murus, jam impulsus in ruinam, ac facilè ruiturus; at non ita est, Deus enim me sustentat. Hic ordo verborum, sed interjectum illud, *interficitis universi vos:* omnes me ad interneccionem quæritis; *toto enim corde universus Israel* sequebatur *Absalom.* II. Reg. xv. 13.

⁵ *Verumtamen:* utique, ut suprâ. *Pretium meum:* partem ejus: Hier. de se enim in tertiâ personâ loquitur, ut y. 3. Sensus est: pretium meum, partem meam quæ mihi est pretiosissima, Deum scilicet.

verunt expellere, placuerunt sibi in mendacio: ore suo singuli benedicunt, et corde suo maledicunt. Semper.

Verumtamen Deo retice, anima mea; ab ipso cuius præstolatio mea.

Sed ipse est fortitudo mea et salus mea; susceptor meus, non timebo.

In Deo salutare meum, et gloria mea; robur fortitudinis meæ, et salus mea in Deo.

Sperate in eo omni tempore, populi, effundite coram eo cor vestrum; Deus spes nostra est. Semper.

Verumtamen vanitas filii Adam, mendacium filii viri in stateris dolosis; fraudulenter agunt simul.

meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti; ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.

6. Verumtamen Deo subjecta esto, anima mea; quoniam ab ipso patientia mea.

7. Quia ipse Deus meus, et salvator meus; adjutor meus, non emigrabo.

8. In Deo salutare meum, et gloria mea; Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est.

9. Sperate in eo, omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster in æternum.

10. Verumtamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris; ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

cet, à me alienare se posse putant, sed frustrà sunt. *Cucurri in siti.* Ita fugi, ut cervus sitibundus, actus à venatoribus: at planius Hier. Placuerunt sibi in mendacio: unde subdit: *ore suo benedicebant*, etc.

⁶ *Deo subjecta esto*: Deo retice: Hier. eodem sensu, ut patet *ψ. 2.*

⁷ *Non emigrabo*: nihil me commovebit: non mutabo: Heb. in eius fide et amore persistam.

⁹ *Omnis congregatio populi.* Addit Hier. omni tempore.

¹⁰ *Vani filii hominum*: filii hominis: Heb. *Mendaces filii hominum*: filii viri: Heb. tam plebei quam nobiles; vide *Ps. XLVIII. 2, 3.* *In stateris*: in bilance attolluntur ipsi præ vanitate simul: Heb. statim atque bilancibus sunt impositi, vanitate sunt ipsa leviores; vel quod eodem recidit, omnes simul sua vanitate leves, in bilance statim attolluntur, nullo pondere, nullà vi.

Nolite confidere in calumniâ, et in rapinâ, ne frustremini; divitiæ si affluerint, ne apponatis cor.

Unum locutus est Deus, duo hæc audiui; quia imperium Dei est.

Et tibi, Domine, misericordia, quia tu reddes unicuique secundum opus suum.

11. Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere; divitiæ si affluant, nolite cor apponere.

12. Semel locutus est Deus, duo hæc audiui quia potestas Dei est, 13 et tibi, Domine, misericordia: quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

¹¹ *In iniquitate.....* in calumniâ et rapinâ. Nolite in ejusmodi fidere, ne frustremini (spe vestrâ:) Hier. *Divitiæ si affluant*: robor si affluat, etc. Heb. eodem sensu, cum ex divitiis robor existat.

¹² *Semel locutus est.....* Quod ait semel, firmitatem dicatorum ostendit: Comm. Hier. *Semel unum*: Hier. *Duo hæc audiui*: ex uno et irrettractabili decreto Dei, hæc duo intellexi: hæc summa decretorum, ut omnia potestate administret; vim illam potentissimam et indeclinabilem, adhibitâ misericordiâ, temperet.

¹³ *Quia tu reddes unicuique*: quod est summæ potestatis officium.

PSALMUS LXII.

CONSOLATORIUS.

In deserto, sanctuarii memor, sacris conventibus mente se sistit, Deumque certissimum vindicem se habere letatur. Hæc summo mane evigilans canit. Undè hic Psalmus matutinus dicebatur. Chrys. in Psalm. cxi.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus David,
Cum esset in deserto Judææ.

DEUS, fortitudo mea tu
es, de luce consurgam ad te.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David,
1. Cum esset in deserto Idumææ.
(I. Reg. xxii. 5.)

2. DEUS, Deus meus, ad
te de luce vigilo.

¹ *In deserto Idumææ*: Judææ: Heb. et 70. apud Theodor. In deserto Ziph, quæ in tribu Judâ. I. Reg. xxiii. 15.

Sitivit te anima mea, desideravit te caro mea : in terrâ inviâ et consitiente, ac sine aquâ.

Sic in sancto apparui tibi, ut videam fortitudinem tuam, et gloriam tuam.

Melior est enim misericordia tua quàm vitæ : labia mea laudabunt te.

Sic benedicam tibi in vitâ meâ; in nomine tuo levabo manus meas.

Quasi adipe et pinguedine implebitur anima mea, et labiis laudantibus canet os meum.

Recordans tuû in cubili meo; per singulas vigiliis meditabor tibi.

Quia fuisti auxilium meum, et in umbrâ alarum tuarum laudabo.

Adhæsit anima mea post te; me suscepit dextera tua.

Sitivit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.

3. In terrâ desertâ et inviâ et inaquosâ, sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.

4. Quoniam melior est misericordia tua super vitas : labia mea laudabunt te.

5. Sic benedicam te in vitâ meâ, et in nomine tuo levabo manus meas.

6. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea, et labiis exultationis laudabit os meum.

7. Si memor fui tuû super stratum meum, in matutinis meditabor in te : 8. quia fuisti adjutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo. 9. Adhæsit anima mea post te; me suscepit dextera tua.

² *Quàm multipliciter.....* desideravit te caro mea : Hier. Affectus animi, præ vehementiâ, in ipsum corpus redundant.

³ *Sic in sancto :* quasi in sanctuario : quod quidem assidue animo volutabam.

⁴ *Super vitas :* melior omni vitâ divitum, potentium, hominum suaviter viventium, cujuscumque generis.

⁶ *Sicut adipe.....* tanquam cibo suavissimo repleor, cum te laudo.

⁷ *Si memor fui tuû.....* cum recordor tuû in cubili meo, tum exultat os meum : ex vers. præcedenti.

⁸ *In velamento.....* in umbrâ : Hier.

Ipsi verò interficere quærunt animam meam; ingrediantur in extrema terræ.

Congregentur in manus gladii; pars vulpium erunt.

Rex autem lætabitur in Deo, laudabitur omnis qui jurat in eo; quia obstruetur os loquentium mendacium.

10. Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ;

11. Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.

12. Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo; quia obstructum est os loquentium iniqua.

¹⁰ *In vanum quæsierunt.....* interficere quærunt animam meam: (me.) Hier. *In inferiora terræ*: in sepulcrum.

¹¹ *Partes vulpium.....* pars vulpium et eorum cibus: bestiis laniandi relinquuntur.

¹² *Rex*: David. *Qui jurant in eo*: rege scilicet; per cujus salutem jam liberè jurabitur, Saüle et inimicis extinctis. Theodor. *Loquentium iniqua*: mendacium: Hier.

PSALMUS LXIII.

DEPRECATORIUS ET INCREPATORIUS.

In maledicos qui, conspiratione factâ, Saülem in ipsum instigabant.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Psalmus David.

AUDI, Deus, vocem meam loquentis, à timore inimici serva vitam meam.

Absconde me à consilio malignorum; à tumultu operantium iniquitatem.

³ *Protexisti*: absconde: Hier. *A multitudine*: à tumultu: Idem.

VERSIO VULGATA.

In finem, 1. Psalmus David.

2. EXAUDI, Deus, orationem meam cum deprecor; à timore inimici eripe animam meam.

3. Protexisti me à conventu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.

Quia

Quia exacerunt quasi gladium linguam suam; tenderunt sagittam suam verbum amarissimum.

Ut sagittarent in absconditis simplicem; subito sagittabunt eum, et non timebunt.

Confortaverunt sibi sermonem pessimum, narraverunt ut absconderent laqueos; dixerunt: Quis videbit eos?

Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio, et cogitatione singulorum, et corde profundo.

Sagittabit ergo eos Deus

⁴ *Arcum*: sagittam suam verbum amarissimum: Hier. hoc enim sagittæ instar.

⁶ *Firmaverunt sibi sermonem nequam*: frontem obfirmaverunt ad aggerendas calumnias. *Quis videbit eos?* laqueos scilicet. Tanta artes, tam occultæ tendiculæ, ut nullus cautioni locus.

⁷ *Scrutati sunt iniquitates*: vias nocendi studiosè exquisierunt. *Defecerunt scrutantes*..... Perfecerunt scrutinium scrutini: Heb. occultissimum ac profundissimum. *Accedet homo ad cor altum*: ad intima hominis: cum facta desint quæ arguant, etiam corda scrutantur, et arcanas cogitationes accusant. Sic enim David ipse queritur ad Saulem: *Quare audis verba hominum loquentium: David quaerit malum adversum te?* I. Reg. xxiv. 10.

⁸ *Exaltabitur Deus*: ulciscendo et puniendo. Sensus apertus; sed aliter Hier. *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum*: ut hoc ad vindictam pertineat quòd *sagittæ parvulorum*, imbecilles licet, tanquam infirmâ manu jactæ, tamen altè infigantur. Sed Heb. cui congruit Hier. sagittabit eos Deus jaculo repentino: inferentur eis plagæ, quod est, declinare non poterunt ictus. Atque ita Theodot. apud Theodor.

4. Quia exacerunt ut gladium linguas suas; intenderrunt arcum rem amaram, 5. ut sagittent in oculis immaculatum.

6. Subito sagittabunt eum, et non timebunt; firmaverunt sibi sermonem nequam.

Narraverunt ut absconderent laqueos; dixerunt: Quis videbit eos?

7. Scrutati sunt iniquitates; defecerunt scrutantes scrutinio.

Accedet homo ad cor altum: 8. et exaltabitur Deus.

Sagittæ parvulorum factæ

jaculo repentino; inferentur plagæ eorum.

Et corruent in semetipsos linguis suis: fugient omnes qui viderint eos.

Et timebunt omnes homines, et annuntiabunt opus Dei, et opera ejus intelligunt.

Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo: et exultabunt omnes recti corde.

sunt plagæ eorum: 9. et infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.

Conturbati sunt omnes qui videbant eos, 10. et timuit omnis homo.

Et annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt.

11. Lætabitur justus in Domino, et sperabit in eo; et laudabuntur omnes recti corde.

9 *Infirmatæ sunt.....* Corruent in semetipsos linguis suis: Hier. Sibi mutuò nocebunt, ac tam varia fingent, ut nec ipsi sibi constare possint.

10 *Timuit omnis homo;* cùm viderint iniquos, mutuà veluti cæde confectos, ac Deum justum esse clamabunt. *Annuntiaverunt opera Dei..... intellexerunt.* Annuntiabunt..... intelligunt: Hier.

PSALMUS LXIV.

EUCCHARISTICUS.

Oblatis primitiis, vel frugibus collectis, mense septimo; certè in magnâ sollemnitate. Unde; Omnis caro ad te veniet. 7. 3.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Psalmus David
Cantici.

VERSIO VULGATA.

In finem, Psalmus David.
1. Canticum Jeremiæ, et Ezechielis populo transmigracionis, cùm inciperent exire.

TIBI silentium laus, Deus, 2. TE decet hymnus, Deus,

1 *Jeremiæ:* aliqui addebant *Aggæi;* sed hæc desunt Hier. Heb. et à Theodoro respiciuntur.

2 *Te decet.* Tibi silentium laus: Hier. cùm nihil de te dignè dici possit. *In Jerusalem,* deest Heb.

in Sion, et tibi reddetur votum.

Exaudi orationem, donec ad te omnis caro veniat.

Verba iniquitatum prævaluerunt adversum me: sceleribus nostris tu propitiaberis.

Beatus quem elegeris et susceperis: habitabit enim in atriis tuis; replebimur in bonis domus tuæ, sanctificatione templi tui.

Terribilis in justitiâ exaudi nos, Deus, salvator noster: confidentia omnium finium terræ, et maris longinqui.

Præparans montes in virtute suâ, accinctus fortitudine.

³ *Omnis caro, omnes homines.*

⁴ *Verba iniquorum:* verba iniquitatum: Hier. res iniquæ; verbum pro ipsâ re, note hebraismo.

⁵ *Beatus quem elegisti:* Beati sacerdotes et levitæ templum inhabitantes. *Replebimur.....* Nos quoque sacris cibis satiabimur. *Sanctum est templum.....* Sanctificatione templi tui: Hier. nempe victimis, instructo ex eis sacro epulo.

⁶ *Templum tuum, mirabile, terribile. In æquitate.* Terrentur qui cogitant quàm purè, quàm sanctè sit adendum. *Et in mari.....* et maris longinqui: Hier. In te sperant et qui terram incolunt, et qui navigant.

⁷ *Præparans montes;* condens jam inde ab origine mundi. *Virtute tuâ;* suâ: Hier.

⁸ *Qui conturbas.....* Tu nempe tempestates cies. At Hier. Compescens sonitum maris; etc. et multitudinem gentium, elegantissimè: Deus enim animata ac inanima æquè in potestate habet, motusque omnes suis subdit legibus.

in Sion, et tibi reddetur votum in Jerusalem.

3. Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.

4. Verba iniquorum prævaluerunt super nos, et impietatibus nostris tu propitiaberis.

5. Beatus quem elegisti et assumpsisti; inhabitabit in atriis tuis.

Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, 6. mirabile in æquitate.

Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terræ, et in mari longè.

7. Præparans montes in virtute tuâ, accinctus potentiâ: 8. qui conturbas pro-

Compescens sonitum maris, fremitum fluctuum ejus, et multitudinem gentium.

Et timebunt qui habitant in extremis à signis tuis : egressus matutini et vesperi laudantes facies.

Visitasti terram, et irriga eam; ubertate dita eam; rivus Dei plenus aquâ : præparabis frumentum eorum, quia sic fundasti eam.

Sulcos ejus inebria, multiplica fruges; pluviis irriga eam, et germiui ejus benedic.

Volvetur annus in boni- 12. Benedices coronæ anni

9 *Timebunt qui habitant terminos*; supple, terræ. *A signis*: à miraculis, quæ in gratiam populi tui edidisti. *Exitus matutini.... delectabis*; laudantes facies: Hier. Facis ut te laudent qui, seu manè, seu vesperè, ad sacrificia procedunt.

10 *Inebriasti*: immissâ pluviâ desiderare fecisti eam: Heb. cùm aresceret, et aquas sitire videretur. *Multiplicasti locupletare....* Admodum locupletasti, dato imbri copioso, quo factum est ut *flumen Dei*, quod est flumen ingens, hebraismo noto, Jordanis scilicet, intumesceret. Id autem Jordani contingit messis tempore, ut videre est Jos. III. 15. Unde fortè ad Pentecosten Psalmus partinet. *Cibum illorum*: frumentum: Hier. *Ita est præparatio*: sic fundasti eam: Idem. terram, scilicet: sic comparasti eam, ut irrigata ferax esset.

11 *Rivos*: sulcos: Idem et 70. *Genimina, fruges*: Hier. *In stillicidiis....* Pluviis irriga eam, et germiui ejus benedic: Idem.

12 *Coronæ anni*: coronabis annum benignitate tuâ: Heb. cinges, exornabis, cumulabis frugibus. *Campi tui*: vestigia tua, etc. Hier. id est, itinera terræ sanctæ, quam Deus inhabitare et inambulare videbatur.

tate tuâ, et vestigia tua ro-
rabunt pinguedine.

Pinguescent pascuæ de-
serti, et exultatione colles
accingentur.

Vestientur agnis greges;
et valles plenæ frumento
coæquabuntur et canent.

benignitatis tuæ, et campi
tui replebuntur ubertate.

13. Pinguescent speciosa
deserti, et exultatione colles
accingentur.

14. Induti sunt arietes
ovium, et valles abundabunt
frumento; clamabunt, et
enim hymnum dicent.

¹⁴ *Arietes ovium.* Agnis greges: Hier. eodem sensu; fœcunda-
buntur oves, agnis abundabunt. *Hymnum dicent* agricolæ, pro
tantâ anni fertilitate, rerumque copiâ.

PSALMUS LXV.

LAUDIS ET GRATIARUM ACTIONIS.

Populo à calamitatibus liberato.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, Canticum Psalmi.

JUBILATE Deo, omnis ter-
ra. Cantate gloriam nomini
ejus; date gloriam laudi ejus.

Dicite Deo, quàm terri-
bile opus tuum; in multitu-
dine fortitudinis tuæ men-
tientur tibi inimici tui.

Omnis terra adoret te et
canat tibi; canat nomini tuo.
Semper.

VERSIO VULGATA.

In finem, 1. Canticum Psalmi
resurrectionis.

JUBILATE Deo, omnis ter-
ra, 2. psalmum dicite no-
mini ejus; date gloriam laudi
ejus.

3. Dicite Deo: Quàm ter-
ribilia sunt opera tua, Do-
mine! in multitudine virtu-
tis tuæ mentientur tibi ini-
mici tui.

4. Omnis terra adoret te,
et psallat tibi; psalmum di-
cat nomini tuo.

¹ *Resurrectionis*: deest Heb. etiam apud 70. teste Theodor.

³ *Mentientur tibi*..... Præ timore negabunt se Israelitis adversari.

Venite et videte opera Dei, terribilia consilia super filiis hominum.

Convertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede; ibi lætabimur in eo.

Qui dominatur in fortitudine suâ sæculo, oculi ejus gentes aspiciunt: qui increduli sunt, non exaltentur in semetipsis. Semper.

Benedicite, populi, Deo nostro, et auditam facite vocem laudis ejus.

Qui posuit animam nostram ad vitam, et non dedit in commotionem pedes nostros.

Probasti enim nos, Deus; igne nos conflagasti, sicut conflatur argentum.

Introduxisti nos in obsidionem, posuisti stridorem in dorso nostro.

Posuisti homines super

5. Venite et videte opera Dei; terribilis in consiliis super filios hominum.

6. Qui convertit mare in aridam; in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.

7. Qui dominatur in virtute suâ in æternum, oculi ejus super gentes respiciunt; qui exasperant, non exaltentur in semetipsis.

8. Benedicite, gentes, Deum nostrum, et auditam facite vocem laudis ejus.

9. Qui posuit animam meam ad vitam, et non dedit in commotionem pedes meos.

10. Quoniam probasti nos, Deus; igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.

11. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro: 12. imposuisti homines super ca-

⁶ *Mare*, Rubrum Hebræis pervium. *In flumine*; in Jordane, quod factum est sub Josue. Jos. III. *Ibi lætabimur in ipso*: in Deo.

⁷ *Qui exasperant.....* Contumaces, ne superbiant.

⁸ *Gentes*: populi, Ammim. At Israelitæ plerumque *populus*, singulari numero.

⁹ *Animam meam*; animas nostras: Heb. *Pedes meos*; nostros: Heb.

¹¹ *In laqueum*: in obsidionem: Hier. in angustias. *Tribulationes*: stridorem: Hier. *In dorso nostro*: immisisti hostes tergo insistentes eum diris comminationibus.

¹² *Imposuisti homines*, nobis graves; inequitantes: Heb. quasi

capita nostra; transivimus
per ignem et aquam: et
eduxisti nos in refrigerium.

Ingrediar domum tuam
in holocaustis; reddam tibi
vota mea,

Quæ promiserunt labia
mea, et locutum est os
meum in tribulatione meâ.

Holocausta medullata of-
feram tibi cum incenso arie-
tum; faciam boves cum hir-
cis. Semper.

Venite, audite, et nar-
rabo, omnes qui timetis
Deum, quanta fecerit ani-
mæ meæ.

Ipsam ore meo invocavi,
et exaltavi in linguâ meâ.

Iniquitatem si vidi in cor-
de meo, non exaudiet Do-
minus.

Ideo exaudivit Deus; et
attendit vocem deprecatio-
nis meæ.

Benedictus Deus, qui non
abstulit orationem meam,
et misericordiam suam à me.

humeris insidentes. *In refrigerium*; in irriguam: Heb. supp. terram.

¹⁴ *Distinxerunt*: promiserunt: Hier. clarè et apertè pronuntia-
verunt. *Et locutum est.....* supple, *quæ*: vota quæ feci, et quæ sum
locutus, etc.

¹⁵ *Medullata*; pinguis, opima.

pita nostra.

Transivimus per ignem et
aquam, et eduxisti nos in
refrigerium.

13. Introibo in domum
tuam in holocaustis; reddam
tibi vota mea, 14. quæ dis-
tinxerunt labia mea,

Et locutum est os meum,
in tribulatione meâ.

15. Holocausta medullata
offeram tibi cum incenso
arietum; offeram tibi boves
cum hircis.

16. Venite, audite, et
narrabo, omnes qui timetis
Deum, quanta fecit animæ
meæ.

17. Ad ipsum ore meo cla-
mavi, et exaltavi sub linguâ
meâ.

18. Iniquitatem si aspexi
in corde meo, non exaudiet
Dominus.

19. Propterea exaudivit
Deus, et attendit voci de-
precationis meæ.

20. Benedictus Deus,
qui non amovit orationem
meam, et misericordiam
suam à me.

PSALMUS LXVI.

DEPRECATORIUS.

Populus Deo tutore lætus, accinere sibi gentes omnes, ejusdemque cultus participes fieri optat.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, in Psalmis Canticum carminis.

In finem, 1. In hymnis, Psalmus Cantici David.

DEUS misereatur nostrî, et benedicat nos: illustret faciem suam super nos. Semper.

2. DEUS misereatur nostrî, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostrî.

Ut nota fiat in terrâ via tua; in universis gentibus salus tua.

3. Ut cognoscamus in terrâ viam tuam, in omnibus gentibus salutare tuum.

Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes.

4. Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes.

Lætentur et laudent gentes, quoniam judicas populos in æquitate, et gentium quæ in terrâ sunt ductor es sempiternus.

Lætentur et exultent gentes; quoniam judicas populos in æquitate, et gentes in terrâ dirigis.

Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes.

6. Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes: 7. terra dedit

Terra dedit germen suum.

dedit fructum suum.

¹ *David*: deest Hier.

² *Et misereatur nostrî*: desunt Hier. 70. Primus autem hîc versus desumptus est ex Num. vi. 24. etc. et erat solemnîs formula, quâ sacerdotes conceptis verbis populo benedicerent.

⁷ *Dedit fructum*..... cùm et universæ gentes ad Deum convertentur, et electi abundabunt bonis operibus, rerumque omnium copiâ.

Benedicat nos Deus, Deus noster. Benedicat nos Deus, Deus noster, 8. benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terræ.

PSALMUS LXVII.

EUCCHARISTICUS.

Dum arca ad Sionem transfertur, populus Dei, veterum sub Mose mirabilium memor, instar Mariæ sororis Mosis, lætatur, atque in hostes Dei openi implorat. II. Reg. vi. 5. Ps. XLVI.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori, David Psalmus
Cantici.

EXURGAT Deus, et dissidentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum, à facie ejus.

Sicut deficit fumus deficiant, sicut tabescit cera à facie ignis; sic pereant impii à facie Dei.

Justi autem lætentur, et exultent in conspectu Dei, et gaudeant in lætitiâ.

Cantate Deo, canite nomini ejus; præparate viam ascendenti per deserta, in Domino nomen ejus, et exultate coram eo,

VERSIO VULGATA.

In finem, 1. Psalmus Cantici,
ipsi David.

2. EXURGAT Deus, et dissidentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum, à facie ejus.

3. Sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.

4. Et justi epulentur, et exultent in conspectu Dei, et delectentur in lætitiâ.

5. Cantate Deo, psalmum dicite nomini ejus; iter facite ei, qui ascendit super occasum; Dominus nomen illi.

² *Exurgat Deus.* Verba Mosis, cum elevaretur arca: Num. x. 35 ubi habetur integer hic versus.

⁴ *Epulentur:* lætentur. Hier. *In conspectu Dei:* metaphora ducta à sacris circa Dei altare conviviis.

⁵ *Super occasum:* super nubes: Heb. Nubibus ut curru invehitur.

Patre pupillorum, et defensore viduarum; Deus in habitaculo sancto suo.

Deus inhabitare facit solitarios in domo, educet victos in fortitudine; increduli autem habitaverunt in siccitatibus.

Deus, cum egredereris ante populum tuum, et ambulares per desertum. Semper.

Terra commota est, et cœli distillaverunt à facie tuâ, Deus, hoc est, in Sinaï, à facie Dei Israel.

Pluviam voluntariam elevasti, Deus: hæreditatem tuam et laborantem tu confortasti.

Exultate in conspectu ejus, turbabuntur à facie ejus, 6. patris orphanorum et iudicis viduarum.

Deus in loco sancto suo; 7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo.

Qui educit victos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulcris.

8. Deus, cum egredereris in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:

9. Terra mota est, etenim cœli distillaverunt à facie Dei Sinaï, à facie Dei Israel.

10. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ: et infirmata est, tu verò perfecisti eam.

Turbabuntur à facie ejus. Abundant hæc voces, et sunt alia versio præcedentium.

7 *Unius moris*; unanimes; et Hier. solitarios, quos habitare facit in domo, dum orbos facit sæcundos. Sic Ps. cxii. 9. *Similiter eos qui exasperant*.... Increduli autem habitaverunt in siccitatibus: Hier. in desertis et aridis locis. Atque hæc est commemoratio miraculorum Dei ex Ægypto educentis victos, eosdem rebelles et incredulos punientis ac prosternentis in deserto.

9 *Terra mota*.... Deo appropinquante, omnia commoventur. *À facie Dei Sinaï*: nominativo casu: à facie Dei: ipse *Sinaï* (distillavit.) Idem in Cantico Deborahæ, Judic. v. 4, 5.

10 *Pluviam voluntariam*; gratam, liberalem, libentissimo animo à Deo datam. *Segregabis*; reservabis. Pluviâ largâ perpluisti hæreditatem tuam, terram promissam. *Infirmata est*.... laborantem confortasti.

Animalia tua habitaverunt in eâ; præparasti in bonitate tuâ pauperi, Deus.

Domine, dabis sermonem, annuntiatricibus fortitudinis plurimæ.

Reges exercituum fœderabuntur; fœderabuntur, et pulchritudo domûs dividet spolia.

Si dormieritis inter medios terminos, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora ejus in virore anri.

Cùm divideret robustissimus reges in eâ, nive deal-

11. Animalia tua habitabunt in eâ; parasti in dulcedine tuâ pauperi, Deus.

12. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multâ.

13. Rex virtutum dilecti dilecti, et speciei domûs dividere spolia.

14 Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri.

15. Dum discernit cœlestis reges super eam, nive

11 *Animalia tua*: grex tuus, populus tuus. Ps. LXXVII. 52. *Parasti*: supple terram. *Pauperi*: populo.

12 *Evangelizantibus*: fœminino genere; annuntiatricibus: Hier. *Virtute multâ*: exercitui multo: Heb. Magnæ multitudini mulierum illarum, quæ cum Mariâ Mosis sorore, Dei victorias prædicebant: sumpto enim tympano cæteris accimentibus, Maria cœpit canere Mosaicum illud: *Cantemus Domino, gloriosè enim magnificatus est.* Exod. xv. 20, 21. Vide etiam infra, 26.

13 *Rex virtutum dilecti dilecti.* Reges exercituum fugerunt, fugerunt: Heb. Hæc canent illæ mulieres: prædicebant enim Philisteos, regesque Moab et Edom ab Israele vincendos: Exod. xv. 15, 16. *Et speciei domûs.....* pulchritudo domûs dividet spolia: Hier. Alii: habitatrix domûs; mulieres speciosæ domi relictæ, quo nihil magnificentius; ut viri pugnent, mulieres autem spolia inter se dispertiant.

14 *Inter medios cleros*: medias ollas, tripodas: Heb. Etsi non in cubiculis, sed tanquam in culinâ inter ollas versari cogimini, servi scilicet ipsâ fuligine nigri, et mœrore squalentes. Sic Joel. ii. 6. *Omnes vultus redigentur in ollam.* Nahum ii. 10. *Pacies omnium eorum sicut nigredo ollæ.* Si ergo tales eritis, tamen Deo vos protegente; *penna columbæ, etc.* eritis sicut pennæ columbinæ, variis depictæ coloribus, candidi, deaurati, læti.

15 *Dum discernit*: cùm divideret Omnipotens: Heb. *Reges*: puta

bata est in Selmon.

Mons Dei, mons pinguis; mons excelsus, mons pinguis.

Quare contenditis, montes excelsi, adversus montem, quem dilexit Deus ut habitaret in eo? siquidem Dominus habitabit. Semper.

Currus Dei innumerabilis, millia abundantium: Dominus in eis, in Sinaï, in sancto.

Ascendisti in excelsum, captivam duxisti captivitatem, accepisti dona in hominibus: insuper et non

dealbabuntur in Selmon.

16. Mons Dei, mons pinguis.

Mons coagulatus, mons pinguis; 17. ut quid suspicamini montes coagulatos?

Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo; etenim Dominus habitabit in finem.

18. Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium; Dominus in eis, in Sina, in sancto.

19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem; accepisti dona in hominibus:

Etenim non credentes in-

Og et Sehon. *Super eam*: hæreditatem suam, de qua v. 10. et sequens adversos populo suo reges profligaret. *Nive deallabuntur....* nivescet: Heb. alba facta est (hæreditas) ut nix quæ est in monte Selmon; candida, lucida, victrix, fortunataque erit.

16 *Mons Dei*: hebraismus, pro excelso monte. *Mons pinguis*. mons Basan: Heb. *Mons coagulatus*; excelsus, exaggeratus. *Mons pinguis*: mons Basan: Heb. montem igitur Basan, aliosque excelsos montes his compellat verbis.

17 *Ut quid suspicamini....* Quare despicitis, montes excelsi, montem quem dilexit Deus? etc. Heb. nempe terram sanctam, terram excelsam situ, et nobilem, quæ etiam eâ causâ *mons* dicitur Ps. LXXVII, 54. Item Exod. xv, 17. in Cantico Mosis et Mariæ: *mons hæreditatis tuæ*.

18 *Decem millibus*: innumerabilis: Hier. Sedes Dei circumdatur angelis innumeris. Sic Deut. xxxiii, 2. *Apparuit de monte Pharan, et cum eo sanctorum millia*.

19 *Accepisti dona*. Ita Hier. ex Heb. et 70. ut victor accepisti dona distribuenda inter homines. At Paulus, Eph. iv, 8. *Dedit dona hominibus*: eodem sensu: Deus in vectus curru sublimi, captivos Israelitas eduxit ex Ægypto: ac, triumphatoris instar, dona distribuit. Prophetice, Paulo interprete: de Christo in cælum ducente captivos quos liberaverat, *Etenim non credentes....* etiam non credentibus

credentes inhabitare Domi-
num Deum.

Benedictus Dominus per
singulos dies: portabit nos
Deus salutis nostræ. Sem-
per.

Deus noster, Deus salu-
tis; et Domini Dei, mortis
egressus.

Veruntamen Deus con-
fringet capita inimicorum
suorum, verticem crinis,
perambulantium in delictis
suis.

Dixit Dominus; de Basan
convertam, convertam de
profundis maris.

Ut calcet pes tuus in san-
guine; lingua canum tuorum
ex inimicis à temetipso.

Viderunt itinera tua,

habitare Dominum Deum.

20. Benedictus Dominus
die quotidie: prosperum iter
faciet nobis Deus salutarium
nostrorum.

21. Deus noster, Deus sal-
vos faciendi; et Domini De-
mini exitus mortis.

22. Veruntamen Deus
confringet capita inimico-
rum suorum; verticem ca-
pilli perambulantium in de-
lictis suis.

23. Dixit Dominus: Ex
Basan convertam, conver-
tam in profundum maris:

24. Ut intingatur pes tuus
in sanguine, lingua canum
tuorum ex inimicis, ab ipso.

25. Viderunt ingressus

Deum habitare nobiscum: quod superioribus connectendum: ut
sensus sit dedisse dona etiam hominibus antea incredulis, nec satis
Deo fidentibus: quod etiam Christo congruit, gentes vocanti.

20 *Die quotidie*: per singulos dies: Hier. *Prosperum iter*, etc. pro-
teget nos Deus, etc. Heb.

21 *Deus salvos faciendi*: servandi arbiter. Deus salutis: Hier.
Exitus mortis: egressus ejus mortiferi, hostibus *ei* *ἀπέθανε* 70. recto
casu.

22 *Verticem capilli*: usque ad capillos impiorum conteret, cum
piorum capilli omnes numerati sint. Matt. x. 30.

23 *Ex Basan convertam*: Israelitas meos; è terrâ Og victores re-
ducam. *In profundum maris*: de profundis maris: Hier. maris Rubri.

24 *Intingatur pes tuus in sanguine*. Ipsam plebem alloquitur. De
hâc autem phrasi vide Ps. LVII 11. *Lingua canum tuorum*; supple,
intingatur. *Ex inimicis ab ipso*, sanguine; canes tui hostilem san-
guinem lingant.

25 *Viderunt ingressus tuos, Deus*: itinera tua: Hier. Viderunt

Deus, itinera Dei mei, regis mei in sancto.

tuos, Deus, ingressus Dei mei : regis mei qui est in sancto.

Præcesserunt cantatores eos, qui post tergum psal-
lebant in medio puellarum
tympanistriarum.

26. Prævenērunt princi-
pes conjuncti psallentibus,
in medio juvenularum
tympanistriarum.

In ecclesiis benedicite Deo
Domino, de fontibus Israel.

27. In ecclesiis benedicite
Deo Domino, de fontibus
Israel.

Ibi Benjamin parvulus
continens eos, principes Juda

28. Ibi Benjamin adoles-
centulus, in mentis excessu.

tribus Israel quâ majestate pergeres auxiliaturus eis, quâ ferires
manu.

26 *Prævenērunt* ; præcesserunt cantatores eos qui post tergum . etc .
Hier. Cùm Maria hæc caneret, Deique miracula celebraret; antece-
debant præcentores, succedebant psallentes, in medio erant puellæ
tympanistriæ; Maria ipsa et sociæ annuntiatrices, de quibus suprâ,
12. ita Ch. Philo memorat ad eum ritum compositas solemnes The-
rapeutarum suorum choreas, et cantari quidem hymnos alternan-
tibus vœcibus, ipso sermonis duce in verba præeunte : mox duos
choros, alterum virorum, alterum mulierum variis flexibus ac re-
flexibus sacras obire choreas; denique in unum chorum cogi, velut
à numine actos. *Exemplo*, inquit, *antiqui illius chori ad mare Ru-
brum propter admiranda ibi opera; quo divino beneficio moti viri ac
mulieres, uno confecto choro, hymnos eucharisticos servatori Deo
cecinerunt; viris præcinate Mose prophetâ; mulieribus verò Mariâ
prophetidâ, quorum exemplo gravi virorum voce, acutiori mulierum
voci mixtâ, suavissimum concentum edunt.* Hæc Philo : de Vit. con-
temp. Qui ritus ad hunc versum explicandum factus videtur.

27 *De fontibus Israel* : vos qui estis è fontibus Israel, ab illo orti.

28 *Ibi Benjamin* ; tribus Benjamin. *Adolescentulus* : quòd Ben-
jamin minimus natus filiorum Jacob. *In mentis excessu* : Spiritu sancto
abreptus, tantâ in lætitiâ populi. At Hier. pro mentis excessu, con-
tinens eos, imperans ipsis : Heb. princeps futurus sub Saûle. Omnes
Patres de Paulo apostolo accipiunt, rapti ad tertium cœlum, et di-
cente, *Sive mente excedimus, Deo, etc.* II. Cor. v. 13. XII. 2. *Prin-
cipes Juda, duces eorum* ; in purpurâ suâ : Hier. quod est imperii
insigne. Ergo in eo cœtu ex Israele orto, et Domini victorias can-

in purpurâ suâ : principes Zabulon , principes Nephtali.

Præcepit Deus tuus de fortitudine tuâ ; conforta , Deus , hoc quod operatus es in nobis.

De templo tuo , quod est in Jerusalem , tibi offerent reges munera.

Increpa bestiam calami , congregatio fortium , in vitulis populorum calcitrantium contra rotas argenteas ; disperge populos qui bella volunt.

Principes Juda duces eorum : principes Zabulon , principes Nephtali.

29. Manda , Deus , virtuti tuæ ; confirma hoc , Deus , quod operatus es in nobis.

30. A templo tuo in Jerusalem , tibi offerent reges munera.

31. Increpa feras arundinis , congregatio taurorum in vaccis populorum ; ut excludant eos , qui probati sunt argento.

Dissipa gentes , quæ bella

tante , primus erat Benjamin regnum auspicaturus : deinde post eum regnaturus Judas sub Davide : tum principes cæterarum tribuum etiam minimarum. His autem tribuum nominibus vult Theodoretus Apostolos designari , fratres Domini ex Judâ , reliquos è Galileâ , ubi Zabulon et Nephtali ; adde in Benjamin Paulum.

29 *Manda , Deus.....* Post commemorationem liberationis ex Ægypto , Dei in Sion habitaturi auxilium in hostes Israelis implorat. *Manda , Deus : præcepit Deus , de fortitudine tuâ , etc.* Hier. Vult eam esse invictam.

30 *A templo.* Templum vocat tabernaculum arcæ ; ut sæpe aliàs . sensusque est : propter templum tuum , undique in Jerosolyman reges et peregrini confluent. II. Par. vi. 32.

31 *Feras arundinis ; bestiam calami :* Hier. Hippopotamum vel crocodilum , id est , regem Ægypti , ita designatum , ex belluâ Nilo notâ : Ezech. xxix , 2 , 3 , 4. et seqq. *Congregatio taurorum :* congregationem robustorum : Heb. supp. increpa. *In vaccis populorum.....* in vitulis populorum gloriantem , hoc est , increpa cætum robustorum qui inter lascivientes , exultantesque in morem vitulorum , populos , gloriantur. *Qui probati sunt argento ;* in fragmentis argenti. Sic constat integer versus hoc sensu : Increpa regem Ægypti populo tuo invidentem , increpa etiam optimates qui inter populos honore et viribus eminent , argenteis clavis , vel aliis insignibus or-

Offerantur velociter ex Ægypto; Æthiopia festinet dare manus Deo.

Regna terræ, cantate Deo, cauite Domino. Semper.

Qui ascendit super cælum cœli à principio; ecce dabit vocis suæ vocem fortitudinis.

Date gloriam Deo: super Israel magnificentia ejus, et fortitudo ejus in cœlis.

Terribilis Deus de sanctuario suo: Deus Israel ipse dabit fortitudinem, et robur populo, benedictus Deus.

volunt: 32. venient legati ex Ægypto, Æthiopia præveniet manus ejus Deo.

53. Regna terræ, cantate Deo: psallite Domino: psallite Deo, 34. qui ascendit super cælum cœli, ad orientem.

Ecce dabit vocis suæ vocem virtutis, 35. date gloriam Deo: super Israel magnificentia ejus, et virtus ejus in nubibus.

36. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.

nati. Cæterum Theodoretus, alique mystico sensu de Judæis intelligunt, qui excludere volebant à Dei regno gentes in Christum credentes, et instar argenti per patientiam probatas.

³² *Venient legati ex Ægypto.* Etiam ex Ægypto nunc infestissimâ, venient legati deprecaturi Deum Israelis; quin etiam Æthiopia præveniet; festinet dare manus Deo: Hier. id est; ipsa Æthiopia festinabit proferre manus muneribus plenas: certatim omnes accurrent, donis onusti.

³⁴ *Ad orientem:* ut, unde sol ingreditur, Deus ipse triumphare videatur. At Hier. à principio, ab ipsâ diei, adeoque mundi ipsius origine.

³⁵ *Date gloriam..... robur:* Heb. Vim ejus agnoscite. *In nubibus:* in cœlis: Heb.

³⁶ *In sanctis suis:* de sanctuario suo: Hier. unde tanta edit miracula et oracula.

PSALMUS LXVIII.

PROPHETICUS.

Christus patiens in figurâ Davidis ab omnibus derelicti. Congruit tempori Absalomî, cùm de Sion loquatur ψ . 36. Sub personâ Israelitarum in Davidem rebellium, Judæorum Christi persecutorum pœna describitur. Vide Ps. XXI. Chaldaeus populo captivo accommodat, et congruunt ultimi versus.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro liliis David.

1. In finem, pro iis qui commutabuntur David.

SALVA me, Deus; quoniam venerunt aquæ usque ad animam meam.

2. SALVUM me fac, Deus; quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.

Infixus sum in limo profundi, et non possum consistere; veni in profundum aquarum, et flumen operuit me.

3. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia.

Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me.

Laboravi clamans, exasperatum est guttur meum; defecerunt oculi mei, expectantes Deum meum.

4. Laboravi clamans, rauræ factæ sunt fauces meæ; defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.

Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Confortati sunt qui persequabantur me inimici mei injustè: quæ non rapueram, tunc reddebam.

Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei injustè: quæ non rapui, tunc exsolvebam.

³ Non est substantia; non possum consistere: Hier. nihil est firmi. *Altitudinem maris*: profundum aquarum: Hier.

⁵ Quæ non rapui..... Ex personâ Christi: ita mecum agitur, ac

Deus, tu scis stultitiam meam, et peccata mea à te non sunt abscondita.

Non confundantur in me qui expectant te, Domine Deus exercituum: non confundantur in me qui quærunt te, Deus Israel.

Quia propter te portavi opprobrium; operuit confusio faciem meam.

Alienus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ.

Quia zelus domûs tuæ comedit me; et opprobrium exprobrantium tibi cecidit super me.

Et fleui in jejunio animam meam; et factum est in opprobrium mihi.

Et posui vestimentum

6. Deus, tu scis insipientiam meam, et delicta mea à te non sunt abscondita.

7. Non erubescant in me qui expectant te, Domine, Domine virtutum.

Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israel.

8. Quoniam propter te sustinui opprobrium; operuit confusio faciem meam.

9. Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ.

10. Quoniam zelus domûs tuæ comedit me; et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

11. Et operui in jejunio animam meam; et factum est in opprobrium mihi.

12. Et posui vestimentum

si rapta ab altero, ab altero eoque innoxio repetas; neque enim, in-priorum exemplo, Deo rapui honorem debitum; at pro eis solvo quicumque rapuerunt: sicut scriptum est: *Propter scelus populi mei percussi eum.* Isa. LIII. 8.

⁶ *Insipientiam meam, et delicta mea..... quæ in me suscepi: quia posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrum.* Isa. LIII. 6.

¹⁰ *Zelus domûs tuæ.* De Christo expellente vendentes in templo exponit Joan. II. 17. *Opprobria exprobrantium tibi in me redundabant, cum dicerent: Si rex Israel est, descendat de cruce, confidit in Deo; liberet nunc, si vult eum,* etc. Matt. XXVII. 42, 43. Quare hunc Davidis locum de Christo Paulus intelligit. Rom. XV. 3.

¹¹ *Operui; fleui in jejunio animæ meæ: Heb. cum jejunarem, fletus miscui jejuniis.*

meum saccum; et factus sum eis in parabolam. meum cilicium; et factus sum illis in parabolam.

Contra me loquebantur qui sedebant in portâ, et cantabant bibentes vinum. 13. Adversum me loquebantur qui sedebant in portâ, et in me psallebant qui bibebant vinum.

Mea autem oratio ad te, Domine: tempus reconciliationis est; Deus, in multitudine misericordiae tuae, exaudi me in veritate salutis tuae. 14. Ego verò orationem meam ad te, Domine; tempus beneplaciti, Deus.

Erue me de luto, ut non infigar; libera me ab his qui oderunt me, et de profundis aquis. In multitudine misericordiae tuae exaudi me, in veritate salutis tuae.

Ne operiat me fluvius aquae, et ne absorbeat me profundum; et non coronet super me puteus os suum. 15. Eripe me de luto, ut non infigar; libera me ab iis qui oderunt me, et de profundis aquarum.

Exaudi me, Domine, quoniam bona est misericordia tua; secundum multitudinem miserationum tuarum, respice ad me. 16. Non me demergat tempestas aquae, neque absorbeat me profundum; neque urgeat super me puteus os suum.

Et ne abscondas faciem tuam à servo tuo: quoniam tribulor, citò exaudi me. 17. Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua; secundum multitudinem miserationum tuarum, respice in me.

18. Et ne avertas faciem tuam à puero tuo; quoniam tribulor velociter exaudi me.

¹² *In parabolam; in proverbium, in fabulam.*

¹³ *Qui sedebant in portâ; senatus, iudices, viri graves. Qui bibebant vinum; juvenes; illusores. Sic omnes mihi iniqui; nec tantum furiosi, sed etiam qui sapientes videbantur.*

¹⁴ *Ego verò.....mea autem oratio, etc. Hier. Tempus beneplaciti; reconciliationis: Idem. Quoniam quidem erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputans ipsis delicta ipsorum. II. Cor. v. 19. Deus; iunge sequenti.*

Accede ad animam meam, redime eam; propter inimicos meos libera me.

Tuscis opprobrium meum, et confusionem meam, et ignominiam meam; coram te sunt omnes hostes mei.

Opprobrio contritum est cor meum, et desperatus sum :

Et expectavi qui contristaretur, et non fuit; et qui consolaretur, et non inveni.

Et dederunt in escam meam fel, et in siti meâ potaverunt me aceto.

Sit mensa eorum coram eis in laqueum, et in retributiones ad corruendum.

Contenebrentur oculi eorum ne videant; et dorsum eorum semper incurva.

Effunde super eos indignationem tuam; et ira furoris tui comprehendat eos.

19. Intende animæ meæ, et libera eam; propter inimicos meos eripe me.

20. Tu scis improperium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam.

21. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improperium expectavit cor meum, et miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit; et qui consolaretur, et non inveni.

22. Et dederunt in escam meam fel, et in siti meâ potaverunt me aceto.

23. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributiones, et in scandalum.

24. Obscurentur oculi eorum ne videant; et dorsum eorum semper incurva.

25. Effunde super eos iram tuam; et furor iræ tuæ comprehendat eos.

20 Reverentiam; ignominiam: Hier. et ita passim.

21 Improperium: opprobrio contritum est cor meum, etc. Hier.

22 Dederunt in escam meam fel... In Christo impletum: Matt. xxvii. 48. Joan. xix. 29.

23 Mensa eorum...: in laqueum: ut contingit avibus, quæ victum quærentes capiuntur. Et in retributiones: et paces eorum in offendicium: Heb. ubi prospera sperant, ibi impingant. De Judeis intelligit Paulus: Rom. xi. 9, 10. Nec minus eis conveniunt quæ sequuntur.

Fiat commemoratio eorum
deserta; in tabernaculis eo-
rum non sit qui habitet.

Quoniam quem tu per-
cussisti, persecuti sunt; et
ut affligerent vulneratos
tuos narrabant.

Da iniquitatem super ini-
quitate eorum; et non ve-
niant in justitiâ tuâ.

Deleantur de libro viven-
tium, et cum justis non scri-
bantur.

Ego autem pauper et do-
lens: salus tua, Deus, sus-
cepit me.

Laudabo nomen Dei in
cántico, et magnificabo eum
in confessione.

Et placebit Domino super
vitulum novellum, cornua
effrentem et unguas.

26. Fiat habitatio eorum
deserta; et in tabernaculis
eorum non sit qui inhabitet.

27. Quoniam quem tu
percussisti, persecuti sunt;
et super dolorem vulnerum
meorum addiderunt.

28. Appone iniquitatem
super iniquitatem eorum;
et non intrent in justitiam
tuam.

29. Deleantur de libro vi-
ventium, et cum justis non
scribantur.

30. Ego sum pauper et
dolens: salus tua, Deus, sus-
cepit me.

31. Laudabo nomen Dei
cum cántico, et magnificabo
eum in laude.

32. Et placebit Deo super
vitulum novellum, cornua
producentem et unguas.

²⁶ *Fiat habitatio eorum deserta.* De Judâ proditore exponitur,
Act. I. 20. Congruit etiam Judæis eversâ Jerosolymâ, quod Chris-
tus prædixerat: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.*
Luc. XIII. 35.

²⁷ *Super dolorem.....* vulneribus vulnera, et insuper opprobria
addunt.

²⁸ *Appone iniquitatem super iniquitatem.....* deserendo, et per-
mittendo, non operando; ut theologi norunt.

²⁹ *De libro viventium;* de ipsâ vitâ; tanquam Deus vivos omnes
in libro descriptos habeat, deleatque eos quos morti destinat. Al-
tiore sensu, *viventes*, ipsi justi intelliguntur, et seqq. congruunt.

³² *Placebit Deo super vitulum.....* Laus Deo acceptior quàm vic-
timæ: Ps. XLIX. 8, 23. L. 18. et alibi passim.

Videntes mansueti læt-
buntur; qui quæritis Deum,
vivet anima vestra.

Quoniam exaudivit pau-
peres Dominus, et vinctos
suos non despexit.

Laudent eum cœli et ter-
ra; mare et omnia quæ mo-
ventur in eis.

Quia Deus salvabit Sion,
et ædificabit civitates Juda,
et habitabunt ibi, et possi-
debunt eam.

Et semen servorum ejus
possidebit eam, et qui dili-
gunt nomen ejus, habita-
bunt in eâ.

33. Videant pauperes, et
lætentur; quærite Deum,
et vivet anima vestra.

34. Quoniam exaudivit
pauperes Dominus, et vinctos
suos non despexit.

35. Laudent illum cœli et
terra, mare, et omnia rep-
tilia in eis.

36. Quoniam Deus sal-
vam faciet Sion, et ædifica-
buntur civitates Juda.

Et inhabitabunt ibi, et
hæreditate acquirent eam.

37. Et semen servorum
ejus possidebit eam, et qui
diligunt nomen ejus, habi-
tabunt in eâ.

³³ *Videant pauperes, et lætentur*: Christi enim erga pauperes benevolentia singularis. Convenit cum Ps. xxxi. 27. lxxi. 4. *Quærite Deum*..... qui quæritis Deum, vivet, etc. Hier. Eodem sensu hæc et sequentia ad redemptionem per Christum, sub figurâ solutæ captivitatis, videntur pertinere.

³⁶ *Sion*: spirituali sensu, Ecclesiam. *Civitates Juda*; singulares Ecclesias.

PSALMUS LXIX.

DEPRECATORIUS.

Temporibus Absalomi convenit cum sequente. Ille autem gravi calamitate pressus, festinum postulat auxilium. v. 6.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, David ad recordandum.

In finem, Psalmus, David.

1. In rememorationem, quòd salvum fecerit eum Dominus.

DEUS, ut libereres me; Domine, ut auxiliaris mihi festina.

2. DEUS, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina.

Confundantur et erubescant, qui quærunt animam meam; convertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi malum.

3. Confundantur, et revereantur, qui quærunt animam meam.

4. Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala.

Revertantur ad vestigium confusionis suæ, qui dicunt: Vah, vah.

Avertantur statim erubescences, qui dicunt mihi: Euge, euge.

Gaudeant et lætentur in te omnes qui quærunt te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

5. Exultent et lætentur in te omnes qui quærunt te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

¹ *In rememorationem; sive ad recordandum: supp. divini auxilii. Quòd salvum fecerit..... deest Heb.*

³ *Revereantur: Pudore afficiantur.*

⁴ *Euge: Vah: Hier. Non enim adhortantis aut collaudantis vox est, sed inreparentis et exprobrantis, qualis Semei. II. Reg. xvi. 7.*

⁵ *Et dicant semper..... Ordo verborum: qui diligunt salutare tuum, dicant semper, Magnificetur Dominus; qui à te se salvos volunt, non se, sed Deum magnificeri optent.*

Ego autem egenus et pauper : Deus, festina pro me : auxilium meum et salvator meus es tu ; Domine, ne moreris.

6. Ego verò egenus, et pauper sum : Deus, adjuva me.

Adjutor meus, et liberator meus es tu : Domine, ne moreris.

6 *Adjuva me : festina pro me : Hier.*

PSALMUS LXX.

DEPRECATORIUS ET CONSOLATORIUS.

David senex, Absalomo rebellante, auxilium Dei quod ab ineunte ætate scipiùs expertus est, nec in fine sibi defuturum sperat. Nota x. 9, 18.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David. 1. Filiorum Jonadab, et priorum captivorum.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

In justitiâ tuâ erue me, et libera me : inclina ad me aurem tuam, et salva me.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum :

2. in justitiâ tuâ libera me, et eripe me.

Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

¹ *Filiorum Jonadab*: de quibus Jerem. xxxv. Hunc titulum sic refert et exponit Hier. Epist. ad Paulin. de instit. monachi: Filii Jonadab et eorum qui primi in captivitatem ducti sunt; qui in tabernaculis habitantes, ad extremum propter irruptionem Chaldæorum exercitûs Hierosolyman intrare compulsi, hanc primam captivitatem sustinuisse dicuntur; quòd post solitudinis libertatem, urbe, quasi carcere sint reclusi; ut est apud Jer. xxxv. 11. Cæterum in Hebræo nullus est titulus, neque quidquam in textu, quod ad Rechabitas, eorumque patrem Jonadabum propriè pertineat: quem tamen Psalmum ad divinam misericordiam impetrandam per id tempus decantatum, eò quòd necessitate compulsi, à patriis institutis deflexisse viderentur, haud absimile vero est.

Esto mihi robustum habitaculum, ut ingrediar jugiter; præcepisti ut salvares me, quia petra mea, et fortitudo mea es tu.

Deus meus, salva me de manu impij, de manu iniqui et nocentis.

Quia tu es expectatio mea; Domine Deus, fiducia mea ab adolescentiâ meâ.

A te sustentatus sum ex utero, de ventre matris meæ tu es protector meus; in te laus mea semper.

Quasi portentum factus sum multis, et tu spes mea fortissima.

Impleatur os meum laude tuâ, totâ die magnitudine tuâ.

3. Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitum, ut salvum me facias.

Quoniam firmamentum meum, et refugium meum es tu.

4. Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui:

5. Quoniam tu es patientia mea, Domine; Domine spes mea à juventute meâ.

6. In te confirmatus sum ex utero; de ventre matris meæ tu es protector meus.

In te cantatio mea semper: 7. tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis.

8. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, totâ die magnitudinem tuam.

³ *In Deum protectorem*, deest Hier. Nisi fortè idem est cum loco munito, sitque Vulgata versio duplex. Addit autem Hier. ut ingrediar jugiter: tu mihi non modò tutum, sed etiam continuum refugium, ac semper patens. Addit et Heb. Præcepisti servare me; tanta tibi est cura salutis meæ, ut de me tuendo mandata dederis angelis tuis: *Angelis enim suis mandavit de te.* Ps. xc. 11.

⁵ *Patientia mea*: expectatio: Hier.

⁶ *Confirmatus*; sustentatus: Hier. te nitor. *De ventre matris meæ protector....*: extractor, avulsor: Heb. tu mihi obstetricis loco: per te matris meæ faustus partus fuit; jam inde à nativitate tuas in manus sum depositus. Sic Ps. xxxi. 10. *Cantatio*; laus: Hier.

⁷ *Tanquam prodigium....* in me obstupuerunt, cum viderent tot inusitatos vite meæ casus, tantumque regem ab omnibus repente destitutum. Vide præf. cap. viii. num. 41.

⁸ *Ut cantem gloriam tuam*: desunt Hier.

Ne projicias me in tempore senectutis; cum defecerit fortitudo mea, ne derelinquas me.

Quia dixerunt inimici mei mihi, et qui observabant animam meam, inierunt consilium pariter,

Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini et comprehendite eum, quia non est qui eruat.

Deus, ne elongeris à me: Deus meus, in auxilium meum festina.

Confundantur, et consumantur adversarii animæ meæ, operiantur opprobrio et confusione, qui quærunt malum mihi.

Ego autem jugiter expectabo; et adjiciam super omnes laudationes tuas.

Os meum narrabit justi-

9. Ne projicias me in tempore senectutis; cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10. Quia dixerunt inimici mei mihi, et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum,

11. Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, et comprehendite eum; quia non est qui eripiat.

12. Deus, ne elongeris à me: Deus meus, in auxilium meum respice.

13. Confundantur, et deficiant detrahentes animæ meæ; operiantur confusione et pudore qui quærunt mala mihi.

14. Ego autem semper sperabo; et adjiciam super omnem laudem tuam.

15. Os meum annuntiabit

9 *Cum defecerit virtus mea*: fortitudo mea: Hier. En senes confectis corporis animique viribus quale sibi auxilium parare debeant.

10 *Inimici mei mihi*: de me. *Qui custodiebant animam meam*: qui observabant, etc. Hier. qui insidiabantur vitæ meæ. *Consilium fecerunt*: convocato Achitophel et aliis, sacrificii obtentu. II. Reg. xv. 12. Dicebant sequentia.

11 *Deus dereliquit eum*, ut adulterum et homicidam: agite, oportum tempus est. *Persequimini..... non est qui eripiat*. Hoc erat consilium Achitophel. II. Reg. xvii. 1. *Consurgens persequar David hæc nocte: et irruens super eum..... percutiam regem desolatum, etc.*

13 *Detrahentes animæ meæ*; adversarii: Hier.

14 *Adjiciam super omnem laudem tuam*: noyis te in dies laudibus cumulabo.

tiam tuam, totâ die salutare tuum; quia non cognovi litteraturas.

Ingrediar in fortitudine Domini Dei: recordabor justitiæ tuæ solius.

Deus, docuisti me ab adolescentiâ meâ, et usque nunc annuntiabo mirabilia tua.

Et insuper usque in senectutem et canos, Deus, ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi, cunctisque qui venturi sunt, fortitudines tuas,

Et justitiam tuam, Deus, usque in excelsum; quanta fecisti magnalia: Deus, quis similis tibi?

Qui ostendisti mihi tri-

justitiam tuam, totâ die salutare tuum.

Quoniam non cognovi litteraturam; 16. introibo in potentias Domini: Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.

17. Deus, docuisti me à juventute meâ, et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

18. Et usque in senectam et senium, Deus, ne derelinquas me,

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura est;

Potentiam tuam, 19. et justitiam tuam, Deus, usque in altissima, quæ fecisti magnalia: Deus quis similis tibi?

20. Quantas ostendisti

¹⁵ *Justitiam tuam*: quâ me ab impiis ac perfidis vindicasti. *Litteraturam*: numerationem: Heb. numerum mirabilium tuorum. Quia mox dixerat: *Os meum annuntiabit justitiam tuam et salutare tuum*: nunc se agnoscit tantæ rei imparem, nec posse recensere innumerabilia Dei beneficia. Sic Ps. xxxix. 6. Theodor.

¹⁶ *Introibo in potentias Domini*: ingrediar in fortitudine Domini Dei: Hier. et *δυνατείαι*. 70. Error in Vulg. ut videtur. Nota verborum connexionem: primum annuntiabo justitias et misericordiam tuam: tum agnoscit id esse supra vires suas; introibo tamen, inquit, te duce et auctore, in hæc inscrutabilia.

¹⁹ *Justitiam tuam..... usque in altissima.....* Aliter Hier. annuntiabo justitiam tuam usque in excelsum: exaltabo eam; mox: quanta fecisti magnalia, etc.

²⁰ *Quantas ostendisti..... vivificasti me..... reduxisti me.* Qui osten-

bulationes plurimas et malas ; conversus vivificabis nos , et de abyssis terræ rursus educes nos.

Multiplicabis magnitudinem meam , et conversus consolaberis me.

Ego autem confitebor tibi in vasis psalterii veritatem tuam : Deus meus , cantabo tibi in citharâ , sancte Israel.

Laudabunt labia mea cum cantavero tibi , et anima mea quam redemisti.

Insuper et lingua mea totâ die meditabitur justitiam tuam : quia confusi sunt et dehonestati , quærentes malum mihi.

mihî tribulationes multas et malas ; et conversus vivificasti me , et de abyssis terræ iterum reduxisti me.

21. Multiplicasti magnificentiam tuam , et conversus consolatus es me.

22. Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam : Deus , psallam tibi in citharâ , sanctus Israel.

23. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi , et anima mea , quam redemisti.

24. Sed et lingua mea totâ die meditabitur justitiam tuam : cum confusi et reveriti fuerint qui quærun malum mihi.

disti..... vivificabis nos..... educes nos : Hier. Pro multitudine malorum , bona cumulativè in nos conferes.

21 *Multiplicasti..... consolatus es.....* Multiplicabis ; consolaberis : Idem.

22 *Vasis psalmi* ; instrumento nablio : Heb. instrumentis musicis. *σκέβη*. Græc. vas et instrumentum. *Sanctus Israel* ; sancte : Hier.

PSALMUS LXXI.

HISTORICUS ET PROPHETICUS.

Davidis ; cùm moriens regem constitueret Salomonem. Ingressis namque ad eum optimatibus ac dicentibus ; Amplificet Deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum ejus super thronum tuum : et adoravit rex in lectulo suo, et locutus est : Benedictus Dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis : III. Reg. 1. 47. Quà in exultatione vir sanctus, ac supra seipsum evectus, Christoque suo intentus, magnificentissimo carmine vaticinatur de adventu ejus, et vocatione gentium. Neque satis conveniunt Salomoni quæ dicuntur versibus 5, 11, 12, 17, nisi ut Christi typo. Ex quo patet sanctum regem Dei spiritu actum, ad extremum usque halitum prophetsasse.

VERSIO S. HIERONYMI.

Salomoni.

DEUS, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis.

Judicabit populum tuum in justitiâ, et pauperes tuos in judicio.

Assument montes pacem populo, et colles justitiam.

Judicabit pauperes populi, et salvabit filios paupe-

VERSIO VULGATA.

Psalmus, 1. In Salomonem.

2. DEUS, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis.

Judicare populum tuum in justitiâ, et pauperes tuos in judicio.

3. Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam.

4. Judicabit pauperes populi, et salvos faciet filios

² Regi..... filio regis : Salomoni, qui rex et filius regis. *Judicare* : judicabit : Hier.

³ *Suscipiant montes*..... Universa regio pace et justitiâ florebit.

⁴ *Pauperes*. Nota pauperes regi specialiter commendatos : vide infra, 12, 13.

ris, et confringet calumniatorem.

Et timebunt te quandiu erit sol, et ultra lunam, in generatione generationum.

Descendet ut pluvia super vellus, ut stillæ irrorantes terram.

Germinabit in diebus ejus justus, et multitudo pacis, donec non sit luna.

Et dominabitur à mari usque ad mare, et à flumine usque ad terminos terræ.

Ante eum procident Æthiopes, et inimici ejus pulverem lingent.

Reges Tharsis et insulæ munera offerent; reges Ara-

pauperum: et humiliabit calumniatorem.

5. Et permanebit cum sole, et ante lunam, in generatione et generationem.

6. Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram.

7. Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis; donec auferatur luna.

8. Et dominabitur à mari usque ad mare, et à flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9. Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent.

10. Reges Tharsis, et insulæ munera offerent: reges

5 *Permanebit.....* timebunt te quandiu erit sol, et ultra lunam: Hier.

6 *Descendet sicut pluvia*: tam gratus. *In vellus*: in tonsionem: Heb. id est, supra tonsam herbam, ut rursus incrementum capiat.

7 *Orietur.....justitia*: florebit in diebus ejus: Heb. At Hier. Germinabit in diebus ejus justus: eodem ferè sensu: tota regio viris justis abundabit, quo nihil est bono regi carius, aut honestius.

8 *A mari usque ad mare*. De Salomone quidem: à mari Rubro ad mare magnum. *A flumine...* ab Euphrate ad terminos terræ (sanctæ): Hier. At 70. τῆς οἰκουμένης: quòd Christus imperium protensurus esset per universa maria ac terras, atque orbe universo.

9 *Æthiopes*: Siim: incolæ deserti. Ps. LXXIII. 14.

10 *Reges Tharsis, et insulæ*: regna occidua. *Reges Arabum et Saba*: oriens et merides. Vide Gen. x. Naves Salomonis ibant in Tharsis. III. Reg. x. 22. Regina Saba ad eum venit. III. Reg. x. 1. Atque hæc in figuram Christi toto orbe potituri, idque à Magorum munere intelligimus inchoatum, qui gentium regumque typum tenuisse monstrantur. Comm. Hier.

biæ et Saba tributum conferent.

Et adorabunt eum omnes reges : universæ nationes servient ei.

Quia eruet pauperem à potente , et inopem cui non est adjutor.

Parcet inopi et pauperi , et animas pauperum salvabit.

Ab usurâ et iniquitate redimet animas eorum ; et pretiosus erit sanguis eorum coram oculis ejus.

Et vivet , et dabitur ei de auro Saba , et orabunt de eo jugiter ; totâ die benedicent ei.

Erit memorabile triticum in terrâ : in capite montium elevabitur sicut Libani fructus ejus , et florebut de civi-

Arabum et Saba dona adducunt :

11. Et adorabunt eum omnes reges terræ : omnes gentes servient ei.

12. Quia liberabit pauperem à potente , et pauperem cui non erat adjutor.

13. Parcet pauperi et inopi , et animas pauperum salvas faciet.

14. Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum ; et honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et vivet , et dabitur ei de auro Arabiæ , et adorabunt de ipso semper ; totâ die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terrâ in summis montium , super extolletur super Libanum fructus ejus , et flore-

¹¹ *Reges terræ : terræ* deest etiam in 70. *Gentes : Goim : Heb.* id est , gentes idolis addictæ.

¹⁴ *Honorabile nomen.* Pretiosus erit sanguis eorum , etc. Hier. forte in 70. ex *אַיִמָּא* , factum *הַיִּמָּא*.

¹⁵ *Arabiæ : Saba : Heb.* *Adorabunt de ipso : orabunt de eo : Hier.* gratias agent Deo pro Salomonis beneficentiâ ; longè autem magis pro collatis à Chřisto beneficiis. Potest intelligi secundum Heb. Orabunt pro eo , pro Salomone : quæ summa regum gloria , ut exteris quoque honori et amori sint.

¹⁶ *Firmamentum in terrâ.....* pugillus frumenti in terrâ , in capite montium : Heb. *שִׁרְיָמָא* fortè pro *סִרְיָ דְּרָגָמָא*. *Super extolletur.....* perstrepet sicut Libanus : Heb. Si vel pugillus frumenti seratur in montium vertice arido plerumque et saxoso , silvescet messis altior cedris Libani. *Florebut de civitate.* Cives multiplicabuntur ; urbes florentes erunt ; agri , urbes , omnia sub bono rege felicia.

tate, sicut fœnum terræ.

Erit nomen ejus in æternum, ultra solem perseverabit nomen ejus: et benedicentur in eo; omnes gentes beatificabunt eum.

Benedictus Dominus Deus, Deus Israel; qui facit mirabilia solus.

Et benedictum nomen gloriæ ejus in sempiternum: et implebitur gloriâ ejus universa terra. Amen et amen.

Completæ sunt orationes David filii Jesse.

¹⁷ *Sit nomen ejus (benedictum)* deest. Erit nomen ejus in æternum ultra solem: Hier. fama ubique diffusa et immortalis. *Benedicentur in ipso*..... At Hier. sic distinguit; et benedicentur in eo; omnes gentes, etc. *Omnes tribus terræ* deest. *Gentes* autem est Gõim: ut suprâ. *ψ. 11.* Qui proprius veluti character Christi, de quo ab initio dictum erat Abrahamo: *In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ.* Gen. XII. 3. XXII. 18. etc.

¹⁹ *Fiat: Amen: Heb.*

²⁰ *Defecerunt laudes*..... Hic est ultimus Psalmus Davidis non tamen suo loco positus, cum multi sequantur quos ipsius esse certissimum est; ut Ps. CIX. aliique: unde apparet aliam fuisse olim Psalmorum collectionem, in quâ temporis ordo servatus esset. Hæc autem verba, quidam codices sequentis Psalmi titulo adjungebant, nullo sensu; quos confutat Comm. Hier. et ipsi hebraici codices.

bunt de civitate sicut fœnum terræ.

^{17.} Sit nomen ejus benedictum in sæcula; ante solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ; omnes gentes magnificabunt eum.

^{18.} Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.

^{19.} Et benedictum nomen majestatis ejus in æternum; et replebitur majestate ejus omnis terra: Fiat, fiat.

^{20.} *Defecerunt laudes David filii Jesse.*

PSALMORUM

LIBER III,

SECUNDUM HEBRÆOS, USQUE AD PS. LXXXIX.

DE PSALMIS

ASAPHI NOMINE INSCRIPTIS.

DUODECIM omnino Psalmi sunt, Asaphi inscripti nomine. Primus XLIX; atque ab hoc LXXII ad LXXXII. Asaph autem I. Par. VI. 39. accensetur Levitis quos David ad canendum ordinavit. Item I. Par. XV. 17. XVI. 5, 37. Asaph et fratres ejus in conspectu Arcæ ministrant. Memorantur item Heman, Asaph et Ethan in cymbalis æneis concrepantes. I. Par. XV. 17 et 19. Hos cantores inter, à sancto Spiritu toties celebratos, cum tres excelleret, Asaph, Heman et Idithun, I. Par. XXV. 1. tum ipse Asaph inter alios clarus habetur, princeps quippe cantorum à Davide constitutus: ibid. XVI. 5. et singulari quâdam honoris prærogativâ, nominatus inter eos, qui juxta Regem prophetarent: ibid. XXV. 2.

Quo loco considerandum venit, cantandi officium quo honore præcelleret, cum ad ministerium propheticum pertinere judicetur: unde I. Par. XXV. 1, 2, 3. inducuntur filii Asaph et Heman et Idithun, qui in citharis aliisque instrumentis prophetarent: docti nempe à Deo ut ipsi canerent; quemadmodum Beseleel alique periti artifices repleti divino Spiritu,

quorum egregiâ operâ tabernaculum ac cætera divino cultui destinata, affabrè fierent. Exod. xxxi. 2, etc. Atque is instinctus eò magis musicis cantibus congruebat, quò musica ad excitandos in Dei amorem animos, imò verò ad compescendum malum spiritum, bonumque ac propheticum accersendum, Deo ita volente, potentior habebatur: exemplo Saülis Davidem egregium psalten adducentis. I. Reg. xvi. 15, etc. ipsiusque Elisæi psalten item accersentis, quo canente prophetaret, IV. Reg. iii. 15. Verùm inter eos qui ad canendum prophetabant, quidam altiore sensu Videntes habebantur, qualis Heman Videns regis in sermonibus Dei, ut exaltaret Davidis gloriam. I. Par. xxv. 5. Quo ritu Asaphum Videntem fuisse disertè memoratur his verbis: *Præcepitque Ezechias et principes Levitis ut laudarent Dominum, sermonibus David et Asaph Videntis*: II. Par. xxix. 30. Quibus verbis sancto Asaph, æquè ac ipsi Davidi sermones Dei, hoc est Psalmi, tribuuntur.

Neque minùs insigne est, quod legitur Nehemiæ xii. 45. *In diebus David et Asaph*; quo loco Asaphi Davidi propemodum comparatur, atque ambo quasi ex æquo memorantur, quibus quippe auctoribus sacræ observationes, et leviticorum ministeriorum ordo, et ipse canendi ritus, universo populo tanto honori habitus, ad posteros defluerit. Atque hæc sufficiunt ut intelligamus quàm celebre fuerit Asaphi nomen, cujus etiam titulo hi Psalmi commendati ad nos devenerint.

Jam verò an ab ipso conscripti fuerint, Patres ipsi variant: ac sanctus quidem Ambrosius à Davide compositos, sancto Asaphi ut caneret datos tradidit,

in tit. Psalm. LXXII. Sanctus verò Hieronymus usque adeo ab Asapho non modò cantatos, sed etiam compositos existimat, ut etiam Matthæi XIII. 35. pro eo quod scriptum est: *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam* (quo loco multa exemplaria *Esaiam* habebant) ipse reponi velit; *Hæc facta sunt, ut impleretur quod scriptum est in Asaph Prophetâ*; quia locus à Matthæo laudatus: *Aperiam in parabolis os meum*, ex Psalm. LXXVII, qui Asapho tribuitur, sumptus esset: *Hoc enim*, inquit Hieronymus, *non Esaias loquitur, sed Asaph*. Id habet Hieron. Commentario in Psalm. LXXVII; atque etiam lib. I. in Matt. in exposit. cap. XIII.

Hinc sacri interpretes in varias distracti sententias. Nos cur Hieronymo potiùs assentiamur, hæ causæ sunt: primùm inscriptio Psalm. LXXVI. *Pro Idithun, Psalmus Asaph*: nullo alio commodo sensu, nisi intelligamus ab Asapho compositum Idithuno canendum traditum, ut ibi observavimus: quo sensu item scriptum est in tit. Ps. XXXVIII, LXI. *Pro Idithun, Psalmus David*: tum eò vel maximè, quòd ut suprâ memoravimus, sermones Domini non modò Davidi, verùm etiam Asapho, ut Prophetæ, tribuuntur. II. Par. XXIX. 30. Cæterùm Davidisne sint an Asaphi, parvi refert et ad auctoritatem et ad temporum inquirendas notas, cùm et ab uno spiritu, et Davide rege factos esse constet. Porrò Asaphi filios in canendi ministerio patri successisse, atque etiam inter canendum divino spiritu ad pandenda futura fuisse afflatos, docent II. Par. XX. 14. XXIX. 13. I. Esd. III. 10. et II. XI. 22.

PSALMUS LXXII.

CONSOLATORIUS.

Impios tardè quidem persæpe, sed graviter Deus ulciscitur; hinc spes bonorum. Idem argumentum de divinâ providentiâ: vide Eccl. viii. 10, etc. xi. 9. xii. 14. Sap. ii, iii, iv, v. et alibi passim.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum Asaph.

Psalmus Asaph.

ATTAMEN bonus est Israel
Deus his qui mundo sunt
corde.

Mei autem pene vacilla-
verunt pedes; pene effusi
sunt gressus mei.

Quia æmulatus sum con-
tra iniquos; pacem impio-
rum videns.

Quòd non recogitaverint
de morte suâ, et firma sint
vestibula eorum.

In labore hominum non
sunt, et cum hominibus non
flagellabuntur.

Ideo nutriti sunt ad super-
biam, circumdederunt ini-
quitate sibi.

1. QUAM bonus Israel
Deus, his qui recto sunt
corde!

2. Mei autem pene moti
sunt pedes, pene effusi sunt
gressus mei.

3. Quia zelavi super ini-
quos, pacem peccatorum
videns.

4. Quia non est respec-
tus morti eorum, et firma-
mentum in plagâ eorum.

5. In labore hominum
non sunt, et cum homini-
bus non flagellabuntur.

6. Ideo tenuit eos super-
bia, operti sunt iniquitate,
et impietate suâ.

¹ *Quàm bonus*: quàm: Heb. particula asserendi: utique, pro-
fectò. Bonus Israeli Deus, nempe rectis corde.

² *Moti sunt*: vacillaverunt: Hier.

⁴ *Quia non est respectus*: quòd non recogitaverint de morte suâ:
Hier. etc. Non ligamenta ad mortem illis; sana fortitudo eorum: Heb.
nullo morbo ad mortem trahuntur.

⁶ *Et impietate suâ*, deest Hier.

Processerunt à pinguedine oculi eorum; transierunt cogitationes cordis.

Irriserunt, et locuti sunt in malitiâ calumniam, de excelso loquentes.

Posuerunt in cœlum os suum, et lingua eorum deambulavit in terrâ.

Propterea convertetur populus ejus hùc, et quis plenus invenietur in eis?

Et dixerunt: Quomodo novit Deus? et si est scientia in excelso?

Ecce isti impii, et abundantes in sæculo, multiplicaverunt divitias.

Ergone frustrâ mundavi cor meum, et lavi in inno-

7. Prodiit quasi ex adipè iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis.

8. Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt.

9. Posuerunt in cœlum os suum, et lingua eorum transivit in terrâ.

10. Ideo convertetur populus meus hùc, et dies pleni invenientur in eis.

11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus? et si est scientia in excelso?

12. Ecce ipsi peccatores, et abundantes in sæculo, obtinuerunt divitias.

13. Et dixi: Ergo sine causâ justificavi cor meum,

7 *Prodiit quasi....* processerunt à pinguedine oculi eorum: Hier. ut contrâ famelicis præ macie cavi oculi. Sic Deut. xxxii. 15. *Incrassatus est dilectus*, etc. *Transierunt in affectum cordis*: dilexerunt iniquitatem, ut passim in Psalmis. At Hier. transierunt cogitationes cordis; suprâ quàm cogitabant, felices se putant.

8 *Cogitaverunt....* irriserunt et locuti sunt in malitiâ calumniam: Hier. *In excelso*, de excelso loquentes: Idem. Tanquam ex alto despicientes.

9 *Posuerunt in cœlum....* Blasphemi in Deum, in homines maledici.

10 *Populus meus hùc*. Adverbialiter; populus ejus hùc: Hier. *וְיָצֵא*: hinc eò redigetur populus: supp. ex antecedentibus, ut Deum contemnat, et credat nihil prodesse justè vivere. *Dies pleni*: justam ætatem vivent: impii pleni dierum morientur.

11 *Et dixerunt*: justorum felicitate commoti.

13 *Et dixi*, deest Heb. rectè tamen suppletum. *Inter innocentes*: in innocentia. Hier.

centiâ manus meas ?

Et fui flagellatus totâ die,
et increpatio mea in matu-
tinis.

Dixi : Si narravero sic ,
ecce generationem filiorum
tuorum reliqui.

Et cogitavi ut intelligerem
istud ; labor est in oculis
meis :

Donec veniam ad sanc-
tuaria Dei, et intelligam in
novissimo eorum.

Verumtamen in lubrico
posuisti eos ; dejecisti eos ad
interitum.

Quomodo vastati sunt su-
bitò ; defecerunt , consumpti
sunt quasi non sint.

Quasi somnium evigilan-
tis, Domine, in civitate tuâ
imaginem eorum ad nihilum
rediges.

et lavi inter innocentes ma-
nus meas :

14. Et fui flagellatus totâ
die, et castigatio mea in ma-
tutinis.

15. Si dicebam: Narrabo
sic : ecce nationem filiorum
tuorum reprobavi.

16. Existimabam ut co-
gnoscerem hoc, labor est
ante me :

17. Donec intrem in sanc-
tuarium Dei, et intelligam
in novissimis eorum.

18. Verumtamen propter
dolos posuisti eis ; dejecisti
eos dum allevarentur.

19. Quomodo facti sunt
in desolationem, subitò de-
fecerunt ; perierunt propter
iniquitatem suam.

20. Velut somnium sur-
gentiam, Domine, in civi-
tate tuâ imaginem ipsorum
ad nihilum rediges.

14 *Flagellatus: afflictus. In matutinis; à mane usque ad vesperam.*

15 *Si dicebam: si dixero: Heb.*

16 *Labor est ante me: difficile intellectu.*

17 *In sanctuarium..... in arcanum, in consilium. Vide infra, 24.*

18 *Propter dolos: illusisti eis specie blandientis; digni enim erant. In lubrico posuisti eos: Hier. nec firmo gradu consistunt. Dum allevarentur: dum allevatos se putabant; dejecisti eos ad interitum: Hier.*

19 *Perierunt propter iniquitatem..... defecerunt consumpti à ter-
roribus: Heb. ipso terrore confecti.*

20 *In civitate tuâ: palam, coram omnibus civibus. Imaginem
ipsorum; ipsos in quibus nihil veri, nihil solidi. Præterit enim figura
hujus mundi. I. Cor. vii. 31.*

Quia contractum est cor meum, et lumbi mei velut ignis fumigans.

Et ego insipiens, et nescius; quasi jumentum factus sum apud te.

Et eram semper tecum, et tenebas manum dexteram meam.

In consilium tuum deduces me, et postea in gloriâ suscipies me.

Quid mihi est in cœlo? et tecum nolui in terrâ.

Consumpta est caro et cor meum: robur cordis mei et pars mea, Deus, in æternum.

Quia ecce qui elongant se à te, peribunt; perdidisti omnem fornicantem à te.

21. Quia inflammatum est cor meum, et renes mei commutati sunt:

22. Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi.

23. Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.

24. Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tuâ deduxisti me, et cum gloriâ suscepisti me.

25. Quid enim mihi est in cœlo? et à te quid volui super terram?

26. Defecit caro mea et cor meum: Deus cordis mei, et pars mea, Deus, in æternum.

27. Quia ecce qui elongant se à te, peribunt; perdidisti omnes qui fornicantur abs te.

²¹ *Inflammatum est cor meum*: efferbuit, intumuit, tanquam à fermento: Heb. *Renes mei commutati sunt*: tabuerunt: Heb. præ indignatione.

²² *Et ego ad nihilum.....* ego insipiens et nescius: Hier. qui maiorum prosperitate tantoperè conturbaber.

²³ *Ut jumentum*: ut homo despicibilis, quem vix jumento anteferres. *Et ego semper tecum*: cum me despici putarem, tecum eram: tu me tuebare. Unde sequitur:

²⁴ *Tenuisti manum dexteram meam*: dexterâ apprehensum deducebas. *In voluntate.....* in consilium tuum deduxisti me: Hier. Ad arcanas tuæ providentiæ ac justitiæ rationes.

²⁵ *À te quid volui*: tecum nolui in terrâ: Heb. te unum volui: non tecum aliud quidquam.

²⁶ *Deus cordis mei*: robur cordis mei: Hier.

Mihi autem appropinquare Deo bonum est : posui in Domino Deo spem meam : ut narrem omnes annuntiationes tuas.

28. Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam : Ut annuntiem omnes prædicationes tuas, in portis filiæ Sion.

²⁵ *In portis filiæ Sion : desunt Hier.*

PSALMUS LXXIII.

PROPHETICUS.

Polluto templo, et in hostium potestatem redacto, cum nullus esset propheta qui spem salutis ostenderet, populus, veterum beneficiorum commemoratione, Deum ad auxilium provocat. Nullis congruit temporibus, nisi Machabaicis. Captivitatis enim tempore non modò pollutum, sed etiam excisum; et liberationem post 70 annos Jeremias pronuntiaverat. Constat ergo hunc Psalmum esse propheticum, utpote ab Asapho, Davide rege, cantatum, et de Machabaicâ vexatione scriptum; cum jam inde ab Esdræ tempore, perfecto jam hebraico canoni nihil sit additum,

VERSIO S. HIERONYMI.

Eruditio Asaph.

UT quid, Deus, repulisti in finem? fumabit furor tuus in gregem pascuæ tuæ?

Recordare congregationis tuæ, quam possedisti ab initio, et redemisti virgam hæreditatis tuæ, montem Sion, in quo habitasti.

VERSIO VULGATA.

1. Intellectus Asaph.

UT quid, Deus, repulisti in finem; iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ?

2. Memor esto congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam hæreditatis tuæ; mons Sion, in quo habitasti in eo.

² *Virgam hæreditatis tuæ* : hæreditatem ipsam, virgâ mensuriâ, seu perticâ, per tribus divisam. *Mons Sion* : montem : Hier. ²⁵⁶, neutr.

Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad finem : omnia mala egit inimicus in sanctuario.

Fremuerunt hostes in medio pacti tui : posuerunt signa sua in trophæum.

Manifesta in introitu desuper : in saltu liguorum secures.

Et nunc sculpturas ejus pariter bipenne et dolatoriis deraserunt.

Miserunt ignem in sanctuarium tuum : in terrâ contaminaverunt tabernaculum nominis tui.

Dixerunt in cordibus suis posterii eorum simul : in-

3. Leva manus tuas in superbias eorum in finem : quanta malignatus est inimicus in sancto!

4. Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solemnitatis tuæ.

Posuerunt signa sua, signa :

5. Et non cognoverunt sicut in exitu super summum.

Quasi in silvâ lignorum, securibus 6. exciderunt januas ejus in idipsum : in securi et ascia dejecerunt eam.

7. Incenderunt igni sanctuarium tuum ; in terrâ polluerunt tabernaculum nominis tui.

8. Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul :

³ *Leva manus.....* attolle pedes : Heb. Incede sublimis et velox. *In superbias eorum* : hostium populi tui : ad vastitates eorum : Heb. ad vastandos eos. *Quanta malignatus est.....* omnia mala, etc. Hier. *In sancto* : in sanctuario.

⁴ *Gloriati sunt* : fremuerunt hostes : Hier. *Solemnitatis.....* congregationis : Heb. eodem sensu. *Posuerunt signa sua, signa.* Sic Heb. id est : posuerunt ea, ut signa victoriæ suæ. Quod rectè Hier. posuerunt signa sua in trophæum, manifesta in introitu, etc. Vexilla profana in portis templi, in signum victoriæ statuerunt.

⁶ *Januas ejus* : valvas ; alii, sculpturas. *Dejecerunt.....* deraserunt : Hier. Vide portas exustas : I. Mac. iv. 38.

⁷ *Incenderunt igni.....* admoverunt ignem ad templum, portis etiam exustis : ibid. *In terrâ* : in ipsâ terrâ Deo tot miraculis consecratâ : vide ibid.

⁸ *Cognatio eorum.....* depopulabimur eos : Heb. *Quiescere faciamus* : id moliebatur Antiochus : I. Mac. i. 41. etc. Incenderunt omnes congregationes Dei : Heb. id est : synagogas, loca congregationum.

cenderunt omnes solemnitates Dei in terrâ.

Signa nostra non vidimus, non est ultra propheta : et non est nobiscum qui sciat usquequo.

Usquequo, Deus, exprobrabit adversarius ? blasphemabit inimicus nomen tuum in finem ?

Quare convertis manum tuam et dexteram tuam ? de medio sinu tuo consumens ?

Deus autem rex meus ab initio, operatur salutes in medio terræ.

Tu dissipasti in fortitudine tuâ mare; contrivisti

Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terrâ.

9. Signa nostra non vidimus, jam non est propheta : et nos non cognoscet amplius.

10. Usquequo, Deus, improperabit inimicus ? irritat adversarius nomen tuum in finem ?

11. Ut quid avertis manum tuam, et dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem ?

12. Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ.

13. Tu confirmasti in virtute tuâ mare; contribulasti

9 *Signa nostra* : templum, altaria, signa præsentiae Dei, et religionis insignia. *Non est propheta*, qui nos consoletur spe futuri, ut olim Isaias, premente Sennacheribo : Jeremias in captivitate; et alii. Tempore Antiochi expressè dicitur non fuisse prophetas. I. Mach. ix. 27. *Et nos non cognoscet amplius* : Deus oblitus est nostri : melius Hier. et non est nobiscum, qui sciat usquequo; non est propheta qui sciat quousque inimicus deseviat.

10 *Improperabit inimicus*. Id maximè Antiocho convenit, ejusque ducibus Nicanori, et aliis. I. Mach. i. 25. etc. vii, xiv, xv, etc.

11 *Ut quid avertis....* Sic distingue : *ut quid avertis manum tuam* ab hostibus ? quin tu profer eam *de medio sinu tuo* : exere vires ; ne sis velut manibus in sinum complicatis, quod est nihil agentis. Prov. xix. 24. *Abcondit piger manum sub ascellâ. In finem* ; consumere : Heb. profer manum consumere, id est, ad consumendos hostes.

13 *Confirmasti.... mare* : stare fecisti utrinque quasi murum fluctus Rubri maris, ut populus transiret. Exod. xiv. 22. At Hier. dissipasti, divisisti, exsiccasti : ibid. *imperatoris* : 70. dominatus es.

capita draconum in aquis.

Tu confregisti capita Leviathan; dedisti eum in escam populo Æthiopum.

Tu dirupisti fontem et torrentem; tu exsiccasti flumina fortia.

Tuus est dies, et tua est nox: tu ordinasti luminaria et solem.

Tu statuisti omnes terminos terræ: æstatem et hiemem tu plasmasti.

Memento hujus, inimicus exprobravit Domino; et populus insipiens blasphemavit nomen tuum.

Ne tradas bestiis animam eruditam lege tuâ: vitæ pau-

capita draconum in aquis.

14. Tu confregisti capita draconis; dedisti eum escam populis Æthiopum.

15. Tu dirupisti fontes et torrentes; tu siccasti fluvios Ethan.

16. Tuus est dies, et tua est nox: tu fabricatus es auroram et solem.

17. Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem et ver tu plasmasti ea.

18. Memor esto hujus: inimicus impropertavit Domino, et populus insipiens incitavit nomen tuum.

19. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, et ani-

Capita draconum: regem et principes Ægypti devolvisti in mare: ibid.

14 *Capita draconis*: Leviathan: Heb. crocodili. Vide Job. xl. 20. Pharaonis: Ezech. xxix. 3. *Populi Æthiopum*: Letsim: populo deserti siticuloso. Ichthyophagis ad mare Rubrum positis, apud quos fama vigeat, magno quondam maris recessu, fundum coloris viridis apparuisse, et rursus mare refluxum in priorem locum esse restitutum. Diod. Sic. lib. 3. His igitur dedisti devorandos pisces Ægyptiorum carnibus saginatos.

15 *Dirupisti fontes*: scissâ rupe elicuisti fontem. Ch. *Fluvios Ethan*: flumina fortia: Hier. Jordanem et torrentes Arnon. Num. xxi. 14. Deuter. ii. 36. Jos. iii. et ita Ch.

16 *Fabricatus es*: ordinasti luminaria et solem: Hier.

17 *Æstatem et ver*: et hiemem: Hier.

18 *Memor esto hujus*: (rei) nempe quòd *inimicus* Antiochus, Nicanor, alii: I. Mach. vii, xiv, xv. *impropertavit Domino*: tanquam imbecilli, nec valenti tueri plebem suam, Sennacheribi instar dicentis: *Quis Deus eruet vos de manu meâ?* quod exemplum Judas Machabæus memoravit. I. Mach. vii. 41. *Incitavit*: blasphemavit: Hier.

19 *Animas confitentes*: animam eruditam lege tuâ. *Animas pau-*

perum tuorum ne obliviscaris in perpetuum.

Respice ad pactum : quia repletæ sunt tenebris terræ, habitationes iniquæ subru-
tæ.

Ne revertatur confractus et confusus : egenus et pauper laudabunt nomen tuum.

Surge, Deus, judica causam tuam : memento opprobrii tui ab insipiente totâ die.

Ne obliviscaris voces hostium tuorum : sonitus adversariorum tuorum ascendit jugiter.

mas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

20. Respice in testamentum tuum : quia repletisunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21. Ne avertatur humilis factus confusus : pauper et inops laudabunt nomen tuum.

22. Exurge, Deus, judica causam tuam : memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt totâ die.

23. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum : superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

perum..... vitæ pauperum tuorum ne obliviscaris in perpetuum: Hier. Quò magis se pauperes abjectosque putant, eò apud Deum clariores.

²⁰ *Repleti sunt..... tenebrosa loca terræ violentiâ repleta sunt : Heb. nullæ jam latebræ ab hostium incursibus securæ sunt.*

²¹ *Ne avertatur humilis : ne pauper repulsam passus, confusus abeat.*

²³ *Superbia : sonitus : Hier. superbæ voces semper increscunt : dum tu differs pœnas, illi proficiunt in blasphemiis : Hier. ad Suz. et Fret.*

PSALMUS LXXIV. MORALIS.

*Ad superbos, ne extollantur; sed Deum fausta æquè et adversa pro
sua æquitate temperantem agnoscant.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, ut non disperdas, Psalmus Asaph Cantici.

1. In finem, Ne corrumpas, Psalmus Cantici Asaph.

CONFITEBIMUR tibi, Deus, confitebimur: et juxta nomen tuum narrabunt mirabilia tua.

2. CONFITEBIMUR tibi, Deus: confitebimur, et invocabimus nomen tuum.

Cùm accepero tempus, ego recta judicabo.

Narrabimus mirabilia tua:
3. Cùm accepero tempus, ego justitias judicabo.

Dissolvetur terra cum omnibus habitatoribus suis: ego appendi columnas ejus. Semper.

4. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in eâ: ego confirmavi columnas ejus.

Dixi iniquè agentibus, nolite iniquè agere: et impiis, nolite exaltare cornu.

5. Dixi iniquis: Nolite iniquè agere, et delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

Nolite extollere in excelsum cornu vestrum, loquentes in cervice veteri.

6. Nolite extollere in altum cornu vestrum; nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

¹ *Ne corrumpas*: ne disperdas; ut suprâ, Ps. LVI. et aliis.

² *Et invocabimus nomen tuum*: et prope est nomen tuum: tu præsens auxiliator. At Hier. Juxta nomen tuum narrabunt mirabilia tua: te tantum extollent, quam est nomen tuum inclytum. *Cùm accepero tempus*. Loquitur Deus: tempore opportuno rectè judicabo, justa decernam.

⁴ *Liquefacta est terra*: debilitata: exinanita defluxit ad nihilum, prævalente iniquitate.

⁶ *Nolite loqui*: loquentes in cervice veteri: Hier. id est, in contumaciâ pridem genti insitâ.

Quia neque ab oriente ,
neque ab occidente; neque
à solitudine montium.

Sed Deus iudex ; hunc
humiliabit , et hunc exal-
tabit.

Quia calix in manu Do-
mini est, vino mero usque ad
plenum mixtus, et propi-
nabit ex eo : verumtamen
fæces ejus epotabunt bibe-
ntes omnes impii terræ.

Ego autem annuntiabo in
sempiternum : cantabo Deo
Jacob.

Et omnia cornua impio-

7. Quia neque ab oriente,
neque ab occidente, neque
à desertis montibus :

8. Quoniam Deus iudex
est.

Hunc humiliat, et hunc
exaltat : 9. quia calix in
manu Domini vini meri ple-
nus mixto.

Et inclinavit et hoc in
hoc : verumtamen fæx ejus
non est exiuvata : bibent
omnes peccatores terræ.

10. Ego autem annun-
tiabo in sæculum : cantabo
Deo Jacob.

11. Et omnia cornua pec-

7 *Neque à desertis montibus* : supp. veniet vobis auxilium.

9 *Calix in manu Domini* : ultio : calix iræ, indignationis: Isa. LI. 17, 22. calix mæroris et tristitiæ : Ezech. XXIII. 33. *Vini meri* : et hoc ad ultionem pertinet. *Ebrietate enim et dolore repleberis* : Ezech. ibid. Et apud Jerem. LI. 7. *Calix aureus Babylon in manu Domini : de ejus vino bibent gentes. Plenus* : Calix plenus plenam ultionem designat : *Calicem bibes profundum et latum* : Ezech. XXIII. 32. *Plenus mixto* : vino mero usque ad plenum mixtus : Hier. In regionibus æstu torrentibus, ubi erant vina fervidissima, non bibebant, ac nequidem condebant (quod in usu est etiamnum per Italiam) nisi aliquantulum temperata : unde vulgaris potio Græcis *ἡμίκρατος*, hoc est mixtio, dicebatur. Alii sic volunt intelligi, ut calicem Deus teneat non vino simplice, sed rebus aliis vino mero mixtis atque infusis plenum, quibus fiat nocentius. *Et inclinavit.... propinavit ex eo* : calice scilicet : Hier. *Fæx ejus* : fæces ejus epotabunt, etc. Hier. *Bibes illum, et epotabis usque ad fæces* : Ezech. ibid. 34. *Usque ad fundum potasti, usque ad fæces*. Isa. LI. 17. Erat ergo illa mixtio quam Deus propinabat : et amplissima, pleno videlicet calice : et fervidissima, vinumque merum redolens : et turbida fæcibus, quam tamen ad imum haurire peccatores cogentur, neque ullam partem divinæ ultionis effugerent.

rum confringam : et exaltabuntur cornua justorum ; et exaltabuntur cornua justorum.

PSALMUS LXXV.

EUCCHARISTICUS.

Victoriâ de hostibus partâ, quales multâ fuere sub Davide: II. Reg. v, viii, x. Asaphus, optimi regis nomine, Deo Israelis epinicium canit.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, in carminibus, Psalmus
Asaph Canticum.

1. In finem, in laudibus, Psalmus
Asaph, Canticum ad Assyrios.

COGNOSCITUR in Judæâ
Deus; in Israel magnum
nomen ejus.

2. Notus in Judæâ Deus;
in Israel magnum nomen
ejus.

Et erit in Salem tabernaculum
ejus, et habitatio ejus
in Sion.

3. Et factus est in pace
locus ejus, et habitatio ejus
in Sion.

Ibi confringet volatilia arcûs,
scutum, et gladium,
et bellum. Semper.

4. Ibi confregit potentias
arcuum, scutum, gladium
et bellum.

¹ *Ad Assyrios*: deest quidem in Heb. sed repeti potuit, Assyriis sub Ezechiâ per angelum cæsis.

² *In Judæâ*: in Judâ: Heb. Magnus quidem Deus in universo Israele, sed maximè Judæ notus jam regis tribui, ac Davidis victoriis nobilitatæ.

³ *In pace*: in Salem: Heb. quæ est Jerusalem: Gen. xiv. 18. à pace sic vocata: Heb. viii. 2. *Locus ejus*: propter arcam eò à Davide translata, et in Sione collocata.

⁴ *Ibi confregit potentias.... volatilia arcûs*: Hier. sagittas; inde nobis auxilium quo arma hostium viresque confregimus: ibi arma et manubias hostium, in memoriam præstiti à Deo auxilii, consecravimus; quod factum à Davide: II. Reg. viii. 7, 11, 12, etc.

Lumen tu es magnificè à montibus captivitatis.

Spoliati sunt superbi corde: dormitaverunt somnum suum, et non invenerunt omnes viri exercitûs manus suas.

Ab increpatione tuâ, Deus Jacob, consopitus est currus, et equus.

Tu terribilis es, et quis stabit adversum te? ex tunc ira tua.

De cœlo annuntiabis iudicium: terra timens tacebit.

Cùm surrexerit ad judi-

5. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis:

6. Turbati sunt omnes insipientes corde.

Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.

7. Ab increpatione tuâ, Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.

8. Tu terribilis es, et quis resistet tibi? ex tunc ira tua.

9. De cœlo auditum fecisti iudicium: terra tremuit et quievit.

10. Cùm exurgeret in ju-

5 *Illuminans tu mirabiliter*: lumen tu es, etc. Hier. à quo illustramur ingente gloriâ. *À montibus æternis*: cœlis: à montibus captivitatis: Hier. Alii, prædæ: à montibus Syriæ, et aliorum quibus olim prædæ fuimus. Inde ergo nobis lux, ubi quondam captivi fuimus. Judic. II. III.

6 *Turbati sunt*: spoliati sunt superbi corde: Hier. *Dormierunt somnum*: inertes et veluti somnolenti: sicut ψ. 7. *Nihil invenerunt....* non invenerunt omnes viri exercitûs manus suas: Hier. velut in somnis magna moliri videmur, casso conatu; tales hostium nisus. Notum illud poetæ de Turno: *Ac velut in somnis*, etc. Æneid. XII. sub finem *Vel*, parte exercitûs cæsâ, et somnum mortis dormiente, reliqui conterriti, nec pugnare potuerunt. Simili comparatione usus est Isa. XXIX. 7, 8. Porro Vulgatæ sensus obvius, sed contextui parum congruit.

7 *Dormitaverunt*: consopitus est currus, et equus: Hier. id est, nihil egit; cessavit, evanuit.

8 *Quis resistet?... ex tunc*: ex quo apparet *ira tua*: quis resistet tibi? quis stabit adversum te? Hier.

9 *Auditum fecisti*: annuntiabis: Hier. *Terra tremuit*; timens tacebit: Idem: te de cœlo intonante.

candum Deus, ut salvos faciat omnes mites terræ. ret omnes mansuetos terræ. Semper.

Quia ira hominis confitebitur tibi: reliquiis iræ accingeris.

11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, et reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.

Vovete, et reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu ejus sunt, offerent dona terribili.

12. Vovete, et reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu ejus affertis munera:

Auferet spiritum ducum: terribili regibus terræ.

Terribili, 13. et ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

¹⁰ *Mansuetos*: Israelitas mites et humiles, unoque Deo nixos.

¹¹ *Cogitatio hominis*: ira hominis: Hier. *Confitebitur* id est, cedit in laudem tuam. *Reliquiæ cogitationis*: reliquiis iræ accingeris: Hier. ut ornamento; tibi erunt decori. Sensus est: qui prius irascebantur et frembant sub hostili jugo, nunc tuas canunt laudes, ac si quid irarum dolorisque superest, tibi laudi vertet, deletis ad interuiccionem hostibus.

¹² *Affertis munera*: offerent dona terribili: Hier.

¹³ *Spiritum*: animum, consilium. Sic Saûli, sic Nabuchodonosori, aliisque superbis ducibus Deus mentem eripuit.

PSALMUS LXXVI.

CONSOLATORIUS.

Rebellante Absalomo, Davide ad Domini judicia contremiscente, Asaphus, pii regis nomine, hoc carmen edidit. Certè ad versum usque 13. persona quædam singularis inducitur, eaque quæ Psalmos confecerit. Vide ψ. 7. ex Heb. Reliquus Ps. à ψ. 14. afflicti reficit animum, ex recordatione Dei populum ab Ægyptiacâ servitute liberantis. Convenit etiam populo à Nabuchodonosore afflicto, ex miraculis in suam olim gratiam factis spem erigenti.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro Idithun, Psalmus Asaph.

1. In finem, pro Idithun, Psalmus Asaph.

VOCE meâ ad Dominum exclamavi; voce meâ ad Dominum, et exaudivit me.

2. VOCE meâ ad Dominum clamavi; voce meâ ad Deum, et intendit mihi.

IN die tribulationis meæ Deum exquisivi; manus mea nocte extenditur, et non quiescit; noluit consolari anima mea.

3. IN die tribulationis meæ Deum exquisivi; manibus meis nocte contra eum: et non sum deceptus.

Recordans Dei, conturbabar: loquebar in memetipso, et deficiebat spiritus

Renuit consolari anima mea: 4. Memor fui Dei, et delectatus sum, et exerci-

1 *Pro Idithun, Psalmus Asaph.* Ita Heb. et omnes interpretes: quo demonstrari videtur carmen hoc ab Asapho compositum, atque Idithuno traditum; quo etiam sensu in titulo Psalm. xxxviii legimus: *pro Idithun, canticum David*: ut suprâ diximus.

3 *Manibus meis nocte.....* manus mea nocte extenditur, et non quiescit: Hier.

4 *Et delectatus sum.....* Quantum in peccatis meis fuit, nullam invenire potui consolationem: rursum cogitavi de Deo, et misericordid ipsius delectatus sum. At Hier. ex Heb. aliter: memor fui Dei, et conturbabar.

meus. Semper.

tatus sum, et defecit spiritus meus.

Prohibebam suspectum oculorum meorum : stupebam, et non loquebar.

5. Anticipaverunt vigilias oculi mei : turbatus sum, et non sum locutus.

Recogitabam dies antiquos, annos sæculorum.

6. Cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui.

Recordabar psalmore meorum : in nocte cum corde meo loquebar, et scopebam spiritum meum.

7. Et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebam spiritum meum.

Qui olim, afflictus quamvis, audito Dei nomine respirabam, nunc minis ejus territus, divini nominis recordatione conturbor : nempe *consideravi mansuetudinem ipsius, consideravi pietatem, consideravi munditiam; et videns meipsum immundum, vehementer conturbabar.* Comm. Hier. *Et exercitatus sum, et defecit spiritus meus.* Hier. in Comment. In Hebræo melius habet: Loquebar in memetipso, et defecit spiritus meus : quod etiam ita vertit hinc ipse Hier. sensusque est : homo anxius ac tremens, suis se ipse cogitationibus conficit.

⁵ *Anticipaverunt vigilias oculi mei.* Comm. Hier. In Hebræo aliter habet: Prohibebam suspectum oculorum meorum : constupebam, et non loquebar; ac sic ipse vertit hinc. Idem in Comm. *Quod dicit, hoc est : Considerans peccata mea, oculos ad cælum erigere non audebam : propterea superbam, timebam, loqui non poteram.* Heb. ad verbum : tenuisti vigilias oculorum meorum : seu, tenuisti in custodiis oculos meos, ut ne palpebras quidem possem attollere.

⁶ *Cogitavi dies antiquos.* Lege Hier. Cùm præsentia omnia nil nisi horrorem injicerent, priscorum sæculorum miracula revolvebam, quibus sustentarem spem meam : vide ψ . 14.

⁷ *Et meditatus sum :* recordabar psalmore : Hier. cui Heb. congruit : quærebam solatium in recordatione suavissimorum carminum, quæ, te auctore, cecini. *Et exercitabar :* nocte loquebar cum corde meo : Hier. cum corde meo garriebam : $\gamma\omicron$. ἰδολέτηρον . Vana et confusa animo volutabam, abreptus incerto cogitationum æstu. *Scopebam :* scrutabar spiritum meum : alii, ventilabam : hæc illacque versabam : profundissimis et acutissimis curis me ipse conficiebam. At $\gamma\omicron$. ἑσκαλλει : Sarriebam animum meum : cogitationes meas secabam quasi sarculo : Hier. ad Sun. et Fret. Quæ modò probaveram,

Ergone in æternum projiciet Dominus, et non propitiabitur ultra?

Ergone complebit usque in finem misericordiam suam: consummabitur verbum de generatione in generationem?

Numquid oblitus est misereri Deus? aut complebit furore misericordiam suam? Semper.

Et dixi, imbecillitas mea est: hæc commutatio dexteræ Excelsi.

Recordabor cogitationum Domini: reminiscens antiqua mirabilia tua.

Et meditabor in omni opere tuo, et adinventiones tuas loquar.

Deus, in sancto via tua, quis Deus magnus, ut Deus?

eadem improbam rursus, eodem ubique sensu, eadem animi fluctuatione.

⁸ *Non apponet ut complacitor sit illuc?* non propitiabitur ultra? Hier.

⁹ *Abscindet.* Ad le ut apud Hier. Consummabitur verbum de generatione in generationem? id est, oracula ejus quæ toties fausta audivimus, peccatis desierunt; nec spes ulla super.

¹¹ *Et dixi: Nunc cœpi:* Hier. hic et in Comment. In Hebræo aliter habet: et dixi, imbecillitas mea; id est, hoc quod patior, non est de crudelitate Dei, sed de peccatis meis. *Hæc mutatio.....* id est: Dei est res turbidas immutare; inde expectandæ sunt vices.

¹³ *Exercebor.....* adinventiones tuas loquar: Hier. sapientiæ tuæ arcana, et ad salutem nostram excogitata cõsilia.

¹⁴ *In sancto via tua:* viæ tuæ sanctæ.

8. Numquid in æternum projiciet Deus? aut non apponet ut complacitor sit adhuc?

9. Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?

10. Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in irâ suâ misericordias suas?

11. Et dixi: Nunc cœpi: hæc mutatio dexteræ Excelsi.

12. Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.

13. Et meditabor in omnibus operibus tuis, et in adinventionibus tuis exercebor.

14. Deus, in sancto via tua: quis Deus magnus, sic-

Tu es Deus faciens mirabilia : ostendens in populis potentiam tuam.

Redemisti in brachio populum tuum, filios Jacob et Joseph. Semper.

Videntes te aquæ, Deus, videntes te aquæ parturierunt, et commotæ sunt abyssi.

Excusserunt aquas nubila, vocem dederunt nubes, et sagittæ tuæ discurrerant.

Vox tonitruï tui in rotâ, apparuerunt fulgura tua orbi; concussa est, et commota est terra.

In mari via tua, et semitæ tuæ in aquis multis; et vestigia tua non sunt agnita.

Deduxisti quasi gregem

ut Deus noster? 15. Tu es, Deus, qui facis mirabilia.

Notam fecisti in populis virtutem tuam : 16. redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob et Joseph.

17. Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ, et timuerunt, et turbatæ sunt abyssi.

18. Multitudo sonitus aquarum : vocem dederunt nubes.

Etenim sagittæ tuæ transcurrunt : 19. Vox tonitruï tui in rotâ.

Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ : commota est, et contremuit terra.

20. In mari via tua, et semitæ tuæ in aquis multis; et vestigia tua non cognoscuntur.

21. Deduxisti sicut oves

¹⁷ *Viderunt te aquæ....* Ps. cxiii. 3. *Mare vidit, et fugit*, etc. Ex hoc incipit graphicè describere transitum maris Rubri. Infra §. 20.

¹⁸ *Multitudo sonitus aquarum* : recedentium, ac statim in Ægyptios refluentium. At Hier. excusserunt aquas nubila, id est, effuderunt imbres. *Etenim sagittæ* : et sagittæ tuæ (fulmina) discurrerant : Hier. Dominus enim respiciebat Ægyptios per columnam ignis et nubis, et pugnabat contra eos. Ex. xiv. 24, 25.

¹⁹ *Vox tonitruï tui in rotâ* : instar rotæ rapidè discurrentis; sive Deus revera intonuit, ut textus Exodi significare videtur; sive iram ejus tonitruï ac fulguris imagine, Psalmi auctor designat : ut Ps. xvii. 14.

²⁰ *In mari via tua* : quâ tu populum deduxisti; dux ipse iuvenis, et ante eos gradiens. Exod. xiii. 21, etc.

populum tuum : in manu Moysi et Aaron. populum tuum , in manu Moysi et Aaron.

PSALMUS LXXVII.

HORTATORIUS ET INCREPATORIUS.

Ad decem tribus, ne agnito Davide, et in unum semel cum Judæ coalitæ. II. Reg. v. 1, 5. à Davide, ejusque posteris desciscant. Hæc autem sanctus Asaph cecinit, præsciens futurorum. Namque inerant jam inde ab ipsis Davidis initiis inter Judæ tribum et reliquos, æmulationis ac discordiæ semina: cùm in Hebron regnantem Davidem super Judam cæteri, bello etiam illato, repellerent, et Isboseth regem sequerentur. II. Reg. II, III. Victo quoque Absalomo, Judæ tribu facilè ad obsequium redeunte, cæteri Israelitæ tardissimè ac postremi omniùm respuerunt. II. Reg. XIX. 11. et seqq. 40. et seqq. Quin etiam paulo post: Seba vir Jemineus cecinit buccinà, et ait: Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Isai: revertere in tabernacula tua, Israel: Igitur separatus est omnis Israel à David, secutusque est Seba: viri autem Juda adhæserunt regi suo. II. Reg. XX. 1, 2. Adeo invidebant tribui Juda, quòd una non modò singulis, verùm etiam omnibus, et numero et glorià clarior potiorque haberetur, attributà etiam nuper ad eumulum regià dignitate, civitate regià, sacris etiam; quæque gloria gentis erat, arcè Dei, temploque. His igitur irarum fomitibus in æterna dissidia proni videbantur, ut postea contigit, Jeroboamo duce, cùm decem tribus à fratribus, et Davidis familià se abruperunt. Hæc ergo cogitans Asaph, hortatur has tribus ut in fide perstent. Causas autem has maxime commemorat: quòd Deus Davidem elegerit: quòd Jerosolymis et in ipsà Sione civitatem David sedem arcæ elegerit: quòd ibidem ipse David locum futuri templi designarit: II. Reg. XXIV. 25. et I. Par. XXI. 22. et II. Par. III. 1, etc. quòd hujus templi extractio Davidis Salomoni filio reservata esset: idque repulsà Silo, vetere arcæ sede, ne Ephraimitæ quorum in sorte erat, eà superbirent. Sic decem tribus Davidis familiæ arcissimis, cùm civilibus, tum etiam religionis vinculis, conjungebat: quas etiam causas refert Abias Roboami filius cur

decem tribus ad se, Davidicamque stirpem reverterentur. II. Par. XIII. 5 et seq.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Eruditio Asaph.

I. Intellectus Asaph.

AUSCULTA, populus meus, legem meam : inclinate aurem vestram ad verba oris mei.

Aperiam in parabolâ os meum : loquar ænigmata antiqua.

Quæ audivimus et cognovimus, et patres nostri narraverunt nobis.

Non sunt abscondita à filiis eorum, à generatione sequenti.

Narrantes laudes Domini, et potentiam ejus, et mirabilia ejus quæ fecit.

Statuit contestationem in Jacob, et legem posuit in Israel, quæ mandavit patribus nostris, ut docerent filios suos.

Ut cognosceret generatio subsequens filii nascituri :

ATTENDITE, popule meus, legem meam : inclinate aurem vestram in verba oris mei.

2. Aperiam in parabolis os meum : loquar propositiones ab initio.

3. Quanta audivimus et cognovimus ea : et patres nostri narraverunt nobis.

4. Non sunt occultata à filiis eorum, in generatione alterâ.

Narrantes laudes Domini, et virtutes ejus, et mirabilia ejus quæ fecit.

5. Et suscitavit testimonium in Jacob, et legem posuit in Israel.

Quanta mandavit patribus nostris, nota facere ea filiis suis :

6. Ut cognoscat generatio altera.

¹ *Intellectus Asaph.* Psalmus reverâ singulari consideratione dignissimus : unde sic incipit : *Attendite* : Propheta loquitur : *Popule meus* : populares mei. *Legem meam* : doctrinam meam.

² *In parabolis.....* Aliud dicit : aliud innuit : ac præteritorum specie futura præagit. Id quoque ex personâ Christi ; Matt. XIII. 35. *Propositiones ab initio* : abscondita à constitutione mundi : Matt. ibid. *Mysteria antiqua* ab Abrahamo et Jacobo patrum traditione collecta, et posteris tradita.

surgent, et narrabunt filiis suis :

Ut ponant in Deo spem suam, et non obliviscantur cogitationum Dei, et mandata ejus custodiant :

Et non sint sicut patres eorum, generatio declinans, et provocans; generatio quæ non præparavit cor suum, et non credidit Deo spiritus ejus.

Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum, terga verterunt in die belli.

Non custodierunt pactum Dei sui, et in lege ejus noluerunt ingredi.

Et obliti sunt commuta-

Filii qui nascentur: et exurgent, et narrabunt filiis suis,

7. Ut ponant in Deo spem suam, et non obliviscantur operum Dei, et mandata ejus exquirant:

8. Ne fiant sicut patres eorum; generatio prava et exasperans,

Generatio, quæ non direxit cor suum, et non est creditus cum Deo spiritus ejus.

9. Filii Ephrem intendentes et mittentes arcum; conversi sunt in die belli.

10. Non custodierunt testamentum Dei, et in lege ejus noluerunt ambulare.

11. Et obliti sunt bene-

⁸ *Exasperans*: provocans: Hier. contumax: perduellis. *Non direxit cor suum*: rectum non habuit. *Non est creditus*.... non credidit Deo spiritus ejus: Hier.

9 *Filii Ephrem*. Cur Ephremitas hinc potissimum commemoret, hæ causæ sunt: quòd Josephi tribus, propter ipsum Josephum, Deo dilectissima videretur: quòd Josephi filius Ephraim, Dei nutu, Manassi, primogenito licèt, antepositus: Gen. XLVIII. 17. etc. quòd jam inde ab initio, Ephraimitæ fortitudine ac viribus prævalerent: Deut. XXXIII. 17. quo factum est, ut ab ipso Davide, fortitudo capituli sui, ac regni firmamentum haberentur: Ps. LIX. 9. quòd denique futurum, ut sub Roboamo tribus desciscerent hortatore Jeroboamo Ephraimitæ, ipsaque novi regni Israelitici sedes Samariæ in sorte tribus Ephraim collocanda esset. Unde passim in Prophetis scissæ tribus, Ephraim nomine vocantur. *Intendentes arcum*: Ephraimitæ habiti jaculatores egregii. *Conversi sunt in die belli*: sæpe in fugam acti à Davide cum sociis tribubus: II. Reg. II. Denique sub Abià à paucis fusi sunt: II. Par. XIII. 15, etc.

tionum ejus, et mirabilium ejus quæ ostendit eis.

Coram patribus eorum fecit mirabilia, in terrâ Ægypti, in regione Taneos.

Divisit mare, et transduxit eos, et stare fecit aquas quasi acervum.

Et duxit eos in nube per diem, et totâ nocte in lumine ignis.

Scidit petram in deserto, et potum dedit quasi de abyssis magnis.

Et eduxit rivos de petrâ, et elicuit quasi flumina aquas.

Et addiderunt ultrâ peccare ei, ut provocarent Excelsum in invio.

Et tentaverunt Deum in cordibus suis; petentes cibum animæ suæ.

Et loquentes contra Deum, dicebant: Numquid poterit Deus ponere mensam in solitudine?

¹⁴ *Et deduxit eos in nube diei*: per diem: eâdem columnâ nubis, per diem præbente umbraculum, nocte facis instar, præviâ. Vide Exod. xiii. 21, etc.

¹⁵ *Velut in abyssu multâ*: quasi ex aquis profundis, sic ex silice potum præstitit.

¹⁶ *Deduxit tanquam flumina.....* aqua enim populum peregrinantiem sequebatur: unde Paulus affirmat spiritualem petram ipsos consecutam, quæ perennem aquam deduceret. I. Cor. x. 4.

¹⁷ *In inaquoso*: in deserto; et ita passim.

factorum ejus, et mirabilium ejus, quæ ostendit eis.

12. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.

13. Interrupit mare, et perduxit eos, et statuit aquas quasi in utre.

14. Et deduxit eos in nube diei, et totâ nocte in illuminatione ignis.

15. Interrupit petram in eremo, et adaquavit eos velut in abyssu multâ.

16. Et eduxit aquam de petrâ, et deduxit tanquam flumina aquas.

17. Et apposuerunt adhuc peccare ei, in iram exciterunt Excelsum in inaquoso.

18. Et tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis.

19. Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto?

Ecce percussit petram, et fluxerunt aquæ, et torrentes inundaverunt : numquid et panem poterit dare, aut præparare carnem populo suo ?

Ideo audivit Dominus, et non distulit, et ignis accensus est in Jacob, et furor ascendit in Israel :

Quia non crediderunt in Deo; nec habuerunt fiduciam in salutari ejus.

Et præcepit nubibus desuper, et portas cœli aperuit.

Et pluit super eos manna ut comederent, et triticum cœli dedit eis.

Panem fortium comedit vir : cibaria misit eis in saturitatem.

Abstulit Eurum de cœlo, et induxit in fortitudine suâ Africum.

Et pluit super eos quasi pulverem carnes, et quasi arenam maris volatilia pennata.

20. Quoniam percussit petram, et fluxerunt aquæ, et torrentes inundaverunt;

Numquid et panem poterit dare, aut parare mensam populo suo ?

21. Ideo audivit Dominus, et distulit; et ignis accensus est in Jacob, et ira ascendit in Israel :

22. Quia non crediderunt in Deo; nec speraverunt in salutari ejus.

23. Et mandavit nubibus desuper, et januas cœli aperuit.

24. Et pluit illis manna ad manducandum, et panem cœli dedit eis.

25. Panem angelorum manducavit homo: cibaria misit eis in abundantiam.

26. Transtulit Austrum de cœlo, et induxit in virtute suâ Africum.

27. Et pluit super eos sicut pulverem carnes, et sicut arenam maris volatilia pennata.

²⁰ *Quoniam percussit* : ecce percussit; Hier.

²¹ *Distulit* : ne tam citò in terram promissionis intrarent. At Heb. excanduit : quam vocem Vulgata vertit, *sprevit*; infra 59, 62.

²⁴ *Panem cœli* : triticum cœli : Hier. à cœlo : quasi messem ab alto proveniente[m].

²⁵ *Panem angelorum* : tanquam per angelos ministratum : Theodor. panem fortium : Heb.

²⁶ *Astrum* : Eurum : Hier. ventum à mari flantem : Num. xi. 31.

Volatilia : coturnices, de quibus ibid.

Et ceciderunt in medio castrorum eorum : in circuitu tabernaculorum eorum.

Et comederunt, et saturati sunt nimis : et desiderium eorum attulit eis.

Non indiguerunt de cupiditate suâ ; cum adhuc cibus esset in ore eorum.

Furor ergo Dei ascendit super eos ; et occidit pingues eorum, et electos Israel incurvavit.

In omnibus his peccaverunt ultrâ ; et non crediderunt in mirabilibus ejus.

Et consumpsit in vanitate dies eorum, et annos eorum velociter.

Si occidebat eos, tunc requirebant eum, et convertebantur, et diluculo conurgebant ad Deum.

Et recordabantur quia Deus fortitudo eorum, et Deus excelsus redemptor eorum est.

Et lactaverunt eum in ore suo, et in linguâ suâ mentiti sunt ei.

28. Et ceciderunt in medio castrorum eorum : circa tabernacula eorum.

29. Et manducaverunt, et saturati sunt nimis, et desiderium eorum attulit eis :

30. non sunt fraudati à desiderio suo.

Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum ; 31. et ira Dei ascendit super eos ;

Et occidit pingues eorum, et electos Israel impedivit.

32. In omnibus his peccaverunt adhuc ; et non crediderunt in mirabilibus ejus.

33. Et defecerunt in vanitate dies eorum, et anni eorum cum festinatione.

34. Cum occideret eos, quærebant eum, et revertebantur, et diluculo veniebant ad eum.

35. Et rememorati sunt quia Deus adjutor est eorum, et Deus excelsus redemptor eorum est.

36. Et dilexerunt eum in ore suo, et linguâ suâ mentiti sunt ei.

³⁰ *Adhuc escæ eorum* : ipsissima verba, Num. xi. 33.

³¹ *Impedivit* : incurvavit : Hier. id est, prostravit. Adverte autem iram incipientem ab optimatibus et divitibus, quippe qui superbiù rebellabant.

³² *In omnibus his* : inter ipsa supplicia peccaverunt.

³⁴ *Diluculo* : festinanter.

³⁶ *Dilexerunt* : blanditi sunt : Hier.

Cor autem eorum non erat firmam cum eo : nec permanserunt in pacto ejus.

Ipse verò misericors propitiabitur iniquitati , et non disperdet : multumque avertit iram suam , et non suscitavit totum furorem suum.

Sed recordatus est quia caro essent ; spiritus vadens , et non reve-tens.

Quoties provocaverunt eum in deserto , afflixerunt eum in solitudine ?

Et conversi sunt , et tentaverunt Deum : et sanctum Israel concitaverunt.

Non sunt recordati manûs ejus : diei quâ redemit eos à tribulante.

Qui fecit in Ægypto signa sua , et ostenta sua in regione Taneos.

Qui convertit in sanguinem fluvios eorum , et rivos eorum ne biberent.

37. Cor autem eorum non erat rectum cum eo : nec fideles habiti sunt in testamento ejus.

38. Ipse autem est misericors , et propitius fiet peccatis eorum : et non disperdet eos.

Et abundavit ut averteret iram suam : et non accendit omnem iram suam.

39. Et recordatus est quia caro sunt ; spiritus vadens , et non rediens.

40. Quoties exacerbaverunt eum in deserto , in iram concitaverunt eum in iniquoso ?

41. Et conversi sunt , et tentaverunt Deum : et sanctum Israel exacerbaverunt.

42. Non sunt recordati manûs ejus , die quâ redemit eos de manu tribulantis.

43. Sicut posuit in Ægypto signa sua , et prodigia sua in campo Taneos.

44. Et convertit in sanguinem flumina eorum , et imbres eorum , ne biberent.

³⁸ *Abundavit* : multum : id est , longè : avertit iram suam : Hier.

³⁹ *Spiritus vadens*..... Ut ventus vadit et non redit , ita vita hominis , brevis ævi.

⁴¹ *Conversi sunt* : redierunt ad peccata.

⁴⁴ *Imbres eorum* : rivos ; Hier. nec tantum fluviales aquas , sed etiam quæ ex pluviam colliguntur , vertit in sanguinem.

Qui immisit in eis omne genus muscarum, ut comederent eos, et ranas ut disperderent eos.

Qui dedit bruchæ germen eorum, et laborem eorum locustæ.

Qui occidit in grandine vineas eorum, et sycomoros eorum in frigore.

Qui tradidit grandini pascua eorum, et jumenta eorum volucris.

Qui misit in eos iram furoris sui: indignationem, et comminationem, et angustiam: immissionem angelorum malorum.

Munivit semitam furori suo: non peperit à morte animæ eorum; et animantia eorum pesti tradidit.

Et percussit omne primogenitum in Ægypto: principium partus in tabernaculis Cham.

Et tulit velut oves populum suum, et minavit eos

45. Misit in eos cænomyam, et comedit eos, et ranam, et disperdidit eos.

46. Et dedit ærugini fructus eorum, et labores eorum locustæ.

47. Et occidit in grandine vineas eorum, et moros eorum in pruinâ.

48. Et tradidit grandini jumenta eorum, et possessionem eorum igni.

49. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, et iram, et tribulationem: immissiones per angelos malos.

50. Viam fecit semitæ iræ suæ: non peperit à morte animabus eorum; et jumenta eorum in morte conclusit.

51. Et percussit omne primogenitum in terrâ Ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

52. Et abstulit sicut oves populum suum, et perduxit

⁴⁵ *Cænomyam*: omne genus muscarum: Hier.

⁴⁹ *Inmissiones per angelos malos*: pœnas ab angelis malis immissas.

⁵⁰ *Viam fecit semitæ*: munivit semitam iræ suæ: Hier. fecit inevitabilem iram. *In morte conclusit*: pesti tradidit: Hier.

⁵¹ *Laboris*: doloris: partus, Hier. id est, primogenitos. Sic Jacob Ruben primogenitum; principium doloris sui, sive initium curarum vocat. Gen. XLIX. 3. *Tabernaculis Cham*: Ægypto; à filiis Cham habitatâ. Gen. x. 6. Ps. CLV. 23.

sicut gregem in deserto.

eos, tanquam gregem in deserto.

Et eduxit eos cum fiducia et absque timore: inimicos autem eorum operuit mare.

53. Et deduxit eos in spe, et non timuerunt: et inimicos eorum operuit mare.

Et adduxit eos ad terminum sanctificationum suum: montem istum quem possedit dextera ejus.

54. Et induxit eos in montem sanctificationis suae: montem, quem acquisivit dextera ejus.

Et ejecit à facie eorum gentes: et possidere eos fecit in funiculo hæreditatem, et collocavit in tabernaculis eorum tribus Israel.

Et ejecit à facie eorum gentes: et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis.

Et tentaverunt, et provocaverunt Deum excelsum, et testimonia ejus non custodierunt.

55. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israel. 56. Et tentaverunt, et exacerbaverunt Deum excelsum, et testimonia ejus non custodierunt.

Et aversi sunt, et prævaricati sunt ut patres eorum: incurvati sunt quasi arcus inutilis.

57. Et averterunt se, et non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum: conversi sunt in arcum pravum.

53 *In spe, et non timuerunt*: cum fiducia et absque timore: Hier.

54 *Montem sanctificationis*: terminum sanctificationum suum: Hier. in regionem à se sanctificatam: ἔπος: 70. quæ vox et montem et terminum significat. *Montem*..... terram promissam, excelsam et nobilem. Sic in Cantico Mariæ. Exod. xv. 17. Vel totam terram à nobiliori parte appellat, à monte Sion, scilicet *quem acquisivit dextera ejus*: prælio et victoriis.

56 *Et tentaverunt*..... Memoratis populi rebellionibus in deserto, transgreditur ad eas quæ sub Judicibus, ac deinceps contigerunt.

57 *Conversi sunt*..... quasi arcus inutilis: Hier. dolosus: Heb. qui intendentem fallit ictu debili. Sic illi, bene instituti licèt, à scopo aberrarunt. Vel: *arcus perversus est, qui dum contra inimicos sagittam*

Et provocaverunt eum in excelsis suis; et in sculptilibus suis ad æmulandum concitaverunt.

Audivit Deus, et non distulit, et projecit vehementer Israel.

Et reliquit tabernaculum Silo: tentorium quod collocavit inter homines.

Tradidit in captivitatem gloriam suam, et decorem suum in manu hostis.

Et conclusit in gladio populum suum, et in hæreditatem suam non distulit.

Juvenes ejus devoravit

putatur jacere, sauciat tenentem: sic et Judæi, qui in Deum liberatorem suum iniquas jaculabantur verborum sagittas. Comm. Hier. in hunc Psal.

⁵⁸ *In collibus suis:* excelsis: Hier. ubi sacrificabant. Tacite increpat rebellaturas tribus, quæ relicto templo, sibi fana in excelsis fecerint. III. Reg. xii. 31, etc.

⁵⁹ *Sprevit:* excanduit: Heb. ut suprâ, 21, et infrâ, 62.

⁶⁰ *Tabernaculum Silo:* quod erat in Ephraim: nempe, ut ostenderet se Jerusalem elegisse, abjecto Ephremitarum loco.

⁶¹ *Virtutem eorum:* fortitudinem: robur: Heb. id est, arcam fœderis, quâ confidebant. *Pulchritudinem eorum:* decorem suum: Hier. eandem arcam, quæ decus erat Israelis, propter inhabitantem Deum; captaque est à Philistæis, cæsis Heli filiis Ophni et Phinees, I. Reg. iv. 11. ac tunc dictum: *Translata est gloria ab Israel, eo quod captâ esset arca Dei.* Ibid. 21, 22.

⁶² *Sprevit:* in eam excanduit: Heb.

⁶³ *Juvenes eorum comedit ignis:* urbibus scilicet igni ferroque pa-

58. In iram concitaverunt eum in collibus suis; et in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt.

59. Audivit Deus, et sprevit; et ad nihilum redegit valde Israel.

60. Et repulit tabernaculum Silo: tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.

61. Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici.

62. Et conclusit in gladio populum suum, et hæreditatem suam sprevit.

63. Juvenes eorum come-

ignis, et virgines ejus nemo luxit.

Sacerdotes ejus gladio ceciderunt; et viduæ ejus non sunt fletæ.

Et evigilavit quasi dormiens Dominus: quasi fortis post crapulam vini.

Et percussit hostes suos retrorsum; opprobrium sempiternum dedit eis.

Et projecit tabernaculum Joseph; et tribum Ephraim non elegit.

Sed elegit tribum Juda: montem Sion quem dilexit.

Et ædificavit in similitudine monocerotis sanctua-

dit ignis, et virgines eorum non sunt lamentatæ.

64. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt; et viduæ eorum non plorabantur.

65. Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino.

66. Et percussit inimicos suos in posteriora: opprobrium sempiternum dedit illis.

67. Et repulit tabernaculum Joseph; et tribum Ephraim non elegit.

68. Sed elegit tribum Juda: montem Sion quem dilexit.

69. Et ædificavit sicut unicornium sanctificium suum

fulatis, ut sit in vastitate. *Non sunt lamentatæ*: passivè; fletæ, ut ý. 64. *Inhumata, infletaque turba*: ut ait poeta, *Aeneid.* xi. At Heb. non sunt laudatæ, epithalamio scilicet: nullæ nuptiæ, ut in publico luctu.

64 *Sacerdotes eorum*: Ophni et Phinees. *Non plorabantur*. Vide ý. 63. At Heb. non plorabant, suos scilicet, sed arcam. Uxor Phinees, audità viri necce, non eum deploravit, sed ait: *Translata est gloria ab Israel*, etc. ut suprà ad v. 61.

65 *Crapulatus à vino*: quasi post gravem somnum, qualis solet esse, largiter epotis poculis.

66 *Inimicos suos*: Philistæos. *In posteriora*: in secretiori parte natiuum. I. Reg. v. 6.

67. *Tabernaculum Joseph*: Silo. Non elegit locum templi apud Josephi posteros, aut ei regiam potestatem attribuit.

68 *Elegit tribum Juda*: in regnum: *Sion*: in locum arcæ, et arcem regiam. Vide orationem Abiæ, II. Par. xiii. 5, 8.

69 *Et ædificavit sicut unicornium*: quorum cornu et excelsum et rium

rium suum : quasi terram in terrâ, quam fundavit in
fundavit illud in sæculum. sæcula.

Et elegit David servum 70. Et elegit David ser-
vum suum ; et tulit eum de gre- vum suum, et sustulit eum
gibus ovium. de gregibus ovium : de post
fœtantes accepit eum.

Sequentem fœtas adduxit 71. Pascere Jacob servum
eum, ut pasceret Jacob pop- suum, et Israel hæreditatem
ulum ejus, et Israel hære- suam.
ditatem suam.

Qui pavit eos in simpli- 72. Et pavit eos in inno-
citate cordis sui, et in pru- centiâ cordis sui, et in intel-
dentiâ manuum suarum dux lectibus manuum suarum
eorum fuit. deduxit eos.

unum : ut et templum Dei. At Heb. sicut excelsa : supp. palatia.
Sanctificium : templum à Davide designatum, à Salomone conden-
dum, ex Nathani vaticinio, II. Reg. vii. 13. *In terrâ....* quasi terram
fundavit, etc. Hier. Sicut terram in æternum voluit esse stabilem,
ita etiam templum.

7° *Elegit David* : deditque ei regnum in sempiternum, ipsi et
filiis ejus, ut dicebat Abia Roboami filius ad rebellantes tribus :
II. Par. xiii. 5. *De post fœtantes* : sequentem fœtas : Hier. Ex pastore
pecudum, pastorem hominum fecit : quæ certissima nota divinæ vo-
luntatis à Deo ipso memoratur. II. Reg. vii. 8.

PSALMUS LXXVIII.

PROPHETICUS.

Super desolatione domus sanctuarii : Ch. quod prophético spiritu vult
dictum. Melius ut videtur, polluto templo, urbe vastatâ ab An-
tiocho : vide dicta in Psalm. lxxiii. 5. 2 et 3. Citantur I. Mac. vii.
17. ut ex antiquâ scripturâ et ad tempora Machabaica pertinentes.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum Asaph.

1. Psalmus Asaph.

DEUS, venerunt gentes in

DEUS, venerunt gentes in

BOSSUET. I.

21

hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum : posuerunt Jerusalem in acervos lapidum.

Dederunt cadavera servorum tuorum escam volatilibus cœli : carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

Effuderunt sanguinem eorum quasi aquam in circuitu Jerusalem : et non erat qui sepeliret.

Facti sumus opprobrium vicinis nostris : subsannatio et derisio his, qui in circuitu nostro sunt.

Usquequo, Domine, irasceris in finem, ardebit quasi ignis zelus tuus?

Effunde furorem tuum super gentes quæ non cognoverunt te, et super regna quæ nomen tuum non invocaverunt.

Quia comederunt Jacob, et decorem ejus desolaverunt.

hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum : posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.

2. Posuerunt morticina servorum tuorum, escas volatilibus cœli; carnes sanctorum tuorum bestiis terræ.

3. Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu Jerusalem : et non erat qui sepeliret.

4. Facti sumus opprobrium vicinis nostris; subsannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt.

5. Usquequo, Domine, irasceris in finem : accendetur velut ignis zelus tuus?

6. Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, et in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt :

7. Quia comederunt Jacob, et locum ejus desolaverunt.

¹ *Polluerunt.* Non dicit excisum, sed pollutum, ut I. Mac. 1. 41, 49. 11. 12. 14. 38. *In pomorum custodiam :* in speculam quam custodes satorum et pomorum habere consueverant : Hier. Epist. ad Sun. et Fret. palatii, ipsaque urbe velut in tugurium versâ. Idem Hier. ibid. et hinc ex Hebræo sic vertit : in acervos lapidum. De Antiocho et sanctâ civitate scriptum : *Succendit eam igni, et destruxit domos ejus, et muros ejus in circuitu.* I. Mac. 1. 33.

⁶ *Effunde iram tuam :* hic et seqq. versus à Jerem. repetiti. x. 25.

⁷ *Locum ejus :* habitaculum : Heb. templum. Alii vertunt, decus; pulchritudinem : eodem sensu. Tempore Antiochi, *Sanctificatio ejus desolata est sicut solitudo.* I. Mac. 1. 41. *Sancta nostra et pulchritudo nostra et claritas nostra desolata est.* Ibid. 11. 12. Vide etiam 14. 38, etc.

Nerecorderis iniquitatum
nostrarum veterum : citò
occupent nos misericordiæ
tuæ, quia attenuati sumus
nimis.

Auxiliare nobis, Deus JE-
sus noster, propter gloriam
nominis tui : et libera nos ;
et propitiare peccatis nos-
tris, propter nomen tuum.

Quare dicunt gentes : Ubi
est Deus eorum ? nota fiat
in gentibus ante oculos nos-
tros ultio sanguinis servo-
rum tuorum, qui effusus
est.

Ingrediatur coram te ge-
mitus vincitorum in magui-
tudine brachii tui : relinque
filios interitûs.

Et redde vicinis nostris
septuplum in sinu eorum :
opprobrium suum quod ex-
probraverunt tibi, Domine.

Nos enim populus tuus,
et grex pascuæ tuæ, confi-
tebimur tibi in sempiter-
num : in generatione et ge-

8. Ne memineris iniquita-
tum nostrarum antiquarum :
citò anticipent nos miseri-
cordiæ tuæ, quia pauperes
facti sumus nimis.

9. Adjuva nos, Deus sa-
lutaris noster, et propter
gloriam nominis tui, Domi-
ne, libera nos ; et propitius
esto peccatis nostris, pro-
pter nomen tuum.

10. Ne fortè dicant in gen-
tibus : Ubi est Deus eorum ?
et innotescat in nationibus
coram oculis nostris

Ultio sanguinis servorum
tuorum, qui effusus est.

11. Introeat in conspectu
tuo gemitus compeditorum.

Secundùm magnitudinem
brachii tui, posside filios
mortificatorum.

12. Et redde vicinis nos-
tris septuplum in sinu eo-
rum : improprium ipso-
rum, quod exprobraverunt
tibi, Domine.

13. Nos autem populus
tuus, et oves pascuæ tuæ,
confitebimur tibi in sæcu-
lum.

¹⁰ *Ne fortè dicant*: quare dicant, etc. Hier. *Coram oculis nostris* :
ultio, etc. Jungenda hæc, ut apud Hier. èt 70.

¹¹ *Posside filios mortificatorum* : eorum qui cæsi sunt. Sint ex no-
bis reliquæ quas neci eximas. At Hier. relinque filios interitûs : morti
addictos licet, jube esse superstites.

neratione narrabimus laudes tuas.

In generationem et generationem annuntiabimus laudem tuam.

PSALMUS LXXIX.

DEPRECATORIUS ET PROPHETICUS.

Cæso Saüle à Philistæis, quo tempore David super solo Juda regnabat in Hebron, petit adunari tribus, et populum ab hostibus vindicari; deinde Davidis victorias, ac demum terræ sanctæ vastitatem prædicit per Nabuchodonosorem. Hinc fortè apud 70. titulus, super Assyrios.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro liliis, testimonium Asaph, Canticum.

1. In finem, pro iis, qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.

Qui pascis Israel, ausculta, qui ducis quasi gregem Joseph; qui sedes super Cherubim, ostendere.

2. Qui regis Israel, intende: qui deducis velut ovem Joseph.

Ante Ephraim et Benjamin et Manasse suscita for-

Qui sedes super Cherubim, manifestare 3. coram Ephraim, Benjamin et Ma-

² *Qui regis Israel*: pastor Israel: Heb. Toum populum conjuncturus, à communi nomine Israelis, ad Josephum ac speciales quasdam familias descendit. *Qui deducis velut ovem Joseph*: velut gregem: Hier. Ergo tribus Joseph nondum à vero cultu recesserat. *Qui sedes super Cherubim*: in arcâ fœderis. *Manifestare*; imperativo, resplende.

³ *Ephraim*.... Hæ tribus arcam sequi solebant. Num. II. 18. Rogat ergo ut Deus ex arcâ eis affulgeat: pro eis autem orat, ut ostendat Davidem, non tantum pro Judâ sibi conjunctissimo, sed etiam pro tribubus sibi adversantibus, esse sollicitum: præcipuæ verò erant ex Josepho oriundæ. Benjaminitas inserit Jôsephi filiis, Saülis ejusque filii Isboseti memor. Simul ut uno tempore commemoret totam Rachelis familiam Jacobo carissimam.

titudinem tuam, et veni ut
salvos facias nos.

Deus, converte nos, et
ostende faciem tuam, et
salvi erimus: Domine, Deus
exercituum, usquequo fu-
mabis ad orationem populi
tui?

Cibasti nos pane flebili,
et potasti nos in lacrymis
tripliciter.

Posuisti nos contentionem
vicinis nostris, et inimici
nostrisubannaverunt nos.

Deus exercituum, con-
verte nos, et ostende faciem
tuam, et salvi erimus.

Vineam de Ægypto tu-
listi: eiecisti gentes, et plan-
tasti eam.

Præparasti ante faciem
ejus, et stabilisti radices ejus,
et replevit terram.

Operti sunt montes um-
brâ ejus, et ramis illius ce-
dri Dei.

⁴ *Ostende faciem*: illumina: Heb. fac inde coruscare vividum lumen.

⁵ *Servi tui*: populi tui: Hier.

⁶ *Cibabis*: cibasti: Hier. *Potum dabis*: potasti: Idem. *In men-
surâ*: salis: Heb. quod nomen mensuræ magnæ. Unde Hier. tripli-
citer, id est, lacrymis nos cumulatissimè satiasti: Saûle et Jonathâ,
totoque exercitu sædè cæsis, magno populi et Davidis luctu. II. Reg. 1.
17, etc.

¹⁰ *Dux itineris*..... repurgasti ante eam: Heb. locuni vacuasti
quem occuparet, ejectis Chanaanæis; viam præparasti: Hier.

¹¹ *Arbusta*: rami Heb.: *Cedros Dei*: magnas, proceras.

nasse.

Excita potentiam tuam,
et veni, ut salvos facias nos.

4. Deus, converte nos: et
ostende faciem tuam, et
salvi erimus.

5. Domine, Deus virtu-
tum, quousque irasceris su-
per orationem servi tui?

6. Cibabis nos pane lacry-
marum, et potum dabis no-
bis in lacrymis in mensurâ.

7. Posuisti nos in contra-
dictionem vicinis nostris, et
inimici nostri subsannave-
runt nos.

8. Deus virtutum, con-
verte nos, et ostende faciem
tuam, et salvi erimus.

9. Vineam de Ægypto
transtulisti: eiecisti gentes,
et plantasti eam.

10. Dux itineris fuisti in
conspectu ejus: plantasti
radices ejus, et implevit ter-
ram.

11. Operuit montes um-
bra ejus, et arbusta ejus ce-
dros Dei.

Expandit comas suas usque ad mare, et usque ad flumen germina sua.

Quare dissipasti maceriem ejus, et vindemiaverunt eam omnes qui transeunt per viam.

Vastavit eam aper de silvâ, et omnes bestię agri depastę sunt eam.

Deus exercituum, revertere, obsecro; respice de cęlo, et vide, et visita vineam hanc.

Et radicem quam plantavit dextera tua, et filium quem confirmasti tibi.

Succensam igni et deramatam: ab increpatione faciei tuę pereant.

Fiat manus tua super virum dexterę tuę, et super filium hominis, quem confirmasti tibi.

Et non recedimus a te:

12. Extendit palmites suos usque ad mare, et usque ad flumen propagines ejus.

13. Ut quid destruxisti maceriam ejus, et vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam?

14. Exterminavit eam aper de silvâ, et singularis ferus depastus est eam.

15. Deus virtutum, convertere; respice de cęlo, et vide, et visita vineam istam.

16. Et percussit eam, quam plantavit dextera tua, et super filium hominis, quem confirmasti tibi.

17. Incensa igni, et suffossa ab increpatione vultus tui peribunt.

18. Fiat manus tua super virum dexterę tuę, et super filium hominis, quem confirmasti tibi.

19. Et non discedimus a

¹² *Palmites*: comas: Hier. eodem sensu. *Flumen*: Euphraten. Davidis victorię a mari ad Euphraten protensę.

¹⁴ *Aper*: rex Assyrius. *Singularis ferus*: omnes bestię agri: Hier.

¹⁶ *Filium hominis. Hominis*, deest Heb. sed videtur subintelligendum ex *ſ.* 18; quanquam alii referunt ad metaphoram vitis, quasi diceret, et propaginem.

¹⁷ *Et suffossa*: supp. est vitis: sed non impunę: nam, *peribunt*: supp. qui eam incenderunt, ac devastarunt, sive Philistęi, sive etiam Assyrii.

¹⁸ *Virum dexterę tuę*: Davidem a te designatum et confirmatum regem, et in ejus figurâ Christum.

vivificabis nos, et nomine tuo vocabimur. te, vivificabis nos: et nomen tuum invocabimus.

Domine, Deus exercituum converte nos: ostende faciem tuam, et salvi erimus. 20. Domine, Deus virtutum, converte nos: et ostende faciem tuam, et salvi erimus.

PSALMUS LXXX.

LAUDIS ET GRATIARUM ACTIONIS.

Primâ die mensis septimi, quod est sabbatum, memoriale clangentibus tubis, Lev. xxiii. 24. in memoriam omnium beneficiorum Dei consecratum, populus congregatus antiqua jam inde à Josepho et Mose accepta beneficia commemorat. Alii ad festum tabernaculorum referri malunt, quibus favet versio Hier. ut patebit. ̄. 4. Indicat populum pro peccatis afflictum, nullâ temporis notâ. Canitur ab Ecclesiâ in jejunio septimi mensis, in quo antiquæ Hebræorum ejusdem septimi mensis solemnitates memorantur.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro torcularibus, Asaph. In finem, 1. Pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph.

LAUDATE DEUM fortitudinem nostram: jubilate Deo Jacob. 2. EXULTATE Deo adjutori nostro: jubilate Deo Jacob.

Assumite carmen, et date tympanum: citharam decoram cum psalterio. 3. Sumite psalmum, et date tympanum: psalterium jucundum cum citharâ.

Clangite in Neomeniâ, 4. Buccinate in Neomeniâ

1 Pro torcularibus: vide tit. Psalm. viii.

4 In Neomeniâ: in novo mense, primâ die mensis septimi, ut in argumento dictum. Heb. in mense mox inchoato, eodem sensu: unde alii vertunt, in calendis. Est autem secundum Heb. in Novilunio, ut docet Hier. in fine Epist. ad Sun. In insigni die: stato die: Heb. At Hier. medio mense, die solemnitatis nostræ: quod sanè pertine-

buccinâ, et in medio mense,
die solemnitate nostrâ.

Quia legitimum Israel est,
et iudicium Deo Jacob.

Testimonium in Joseph
posuit eum; cùm egredere-
tur de terrâ Ægypti: labium
quod nesciebam, audivi.

Amovi ab onere hume-
rum ejus: manus ejus à co-
phino recesserunt.

In tribulatione invocasti,
et erui te, et exaudivi te in
abscondito tonitru: pro-
bavi te super aquam contra-
dictionis. Semper.

Audi, populus meus, et

tubâ, in insigni die solem-
nitatis vestrâ.

5. Quia præceptum in Is-
rael est, et iudicium Deo
Jacob.

6. Testimonium in Joseph
posuit illud, cùm exiret de
terrâ Ægypti: linguam
quam non noverat, audivit.

7. Divertit ab oneribus
dorsum ejus: manus ejus in
cophino servierunt.

8. In tribulatione invo-
casti me, et liberavi te:
exaudivi te in abscondito
tempestatis: probavi te apud
aquam contradictionis.

9. Audi, populus meus, et

ret ad Tabernaculorum festum, medio mense septimo celebrandum.
Lcy. xxiii. 34.

6 *Testimonium in Joseph.* Beneficia Dei enarraturus, orditur à Josepho, quo auctore è terrâ Chanaan, ubi Jacob et filii fame laborabant, in Ægyptum inducti, omnium rerum copiâ fruebantur. *Posuit illud*: præceptum illud: legitimum illud voluit esse testimonium, sive monumentum tot miraculorum quæ in Josepho Deus fecit. At Hier. Testimonium..... posuit eum: referendo ad diem de quo ψ. 4. qui dies tantæ rei monumentum est; eodem ubique sensu. *Cùm exiret de terrâ Ægypti*: super terram Ægypti: Heb. cùm à Josepho vocatus Jacob egredereetur cum suis è terrâ Chanaan in Ægyptum. *Linguam quam non noverat, audivit*: Ægyptiacam scilicet: quam non noveram, audivi: Heb. Populum loquentem inducit.

7 *Divertit..... amovi.....* Hier. Jam Deus loquitur de populo. *In cophino servierunt*: à cophino recesserunt: Hier. à servitutis ministeriis. Cophinus autem, vas humeris impositum ad gestanda onera, quale erat lutum ab Hebræis supportatum ad ædificia regia. Theodor.

8 *In tribulatione invocasti me.* Jam Deus sermonem convertit ad populum, quem audierat in Ægypto clamantem. Exod. ii. 23, 24, etc.

contestabor te : Israel , si audieris me ;

Non sit in te deus alienus , et non adores deum peregrinum .

Ego sum Dominus Deus tuus , qui eduxi te de terrâ Ægypti : dilata os tuum , et implebo illud .

Et non audivit populus meus vocem meam , et Israel non credidit mihi .

Et dimisi cum in pravitate cordis sui : ambulabunt in consiliis suis .

Utinam populus meus audisset me , Israel in viis meis ambulasset .

Quasi nihilum inimicos ejus humiliassem , et super hostes eorum vertissem manum meam .

Qui oderunt Dominum , negabunt eum , et erit tempus eorum in sæculum .

contestabor te : Israel , si audieris me , 10. non erit in te deus recens , neque adorabis deum alienum .

11. Ego enim sum Dominus Deus tuus , qui eduxi te de terrâ Ægypti : dilata os tuum , et implebo illud .

12. Et non audivit populus meus vocem meam , et Israel non intendit mihi .

13. Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum : ibunt in adinventionibus suis .

14. Si populus meus audisset me ; Israel si in viis meis ambulasset .

15. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem , et super tribulantes eos misissem manum meam .

16. Inimici Domini mentiti sunt ei , et erit tempus eorum in sæcula .

¹⁰ *Deus recens* : Deus alienus : Hier. *Deum alienum* : peregrinum : Idem .

¹¹ *Dilata os tuum , et implebo illud* : ut olim dato manâ ; escâ nullo labore partâ , ut os tantum aperiendam esse videretur .

¹² *Non intendit mihi* : non credidit : Hier .

¹⁵ *Pro nihilo* : brevi : Heb .

¹⁶ *Mentiti sunt ei* : mentirentur : Heb. id est , supplices et dissimulantes negarent se quidquam in eum molitos . *Erit* : esset . *Tempus eorum* : Israelitarum . *In sæcula* : esset eorum tuta felicitas : quæ omnia deducenda sunt ab eo quod dictum est : *Si me audissent* , etc .
v. 14 .

Et cibavit eos de adipe frumenti, et de petrâ mellis saturavit eos. 17. Et cibavit eos ex adipe frumenti, et de petrâ melle saturavit eos.

¹⁷ *Cibavit..... saturavit*: cibaret..... saturaret: Heb. Hæc enim omnia ad illud: *Si populus meus*: suprâ 14. referenda sunt, et conditionaliter accipienda.

PSALMUS LXXXI. MORALIS.

Ad iudices Jerosolymis constitutos: de quibus Ps. cxxi. v. 5. Vide Psalm. xciii.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus Asaph.

DEUS stetit in cœtu Dei:
in medio deos dijudicat.

Usquequo judicatis iniquitatem, et facies impiorum suscipitis? Semper.

Judicate pauperi et pupillo; egeno et inopi justè facite.

Salvate inopem; et pauperem de manu impiorum liberate.

Non cognoscunt nec intelligunt; in tenebris ambulat: movebuntur omnia fundamenta terræ.

VERSIO VULGATA.

Psalmus Asaph.

1. DEUS stetit in synagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.

2. Usquequo judicatis iniquitatem, et facies peccatorum sumitis?

3. Judicate egeno et pupillo: humilem et pauperem justificate.

4. Eripite pauperem, et egenum de manu peccatoris liberate.

5. Nescierunt, neque intellexerunt; in tenebris ambulat: movebuntur omnia fundamenta terræ.

¹ *In synagoga deorum*: in consessu iudicum, qui et dii vocantur Exod. xxi. 6. et sæpe aliàs. *Deos dijudicat*: qui quæpe qui exercebant iudicium non hominis, sed Dei. II. Par. xix. 6.

² *Facies peccatorum sumitis*: in iudicio personas accipitis: favetis violentis et oppressoribus.

⁵ *Movebuntur..... concussis legibus*, quibus publica concordia nititur, regnum nutabit.

Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes vos.

Ergo quasi Adam moriemini, et quasi unus de principibus cadetis.

Surge, Domine, judica terram; quoniam tu hæreditabis omnes gentes.

6. Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes.

7. Vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis.

8. Surge, Deus, judica terram; quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.

⁷ *Sicut unus de principibus....* sicut alii principes, morti omnes obnoxii, ita *cadetis*. Alii ex Heb. sicut unus, & principes, cadetis; sicut unus, è plebe scilicet.

⁸ *Tu hæreditabis in omnibus gentibus*: omnes gentes, tua hæreditas, tua possessio.

PSALMUS LXXXII.

DEPRECATORIUS.

Oratio ad Deum, ut Davidem tueatur insurgentibus Philistæis, Syris, Idumæis, Moabitis, Ammonitis, aliisque Arabibus: II. Reg. VIII, x, XI, I. Par. XVIII, XX. Potest et propheticè Psalmus sub nomine Machabæorum dictus intelligi, quorum tempore has gentes in Judæos arma consociasse constat.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum, Psalmus Asaph.

1. Canticum Psalmi Asaph.

DEUS, ne taceas: ne sileas, et non quiescas, Deus.

2. DEUS, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris, Deus:

Quia ecce inimici tui tumultuati sunt, et qui oderunt te, elevaverunt caput.

3. Quoniam ecce inimici tui sonnerunt, et qui oderunt te, extulerunt caput.

² *Quis similis.... tibi?* deest Heb. Deus, ne taceas, ne sileas, ne quiescas, Deus. Hier. Quod est summo in discrimine laborantis, et ingeminatis vocibus festinum auxilium implorantis.

³ *Sonnerunt*: tumultuati sunt: Hier.

Contra populum tuum nequiter tractaverunt, et iniierunt consilium adversus arcum tuum.

Dixerunt: Venite, et conteramus eos de gente, et non sit memoria nominis Israel ultra.

Quoniam tractaverunt corde pariter: contra te fœdus pepigerunt

Tabernacula Idumææ et Ismaelitarum: Moab et Agareni:

Gebal et Ammon et Amalec; Palestina cum habitatoribus Tyri.

Sed et Assur venit cum

4. Super populum tuum malignaverunt consilium, et cogitaverunt adversus sanctos tuos.

5. Dixerunt: Venite, et disperdamus eos de gente, et non memoretur nomen Israel ultra.

6. Quoniam cogitaverunt unanimiter: simul adversum te testamentum disposuerunt 7. tabernacula Idumæorum et Ismahelitæ:

Moab et Agareni: 8. Gebal, et Ammon, et Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9. Etenim Assur venit.

4 *Super populum tuum malignaverunt consilium*: contra populum tuum nequiter tractaverunt: Hier. exitiosa plebi tuæ fœdera iniierunt. *Sanctos tuos*: absconditos tuos: Heb. servos, quos protegis; quos in sinu habes.

5 *Disperdamus eos de gente*: ut gens non sit: Heb. Sic, I. Mac. v. 2. *Cogitabant tollere genus Jacob*.

6 *Testamentum disposuerunt*: fœdus pepigerunt: Hier.

7 *Tabernacula Idumæorum et Ismahelitæ; Moab et Agareni*. Gentes Arabicæ quæ sibi mutuò ferebant opem, vulgò in tentoriis habitantes.

8 *Gebal*: Gabala, regio Arabica secundum Stephanum: vel Idumæa, dicta Gebalena eidem Stephano, Hieronymo et Targum Hierosolymitano, quasi montana: à voce *Gebal*, mons. *Alienigenæ*: Philistæi: ita passim.

9 *Etenim Assur*: sed et Assur venit cum illis: Hier. Syri: II. Reg. x. 8, 9. qui et Assur dicebantur: unde Isa. LI. 4. *Descendit in Ægyptum populus meus in principio, ut colonus esset ibi; et Assur absque ullâ causâ calumniatus est eum*: Syri, ut videtur, cum quibus sæpè haberent acerba dissidia et odia. *Filiis Lot*: Ammonitis.

eis : facti sunt brachium filiorum Lot. Semper.

Fac illis sicut Madian et Sisarai, sicut Jabin in torrente Cison.

Contriti sunt in Eudor : fuerunt quasi sterquilinum terræ.

Pone duces eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebce, et Salmana omnes principes eorum,

Qui dixerunt : Possideamus nobis pulchritudinem Dei.

Deus meus, pone eos ut rotam; quasi stipulam ante faciem venti.

Quomodo ignis comburit silvam, et sicut flamma devorat montes :

Sic persequere eos in tempestate tuâ, et in turbine tuo conturba eos.

cum illis : facti sunt in adiutorium filiis Lot.

10. Fac illis sicut Madian et Sisaræ; sicut Jabin in torrente Cison.

11. Disperierunt in Eudor : facti sunt ut stercus terræ.

12. Pone principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebce, et Salmana;

Omnes principes eorum, 13. qui dixerunt : Hereditate possideamus sanctuarium Dei.

14. Deus meus, pone illos ut rotam, et sicut stipulam ante faciem venti.

15. Sicut ignis, qui comburit silvam; et sicut flamma comburens montes :

16. Ita persequeris illos in tempestate tuâ; et in irâ tuâ turbabis eos.

10-11-12. *Fac illis sicut Madian et Sisaræ....* quemadmodum hi omnes populi interneccione deleti sunt : Jud. IV, VII, VIII. ita fiat hostibus David. Sic Isa. x. 26. *Suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, juxta plagam Madian in petra Oreb.* Hoc est, penitus delebuntur.

13 *Sanctuarium* : pulchritudinem : Hier. terram sanctam.

14 *Ut rotam* : da illos præcipites; volve ac revolve, ut consistere nequeant. Sicut Abigail ad Davidem : *inimicorum tuorum anima requiritur quasi in impetu et circulo fundæ.* I. Reg. xxv. 29.

15 *Comburens montes* : silvas in montibus.

16 *Persequeris* : persequere : Hier.

Imple facies eorum ignominia: et quærent nomen tuum, Domine.

Confundantur et conturbentur usque in sæculum: erubescant et pereant.

Et sciant quia nomen tuum est Dominus solus tu: Excelsus super omnem terram.

17. Imple facies eorum ignominia: et quærent nomen tuum, Domine.

18. Erubescant, et conturbentur in sæculum sæculi, et confundantur, et pereant.

19. Et cognoscant quia nomen tibi Dominus: tu solus Altissimus in omni terra.

17. 18. 19. *Imple facies..... quærent nomen tuum.* Perterriti ac pudefacti inimici tui quærent quis sis, et invenient te esse altissimum illum Deum. Morali sensu, peccator arguitur, corripitur, ostenditur sibi, confitetur fœditatem, desiderat pulchritudinem. Aug. (enarr. in hunc Ps. n. 13.) *Respicentes ignominiam peccatorum suorum, ad hoc conturbantur, ut quærant nomen Domini, per quod non conturbentur.*

PSALMUS LXXXIII.

CONSOLATORIUS.

Vota populi Jerosoly-mas ad festa solemnia ex omnibus terræ sanctæ finibus summâ lætitiâ properantis. Ad ea tempora pertinet quibus altaria, tabernaculum, arca ipsa uno in loco collocata erant X. I, 4, 5, 8. quod ante Salomonem non contigit, cum ipse Salomon initio regni sacrificaturus ad Gabaon periret, ubi altare æneum et tabernaculum fœderis: II. Par. I. 3, 5. arcâ pridem in Sion à Davide translata. ibid. 4. Hic autem omnia visebantur simul, ac domus Dei unâ cum ministeriis levitarum omnibus numeris absoluta. X. 2, 5, 11. Quæ sanè per Davidem designata, per Salomonem impleta sunt. II. Par. VIII. 14. Hæc igitur concupiscebant, ac sub horum specie, Ecclesiam, ejusque mysteria, cœlum denique ipsum, eæ verum sanctuarium non manufactum, quorum ista sacramenta sunt. Hic Psalmus conferendus cum XLI, Coritis æquè ad canendum dato.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, pro torcularibus, filiorum Core Psalmus.

In finem, I. Pro torcularibus filiis Core, Psalmus.

QUAM dilecta tabernacula tua, Domine exercituum!

2. QUAM dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! 3. Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.

Desiderat et deficit anima mea in atria Domini: cor meum et caro mea laudabunt Deum viventem.

Cor meum, et caro mea, exultaverunt in Deum vivum.

³ *Concupiscit, et deficit anima mea*: ante concupiscens, et totam se effundens in concupiscentiam, longo sine suspensa, defectione dissolvitur. Quomodo deficiat anima in salutare Dei, Jeremias docet: *Et factus est, inquit, in corde meo quasi ignis exæstuans claususque in ossibus meis, et defeci ferre non sustinens.* (Jer. xx. 9.) Amb. in illud Ps. cxviii. *Defecit in salutare tuum anima mea*: quem locum vide. *Cor meum et caro mea*: gaudio spiritûs etiam in corpus rēduante: ut Ps. lxxi. 3.

Siquidem passer invenit sibi domum, et avis nidum sibi, ut ponat pullos suos: altaria tua, Domine exercituum, rex meus, et Deus meus.

Beati qui habitant in domo tuâ: adhuc laudabunt te. Semper.

Beatus homo cujus fortitudo in te est: semitæ in corde ejus.

Transeuntes in valle fletûs, fontem ponent eam: benedictione quoque amicitur doctor.

Ibunt de fortitudine in fortitudinem; parebunt apud Deum in Sion.

4. Etenim passer invenit sibi domum, et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.

Altaria tua, Domine virtutum: rex meus, et Deus meus.

5. Beati qui habitant in domo tuâ, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.

6. Beatus vir, cujus est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, 7. in valle lacrymarum, in loco quem posuit.

8. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.

4 *Passer invenit.* Sicut passer invenit nidum suum, ita ego altaria tua: in his ergo acquiescit, vagus antea et inquietus.

6 *Ascensiones in corde suo:* semitæ in corde ejus: Hier. atque hic versus clauditur. Semitæ autem, id est, præcepta legis: melius: in ejus animo versantur semitæ ferentes ad templum quò properat. Morali sensu: *Quicumque sanctus est, quotidie in priora extenditur, et præteritorum obliviscitur,* cum Paulo (Phil. III. 13). Comm. Hier. hic.

7 *Disposuit in valle lacrymarum:* transeuntes in valle fletûs, fontem ponent eam: Hier. Transibunt loca flebilis et siticulosa tam jucundè, ac si fontibus scaterent.

8 *Benedictionem dabit:* benedictione quoque amicitur doctor: Hier. Doctor populum iter agentem legis expositione consolabitur. Sic enim procedebant ab omnibus finibus unâ cum Levitis. *Ibunt de virtute..... de turmâ in turmam:* Heb. variis catervis tandem in Sion pervenient. *Videbitur:* parebunt apud Deum in Sion: Hier. Ibi enim in civitate David templum: ibi arca, Dei præsentis ope nobilis.

Domine

Domine, Deus exercituum, exaudi orationem meam: ausculta, Deus Jacob. Semper.

Clypeus noster vide. Deus, et attende faciem Christi tui.

Quoniam melior est dies in atriis tuis super millia: elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis impietatis.

Quia sol et scutum Dominus Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus: nec prohibebit bonum ab iis qui ambulant in perfectione.

Domine exercituum, beatus homo qui confidit in te.

9. Domine, Deus virtutum, exaudi orationem meam: auribus percipe, Deus Jacob.

10. Protector noster aspice, Deus, et respice in faciem Christi tui:

11. Quia melior est dies una in atriis tuis super millia.

Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.

12. Quia misericordiam et veritatem diligit Deus: gratiam et gloriam dabit Dominus.

13. Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

9 *Domine Deus.* Hæc est illorum oratio, postquam ad templum pervenerunt.

¹⁰ *Christi tui;* regis, qui Christi figura.

¹¹ *Abjectus esse:* ad limen adstare: Heb. *Histopheph;* quod convenit Coritis janitoribus templi, quibus etiam Psalmus inscribitur.

¹² *Misericordiam et veritatem.....* sol et scutum, Dominus Deus: Hier. lux et protectio.

PSALMUS LXXXIV.

EUCCHARISTICUS.

Solutâ captivitate Babylonicâ. Fidelibus per Christum à peccato liberatis.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, filiorum Core, Psalmus.

1. In finem, filiis Core, Psalmus.

PLACATUS es, Domine, terræ tuæ: reduxisti captivitatem Jacob.

2. BENEDIXISTI, Domine, terram tuam: avertisti captivitatem Jacob.

Dimisisti iniquitatem populo tuo: operuisti omnes iniquitates eorum. Semper.

3. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum.

Continuisti omnem indignationem tuam: conversus es ab irâ furoris tui.

4. Mitigasti omnem iram tuam: avertisti ab irâ indignationis tuæ.

Converte nos Deus, Jesus noster, et solve iram tuam adversum nos.

5. Converte nos, Deus salutaris noster, et averte iram tuam à nobis.

Noli in æternum irasci nobis: extendens iram tuam in generationem et generationem.

6. Numquid in æternum irasceris nobis? aut extendes iram tuam à generatione in generationem.

Nonne tu revertens vivificabis nos, et populus tuus lætabitur in te?

7. Deus, tu conversus vivificabis nos, et plebs tua lætabitur in te.

Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam: et salutare tuum da nobis.

8. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam: et salutare tuum da nobis.

Audiam quid loquatur

9. Audiam quid loqua-

^a *Benedixisti..... placatus es..... Avertisti..... reduxisti, etc. Hier.*

⁴ *Avertisti..... conversus es: Idem.*

⁷ *Deus, tu conversus..... nonne tu revertens: Hier.*

Dominus Deus : loquetur enim pacem ad populum suum, et ad sanctos suos, ut non convertantur ad stultitiam.

tur in me Dominus Deus : quoniam loquetur pacem in plebem suam,

Et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor.

Verumtamen prope est his qui timent eum salutare ejus : ut habitet gloria in terrâ nostrâ.

10. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius : ut inhabitet gloria in terrâ nostrâ.

Misericordia et veritas occurrerunt : justitia et pax deosculatæ sunt.

11. Misericordia et veritas obviaverunt sibi : justitia et pax osculatæ sunt.

Veritas de terrâ orta est, et justitia de cœlo prospexit.

12. Veritas de terrâ orta est, et justitia de cœlo prospexit.

Sed et Dominus dabit bonum, et terra nostra dabit germen suum.

13. Etenim Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum.

Justitia ante eum ibit, et ponet in viâ gressus suos.

14. Justitia ante eum ambulabit, et ponet in viâ gressus suos.

9 *Qui convertuntur ad cor :* qui seriò resipiscunt. At Hier. ne convertantur ad stultitiam, ut malo admoniti, post captivitatem, ab idololatriâ, et reliquis insaniis abstineant.

11. 12. *Misericordia et veritas..... Veritas de terrâ orta est.....* Solutâ captivitate, felicem populi statum designat, omni bonorum copiâ et virtutibus florentis : quæ maximè impleta sunt, postquam Christus ipsa veritas, idemque pax nostra, è terrâ ortus est.

13 *Terra nostra dabit fructum suum :* frugum omnium copiam : propheticè, ipsum Christum.

14 *Justitia ante eum.* Deus justitiam ante se præmittet : quâ duce, populus è captivitate rediens securè iter aget.

PSALMUS LXXV.

DEPRECATORIUS ET PROPHETICUS.

David è summis sub Saùle periculis erutus. Christus ab inferis revocatus, et gentes vocans.

VERSIO S. HIERONYMI.

Oratio David.

INCLINA, Domine, aurem tuam, exaudi me: quia egenus et pauper sum ego.

Custodi animam meam, quia sanctus sum: salva servum tuum, tu Deus meus, qui confidit in te.

Miserere meî, Domine; quoniam ad te clamabo totâ die.

Lætifica animam servi tui: quia ad te, Domine, animam meam levo.

Tu enim es, Domine, bonus, et propitiabilis, et multus misericordiâ omnibus qui invocant te.

Exaudi, Domine, orationem meam, et ausculta vocem deprecationum mearum.

In die tribulationis meæ invocabo te, quia exaudies me.

Non est similis tuî in diis,

VERSIO VULGATA.

Oratio ipsi David.

1. INCLINA, Domine, aurem tuam, et exaudi me: quoniam inops et pauper sum ego.

2. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.

3. Miserere meî, Domine; quoniam ad te clamavi totâ die: 4. lætifica animam servi tui, quoniam ad te, Domine, animam meam levavi.

5. Quoniam tu, Domine, suavis et mitis: et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.

6. Auribus percipe, Domine, orationem meam: et intende voci deprecationis meæ.

7. In die tribulationis meæ clamavi ad te: quia exaudisti me.

8. Non est similis tuî in

Domine; et non est juxta diis, Domine; et non est opera tua. secundum opera tua.

Omnes gentes quas fecisti, 9. Omnes gentes quas-
venient, et adorabunt cor- cumque fecisti, venient, et
ram te, Domine, et glori- adorabunt coram te, Do-
ficabunt nomen tuum. mine, et glorificabunt no-
men tuum.

Quoniam magnus es tu, 10. Quoniam magnus es
et faciens mirabilia: tu Deus tu, et faciens mirabilia: tu
solus. es Deus solus.

Doce me, Domine, viam 11. Deduc me, Domine,
tuam, ut ambulem in veri- in viâ tuâ, et ingrediar in
tate tuâ: unicum fac cor veritate tuâ: latetur cor
meum, ut timeat nomen meum, ut timeat nomen
tuum. tuum.

Confitebor tibi, Domine 12. Confitebor tibi, Do-
Deus meus, in toto corde mine Deus meus, in toto
meo; et glorificabo nomen corde meo, et glorificabo
tuum in sempiternum. nomen tuum in æternum.

Quia misericordia tua 13. Quia misericordia tua
magna est super me, et magna est super me, et
eruisi animam meam de eruisi animam meam ex
inferno extremo. inferno inferiori.

Deus, superbi surrexe- 14. Deus, iniqui insur-
runt adversum me, et cœ- rexerunt super me, et sy-
tus robustorum quæsierunt nagoga potentium quæsie-
animam meam; et non runt animam meam; et non
proposuerunt te in conspectu proposuerunt te in
suo. conspectu suo.

Tu autem, Domine, Deus 15. Et tu, Domine, Deus
misericors et clemens: pa- miserator et misericors: pa-
tiens, et multæ misericor- tiens, et multæ misericor-
diæ, et verus. diæ, et verax.

9 *Omnes gentes.* Manifesta vocatio gentium.

11 *Latetur;* unicum fac cor meum: Hier. ne scindatur variis affec-
tibus, teque unum spiret.

13 *Ex inferno inferiori;* è sepulcris infimis.

Respice ad me, et miserere meî; da fortitudinem tuam servo tuo, et salva filium ancillæ tuæ.

Fac mecum signum in bonitate, et videant qui oderunt me, et confundantur: quia tu, Domine, auxiliatus es mihi, et consolatus es me.

16. Respice in me, et miserere meî, da imperium tuum puero tuo; et salvum fac filium ancillæ tuæ.

17. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, et confundantur: quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me.

¹⁶ *Imperium* : fortitudinem : Hier. *Filium ancillæ* : vernam tuum herili imperio assuetum. Sic Psal. cxv. 16. *Ego servus tuus et filius ancillæ tuæ*.

¹⁷ *Signum in bonum* : insigne favoris tui.

PSALMUS LXXXVI. MORALIS.

Sion et Ecclesia viris egregiis præ omnibus populis abundat. Ægypti porrò et Babylonis mentio ultima regum tempora demonstrat.

VERSIO S. HIERONYMI.

Filiorum Core Psalmus Cantici.

FUNDAMENTA ejus in montibus sanctuarii.

Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.

Gloriosa dicta sunt in te, civitas Dei. Semper,

¹ *Fundamenta ejus* : templi, ac sub ejus figurâ Ecclesiæ, quæ est illa *civitas supra montem posita*. Matt. v. 14.

² *Diligit Dominus portas Sion* : Jerosolymam omnibus in Judæâ urbibus anteposit.

³ *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei* : ô Jerusalem : ô Ecclesia. Quæ autem illa sint, jam edisseret.

VERSIO VULGATA.

Filiis Core Psalmus Canticis.

1. FUNDAMENTA ejus in montibus sanctis :

2. Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.

3. Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.

Commemorabor superbiae et Babylonis scientium me: ecce Palæstina et Tyrus cum Æthiopiâ; iste natus est ibi.

Ad Sion autem dicetur, vir et vir natus est in eâ, et ipse fundavit eam Excelsus.

Dominus numeravit scribens populos; ipse natus est in eâ. Semper.

Et cantabunt quasi in choris omnes fortes mei in te.

4. Memor ero Rahab et Babylonis scientium me.

Ecce alienigenæ, et Tyrus, et populus Æthiopum, hi fuerunt illic.

5. Numquid Sion dicet: Homo, et homo natus est in eâ, et ipse fundavit eam Altissimus?

6. Dominus narrabit in scripturis populorum, et principum, horum, qui fuerunt in eâ.

7. Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

4 *Rahab*: Ægypti: Chald. Sic Psalm. LXXXVIII. 11. et Isaïæ, LI. 9. *Percussisti superbum*; Rahab, id est, Ægyptium. *Scientium*: scientibus me commemorabo Ægyptum et Babylonem. Ita Heb. et 70. *Hi fuerunt illic*: hi geniti sunt ibi: *יצרתיבם*. Iste natus est ibi: Hier. id est, aliquis unus vir magnus uno quoque in loco, sensusque est: qui me norunt, admonebuntur apud Ægyptum, Babylonem et reliquas gentes, aliquem in singulis natum esse virum pium et magnum, in Sion autem multos, ut docebunt sequentia.

5 *Numquid Sion*: mater Sion: 70. Sion urbium mater, metropolis. Sic etiam August. 2. de Symb. ad catechum. ex *μῆτηρ*, mater, factum *μῆτη*, numquid. Clarius Hier. ad Sion autem dicetur, vir et vir natus est in eâ. Sensus est, ad Sion, vel de Sion dicetur: non unus aliquis, sed alter et alter; id est, multi magni homines in eâ nati sunt. An autem et hæc de Sione dicantur, an ipsa Sion mater urbium de se dicat, parvi refert.

6 *Dominus narrabit*: Dominus numeravit, scribens populos: ipse; etc. Hier. *Principum*: deest Heb. Idem quod suprâ γ. 4. Deus reliquos populos in tabulis suis conscribens, unum aliquem notat sibi placentem; at in Sion sanctorum immensa multitudo, et velut chori lætantes: unde subdit:

7 *Sicut lætantium*: cantabunt quasi in choris, etc. Hier. Canent et tripudiabunt Deo.

PSALMUS LXXXVII.

DEPRECATORIUS.

Ex personâ hominis in carcere constituti et malis mersi, puta Jeremice, cùm in lacum missus est. Jerem. xxxviii.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum carminis filiorum Core, victori per chorum ad præcipientum, eruditionis Eman Ezrahite.

Canticum Psalmi, 1. filiis Core, in finem, pro Maheleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahite.

DOMINE, Deus salutis meæ, per diem clamavi, et nocte coram te.

2. DOMINE, Deus salutis meæ, in die clamavi, et nocte coram te.

Ingredietur ante te oratio mea: inclina aurem tuam ad laudationem meam.

3. Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.

Quia repleta est malis anima mea, et vita mea ad infernum descendit.

4. Quia repleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquavit.

Reputatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum quasi homo invalidus,

5. Æstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adjutorio, 6. inter mortuos

Inter mortuos liber, sicut

liber,

¹ *Ad respondendum*: alternis canendum. *Eman Ezrahite*: non illius ergo qui tempore Davidis memoratus: is enim levites: I. Par. xv. 17. de filiis Caath, ibid. vi. 33. Ezra autem de filiis Juda. ibid. xv. 1, 17.

² *Precem*: clamorem: Heb.

⁴ *Repleta est*: saturata. *Inferno appropinquavit*: ad sepulcrum descendit: Heb.

⁵ *Homo sine adjutorio*: invalidus: Hier.

⁶ *Inter mortuos liber*: nec libertatem spero nisi per mortem. Pa-

interfecti et dormientes in sepulcro, quorum non recordaris amplius, et qui à manu tuâ abscissi sunt.

Posuisti me in lacu novissimo, in tenebrosis et in profundis.

Super me confirmatus est furor tuus, et cunctis fluctibus tuis afflixisti me. Semper.

Longè fecisti notos meos à me: posuisti me abominationem eis, clausum, et non prodeantem.

Oculus meus infirmatus est ab afflictione, invocavi te, Domine, totâ die; expandi ad te palmas meas.

Numquid mortuis facies mirabilia, aut gigantes resurgent, et confitebuntur tibi? Semper.

Numquid narrabitur in sepulcro misericordia tua,

Christo aptant qui unus inter mortuos liber; datâ potestate ponendi animam, et iterum sumendi eam. Joan. x. 18.

7 *Posuerunt me*: posuisti: Hier. *In umbra mortis*: in profundis: idem.

8 *Fluctus tuos*: calamitates. Vide Psalm. xli. 8.

9 *Posuerunt me....*, posuisti me abominationem eis, clausum et non prodeantem: Hier. carcere inclusum, nullâ spe libertatis.

10 *Inopiâ*: angustia.

11 *Medici suscitabunt*: an fortè mortuum medici suscitabunt, ut rursus te laudet in cœtu piorum? At Hier. gigantes resurgent: antiquissimi homines ac pridem vitâ functi; uno verbo, mortui: manes.

Sicut vulnerati dormientes in sepulcris, quorum non es memor amplius, et ipsi de manu tuâ repulsi sunt.

7. Posuerunt me in lacu inferiori; in tenebrosis, et in umbrâ mortis.

8. Super me confirmatus est furor tuus, et omnes fluctus tuos induxisti super me.

9. Longè fecisti notos meos à me; posuerunt me abominationem sibi.

Traditus sum, et non egrediebar: 10. oculi mei languerunt præ inopiâ.

Clamavi ad te, Domine, totâ die; expandi ad te manus meas.

11. Numquid mortuis facies mirabilia; aut medici suscitabunt, et confitebuntur tibi?

12. Numquid narrabit aliquis in sepulcro misericor-

et veritas tua in perditione?

Numquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua, et justitia tua in terrâ quæ oblivioni tradita est?

Ego autem ad te, Domine, clamavi, et manè oratio mea præveniet te.

Quare, Domine, abjicis animam meam: abscondis faciem tuam à me?

Pauper ego et ærumnosus, ab adolescentiâ meâ portavi furorem tuum, et conturbatus sum.

Super me transierunt iræ tuæ; terrores tui oppreserunt me.

Circumdederunt me quasi aquæ totâ die: vallaverunt me pariter.

Longè fecisti à me amicum et sodalem: notos meos abstulisti.

¹³ *In terrâ oblivionis*: apud inferos, ubi oblivio: unde etiam poetis ille fluvius Lethe.

¹⁵ *Orationem*: animam meam: Hier.

¹⁶ *Pauper sum*. Sic Jeremias demersus in lacum: Thren. III. 1. *Ego vir videns paupertatem meam. 2. Me minavit et adluxit in tenebras et non in lucem. Et in laboribus....* Talis ille qui portaverit jugum ab adolescentiâ. *ibid.* 27. *Exaltatus autem, humiliatus sum*: de gloriâ dejectus ad miseriam.

¹⁹ *A miserâ*: propter miscriam meam.

diam tuam, et veritatem tuam in perditione?

13. Numquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua, et justitia tua in terrâ oblivionis?

14. Et ego ad te, Domine, clamavi, et manè oratio mea præveniet te.

15. Ut quid, Domine, repellis orationem meam: avertis faciem tuam à me?

16. Pauper sum ego, et in laboribus à juventute meâ: exaltatus autem, humiliatus sum et conturbatus.

17. In me transierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me.

18. Circumdederunt me sicut aqua totâ die: circumdederunt me simul.

19. Elongasti à me amicum et proximum, et notos meos à miserâ.

PSALMUS LXXXVIII.

LUCTUS ET INVOCATIONIS

IN PUBLICA CALAMITATE.

Sedecia capto, domo David è solio deturbata, promissiones Dei irritas videri propheta queritur, necdum adesse Christum. Vide autem promissiones II. Reg. VII. 12, etc. I. Par. XXII. 10. item, Psalmi. LXXI.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Intellectus Ethan Ezrahite.

1. Intellectus Ethan Ezrahite.

MISERICORDIAS DOMINI IN
æternum cantabo: in gene-
ratione et generationem au-
nuntiabo veritatem tuam in
ore meo.

Quia dixisti, sempiterna
misericordia ædificabitur;
cælos fundabis, et veritas
tua in eis.

Percussi fœdus cum electo
meo; juravi David servo
meo:

Usque in æternum stabi-
liam semen tuum, et ædifi-

2. MISERICORDIAS DOMINI
in æternum cantabo.

In generationem et gene-
rationem annuntiabo veri-
tatem tuam in ore meo.

3. Quoniam dixisti: In
æternum misericordia ædi-
ficabitur in cælis; præpara-
bitur veritas tua in eis.

4. Disposui testamentum
electis meis, juravi David
servo meo: 5. Usque in
æternum præparabo semen
tuum.

¹ *Ethan Ezrahite*: ut Eman in titulo Psalmi præcedentis. Alius autem Ethan, ut et alius Eman. I. Par. II. 6. non tamen Ezrahite; sed longè antiquiores, utpote Zaræ filii, et ipsius Judæ nepotes. Memoratur et alius Ethan Ezrahites vir sapientissimus Salomonis tempore: III. Reg. IV. 31.

³ *In æternum*: sempiterna misericordia ædificabitur. *Cælis*.... tam firma sunt promissa mea atque ordo cælorum.

⁴ *Disposui testamentum*: percussi fœdus cum electo: Hier. id est, Davide et Christo.

cabo in generatione et generatione thronum tuum. Semper.

Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine, et veritatem tuam in ecclesiâ sanctorum.

Quis enim in nubibus æquabitur Domino: assimilabitur Domino de filiis Dei?

Deus inclytus in arcano sanctorum nimio, et terribilis in cunctis qui circa eum sunt.

Domine Deus exercituum, quis similis tuû, fortissime Domine? et veritas tua in circuitu tuo.

Tu dominaris superbiæ maris, et elationes gurgitum ejus tu comprimis.

Tu confregisti quasi vulneratum, superbum: in bra-

Et ædificabo in generationem et generationem sedem tuam.

6. Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine: etenim veritatem tuam in ecclesiâ sanctorum.

7. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei?

8. Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum: magnus et terribilis super omnes qui in circuitu ejus sunt.

9. Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo.

10. Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

11. Tu humiliasti sicut vulneratum, superbum: in

6 *Confitebuntur cœli.... in ecclesiâ sanctorum*: comparat cœlis ecclesiam mirabilia Domini confitentem. Vide Ps. xviii. 2.

7 *In filiis Dei*: angelis.

8 *In consilio sanctorum*: arcano. Hier. *In circuitu ejus*: angelis scilicet sanctis circumfusus throno ejus.

9 *In circuitu tuo*: tibi adhæret: à te separari nequit.

10 *Potestati maris*: superbiæ: Hier. *Motum.... fluctuum.... elationes gurgitum....* Idem.

11 *Tu humiliasti*: confregisti. *Superbum*: Rahab: Heb. Ægyptium, antiquum Israelis hostem, qui Rahab dicebatur: sup. lxxxvi. 4. Confregisti autem tempore Mosis, ac recens per Nabuchodonorem.

clio forti tuo dispersisti inimicos tuos.

Tui sunt cœli, et tua est terra : orbem et plenitudinem ejus tu fundasti.

Aquilonem et austrum tu creasti : Thabor et Hermon nomen tuum laudabunt.

Tuum brachium cum fortitudine, roboretur manus tua, et exaltetur dextera tua.

Justitia et judicium firmamentum throni tui : misericordia et veritas præcedent faciem tuam.

Beatus populus, qui novit jubilum : Domine, in lumine vultus tui ambulabunt.

In nomine tuo exultabunt totâ die; et in justitiâ tuâ exaltabuntur:

Quia gloria fortitudinis eorum tu es, et in voluntate tuâ elevabis cornu nostrum.

Quia à Domino est pro-

brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.

12. Tui sunt cœli, et tua est terra, orbem terræ et plenitudinem ejus tu fundasti:

13. Aquilonem et mare tu creasti.

Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt: 14. tuum brachium cum potentiâ.

Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua: 15. justitia et judicium præparatio sedis tuæ.

Misericordia et veritas præcedent faciem tuam. 16. Beatus populus, qui scit jubilationem.

Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, 17. et in nomine tuo exultabunt totâ die; et in justitiâ tuâ exaltabuntur.

18. Quoniam gloria virtutis eorum tu es: et in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19. Quia Domini est as-

¹³ *Mare* : austrum : Heb. *Thabor et Hermon* : occidens et oriens, horum montium situ designati : Ch.

¹⁵ *Præparatio* : firmamentum : Hier. basis.

¹⁶ *Qui scit jubilationem* : verum gaudium, quod est in Deo solo : sive etiam epinicium, atque hymnum triumphalem Deo servatori canendum : Psalm. XLVI. 2. Hoc autem non omnes sciunt, sed qui à Deo accipiunt, ut Deum ipsum, quàm suavis sit, gustent.

¹⁹ *Domini est assumptio*.... à Domino protectio nostra : Hier. clypeus. Heb.

tectio nostra, et à sancto Israel rege nostro.

Tunc locutus es per visionem sanctis tuis; et dixisti: Posui adjutorium super robustum; et exaltavi electum de populo.

Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.

Cum quo manus mea firma erit, et brachium meum roborabit eum.

Non decipiet inimicus eum, et filius iniquitatis non affliget eum.

Sed concidam ante faciem ejus hostes illius, et qui eum oderunt percutiam.

Veritas autem mea et misericordia mea erit cum eo; et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

Et ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus.

Ipsa invocabit me, Pater meus es tu: Deus meus, et fortitudo salutis meae.

sumptio nostra, et sancti Israel regis nostri.

20. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, et dixisti: Posui adjutorium in potente; et exaltavi electum de plebe meâ.

21. Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.

22. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum.

23. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24. Et concidam à facie ipsius inimicos ejus, et odientes eum in fugam convertam.

25. Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso; et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

26. Et ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus.

27. Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, et susceptor salutis meae.

²⁰ *Tunc locutus es.... sanctis tuis*: Nathano et Davidi. II. Reg. VII. *Posui adjutorium in potente*: in Davide, qui meo auxilio potens.

²² *Manus enim.... cum quo manus mea, etc.* duo versus ex Hier.

²⁴ *In fugam convertam*: percutiam: Idem.

²⁶ *Ponam in mari*: vid. Ps. LXXI, 8.

²⁷ *Susceptor*: petra: Heb.

Ego autem primogenitum ponam eum, excelsum regibus terræ.

In æternum custodiam ei misericordiam meam; et pactum meum fidele erit ei.

Et ponam perpetuum semen ejus, et thronum ejus sicut dies cæli.

Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint:

Si cæremonias meas profanaverint, et præcepta mea non custodierint:

Visitabo in virgâ scelera eorum, et in plagis iniquitates eorum.

Misericordiam autem meam non auferam ab eo; nec mentiar in veritate meâ.

Non violabo pactum meum; et quod egressum est de labiis meis non mutabo.

Semel juravi in sancto meo, si David mentiar.

Semen ejus in sempiternum erit; et thronus ejus

28. Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ.

29. In æternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi.

30. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, et thronum ejus sicut dies cæli.

31. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint:

32. Si justitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint:

33. Visitabo in virgâ iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum.

34. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo; neque nocebo in veritate meâ.

35. Neque profanabo testamentum meum; et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

36. Semel juravi in sancto meo: si David mentiar: 37. semen ejus in æternum manebit.

³⁰ *Thronum ejus sicut dies cæli.* Vide Ps. LXXI. 5.

³² *Justitias*: cærimonias: Hier.

³⁴ *Neque nocebo*: non mentiar: idem. neque fallam fidem.

³⁶ *In sancto meo*: per sanctitatem meam. *Si David mentiar*: jurisjurandi formula apud Hebræos.

tectio nostra, et à sancto Israel rege nostro.

Tunc locutus es per visionem sanctis tuis; et dixisti: Posui adjutorium super robustum; et exaltavi electum de populo.

Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.

Cum quo manus mea firma erit, et brachium meum roborabit eum.

Non decipiet inimicus eum, et filius iniquitatis non affliget eum.

Sed concidam ante faciem ejus hostes illius, et qui eum oderunt percutiam.

Veritas autem mea et misericordia mea erit cum eo; et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

Et ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus.

Ipsa invocabit me, Pater meus es tu: Deus meus, et fortitudo salutis meæ.

sumptio nostra, et sancti Israel regis nostri.

20. Tunc locutus es in visione sanctis tuis, et dixisti: Posui adjutorium in potente; et exaltavi electum de plebe meâ.

21. Inveni David servum meum: oleo sancto meo unxi eum.

22. Manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum.

23. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24. Et concidam à facie ipsius inimicos ejus, et odientes eum in fugam convertam.

25. Et veritas mea, et misericordia mea cum ipso; et in nomine meo exaltabitur cornu ejus.

26. Et ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus.

27. Ipse invocabit me: Pater meus es tu: Deus meus, et susceptor salutis meæ.

20 *Tunc locutus es.... sanctis tuis*: Nathano et Davidi. II. Reg. VII. *Posui adjutorium in potente*: in Davide, qui meo auxilio potens.

22 *Manus enim.... cum quo manus mea*, etc. duo versus ex Hier.

24 *In fugam convertam*: percutiam: Idem.

26 *Ponam in mari*: vid. Ps. LXXI, 8.

27 *Susceptor*: petra: Heb.

Ego autem primogenitum ponam eum, excelsum regibus terræ.

In æternum custodiam ei misericordiam meam; et pactum meum fidele erit ei.

Et ponam perpetuum semen ejus, et thronum ejus sicut dies cœli.

Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint:

Si cæremonias meas profanaverint, et præcepta mea non custodierint:

Visitabo in virgâ scelera eorum, et in plagis iniquitates eorum.

Misericordiam autem meam non auferam ab eo; nec mentiar in veritate meâ.

Non violabo pactum meum; et quod egressum est de labiis meis non mutabo.

Semel juravi in sancto meo, si David mentiar.

Semen ejus in sempiternum erit; et thronus ejus

28. Et ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ.

29. In æternum servabo illi misericordiam meam, et testamentum meum fidele ipsi.

30. Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, et thronum ejus sicut dies cœli.

31. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint:

32. Si justitias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint:

33. Visitabo in virgâ iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum.

34. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo; neque nocebo in veritate meâ.

35. Neque profanabo testamentum meum; et quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita.

36. Semel juravi in sancto meo: si David mentiar: 37. semen ejus in æternum manebit.

³⁰ *Thronum ejus sicut dies cœli.* Vide Ps. LXXI. 5.

³² *Justitias*: cærimonias: IIier.

³⁴ *Neque nocebo*: non mentiar: idem. neque fallam fidem.

³⁶ *In sancto meo*: per sanctitatem meam. *Si David mentiar*: jurisjurandi formula apud Hebræos.

sicut sol in conspectu meo.

Sicut luna stabilietur in sempiternum, et testis in cœlo fidelis. Semper.

Tu autem repulisti et projecisti: iratus es adversus Christum tuum.

Attenuasti pactum servi tui: profanasti in terrâ diadema ejus.

Dissipasti omnes macerias ejus: posuisti munitiones ejus pavorem.

Diripuerunt eum omnes qui traeseunt per viam: factus est opprobrium vicinis suis.

Elevasti dexteram hostium ejus: lætificasti omnes inimicos illius.

Avertisti robur gladii ejus, et non sublevasti eum in prælio.

38. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo; et sicut luna perfecta in æternum, et testis in cœlo fidelis.

39. Tu verò repulisti et despexisti: distulisti Christum tuum.

40. Evertisti testamentum servi tui: profanasti in terrâ sanctuarium ejus.

41. Destruxisti omnes sepes ejus: posuisti firmamentum ejus formidinem.

42. Diripuerunt eum omnes traeseutes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43. Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos ejus.

44. Avertisti adjutorium gladii ejus, et non es auxiliatus ei in bello.

³⁸ *Testis in cœlo fidelis*: stabilitate cursûs, sui conditoris testatur potentiam et constantiam.

³⁹ *Tu verò*: tanta pollicitus: *repulisti et despexisti*: quem tot oraculis commendaveras. *Distulisti Christum tuum*: adventum ejus in longissima tempora distulisti. Iratus es adversus Christum tuum: Hier. adversus Sedeciam, Davidis filium et hæredem.

⁴⁰ *Sanctuarium*: diadema. Idem.

⁴¹ *Sepes*: macerias: Idem. arces, urbium mœnia. Comparatione ductâ à vineis fossâ muroque tectis. *Firmamentum*..... munitiones..... Idem. Quæ cùm tutelæ essent, nunc sunt formidini, postquam excisæ sunt.

⁴⁴ *Adjutorium gladii*: robur gladii ejus: Hier. ensis aciem retudisti.

Quiescere

Quiescere fecisti munditiam ejus, et thronum illius in terrâ detraxisti.

Abbreviasti dies adolescentiæ ejus; operuisti eum igtuominiâ. Semper.

Usquequo, Domine, absconderis in finem? succenditur quasi ignis indignatio tua?

Memento meî de profundo: alioquin quare frustra creasti filios hominum?

Quis est vir qui vivat, et non videat mortem, salvans animam suam de manu inferi? Semper.

Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine, quas jurasti David in veritate tuâ?

Recordare, Domine, opprobrii servorum tuorum;

45. 'Destruixisti eum ab emundatione, et sedem ejus in terram collisisti.

46. Minorasti dies temporis ejus; perfudisti eum confusione.

47. Usquequo, Domine, avertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48. Memorare quæ mea substantia: numquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?

49. Quis est homo, qui vivet, et non videbit mortem; eruet animam suam de manu inferi?

50. Ubi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, Domine, sicut jurasti David in veritate tuâ?

51. Memor esto, Domine, opprobrii servorum tuorum

45 *Destruixisti*: quiescere (id est, cessare) fecisti munditiam ejus: Hier. qui olim splendidus ac nitidus, nunc fedus et ignobilis.

46 *Minorasti*: abbreviasti, etc. Idem. Fecisti ut ante tempus Sedecias malorum tædio senesceret. Erat enim triginta tantum et duos annos natus, cum captivus abductus est. IV. Reg. xxiv. 18. Vide autem miseriarum gradus in rege, detracto diademate, eversis arcibus, retuso gladio, alliso ipso solio, omnibus, quæ decori tutelæque essent, translatis ad hostem, postremò nullâ gloriâ, majestatem nullâ.

47 *Avertis in finem*: absconderis: Hier. aversâ facie.

48 *Quæ mea substantia*: quantuli ævi ego sim: Heb. ut tam brevem vitam tot calamitatibus obruas. Sic Ps. ci. 24.

51 *Memor esto..... opprobrii..... nullarum gentium*: à tot gentibus

quia portavi in sinu meo omnes iniquitates populorum. (quod continui in sinu meo) multarum gentium.

Quas exprobraverunt inimici tui, Domine: quibus exprobraverunt vestigia Christi tui. 52. Quod exprobraverunt inimici tui, Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

Benedictus Dominus in sempiternum: amen, amen. 53. Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

illati nobis servis tuis. *Quod* (opprobrium) *continui in sine meo:* cum ne queri quidem liceret.

52 *Commutationem Christi tui:* commutata promissa de Christo venturo. At Hier. exprobraverunt vestigia Christi tui: tarditatem vestigiorum Christi tui. Chald. Irridebant nos quòd non adveniret expectatus ille liberator, sive Cyrus, sive potiùs Christus de semine Davidis, regno ejus instaurando, et in æternum firmando.

PSALMORUM

LIBER IV,

SECUNDUM HEBRÆOS, USQUE AD PS. CVI.

PSALMUS LXXXIX. MORALIS.

De miseris et brevitate vitæ : quæ consideratio maximè congruebat populo sub Mose laboranti in deserto; cum in malis pars solatii sit, intueri quàm tota vita humana nihil nisi calamitas sit, neque quidquam spei supersit, nisi in Deo.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Oratio Moysi viri Dei.

1. Oratio Moysi hominis Dei.

DOMINE, habitaculum tu factus es nobis, in generatione et generatione.

Antequam montes nasce-

DOMINE, refugium factus es nobis, à generatione in generationem.

2. Priusquam montes fie-

* *Oratio Moysi.* Nihil videmus cur hanc titulum non sumamus ad litteram. Certè magnus ille Athanasius nihil hæsitavit. *Vis, inquit, audire Mosen? habes Psalmum LXXXIX.* Epistol. ad Marcell. Hieronymus quoque ita sensit, atque ipso teste, omnium antiquissimus Origenes. Quidam tamen patres non admittunt, quòd hujus Cantici Mosis nulla in Scripturis mentio. Atqui nulla etiam Scriptura docet sancti Job historiam à Mose conscriptam: neque id prohibuit, quominus à plerisque Mosi tribuatur. Quod de hoc Cantico longè est æquius, favente titulo. *Refugium*: habitaculum: Hier. Deus enim in nobis et nos in Deo, ut passim Scriptura docet. De primis Psalmi versibus Comm. Hier. *Narraturus tria, et genus deploraturus humanum, à laudibus Dei incipit: ut quidquid postea homini accidit adversorum, non Creatoris duritiâ, sed ejus qui creatus est culpâ, accidisse videatur.* (Vide Ep. ad Cypr. Op. S. Hier. t. 2.)

anni, et quod amplius, labor et dolor: quoniam transibimus citò, et avolabimus.

Quis novit fortitudinem iræ tuæ, et secundum timorem tuum indignationem tuam?

Ut numerentur dies nostri sic ostende, et veniemus corde sapienti.

Revertere, Domine: usquequo? et exorabilis esto super servos tuos.

Imple nos matutinâ misericordiâ tuâ; et laudabimus, et lætabimur in cunctis diebus nostris.

Si autem in potentatibus, octoginta anni, et amplius eorum labor et dolor.

Quoniam supervenit mansuetudo, et corripimur.

11. Quis novit potestatem iræ tuæ, et præ timore tuo iram tuam 12. dinumerare?

Dexteram tuam sic notam fac, et eruditos corde in sapientiâ.

13. Convertere, Domine, usquequo? et deprecabilis esto super servos tuos.

14. Repleti sumus manè misericordiâ tuâ, et exultavimus, et delectati sumus omnibus diebus nostris.

anni: si autem in vigore sit aliquis, si firmiore utatur valetudine, octoginta anni, etc. Supervenit mansuetudo..... ipsa benignitas Dei vitæ spatium prorogantis nobis probro ac reprehensioni vertet, postquam tempore ad pœnitentiam dato, ad peccandum abutimur. At Hier. transibimus citò, etc. resecamur et avolamus. Heb. Sicut aves resecto filo, sic vita nostra avolat: vel, fili instar, vita nostra succiditur, evanescit.

11 *Quis novit potestatem..... et præ timore tuo iram tuam dinumerare: quis valeat ita te timere, ac dignus es; tantique quanti est, æstimare iram tuam? Hier. verò, 70. et Theodor. dinumerare ad sequentem versum referunt: sic.*

12 *Dinumerare dexteram tuam sic notam fac..... ut enumerentur dies nostri sic ostende, et veniemus corde sapienti: Hier. Ostendo nobis à te vitæ nostræ spatio, erimus cautiore.*

13 *Usquequo? supp. non reverteris.*

14 *Repleti sumus..... imple nos matutinâ, etc. Hier. Notat etiam Theodor. tempus esse mutatum à 70: matutina autem misericordia est prompta grataque, ut matutinæ horæ post noctem.*

Lætifica nos pro diebus quibus afflixisti nos, et annis quibus vidimus mala.

Appareat apud servos tuos opus tuum, et gloria tua super filios eorum.

Et sit decor Domini Dei nostri super nos : et opus manuum nostrarum fac stabile super nos, et opus manuum nostrarum confirma.

15. Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti; annis quibus vidimus mala.

16. Respice in servos tuos, et in opera tua, et dirige filios eorum.

17. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, et opera manuum nostrarum dirige super nos, et opus manuum nostrarum dirige.

¹⁵ *Lætati sumus.....* lætifica nos, etc. Hier. Pro malis bona retribue.

¹⁶ *Respice.....* appareat, etc. Hier. id est, appareat servis tuis. *Dirige filios.....* gloria tua, etc. Idem. Ostende vim et gloriam tuam in liberandis servis tuis, eorumque familiâ tot malis erucendâ.

¹⁷ *Dirige* : confirma; fac stabile : Hier.

PSALMUS XC.

CONSOLATORIUS.

Vir bonus, Deoque confisus, ab omni periculo tutus. Videtur etiam esse Moysis. Potest enim convenire populo in deserto laboranti, et Dei præsidio indigenti. Sine titulo in Hebræo.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus.

QUI habitat in abscondito Excelsi, in umbraculo Domini commorabitur.

Dicens Domino, Spes mea, et fortitudo mea : Deus meus, confidam in eo.

VERSIO VULGATA.

Laus Cantici David.

1. QUI habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.

2. Dicit Domino : Susceptor meus es tu, et refugium meum : Deus meus, sperabo in eum.

¹ *In adjutorio* : in abscondito : Hier. in loco inaccessio et tuto.

Quia ipse liberabit te de laqueo venantium, de morte insidiarum.

In scapulis suis obumbrabit tibi, et sub alis ejus sperabis : scutum et protectio veritas ejus.

Non timebis à timore nocturno, à sagittâ volante per diem ;

A peste in tenebris ambulante, à morsu insanientis meridiæ.

Cadent à latere tuo mille, et decem millia à dextris tuis ; ad te autem non appropinquabit.

Verumtamen oculis tuis videbis, et ultionem impiorum cernes.

Tu enim es, Domine, spes mea : Excelsum posuisti habitaculum tuum.

³ *Liberavit me* : liberabit te. Idem. *A verbo aspero* : de morte insidiarum : Hier. de insidiis mortiferis.

⁶ *Negotio* : peste. Idem. Pests autem pro perniciæ sumitur. *Ab incursum*.... à morsu insanientium meridiæ. Idem. id est, serpentium æstu rabidorum. Attende autem ad periculorum egregiam enumerationem : non timebis nocturnos casus : non vim apertam interdium : non insidias et machinationes occultas : non æstum intolerabilem et irritantem angues : à quibus omnibus Israelitæ liberati sunt. Pro anguibz meridiæ furentibus 70. vertunt dæmonium meridianum, quod Theodor. interpretatur dæmonem incitantem libidines, post satietatem aut sumptuosas epulas.

⁷ *Ad te autem non appropinquabit* : supple, interitus ; in medio pereuntium Deus te præstabit incolunem.

⁹ *Tu es, Domine, spes mea* : supp. Quoniam dixisti : tu, Domine,

3. Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et à verbo aspero.

4. Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis.

5. Scuto circumdabit te veritas ejus : non timebis à timore nocturno ;

6. A sagittâ volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursum, et dæmonio meridiæ.

7. Cadent à latere tuo mille, et decem millia à dextris tuis ; ad te autem non appropinquabit.

8. Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis.

9. Quoniam tu es, Domine, spes mea : Altissimum posuisti refugium tuum.

Non accedet ad te malum,
et lepra non appropinquabit
tabernaculo tuo.

Quia angelis suis manda-
vit de te, ut custodiant te
in omnibus viis tuis.

In manibus portabunt te;
ne fortè offendant ad lapidem
pes tuus.

Super aspidem et basilis-
cum calcabis : conculcabis
leonem et draconem.

Quoniam mihi adhæsit,
et liberabo eum : exaltabo
eum, quoniam cognovit no-
men meum.

Invocabit me, et exau-
diam eum, cum ipso ero in
tribulatione : eruam eum,
et glorificabo eum.

Longitudine dierum im-
plebo eum, et ostendam illi
salutare meum.

10. Non accedet ad te ma-
lum, et flagellum non ap-
propinquabit tabernaculo
tuo.

11. Quoniam angelis suis
mandavit de te, ut custo-
diant te in omnibus viis tuis.

12. In manibus portabunt
te; ne fortè offendas ad la-
pidem pedem tuum.

13. Super aspidem et ba-
siliscum ambulabis, et con-
culcabis leonem et draco-
nem.

14. Quoniam in me spe-
ravit, liberabo eum : pro-
tegam eum, quoniam co-
gnovit nomen meum.

15. Clamabit ad me, et
ego exaudiam eum : cum ipso
sum in tribulatione : eripiam
eum, et glorificabo eum.

16. Longitudine dierum
replebo eum, et ostendam
illi salutare meum.

spes mea : hoc est, quia in Deo spem reponis omnem. *Altissimum :*
Deum : *Posuisti*, etc.

¹⁰ *Flagellum* : plaga : Heb.

¹¹ *Angelis suis....* Sic Exod. xxiii. 20, 23. *Mittam angelum
meum, qui præcedat te, et custodiat in viâ*, etc.

 PSALMUS XCI. MORALIS.

Die sabbati, in meditatione operum et consiliorum Dei propheta acquiescit, ejusque magnitudine lætatur, malos dissipantis, bonos tuentis.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus Cantici, in die sabbati.

1. Psalmus Cantici, in die sabbati.

BONUM est confiteri Domino, et psallere nomini tuo, Altissime;

2. BONUM est confiteri Domino, et psallere nomini tuo, Altissime;

Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, et fidem tuam in nocte,

3. Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, et veritatem tuam per noctem,

In decachordo et in psalterio, in cantico et citharâ.

4. In decachordo, psalterio, cum cantico, in citharâ.

Quoniam lætificasti me, Domine, in opere tuo: in facturis manuum tuarum laudabo.

5. Quia delectasti me, Domine, in facturâ tuâ: et in operibus manuum tuarum exultabo.

Quàm magnificata sunt opera tua, Domine! satis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

6. Quàm magnificata sunt opera tua, Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget istud.

7. Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hæc.

Germinaverunt impii quasi fœnum, et floruerunt omnes qui operantur iniquitatem, ut conterantur us-

8. Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum; et apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem:

⁴ *Cum cantico*: super *Higghaion*: Heb. Vide Ps. ix. 17. Hic autem patet musicum esse instrumentum.

que in sempiternum.

Tu autem Excelsus in æternum, Domine.

Ecce enim inimici tui, Domine, ecce inimici tui peribunt: et dissipabuntur omnes qui operantur iniquitatem.

Et exaltabitur quasi monocerotis cornu meum: et senectus mea in oleo uberi.

Et respiciet oculus meus eos qui insidiantur mihi: de his qui consurgunt adversum me malignantibus audiet auris mea.

Justus ut palma florebit; ut cedrus in Libano multiplicabitur.

Transplantati in domo Domini, in atriis Dei nostri germinabunt.

Adhuc fructificabunt in senectute: pingues et fron-

Ut intereant in sæculum sæculi.

9. Tu autem Altissimus in æternum, Domine.

10. Quoniam ecce inimici tui, Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.

11. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum: et senectus mea in misericordiâ uberi.

12. Et despexit oculus meus inimicos meos, et in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.

13. Justus ut palma florebit: sicut cedrus Libani multiplicabitur.

14. Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei nostri florebut.

15. Adhuc multiplicabuntur in senectâ uberi: et bene

¹¹ *In misericordiâ*: oleo: Hier. *iv* *ילאף*, pro quo scribæ reposuisse videntur, *ילף*, misericordiâ. Sensus est: delibutus sum oleo virente, recente; unguentis perfusus, quod lætitiæ signum; vel ut vertit Symmachus apud Theodor. senectus mea ut oliva florens: vis mea revirescet tanquam in ætatis flore.

¹² *Despexit oculus*.... respiciet eos qui insidiantur: Hier. eorum insidiæ detegentur. *In insurgentibus*: de his qui consurgunt, etc. Hier. *Audiet*.... supple, vindictam divinam: videbo detectas insidias, et corruentes inimicos: excidium eorum audiam.

¹⁵ *Multiplicabuntur*: fructificabunt, etc. Totus versus ex Hier. quem confer cum *ŷ*. 11. *Bene patientes erunt*: patientia ipsis bono vertet.

dentes erunt.

patientes erunt, 16. ut annuntient :

Annuntiantes quia rectus Dominus : fortitudo mea, et non est iniquitas in eo.

Quoniam rectus Dominus Deus noster; et non est iniquitas in eo.

¹⁶ *Ut annuntient.....* Refer ad sequentia cum Hier.

PSALMUS XCII. LAUDIS.

Per mundi structuram Deo laus, legi fides, templo sanctitas constat. Sine titulo in Hebræo.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Dominus regnavit, gloriâ indutus est : indutus est Dominus fortitudine, et accinctus est : insuper appendit orbem, qui non commovebitur.

Firmum solium tuum ex tunc : ab æterno tu es.

Levaverunt flumina, Domine, levaverunt flumina voces suas : levaverunt flumina gurgites suos.

A vocibus aquarum multarum grandes fluctus ma-

Laus Cantici ipsi David, in die ante sabbatum, quando fundata est terra.

1. Dominus regnavit, decorem indutus est : indutus est Dominus fortitudinem, et præcinxit se.

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.

2. Parata sedes tua ex tunc : à sæculo tu es.

3. Elevaverunt flumina, Domine : elevaverunt flumina vocem suam.

Elevaverunt flumina fluctus suos, 4. A vocibus aquarum multarum.

² *Ex tunc* : à principio : ante orbem conditum.

³ *Elevaverunt flumina.....* Terræ fundatæ aquas superfudit copiâ et fragore mirabili.

⁴ *A vocibus* : propter strepitum. *Mirabilis in altis Dominus* : in celo, super nubes. Mare mirabiliter intumescit; longè mirabilior

ris : grandis in excelso Dominus.

Testimonia tua fidelia facta sunt nimis : domum tuam decet sanctitas, Domine, in longitudine dierum.

Mirabiles elationes maris : mirabilis in altis Dominus.

5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis : domum tuam decet sanctitudo, Domine in longitudinem dierum.

Deus ille excelsus in altitudine consiliorum suorum, quibus nec uare profundius aut vastius.

⁵ *Testimonia tua* : lex tua : mandata tua. *Credibilia* : tot firmata miraculis, tantà multitudine ac fide testium, tantà temporum rerumque omnium consensione ; denique tam incorruptà morum regulà cultusque sanctitate. Pro quo Hier. fidelia : veridica : *fidelia* enim *omnia mandata ejus : facta in veritate et æquitate*, Ps. cx. 8. quod eòdem recidit.

PSALMUS XCIII.

MORALIS ET INCREPATORIUS.

Contra violentos et oppressores, præsertim iudices. Vide Ps. LXXXI. Sine titulo in Hebræo.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus ipsi David, Quartà sabbati.

DEUS ultionum, Domine : Deus ultionum ostendere.

1. DEUS ultionum Dominus : Deus ultionum liberè egit.

Elevare qui iudicas terram : redde vicissitudinem superbis.

2. Exaltare qui iudicas terram : redde retributionem superbis.

¹ *Liberè egit* : Hier. Ostendere ; appare, ð Deus scelerum ultor ; tempus est ut appareat potentia tua, dum impii in plebem tuam grassantur.

Usquequo impii, Domine; usquequo impii exultabunt?

Fluent loquentes antiquum: garrigent omnes qui operantur iniquitatem?

Populum tuum, Domine, conterent, et hæreditatem tuam affligent.

Viduam et advenam interficient, et pupillos occident.

Et dixerunt: Non videbit Dominus, et non intelliget Deus Jacob.

Intelligite stulti in populo, et insipientes aliquando discite.

Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum non videbit?

Qui erudit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?

Dominus novit cogitatio-

3. Usquequo peccatores, Domine; usquequo peccatores gloriabuntur?

4. Effabuntur, et loquentur iniquitatem: loquentur omnes, qui operantur iniquitatem?

5. Populum tuum, Domine, humiliaverunt, et hæreditatem tuam vexaverunt.

6. Viduam et advenam interfecerunt, et pupillos occiderunt.

7. Et dixerunt: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Jacob.

8. Intelligite insipientes in populo, et stulti aliquando sapite.

9. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat?

10. Qui corripit gentes, non arguet: qui docet hominem scientiam?

11. Dominus scit cogitatio-

4 *Effabuntur.....* effutient, et loquentur grandia garrientes: Heb.

9 *Qui plantavit aurem, non audiet?* Præclare Hier. Comm. in hunc Psalmum: *Iste locus adversus eos maxime facit, qui anthropomorphitæ sunt: qui dicunt Deum habere membra quæ etiam nos habemus..... et humanas imbecillitates ad Dei magnificentiam referunt.* Et paulo post: *Videte quid dicat: Qui plantavit aurem, non audiet? non dixit: Qui plantavit aurem, ergo ipse aurem non habet? non dixit: ergo ipse oculos non habet? sed quid dixit? Qui plantavit aurem, non audiet? et qui finxit oculos, non considerat? membra tulit, efficientias dedit.* Quem locum Augustinus exscripsit, atque Hieronymo tribuit. Epist. ad Fortunatian. olim III. nunc 148. n. 14.

nes hominum : quia vanæ sunt.

Beatus vir quem tu erudieris, Domine, et de lege tuâ docueris eum :

Ut quiescat à diebus afflictionis : donec fodiatur impio interitus.

Non enim derelinquet Dominus populum suum, et hæreditatem suam non deseret.

Quoniam ad justitiam revertetur iudicium, et sequentur illud omnes recti corde.

Quis stabit pro me adversum malos? quis stabit pro me adversum operarios iniquitatis?

Nisi quia Dominus auxiliator meus: paulominus habitasset in inferno anima mea.

Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua, Domine, sustentabat me.

tionem hominum, quoniam vanæ sunt.

12. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, et de lege tuâ docueris eum :

13. Ut mitiges ei à diebus malis; donec fodiatur peccatori fovea.

14. Quia non repellet Dominus plebem suam, et hæreditatem suam non derelinquet.

15. Quoadusque justitia convertatur in iudicium, et qui juxta illam omnes qui recto sunt corde.

16. Quis consurget mihi adversum malignantes? aut quis stabit mecum adversum operantes iniquitatem?

17. Nisi quia Dominus adjuvit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.

18. Si dicebam: Motus est pes meus: misericordia tua Domine, adjuvabat me.

¹² *Mitiges* : quiescat, etc. Hier. quietem ei præstes: Heb.

¹⁵ *Quoadusque justitia.....* quoadusque justitia ipsa iudicium exerceat, ac iudicia justa sint. *Et qui juxta.....* et sequentur illud (iudicium) omnes recti corde: Hier.

¹⁷ *Paulominus.....* propemodum in silentio habitassem: Heb. cessassem in tumultu; morte extinctus essem.

¹⁸ *Si dicebam: Motus est pes meus.....* Statim atque agnovi, ac tibi exposui, Deus, nutare omnia circum, ac nihil esse firmi, tui listi opem labanti.

In multitudine cogitationum mearum, quæ sunt in me intrinsicæ; consolationes tuæ delectabunt animam meam.

Namquid particeps erit tuus thronus insidiarum, fingens laborem in præcepto?

Copulabuntur adversum animam justis, e sanguinem innocentem condemnabunt.

Erit autem mihi Dominus in refugium, et Deus meus quasi petra spei meæ.

Et restituet super eos iniquitatem suam, et in malitiâ suâ perdet eos: perdet eos Dominus Deus noster.

19. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.

20. Numquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?

21. Captabunt in animam justis, et sanguinem innocentem condemnabunt.

22. Et factus est mihi Dominus in refugium, et Deus meus in adjutorium spei meæ.

23. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, et in malitiâ eorum disperdet eos: disperdet illos Dominus Deus noster.

¹⁹ *Secundum multitudinem.....* in multitudine cogitationum..... Hier. Quanta fuit anxietas cogitationum mearum, tantæ consolationes tuæ.

²⁰ *Numquid adhæret tibi.....* numquid particeps erit tuus..... Hier. ad Deum loquitur: an sociabitur tibi sedes insidiatrix judicis, injusta legis prætextu decernentis?

²¹ *Captabunt* copulabuntur..... Hier. nempe mali judices. *In animam justis*: consentient ad opprimendum justum.

PSALMUS XCIV.

LAUDIS ET ADORATIONIS.

Invitat ad Dei laudes et cultum; novam ejus vocem in Testamento novo, novamque requiem pollicetur, à quâ contumaces arcet.
 x. 8. 11. *Davidi tribuitur: Heb. iv. 7. In Hebræo autem nullus est titulus.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Laus Cantici ipsi David.

VENITE, laudemus Dominum: jubilemus petrae Jesu nostro.

Præoccupemus vultum ejus in actione gratiarum: in canticis jubilemus ei.

Quoniam fortis et magnus Dominus, et rex magnus super omnes deos.

In cujus manu fundamenta terræ, et excelsa montium ipsius sunt.

Cujus est mare; ipse enim fecit illud, et siccam manus ejus plasmaverunt.

Venite, adoremus et curvenur: flectamus genua ante faciem Domini factoris nostri.

Quia ipse est Deus noster, et nos populus pascuæ ejus,

1. Venite, exultemus Domino: jubilemus Deo salutari nostro.

2. Præoccupemus faciem ejus in confessione, et in psalmis jubilemus ei.

3. Quoniam Deus magnus Dominus, et rex magnus super omnes deos.

4. Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ, et altitudines montium ipsius sunt.

5. Quoniam ipsius est mare; et ipse fecit illud: et siccam manus ejus formaverunt.

6. Venite, adoremus et procidamus; et ploremus ante Dominum, qui fecit nos.

7. Quia ipse est Dominus Deus noster, et nos populus

⁴ *Fines terræ*: fundamenta: Hier.

⁵ *Siccam*: sive aridam, terram.

⁶ *Ploremus*: flectamus genua: Idem.

et grex manûs ejus. Hodie pascuæ ejus, et oves manûs
si vocem ejus audieritis, ejus.

Nolite indurare corda vestra, sicut in contradictione; 8. Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra; sicut in die tentationis in deserto;

Ubi tentaverunt me patres vestri: probaverunt me, et viderunt opus meum. 9. Sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto; ubi tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, et viderunt opera mea.

Quadraginta annis displicuit mihi generatio illa, et dixi: Populus errans corde est, et non cognoscens vias meas. 10. Quadraginta annis offensus fui generationi illi, et dixi: Semper hi errant corde;

11. Et isti non cognove-

7 *Oves manûs ejus*: ab illo pastore deductæ ad pascua.

8 *Hodie si vocem.....* De hoc *N.* et sequentibus, deque ipso *hodie* et requie consecutâ, à quâ increduli arcebuntur, post versum 10. dicemus ex Paulo, Heb. 111. 7, 13, 14, 3. cum seqq. Nunc verba Psalmi exequemur.

9 *Sicut in irritatione.....* sicut in Meriba secundum diem Massa: Heb. Loca nota Hebræis, dicta ab irritatione et tentatione, ubi deficientibus aquis, plebs murmurat in Moysen, et perit in deserto. Vide Exod. xvii. 2, 7. Num. xiv. *Probaverunt..... opera mea*: experti sunt quantum in benefaciendo et ulciscendo possem.

10 *Quadraginta annis*: Paulus, Heb. 111. 9, 10. refert ad superiora, et hic distinguit: *propterea offensus fui*, etc. In invitatorio legimus: *proximus fui*: præsentem vindictâ. Sensus autem hujus loci ex Paulo sic concinnandus: nempe requiem à Deo Israelitis esse promissam in terrâ Chanaanâ: omnes tamen interim in deserto cecidisse hæc requie frustratos; quare Spiritum sanctum per Davidem ad novam requiem invitasse; ad novum illud sabbatum ab ipso mundi exordio diei septimæ requie figuratum, novumque indixisse diem quo, sub Christo, in Ecclesiâ, ac cœlesti patriâ quiesceremus, nisi essemus increduli: unde sic concludit Paulus: *Festinemus ingredi in illam requiem.* Heb. 14. x1.

Quibus juravi in furore runt vias meas: ut juravi in
meo, ut non introirent in irâ meâ: Si introibunt in re-
requiem meam. requiem meam.

PSALMUS XCV.

EUCCHARISTICUS ET PROPHETICUS.

Illatâ in Sion arcâ cantatus; in secundi templi dedicatione repetitus: Dei majestatem prædicat, regnaturi super gentes, orbem judicaturi. Titulo caret, in Heb. tamen Davidis est: est enim unus ex Psalmis qui, cùm à Davide arca in Sion translata est, cantatus esse memoratur, referturque, I. Par. xvi. 1, 23, etc. eâdem rerum summâ quæ hîc visitur: nonnihil diversis vocibus, quas inter se conferre erit operæ pretium ad intelligendas veteres lectiones.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum ipsi David, 1. quando domus ædificabatur post captivitatem. (I. Par. xvi.)

CANTATE Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.

Cantate Domino, benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem salutare ejus.

Narrate in gentibus gloriam ejus, in universis populis mirabilia ejus.

1. CANTATE Domino canticum novum: cantate Domino omnis terra.

2. Cantate Domino, et benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem salutare ejus.

3. Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

1. 2. *Cantate Domino canticum novum: in novâ celebritate. Omnis terra: propheticè de vocatione gentium. Canticum enim vetus in unâ, eâque angustâ regione Judæâ canitur: at canticum novi testamenti, ad universam terram pertinet. Chrys. Ex primis duobus versibus id tantùm habetur in Par. Cantate Domino omnis terra, annuntiate de die in diem salutare ejus.*

Quia magnus Dominus ,
et laudabilis nimis : terribilis
est super omnes deos.

Omnes enim dii populo-
rum sculptilia : Dominus au-
tem cœlos fecit.

Gloria et decor ante vul-
tum ejus : fortitudo et exul-
tatio in sanctuario ejus.

Afferte Domino familiæ
populorum , afferte Domino
gloriam et fortitudinem.

Afferte Domino gloriam
nomini ejus : levate munera ,
et introite in atria ejus.

Adorate Dominum in de-
core sanctuarii : paveat à
facie ejus omnis terra.

Dicite in gentibus , Do-

4. Quoniam magnus Do-
minus , et laudabilis nimis :
terribilis est super omnes
deos.

5. Quoniam omnes dii
gentium dæmonia : Domi-
nus autem cœlos fecit.

6. Confessio et pulchri-
tudo in conspectu ejus : sanc-
tissima et magnificentia in
sanctificatione ejus.

7. Afferte Domino patriæ
gentium ; afferte Domino
gloriam et honorem : 8. af-
ferte Domino gloriam no-
mini ejus.

Tollite hostias , et introite
in atria ejus : 9. adorate
Dominum in atrio sancto
ejus.

Commoveatur à facie ejus

5 *Dæmonia* : idola : sculptilia : Hier. et sic Vulgata vertit in Par.
eodem utrobique vocabulo. Rectè etiam dæmonia vertitur. *Quæ enim
gentes immolant , dæmoniis immolant et non Deo.* I. Cor. x. 20.

6 *Confessio et pulchritudo*..... gloria et decor. Hier. *Sanctissima et
magnificentia*..... fortitudo et gaudium in loco ejus : id est , in sanc-
tuario ; ut vertit Hier.

7 *Patriæ gentium* : familiæ populorum : sicut ipsa Vulgata vertit
in Par. et hinc Hier. *αἱ πατρίαι*, 70. *Honorem* : fortitudinem ; Hier.
Par. imperium ; alio vocabulo quod etiam vim sonat.

8 *Tollite hostias* : levate munera ; Hier. vel ut in Par. levate sacri-
ficium : noto offerendi ritu , levatà pro more hostiâ. *Introite in atria
ejus* ; venite in conspectu ejus. Par.

9 *In atrio sancto* : quod in Par. vertitur ; in decore sancto ; in de-
core sanctuarii , Hier. in ipso sanctuario , quod decus passim vocatur ,
ut sæpe vidimus.

minus regnavit; siquidem
appendit orbem immobi-
lem: judicabit populos in
æquitate.

universa terra. 10. Dicite in
gentibus quia Dominus re-
gnavit.

Etenim correxit orbem
terræ, qui non commovebi-
tur: judicabit populos in
æquitate.

Lætamini, cœli, et exul-
tet terra: tonet mare et ple-
nitude ejus.

11. Lætentur cœli, et
exultet terra, commoveatur
mare et plenitudo ejus:

Gaudeat ager, et omnia
quæ in eo sunt: tunc lauda-
bunt universa ligna saltûs;

12. gaudebunt campi, et
omnia quæ in eis sunt.

Ante faciem Domini quo-
niam venit, quoniam venit
judicare terram: judicabit
orbem in justo, et populos
in fide suâ.

Tunc exultabunt omnia
ligna sylvarum 13. à facie
Domini, quia venit: quo-
niam venit judicare terram.

Judicabit orbem terræ in
æquitate, et populos in ve-
ritate suâ.

Ultimus versus deest in Par.

¹⁰ *Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.* In Par. deest hoc
loco; habetur v. seq. Addunt multi ex antiquis Patribus, et hymnus
(Vexilla) quem hodie canimus: *à ligno: quod nunc ubique deest.*
Etenim correxit.... quod in Par. vertitur planius: ipse enim funda-
vit orbem immobilem: elegantius Hier. appendit orbem immobilem.

¹¹ *Commoveatur mare: tonet;* ut est hic apud Hier. et in versione
Par. *Et plenitudo ejus: omnes ejus abyssi.*

PSALMUS XCVI. LAUDIS.

Ostendit potentiam Dei, et vanitatem idolorum: canitque victorias de gentibus reportatas: de quibus vide tit. Psalm. LIX.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Huic David, 1. quando terra ejus restituta est.

DOMINUS regnavit, exultet terra: lætabuntur insulæ multæ.

DOMINUS regnavit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.

Nubes et caligo in circuitu ejus: justitia et iudicium firmitermentum solii ejus.

2. Nubes et caligo in circuitu ejus: justitia et iudicium correctio sedis ejus.

Ignis ante faciem ejus ibit, et exuret per circuitum hostes ejus.

3. Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus.

Apparuerunt fulgura ejus orbi: vidit, et contremuit terra.

4. Illaxerunt fulgura ejus orbi terræ: vidit, et commota est terra.

Montes sicut cera tabefacti sunt à facie Domini; à facie dominatoris omnis terræ.

5. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini: à facie Domini omnis terra.

¹ Quando terra ejus restituta est: Deest Hier. Posset accommodari Davidi ab exilio reduci, ac jure suo regnanti post Saulem: aut restituto regno, post Absalomi perduellionem. *Dominus regnavit, exultet terra;* at infra: *Dominus regnavit, irascantur populi:* Ps. xcvi.

1. Utrumque regnante Deo, exultatio piis, malis perturbatio et tremor: quæ divinus vates separatim sibi consideranda proponit. *Insulæ multæ:* his designari solent populi longinqui passim in Scripturis, illi præsertim qui à Judæâ mari mediterraneo dirimuntur.

² *Nubes et caligo.....* ³ *Ignis ante ipsum.....* ⁴ *Illaxerunt fulgura.....* nubes, ignis, fulgura: ut in Sinai. *Correctio:* seu constitutio: κατόρθωσις, 70. firmamentum: Hier.

⁵ *Omnis terra:* omnis terræ, 70. πάσης τῆς γῆς, genitivo casu.

Annuntiaverunt cœli justitiam ejus : et viderunt omnes populi gloriam ejus.

Confundantur universi qui serviunt sculptili, qui gloriantur in idolis : adorete eum , omnes dii.

Audivit , et lætata est Sion : et exultaverunt filiaë Judæ , propter judicia tua , Domine.

Tu enim Dominus excelsus super omnem terram : vehementer elevatus es super omnes deos.

Qui diligitis Dominum , odite malum : custodit animas sanctorum suorum : de manu impiorum eruet eos.

Lux orta est justo , et rectis corde lætitia.

Lætamini , justi , in Domino , et confitemini memoriæ sanctæ ejus.

6. Annuntiaverunt cœli justitiam ejus , et viderunt omnes populi gloriam ejus.

7. Confundantur omnes qui adorant sculptilia , et qui gloriantur in simulacris suis.

Adorate eum , omnes angeli ejus. 8. Audivit , et lætata est Sion :

Et exultaverunt filiaë Judæ , propter judicia tua , Domine.

9. Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram : nimis exaltatus es super omnes deos.

10. Qui diligitis Dominum , odite malum : custodit Dominus animas sanctorum suorum ; de manu peccatoris liberabit eos.

11. Lux orta est justo , et rectis corde lætitia.

12. Lætamini , justi , in Domino , et confitemini memoriæ sanctificationis ejus.

¹² *Memoriæ sanctificationis* : memoriæ sanctæ ejus : Hier. id est , laudatæ ante tabernaculum , quod ejus memoriale est.

PSALMUS XCVII.

LAUDIS ET EXULTATIONIS.

Post ingentes victorias de gentibus reportatas, populus liberatori et vindicti Deo gratias agit. Vocationem quoque gentium, et Christi revelationem sperat.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus.

CANTATE DOMINO canticum novum, quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus, et brachium sanctum ejus.

Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justitiam suam.

Recordatus est misericordiae suae, et veritatis suae domui Israel: viderunt omnes fines terrae salutare Dei nostri.

Jubilate Deo, omnis terra: vociferamini, et laudate, et canite.

Canite Domino in citharâ: in citharâ et voce carminis.

In tubis et clangore buccinae: jubilate coram rege

VERSIO VULGATA.

1. Psalmus ipsi David.

CANTATE DOMINO canticum novum, quia mirabilia fecit.

Salvavit sibi dextera ejus, et brachium sanctum ejus.

2. Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justitiam suam.

3. Recordatus est misericordiae suae, et veritatis suae domui Israel.

Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.

4. Jubilate Deo, omnis terra: cantate, et exultate, et psallite.

5. Psallite Domino in citharâ, in citharâ et voce psalmi, 6. in tubis ductilibus, et voce tubae corneae.

¹ *Salvavit sibi*: salvum fecit eum dextera sua: propria virtute tuus et victor est: quod est pugnantis, et victoriam reportantis. Nota autem Deum sibi pugnare, se tueri, cum populum propugnat et tuetur.

⁶ *Tubis ductilibus*: tubis classicis. *Corneae*, deest Hier.

Domino.

Tonet mare et plenitudo ejus : orbis et habitatores ejus.

Flumina plaudent manu : simul montes laudabunt

Ante Dominum ; quia venit judicare terram : judicabit orbem in justitiâ, et populos in æquitatibus.

Jubilate in conspectu regis Domini. 7. Moveatur mare, et plenitudo ejus : orbis terrarum, et qui habitant in eo.

8. Flumina plaudent manu ; simul montes exultabunt 9. à conspectu Domini : quoniam venit judicare terram.

Judicabit orbem terrarum in justitiâ, et populos in æquitate.

PSALMUS XCVIII. LAUDIS.

Maximè congruit arcæ in Sion translatae, ψ. 1, 2, 5. et Christo super populos regnanti. Deest titulus in Hebræo.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

1. Psalmus ipsi David.

DOMINUS regnavit, commoveantur populi : sessor Cherubim, concutiatur terra.

Dominus in Sion magnus, et excelsus est super omnes populos.

Confiteantur nomini tuo magno, terribili, sanctoque.

Imperium regis judicium diligit. Tu fundasti æquita-

DOMINUS regnavit, irascantur populi : qui sedet super Cherubim, moveatur terra.

2. Dominus in Sion magnus : et excelsus super omnes populos.

3. Confiteantur nomini tuo magno : quoniam terribile, et sanctum est, 4. et honor regis judicium diligit.

¹ *Irascantur* : commoveantur : Hier. contremiscant. Vide Psalm. XCVI. 1.

⁴ *Honor regis* : Dei. Imperium regis : Hier. Robur regis : Aquila : quo sensu apud Homerum, vis Herculeæ, robur Alcinoi : hoc est

tes : iudicium et justitiam in Jacob tu fecisti.

Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum ejus; quia sanctus est.

Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuel in his qui invocant nomen ejus: invocabant Dominum, et ipse exaudivit eos.

In columnâ nubis loquebatur ad eos: custodierunt testimonia ejus, et præceptum quod dedit eis.

Domine Deus noster, tu exaudisti eos: Domine, propitius fuisti eis, et ultor super commutationibus eorum.

Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate in mon-

Tu parasti directiones: iudicium et justitiam in Jacob tu fecisti.

5. Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum ejus; quoniam sanctum est.

6. Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus: et Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.

Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos: 7. in columnâ nubis loquebatur ad eos.

Custodiebant testimonia ejus, et præceptum quod dedit illis.

8. Domine Deus noster, tu exaudiebas eos: Deus, tu propitius fuisti eis, et ulciscens in omnes adinventiones eorum.

9. Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate

sine dubio, ipse rex recto iudicio delectatur: quod ad felicitatem regii imperii spectat. *Parasti directiones*: fundasti æquitates: Hier.

⁵ *Scabellum pedum*: arcam. Sic Psalm. cxxxii. 7. Noti omnibus loci Ambrosii et Augustini, ubi scabellum Domini interpretantur carnem Christi in mysteriis adoratam: Aug. in hunc Psal. n. 9. Amb. de Spir. sancto: cap. xi, n. 76. et seq.

⁶ *In sacerdotibus*: Moses rebus sacris præfuit æquè ac profanis. Sacerdotale etiam gessit officium, cum Aaronem consecravit, et pro eo sacrificium obtulit.

⁷ *In columnâ nubis..... ad eos*: Mosen et Aaron. Exod. xiiii. 21.

⁸ *Adinventiones eorum*: injurias eorum: Symm. apud Theodor. Ulciscens molimina populi adversus Moysen et Aaron.

te sancto ejus; quia sanctus
Dominus Deus noster.

in monte sancto ejus; quo-
niam sanctus Dominus Deus
noster.

PSALMUS XCIX.

LAUDIS ET EXULTATIONIS.

Dei majestatem, bonitatem, fidem, domum ejus ingressuri canunt.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus in Confessione.

JUBILATE Deo, omnis terra: servite Domino in lætitiâ: ingredimini coram eo in laude.

Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, et ipsius sumus: populus ejus, et grex pascuæ ejus,

Ingredimini portas ejus in gratiarum actione, atria ejus in laude: confitemini ei, benedicite nomini ejus.

Quia bonus Dominus, in sempiternum misericordia ejus, et usque ad generationem et generationem fides ejus.

VERSIO VULGATA.

1. Psalmus in Confessione.

2. **JUBILATE** Deo, omnis terra: servite Domino in lætitiâ.

Introite in conspectu ejus, in exultatione.

3. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, et non ipsi nos:

Populus ejus, et oves pascuæ ejus, 4. **introite** portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis: confitemini illi.

Laudate nomen ejus:

5. quoniam suavis est Dominus; in æternum misericordia ejus; et usque in generationem et generationem veritas ejus.

³ *Et non ipsi nos: et ipsius sumus:* Hier. Orta varietas ex varietate vocis Hebrææ: *lo*; per *vau*, vel per *aleph*.

⁵ *Suavis: bonus:* Heb. ita passim.

 PSALMUS C. MORALIS.

*Vite innocentia, modestiaque et integritas boni principis adsciscen-
tis bonos, malos coercentis. Confer cum Ps. cxxx. ut habeas ex
Davide optimi et sanctissimi regis exemplum. Vide autem, bonus
princeps quos amicos et convivas, quos familiares, quos rerum ad-
ministratos, quos denique adversarios habeat.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

1. Psalmus ipsi David.

MISERICORDIAM et judi-
cium cantabo: tibi, Domine,
psallam.

MISERICORDIAM et judi-
cium cantabo tibi, Domine:
Psallam, 2. et intelligam

Erudiar in viâ perfectâ
quando venies ad me: am-
bulabo in simplicitate cordis
mei in medio domûs meæ.

in viâ immaculatâ, quando
venies ad me.

Perambulabam in inno-
centiâ cordis mei, in medio
domûs meæ.

Non ponam coram oculis
meis verbum Belial: facien-
tem declinationes odivi; nec
adhæsit mihi.

3. Non proponebam ante
oculos meos rem injustam:
facientes prævaricationes
odivi.

Cor pravum recedet à

Non adhæsit mihi 4. cor

¹ *Misericordiam et iudicium.....* Sic distinguit Hier. misericor-
diam et iudicium cantabo: tibi, Domine, psallam. Ipsam misericor-
diam, ipsam justitiam cantabo; quod est verè Deo psallere, cujus
opera omnia his duobus continentur.

² *Quando venies ad me: docendum et protegendum. Perambu-
labam: perambulabo: Heb. sic omnia sequentia. Non ita Nabueho-
dosor in domo suâ ambulabat, cum diceret: Nonne hæc est Ba-
bylon magna, quam ego ædificavi..... in robore fortitudinis meæ, et
in gloriâ decoris mei. Dan. iv. 27. Itaque exosus Deo, ac depressus
in belluarum conditionem. In innocentia cordis mei: non aliud corde
tegebam, aliud ore præferebam.*

³⁻⁴ Hi versus distinguendi ut apud Hier. ex quo consequitur illud
egregium: malum nesciebam: tantâ simplicitate atque innocentia,
ut malum nequidem nossem.

me: malum nesciam.

pravum: declinantem à me
malignum non cognosce-
bam.

Loquentem in abscondito
contra proximum suum,
hunc interficiam: su-
perbum oculis et altum
corde, cum hoc esse non
potero.

5. Detrahentem secretò
proximo suo, hunc perse-
quebar.

Superbo oculo, et insa-
tiabili corde, cum hoc non
edebam.

Oculi mei ad fideles ter-
ræ, ut habitent mecum; am-
bulans in viâ simpliciter,
hic ministrabit mihi.

6. Oculi mei ad fideles
terræ, ut sedeant mecum:
ambulans in viâ immaculatâ,
hic mihi ministrabat.

Non habitabit in medio
domus meæ faciens dolum;
loquens mendacium non
placebit in conspectu oculo-
rum meorum.

7. Non habitabit in me-
dio domûs meæ qui facit su-
perbiam: qui loquitur ini-
qua, non direxit in con-
spectu oculorum meorum.

Manè perdam omnes im-
pios terræ, ut interficiam de
civitate Domini universos
qui operantur iniquitatem.

8. In matutino interficie-
bam omnes peccatores ter-
ræ: ut disperderem de ci-
vitate Domini omnes ope-
rantes iniquitatem.

⁵ *Persequebar*: excindebam: Heb. quod est vehementius. *Insa-
tiabili corde*: latum corde: Heb. cupiditatis infinitæ. *Cum hoc non
edebam*: cum hoc non potero: Heb. supp. esse: hujus nec aspec-
tum ferre possum.

⁷ *Qui facit superbiam..... dolum*: qui loquitur mendacia, non
placebit: Hier.

⁸ *In matutino interficiebam*: excindebam: ut suprâ 5. Prima
hæc cura subit, ut scelerati maturo supplicio puniantur.

PSALMUS CI.

LUCTUS, DEPRECATIONIS, PROPHETICUS.

Tempore Babylonicæ servitutis, vir bonus et justus, qualis Nehemias, orat cædificari Sion, ac solvi captivitatem jam diuturnam: tum ad redemptionem spiritualis populi, et gentium vocationem se convertit.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Oratio pauperis, cum anxius fuerit, et coram Domino effuderit eloquium suum.

1. Oratio pauperis, cum anxius fuerit; et in conspectu Domini effuderit precem suam.

DOMINE, exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat.

2. DOMINE, exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat.

Non abscondas faciem tuam à me: in die tribulationis meæ inclina ad me aurem tuam: in quâcumque die invocavero te, velociter exaudi me.

3. Non avertas faciem tuam à me: in quâcumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

In quâcumque die invocavero te, velociter exaudi me.

Quoniam consumpti sunt sicut fumus dies mei: et ossa mea quasi frixa contabuerunt.

4. Quia defecerunt sicut fumus dies mei: et ossa mea sicut cremium aruerunt.

Percussus est quasi fœnum, et arefactum est cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

5. Percussus sum ut fœnum, et aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

⁴ Sicut cremium: quasi frixa; id est, exsiccata: Hier. Cremium porrò est quod facilè crematur, ut sarmentum.

⁵ Oblitus sum: præ mœrore.

A voce gemitûs mei, adhæsit os meum carni meæ.

Assimilatus sum pellicano deserti : factus sum quasi bubo solitudinum.

Vigilavi, et fui sicut avis solitaria super tectum.

Totâ die exprobrabant mihi inimici mei : exultantes per me jurabant.

Quia cinerem sicut panem comedi, et potum meum cum fletu miscui.

A facie indignationis tuæ, et iræ tuæ : quia elevasti me, et allisisti me.

Dies mei quasi umbra inclinati sunt ; et ego quasi fœnum arui.

Tu autem, Domine, in æternum permanes : et memoriale tuum in generatione et generatione.

6. A voce gemitûs mei, adhæsit os meum carni meæ.

7. Similis factus sum pellicano solitudinis : factus sum sicut nycticorax in domicilio.

8. Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto.

9. Totâ die exprobrabant mihi inimici mei : et qui laudabant me, adversum me jurabant.

10. Quia cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam ;

11. A facie iræ et indignationis tuæ : quia elevans allisisti me.

12. Dies mei sicut umbra declinaverunt ; et ego sicut fœnum arui.

13. Tu autem, Domine, in æternum permanes : et memoriale tuum in generationem et generationem.

7 *Pellicano* : onocrotalo, cucullo, aut alii avi gementi potius quàm canenti.

8 *Passer*.... *in tecto* : super tectum : Hier. non ingressus domum.

9 *Qui laudabant me* : qui mihi in os blandiebantur ; qui laudare solebant. *Adversum me jurabant* : conjurabant. Non deerant apud Judæos, miserrimis licet temporibus, qui apud regem gratiâ florent, qualis Nehemias : II. Esd. 1, et seq. His igitur perversi homines multa adblanditi, tamen, conjuratione factâ, pessima intentabant. Sic etiam solutâ captivitate, Sanaballat et alii : ibid. vi. 1. et seqq.

11 *Elevans allisisti me* : cum antè conspicuum reddidisses.

Tu suscitans misereberis Sion : quia tempus est ut miscrearis ejus, quoniam venit tempus.

Quoniam placitos fecerunt servi tui lapides ejus, et pulverem ejus miserabilem.

Et timebunt gentes nomen Domini, et universi reges terræ gloriam tuam.

Quia ædificavit Dominus Sion: apparuit in gloriâ suâ.

Respexit ad orationem vacui, et non despexit orationem eorum.

Scribatur hoc in generatione novissimâ; et populus qui creabitur, laudabit Dominum.

Quoniam prospexit de excelso sanctuario suo : Dominus de cœlo terram contemplatus est :

Ut audiret gemitum vincti, ut solveret filios mortis.

¹⁴ *Quia venit tempus* : septuaginta anni à Jeremiâ definiti jam impleti sunt.

¹⁵ *Et terræ ejus miserebuntur* : pulverem ejus miserentur : Heb. Etiam ruinas obrutæ patriæ, templique rudera et cineres diligunt, ac super illis dolent; ut illi, qui ad locum templi diruti munera deferebant : Jerem. xli. 5. ut Nehemias, qui locum paterni sepulcri considerabat. II. Esd. ii. 5.

¹⁹ *Scribantur* : scribentur : Heb. Transmittentur ad posteros quæ Deus ad nos liberandos gessit.

²¹ *Filios interemptorum* : filios mortis ; Hier. morti addictos.

14. Tu exurgens misereberis Sion: quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus.

15. Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus: et terræ ejus miserebuntur.

16. Et timebunt gentes nomen tuum, Domine, et omnes reges terræ gloriam tuam.

17. Quia ædificavit Dominus Sion: et videbitur in gloriâ suâ.

18. Respexit in orationem humilium, et non sprevit precem eorum.

19. Scribantur hæc in generatione alterâ; et populus qui creabitur, laudabit Dominum.

20. Quia prospexit de excelso sancto suo : Dominus de cœlo in terram aspexit :

21. Ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum.

Ut narretur in Sion nomen Domini, et laudatio ejus in Jerusalem.

Cum congregati fuerint populi simul, et regna ut serviant Domino.

Afflixit in viâ fortitudinem meam: abbreviavit dies meos.

Dicam, Deus meus, ne rapias me in medio dierum meorum. In generatione generationum anni tui.

A principio terram fundasti, et opus manuum tuarum cœli.

Ipsi peribunt, tu autem stabis: et omnes quasi vestimentum atterentur; quasi pallium mutabis eos, et mutabuntur.

Tu autem ipse es, et anni tui non deficient.

22. Ut annuntient in Sion nomen Domini, et laudem ejus in Jerusalem.

23. In conveniendopopulos in unum, et reges ut serviant Domino.

24. Respondit ei in viâ virtutis suæ: paucitatem dierum meorum nuntia mihi.

25. Ne revoces me in dimidio dierum meorum. In generationem et generationem anni tui.

26. Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cœli.

27. Ipsi peribunt, tu autem permanes: et omnes sicut vestimentum veterascent;

Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur.

28. Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

²³ *Reges*: qui Deum in templo, licet ethnici, colebant, ut sæpe dictum à prophetis. Vide libros Mach. et Josephum. Hæc autem figura erat gentium ad fidem convertendarum.

²⁴ *Respondit ei*..... afflixit in viâ fortitudinem meam, etc. Hier. Tabescens ac deficiens, instante reditu, metuit ne antè moriatur, quàm videat Jerusalem restitutam.

²⁵ *Ne revoces*..... Adde cum Hier. dicam: Deus meus, etc. *In generationem et generationem anni tui*. A consideratione infirmitatis humanæ, ad æternitatis divinæ contemplationem assurgit.

²⁶ *Initio tu, Domine*..... Hæc Paulus de Christo accipit Heb. 1. 10. quem boni viri è captivitate reduces, verum redemptorem expectabant.

²⁷ *Opertorium*: pallium; Hier.

Filii servorum tuorum 29. Filii servorum tuorum habitabunt, et semen eorum ante faciem tuam perseverabit. eorum habitabunt, et semen eorum in sæculum dirigitur.

29 *Filii servorum tuorum habitabunt*: in terrâ sanctâ: non nos miseri et infirmi, sed saltem filii nostri. *Et semen eorum in sæculum dirigitur*: ante faciem tuam perseverabit; Hier.

PSALMUS CII.

EUCCHARISTICUS.

De remissione peccatorum gratias agit.

VERSIO S. HIERONYMI.

David.

BENEDIC, anima mea, Domino, et omnia viscera mea nomini sancto ejus.

Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnium retributionum ejus.

Qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis: et sanat omnes infirmitates tuas.

Qui redimit de corruptione vitam tuam: et coronat te in misericordiâ et miserationibus.

Qui replet bonis ornamentum tuum: innovabitur sicut aquilæ juvenus tua.

Faciens justitias Dominus,

VERSIO VULGATA.

I. Ipsi David.

BENEDIC, anima mea, Domino et omnia, quæ intra mesunt, nomini sancto ejus.

2. Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus.

3. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas.

4. Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordiâ et miserationibus.

5. Qui replet in bonis desiderium tuum: renovabitur ut aquilæ juvenus tua.

6. Faciens misericordias

5 *Replet in bonis*: satiat bono os tuum; Heb.

6 *Misericordias*: justitiâs; Hier.

et judicia cunctis qui calumnias sustinent.

Notas fecit vias suas Moysi: filii Israel cogitationes suas.

Misericors et clemens Dominus: patiens, et multæ miserationis.

Non in sempiternum judicabit: neque in æternum irascetur.

Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

Quantum enim excelsius est cælum terrâ: tantum confirmata est misericordia ejus super timentes eum.

Quantum longè est oriens ab occidente: tantum longè fecit à nobis scelera nostra.

Sicut miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se.

Ipsè enim novit plasmationem nostram: recordatus est quia pulvis sumus.

Homo, quasi herba dies ejus; sicut flos agrî, sic floreat.

Quia spiritus pertransiet eum, et non subsistet; et non

Dominus, et judicium omnibus injuriam patientibus.

7. Notas fecit vias suas Moysi: filiis Israel voluntates suas.

8. Miserator et misericors Dominus: longanimis, et multum misericors.

9. Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.

10. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

11. Quoniam secundum altitudinem cæli à terrâ, corroboravit misericordiam suam super timentes se.

12. Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras.

13. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se:

14. quoniam ipse cognovit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam pulvis sumus: 15. homo, sicut fœnum dies ejus; tanquam flos agrî, sic effloreat.

16. Quoniam spiritus pertransibit in illo, et non sub-

¹⁶ *Spiritus pertransibit..... Ventus levissimus florem illum perflabit. Non cognoscet..... non cognoscet eum amplius locus ejus; Hier. penitus evanesceat.*

cognoscet eum ultrà locum ejus.

Misericordia autem Domini ab æterno, et usque in æternum super timentes eum, et justitia ejus in filios filiorum;

His qui custodiunt pactum ejus, et recordantur præceptorum ejus ad facienda ea.

Dominus in cælo stabilivit thronum suum, et regnum illius omnium dominatur.

Benedicite Domino, angeli ejus, fortes robore, facientes verbum ejus, obediens voci sermonis ejus.

Benedicite Domino, omnes exercitus ejus, ministri ejus, qui facitis placitum illius.

Benedicite Domino, universa opera ejus, in omnibus locis potestatis ejus: benedic, anima mea, Domino.

sistet; et non cognoscet amplius locum suum.

17. Misericordia autem Domini ab æterno, et usque in æternum super timentes eum.

Et justitia illius in filios filiorum, 18. his qui servant testamentum ejus;

Et memores sunt mandatorum ipsius, ad faciendum ea.

19. Dominus in cælo paravit sedem suam, et regnum ipsius omnibus dominabitur.

20. Benedicite Domino, omnes angeli ejus, potentes virtute, facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum ejus.

21. Benedicite Domino, omnes virtutes ejus; ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.

22. Benedicite Domino, omnia opera ejus, in omni loco dominationis ejus: benedic, anima mea, Domino.

81 *Virtutes*: exercitus; idem: sic angelos vocat.

PSALMUS CIII.

LAUDIS ET ADMIRATIONIS.

Dei opera admirando percurrit, et de iis gratias agit. Disce, christiane, quâ mente philosophari, ac rerum varietatem, naturamque intueri debeas. Sine titulo in Heb.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

I. Ipsi David.

BENEDIC, anima mea, Domino : Domine Deus meus, magnificatus es nimis : gloria et decore indutus es.

Amictus luce quasi vestimento : extendens cœlos ut pellem.

Qui tegis aquis cœnacula ejus : qui ponis nubes currum tuum : qui ambulas super pennas venti.

Qui facis angelos tuos spiritus : ministros tuos, ignem urentem.

BENEDIC, anima mea, Domino : Domine Deus meus, magnificatus es vehementer.

Confessionem et decorem induisti : 2. amictus lumine sicut vestimento.

Extendens cœlum sicut pellem : 3. qui tegis aquis superiora ejus.

Qui ponis nubem ascensum tuum : qui ambulas super pennas ventorum.

4. Qui facis angelos tuos spiritus : et ministros tuos, ignem urentem.

² *Extendens cœlum sicut pellem* : tam facilè ac tentorium extenditur ; Theod.

³ *Qui tegis aquis superiora ejus* : cœli scilicet, populari sensu sumpti ; *ἡνεῶνα*, 70. cœnacula ; Hier. partem superiorem domûs. Al-lusum ad illud Gen. 1. 6. *Fiat firmamentum* (hoc est expansum) *in medio aquarum, et dividit aquas ab aquis* : hoc est, ab aquis inferioribus, illas aquas, quas agris desuper irrigandis fœcundandisque nubes circumferunt. Vide Ps. CXLVI. 8. *Qui ponis nubem ascensum currum* ; Hier.

⁴ *Angelos tuos spiritus.....* Citat Paulus Heb. 1. 7. Naturâ suâ spi

Qui fundasti terram super basem suam : non commovebitur in sæculum et in sæculum.

Abyssus quasi vestimento operuisti eam : super montes stabunt aquæ.

Ab increpatione tuâ fugient : à voce tonitruï tui formidabunt.

Ascendunt montes, et descendunt campi ad locum quem fundasti eis.

Terminum posuisti, quem non pertransibunt ; nec revertentur ut operiant terram.

Qui emittis fontes in convallibus, ut inter medios montes fluant.

Ut bibant omnia animalia regionum ; et reficiat onager sitim suam.

Super eâ volucres cœli

5. Qui fundasti terram super stabilitatem suam : non inclinabitur in sæculum sæculi.

6. Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus : super montes stabunt aquæ.

7. Ab increpatione tuâ fugient : à voce tonitruï tui formidabunt.

8. Ascendunt montes, et descendunt campi in locum quem fundasti eis.

9. Terminum posuisti, quem non transgredientur ; neque convertentur operire terram.

10. Qui emittis fontes in convallibus : inter medium montium pertransibunt aquæ.

11. Potabunt omnes bestiæ agri : expectabunt onagri in siti suâ.

12. Super eâ volucres cœli

rius summâ intelligentiâ præditi, imperio quoque divino fiunt ignis urens, promptique ad ulciscendas Dei contumelias ; quâ comparatione potentia illorum ac velocitas designatur. Theodor.

⁵ *Stabilitatem suam* : basim.

⁶ *Abyssus..... amictus ejus* : terræ scilicet quam cingit. *Super montes stabunt aquæ*. Stabant, totâ tellure aquis coopertâ : sed postea te comminante fugerunt, ac velut trepidæ descenderunt in locum suum, dicente Deo : *Congregentur aquæ... in locum unum*, Gen. 1. 9. et velut increpante tarditatem.

⁹ *Convertentur* : revertentur ; Hier.

¹¹ *Expectabunt onagri* : et reficiat onager sitim suam : Idem.

¹² *Super eâ* : super eos montes de quibus ⁹ 10. vel juxta fontes. *Petrurum* : nemorum : Hier.

morabuntur; de medio nemorum dabunt vocem.

Qui irrigas montes de cœnaculis tuis: de fructu operum tuorum implebitur terra.

Germinans herbam jumentis, et fœnum servituti hominum, ut educat panem de terrâ.

Et vinum lætificat cor hominis ad exhilarandam faciem in oleo: panis autem cor hominis roborat.

Saturabuntur ligna Domini: cedri Libani quas plantavit.

Ibi aves nidificabunt, milvo abies domus ejus.

Montes excelsi cervis: petra refugium herinaciis.

Fecit lunam per tempora: sol cognovit occubitum suum.

Posuisti tenebras, et facta

li habitabunt: de medio petrarum dabunt voces.

13. Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra.

14. Producens fœnum jumentis, et herbam servituti hominum:

Ut educas panem de terrâ, 15. et vinum lætificet cor hominis:

Ut exhilaret faciem in oleo; et panis cor hominis confirmet.

16. Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit. 17. Illic passeres nidificabunt.

Herodii domus dux est eorum: 18. montes excelsi cervis: petra refugium herinaciis.

19. Fecit lunam in tempora: sol cognovit occasum suum.

20. Posuisti tenebras, et

¹⁴ *Producens fœnum jumentis*: ultro, nec laborantibus: at *herbam servituti hominum*: labori quo terræ excolende servili ritu ad dicuntur. Alii simpliciter: ad usum hominum.

¹⁵ *Vinum lætificet*: en vinum quod lætificet, panem qui confirmet, oleum quod nitescere faciat.

¹⁶ *Ligna campi*: ligna Domini: Hier. Vetustæ silvæ non ab hominibus consite, sed jam inde ab orbis initio ipsâ Dei manu.

¹⁷ *Herodii domus*..... milvo abies domus ejus: Hier. Alii, ciconiæ.

¹⁸ *Herinaciis*: alii, cuniculis.

est nox : in ipsâ movebuntur omnes bestię silvæ :

Leones rugientes ad prædam , et quærentes à Deo escam sibi.

Oriente sole recedent , et in speluncis suis cubabunt.

Egredietur homo ad opus suum , ut ad servitatem suam usque ad vesperum.

Quàm multa sunt opera tua , Domine ! omnia in sapientiâ fecisti : impleta est terra possessione tuâ.

Hoc mare magnum et latum manibus , ibi reptilia innumerabilia : animalia parva cum grandibus.

Ibi naves pertranseunt : Leviathan istum plasmasti , ut illuderet ei.

Omnia in te sperant , ut descibum eis in tempore suo.

Dante te illis colligent :

²⁴ *Possessione tuâ* : bonis tuis.

²⁵ *Spatiosum manibus* : Similis locutio Gen. xxxiv. 21 in Heb. ubi 70. vertunt simpliciter latum , spatiosum , ut hîc , quod et Vulgata habebat : teste Hier. suppletumque *manibus* ex Theodotione et Aquilâ : quod idem Hier. docet secundum hebraicam proprietatem dici metaphoricè : quasi mare expansas manus habeat et in se cuncta suscipiat.

²⁶ *Draco iste* : Leviathan , etc. Hier. quo ceti designantur. *Ad illudendum ei* : mari. Cetum formasti , ut in mari luderet.

facta est nox : in ipsâ pertransibunt omnes bestię silvæ :

21. Catuli leonum rugientes , ut rapiant , et quærant à Deo escam sibi.

22. Ortus est sol , et congregati sunt , et in cubilibus suis collocabuntur.

23. Exibit homo ad opus suum , et ad operationem suam usque ad vesperum.

24. Quàm magnificata sunt opera tua , Domine ! omnia in sapientiâ fecisti : impleta est terra possessione tuâ.

25. Hoc mare magnum , et spatiosum manibus : illic reptilia , quorum non est numerus ,

Animalia pusilla cum magnis : 26. illic naves pertransibunt.

Draco iste , quem formasti ad illudendum ei :

27. Omnia à te expectant , ut des illis escam in tempore.

28. Dante te illis colligent

aperiente te manum tuam, replebuntur bono.

Abscondes vultum tuum, et turbabuntur: auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur.

Emittes spiritum tuum, et creabuntur, et instaurabis faciem terræ.

Sit gloria Domini in sempiternum: lætabitur Dominus in operibus suis.

Qui respicit terram, et tremet: tangit montes et fumabunt.

Cantabo Domino in vitâ meâ: psallam Deo meo quamdiu sum.

Placeat ei eloquium meum: ego autem lætabor in Domino.

Deficiant peccatores de terrâ, et impii ultrâ non sint. Benedic, anima mea, Domino, halleluia.

gent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29. Avertente autem te faciem turbabuntur: auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur.

30. Emittes spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ.

31. Sit gloria Domini in sæculum: lætabitur Dominus in operibus suis.

32. Qui respicit terram, et facit eam tremere: qui tangit montes, et fumigant.

33. Cantabo Domino in vitâ meâ; psallam Deo meo quamdiu sum.

34. Jucundum sit ei eloquium meum; ego verò delectabor in Domino.

35. Deficiant peccatores à terrâ, et iniqui ita ut non sint. Benedic, anima mea, Domino.

³⁰ *Emittes spiritum tuum.....* Mittis vim tuam quâ omnia sustentantur. Vel: etiam destructa flatu instauras.

Alleluia, hic additur Heb. quod Vulg. in sequentem transtulit. Est autem *hallelu-iah*, laudate Dominum: vox ad cantantes in summâ lætitiâ suscitandos.

PSALMUS CIV.

EUCCHARISTICUS.

Gratiarum actio pro beneficiis à Deo in populum Israel collatis, ab Abraham usque ad Mosen et introductionem in terram sanctam. Refertur iste Psalmus ad Davidis tempora, I. Par. xvi. 8. non tamen integer, sed usque ad ψ. 23.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia. (I. Par. xvi. 8.)

CONFITEMINI Domino, invocate nomen ejus: notas facite populis cogitationes ejus.

Cantate ei, et psallite ei: loquimini in universis mirabilibus ejus.

Exultate in nomine sancto ejus: lætetur cor quærentium Dominum.

Quærite Dominum, et virtutem ejus: quærite faciem ejus jugiter.

Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit, signorum et judiciorum oris ejus.

Semen Abraham servi ejus: filii Jacob electi ejus.

Ipse Dominus Deus nos-

1. CONFITEMINI Domino, et invocate nomen ejus; annuntiate inter gentes opera ejus.

2. Cantate ei, et psallite ei; narrate omnia mirabilia ejus.

3. Laudamini in nomine sancto ejus; lætetur cor quærentium Dominum.

4. Quærite Dominum, et confirmamini; quærite faciem ejus semper.

5. Mementote mirabilium ejus, quæ fecit; prodigia ejus, et judicia oris ejus.

6. Semen Abraham servi ejus; filii Jacob electi ejus.

7. Ipse Dominus Deus

¹ *Gentes*: populis; Hier. *Opera*: cogitationes: idem.

³ *Laudamini*: Exultate: Idem.

⁶ *Servi*: genitivo casu. *Electi* (nominativo plurali) vos Deum laudate.

ter : in universâ terrâ judicia ejus.

Recordatus est in æternum pacti sui : verbi quod præcepit in mille generationes :

Quod pepigit cum Abraham , et juramenti sui cum Isaac.

Et firmavit illud cum Jacob in lege ; cum Israel in pactum sempiternum :

Dicens , Tibi dabo terram Chanaan , funiculum hæreditatis vestræ.

Cùm essent viri pauci , modici et advenæ in eâ.

Et transierunt de gente in gentem , et de regno ad populum alterum.

Non dimisit hominem ut noceret eis , et corripuit pro eis reges.

Nolite tangere christos meos , et prophetas meos nolite affligere.

noster ; in universâ terrâ judicia ejus.

8. Memor fuit in sæculum testamenti sui ; verbi quod mandavit in mille generationes :

9. Quod disposuit ad Abraham , et juramenti sui ad Isaac :

10. Et statuit illud Jacob in præceptum , et Israel in testamentum æternum ;

11. Dicens : Tibi dabo terram Chanaan , funiculum hæreditatis vestræ.

12. Cùm essent numero brevi , paucissimi et incole ejus.

13. Et pertransierunt de gente in gentem , et de regno ad populum alterum.

14. Non reliquit hominem nocere eis , et corripuit pro eis reges.

15. Nolite tangere christos meos , et in prophetis meis nolite malignari.

¹² *Incolæ ejus* : advenæ in eâ : Hier. Abraham enim et Isaac et Jacob cum liberis quasi exteri in Chanaanitide habitabant.

¹⁴ *Reges* : Pharaonem et Abimelech. Gen. xii. etc.

¹⁵ *Christos* : Patriarchas , non unctione carnali , sed Spiritu sancto unctos : qui locus valet adversus Judæos qui Jesum negabant Christum , quòd carnali unctione caruisset. Comm. Hier. in hunc x̄. Ideo autem Christi sive uncti dicuntur , quòd essent et sacerdotes et reges : summâ quippe potestate præditi , nullique obnoxii : hinc fœdera æquo jure pacta cum regibus : hinc bella suscepta et quidem nutu suo , auspiciis , ut aiunt , suis. Gen. xiv , xxi. Uinc Hethæi ad Abrahamum : *Audi nos , Domine : princeps Dei es apud nos* : Ibid. xxiii. G.

Et vocavit famem super terram : omnem virgam panis contrivit.

Misit ante faciem eorum virum : in servum venundatus est Joseph.

Affixerunt in compede pedes ejus : in ferrum venit anima ejus ;

Usque ad tempus donec veniret sermo ejus : eloquium Domini probavit eum.

Misit rex , et solvit eum : princeps populorum , et dimisit illum.

Posuit eum dominum domus suæ , et principem in omni possessione suâ.

Ut erudiret principes ejus secundum voluntatem suam , et senes ejus sapientiam doceret.

Et ingressus est Israel

16. Et vocavit famem super terram , et omne firmamentum panis contrivit.

17. Misit ante eos virum ; in servum venundatus est Joseph.

18. Humiliaverunt in compedibus pedes ejus ; ferrum pertransiit animam ejus ,

19. donec veniret verbum ejus.

Eloquium Domini inflammavit eum :

20. Misit rex , et solvit eum ; princeps populorum , et dimisit eum.

21. Constituit eum dominum domus suæ , et principem omnis possessionis suæ.

22. Ut erudiret principes ejus sicut semetipsum , et senes ejus prudentiam doceret.

23. Et intravit Israel in

nemini obnoxius , nisi Deo. Quo jure Isaacus et Jacobus usi sunt. Gen. xxvi. etc. Ad hæc propheta erant : ut hic et Gen. xx. 7. quos omnes titulos unum Christi nomen complectitur. Christi autem dicuntur , in typo Christi ipsius ab eis orituri. Hic et desinit Ps. in Par.

¹⁶ *Firmamentum panis* : baculum : sustentaculum : panem quo sustentamur.

¹⁸ *Animam ejus* : pro personâ ejus anima : 70. In infernum venit anima ejus : Hier. ipse in vincula missus est.

¹⁹ *Donec veniret verbum ejus* : donec implerentur Josephi vaticinia de pincernâ et pistore. Gen. xl. *Inflammavit* : probavit : Hier. quasi in igne : tot immissis calamitatibus.

Ægyptum, et Jacob advena
fuit in terrâ Cham.

Et crescere fecit populum
suum nimis, et roboravit
eum super hostes ejus.

Convertit cor eorum ut
odio haberent populum
ejus, ut dolosè agerent con-
tra servos illius.

Misit Moysen servum
suum: Aaron, quem elegit
sibi.

Posuit in eis verba signo-
rum suorum, et portentorum
in terrâ Cham.

Misit tenebras, et conte-
nebravit: et non fuerunt
increduli verbis ejus.

Commutavit aquas eorum
in sanguinem, et occidit pis-
ces eorum.

Ebullivit terra eorum ra-
nas, in cubilibus regum eo-
rum.

Dixit, et venit musca
omnimoda, ciniphes in uni-
versis terminis eorum.

Dedit pluvias eorum gran-
dinem, ignem flammantem
in terrâ eorum.

Et percussit vineam eo-
rum, et ficum eorum, et

Ægyptum, et Jacob accola
fuit in terrâ Cham.

24. Et auxit populum
suum vehementer, et fir-
mavit eum super inimicos
ejus.

25. Convertit cor eorum
ut odirent populum ejus,
et dolum facerent in servos
ejus.

26. Misit Moysen servum
suum; Aaron, quem elegit
ipsum.

27. Posuit in eis verba
signorum suorum, et pro-
digiorum in terrâ Cham.

28. Misit tenebras, et ob-
scuravit; et non exacerba-
vit sermones suos.

29. Convertit aquas eorum
in sanguinem, et occidit pis-
ces eorum.

30. Edidit terra eorum
ranas, in penetralibus re-
gum ipsorum.

31. Dixit, et venit cœno-
myia, et ciniphes in omni-
bus sinibus eorum.

32. Posuit pluvias eorum
grandinem; ignem combu-
rentem in terrâ ipsorum.

33. Et percussit vineas
eorum et ficulneas eorum,

²³ *In terrâ Cham: Ægypto: idem infra 27. Ps. LXXVII. 51.*

²⁸ *Et non exacerbavit: non fuerunt increduli; Hier. Moses et Aaron.*

^{29. 30.} *Aquas eorum: Ægyptiorum.*

confregit lignum finium eorum.

Dixit, et venit locusta, et bruchus, cujus non erat numerus.

Et comedit omne fœnum terræ eorum, et devoravit fructum terræ eorum.

Et percussit omne primogenitum in terrâ eorum, primitias universi partûs eorum.

Et eduxit eos cum argento et auro, et non erat in tribubus eorum infirmus.

Lætata est Ægyptus cum egrederentur; quoniam irruerat terror eorum super eos.

Expandit nubem in tentorium, et ignem ut lucret nocte.

Petierunt, et adduxit ortygometrâ, et pane cœli saturavit eos.

Aperuit petram, et fluxerunt aquæ, concurrerunt in aridis flumina.

Quia recordatus est verbi sancti sui, cum Abraham servo suo.

et contrivit lignum finium eorum.

34. Dixit, et venit locusta, et bruchus, cujus non erat numerus;

35. Et comedit omne fœnum in terrâ eorum, et comedit omnem fructum terræ eorum.

36. Et percussit omne primogenitum in terrâ eorum; primitias omnis laboris eorum.

37. Et eduxit eos cum argento et auro, et non erat in tribubus eorum infirmus.

38. Lætata est Ægyptus in protectione eorum; quia incubuit timor eorum super eos.

39. Expandit nubem in protectionem eorum, et ignem, ut lucret eis per noctem.

40. Petierunt, et venit coturnix, et pane cœli saturavit eos.

41. Dirupit petram, et fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina.

42. Quoniam memor fuit verbi sancti sui, quod habuit ad Abraham puerum suum.

³⁷ *Eduxit eos* : Israelitas.

³⁸ *Timor eorum* : Israelitarum. *Super eos* : Ægyptios.

³⁹ *In protectionem eorum* : ut tegeret eos.

⁴¹ *Abierunt in sicco*.... flumen in deserto decucurrit.

Et eduxit populum suum in lætitiâ, laudantes electos suos.

Et dedit eis terras gentium, et laborem tribuum possederunt.

Ut custodirent cæremônias ejus, et leges ejus ser- varent, halleluia.

⁴⁵ *Ut custodiant.....* Eò enim tot beneficia pertinebant.

43. Et eduxit populum suum in exultatione, et electos suos in lætitiâ.

44. Et dedit illis regiones gentium, et labores populorum possederunt.

45. Ut custodiant justifications ejus, et legem ejus requirant.

PSALMUS CV.

EUCHARISTICUS ET INCREPATORIUS.

Commemoratio beneficiorum Dei ab Exodo ad Judices : ut populum peccantem et castigatum, mox veniam deprecantem, à misericordiis eruerit. Est autem Davidis hic Psalmus, ut patet, I. Par. xvi. 34, etc. ubi initium ejus et finis referuntur.

VERSIO S. HIERONYMI.

Halleluia.

CONFITEMINI Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus.

Quis loquetur fortitudines Domini, auditas faciet omnes laudes ejus?

Beati qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore.

Recordare meî, Domine, in repropitiatione populi tui: visita me in salutari tuo.

VERSIO VULGATA.

Alleluia. (*Judith, xiii. 21.*)

1. CONFITEMINI Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

2. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus?

3. Beati qui custodiunt judicium, et faciunt justitiam in omni tempore.

4. Memento nostrî, Domine, in beneplacito populi tui: visita nos in salutari tuo:

⁴ *Memento nostrî..... visita nos : meî..... me. Hier. In beneplacito cum propitius eris populo tuo.*

Ut videam bona electorum tuorum, in lætitiâ gentis meæ, et exultem cum hæreditate tuâ.

Peccavimus cum patribus nostris; iniquè fecimus, impiè egimus.

Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua.

Non sunt recordati multitudinis misericordiæ tuæ; et ad iracundiam provocaverunt super mare in mari Rubro.

Salvavit autem eos propter nomen suum, ut ostenderet fortitudinem suam.

Et comminatus est mari Rubro, et aruit; et transduxit eos per abyssos quasi in deserto.

Et salvavit eos de manu odientis, et redemit eos de manu inimici.

Et operuit aqua hostes eorum; unus de ipsis non superfuit.

Et crediderunt verbis ejus, cecineruntque laudem ejus.

⁵ *Ad videndum in bonitate* : ut videam bona : Hier. *Ut lauderis* : ut exultem : Hier.

⁹ *Increpuit mare Rubrum* : quasi ei succenseret, quòd suis obicem poneret. *In deserto* : loco arido, infra 14.

¹² *Laudaverunt* : cecinerunt : Hier. quod est canticum Mariæ : Exod. xv. 21.

5. Ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitiâ gentis tuæ; ut lauderis cum hæreditate tuâ.

6. Peccavimus cum patribus nostris; injustè egimus, iniquitatem fecimus.

7. Patres nostri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua; non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

Et irritaverunt ascendentem in mare, mare Rubrum.

8. Et salvavit eos propter nomen suum; ut notam faceret potentiam suam.

9. Et increpuit mare Rubrum, et exsiccatum est; et deduxit eos in abyssis sicut in deserto.

10. Et salvavit eos de manu odientium, et redemit eos de manu inimici.

11. Et operuit aqua tribulantes eos; unus ex eis non remansit.

12. Et crediderunt verbis ejus, et laudaverunt laudem ejus.

Citò obliti sunt operum illius; nec expectaverunt voluntatem ejus.

Et desideraverunt desiderium in deserto, et tentaverunt Deum in solitudine.

Et dedit eis petitionem ipsorum, et misit tenuitatem in animam eorum.

Et zelati sunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

Aperta est terra, et devoravit Dathan, et operuit synagogam Abiron.

Et succensus est ignis in synagoga eorum; flamma exussit impios.

Fecerunt vitulum in Horeb, et adoraverunt conflatile.

Et mutaverunt gloriam suam, in similitudine bovis comedentis fœnum.

Obliti sunt Dei salvatoris

¹³ *Citò fecerunt, obliti sunt....* festinaverunt; obliti sunt: citò obliti sunt: hebraismus; verbum pro adverbio. *Non sustinuerunt....* nec expectaverunt voluntatem ejus: Hier. Dei scilicet.

¹⁴ *Et concupierunt concupiscentiam:* vehementissimè concupiverunt cibos.

¹⁵ *Saturitatem:* tenuitatem: Hier. repletionem; genus morbi è quo macies: vide Exod. xvi. 8. Num. xi. 20. Quibus locis cibi ad satietatem et nauseam usque dati narrantur.

¹⁶ *Irritaverunt:* zelati sunt: Hier. inviderunt Moysi et Aaron quos Deus exexerat. Dicebant enim: *Cur elevamini super populum Domini?* Num. xvi. 3.

13. Citò fecerunt, obliti sunt operum ejus, et non sustinuerunt consilium ejus.

14. Et concupierunt concupiscentiam in deserto, et tentaverunt Deum in iniquo.

15. Et dedit eis petitionem ipsorum, et misit saturitatem in animas eorum.

16. Et irritaverunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

17. Aperta est terra, et deglutivit Dathan, et operuit super congregationem Abiron.

18. Et exarsit ignis in synagoga eorum; flamma combussit peccatores.

19. Et fecerunt vitulum in Horeb, et adoraverunt sculptile.

20. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.

21. Obliti sunt Deum,

sui, qui fecit magnalia in Ægypto;

Mirabilia in terrâ Cham; terribilia super mare Rubrum.

Dixit ergo ut contereret eos; nisi Moyses electus ejus stetisset medius contra faciem illius, et converteret indignationem ejus, ut non interficeret.

Et despexerunt terram desiderabilem, nec crediderunt sermoni ejus.

Et murmuraverunt in tabernaculis suis; non exaudierunt vocem Domini.

Et elevavit manum suam super eos, ut dejiceret eos in deserto;

Et ut dejiceret semen eorum in gentibus, et dispergeret eos in terris.

Et consecrati sunt Beelphegor, et comederunt victimas mortuorum.

qui salvavit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, 22. mirabilia in terrâ Cham, terribilia in mari Rubro.

23. Et dixit ut disperderet eos; si non Moyses electus ejus stetisset in confractione in conspectu ejus;

Ut averteret iram ejus ne disperderet eos. 24. Et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem:

Non crediderunt verbo ejus. 25. Et murmuraverunt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocem Domini.

26. Et levavit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto:

27. Et ut dejiceret semen eorum in nationibus, et dispergeret eos in regionibus.

28. Et initiati sunt Beelphegor, et comederunt sacrificia mortuorum.

23 *Si non Moyses in confractione:* in rupturâ: Heb. si non stetisset medius.... Hier. ut prohiberet imminentem populo iram Dei, ut est in seqq.

26 *Ut prosterneret eos in deserto:* ubi eorum cadavera jacuerunt. Num. XIV. 11, 12, 28, 29.

27 *In nationibus:* in gentibus deserti incolis.

28 *Beelphegor:* idolum Chananæorum. *Sacrificia mortuorum:* immolata mortuis: diis gentilium, qui mortuos homines consecrabant.

Et concitaverunt eum in studiis suis; et percussit eos plagâ.

Stetit autem Phinees, et dijudicavit; et est retenta percussio.

Et reputatum est ei in justitiam, in generatione et generatione usque in æternum.

Et provocaverunt eum super aquam contradictionis: et afflictus est Moyses propter eos;

Quia provocaverunt spiritum ejus, et præcepit labiis suis.

Non exterminaverunt populos, quos dixit Dominus eis.

Et commixti sunt gentibus, et didicerunt opera eorum.

Et servierunt sculptilibus eorum: et factum est eis in scandalum.

29. Et irritaverunt eum in adinventionibus suis; et multiplicata est in eis ruina.

30. Et stetit Phinees, et placavit; et cessavit quassatio.

31. Et reputatum est ei in justitiam, in generationem et generationem usque in sempiternum.

32. Et irritaverunt eum ad aquas contradictionis; et vexatus est Moyses propter eos: 33. quia exacerbaverunt spiritum ejus.

Et distinxit in labiis suis.

34. Non disperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis.

35. Et commixti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum: 36. et servierunt sculptilibus eorum: et factum est illis in scandalum.

²⁹ *Adinventionibus*: studiis, cogitationibus.

³⁰ *Placavit*: dijudicavit: Hier. Judicium et ultionem exercuit. *Quassatio*: percussio: Hier. pernicies.

³³ *Exacerbaverunt spiritum ejus*: Mosis, cujus dubitatio populo tribuitur, quòd ab iis exacerbatus vix credere potuerit Deum in talem populum toties contumacem, tam benignum futurum. *Et distinxit in labiis suis*. Moyses pronuntiavit, perperam locutus est, ambiguo sermone usus est: *Num de petrâ hâc vobis aquam poterimus ejicere?* Num. xx. 10. Illud *num* est hæsitantis: *Num verè paritura sum anus?* inquit Sara. Gen. xviii. 13.

³⁴ *Non disperdiderunt....* Hic aliud narrationis caput de rebus gestis sub Judicibus. Vide autem Jud. i, ii, iii.

Et immolaverunt filios suos, et filias suas dæmonibus.

Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, et filiarum suarum quos immolaverunt sculptilibus Chanaan: et polluta est terra sanguinibus.

Et coinquinati sunt in operibus suis, et fornicati sunt in studiis suis.

Iratus est itaque furor Domini in populum suum, et abominatus est hæreditatem suam.

Et dedit eos in manu gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos.

Et afflixerunt eos inimici sui, et humiliati sunt sub manu eorum.

Multis vicibus liberavit eos: ipsi verò provocabant in consiliis suis; et humiliati sunt, propter iniquitates suas.

Et vidit tribulationem eorum; cum audiret eos rogantes.

Et recordatus est pacti sui cum eis, et pœnituit cum secundum multitudinem misericordiæ suæ.

37. Et immolaverunt filios suos, et filias suas dæmoniis.

38. Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum et filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan:

Et infecta est terra in sanguinibus:

39. Et contaminata est in operibus eorum; et fornicati sunt in adinventio-nibus suis.

40. Et iratus est furore Dominus in populum suum, et abominatus est hæreditatem suam.

41. Et tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42. Et tribulaverunt eos inimici eorum, et humiliati sunt sub manibus eorum.

43. Sæpe liberavit eos.

Ipsi autem exacerbaverunt eum in consilio suo; et humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44. Et vidit cum tribularentur, et audivit orationem eorum.

45. Et memor fuit testamenti sui, et pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ.

Et dedit eos miserabiles ,
coram omnibus qui ceperant
eos.

Salva nos , Domine Deus
noster , et congrega nos de
gentibus , ut confiteamur
nomini sancto tuo , et cana-
mus in laude tuâ.

Benedictus Dominus Deus
Israel ab æterno , et usque
in æternum ; et dicet omnis
populus : amen , halleluia.

46. Et dedit eos in miseri-
cordias , in conspectu om-
nium qui ceperant eos.

47. Salvos nos fac, Domine
Deus noster , et congrega
nos de nationibus :

Ut confiteamur nomini
sancto tuo , et gloriemur in
laude tuâ.

48. Benedictus Dominus
Deus Israel à sæculo , et us-
que in sæculum , et dicet
omnis populus : Fiat , fiat.

⁴⁶ *Dedit eos in misericordias* : posuit in exemplum celebre beni-
gnitatis suæ , videntibus hostibus et contremiscentibus.

⁴⁷ *Salvos nos fac*. Clarius in Par. *Salva nos , et congrega nos , et
erue de gentibus* : de nationibus , quæ nos tempore Judicium oppres-
serant.

⁴⁸ *Fiat , fiat* : amen : halleluia ; Heb.

PSALMORUM

LIBER QUINTUS ET ULTIMUS

SECUNDUM HEBRÆOS.

PSALMUS CVI.

EUCCHARISTICUS.

Laudatur Deus, quòd homines ex omni generis calamitatibus eruat, quarum describuntur quatuor præcipuæ: error in itinere, captivitas, morbus, mare procellosum. Convenit populo è captivitate Babilonicâ, ubi varia incommoda passus erat, per deserta et maria redeunti: ut patet v. 2, 3.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia. (*Judith. XIII. 21.*)

CONFITEMINI Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus.

Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu hostis.

Et de terris congregavit eos, ab oriente et occidente, ab aquilone et mari.

Erraverunt in solitudine,

1. **C**ONFITEMINI Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

2. Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici, et de

regionibus congregavit eos:

3. A solis ortu et occasu; ab aquilone et mari.

4. Erraverunt in solitu-

³ *Mari*: mari Australi: Ch. mari Rubro. Aliàs, maris nomine designatur occidentens.

⁴ *Erraverunt*: Hinc ad v. 9. gratias agit, quòd ab errore viæ fuerint liberati, per desertum iter agentes.

in desertâ viâ; civitatem quæ habitaretur non repererunt.

Esurientes et sitientes: anima eorum in ipsis deficiebat.

Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione suâ; de afflictione eorum eripuit eos.

Et duxit illos per viam rectam, ut venirent in civitatem habitabilem.

Confiteantur Domino misericordias ejus, et mirabilia ejus in filios hominum.

Quia saturavit animam vacuum, et animam esurientem implevit bonis.

Habitantes in tenebris et umbrâ mortis, alligatos inopiâ et ferro.

Quia provocaverunt sermones Dei, et consilium Excelsi blasphemaverunt.

Et humiliavit in labore cor eorum: ceciderunt, et non erat qui adjuvaret.

dine, in inaquoso, viam civitatis habitaculi non invenerunt.

5. Esurientes et sitientes, anima eorum in ipsis defecit.

6. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit eos.

7. Et deduxit eos in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis.

8. Confiteantur Domino misericordiae ejus, et mirabilia ejus filiis hominum.

9. Quia satiavit animam inanem, et animam esurientem satiavit bonis.

10. Sedentes in tenebris, et umbrâ mortis; victos in mendicitate et ferro.

11. Quia exacerbaverunt eloquia Dei, et consilium Altissimi irritaverunt.

12. Et humiliatum est in laboribus cor eorum; infirmati sunt, nec fuit qui adjuvaret.

8 *Misericordiae*: misericordias: Hier.

9 *Satiavit animam inanem*: quod errantes per deserta, fame laborarent.

10 *Sedentes in tenebris*: ab hoc v. 10. ad. 16. victi, in carceribus et ergastulis constituti, atque ex his liberati memorantur. *Vinctos*: vincti: Heb. non accusandi, sed nominandi casu: neque enim à prioribus regitur, sed alterius rei est initium.

11 *Exacerbaverunt eloquia Dei*: Deum jubentem: quæ causa Judæorum calamitatis fuit.

12 *Infirmati sunt*: ceciderunt: Hier.

Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione suâ; et de angustiis eorum salvavit eos.

Et eduxit eos de tenebris et umbrâ mortis, et vincula eorum dirupit.

Confiteantur Domino misericordias ejus, et mirabilia ejus in filios hominum.

Quia contrivit portas æreas, et vectes ferreos confregit.

Stultos propter viam sceleris eorum, et propter iniquitates afflictos.

Omnem cibum abominata est anima eorum, et accesserunt ad portas mortis.

Et clamaverunt ad Dominum in tribulatione suâ; et de angustiis eorum salvavit eos.

Misit verbum suum, et

13. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos.

14. Et eduxit eos de tenebris et umbrâ mortis, et vincula eorum dirupit.

15. Confiteantur Domino misericordiae ejus, et mirabilia ejus filiis hominum.

16. Quia contrivit portas æreas, et vectes ferreos confregit.

17. Suscepit eos de viâ iniquitatis eorum: propter injustitias enim suas humiliati sunt.

18. Omnem escam abominata est anima eorum, et appropinquaverunt usque ad portas mortis.

19. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur; et de necessitatibus eorum liberavit eos.

20. Misit verbum suum,

17 *Suscepit eos*: stultos, etc. Idem. vel potius, stulti et afflictos: ut sensus sit, cum essent stulti, et propter scelera afflictos, gravibus morbis immissis castigantur. Sequens ergo versus ad ægros pertinet à morte liberatos.

18 *Omnem escam*.... Quod indicium vel maximum est naturæ deficientis, ac mortis proximæ.

20 *Misit verbum suum*: misit jussa sua: non enim necesse habet satellites mittere, qui jussa exequantur, cum ipsa sibi jussa sufficiant. Ps. CXLVII. 15. *Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo ejus*: quibus verbis exprimitur summa jubentis auctoritas

sanavit eos, et salvavit de interitu eorum.

Confiteantur Domino misericordias ejus, et mirabilia ejus in filios hominum.

Et immolent hostias gratiarum, et narrent opera ejus in laude.

Qui descendunt mare in navibus, facientes opus in aquis multis,

Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo.

Dixit, et surrexit ventus tempestatis, et elevavit gurgites ejus.

Ascendunt in cœlum, et descendunt in abyssos: anima eorum in afflictione consumitur.

Obstupuerunt et intremuerunt quasi ebrius, et universa sapientia eorum absorpta est.

Clamabunt autem ad Dominum in tribulatione suâ; et de angustia eorum educet eos.

et sanavit eos; et eripuit eos de interitionibus eorum.

21. Confiteantur Domino misericordiae ejus, et mirabilia ejus filiis hominum.

22. Et sacrificent sacrificium laudis, et annuntient opera ejus in exultatione.

23. Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis,

24. Ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo.

25. Dixit, et stetit spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus.

26. Ascendunt usque ad cœlos, et descendunt usque ad abyssos; anima eorum in malis tabescebat.

27. Turbati sunt, et moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum devorata est.

28. Et clamaverunt ad Dominum cum tribularentur; et de necessitatibus eorum eduxit eos.

et efficiantia. *De interitionibus*: de mortibus, quæ undique ingruant.

²² *Sacrificium laudis*: pro salute receptâ σωτήριον, ἑυχαριστικόν.

²³ *Qui descendunt*.... Hinc ad 32. navigantes, tempestate vexati. *Operationem*: alii, negotiationem; alii, exercentes artem nauticam.

²⁵ *Stetit spiritus*.... surrexit: extitit. At Hier. clariore sensu: levavit gurgites Deus immissis ventis.

²⁷ *Sapientia*: ars gubernatoria.

Statuet turbinem in tranquillitatem, et silebunt fluctus ejus.

Lætabuntur quoniam quieverunt: et deducet eos ad portum quem voluerunt.

Confiteantur Domino misericordias ejus, et mirabilia ejus in filios hominum.

Et exalcent eum in ecclesiâ populi, et in cathedrâ seniorum laudent eum.

Ponet flumina in desertum, et fontes aquarum in sitim;

Terram fructiferam in salsuginem, præ malitiâ habitatorum ejus.

Ponet desertum in paludes aquarum, et terram in-

29. Et statuit procellam ejus in auram, et siluerunt fluctus ejus.

30. Et lætati sunt quia siluerunt: et deduxit eos in portum voluntatis eorum.

31. Confiteantur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum.

32. Et exalcent eum in ecclesiâ plebis, et in cathedrâ seniorum laudent eum.

33. Posuit flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim;

34. Terram fructiferam in salsuginem, à malitiâ inhabitantium in eâ.

35. Posuit desertum in stagna aquarum, et terram

²⁹ Statuit procellam..... in auram: pro turbine lenem auram dedit. In auram: in tranquillitatem: Hier.

³⁰ Siluerunt: quieverunt: Idem. In portum voluntatis eorum..... in portum optatum: notus hebraismus.

³² In ecclesiâ plebis: concione: In cathedrâ seniorum: consessu; senatu; qui duo præcipui cœtus sunt.

³³ Posuit flumina. Hinc ad finem Psalmi, prædicat Deum pro suâ potestate ac justitiâ, hominibus ac regionibus dare ubertatem aut sterilitatem, copiam aut inopiam; deturbare principes, et pauperes adjuvare. Quod ad Babylonios et Judæos referri videtur: illos à Deo rejectos: hos bonis cumulatos omnibus, et à fœdâ captivitate liberatos. Posuit flumina in desertum: locis irriguis siccitatem immisit: qui versus cum sequente ad sterilitatem pertinet. Exitus aquarum: cursus aquarum ubique scaturientium.

³⁴ Salsuginem: sterilitatem: tanquam asperso in agros sale.

³⁵ Posuit desertum in stagna aquarum: jam hæc ad fertilitatem:

viam in fontes aquarum. sine aquâ in exitus aquarum.

Et collocavit ibi esurientes, et formabunt urbem ad habitandum. 36. Et collocavit illic esurientes, et constituerunt civitatem habitationis.

Et serent agros, et plantabunt vineas, et facient fruges germina. 37. Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas, et fecerunt fructum nativitatibus.

Et benedicet eis, et multiplicabuntur nimis, et pecora eorum non minuet. 38. Et benedixit eis, et multiplicati sunt nimis, et jumenta eorum non minoravit.

Imminuta sunt autem et afflicta, propter angustiam mali et doloris. 39. Et pauci facti sunt, et vexati sunt à tribulatione malorum et dolore.

Et effudent despectionem super principes, et errare eos faciet in solitudine de viâ. 40. Effusa est contemptio super principes, et errare fecit eos in invio, et non in viâ.

qui scilicet x. 33. loca irrigua exsiccabat, hic arida et siticulosa perpluit.

36 *Civitatem habitationis*: civitatem habitabilem. Jam transgreditur ad civitates, cœtusque hominum divinâ beneficentiâ congregatos.

37 *Fructum nativitatibus*: fecerunt fruges germina: Hier. id est, è germinibus copiosum fructum.

39 *Et pauci facti sunt*: qui modò abundabant, mox, Deo volente, redacti ad solitudinem.

40 *Effusa est contemptio*: ad statum despiciabilem deducti sunt etiam principes: quantò magis plebs invalida? Melius, causam allaturus cur civitates corruant, caput malorum attingit; cùm nulla sit jam principum ac magistratum reverentia: *Auferit enim Deus spiritum principum*: Ps. lxxv. 13. Hinc consilii inopes, tanquam per devia errant. *Et non in viâ*: in locis inviis. Summa: Deus est qui civitates et florentes facit et evertit ut vult. Sic Job xii. 23. *Qui multiplicat gentes et perdit eas, etc. qui immutat cor principum populi terræ, et decipit eos ut frustrâ incedant per invium, etc.*

Et sublevabit pauperem de inopiâ : et ponet quasi gregem familias.

Videbunt recti, et lætabuntur : et omnis iniquitas contrahet os suum.

Quis sapiens, et custodiet hæc; et intelliget misericordias Domini?

41. Et adjuvit pauperem de inopiâ; et posuit sicut oves familias.

42. Videbunt recti, et lætabuntur : et omnis iniquitas oppilabit os suum.

43. Quis sapiens et custodiet hæc; et intelliget misericordias Domini?

4^r *Posuit sicut oves : multiplicabit ut greges.*

PSALMUS CVII.

EUCCHARISTICUS.

Conferendus hic Psalmus cum LVI. à ψ. 8. ad finem, et cum LIX. à χ. 6. ad finem. Si enim partes illas utriusque Psalmi conjunxeris, existet integer hic Psalmus CVII. Sunt omnes Davidis. LIX. et CVII. ad Syriacam victoriam pertinent : fortè alter petit, alter gratias agit; nec mirum poetam à se ipso mutuari. Permultæ sunt in Vulgatâ verborum varietates in tribus his Psalmis; in Hebræo etiam pauculæ; sed quæ nihil ad sensum pertineant, doceantque tantum alterum ex altero non descriptos.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum, Psalmus David.

PARATUM COR MEUM, Deus: cantabo et psallam, sed et gloria mea.

Consurge, psalterium et cithara, consurgam manè.

Confitebor tibi in populis, Domine, et cantabo te in nationibus.

VERSIO VULGATA.

1. Canticum Psalmi ipsi David.
(*Sup. LVI. 8.*)

2. PARATUM COR MEUM, Deus, paratum cor meum: cantabo, et psallam in gloriâ meâ.

3. Exurge, gloria mea, exurge, psalterium et cithara: exurgam diluculo.

4. Confitebor tibi in populis, Domine, et psallam tibi in nationibus.

Quoniam magna super
cœlos misericordia tua, et
usque ad æthera veritas tua.

Exaltare super cœlos,
Deus, et super omnem ter-
ram gloria tua.

Ut liberentur dilecti tui,
salva dexterâ tuâ, et exau-
di me.

Deus locutus est in sanc-
tuario suo : gaudebo, di-
vidam Sichem, et vallem
Soccoth dimetiar.

Meusest Galaad, et meus
est Manasse, et Ephraim
hæreditas capitis mei; Juda
dux meus.

Moab lebes pelvis meæ :
super Idumæam projiciam
calceamentum meum; cum
Philistiim fœderabor.

Quis deducet me in civi-
tatem munitam? quis dedu-
cet me usque in Idumæam?

Nonne tu, Deus, qui pro-
jeceras nos, et non exieras
Deus in exercitibus nostris?

Da nobis auxilium in tri-
bulatione; vana est enim
salus ab homine.

In Deo erimus fortes, et
ipse conculcabit hostes nos-
tros.

5. Quia magna est super
cœlos misericordia tua, et
usque ad nubes veritas tua.

6. Exaltare super cœlos,
Deus, et super omnem ter-
ram gloria tua : 7. ut li-
berentur dilecti tui.

Salvum fac dexterâ tuâ,
et exaudi me.

8. Deus locutus est in
sancto suo :

Exultabo, et dividam Si-
chimam, et convallem ta-
bernaculorum dimetiar.

9. Meus est Galaad, et
meus est Manasse, et
Ephraim susceptio capitis
mei.

Juda rex meus : 10. Moab
lebes spei meæ.

In Idumæam extendam
calceamentum meum; mihi
alienigenæ amici facti sunt.

11. Quis deducet me in
civitatem munitam? quis
deducet me usque in Idu-
meam?

12. Nonne tu, Deus, qui
repulisti nos, et non exhibis,
Deus, in virtutibus nostris?

13. Da nobis auxilium de
tribulatione, quia vana sal-
lus hominis.

14. In Deo faciemus vir-
tutem : et ipse ad nihilum
deducet inimicos nostros.

6 *Super omnem terram gloria tua* : huc usque è Ps. LVI.

7 *Ut liberentur dilecti tui* : cætera repetita ex Ps. LIX. 6.

PSALMUS CVIII.

INCREPATORIUS ET PROPHETICUS.

In Achitophel; typicè in Judam pari cum Achitophel suspensio infamem, II. Reg. xvii. 23. cui etiam multi versus propriè conveniunt: præter octavum à Petro de ipso expositum, Act. i. 20. atque etiam in Judæos Judæ proditoris assecclas et incentores. Theodor.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori, David Psalmus.

1. In finem, Psalmus David.

DEUS, laudabilis mihi, ne taceas.

2. DEUS, laudem meam ne tacueris : quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est.

Quia os impii et dolosi contra me apertum est : locuti sunt de me linguâ mendacii.

3. Locuti sunt adversum me linguâ dolosâ, et sermonibus odii circumdederunt me, et expugnaverunt me gratis.

Verbis odii circumdederunt me, et expugnaverunt me frustra.

Pro eo quòd eos dilige-

4. Pro eo ut me dilige-

² *Laudem meam* : laudis meæ : Heb. Deus, qui es laus mea : vel Deus, laudum mearum argumentum : unde Hier. Deus, laudabilis mihi. *Os peccatoris* : impii : Heb. *et dolosi* : duo designantur, fortè Absalom impius, et Achitophel dolosus. *Super me apertum est*. Jacabant enim in vulgus à Davide nullam æqui bonique haberi rationem : quippe dicente Absalomo : *Non est qui te audiat constitutus à Rege*. II. Reg. xv. 3. Sic *solicitabat corda virorum Israel*. Ibid. 6. 12. Semei quoque eadem Saülis Davidi imputabat. Ibid. xvi. 7, 8. His odia incendebant. Hæc autem cecinit David spirituali sensu in personâ Christi à Judæis impetiti omnimodis blasphemiiis.

4 *Pro eo ut me...* pro eo quòd eos diligebam : Hier. Heb. 70. Nota preces pro inimicis : quâ de re vide Præf. n. 13, 14.

bam, adversabantur mihi; ego autem orabam.

Et posuerunt contra me malum pro bono, et odium pro dilectione meâ.

Constitue super eum impium, et Satan stet à dextris ejus.

Cùm fuerit judicatus, exeat condemnatus; et oratio ejus sit in peccatum.

Fiant dies ejus parvi: episcopatum ejus accipiat alter.

Sint filii ejus pupilli, et uxor ejus vidua.

Instabiles vagentur filii ejus, et mendicent, et quærantur in parietinis suis.

Scrutetur exactor universa quæ habet; et diripiant alieni labores ejus.

Non sit qui ejus misereat;

⁵ *Pro dilectione meâ*: quâ eos diligebam.

⁶ *Constitue super eum peccatorem*: Satanam ipsum de quo subdit: *diabolus*: Heb. Satan, tentator, à quo primum in scelus, deinde et in laqueum adigatur: rectè: nam, ut ait Joannes, XIII. 27. *Post buccellam introivit in eum Satanas*. Theodor. *Super eum*. Jam in scele- rum incentorem sermo convertitur, ac sub imprecationis maledicti- que specie, prophetia componitur. Chrys. in hunc Psal. n. 2.

⁸ *Episcopatum*: curam, officium: Judæ apostolatam, Petro inter- prete.

¹⁰ *Nutantes transferantur..... instabiles vagentur. Ejiciantur de habitationibus suis*: Quærant (victum) in ruinis suis: Heb. Quæ Ju- deis mirum in modum congruunt.

¹¹ *Scrutetur..... illaqueet*: Heb. pignori capiat.

rent, detrahebant mihi: ego autem orabam.

5. Et posuerunt adver- sum me mala pro bonis, et odium pro dilectione meâ.

6. Constitue super eum peccatorem, et diabolus stet à dextris ejus.

7. Cùm judicatur, exeat condemnatus; et oratio ejus fiat in peccatum.

8. Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter.

9. Fiant filii ejus orphani, et uxor ejus vidua.

10. Nutantes transferan- tur filii ejus, et mendicent, et ejiciantur de habitationi- bus suis.

11. Scrutetur fœnerator omnem substantiam ejus; et diripiant alieni labores ejus.

12. Non sit illi adjutor;

tur; nec qui clemens sit in pupillis ejus.

Fiat novissimum ejus interitus; in generatione alterâ deleatur nomen ejus.

Redeat in memoriam iniquitas patrum ejus apud Deum, et iniquitas matris ejus non deleatur.

Sint contra Dominum semper, et intreat de terrâ memoria eorum.

Eò quòd non est recordatus facere misericordiam: et persecutus est virum inopem, et pauperem, et compunctum corde ut interficeret.

Et dilexit maledictionem, quæ veniet ei; et noluit benedictionem, quæ elongabitur ab eo.

Et indutus est maledictione quasi vestimento suo, et ingreditur quasi aqua in viscera ejus, et quasi oleum in ossa ejus.

Sit ei quasi pallium quo circumdatur, et quasi cin-

nec sit qui misereatur pupillis ejus.

13. Fiant nati ejus in interitum: in generatione unâ deleatur nomen ejus.

14. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, et peccatum matris ejus non deleatur.

15. Fiant contra Dominum semper, et dispereat de terrâ memoria eorum. 16.

Pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam:

17. Et persecutus est hominem inopem, et mendicum, et compunctum corde mortificare.

18. Et dilexit maledictionem, et veniet ei; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem sicut vestimentum, et intravit sicut aqua in interiora ejus, et sicut oleum in ossibus ejus.

19. Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, et sicut

¹³ *Nati ejus*: posteritas ejus: Heb. *Generatione unâ*: alterâ: Heb.

¹⁴ *In memoriam redeat iniquitas patrum*, qui clamaverunt: *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros*. Matth. xxvii. 25.

¹⁵ *Contra Dominum*..... De peccatis loquitur, de quibus versu præcedenti: cæterum peccata remissa, non jam contra Dominum sive coram Domino, velut adversâ facie, sed post tergum ejus; ut est in cantico Ezechix: Is. xxxviii. 17.

¹⁷ *Hominem inopem*: Davidem ejectum. *Compunctum*: attritum, afflictum.

gulum, quo semper accingitur.

Hæc est retributio his qui adversantur mihi à Domino, et qui loquuntur malum contra animam meam.

Tu autem, Domine Deus, fac mecum propter nomen tuum; quoniam bona est misericordia tua, libera me.

Quoniam egenus et pauper sum, et cor meum vulneratum est intrinsecus.

Quasi umbra cum inclinatur, abductus sum, et excussus quasi locustæ.

Genua mea vacillaverunt à jejunio, et caro mea immutata est absque oleo.

Et ego factus sum opprobrium eis, videntes me moverunt caput suum.

Adjuva me, Domine Deus meus: salva me secundum misericordiam tuam.

zona, quâ semper præcingitur.

20. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, et qui loquuntur mala adversus animam meam.

21. Et tu, Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum; quia suavis est misericordia tua.

Libera me, 22. quia egenus et pauper ego sum, et cor meum conturbatum est intra me.

23. Sicut umbra cum declinat, ablatum sum, et excussus sum sicut locustæ.

24. Genua mea infirmata sunt à jejunio, et caro mea immutata est propter oleum.

25. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, et moverunt capita sua.

26. Adjuva me, Domine Deus meus: salvum me fac secundum misericordiam tuam.

²⁰ *Hoc opus eorum*: hæc est retributio, etc. Hier. *Apud Dominum*: à Domino: Idem.

²² *Conturbatum*: vulneratum: Idem.

²³ *Sicut locustæ*: timida et vaga animalia.

²⁴ *Inmutata est propter oleum*: emaciata est à pinguedine: Heb. macilenta facta est.

Et sciant quoniam manus tuæ hæc: tu, Domine, fecisti eam.

Maledicent illi, et tu benedices: restiterunt, et confundentur; servus autem tuus lætabitur.

Induantur adversarii mei confusione, et operiantur quasi vestimento, confusione suâ.

Confitebor Domino vehementer in ore meo, et in medio populorum laudabo eum.

Quoniam stabit à dextris pauperis ut salvet à iudicibus animam ejus.

27. Et sciant quia manus tua hæc, et tu, Domine, fecisti eam.

28. Maledicent illi, et tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur; servus autem tuus lætabitur.

29. Induantur qui detrahunt mihi, pudore; et operiantur sicut diploide, confusione suâ.

30. Confitebor Domino nimis in ore meo, et in medio multorum laudabo eum.

31. Quia astitit à dextris pauperis, ut salvam faceret à persequentibus animam meam.

27 *Manus hæc tua*: hoc: hebraismus: hæc res à manu tuâ, à potentiâ tuâ est. *Eam*: illud.

28 *Maledicent*: hi quidem maledicent, at tu benedices.

29 *Diploide*; vestimento: Hier. Diplois autem pallium duplicatum: quâ similitudine confusionem hostium exaggerari, ac veluti duplicari petit. Comm. Hier.

30 *Nimis*: vehementer: Idem.

31 *A persequentibus*: Hier. à iudicibus animam ejus: pauperis scilicet. A iudicibus autem, hoc est, ab optimatibus: sive à potenti- bus inimicis; qui se ejus iudices esse statuebant, de ejussorte decernebant.

PSALMUS CIX.

PROPHETICUS.

Totus de Christo, ipso docente et consentientibus Judæis. Matt. xxii. 44, etc. Nec abnuunt antiqui magistri Hebræorum, nec etiam recentiores, quos vide recensitos in Synopsi Criticorum.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

1. Psalmus David.

DIXIT Dominus Domino
meo: Sede à dextris meis:
donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum.

DIXIT Dominus Domino
meo: Sede à dextris meis:
Donec ponam inimicos
tuos, scabellum pedum tuo-
rum.

Virgam fortitudinis tuæ
emittet Dominus ex Sion:

2. Virgam virtutis tuæ
emittet Dominus ex Sion:

¹ *Dominus Domino meo.... Jehovah ladoni: Heb. Quo ex loco ipse Christus sic infert: Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Matt. xxii. 45. Non ergo de Ezechiâ, non de Zorobabele, non de aliis quibusvis intelligendus Psalmus, quos profectò David, tantus rex, eorumque pater, dominos non vocasset: sed de eo dicitur, qui est Dominus dominantium: Apoc. xix. 16. Nec nocet Christi divinitati, quòd hîc dicatur Dominus, non illo arcino, sed inferiore vocabulo *Alonai*: cum et ipse Deus ita appelletur ψ . 5. et hîc, de Christo ut homine, sermo habeatur; neque David quemquam vocasset Dominum suum, nisi Deum. *Sede à dextris meis*: licet dignitatis gradus non sit, ubi plenitudo divinitatis est; tamen ideò ad dexteram sedet Filius, non quò præferatur Patri, sed ne inferior esse credatur. Amb. hîc. *Donec ponam....* An igitur dejectis hostibus, à dexterâ discessurus est? imò Paulo interprete: *In sempiternum sedet in dexterâ Dei: de cætero expectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus*: Heb. x. 12, 13. Vide etiã in hunc locum I. Cor. xv. 25. Heb. i. 13.*

² *Virgam virtutis*: fortitudinis: Hier. *Ex Sion*: Imperium ac prædicatio Christi à Jerusalem ordietur: *De Sion exibit lex*: Isa. 11. 3.

dominare in medio inimicorum tuorum.

Populi tui spontanei erunt in die fortitudinis tuæ, in montibus sanctis, quasi de vulvâ orietur tibi ros adolescentiæ tuæ.

Juravit Dominus, et non pœnitebit eum : Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

dominare in medio inimicorum tuorum.

3. Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum : ex utero ante luciferum genui te.

4. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum : Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

incipientibus ab Jerusalem discipulis : Luc. xxiv. 47. atque inde ad orbis extrema profecturis.

³ *Tecum principium* : ἀρχὴ, principatus : quod etiam Suetonius principium dixit : ἀρχαί : Theodor. potestas, auctoritas. Ita etiam Chrys. et Græci : at Hier. Populi tui spontanei, id est, promptissimè obediens. Varietas Heb. et Vulg. orta ex diversâ lectione. *Imca*, tecum, *Amca*, populus tuus, iisdem litteris. *In die virtutis* : fortitudinis : Hier. expeditionis, eductionis exercitûs. *In splendoribus* : circumstantibus sanctis, angelis scilicet ; unde Deut. xxxiii. 2. *Cum eo sanctorum millia*. At Hier. in montibus sanctis, in ipsâ paternâ gloriâ. *Ex utero*..... à vulvâ, ab aurorâ tibi ros adolescentiæ tuæ, sive ortûs tui. Heb. id est, ex intimis meis jam à tempore conditiæ auroræ dederam semen ex quo es ortus : jam ab aurorâ creatâ, ex me eras genitus. *Ex utero* : de suâ naturâ, de suis visceribus, de suâ substantiâ, de medullis divinitatis suæ. Comm. Hier. Magis ex se videtur emittere, qui ex utero generat. Sic Isa. xlvi. 3. *Qui gestamini à meâ vulvâ*. Deus ergo pater ex utriusque sexûs fœcunditate id ad se potissimum transtulit, quod unum ab uno atque ex uno genitum maximè commendabat. *Ante luciferum* : à parte totum : ergo ante lunam, ante solem, ante omnem creaturam. *Et egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis*. Mich. v. 2. *Genui te* : ergo non opus, non factura, sed filius : nec adoptatus, sed verè genitus. De adoptatis enim dicitur : *Dedit eis potestatem filios Dei fieri* : Joan. 1. 12. Hic autem ab æterno, naturâ suâ, propriè atque ex utero genitus, ex paterno semine, non decisâ substantiâ, sed totâ, cum sit Deus impartibilis atque individuus. Ex Comm. Hier. quem vide.

⁴ *Sacerdos*..... secundum ordinem Melchisedech. Propriè dictus sacerdos, quippe secundum ordinem Melchisedech veri ac propriè

Dominus à dexterâ tuâ: 5. Dominus à dextris tuis:
percussit in die furoris sui confregit in die iræ suæ re-
reges.

Judicabit in gentibus, im- 6. Judicabit in nationibus
plevit valles: percussit ca- implebit ruinas: conquas-
put in terrâ multâ. sabit capita in terrâ multo-
rum.

De torrente in viâ bibet, 7. De torrente in viâ bi-
propterea exaltabit caput. bet: propterea exaltabit
caput.

dicti sacerdotis. Gen. XIV. 18. Vide Heb. v. 6. VII. 1, etc. Hinc enim ostendit Paulus sacerdotium leviticum, in melius sacerdotium translatum. *Secundùm ordinem Melchisedech.* Cujus ordinis causas exponit apostolus locis citatis: non tamen omnes, cùm ipse profiteatur à se præteriri multa, quæ imbecilles ferre non possent: Heb. v. 11. Addunt ergo Patres uno consensu omnes, et hinc Chrysostomus, panem et vinum quæ Melchisedech protulit, eucharistici sacrificii typum, quod erat christianis arcanum arcanorum.

5 *Dominus: Adonai*; non *Jehovah*: Deus tamen hinc intelligendus. *A dextris tuis*; ô Christe. Sic autem Ps. XV. 8. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* *Confregit*: percussit: Hier. Sic Ps. XLIV. 6. *Sagittæ tuæ acutæ, populî sub te cadent.* Sic Apoc. XIX. 15. *De ore Christi gladius...., ut in ipso percutiat gentes.*

6 *Judicabit*; Christus judicium exercebit: seu potius Dominus qui dixit Domino: *Sede*, etc. *Implebit ruinas*: cadavera multiplicabit: *πρωματα.* *In terrâ multorum*: multâ. Hier. Variis in regionibus impios et christiani nominis persecutores ulciscetur.

7 *De torrente....* multa patietur. Consuetâ phrasi, per aquas inundantes et torrentes, dolores et incommoda designantur. *Propterea exaltabit caput.* Sic Phil. II. 8. *Humiliavit semetipsum:.... propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen.* Et Heb. II. 9. *Propter passionem mortis, gloriâ et honore coronatum.*

PSALMUS CX.

LAUDIS ET EXULTATIONIS.

Mirabilia Dei, in liberando populo, et tradendâ lege, celebrat; unde ejus promissis credendum.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Halleluia.

Alleluia.

CONFITEBOR Domino in toto corde meo; in concilio justorum, et congregatione.

Magna opera Domini : exquirenda in cunctis voluntatibus suis.

Gloria et decor opus ejus, et justitia ejus perseverans semper.

Memoriam fecit mirabilium suorum : clemens et misericors Dominus.

Escam dedit timentibus se : memor erit in sempi-

1. CONFITEBOR tibi, Domine, in toto corde meo, in consilio justorum, et congregatione.

2. Magna opera Domini : exquisita in omnes voluntates ejus.

3. Confessio et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et miserator Dominus : 5. escam dedit timentibus se. Memor erit in sæculum

¹ *In consilio* ; secreto : Heb. Non ea dicam coram profanis, sed in cœtu populi Dei.

² *Exquisita* : seu exquirenda, penetrando in omnes voluntates et consilia ejus. Explorata omnibus diligentibus ea : Heb. Qui enim diligit, intelligit, teste Christo : *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.* Joan. XIV. 21. Vide autem Ps. CXVIII. 26, etc.

⁵ *Escam dedit* : manna : quæ cætera Dei mirabilia in memoriam revocabat : unde in arcâ servari jussa. Exod. XVI. 32. Erat autem Eucharistiæ figura, quæ verè divini amoris monumentum æternum.

ternum pacti sui.

Fortitudinem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det eis hæreditatem gentium.

Opus manuum ejus, veritas et iudicium : fidelia omnia præcepta ejus,

Firmata in sempiternum jugiter, facta in veritate et æquitate.

Redemptionem misit populo suo: mandavit in æternum pactum suum : sanctum et terribile nomen ejus.

Principium sapientiæ timor Domini: doctrina bona cuuctis qui faciunt eam : laus ejus perseverat jugiter.

testamenti sui : 6. virtutem operum suorum annuntiabit populo suo :

7. Ut det illis hæreditatem gentium. Opera manuum ejus, veritas et iudicium.

8. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate.

9. Redemptionem misit populo suo : mandavit in æternum testamentum suum.

Sanctum et terribile nomen ejus. 10. Initium sapientiæ timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum : laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

6 *Annuntiabit* : annuntiavit : Heb.

7 *Hæreditatem gentium* : Chananæorum; quæ Abrahamæ promissa : quem in finem tot à Deo edita miracula referuntur.

9 *Redemptionem misit*..... per Mosen, deinde per Christum.

10 *Initium sapientiæ timor Domini* : seu reverentia divinæ majestatis. Aug. passim : *Initium*, cum timetur; *perfectio*, cum amatur. *Facientibus eum* ; Hier. *eam* : Heb. ea. Sic Vulgata ad timorem refert : Hier. ad sapientiam : Heb. ad mandata Dei, de quibus x. 8.

PSALMUS CXI. MORALIS.

*Vir bonus, idem beatus, atque imperterritus ; freudentibus impiis.
Vide Psalmum 1.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Halleluia.

Alleluia, reversionis Aggæi et Zachariæ.

BEATUS vir, qui timet
Dominum : in mandatis ejus
volet nimis.

Potens in terrâ erit semen
ejus : generatio justorum
benedicetur.

Substantia et divitiæ in
domo ejus ; et justitia ejus
perseverans semper.

Ortum est in tenebris lu-
men justis : clemens , et mi-
serator , et justus.

Bonus vir clemens et fœ-
nerans : dispensabit verba
sua in judicio :

Quia in æternum non

1. BEATUS vir, qui timet
Dominum : in mandatis ejus
volet nimis.

2. Potens in terrâ erit
semen ejus : generatio rec-
torum benedicetur.

3. Gloria et divitiæ in
domo ejus , et justitia ejus
manet in sæculum sæculi.

4. Exortum est in tene-
bris lumen rectis : miseri-
cors , et miserator , et justus.

5. Jucundus homo qui mi-
seretur et commodat , dis-
ponet sermones suos in ju-
dicio : 6. quia in æternum

*Reversionis Aggæi et Zachariæ ; deest Heb. Nec tamen absur-
dum hæc ab iis vel decantata, vel repetita fuisse.*

¹ *In mandatis ; id est , qui mandata ejus impensè diligit. Volet :*
non faciet quæstu metuque adactus, sed pronâ ac promptâ volun-
tate.

³ *Gloria : substantia : Hier. rerum sufficientia et copia. Manet in
sæculum sæculi : famâ et exemplo , ut infra 9.*

⁴ *Exortum est..... exemplo aliis præluet.*

⁵ *Jucundus : bonus : Hier. : χαρῆος, 70. Disponet sermones suos
in judicio : nihil irâ, nihil temerè, consideratè omnia.*

commovebitur. In memoria sempiternâ erit justus.

Ab auditu malo non timebit; paratum cor ejus confidens in Domino.

Firmum cor ejus non timebit; donec aspiciat in hostibus suis.

Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus permanet in æternum: cor ejus exaltabitur in gloriâ.

Impius videbit, et irascetur; dentibus suis frendet et tabescet: desiderium impiorum peribit.

non commovebitur.

7. In memoriâ æternâ erit justus: ab auditione malâ non timebit.

Paratum cor ejus sperare in Domino, 8. confirmatum est cor ejus: non commovebitur, donec despiciat inimicos suos.

9. Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloriâ.

10. Peccator videbit, et irascetur; dentibus suis fremet et tabescet: desiderium peccatorum peribit.

7 *Ab auditione malâ*: à famâ malâ.

8 *Confirmatum est cor ejus: non commovebitur*: firmum cor ejus non timebit; Hier.

PSALMUS CXII.

LÂUDIS ET CONSOLATIONIS.

Laus Dei, humiles bonosque ex alto spectantis ac tuentis. Vide Canticum Annæ, I. Reg. II. et beatæ Mariæ, Luc. I. 46, etc.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Halleluia.

Alleluia.

LAUDATE, servi, Dominum: laudate nomen Domini.

1. LAUDATE, pueri, Dominum: laudate nomen Domini.

1 *Pueri, Dominum*: servi Domini: Heb.

Sit nomen Domini benedictum, a modo et usque in æternum.

Ab ortu solis usque ad occasum ejus, laudabile nomen Domini.

Excelsus super omnes gentes Dominus: supra cœlum gloria ejus.

Quis ut Dominus Deus noster, qui in excelsis habitans, humilia respicit in cœlo et in terrâ.

Suscitans de terrâ inopem, et de stercore elevat pauperem,

Ut eum sedere faciat cum principibus, cum principibus populi sui.

Qui collocat sterilem in domo, matrem filiorum lætantem. Halleluia.

2. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc et usque in sæculum.

3. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.

4. Excelsus super omnes gentes Dominus, et super cœlos gloria ejus.

5. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, 6. et humilia respicit in cœlo et in terrâ?

7. Suscitans à terrâ inopem, et de stercore erigens pauperem;

8. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.

9. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

³ *A solis ortu..... à manè usque ad vesperam.*

⁶ *Qui habitare facit..... Qui sterilem facit fœcundam, ut Annam, ut Elisabetham.*

PSALMUS CXIII.

LAUDIS ET ADMIRATIONIS.

Magnitudo Dei populum liberantis: vanitas idolorum.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

Cum egrederetur Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro:

1. IN exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro:

Factus est Judas in sanctificatione ejus, Israel potestas ejus.

Mare vidit, et fugit: Jordanis conversus est retrorsum.

Montes subsilierunt quasi arietes, colles quasi filii gregis.

Quid tibi est, mare, quia fugisti: Jordanis, quia conversus es retrorsum?

Montes, subsultastis quasi arietes, colles, quasi filii gregis?

A facie Domini contremiscit terra, à facie Dei Jacob.

Qui convertit petram in paludes aquarum, silicem in fontes aquarum.

2. Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.

3. Mare vidit, et fugit: Jordanis conversus est retrorsum:

4. Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium.

5. Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum?

6. Montes exultastis sicut arietes, et colles, sicut agni ovium?

7. A facie Domini mota est terra, à facie Dei Jacob;

8. Qui convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum.

² *Judæa*: Judas, Heb. Et nota jam inde ab egressu Ægyptiaco Judæ dignitatem. *Sanctificatio ejus*; populus Domino sanctus: hæreditas ejus.

⁴ *Montes exultaverunt.....* succussi sunt, id est, populi montium incolæ timuerunt. Sic in Cantico Moysis, Exod. xv, 14, 15. *Ascenderunt populi, et iratisunt, etc. Conturbati sunt principes Edom, etc.*

PSALMUS CXV

Secundum Hebræos.

SPEI ET GRATULATIONIS
IN DEUM.

Non nobis, Domine, non

1. NON NOBIS, DOMINE.

¹ *Non nobis.....* Hic incipit Ps. cxv. secundum Hebræos. Hieronymus tamen non dividit, nisi error est in editis. Sic enim Hier. non cl. Psalmos habet, sed tantum cxlix. Et cum antecedentibus fa-

nobis; sed nomini tuo da gloriam: propter misericordiam tuam et veritatem tuam.

Ne dicant gentes: Ubi est Deus eorum? Deus autem noster in cœlo: universa quæ voluit, fecit.

Idola gentium argentum et aurum, opus manuum hominum.

Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

Aures habent, et non audient: nasum habent, et non odorabunt.

Manus habent, et non palpabunt, pedes habent, et non ambulabunt: nec sonabunt in gutture suo.

Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

Israel confidit in Domino: auxiliator et protector eorum est.

Domus Aaron confidit in Domino: auxiliator et protector eorum est.

Timentes Dominum confidunt in Domino: auxiliator et protector eorum est.

NON NOBIS: sed nomini tuo da gloriam,

2. Super misericordiâ tuâ, et veritate tuâ, nequando dicant gentes: Ubi est Deus eorum?

3. Deus autem noster in cœlo: omnia quæcumque voluit, fecit.

4. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

5. Os habent, et non loquentur: oculos habent, et non videbunt.

6. Aures habent, et non audient: nares habent, et non odorabunt.

7. Manus habent, et non palpabunt, pedes habent, et non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

8. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

9. Domus Israel speravit in Domino: adjutor eorum et protector eorum est.

10. Domus Aaron speravit in Domino: adjutor eorum et protector eorum est.

11. Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adjutor eorum et protector eorum est.

cilè connectitur, ne scilicet populus, tot Dei miraculis clarus, gloriam sibi potius, quàm Deo tribuat.

9 *Domus Israel*: Israël simpliciter: Heb.

Dominus recordatus est nostrî : benedicet domui Israel, benedicet domui Aaron.

Benedicet timentibus Dominum, parvis et magnis.

Addat Dominus super vos, super vos et super filios vestros.

Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum et terram.

Cœlum cœlorum Domino : terram autem dedit filiis hominum.

Non mortui laudabunt Dominum; nec omnes qui descendunt in silentium.

Sed nos benedicemus Domino, a modo et usque in æternum : halleluia.

12. Dominus memor fuit nostrî, et benedixit nobis.

Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.

13. Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillis cum majoribus.

14. Adjiciat Dominus super vos, super vos, et super filios vestros.

15. Benedicti vos à Domino, qui fecit cœlum et terram.

16. Cœlum cœli Domino : terram autem dedit filiis hominum.

17. Non mortui laudabunt te, Domine; neque omnes qui descendunt in infernum.

18. Sed nos qui vivimus benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum.

¹² *Et benedixit nobis* : benedicet : benedicet domui Israel, etc. Heb. 70. parvo discrimine : alterum enim optantis, alterum jam gesta memorantis, et futura certâ spe præcipientis.

¹⁴ *Adjiciat Dominus* : vos et posteros opibus et numero augeat. Sic Flaccus Carmine sæculari :

Romulæ genti date remque prolemque,

Et decus omne.

¹⁷ *In infernum* : in silentium : Heb. in sepulcrum et mortem.

¹⁸ *Qui vivimus* : deest Heb.

PSALMUS CXIV.

EUCCHARISTICUS.

Quidam à periculo liberatus, Deo gratias agit. Hic autem Psalmus cum sequente connectitur in Heb. Syr. et apud Hier. Dividit Theodor. indicans tamen in Heb. non dividi, continuatque esse sensus.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

DILEXI, quoniam exaudit Dominus vocem deprecationis meæ.

Inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo.

Circumdederunt me fures mortis, et munitiones inferni invenerunt me: angustiam et dolorem reperi.

Et nomen Domini invocavi; obsecro, Domine, libera animam meam.

Clemens Dominus, et justus; et Deus noster misericors.

Custodit parvulos Dominus: attenuatus sum, et salvavit me.

1. DILEXI, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2. Quia inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo.

3. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me.

Tribulationem et dolorem inveni: 4. et nomen Domini invocavi.

O Domine, libera animam meam: 5. misericors Dominus, et justus, et Deus noster miseretur.

6. Custodiens parvulos Dominus: humiliatus sum, et liberavit me.

¹ *Dilexi, quoniam..... diligo Dominum, cum exaudit me; et libentius invoco.*

² *In diebus meis: quamdiu vivam.*

³ *Pericula inferni: angustiae inferni: Heb.*

⁶ *Humiliatus sum: attenuatus sum, et salvavit me: Hier.*

Revertere, anima mea, 7. Convertere, anima
in requiem meam: quia Do- mea, in requiem tuam:
minus reddet tibi. quia Dominus benefecit ti-
bi:

Quia eruet animam meam 8. Quia eripuit animam
de morte, oculos meos à la- meam de morte, oculos meos
crymis, pedes meos ab of- à lacrymis, pedes meos à
fensâ. lapsu.

Deambulabo coram Do- 9. Placebo Domino, in re-
mino, in terris viventium. gione vivorum.

7 *Convertere*: revertere: idem. Curas abjice, et quiesce in Do-
mino.

8 *Eripuit*: eripuisti: Heb. *A lapsu*: ab offensâ: Hier.

9 *Placebo*: deambulabo coram Domino: Idem: eodem sensu.
Ambulavit Henoch cum Deo: Gen. v. 24. quod est, placuit: idem
de Noe: Gen. vi. 9. *In regione vivorum*: inter vivos.

PSALMUS CXV.

ITEM EUCHARISTICUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

CREDIDI, propter quod 10. CREDIDI, propter
locutus sum: ego afflictus quod locutus sum: ego au-
sum nimis. tem humiliatus sum nimis.

Ego dixi in stupore meo: 11. Ego dixi in excessu
Omnis homo mendacium. meo: Omnis homo mendax.

10 *Credidi*: credidi quæ suprâ, si sit idem cum superiore. Ut-
cumque est, credidi, ideo locutus sum; nihil loquor nisi ex certâ
purâque fide, ut interpretatur Paulus: II. Cor. iv. 13, 14.

11 *In excessu meo*: ἐξέτασι: Aquila: in stupore, ut et Hier. et
Theodot. anxius ac mœrens. Omnes denique intelligunt vehemen-
tem animi motum, quem etiam locus postulat. Alii simplicius, ac

Quid reddam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam, coram omni populo ejus.

Gloriosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

Obsecro, Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, filius ancillæ tuæ. Dissolvisti vincula mea:

Tibi immolabo hostiam laudis, et in nomine Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus,

In atriis domûs Domini, in medio tuî, Jerusalem: halleluia.

12. Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

13. Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.

14. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: 15. pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.

16. O Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ.

Dirupisti vincula mea: 17. tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo.

18. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus; 19. in atriis domûs Domini, in medio tuî, Jerusalem.

frigidius: Cùm excederem, pulsus à proditoribus; quasi diceret: Omnibus hominibus fidem fallentibus, soli Deo salutem debeo. Vide Ps. xxx. 23.

¹³ *Calicem*: gratias agam pro salute, libato calice, ut David aquâ illâ Bethlehemicâ. II. Reg. xxiii. 17.

¹⁵ *Pretiosa*: gloriosa: Hier. *τίμος*. 70. quod utrumque significat. *Pretiosa*.... mors sanctorum ejus: Deo accepta, et hominibus venerabilis: quo ex loco docent sancti patres, quàm honori habenda sint ipsa monumenta, ipsæ reliquiæ sanctorum; præsertim verò martyrum, quorum mors eò est pretiosior, quò fidei testis.

PSALMUS CXVI.

EUCCHARISTICUS ET PROPHETICUS.

Vocatio gentium, Rom. xv. 11. quæ omnia Dei promissa firmantur.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

LAUDATE Dominum, omnes gentes; collaudate eum, universi populi.

Quia confortata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini in æternum. Halleluia.

1. LAUDATE Dominum, omnes gentes; laudate eum, omnes populi.

2. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum.

² *Confirmata..... et veritas Domini.* Promiserat enim Abrahamo Deus futurum, ut per Christum, benedictum illud Abrahami semen, benedicerentur omnes gentes, Gen. xii. 3. xxii. 18. interprete apostolo, Gal. iii. 16. Quod cum præstitum videamus, jam intelligimus verè advenisse Christum, ac promissa Dei firma esse omnia.

PSALMUS CXVII.

EUCCHARISTICUS.

David, post tot pericula à tribubus adunatis rex agnitus, sacros cætus ingreditur, ibique faustis excipitur acclamationibus Vide II. Reg. v. Jesus Hierosolymis ut Christus accipitur; mox suscitatus à mortuis, ænum æternum ingreditur.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

CONFITEMINI Domino, quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia ejus.

BOSSUET. I.

1. CONFITEMINI Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

28

Dicat nunc Israel, quoniam in æternum misericordia ejus.

Dicat nunc domus Aaron, quoniam in æternum misericordia ejus.

Dicant nunc qui timent Dominum, quoniam in æternum misericordia ejus.

Cùm tribularer, invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus.

Dominus meus es, non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi auxiliator, et ego despiciam odientes me.

Melius est sperare in Domino, quàm sperare in homine.

Melius est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.

Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine Domini, quia ultus sum eas.

Circumdederunt me, et obsederunt me: sed in no-

2. Dicat nunc Israel quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus.

3. Dicat nunc domus Aaron, quoniam in sæculum misericordia ejus.

4. Dicant nunc qui timent Dominum, quoniam in sæculum misericordia ejus.

5. De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adjutor: non timebo quid faciat mihi homo.

7. Dominus mihi adjutor: et ego despiciam inimicos meos.

8. Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.

9. Bonum est sperare in Domino; quàm sperare in principibus.

10. Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

11. Circumdantes circumdederunt me, et in nomine

² *Quoniam bonus*: deest Hier.

⁵ *Exaudivit me in latitudine*: ex angustiis in latitudinem ac libertatem deduxit.

⁶ *Dominus mihi adjutor*: Dominus meus es: Hier.

⁸ *Bonum est..... quàm*: melius, hebraismus.

¹¹ *Circumdederunt me.....* Licet obsederint me, exasperatis odiis, conjunctisque viribus, tamen victor evasi.

mine Domini, quia ultus sum eas.

Circumdederunt me quasi apes, extinctæ sunt quasi ignis spinarum; in nomine Domini, quia ultus sum eas.

Impulsus pellebar ut caderem; et Dominus sustentavit me.

Fortitudo mea, et laudatio mea Dominus; et factus est mihi in salutem.

Vox laudis et salutis in tabernaculis justorum. Dexterâ Domini fecit fortitudinem:

Dexterâ Domini excelsa, dexterâ Domini fecit fortitudinem.

Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.

Corripiens arguit me Dominus, et morti non tradidit me.

Aperite mihi portas justitiæ, ingressus eas confitebor Domino.

Domini quia ultus sum in eos.

12. Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis: et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

13. Impulsus eversus sum ut caderem; et Dominus suscepit me.

14. Fortitudo mea, et laus mea Dominus; et factus est mihi in salutem.

15. Vox exultationis et salutis, in tabernaculis justorum.

16. Dexterâ Domini fecit virtutem: dexterâ Domini exaltavit me, dexterâ Domini fecit virtutem.

17. Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.

18. Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me.

19. Aperite mihi portas justitiæ; ingressus in eas confitebor Domino. 20. Hæc

¹² *Exarserunt sicut ignis in spinis*: tam facile, ac spinæ correptæ crepitantibus flammis: at Heb. extincti sunt, facile deficient, ut ignis in levi spinarum materiâ. *Ultus sum in eos*: succidam eos; Heb. vices reddidi eis: 70.

¹³ *Eversus sum*: pellebar; Hier.

¹⁹ *Portas justitiæ*: ac sanctitatis, id est, templi, sive tabernaculi atque altaris, nec modò altaris, sed etiam virtutis, per quam verus est accessus ad Deum. Theodor.

Hæc porta Domini; justi intrabunt in eam.

Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.

Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli.

A Domino factum est istud, et hoc est mirabile in oculis nostris.

Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, et lætemur in eâ.

Obsecro, Domine, salva, obsecro: obsecro, Domine, prosperare, obsecro.

Benedictus qui venit in nomine Domini: benediximus vobis de domo Domini.

Deus Dominus, et apparuit nobis; frequentate solemnitatem in frondosis,

porta Domini; justi intrabunt in eam.

21. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.

22. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.

23. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

24. Hæc est dies, quam fecit Dominus: exultemus, et lætemur in eâ.

25. O Domine, salvum me fac, ô Domine bene prosperare. 26. Benedictus qui venit in nomine Domini.

Benediximus vobis de domo Domini: 27. Deus Dominus, et illuxit nobis. Constituite diem solemnem

²² *Lapidem..... in caput anguli.* Factus est lapis angularis et primarius in fundamento, duos parietes jungens. David à Saùle et ali-quandiu à decem tribubus reprobatus, ac soli tribui Judæ agnitus, deinde omnium princeps, et sub figurâ ejus Christus à Judæis ac gentibus impetitus, mox utrorumque caput, ut ipse interpretatur: Matt. xxi. 42. Vide apud Isaiam xxviii. 16. lapidem illum probatum; angularem, pretiosum, in fundamento fundatum, id est, Christum, Act. iv. 11. Rom. ix. 33. I. Pet. ii. 6.

²⁵ *Salvum me fac:* salva, obsecro: Hier. *Hoschia-na*: Heb. quod est nobile illud *hosanna*: Matt. xxi. 9. de quo vide Hier. in epist. ad Damasum.

²⁷ *Constituite diem solemnem.....* Ligatæ solemnitatem densis usque, etc. Hier. ligatæ victimam solemnem densis funibus, ut ad usque

usque ad cornua altaris.

Deus meus es tu, et confitebor tibi: Deus meus es tu, et exaltabo te.

Confitebor Domino, quoniam bonus; quoniam in æternum misericordia ejus.

cornua altaris perducatis. *In condensis..... in frondosis: Hier. ramis obvelate atria Domini.*

in condensis, usque ad cornu altaris.

28. Deus meus es tu, et confitebor tibi: Deus meus es tu, et exaltabo te.

Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.

29. Confitemini Domino, quoniam bonus; quoniam in sæculum misericordia ejus.

PSALMUS CXVIII.

MORALIS : CONSOLATORIUS.

David exul et vagus, atque omnimodè sub Saùle vexatus, in divinæ legis meditatione respirat. Id autem agit, ut non modò se ad observandam legem incitet quàm vehementissimè, verùm etiam gratiam Dei ad id opus exequendum summè necessariam, nec tantùm ad intelligendam, sed etiam ad diligendam legem, pari studio commendet ac petat. Vide. †. 18, 26, 32, 34. et seqq. Legem variis appellat nominibus, diverso respectu : Verbum, communi nomine omnibus divinæ veritatis significationibus; quodque idem est, Eloquentia et Sermones : Legem speciatim, quâ Deus docet quid agendum sit : Viam, quâ Deo duce ingrediamur ad vitam : Mandatum seu Præceptum, quo Deus quid velit significat : unde Testimonium, quo credimus ejus institutis et promissis; et simile conscientie testimonium agnoscimus; tum etiam ad convincendos impios. Quæ omnia, Justitiæ quoque, seu Justificationes dicuntur, quibus justi simus, et ad æquum rectumque, animum componamus : deinde Judicia, quibus pro operibus aut pœnam aut mercedem capiamus. Vide Theodor. hęc, et in Psalmum XVIII. 11. Lex, doctoris, domini, judicis, testis officio fungitur. Justificationes hęc ubique sunt statuta : huccin : Heb. Est autem hic Psalmus acrosticus octonarius. Dividitur enim in partes viginti duas, juxta numerum hebraicarum litterarum, et pars unaquæque octo versus continet ab eadem litterâ incipientes, juxta ordinem alphabeti. Porrò hunc Psalmum, quantò videtur apertior, tantò profundiozem videri sibi testatur Aug. nec dissentiunt reliqui.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

ALEPH.

BEATI immaculati in viâ,
qui ambulant in lege Do-
mini.

1. BEATI immaculati in
viâ, qui ambulant in lege
Domini.

1. 2. *Beati....* Cùm beati omnes esse velimus, summa vitæ humanæ est, intelligere quo fine beata fiat. Inde ergo incipit Psalmus; altero

Beati qui custodiunt testimonia ejus: in toto corde requirunt eum.

Nec enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.

Tu mandasti præcepta tua custodiri nimis.

Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodienda præcepta tua.

Tunc nunc confundar, cum respexero ad omnia mandata tua.

Confitebor tibi in directione cordis: cum didicero judicia justitiæ tuæ.

Præcepta tua custodiam: ne derelinquas me nimis.

2. Beati qui scrutantur testimonia ejus; in toto corde exquirunt eum.

3. Non enim qui operantur iniquitatem, in viis ejus ambulaverunt.

4. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.

5. Utinam dirigantur viæ meæ, ad custodiendas justificationes tuas.

6. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.

7. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici judicia justitiæ tuæ.

8. Justificationes tuas custodiam: non me derelinquas usquequaque.

item versu ingeminat et inculcat. *Beati qui scrutantur..... qui custodiunt: Hier. In toto corde; non otiosè et somnolenter, sed strenuè, vigilantè. Comm. Hier.*

³ *Non enim qui operantur iniquitatem.....* Quasi diceret: sunt qui vano quodam affectu magna de Deo ejusque lege cogitantes, satis putant se esse pios, cum interim in gravia peccata prolabantur: sed illi falsi sunt, quos coarguit apostolus, quod cum in lege requiescant et gloriantur, per prævaricationem legis Deum inhonorent. Rom. 11. 17 et 23.

⁴ *Tu mandasti.....* ⁵ *Utinam dirigantur.....* His ostendit observantiam legis, et summè esse necessariam, et æquè difficilem; imò nec potestatis humanæ, nisi Deus adjuvet; unde ad vota convertitur. Vide x. 20.

⁶ *Tunc non confundar..... in omnibus.....* Non aliqua, sed omnia observanda sunt: cum, teste Jacobo, qui in uno offendit, factus sit omnium reus; Jac. 11. 10.

⁷ *In directione cordis: recto corde.*

⁸ *Non me derelinquas usquequaque: semper.* Et si ad tempus reliquimur, non tamen usquequaque, ut pereamus. Comm. Hier.

In quo corrigit juvenis
semitam suam, cum custo-
dierit verba tua.

In toto corde meo exqui-
sivi te : ne errare me facias
à mandatis tuis.

In corde meo abscondi
eloquia tua, ut non peccem
tibi.

Benedictus tu, Domine,
doce me præcepta tua.

In labiis meis narravi om-
nes justitias oris tui.

In viâ testimoniorum tuo-
rum delectatus sum, quasi
in omnibus divitiis.

In præceptis tuis medita-
bor, et contemplantur semi-
tas tuas.

In justitiis tuis delectabor:
non obliviscar verba tua.

Retribue servo tuo : vi-
viam, et custodiam verba tua.

¹⁰ *Ne repellas me* : ne errare facias, etc. Hier. ne errare me sinas ;
in Scripturis usitatissimum.

¹³ *Pronuntiavi* : narravi : Idem.

¹⁵ *Exercebor* : meditantur : Idem.

¹⁶ *Meditantur* : delectatur : Idem.

9. In quo corrigit ado-
lescentior viam suam ?
in custodiendo sermones
tuos.

10. In toto corde meo ex-
quisivi te : ne repellas me
à mandatis tuis.

11. In corde meo abscon-
di eloquia tua : ut non pec-
cem tibi.

12. Benedictus es, Domi-
ne : doce me justificationes
tuas.

13. In labiis meis pronun-
tiavi omnia judicia oris
tui.

14. In viâ testimoniorum
tuorum delectatus sum, sic-
ut in omnibus divitiis.

15. In mandatis tuis exer-
cebor, et considerabo vias
tuas.

16. In justificationibus
tuis meditantur : non obli-
viscar sermones tuos.

17. Retribue servo tuo,
vivifica me, et custodiam
sermones tuos.

Revela oculos meos, et videbo mirabilia de lege tuâ.

Advena ego sum in terrâ : ne abscondas à me mandata tua.

Desideravit anima mea desiderare judicia tua in omni tempore.

Increpasti superbos : maledicti qui recedunt à mandatis tuis.

18. Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tuâ.

19. Incola ego sum in terrâ : non abscondas à me mandata tua.

20. Concupivit anima mea desiderare justificationes tuas, in omni tempore.

21. Increpasti superbos : maledicti qui declinant à mandatis tuis.

18 *Revela oculos meos* : aperi, dispelle umbras, tolle velamentum, quo spirituales oculi conteguntur. *Considerabo mirabilia* : ut penitus introspeciam, non litteram tantum, ac velut corticem legis, sed arcana spiritualia, puta in sabbatis requiem sempiternam, simplicitatem in azymis, in victimis obedientiam, et ubique Christum. *Revela autem, et considerabo* : sicut infra 34. *Da mihi intellectum, et scrutabor*, etc. His omnibus docet Dei gratiam esse necessariam, primum ad intelligendam legem, ut ad diligendam sequentia demonstrabunt. Unde x. 35. *Deduc me in semitam mandatorum.....* et 36. *Inclina cor meum in testimonia tua.*

19 *Incola* : advena : Hic. peregrinus, ut Jacob, et cæteri patriarchæ : Gen. XLVII. 9. Heb. XI. 13, 14. *Incola ego sum in terrâ* : terram universam habeo pro exilio. *Non abscondas à me mandata tua.* Nemo enim, nisi peregrinus et ad æterna suspirans, cognitione mandatorum Dei est dignus. IIII.

20 *Concupivit...* Quidam simpliciter : vehementissimè desideravi ; quale est illud : *Concupierunt concupiscentiam* : Ps. CV. 14. ut et illud *vitâ vives, mortè morieris* : et Poeta, *Æucid.* XII.

— Ilunc, oro, sine me furere ante furorem.

Quin ipse Dominus, *desiderio desideravi* : Luc. XXII. 15. Verum aliud est : *Desiderio desideravi*, quod est perfectè et plenè desiderantis ac volentis ; aliud, *concupivi desiderare*, quod est optantis quidem, sed nondum plenè volentis ; melius ergo, æger animus ac languidus concupiscit desiderare cibum, dum concupiscit non habere fastidium. Aug. Ambrosius verò ; concupiscimus desiderare, quòd non sit potestatis nostræ desiderium, sed gratiæ Dei.

Aufer à me opprobrium et contemptum : quoniam testimonia tua custodivi.

Etenim sederunt principes ; adversum me loquebantur : servus autem tuus meditabatur præcepta tua.

Sed et testimonia tua voluntas mea, quasi viri amicissimi mei.

Adhæsit pulveri anima mea : vivifica me juxta verbum tuum.

Vias meas exposui, et exaudisti me : doce me justitiam tuam.

22. Aufer à me opprobrium et contemptum : quia testimonia tua exquisivi.

23. Etenim sederunt principes, et adversum me loquebantur : servus autem tuus exercebatur in justificationibus tuis.

24. Nam et testimonia tua meditatio mea est, et consilium meum justificationes tuæ.

D A L E T H.

25. Adhæsit pavimento anima mea : vivifica me secundum verbum tuum.

26. Vias meas enuntiavi, et exaudisti me : doce me justificationes tuas.

22 *Aufer à me opprobrium..... quia testimonia tua exquisivi : custodivi : Hier. non se potestate, non divitiis, nec principum gratiâ commendari petit, sed quæ vera laus est, executione mandatorum Dei, à quibus colendis nec destitit, cum omnibus ejus pictas probro haberetur, ut sequens indicat.*

23 *Sederunt principes..... Non illi properanter, ac velut in transcurso maledictis me incessebant, sed destinato animo, in familiaribus quibuscumque colloquiis, atque etiam in consessu publico. Ps. XLIX. v. 20.*

24 *Meditatio mea est : voluntas mea. Consilium meum : consiliiarii mei, quasi viri amicissimi mei : Hier. Cum aliquid agendum, legem consulo, eam ubique adhibeo consiliariam, ac verè amicam quæ nusquam fallat, nusquam aduleatur. Justificationes tuæ : deest Heb.*

25 *Adhæsit pavimento : pulveri : Hier. ut XLIII. 25. Humiliata est in pulvere anima nostra : conglutinator est in terrâ venter noster.*

26 *Vias meas enuntiavi : peccata confessus sum. Doce me justificationes tuas : sic et v. 27. et toto Ps. passim doceri petit : non sono et syllabis, jam enim eo modo doctus, sed infuso intus spiritu sanctæ dilectionis, quem qui habent, verè sunt docti à Deo. Joan. VI. 45.*

Viam præceptorum tuorum fac me intelligere, et loquar in mirabilibus tuis.

Distillavit anima mea præ stultitiâ : conserva me juxta eloquium tuum.

Viam mendacii aufer à me, et legem tuam dona mihi.

Viam fidei elegi : judicia tua proponebam.

Adhæsi testimoniis tuis : Domine, ne confundas me.

Viam mandatorum tuorum curram, quoniam dilatasti cor meum.

Ostende mihi, Domine, viam præceptorum tuorum, et custodiam eam per vestigium.

Doce me, et observabo

27. Viam justificationum tuarum instrue me, et exercebor in mirabilibus tuis.

28. Dormitavit anima mea præ tædio : confirma me in verbis tuis.

29. Viam iniquitatis amove à me, et de lege tuâ miserere mei.

30. Viam veritatis elegi : judicia tua non sum oblitus.

31. Adhæsi testimoniis tuis, Domine : noli me confundere.

32. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

HE.

33. Legem pone mihi, Domine, viam justificationum tuarum, et exquiram eam semper.

34. Da mihi intellectum,

²⁸ *Dormitavit...* distillavit : Hier. diffuit præ mœrore. Hoc tædium Cassian. Instit. x. 4. interpretatur de acedie spiritu, quo æger animus fastidio rerum spiritualium in otium ac desidiam solvitur; tum inquietus et vagus ad sensuum solatia defluit; qui spiritus ubi primùm obrepit, tunc petendum à Domino ut fluxam confirmet fidem, et verbo divino inducat illud gaudium, quod præcipit apostolus. Phil. iv. 4.

²⁹ *Viam iniquitatis..... mendacii* : Hier. *De lege tuâ miserere.....* doce me misericorditer viam tuam.

³⁰ *Non sum oblitus* : proponebam : Hier. supp. mihi.

³² *Cucurri* : curram : Idem. *Cum dilatasti cor meum* : infuso spiritu sanctæ dilectionis ac delectationis.

³³ *Legem pone* : ostende : Hier. doce. *Exquiram...* Custodiam eam per vestigia : Idem : id est, ad calcem, ad finem usque. Iustia, 112.

legem tuam, et custodiam
eam in toto corde.

Deduc me in semitâ man-
datorum tuorum: quia ip-
sam volui.

Inclina cor meum ad tes-
timonia tua, et non ad avar-
ritiam.

Averte oculos meos, ne
videant vanitatem: in viâ
tuâ vivifica me.

Suscita servo tuo elo-
quium tuum, in timorem
tuum.

Averte opprobrium me-
um, quod reveritus sum:
quia judicia tua bona.

Ecce desideravi præcepta
tua: in justitiâ tuâ vivifica
me.

et scrutabor legem tuam,
et custodiam illam in toto
corde meo.

35. Deduc me in semitam
mandatorum tuorum: quia
ipsam volui.

36. Inclina cor meum in
testimonia tua, et non in
avaritiam.

37. Averte oculos meos,
ne videant vanitatem: in
viâ tuâ vivifica me.

38. Statue servo tuo elo-
quium tuum, in timore tuo.

39. Amputa opprobrium
meum, quod suspicatus sum
quia judicia tua jucunda.

40. Ecce concupivi man-
data tua: in æquitate tuâ
vivifica me.

35 *Deduc me in semitam mandatorum...* Jam ergo executio legis à Dei est gratiâ; sed ne quis voluntatem exequendæ legis sibi à se esse putet, eò quòd dixerit; *quia ipsam volui*; subdit:

36 *Inclina cor meum in testimonia tua*; hoc est, tu, quo duce volui, deduc me ut perficiam. *Et non in avaritiam*: et hoc tuum est, ne à veris sempiternisque, ad vana et caduca bona declinemus.

37 *Vanitatem*: res vanas, inutiles.

38 *Statue*: suscita: Hier. Suscita promissa tua de me dilata jamdiu, fac ut impleantur tandem: sicut scriptum est: *Suscitans verbum servi sui, et consilium nuntiorum suorum complens*: Isa. XLIV. 26. *In timore tuo*: in timorem tuum: Hier. Ad reverentiam tuâ ingenerandam animis.

39 *Amputa*: averte: Hier. *Quod suspicatus sum*: quod reveritus sum: Hier. quod timui. Tolle suspicionem infidelitatis erga regem aut patriam, quam David vehementissimè refugiebat. I. Reg. XXIV. 10. *Jucunda*: bona, mihi scilicet. *Judiciis tuis delectatus*; ab his sceleribus abhorreo.

Et veniant mihi misericordiae tuæ, Domine, et salus tua juxta eloquium tuum.

Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem: quia speravi in sermone tuo.

Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usque nimis: quoniam judicia tua expectavi.

Et custodiam legem tuam jugiter, in sempiternum, et ultrà.

Et ambulabo in spatioso: quia præcepta tua quæsi.

Et loquar in testimoniis tuis coram regibus: et non confundar.

Et delectabor in mandatis tuis, quæ dilexi.

Et levabo manus meas ad mandata tua quæ dilexi, et loquar in præceptis tuis.

Memento sermonis servo tuo: quem me sperare fecisti.

41. Et veniat super me misericordia tua, Domine: salutare tuum secundum eloquium tuum.

42. Et respondebo exprobrantibus mihi verbum: quia speravi in sermonibus tuis.

43. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque: quia in judiciis tuis supersperavi.

44. Et custodiam legem tuam semper: in sæculum et in sæculum sæculi.

45. Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisivi.

46. Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum: et non confundebam.

47. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi.

48. Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: et exercebam in justificationibus tuis.

Z A I N.

49. Memor esto verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti.

⁴³ *In judiciis tuis supersperavi*: speravi super judicia tua: hæc mihi spei fulcimenta.

⁴⁶ *Regum*: Saül; Achis regis Geth; regis Moab, etc.

⁴⁸ *Levavi manus meas*: ex vehementi desiderio manus admovi ad opus. *Exercebam...* meditabar: suprâ 15.

Hæc est consolatio mea in afflictione meâ : quia eloquium tuum vivificavit me.

Superbi deridebant me nimis : à lege tuâ non declinavi.

Recordatus sum iudiciorum tuorum à sæculo, Domine; et consolatus sum.

Horror obtinuit me ab impiis, qui dereliquerunt legem tuam.

Carmina erant mihi præcepta tua, in domo peregrinationis meæ.

Recordatus sum in nocte nominis tui, Domine : et custodivi legem tuam.

Hoc factum est mihi : quia præcepta tua custodivi.

Pars mea, Domine, dixi, ut custodiam verbum tuum.

Deprecatus sum vultum tuum in toto corde : miserere meî secundum eloquium tuum.

50. Hæc me consolata est in humilitate meâ : quia eloquium tuum vivificavit me.

51. Superbi iniquè agebant usquequaque : à lege autem tuâ non declinavi.

52. Memor fui iudiciorum tuorum à sæculo, Domine, et consolatus sum.

53. Defectio tenuit me, pro peccatoribus dereliquentibus legem tuam.

54. Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.

55. Memor fui nocte nominis tui, Domine : et custodivi legem tuam.

56. Hæc facta est mihi : quia justificationes tuas exquisivi.

H E T H.

57. Portio mea, Domine, dixi, custodire legem tuam.

58. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo : miserere meî secundum eloquium tuum.

⁵⁰ *Hæc* : hoc : hæc res : verbum tuum scilicet mihi solatio fuit : infra 52. Sic ψ , 56.

⁵¹ *Iniquè agebant...* deridebant me nimis : Hier.

⁵³ *Defectio* : horror : Hier. *Pro peccatoribus* : ab impiis : Idem. Cum video delinquentes, tuaque judicia contemnentis, cohorresco totus, tantam hominibus inesse amentiam, stuporem tantum.

⁵⁴ *Cantabiles* : carmina : Hier. cantica, suave canendi argumentum.

⁵⁶ *Hæc facta...* hoc : notus hebraismus, ac sæpe memorandus.

⁵⁷ *Legem tuam* : verbum : Hier.

Recogitavi vias meas : et
converti pedes meos ad tes-
timonia tua.

Festinavi, et non neglexi
custodire mandata tua.

Funes impiorum implica-
verunt me : legem tuam non
sum oblitus.

Medio noctis surgam ad
confitendum tibi, super ju-
dicia justitiæ tuæ.

Particeps sum ego om-
nium timentium te, et cus-
todientium præcepta tua.

Misericordiâ tuâ, Domi-
ne, completa est terra,
præcepta tua doce me.

Benefecisti servo tuo,
Domine, secundum verbum
tuum.

Bonum sermonem, et
scientiam doce me : quia
mandatis tuis credidi.

Antequam audirem ego
ignoravi : nunc autem elo-
quium tuum custodivi.

Bonus es tu, et benefi-

59. Cogitavi vias meas :
et converti pedes meos in
testimonia tua.

60. Paratus sum, et non
sum turbatus : ut custo-
diam mandata tua.

61. Funes peccatorum
circumplexi sunt me : et
legem tuam non sum obli-
tus.

62. Mediâ nocte surgebam
ad confitendum tibi, super
judicia justificationis tuæ.

63. Particeps ego sum
omnium timentium te, et
custodientium mandata tua.

64. Misericordiâ tuâ, Do-
mine, plena est terra : jus-
tificationes tuas doce me.

T E T II.

65. Bonitatem fecisti cum
servo tuo, Domine, secun-
dum verbum tuum.

66. Bonitatem, et disci-
plinam, et scientiam doce
me : quia mandatis tuis cre-
didi.

67. Priusquam humiliarer
ego deliqui : propterea elo-
quium tuum custodivi.

68. Bonus es tu ; et in bo-

60 *Paratus sum* : festinavi, et non neglexi : Idem.

61 *Funes peccatorum...* impiorum : Idem. Funes autem sunt eorum
malevola et dolosa consilia, quibus viri boni ac simplices capiuntur.

62 *Justificationis...* justitiæ : Hier.

65 *Bonitatem...* benefecisti : Idem.

66 *Bonitatem...* bonum sensum : Heb.

68 *Bonus es tu ; et in bonitate tuâ...* bonus es tu, et beneficus ;
Hier.

cus : doce me præcepta tua. nitate tuâ doce me justificationes tuas.

Applicabant mihi mendacium superbi; ego autem in toto corde meo servabam præcepta tua.

Incrassatum est velut adeps cor eorum : et ego in lege tuâ delectabar.

Bonum mihi quia afflictus sum , ut discerem præcepta tua.

Melior est mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.

Manus tuæ fecerunt me, et firmaverunt me : doce me, et discam mandata tua.

Qui timent te , videbunt me, et lætabuntur : quia sermonem tuum expectavi.

Scio , Domine, quia justum judicium tuum, et verè affixisti me.

Sit, obsecro , misericor-

69. Multiplicata est super me iniquitas superbiorum : ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua.

70. Coagulatum est sicut lac cor eorum : ego verò legem tuam meditatus sum.

71. Bonum mihi quia humiliasti me : ut discam justificationes tuas.

72. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri et argenti.

J O D.

73. Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me : da mihi intellectum, et discam mandata tua.

74. Qui timent te , videbunt me, et lætabuntur : quia in verba tua supersperavi.

75. Cognovi , Domine, quia æquitas judicia tua : et in veritate tuâ humiliasti me.

76. Fiat misericordia tua

69 *Multiplicata est...* Superbi dolos consuerunt adversum me : Heb. *Ego autem.... scrutabor...* servabam : Hier.

70 *Coagulatum est...* incrassatum est velut adeps cor eorum : Idem.

73 *Plasmaverunt* : firmaverunt : Idem. compegerunt.

75 *In veritate tuâ humiliasti me* : justè affixisti.

76 *Fiat misericordia...*? sit, obsecro, etc. Hier.

dia tua in consolatione meâ,
sicut locutus es servo tuo.

Veniant mihi misericordiæ tuæ, et vivam : quia lex tua delectatio mea.

Confundantur superbi, quoniam iniquè contriverunt me : ego autem loquar in præceptis tuis.

Revertantur ad me qui timent te, et qui sciunt testimonium tuum.

Fiat cor meum perfectum in præceptis tuis, ut non confundar.

Defecit in salutare tuum anima mea, in verbum tuum expectavi.

Consumpti sunt oculi mei

ut consoletur me, secundum eloquium tuum servo tuo.

77. Veniant mihi miserationes tuæ, et vivam : quia lex tua meditatio mea est.

78. Confundantur superbi, quia injustè iniquitatem fecerunt in me : ego autem exercebor in mandatis tuis.

79. Convertantur mihi timentes te, et qui noverunt testimonia tua.

80. Fiat cor meum immaculatum in justificationibus tuis, ut non confundar.

CAP. II.

81. Defecit in salutare tuum anima mea, et in verbum tuum supersperavi.

82. Defecerunt oculi mei

77 *Meditatio* : delectatio : Idem, ut jam sæpe, eodem sensu : cum quæ diligimus et quibus delectamur, eadem etiam cogitemus.

78 *Iniquitatem fecerunt...* contriverunt me : Idem.

79 *Convertantur* : revertantur ad me : Idem.

81 *Defecit in salutare tuum anima mea* : « Amor impatiens, ... si » diutius potiundi desideria differantur, ipsa deficit expectatione » dum sperat... Et quidquid est desiderabile, si non contingat desideranti, deficit in illud ; et quasi ipsam deponit animam qui desiderat... Id est ergo deficere, ad id unumquemque totis studiis » migrare, quod diligit. Illud cogitat, illi adhæret, illud personat » quod receperit diligendum, in id quâdam animæ defectione trans » funditur ». Amb. (serm. XI. in Psalm. CXVIII. V. 3.) *In salutare tuum...* Idem Ambrosius : « Sanctus et timens Deum nescit aliud » desiderare, nisi salutare Dei, quod est Christus Jesus : illum con- » cupiscit, illum desiderat : in illum totis intendit viribus : illum » gremio mentis fovet : illi se aperit et effundit : et hoc solum veretur, ne illum possit amittere ». (Ibid. n. 4.)

82 *Defecerunt oculi mei* : Ambrosius : *Nonne quando aliquem de-*

in verbum tuum, dicentes: in eloquium tuum, dicentes: Quando consolaberis me? Quando consolaberis me?

Et cum essem quasi uter in pruinâ, præcepta tua non sum oblitus. 85. Quia factus sum sicut uter in pruinâ: justificationes tuas non sum oblitus.

Quot sunt dies servi tui: quando facies in persecuentibus me iudicium? 84. Quot sunt dies servi tui: quando facies de persecuentibus me iudicium?

Foderunt mihi superbi foveas, quæ non erant iuxta legem tuam. 85. Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.

sideramus et speramus adfore, eò dirigimus oculos unde speramus esse venturum?.... Sic teneræ uxor ætatis, de speculâ littorali, indefessâ expectatione conjugis præstolatur adventum; ut quæcumque navim viderit, illic putet conjugem navigare, metuatque ne videndi gratiam dilecti alius antevertat, nec ipsa possit prima dicere, video te, marite. Vide reliqua apud Ambrosium (ibid. n. 9.), ejusdem planè spiritûs; nec tamen potui temperare, quin hæc exseriberem. Sic affectus est quisquis cum Paulo dissolvi cupit et esse eum Christo. Phil. 1. 23. Sic denique qui semel gustato bono Dei verbo, ut idem Paulus ait, sibi postea relictus, deficit tædio suâ, ac reddi sibi postulat prægustatam suavissimi amoris dulcedinem. Oculi mei... dicentes.... Quisquis amat Deum, legemque ac veritatem ejus, non tantum verbis, sed etiam toto corpore, ac maxime oculis in altum sublatis, ac præ attentione deficientibus, loquitur.

⁸³ *In pruinâ: in fumario: Heb. in camino. Factus sum exsuccus et macilentus. Justificationes tuas non sum oblitus: tametsi languidus, ac mœrens, atque à te desertus ad tempus, tamen tuî non obliviscor; quæ vera est caritas, etiam deserenti ac velut fugienti inhærere, exemplo Christi derelicti ac dicentis: Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? Psalm. xxi. 2.*

⁸⁴ *Quot sunt dies.... quousque differs auxilium tuum? En vita mea elabitur; an mortem meam expectas, ut me liberet?*

⁸⁵ *Narraverunt.... fabulationes.... Ad ingenium suum multa commenti sunt; nec tamen omnia sibi jucunda fingentes, æquare potuerunt bona, quæ tua lex reverâ præstat. At Heb. à quo non abludit Hier. Foderunt mihi foveas, quod non secundum legem tuam. Fabu-*

Omnia mandata tua vera: 86. Omnia mandata tua
falsò persecuti sunt me, veritas : iniquè persecuti
auxiliare mihi. sunt me, adjuva me.

Paulominus consumpserunt me in terrâ : ego autem non dimisi præcepta tua. 87. Paulominus consumpserunt me in terrâ : ego autem non dereliqui mandata tua.

Secundùm misericordiam tuam vivifica me : et custodiam testimonia oris tui. 88. Secundùm misericordiam tuam vivifica me : et custodiam testimonia oris tui.

L A M E D.

In æternum, Domine, verbum tuum perstat in cælo. 89. In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo.

In generatione et generatione fides tua : fundasti terram, et stat. 90. In generationem et generationem veritas tua : fundasti terram, et permanet.

Judicio tuo stant usque hodie : quia omnia serviunt tibi. 91. Ordinatione tuâ perseverat dies : quoniam omnia serviunt tibi.

Nisi quòd lex tua delectatio mea, fortè periissem 92. Nisi quòd lex tua meditatio mea est ; tunc fortè

lationes verò, sive meditationes, ut alibi sæpe Vulgata veruit, et forte, in Heb. non nisi levi puncto distant.

87 *Paulominus consumpserunt me.....* consumpserunt : Idem. parùm abfuit quin me consumerent.

89 *In æternum, Domine...* Legi quâ nos Deus dirigit, interserit eas leges quibus universum orbem continet; ut Ps. xviii. Quemadmodum enim cælum ac terra æternâ et incommutabili lege tenentur; ita et longè magis fideles oportet obtemperare legi quam Deus tradidit.

90 *Veritas* : veracitas : Heb. fides, et ita ferè.

91 *Ordinatione tuâ....* Judicio tuo stant usque hodie : Hier. cælum et terra, de quibus suprâ 89, 90.

92 *Nisi quòd lex tua meditatio....* Delectatio mea est : Hier. *Tunc*

in pressurâ meâ.

In sempiternum non obliviscar præceptorum tuorum, quia per ipsa vivificasti me.

Tuus ego sum, salva me : quoniam præcepta tua quæsi.

Me expectaverunt impii ut perderent me : testimonium tuum considerabo.

Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum tuum nimis.

Quàm dilexi legem tuam ! totâ die meditatio mea.

Super inimicos meos instruis me mandato tuo : quia in sempiternum hoc est mihi.

Super omnes qui docebant me eruditus sum : quia testimonia tua meditatio mea.

periissem in humilitate meâ.

93. In æternum non obliviscar justificationes tuas : quia in ipsis vivificasti me.

94. Tuus sum ego, saluum me fac : quoniam justificationes tuas exquisivi.

95. Me expectaverunt peccatores ut perderent me : testimonia tua intellexi.

96. Omnis consummationis vidi finem : latum mandatum tuum nimis.

MEM.

97. Quomodo dilexi legem tuam, Domine ! totâ die meditatio mea est.

98. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo : quia in æternum mihi est.

99. Super omnes docentes me intellexi : quia testimonia tua meditatio mea est.

fortè periissem in humilitate meâ : in pressurâ meâ. Idem. tot inter calamitates, me et constantia et vita ipsa deficeret.

96 Omnis consummationis.... Omnis structuræ vidi finem : amplum mandatum tuum nimis. Symm. apud Theodor. id est, quæ facta sunt, omnia finem habent; at mandatum tuum amplum et immortale. Theodor.

97 Quomodo dilexi : quàm dilexi : Hier.

98 Super inimicos.... prudentem.... doctiorem, prudentiorem : non astutiâ et dolis, sed mandato tuo in quo omnis sapientia est. In æternum mihi est : pars hæc mea in æternum.

Super senes intellexi : 100. Super senes intellexi : quia præcepta tua servavi. lexii : quia mandata tua quesivi.

Ab omni semitâ malâ 101. Ab omni viâ malâ prohibui pedes meos : ut prohibui pedes meos : ut custodirem verba tua. custodiam verba tua.

A judiciis tuis non recessi : quia tu illuminasti me. 102. A judiciis tuis non declinavi : quia tu legem posuisti mihi.

Quàm dulce gutturi meo eloquium tuum ! super mel ori meo. 103. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ! super mel ori meo.

Præcepta tua considerabam : propterea odivi omnem semitam mendacii. 104. A mandatis tuis intellexi : propterea odivi omnem viam iniquitatis.

NUN.

Lucerna pedi meo verbum tuum, et lux semitæ meæ. 105. Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.

Juravi, et perseverabo ; ut custodiam judicia justitiæ tuæ. 106. Juravi, et statui custodire judicia justitiæ tuæ.

Afflictus sum usque nimis : Domine, vivifica me juxta verbum tuum. 107. Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum.

Voluntaria oris mei complacent tibi, Domine ; et secundum judicia tua doce me. 108. Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine, et judicia tua doce me.

¹⁰⁰ *Super senes.* Hinc credibile est, hæc juvenem cecinisse. Vide infra, 141.

¹⁰² *Legem posuisti :* illuminasti me : Hier. docuisti.

¹⁰⁴ *Intellexi :* doctus factus sum : Heb.

¹⁰⁶ *Statui :* perseverabo : Hier. firmiter præstabo : stabo juramentis.

¹⁰⁸ *Voluntaria :* voluntarias oblationes : vota.

Anima mea in manu meâ
semper; et legis tuæ non
sum oblitus.

Posuerunt impûlaqueum
mihi : et à præceptis tuis
non aberravi.

Hæreditas mea testimo-
nia tua in sempiternum :
quia gaudium cordis mei
sunt.

Inclinavi cor meum ut fa-
cerem justitias tuas, pro-
pter æternam retributio-
nem.

Tumultuosos odivi, et
legem tuam dilexi.

Protectio mea et scutum

109. Anima mea in ma-
nibus meis semper; et le-
gem tuam non sum oblitus.

110. Posuerunt peccato-
res laqueum mihi : et de
mandatis tuis non erravi.

111. Hæreditate acquisi-
vi testimonia tua in æter-
num : quia exultatio cordis
mei sunt.

112. Inclinavi cor meum
ad faciendas justificationes
tuas in æternum, propter
retributionem.

S A M E C H.

113. Iniquos odio habui,
et legem tuam dilexi.

114. Adjutor, et susce-

¹⁰⁹ *Anima mea in manibus....* Maris periculo quotidie objicior : hebraismus : quasi vitâ cuius ad rapiendum expositâ : idque ultro, ut videtur : quemadmodum Jonathas de ipso Davide loquitur ad Saûlem : *Posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistæum.* 1. Reg. XIX. 5. *Et legem tuam.....* nec sic tamen à lege tuâ ullo metu deterreri me sino.

¹¹¹ *Hæreditate.....* hæreditas mea, testimonia tua : Hier. ut supra, 98.

¹¹² *Propter retributionem :* Heb. usque in finem. Licet jam dixerit in sæculum, quod est vehementer affirmantis, potest etiam verti, ut Hier. et ut Vulg. *Propter retributionem :* propter te ipsum, qui es *merces nostra magna nimis.* Genes. xv. 1. Sic Paulus de Moyse : *Aspiciebat enim in remunerationem :* Heb. xi. 26. quæ vel maxima est ipse Deus; à quo Moyses mercedis omnis loco petebat, ut faciem suam ostenderet : Exod. xxxiii. 13. Vide etiam Ps. xv. 5. LXXII. 26.

¹¹³ *Iniquos :* Tumultuosos : Hier. turbulentos homines : odi commenta hominum perditorum.

¹¹⁴ *Adjutor, et susceptor.....* protectio mea et scutum meum : Hier.

meum tu es : verbum tuum expectavi.

Recedite à me , maligni , et custodiam mandata Dei mei.

Confirma me secundùm verbum tuum , et vivam : et noli me confundere ab expectatione meâ.

Auxiliare mihi , et salvus ero , et delectabor in præceptis tuis jugiter.

Abjecisti omnes qui aversantur præcepta tua : quia mendax cogitatio eorum.

Quasi scoriam computasti omnes impios terræ : propterea dilexi testimonia tua.

Horripilavit à timore tuo caro mea : et judicia tua timui.

Feci iudicium et iusti-

ptor meus es tu : et in verbum tuum supersperavi.

115. Declinate à me , maligni , et scrutabor mandata Dei mei.

116. Suscipe me secundùm cloquium tuum , et vivam : et non confundas me ab expectatione meâ.

117. Adjuva me , et salvus ero , et meditabor in justificationibus tuis semper.

118. Sprevisisti omnes discedentes à iudiciis tuis : quia injusta cogitatio eorum.

119. Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ : ideo dilexi testimonia tua.

120. Confige timore tuo carnes meas : à iudiciis enim tuis timui.

AIN.

121. Feci iudicium et ius-

115 *Declinate à me , maligni.....* Optat secerni à malorum consortio , ut quietus ac totus legi Dei vacet.

116 *Suscipe : confirma : Hier.*

117 *Adjuva me , et salvus ero : certum enim et efficacissimum est auxilium tuum.*

118 *Injusta : mendax : Idem. Ita ferè.*

119 *Prævaricantes.....* quasi scoriam : Idem ; pro nihilo : Symm. quia suprâ dixerat : Sprevisisti eos , Domine : ego quoque pro nihilo habeo. Theodor.

120 *Confige : horruit à timore tuo caro mea : Heb.*

tiam : ne derelinquas me his qui calumniantur me.

Sponde pro servo tuo in bonum : ne calumnientur me superbi.

Oculi mei defecerunt in salutare tuum , et in eloquium justitiæ tuæ.

Fac cum servo tuo juxta misericordiam tuam ; et præcepta tua doce me.

Servus tuus sum ego , instrue me , et cognoscam testimonia tua.

Tempus est ut facias , Domine : prævaricati sunt legem tuam.

Propterea dilexi mandata tua , super aurum et topazium.

Propterea in universa præcepta tua direxi : omnem semitam mendacii odio habui.

Mirabilia testimonia tua ; idcirco custodivit ea anima mea.

Ostium sermonum tuo-

titiam : non tradas me calumniantibus me.

122. Suscipe servum tuum in bonum : non calumnientur me superbi.

123. Oculi mei defecerunt in salutare tuum , et in eloquium justitiæ tuæ.

124. Fac cum servo tuo secundum misericordiam tuam , et justificationes tuas doce me.

125. Servus tuus sum ego : da mihi intellectum , ut sciam testimonia tua.

126. Tempus faciendi , Domine : dissipaverunt legem tuam.

127. Ideo dilexi mandata tua , super aurum et topazion.

128. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar : omnem viam iniquam odio habui.

P H E.

129. Mirabilia testimonia tua : ideo scrutata est ca anima mea.

130. Declaratio sermonum

¹²² *Suscipe servum* : sponde pro servo tuo in bonum : Hier. tu amicus unus ; fidei meæ sponsor esto adversus hominum calumnias. *Non calumnientur* : ne calumnientur : Hier.

¹²⁶ *Tempus faciendi*.... tempus ut promissa præstes. *Dissipaverunt*.... prævaricati sunt : Hier.

¹²⁷ *Topazion*. Paz. Heb. Alii gemmam exponunt , ut Ps. XVIII. 11. Alii , aurum purissimum , vel obryzum.

¹³⁰ *Declaratio*.... ostium.... lucidum : Hier. Improbi *ambulant per*

rum lucidum, docens parvulos.

Os meum aperui, et respiravi; quia mandata tua desiderabam.

Respice ad me, et miserere mei; juxta judicium diligentium nomen tuum.

Gressus meos firma in sermone tuo; et non des potestatem in me universæ iniquitati.

Redime me à calumniâ hominum, et custodiam præcepta tua.

Vultum tuum ostende servo tuo, et doce me præcepta tua.

Rivi aquarum fluebant de oculis meis: quia non custodierunt legem tuam.

tuorum illuminat: et intellectum dat parvulis.

131. Os meum aperui, et attraxi spiritum: quia mandata tua desiderabam.

132. Aspice in me, et miserere mei, secundum judicium diligentium nomen tuum.

133. Gressus meos dirige secundum eloquium tuum: et non dominetur mei omnis injustitia.

134. Redime me à calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.

135. Faciem tuam illumina super servum tuum; et doce me justificationes tuas.

136. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.

S A D E.

Justus es, Domine, et rectum judicium tuum.

137. Justus es, Domine, et rectum judicium tuum.

vias tenebrosas.... Prov. 11. 13. ducti scilicet erroribus et cupiditatibus; at vias tuas ineunti statim lux adest. *Intellectum dat parvulis:* vide Psalm. XVIII. 8, 9, etc. ubi multa huic similia, quæ eundem Davidem auctorem indicare videntur.

131 *Attraxi spiritum:* respiravi: Hier. Suspirabam eorum desiderio.

136 *Quia non custodierunt....* homines, sive inimici mei: infra 139, 158. Vide caritatem Davidis adversus inimicos: contabescit ac totus in lacrymas liquitur, peccata eorum dolens.

Præcepisti justitiam testimonii tui, et veritatem tuam nimis.

Consumpsit me zelus meus: quia obliti sunt verborum tuorum hostes mei.

Probatum sermo tuus nimis, et servus tuus dilexit illum.

Parvulus ego sum, et contemptibilis: sed præcepta tua non sum oblitus.

Justitia tua, justitia sempiterna; et lex tua veritas.

Tribulatio et angustia invenerunt me: mandata tua voluntas mea.

Justitia testimonia tua semper: doce me, et vivam.

Clamavi in toto corde, exaudi me, Domine: præ-

138. Mandasti justitiam testimonia tua, et veritatem tuam nimis.

139. Tabescere me fecit zelus meus: quia obliti sunt verba tua inimici mei.

140. Ignitum eloquium tuum vehementer: et servus tuus dilexit illud.

141. Adolescentulus sum ego, et contemptus: justificationes tuas non sum oblitus.

142. Justitia tua, justitia in æternam; et lex tua veritas.

143. Tribulatio et angustia invenerunt me: mandata tua meditatio mea est.

144. Æquitas testimonia tua in æternum: intellectum da mihi, et vivam.

COP II.

145. Clamavi in toto corde meo, exaudi me, Domine:

¹³⁸ *Testimonia*.... Voluisti testimonia tua ipsam esse justitiam: at Hier. *Mandasti justitiam testimonia tua*; hanc strictè observari jussisti.

¹⁴⁰ *Ignitum*: probatum: Hier. quasi per ignem. Sic Ps. xl. 7. *Argentum igne examinatum*: purissimum.

¹⁴¹ *Adolescentulus*.... parvulus: Hier. *Contemptus*; in familiâ quoque meâ pro nihilo habitus; cum ipse etiam Isai parens meus jussus à Samuele ut repræsenteret liberos, ne me quidem commemoratu dignum putabat, aut accensebat suis: *Adhuc*, inquit, *reliquus est parvulus, et pascit oves*. I. Reg. xvi. 11. *Justificationes tuas non sum oblitus*: sed præcepta tua non sum oblitus. Hier. quasi diceret: Sum equidem ætate et conditione despicibilis; at hinc tantum commendatus, quòd leges tuas curem.

cepta tua custodiam.

justificationes tuas requiram.

Invocavi te; salvum me fac, et custodiam testimonia tua.

146. Clamavi ad te; salvum me fac, ut custodiam mandata tua.

Surgebam adhuc in tenebris, et clamabam, verbum tuum expectans.

147. Præveni in maturitate, et clamavi: quia in verba tua supersperavi.

Præveniebant oculi mei vigilias, ut meditarer in sermonibus tuis.

148. Prævenierunt oculi mei ad te diluculo; ut meditarer eloquia tua.

Vocem meam exaudi juxta misericordiam tuam, Domine: secundum judicium tuum vivifica me.

149. Vocem meam audi secundum misericordiam tuam, Domine, et secundum judicium tuum vivifica me.

Appropinquaverunt persecutores mei sceleri, et à lege tuâ procul facti sunt.

150. Appropinquaverunt persequentes me iniquitati: à lege autem tuâ longè facti sunt.

Prope es tu, Domine, et omnia mandata tua veritas.

151. Prope es tu, Domine, et omnes viæ tuæ veritas.

A principio novi de testimoniis tuis: quòd in æternum fundaveris ea.

152. Initio cognovi de testimoniis tuis: quia in æternum fundasti ea.

RES.

Vide afflictionem meam, et eripe me: quia legis tuæ non sum oblitus.

153. Vide humilitatem meam, et eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.

Judica causam meam, et

154. Judica judicium me-

147 *Præveni*: præveni diluculum: Heb. *In maturitate*: *in* à *afiq* nocte intempesta: 70. in tenebris: Hier.

148 *Prævenierunt.... ad te diluculo*: prævenierunt vigilias: Hier. Evigilavi ad te ante ipsos vigiles, qui custodias obeunt.

150. 151. *A lege autem tuâ longè facti sunt.... Prope es....* Illi quidem à te fugiunt, facti refuge legis; at tu prope es, ô Domine, præsens ultor scilicet.

redime me : in sermone tuo vivifica me.

Longè ab impiis salus, quia præcepta tua non quæsierunt.

Misericordiæ tuæ, Domine : juxta judicia tua vivifica me.

Multi qui persequuntur me, et affligunt me : à testimoniis tuis non declinavi.

Vidi prævaricatores tuos, et mœrebam : quia verbum tuum non custodierunt.

Vide quoniam præcepta tua dilexi, Domine : juxta misericordiam tuam vivifica me.

Caput verborum tuorum veritas, et in sempiternum omne judicium justitiæ tuæ.

Principes persecuti sunt me sine causâ : verba autem tua timuit cor meum.

Gaudens ego sum in eloquio tuo : sicut qui invenit spolia multa.

Mendacium odio habui,

¹⁶⁰ *Principium verborum tuorum, veritas : in æternum....* A veritate orsus, stabilia omnia ac vera exequeris. A Deo creatore, unde est initium, ad Deum protectorem, pactis initis cum Abraham, deinde ad legem, ac denique ad Christum ducimur.

¹⁶¹ *Principes.... à verbis tuis....* Non illos, sed legem tuam timebam.

¹⁶³ *Iniquitatem.... mendacium : Hier.*

um, et redime me : propter eloquium tuum vivifica me.

155. Longè à peccatoribus salus : quia justificationes tuas non exquisierunt.

156. Misericordiæ tuæ multæ, Domine : secundum judicium tuum vivifica me.

157. Multi qui persequuntur me, et tribulant me : à testimoniis tuis non declinavi.

158. Vidi prævaricantes, et tabescebam : quia eloquia tua non custodierunt.

159. Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine : in misericordiâ tuâ vivifica me.

160. Principium verborum tuorum, veritas : in æternum omnia judicia justitiæ tuæ.

SIN.

161. Principes persecuti sunt me gratis, et à verbis tuis formidavit cor meum.

162. Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.

163. Iniquitatem odio ha-

et detestatus sum : legem tuam dilexi.

Septies in die laudavi te, super judiciis justitiæ tuæ.

Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.

Expectavi salutare tuum, Domine, et mandata tua feci.

Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea nimis.

Custodivi præcepta tua et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

Ingrediatur laus mea coram te, Domine : secundum verbum tuum doce me.

Veniat deprecatio mea ante vultum tuum : secundum eloquium tuum libera me.

Fundant labia mea hymnum : docebis enim me præcepta tua.

Loquetur lingua mea sermonem tuum : quia omnia mandata tua justa.

bui, et abominatus sum : legem autem tuam dilexi.

164. Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ.

165. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum.

166. Expectabam salutare tuum, Domine, et mandata tua dilexi.

167. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer.

168. Servavi mandata tua et testimonia tua : quia omnes viæ meæ in conspectu tuo.

T A U.

169. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine : juxta eloquium tuum da mihi intellectum.

170. Intret postulatio mea in conspectu tuo : secundum eloquium tuum eripe me.

171. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me justificationes tuas.

172. Pronuntiabit lingua mea eloquium tuum : quia omnia mandata tuæ æquitas.

¹⁶⁶ *Expectabam salutare* : expectabam à te salutem: *Dilexi* : feci : Idem.

¹⁶⁹ *Da mihi intellectum* : doce me : Heb.

Sit manus tua auxiliatrix
mea : quia præcepta tua
elegi.

Desideravi salutare tuum,
Domine, et lex tua volun-
tas mea.

Vivet anima mea, et lau-
dabit te, et judicia tua auxi-
liabuntur mihi.

Erravi quasi ovis perdita:
quære servum tuum; quia
mandatorum tuorum non
sum oblitus.

173. Fiat manus tua ut
salvet me : quoniam man-
data tua elegi.

174. Concupivi salutare
tuum, Domine, et lex tua
meditatio mea est.

175. Vivet anima mea,
et laudabit te, et judicia tua
adjuvabunt me.

176. Erravi sicut ovis
quæ periit : quære servum
tuum, quia mandata tua non
sum oblitus.

176 *Erravi sicut ovis... Omnes nos quasi oves erravimus.* Isa. LIII. 6.
Sed nos bonus ille pastor humeris reportavit. Luc. XV. 5.

 DE CANTICIS GRADUUM.

SEQUENTES Psalmi quindecim videntur ad eundem finem pertinere : nempe in secundi templi dedicatione laudes Domini populum redimentis concinunt : non quòd omnes eo tempore sint scripti ; quamquam de plerisque verisimile , de nonnullis certum videtur ; sed quòd alio tempore facti , huic solemnitati aptati sint. Theodor. hîc in titulis ; Chrysostomus in hos Psalmos passim. In gradibus templi cantati dicuntur ; ut vel ex eo situ populus moneretur , eas omnes laudes Deo tribui ob templum restitutum. Quindecim porrò fuisse gradus in templo traditur , ex Ezech. xl. 22 , 26 , 31 , 37 , 49.

Spirituali sensu , Cantica graduum sunt cantica ascensionis nostræ in Deum per castum sanctumque amorem , quo veluti per gradus crescimus , atque exurgimus , ac in Deum promovemur , ut Augustinus passim in hos Psalmos. *Sunt ergo , ut idem ait , ista cantica amantium , et quodam sancto desiderio flagrantium* : in Psalm. cxxvi. n. 1.

 PSALMUS CXIX.

CONSOLATORIUS.

In captivitate calumniis oppressi ad patriam suspirant.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum graduum.

Canticum graduum.

AD Dominum in tribula-

1. AD Dominum cum tri-

tione meâ clamavi, et exaudivit me.

Domine, libera animam meam à labio mendacii, à linguâ dolosâ.

Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?

Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus juniperorum.

Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est! habitavi cum tabernaculis Cedar.

Multùm peregrina est ani-

bularer clamavi, et exaudivit me.

2. Domine, libera animam meam à labiis iniquis, et à linguâ dolosâ.

3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?

4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.

5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar: 6. multùm incola fuit anima mea.

² *A labiis iniquis*: mendacibus: Hier. *A linguâ dolosâ*. Calumniis enim et dolis circumventi: nullam habebant requiem.

³ *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* Quid solatii tibi relinquitur ad linguam dolosam comprimendam? aut quæ requies tibi datur à linguâ dolosâ tibi insidiante? *Ad linguam dolosam*: lingua dolosa. Heb. fortè vocativo casu: sensusque sit: ô lingua dolosa, quid tibi proficit calumniari et nocere?

⁴ *Sagittæ potentis acutæ*: verba linguæ dolosæ similia sagittis. Ps. LXIII. 4. *Potentis*: illius scilicet qui potens est in iniquitate. Ps. LI. 3. *Cum carbonibus desolatoriis*: juniperorum: Heb. quòd sint ardentissimi: Hier. ad Fabiol.

⁵ *Incolatus meus prolongatus est*: Heb. *Meschech*: quod pro nomine loci accipiunt; Moschi ad Iberiam: Cedar sunt Arabes. Itaque Meschech et Cedar duo termini fuerint imperii Babylonici, per quod dispersus populus esset. Hei mihi, inquit, quòd procul à patriâ et loco sancto, in extremis gentium finibus exul ago! Quod longè luctuosius ingemiscere nos oportet, tam procul à cœlesti patriâ extorres.

⁶ *Multùm incola*: diu peregrina fuit anima mea... à patriâ, à sacris, à piorum exclusa cœtu.

ma mea, cum odientibus
pacem.

Ego pacifica loquebar, et
illi bellantia.

7. Cum his qui oderunt
pacem, eram pacificus; cum
loquebar illis, impugnabant
me gratis.

7 *Cum his qui oderunt pacem...* Sic autem ex Heb. distinguit Hier. Multum peregrinata est anima mea cum his qui oderunt pacem. Cætera deinde sic: *Eram pacificus cum loquebar illis*: at ipsi *impugnabant me gratis*. Heb. Ego pax et cum loquebar, at ipsi ad bellum. Quod eleganter Hier. Ego pacifica, etc.

PSALMUS CXX.

CONSOLATORIUS.

Deus populo suo etiam exuli et captivo certus liberator. Nota primò: populum omni ope humanâ destitutum, tum x. 4 et 8. Dei auxilio restitutum.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

LEVAVI oculos meos in
montes, unde veniet auxi-
lium mihi.

Auxilium meum à Do-
mino, factore cœli et terræ.

Non det in commotio-
nem pedem tuum, nec dor-
mitet qui custodit te.

Ecce non dormitabit, ne-
que dormiet qui custodit Is-
rael.

Dominus custodit te, Do-
minus protectio tua, super
manum dexteram tuam.

VERSIO VULGATA.

Canticum graduum.

1. LEVAVI oculos meos in
montes, unde veniet auxi-
lium mihi.

2. Auxilium meum à Do-
mino, qui fecit cœlum et
terram.

3. Non det in commotio-
nem pedem tuum: neque
dormitet qui custodit te.

4. Ecce non dormitabit,
neque dormiet qui custo-
dit Israel.

5. Dominus custodit te,
Dominus protectio tua, su-
per manum dexteram tuam.

¹ *In montes*: illos æternos, scilicet cœlos: Ps. CXXII. 1.

Per diem sol non percutiet te, neque luna per noctem.

Dominus custodit te ab omni malo : custodiat animam tuam.

Dominus custodiat exitum tuum , et introitum tuum , amodo et usque in æternum.

⁶ *Non uret* : percutiet : Hier. Neque æstus dici, neque frigus noctis tibi per viam nocebit.

⁷ *Animam tuam Dominus* : deest Dominus : repetitum ex seq.

⁸ *Exitum tuum* : è terrâ captivitatis. *Introitum tuum* : in patriam.

6. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.

7. Dominus custodit te ab omni malo : custodiat animam tuam Dominus.

8. Dominus custodiat introitum tuum , et exitum tuum , ex hoc nunc , et usque in sæculum.

PSALMUS CXXI.

LÆTITIÆ ET AMORIS IN SANCTAM CIVITATEM.

David Jerusalem ac Sionem ædificans , et arcam eò inducens : II. Reg. v. 6, 7, 9. vi. 15, 16. I. Par. xi. 7. 8. Populus è captivitate redux , templum ac civitatem ædificans : exules Christiani ad patriam suspirantes. Porrò hic Psalmus , et alii quidem ex his quindecim in Hebræo Davidi tribuuntur , quod indicio est non omnes Davidis esse.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum David.

LÆTATUS SUM eò quòd dixit mihi : in domum Domini ibimus.

¹ *In his , quæ dicta sunt....* cùm diceretur mihi : *In domum Domini* : nihil vetat domum Domini dici locum arcæ , ante templum ædificatum. Vide I. Reg. 1. 19. iii. 3 et 15. II. Reg. xii. 20. I. Par. vi. 31. *In domum Domini ibimus.* : vox euntium , seque mutuò adhortantium ad videndum locum sanctum.

VERSIO VULGATA.

Canticum graduum.

1. LÆTATUS SUM in his quæ dicta sunt mihi : in domum Domini ibimus.

Stantes erant pedes nostri, in portis tuis, Jerusalem.

Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus simul.

Quia ibi ascenderunt tribus tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.

Quia ibi sederunt sedes in judicio, sedes domui David.

Rogate pacem Jerusalem: sit bene his qui diligunt te.

Sit pax in muris tuis: abundantia in domibus tuis.

2. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem.

3. Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum.

4. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.

5. Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David.

6. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, et abundantia diligentibus te.

7. Fiat pax in virtute tuâ, et abundantia in turribus tuis.

² *Atriis*: portis: Heb. fortè ἀλλὰτῆς pro πύλας.

³ *Quæ ædificatur...* ædificata: Heb. 70. *Cujus participatio ejus...* quæ in unum sibi conjuncta est: Heb. Jerusalem antè à Jebusæis habitata, more antiquarum urbium, domibus hinc inde ita sparsis, ut ipsis mixti Israelitæ habitarent: nunc in urbis formam per David et Joab redacta est. II. Reg. v. 6, etc. I. Par. xi. 7, 8.

⁴ *Illuc enim ascenderunt...* Tribus omnes ascenderunt ad arcam in Sione collocatam. *Testimonium...* Quæ congregatio tribuum ascendentium in Jerosolymam Philistæis creptam, testimonium est, factas Israël de Chanaanitide acquirendâ promissiones esse completas.

⁵ *Sederunt sedes in judicio*: consessus judicium ibi positi tanquam in urbe regiâ. *Sedes super domum David*: sedes domui David: Hier. Jerosolymis scilicet in urbe regiâ, et sede domûs regnatricis.

⁶ *Abundantia diligentibus te*: sit bene his, qui diligunt te. Idem.

⁷ *Fiat pax*: sit pax in muris tuis: Hier. *In turribus*: domibus, palatiis: Heb. Hæc est enim summa votorum, ut in urbe securitas, in privatis domibus copia sit rerum omnium.

Propter fratres meos et
amicos meos, loquar pa-
cem tibi.

Propter domum Domini
Dei nostri, quæram bona
tibi.

8. Propter fratres meos
et proximos meos, loque-
bar pacem de te.

9. Propter domum Do-
mini Dei nostri, quæsi-
vi bona tibi.

⁸ *Propter fratres meos....* Israelitas, et maximè eos qui prognati sunt è Judaicâ tribu, quibus urbs attributa est. En propter quæ Jerusalem commendetur, quòd in eâ domus Domini, quòd urbs regia et iudiciorum sedes, quòd jam eam soli Israelitæ incolerent, maximè tribus Juda.

PSALMUS CX XII.

DEPRECATORIUS.

Populus in captivitate Deum invocat. Davidi tribuit Syriac. ut Hieronymus; at non Hebræus.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum David.

AD te levavi oculos meos,
qui habitas in cœlis.

Ecce sicut oculi servorum
ad manum dominorum suo-
rum;

Sicut oculi ancillæ ad ma-
num dominæ suæ: sic oculi
nostri ad Dominum Deum
nostrum, donec misereatur
nostrî.

Miserere nostrî, Domine,

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

AD te levavi oculos meos,
qui habitas in cœlis.

2. Ecce sicut oculi servo-
rum in manibus dominorum
suorum;

Sicut oculi ancillæ in ma-
nibus dominæ suæ: ita ocu-
li nostri ad Dominum Deum
nostrum, donec misereatur
nostrî.

3. Miserere nostrî, Do-

² *Sicut oculi servorum in manibus....* attenti ad dominorum ma-
nus, ut vel ad levissimum indicium pareant; ita nos à Dei nutu sus-
pensi. *Donec misereatur....* Nullum enim terminum attentioni nos-
træ ponimus: supplices erimus, donec misereatur.

miserere nostrî : quia multum repleti sumus despectione.

Multum repleta est anima nostra opprobrio abundantium , et despectione superborum.

mine, miserere nostrî: quia multum repleti sumus despectione.

4. Quia multum repleta est anima nostra : opprobrium abundantibus, et despectio superbis.

4 *Opprobrium abundantibus.....* opprobrio abundantium , etc. Hier. quia divites et superbi ad omnem contumeliam prompti.

PSALMUS CX XIII.

EUCCHARISTICUS.

David cum suis à periculis erutus : populus captivitate liberatus ; Ecclesia pace constituta. Cum Davide Saulem fugiente erant sexcenti viri, I. Reg. xxv. 13. pro quibus agit gratias. Davidi tribuitur. Hier. Heb.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum David.

NISI Dominus fuisset in nobis , dicat nunc Israel ;

Nisi Dominus fuisset in nobis : cum exurgerent super nos homines ,

Forsitan vivos absorbuissent nos : cum irasceretur furor eorum super nos ,

Forsitan aquæ circumdedissent nos : torrens transisset super animam nostram :

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

NISI quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel;

2. Nisi quia Dominus erat in nobis :

Cum exurgerent homines in nos , 3. fortè vivos deglutissent nos :

Cum irasceretur furor eorum in nos , 4. forsitan aqua absorbuisset nos.

5. Torrentem pertransi-

³ *Vivos deglutissent nos :* in pauculos homines toto irruente Saülis exercitu.

Forsitan transissent super animam nostram aquæ superbæ.

Benedictus Dominus, qui non dedit nos in prædam dentibus eorum.

Anima nostra quasi avis erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, et nos liberati sumus.

Auxilium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

vit anima nostra : forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

6. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captiōnem dentibus eorum.

7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium : laqueus contritus est, et nos liberati sumus.

8. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

⁵ *Torrentent....* torrens transisset, etc. Hier. totus in nos devotus esset. Torrens autem, calamitates : *Pertransisset* ; transisset super animam nostram. Idem. *Aquam intolerabilem*: transissent.... aquæ superbæ, id est, tumidæ. 70. ἀνυπόστατος, ubi non est consistendi locus. Magnæ nostræ fuere calamitates : at si abfuisset Deus, longè graviore ac penitus inevitabiles.

⁶ *In captiōnem dentibus* : prædam : Hier.

⁷ *Laqueus contritus est* : Saül et inimici Davidis fracti. Sic victa Babylon; et captivi Hebræi tanquam aves è caveâ avolarunt. Hunc Psalmum pia et erudita Ecclesia Parisiensis meritò in martyrum solemnitate cantat.

PSALMUS CXXIV.

CONSOLATORIUS.

Tutus quem Deus tuetur. Convenit Judæis reducibus, cùm à Sannaballat Samaritano et aliis vexarentur. Esd. iv, etc. Nehem. iv, etc.

VERSIO S. HIERONYMI,

Canticum graduum.

QUI CONFIDUNT IN DOMINO,

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

QUI CONFIDUNT IN DOMI-

quasi mons Sion, immobilis, in æternum habitabilis.

Jerusalem montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui, amodo et usque in æternum.

Quia non requiescet virga impietatis super sortem justorum, ut non mittant justi in iniquitatem manus suas.

Benefac, Domine, bonis, et rectis corde.

Qui autem declinant ad pravitates suas deducet, eos Dominus cum his qui operantur iniquitatem: pax super Israël.

no, sicut mons Sion: non commovebitur in æternum, qui habitat 2. in Jerusalem.

Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc et usque in sæculum.

3. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas.

4. Benefac, Domine, bonis, et rectis corde.

5. Declinantes autem in obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israël.

^{1. 2.} *Non commovebitur.....* Vide Hier. sensusque est: Quisquis in Deum fedit, eum instar montis Sion excelsi et immobilis, et instar Jerusalem urbis æternæ, (nisi à Deo defecisset) ita fore immotum. Sensus secundi versûs: sicut Jerusalem montibus, ita populus à Deo protegitur.

³ *Non relinquet Dominus virgam peccatorum:* impiorum, sancti populi hostium, Samaritanorum, et aliorum. *Super sortem justorum:* super terram sanctam. *Dominus:* deest etiam in 70. Alex. edit. *Ut non extendant justi.....* ne tandem justi, calamitatibus fracti, à lege desciscant. At Hier. Non requiescet virga impietatis, etc. Justi non desinant castigari per impios, ne superbiant.

⁵ *In obligationes.....* in coaretationes: in pravitates suas: Hier. in tortuosas vias, quibus se malo suo implicant.

PSALMUS CXXV.

CONSOLATORIUS.

Populus insperatò è captivitate liberatus, Deum servatorem canit, suasque calamitates in lætitiã versas. Psalmus manifestè post reditum è captivitate factus.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

CUM converteret Dominus captivitatem Sion; facti sumus quasi somniantes.

Tunc implebitur risu os nostrum, et lingua nostra laude.

Tunc dicent in gentibus: Magnificavit Dominus facere cum istis.

Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus sicut lætantes.

Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut rivus in Austro.

Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

IN convertendo Dominus captivitatem Sion; facti sumus sicut consolati.

2. Tunc repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: Magnificavit Dominus facere cum eis.

3. Magnificavit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.

4. Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in Austro.

5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.

¹ *Sicut consolati*: convalescentes. Ch. somniantes: Hier. quòd è tantis malis repente eruti, vix ipsi libertati suæ crederent. Sic Petrus inopinatò liberatus, *existimabat se visum videre*. Act. xii, 9.

² *Gaudio*: risu. *Exultatione*: laude: Hier.

³ *Magnificavit*..... magna fecit nobis Deus: hebraismus.

⁴ *Sicut torrens*..... Sicut torrentem in meridie: Heb. Tantà copiã, tantà rapiditate, tam jucundè, quàm cum aqua locis aridis abundat.

Qui ambulans ibat et flebat, portans ad seminandum sementem : veniens veniet in exultatione, portans manipulos suos.

6. Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

⁶ *Euntes*..... qui ambulans, etc. veniens veniet, etc. Hier. Sic captivi, qui ubertim flebant, dum abducebantur, nunc redeunt fructu diurnæ patientiæ ac fidei læti.

PSALMUS CXXVI.

EUCHARISTICUS ET CONSOLATORIUS.

Salomon, ædificatâ domo Dei et suâ, Deum adiutorem agnoscit. Idem facit populus solutâ captivitate, templo et urbe restitutus. Ecclesia christiana, victis persecutoribus aut vitiiis triumphatis, canit Dei gratiam quâ vicit mundum.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum graduum Salomoni.

1. Canticum graduum Salomonis.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificavit eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.

Frustra est vobis de manè consurgere : postquam sederitis, qui manducatis panem dolorum : sic dabit

2. Vanum est vobis ante lucem surgere : surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.

² *Surgite* : deest Hier. quem vide : sensus est : vos qui panem vestrum in dolore comeditis, hoc est, vos quotquot estis gravibus ærumnis pressi, frustra vos vigiliis curisque consumitis; etiamsi tranquilli sederitis, tamen adjuvabit Deus qui suis somnum seu quietem præstat.

diligentibus se somnum.

Ecce hæreditas Domini,
filii: merces, fructus ventris.

Sicut sagittæ in manu
potentis, ita filii juventu-
tis.

Beatus vir qui implevit
pharetram suam ex ipsis:
non confundetur cum loque-
tur inimicis suis in portâ.

Cum dederit dilectis suis
somnum: 3. ecce hæreditas
Domini, filii, merces, fruc-
tus ventris.

4. Sicut sagittæ in manu
potentis, ita filii excusso-
rum.

5. Beatus vir qui imple-
vit desiderium suum ex
ipsis: non confundetur cum
loquetur inimicis suis in
portâ.

³ *Hæreditas Domini*: quam præstat Dominus: sive, hæreditas à Domino. Filii, *filii*, nominativo plurali: dat Deus liberos, optimam parentum possessionem. *Merces fructus ventris*: idem quod liberi: sensus est: Deus dilectis suis dat filios, ut mercedem et hæreditatem. Ps. seq. 3, 6.

⁴ *Sicut sagittæ..... ita filii excussorum*: filii juventutis: Hier. In juventute geniti filii, robusti sunt, armorum et sagittarum loco, hoc est; usui ac tutelæ parentibus.

⁵ *Implevit desiderium..... implevit pharetram*: Hier. his sagittis, scilicet filiis validis. *In portâ*: in judicio; calumnias et vim non metuet.

PSALMUS CXXVII. MORALIS.

Deus in suos beneficentissimus: ideo populus captivus ac tenuis, post reditum sicut antè multiplicabitur.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

BEATUS omnis qui timet
Dominum, qui ambulat in
viis ejus.

Laborem manuum tua-
rum comedes: beatus tu,
et bene tibi erit.

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

BEATI omnes, qui timent
Dominum, qui ambulant
in viis ejus.

2. Labores manuum tua-
rum quia manducabis: bea-
tus es, et bene tibi erit.

Uxor tua sicut vitis fructifera in penetralibus domus tuæ.

Filii tui sicut germina olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

Ecce sic benedicetur vir qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum: pacem super Israel.

3. Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.

Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tuæ.

4. Ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum.

5. Benedicat tibi Dominus ex Sion; et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6. Et videas filios filiorum tuorum; pacem super Israel.

³ *In lateribus*: in penetralibus: Hier. *Sicut novellæ olivarum*.... Sicut propagines circum undique succrescentes, sic familia justorum, læto liberorum proventu.

PSALMUS CXXVIII.

CONSOLATORIUS.

Dum à Sanaballat aliisque, templi ac sancta civitatis ædificatio prohibetur, Israëlita reduces hoc Psalmo se solantur, atque hostium omnium conatus adversus synagogam irritos fuisse canunt; sic Ecclesia jam inde ab initio vexata, sed semper victrix. Chr.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

SÆPE expugnaverunt me ab adolescentiâ meâ, dicat nunc Israel;

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

SÆPE expugnaverunt me à juventute meâ, dicat nunc Israel;

¹ *A juventute*: jam inde ab Ægyptiâ servitute, quæ populi adolescentia dicitur. Jerem. 11. 2. Ecclesia jam inde ab initio in Abel, in Enoch, in Noc, in Abraham, in Lot, in Ægyptiâ servitute, in

Sæpe expugnaverunt me ab adolescentiâ meâ : sed non potuerunt mihi.

Supra cervicem meam arabant arantes, prolongaverunt sulcum suum.

Dominus justus concidet laqueos impiorum.

Confundantur et revertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

Fiant sicut fœnum tectorum, quod statim ut viruerit, arescet :

De quo non implebit manum suam messor, et sinum suum manipulos faciens :

De quo non dixerunt trans-euntes : Benedictio Domini super vos; benediximus vobis in nomine Domini.

2. Sæpe expugnaverunt me à juventute meâ : etenim non potuerunt mihi.

3. Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.

4. Dominus justus concidit cervices peccatorum. 3. Confundantur et convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

6. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam evellatur, exaruit :

7. De quo non implevit manum suam qui metit, et sinum suum qui manipulos colligit :

8. Et non dixerunt qui præteribant : Benedictio Domini super vos; benediximus vobis in nomine Domini.

Moyse ac prophetis graves perpessa inimicos, dicit illa quidem sæpe à juventute se fuisse oppugnatam : nihilo tamen seciùs pervenisse ad senectutem, ac ne in senectute quidem opprimi posse. Victus enim qui sævichat, vicit qui sufferebat. Aug. (in hunc Ps. n. 2, 3.) *Dicat nunc Israel* : nunc, Samaritanis vexantibus.

² *Non potuerunt* : non prævaluerunt.

³ *Supra dorsum*.... me premebant intolerabili ac diuturno jugo. At Hier. supra cervicem meam arabant; me ad arandum imposito jugo abutebantur. *Iniquitatem suam* : sulcum suum. Idem. Diutissime me ad arandum coegerunt.

⁴ *Cervices* : laqueos : Hier.

⁶ *Fœnum tectorum* : in tectis Orientalium planis solebant levia et inutilia gramina exoriri.

⁸ *Benedictio Domini super vos* : solita apprecatio ad menses, post messium proventum uberem.

PSALMUS CXXIX.

DEPRECATORIUS.

Populus malis mersus peccata confitetur, ac Deum propitiatorem exorat.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

DE profundis clamavi ad te, Domine.

Domine, exaudi vocem meam: sicut aures tuæ intendentes ad vocem deprecationis meæ.

Si iniquitates observabis, Domine: Domine, quis sustinebit?

Quia tecum est propitiatio, cum terribilis sis.

Sustinui Dominum, sustinuit anima mea, et verbum ejus expectavi.

Anima mea ad Dominum, à vigiliâ matutinâ usque ad

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

DE profundis clamavi ad te, Domine: 2. Domine, exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes, in vocem deprecationis meæ.

3. Si iniquitates observaveris, Domine: Domine, quis sustinebit?

4. Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam sustinui te, Domine.

Sustinuit anima mea in verbo ejus: 5. speravit anima mea in Domino:

6. A custodiâ matutinâ

4 *Quia apud te propitiatio est, et propter legem tuam.....* ita Symm. et Theodor: Hier. ad Sun. et Fret. At ibid. Hier. timorem in Hebræo reperiri notat; et hic quoque sic verit: cum terribilis sis: præclaro sensu; quasi diceret: terribilis licet, tamen parcis. Heb. verò: propterea timeris, hoc est, eò quòd sis clemens, verentur pii homines, ne tibi tam bono, tam benefico displiceant. *Sustinui te....* Vide Hier.

6 *A custodiâ matutinâ....* à vigiliâ matutinâ, usque ad vigiliam matutinam: Hier. ab uno mane in aliud. Præ excubitoribus matutinis; Heb. quod bis repetitur: hoc est, semper et præ omnibus excubitoribus ad te vigilabo.

vigiliam matutinam.

Expectet Israel Dominum : quia apud Dominum misericordia, et multa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus.

usque ad noctem, speret Israel in Domino.

7. Quia apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio.

8. Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXX. MORALIS.

David in suâ majestate coram Deo se dejicit; cujus exemplo populus liberatus, ejusque duces ac pontifices rebus prosperis non inflantur. Vide Psalmus C.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum David.

DOMINE, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei; et non ambulavi in magnis, et in mirabilibus super me.

Si non proposui, et silere feci animam meam; sicut ablactatus ad matrem suam, ita ablactata ad me anima mea.

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum David.

DOMINE, non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.

2. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam;

Sicut ablactatus est super matre suâ, ita retributio in animâ meâ.

² *Si non humiliter...* Jurandi formula. *Sed exaltavi animam meam:* et non silere feci animam meam: Hier. Si non cam compescui, ne vanis extolleretur cogitationibus. *Sicut ablactatus...* Si non ita comparavi animam meam, ut similis esset puero ablactato; hoc est: tam humilis sum apud me et coram Deo, quam parvulus subditus matri. Sic David, II. Reg. vi. 22. *Ante Dominum.... vilior fiam plusquam factus sum, et ero humilis in oculis meis, etc.*

Expecta, Israel, Dominum : amodo et usque in æternum.

3. Speret Israel in Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum.

PSALMUS CXXXI.

HISTORICUS ET EUCHARISTICUS.

Salomon arcam à Sione in templum à se extractum transferens, Davilem qui omnia ad templum præparaverat, piè collaudat; eique à Deo facta promissa confirmari petit. Vide II. Par. vi. 41, 42. ubi s. 1, 8, 9. hujus Psalmi referuntur. Hinc in secundi templi dedicatione repetitus videtur. Salomoni tribuitur à Ch. Chr. ad ψ. 5. et aliis.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

MEMENTO, Dōmine, David, et omnis afflictionis ejus,

Qui juravit Domino, votum vovit Deo Jacob :

Si intravero in tabernaculum domūs meæ; si ascendero super lectum straminis mei :

VERSIO VULGATA.

1. Canticum graduum.

MEMENTO, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus :

2. Sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob :

3. Si introiero in tabernaculum domūs meæ, si ascendero in lectum strati mei :

¹ *Mansuetudinis* : misericordiarum : II. Par. vi. 42. In bonis principibus clementia magis quàm bella et victoriæ memorantur. At Hier. afflictionis : *ejus*, quàm afflictis compatimur, ac præcipuè ejus, quàm David arcam neglectam doluerit, cujus etiam quodammodo misertus sit, dicens ad Nathan : *Videsne, quòd ego habitem in domo cedrina, et arca Dei posita sit in medio pellium?* II. Reg. vii. 2. David porro quàm fuerit mansuetus animo, alibi memoravimus : Præfat. n. 13. Vide Ps. ci. 15.

² *Sicut juravit* : qui juravit : Hier. 25 pro 25.

³ *Si introiero* : Davidem loquentem inducit de arcà Dei digniorem in locum transferendàm.

Si dederò somnum oculis
meis, et palpebris meis dor-
mitionem,

Donec inveniam locum
Domino; tabernaculum Deo
Jacob.

Ecce audivimus illum in
Ephratâ : invenimus illum
in regione saltûs.

Intremus in tabernacula
ejus : adoremus scabellum
pedum ejus.

Surge, Domine, in re-
quiem tuam, tu et arca
fortitudinis tuæ.

Sacerdotes tui induant
justitiam, et sancti tui lau-
dent.

Propter David servum
tuum, ne avertas faciem
Christi tui.

4. Si dederò somnum ocu-
lis meis, et palpebris meis
dormitionem,

5. Et requiem tempori-
bus meis; donec inveniam
locum Domino, tabernacu-
lum Deo Jacob.

6. Ecce audivimus eam in
Ephratâ : invenimus eam
in campis silvæ.

7. Introibimus in taber-
naculum ejus : adorabimus
in loco, ubi steterunt pedes
ejus.

8. Surge, Domine, in re-
quiem tuam, tu et arca
sanctificationis tuæ.

9. Sacerdotes tui induan-
tur justitiam, et sancti tui
exultent.

10. Propter David servum
tuum, non avertas faciem
Christi tui.

⁵ *Et requiem temporibus meis* : deest Heb. *Donec inveniam locum Domino* : Sionem, ac postea templum ipsum. II. Reg. VI. 12. VII. 2.

⁶ *Audivimus eam* : arcam. *In campis silvæ* : in agro silvestri : *Sedeïaar* : Heb. id est, Cariathiarim. Pudebat Davidem arcæ tamdiu neglectæ. Cùm enim esset in patriâ regione Ephratæâ adhuc adolescens, audiebat narrantes arcam sub pellibus apud Abinadab in Cariathiarim esse inventam, loco parùm decoro tantæ majestati. Vide I. Reg. VI. 21. VII. 1, 2. II. Reg. VI. 3, 4. VII. 2. I. Paral. XIII. 6.

⁷ *Adorabimus in loco*.... scabellum pedum ejus : Hier. arcam. Vide Ps. XCIII. 5.

⁸ *Surge, Domine* : loquitur Salomon, ut patet : II. Par. VI. 41. ubi hic ὕ. habetur cum duobus sequentibus. *Sanctificationis*.... fortitudinis : Hier.

⁹ *Justitiam* : salutem. Par. ibid. ut infra, 16.

¹⁰ *Faciem Christi tui* : Salomonis; in faciem meam : Chr.

Juravit

Juravit Dominus David
veritatem; non avertetur ab
eâ : de fructu ventris tui
ponam super sedem tuam.

Si custodierint filii tui
pactum meum, et testifica-
tionem meam quam docuero
eos :

Et filii eorum usque in
æternum, sedebunt super
thronum tuum.

Quoniam elegit Dominus
Sion : desideravit eam in
habitaculum sibi.

Hæc est requies mea in
sempiternum : hîc habitabo,
quia desideravi eam.

Venationem ejus benedi-
cens benedicam : pauperes
ejus saturabo pane.

Sacerdotes ejus induam
salutare : et sancti ejus laude
laudabunt.

Ibi oriri faciam cornu Da-
vid; paravi lucernam Christo
meo.

11. Juravit Dominus Da-
vid veritatem, et non frus-
trabitur eam : de fructu ven-
tris tui ponam super sedem
tuam.

12. Si custodierint filii tui
testamentum meum, et tes-
timonia mea hæc, quæ do-
cebo eos :

Et filii eorum usque in sæ-
culum, sedebunt super se-
dem tuam.

13. Quoniam elegit Do-
minus Sion : elegit eam in
habitationem sibi.

14. Hæc requies mea in
sæculum sæculi : hîc habi-
tabo, quoniam elegi eam.

15. Viduam ejus benedi-
cens benedicam : pauperes
ejus saturabo panibus.

16. Sacerdotes ejus in-
duam salutari : et sancti
ejus exultatione exultabunt.

17. Illuc producam cornu
David : paravi lucernam
Christo meo.

11 *Non frustrabitur.... non avertetur ab eâ* : Hier. non pœnitebit. Quæ promissa Dei de Salomone post Davidem regnatura, vide II. Reg. VII. 12, etc. *De fructu ventris tui....* Hinc ad finem usque Psalmi Deus loquitur.

15 *Viduam....* Venationem : Hier. et 70. ex Heb. hoc est, victum : annonam, ut vertit Symm. apud Theodor. *θυσία* 70. pro quo edit. Alex. *χίμαρ* : unde Vulg. viduam.

17 *Illuc producam cornu David* : in Sione ac Jerusalem, regnare faciam Davidis posteros. *Paravi lucernam* : sobolem illustrem, ac regnantem. *Christo meo* : Davidi.

Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem florebit diadema ejus.

18. Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem effloreat sanctificatio mea.

¹⁸ *Sanctificatio mea*: sacrosanctus erit: at Hier. *Diadema ejus*: regnum ac majestas ejus.

PSALMUS CXXXII.

EUCCHARISTICUS ET CONSOLATORIUS.

David, omnibus sub imperio suo tribubus adunatis: item Judæi ex dispersione collecti, cavunt quàm suavis sit fratrum concordia.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Canticum graduum David.

1. Canticum graduum David.

ECCE quàm bonum, et quàm decorum, habitare fratres in unum!

ECCE quàm bonum, et quàm jucundum, habitare fratres in unum!

Sicut unguentum optimum in capite, quod descendit in barbam Aaron: quod descendit super oram

2. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron; Quod descendit in oram

¹ *Ecce quàm bonum, et quàm jucundum. Non enim omne quod jucundum, idem et bonum est; jucundus enim luxus, non tamen et bonus; neque quod bonum est, idem et jucundum est; bona enim tolerantia injuriæ ... non autem jucunda. Sed in fratrum ad Dei laudes amoremque conspirantium societate, non tantum bonitatis fructus est, sed etiam lætitiæ sensus: ex Hil. (in hunc Psal.)*

² *Sicut unguentum*: adde: optimum: Hier. peculiare, ac suaveolentissimum, ad consecrandos pontifices divinitus institutum. Exod. xxx. 25. *In barbam*: vulgare Hebræis, aliisque Orientalibus ut haberent capillos unguentis delibutos. At unguentum illud sacerdotale, copiosissimè effundebatur in caput, et in barbam usque defluebat. *Barbam Aaron*: ut ostenderet agere se de illo exquisitissimo unguento, quo Aaron ipse Dei jussu consecratus. *In oram vestimenti ejus*: eà copiâ effundebatur, ut se latissimè suavissimi

vestimentorum ejus. vestimenti ejus : 3. sicut ros

Sicut ros Hermon , qui descendit super montana Sion. Hermon , qui descendit in montem Sion.

Quoniam ibi mandavit Dominus benedictionem , vitam usque in æternum. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem , vitam usque in sæculum.

unguenti fragrantia diffunderet. Spirituali sensu : Christus Spiritu Sancto unctus, non eum accepit ad mensuram : Joan. III 34. sed tantâ plenitudine , ut ex eâ acciperemus omnes , ibid. I. 16. bono Christi odore per exempla sanctorum , etiam extra Ecclesiam , ubique diffuso.

³ *Sicut ros Hermon , qui descendit....* Non ros Hermon descendit in montem Sion, neque enim id fieri potest, ut idem ros decurrat in tam diversos montes. Sic ergo supplendum : Sicut ros Hermon , et sicut ros qui descendit in montem Sion , ita fratrum consensio : sensusque est : Non suavius unguentum illud , quo ipse Aaron Dei jussu perfusus consecratusque est , non ros jucundior , quo Hermon et Sion duo clarissimi montes irrigantur , ut suavis est fratrum concordia. *Illic mandavit Dominus benedictionem.* Illic : ubi fratres concorditer habitant.

PSALMUS CXXXIII.

HORTATORIUS.

Dei laudes servis ejus perpetuò celebrandæ. Ita concluditur solemnitas dedicationis templi. Aiunt esse dramaticum carmen. Primis versibus , princeps levitarum excubias agentium fratres hortatur , ut vigiliis laudes divinas adjungant. Ultimo versu , fratres admoniti principi janitorum fausta precantur.

VERSIO S. HIERONYMI.

Canticum graduum.

VERSIO VULGATA.

I. Canticum graduum.

ECCE benedicite Domino , omnes servi Domini , qui ECCE nunc benedicite Dominum , omnes servi Do-

statis in domo Domini in
noctibus.

Qui statis in domo Do-
mini, in atriis domûs Dei
nostri.

Levate manus vestras ad
sanctum, et benedicite Do-
minum.

2. In noctibus extollite
manus vestras in sancta, et
benedicite Dominum.

Benedicat te Dominus ex
Sion, factor cœli et terræ.

3. Benedicat te Dominus
ex Sion, qui fecit cœlum
et terram.

¹ *In atriis domûs Dei nostri* : deest Heb. sumptum ex Ps. 62°
quenti 7. 2.

² *In noctibus* : junge præcedenti, ut sensus sit: Vos qui per noc-
tem in templo excubias agitis, *extollite manus vestras* ad Deum :
quanquam et eò referri potest, ut maximè studeant horis silentibus
et quietis laudare Deum. *In sancta* : ad sanctuarium. Hùc usque
Psalmi graduum.

PSALMUS CXXXIV.

LAUDIS ET GRATIARUM ACTIONIS.

*Deo benedicit pro beneficiis in populum collatis; tum idola
detestatur.*

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Halleluia.

1. Alleluia.

LAUDATE nomen Domini,
laudate, servi, Dominum :
Qui statis in domo Do-
mini, in atriis domûs Dei
nostri.

LAUDATE nomen Domini,
laudate, servi, Dominum :
2. Qui statis in domo Do-
mini, in atriis domûs Dei
nostri.

Laudate Dominum, quo-
niam bonus Dominus : can-
tate nomini ejus, quoniam
decens.

3. Laudate Dominum,
quia bonus Dominus : psal-
lite nomini ejus, quoniam
suave.

Quoniam Jacob elegit sibi

4. Quoniam Jacob elegit

Dominus, Israel in peculium suum. sibi Dominus, Israel in possessionem sibi.

Quia ego scio quòd magnus Dominus, et Dominus noster præ omnibus diis. 5. Quia ego cognovi quòd magnus est Dominus, et Deus noster præ omnibus diis.

Omnia quæ voluit Dominus fecit in cælo, et in terrâ; in mari, et in omnibus abyssis. 6. Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit in cælo, in terrâ, in mari, et in omnibus abyssis.

Levans nubes de summitatibus terræ, fulgura in pluviam fecit: educens ventos de thesauris suis. 7. Educens nubes ab extremo terræ; fulgura in pluviam fecit.

Qui percussit primitiva Ægypti, ab homine usque ad pecus. Qui producit ventos de thesauris suis. 8. Qui percussit primogenita Ægypti ab homine usque ad pecus.

Emisit signa et portenta in medio tuî, Ægypte, in Pharao, et in cunctos servos suos. 9. Et misit signa et prodigia in medio tuî, Ægypte; in Pharaonem, et in omnes servos ejus.

Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes: 10. Qui percussit gentes multas, et occidit reges fortes,

Seon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan. 11. Schon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan, et omnia regna Chanaan.

Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israel populo suo. 12. Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Israel populo suo.

Domine, nomen tuum in æternum: Domine, memo- 13. Domine, nomen tuum in æternum: Domine, me-

7 *Ventos de thesauris.* Propter reconditas ventorum causas. Docet autem quàm eos in potestate habeat, atque ad voluntatem laxet.

8 *Qui percussit:* junge sequenti: hic enim incipit propria Israeli nariare beneficia.

riale tuum in generatione et generatione.

Quia iudicabit Dominus populum suum, et in servis suis erit placabilis.

Idola gentium argentum et aurum : opera manuum hominum.

Os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt.

Aures habent, et non audient : sed nec est spiritus in ore ipsorum.

Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

Domus Israel benedicite Domino : domus Aaron, benedicite Domino.

Domus Levi, benedicite Domino : timentes Dominum, benedicite Domino.

Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem. Halleluia.

¹⁴ *In servis suis deprecabitur* : passivè : erit placabilis : Hier. solatium capiet : Heb. miserebitur. Deut. xxxii. 36. *In servis suis miserebitur*, quod est, in eos effundet misericordiam suam.

moriale tuum in generationem et generationem.

14. Quia iudicabit Dominus populum suum, et in servis suis deprecabitur.

15. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

16. Os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt.

17. Aures habent, et non audient : neque enim est spiritus in ore ipsorum.

18. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

19. Domus Israel, benedicite Domino : domus Aaron, benedicite Domino.

20. Domus Levi, benedicite Domino : qui timetis Dominum, benedicite Domino.

21. Benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.

PSALMUS CXXXV.

LAUDIS ET GRATIARUM ACTIONIS.

Dei in populum misericordiam celebrat, priscis beneficiis ordine recensitis. Est autem hic Psalmus Davide rege, coram arca cantari solitus. I. Par. xvi. 41. Idem Davidi attributus, et in dedicatione templi sub Salomone decantatus, ad laudandum Dominum quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus: II. Par. vi. 6. Item fundato secundo templo: I. Esd. iii. 10, 11. et post insignem victoriam. I. Mach. iv. 24.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

1. Alleluia.

CONFITEMINI Domino,
quoniam bonus: quoniam
in æternum misericordia
ejus.

Confitemini Deo deorum:
quoniam in æternum mise-
ricordia ejus.

Confitemini Domino do-
minorum: quoniam in æter-
num misericordia ejus.

Qui fecit mirabilia magna
solus: quoniam in æternum
misericordia ejus.

Qui fecit cœlos in sapien-
tiâ: quoniam in æternum
misericordia ejus.

Qui firmavit terram su-
per aquas: quoniam in æter-
num misericordia ejus.

CONFITEMINI Domino,
quoniam bonus, quoniam in
æternum misericordia ejus.

2. Confitemini Deo deo-
rum: quoniam in æternum
misericordia ejus.

3. Confitemini Domino
dominorum: quoniam in
æternum misericordia ejus.

4. Qui facit mirabilia
magna solus: quoniam in
æternum misericordia ejus.

5. Qui fecit cœlos in in-
tellectu: quoniam in æter-
num misericordia ejus.

6. Qui firmavit terram
super aquas: quoniam in
æternum misericordia ejus.

5 *In intellectu: in sapientiâ: Hier.*

6 *Qui firmavit terram super aquas: ne fluctibus rumperetur: alii, apud Chr. Qui constipavit terram in aquis. Vide Psalm. xxiii. 2.*

Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus:

Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus:

Lunam et stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus:

Qui percussit Ægyptum cum primitivis suis: quoniam in æternum misericordia ejus:

Et eduxit Israe de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus,

In manu validâ et brachio extento: quoniam in æternum misericordia ejus:

Qui divisit mare Rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus:

Et eduxit Israel in medio ejus: quoniam in æternum misericordia ejus:

Et convolvit Pharao et exercitum ejus in mari Rubro: quoniam in æternum misericordia ejus.

Qui duxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia ejus.

7. Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia ejus:

8. Solem in potestatem diei: quoniam in æternum misericordia ejus:

9. Lunam et stellas in potestatem noctis: quoniam in æternum misericordia ejus:

10. Qui percussit Ægyptum cum primogenitis eorum: quoniam in æternum misericordia ejus.

11. Qui eduxit Israel de medio eorum: quoniam in æternum misericordia ejus,

12. In manu potenti, et brachio excelso: quoniam in æternum misericordia ejus.

13. Qui divisit mare Rubrum in divisiones: quoniam in æternum misericordia ejus:

14. Et eduxit Israel per medium ejus: quoniam in æternum misericordia ejus:

15. Et excussit Pharaonem, et virtutem ejus in mari Rubro: quoniam in æternum misericordia ejus.

16. Qui traduxit populum suum per desertum: quoniam in æternum misericordia ejus.

⁸ *In potestatem diei*: ut præset diei: Gen. I. 16.

⁹ *In potestatem noctis*: ut præset nocti. Ibid.

¹² *Brachio excelso*: extento: Hier. eodem sensu, ut ab alto summâ vi feriat.

Qui percussit reges magnos : quoniam in æternum misericordia ejus :

Et occidit reges magnificos : quoniam in æternum misericordia ejus :

Seon regem Amorrhæorum, quoniam in æternum misericordia ejus,

Et Og regem Basan, quoniam in æternum misericordia ejus.

Et dedit terram eorum hæreditatem : quoniam in æternum misericordia ejus,

Hæreditatem Israel servo suo : quoniam in æternum misericordia ejus.

Quia in humilitate nostrâ memor fuit nostrî : quoniam in æternum misericordia ejus.

Et redemit nos de hostibus nostris : quoniam in æternum misericordia ejus.

Quidat panem omni carni : quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini Deo cœli : quoniam in æternum misericordia ejus.

17. Qui percussit reges magnos : quoniam in æternum misericordia ejus :

18. Et occidit reges fortes : quoniam in æternum misericordia ejus :

19. Sehon regem Amorrhæorum, quoniam in æternum misericordia ejus,

20. Et Og regem Basan : quoniam in æternum misericordia ejus.

21. Et dedit terram eorum hæreditatem : quoniam in æternum misericordia ejus,

22. Hæreditatem Israel servo suo : quoniam in æternum misericordia ejus.

23. Quia in humilitate nostrâ memor fuit nostrî : quoniam in æternum misericordia ejus.

24. Et redemit nos ab inimicis nostris : quoniam in æternum misericordia ejus.

25. Qui dat escam omni carni : quoniam in æternum misericordia ejus.

26. Confitemini Deo cœli : quoniam in æternum misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum quoniam in æternum misericordia ejus.

²⁶ Confitemini Domino dominorum.... Deest Hier. Heb. et 70.

PSALMUS CXXXVI.

CONSOLATIONIS.

Populus in captivitate gemens : lugentes in sæculo christiani, suam utrique Jerusalem desiderant. Sine titulo in Heb. Jeremiæ titulum Theodor. rejicit. Hic, spiritualiter intelligendæ duæ civitates; nempe Jerusalem, cœlestis patria : Babylon, mundus, captivitatis locus in quo exules degimus. Duas istas civitates faciunt duo amores : Jerusalem facit amor Dei ; Babyloniam amor sæculi. Aug. in Psalm. LXIV. n. 2. Ex amore sæculi oriuntur terrene delectationes, à quibus pii abhorrent. Canticum enim delectationis sæculi hujus, lingua alieua, lingua barbara est, quam in captivitate didicimus. Aug. (in hunc Ps. n. 17.) Neque cantant fideles, nisi in Jerusalem ubi beati sunt : hic autem non cantant sed gemunt, memores perditæ in Adam innocentie pariter ac beatitudinis.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David, Jeremiæ.

SUPER flumina Babylonis ibi sedimus, et flevimus, cum recordaremur Sion.

1. SUPER flumina Babylonis, illic sedimus et flevimus, cum recordaremur Sion.

Super salices in medio ejus suspendimus citharas nostras.

2. In salicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra.

Quoniam ibi interrogaverunt nos qui captivos duxerunt nos verba carminis,

3. Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum :

¹ *Super flumina Babylonis.... cum recordaremur Sion : ex ipso exilii sensu subit dulcis patriæ recordatio quæ cientur in fletus. Spirituali sensu. Flumina Babylonis sunt omnia, quæ hic amantur et transcunt. Aug. Hinc suspiria ad illam manentem, ac fundamenta habentem civitatem, de quâ Paulus Heb. XI. 10. XIII. 14.*

et qui affligebant nos læti :
cavite nobis de canticis
Sion.

Quomodo cantabimus canticum Domini, in terrâ alienâ ?

Si oblitus fuero tuî, Jerusalem, in oblivione sit dextera mea.

Adhæreat lingua mea gutturi meo, si non recordatus fuero tuî : si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ.

Memento, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem, dicentium : evacuate, evacuate usque ad fundamentum ejus.

Filia Babylonis vastata : beatus qui retribuet tibi vicissitudinem tuam, quam tu retribuisti nobis.

Beatus qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram.

Et qui abduxerunt nos : Hymnum cantate nobis de canticis Sion.

4. Quomodo cantabimus canticum Domini, in terrâ alienâ ?

5. Si oblitus fuero tuî, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea.

6. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tuî.

Si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ. 7. Memor esto, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem :

Qui dicunt : Exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in eâ.

8. Filia Babylonis misera : beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis.

9. Beatus, qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram.

³ *Qui abduxerunt nos* : qui nos in acervum redegerunt : Heb. id est, civitatem nostram. *Hymnum* : lætitiâ : Heb. Lætum carmen petebant.

⁵ *Dextera mea* : vis mea, auxilium meum, aut felicitas, per dexteram designata.

⁷ *Memor esto.... filiorum Edom* : Esaü : Idumæorum semper adversantium Judæis, ex priscis Esaü adversus Jacobum inimicitis. *In die Jerusalem* : cum recordaberis Jerusalem.

⁸ *Filia Babylonis misera* : vastata : Hier. id est, vastanda.

⁹ *Beatus, qui tenebit, et allidet parvulos tuos....* Beatus, qui implebit vaticinium Isaïæ de Babylone dicentis : *Infantes eorum allidentur in oculis eorum.* Isa. XLV. 16.

PSALMUS CXXXVII.

EUCCHARISTICUS.

Congruit ei tempori, quo bello Syriaco confecto, devictisque multis regibus, miracula Dei toto Oriente celebrata, reges ad ipsum colaudandum invitabant. II. Reg. XIII. Vide Psalm. LIX.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

David.

1. Ipsi David.

CONFITEBOR tibi, Domine,
in toto corde meo, in con-
spectu deorum cantabo tibi.

CONFITEBOR tibi, Domine,
in toto corde meo : quo-
niam audisti verba oris
mei.

Adorabo in templo sancto
tuo, et confitebor nomini
tuo super misericordiâ tuâ,
et veritate tuâ: quia magni-
ficasti super omne nomen,
eloquium tuum.

In conspectu angelorum
psallam tibi: 2. Adorabo ad
templum sanctum tuum, et
confitebor nomini tuo,

Super misericordiâ tuâ,
et veritate tuâ: quoniam
magnificasti super omne,
nomen sanctum tuum.

In die invocabo, et exau-
dies me, dilatabis animæ
meæ fortitudinem.

3. In quâcumque die in-
vocavero te, exaudi me:
multiplicabis in animâ meâ
virtutem.

¹ *Domine: deest Heb. Quoniam audisti verba.... deest Hier. In conspectu angelorum.... Sic addit se angelis Deo canentibus.*

² *Adorabo ad templum.... Psallenti cum angelis, pro cælo est templum divino nomini consecratum. Magnificasti super omne, nomen sanctum tuum: super omne nomen, eloquium tuum: Hier. id est, super omnem famam; quidquid de te narrent homines, verbi tui majestate vincitur.*

³ *Exaudi me: exaudies. Multiplicabis.... dilatabis animæ meæ fortitudinem: Hier. robur augebis.*

Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ : quoniam audierunt eloquia oris tui.

Et cantent in viis Domini : quoniam magna gloria Domini.

Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit, et excelsa de longè cognoscit.

Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me : super furorem inimicorum meorum mittes manum tuam, et salvabit me dextera tua.

Dominus operabitur pro me. Domine, misericordia tua in æternum : opera manuum tuarum ne dimittas.

4. Confiteantur tibi, Domine, omnes reges terræ : quia audierunt omnia verba oris tui :

5. Et cantent in viis Domini : quoniam magna est gloria Domini.

6. Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta à longè cognoscit.

7. Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me : et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, et salvum me fecit dextera tua.

8. Dominus retribuet pro me. Domine, misericordia tua in sæculum : opera manuum tuarum ne despicias.

4 *Reges* : victi, vel victoriarum famà permoti.

5 *Cantent in viis Domini* : ad templum ducentibus. Adeant Jerusalem; et templum donis cumulent.

6 *A longè cognoscit* : longè infra se videt, ut abjecta et jacentia.

7 *In medio tribulationis* : belli : ut Ps. XIX. 1. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis. Extendisti* : mittes : Hier.

PSALMUS CXXXVIII.

MORALIS ET DEPRECATORIUS.

Accusatus ab inimicis coram Saùle, testem innocentiae suae invocat Deum, formatorem suum et cogitationum scrutatorem. Neminem enim odisse se, nisi malos. Et nota ad connexionem, v. 19, 21, 23, 24.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Victori Psalmus David.

1. In finem, Psalmus David.

DOMINE, investigasti me, et cognovisti.

Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam: intellexisti malum meum de longè.

Semitam meam et accubationem meam eventilasti: et omnes vias meas intellexisti.

Quia non est eloquium in linguâ meâ: ecce, Domine,

DOMINE, probasti me, et cognovisti me: 2. tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.

3. Intellexisti cogitationes meas de longè: semitam meam et funiculum meum investigasti.

4. Et omnes vias meas praevidisti: quia non est sermo in linguâ meâ.

5. Ecce, Domine, tu co-

² *Sessionem... et resurrectionem...*, me sive sedentem, sive surgentem: nosti quæ meditabar sedens, et operabar surgens. Theod.

³ *De longè*: arcana consiliorum ab aeterno praevidisti. *Semitam meam, et funiculum meum*: rectitudinem operum: Theodor. opera quasi fune directa. *Semitam et accubationem*: Hier. Nosti gradientem et cubantem, vigilantem et quiescentem.

⁴ *Omnes vias meas praevidisti: quia non...* cum non est sermo; me etiam tacito, arcana pectoris nosti, neque opus habes ut ea verbis eloquar.

nosti omnia.

Retrorsum et antè formasti me, et posuisti super me manum tuam.

Super me est scientia, et excelsior est, non potero ad eam.

Quò ibo à spiritu tuo, et quò à facie tuâ fugiam?

Si ascendero in cœlum, ibi es tu, si jacuero in inferno, ades.

Si sumpsero pennas diluculo: habitavero in novissimo maris:

Etiam ibi manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua.

Si dixerò: Fortè tenebræ operient me: nox quoque lux erit circa me.

Nec tenebræ habent tenebras apud te, et nox

gnovisti omnia, novissima et antiqua: tu formasti me, et posuisti super me manum tuam.

6. Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, et non potero ad eam.

7. Quò ibo à spiritu tuo? et quò à facie tuâ fugiam.

8. Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

9. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris:

10. Etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua.

11. Et dixi: Forsitan tenebræ conculcabunt me; et nox illuminatio mea in deliciis meis.

12. Quia tenebræ non obscurabuntur à te, et nox

5 *Novissima et antiqua*: retrorsum et antè formasti me: Hier. id est, à fronte et à tergo.

6 *Ex me*: ego ipse magnum artis tuæ documentum argumentumque laudis. Vel: *præ me*: super me est scientia: Hier. excedit facultatem intelligentiæ meæ. *Confortata est*.... excelsior est: Hier. *Non potero ad eam*: supp. accedere.

7 *Quò ibo à spiritu tuo?* *Spiritus enim Domini replevit orbem terrarum*: Sap. 1. 7. de quo Spiritu dictum: *Dominus Deus misit me et Spiritus ejus*, etc. Isa. XLVIII. 16. Quem Spiritum memorat, ad commendandam immensitatem Dei; quòd Deus bono illo Spiritu omnia alat, vegetet, foveat.

11. 12. *Et dixi*: si dixerò: Hier. *Conculcabunt*.... operient: Idem. Vide apud eundem hos duos versus egregiè versos. *Nox sicut dies illuminabitur*: quasi dies lucet: Hier. nox tibi lux erit: Heb.

quasi dies lucet : similes
sunt tenebræ et lux.

sicut dies illuminabitur : sic-
ut tenebræ ejus, ita et lu-
men ejus.

Quia tu possedisti renes
meos, orsusque es me in
utero matris meæ.

13. Quia tu possedisti re-
nes meos : suscepisti me de
utero matris meæ.

Confitebor tibi, quoniam
terribiliter magnificasti me :
mirabilia opera tua, et ani-
ma mea novit nimis.

14. Confitebor tibi, quia
terribiliter magnificatus es :
mirabilia opera tua, et ani-
ma mea cognoscit nimis.

Non sunt operta ossa mea
à te, quibus factus sum in
abscondito : imaginatus sum
in novissimis terræ.

15. Non est occultatum os
meum à te, quod fecisti in
occulto : et substantia mea
in inferioribus terræ.

Informem adhuc me vi-
derunt oculi tui, et in libro
tuo omnes scribentur : dies
formati sunt, et non est una
in eis.

16. Imperfectum meum
viderunt oculi tui, et in
libro tuo omnes scribentur :
dies formabuntur, et nemo
in eis.

Mihi autem quàm hono-
rabiles facti sunt amici tui,

17. Mihi autem nimis ho-
norificati sunt amici tui,

¹³ *Possedisti renes meos* : intima mea. *Suscepisti me...* orsus es
me in utero, etc. Hier.

¹⁴ *Terribiliter magnificatus es* : magnificasti me : Idem : mirabi-
liter me fecisti : arte stupendâ.

¹⁵ *Os meum* : nullum ex ossibus te latet. *Substantia mea* : velut
acu pictus sum : Heb. imaginatus sum : Hier. fictus sum ; conforma-
tus. *In inferioribus terræ* : in utero. Ch.

¹⁶ *Imperfectum meum...* informem adhuc me : Hier. foetum ru-
dem in utero matris. *Omnes scribentur* : omnes artus, seu partes
corporis mei, quas tu tam perfectè noveras, ac si jam in libro de-
scriptas haberes. *Formabuntur* : in dies fingebantur partes illæ. *Et*
nemo, etc. et non una in eis : Heb. ne una quidem earum erat :
nec tu impolitas aut malè cohærentes composuisti, sed totas for-
masti cum non essent.

¹⁷ *Nimis honorificati sunt...* Cum Deus tantus sit, quàm felices
potentesque sunt, quos amore suo dignatur ! at Heb. quàm pre-

Deus

Deus : quàm fortes pauperes eorum !

Dinumerabo eos, et arenâ plures erunt : evigilavi, et adhuc sum tecum.

Si occideris, Deus, impium, viri sanguinum, declinate à me.

Qui contradicent tibi sceleratè : elevati sunt frustra adversarii tui.

Nonne odientes te, Domine, odivi ; et contra adversarios tuos distabui ?

Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi.

Scrutare me, Deus, et cognosce cor meum : proba me, et scito cogitationes meas.

Et vide si via doli in me est : et deduc me in viâ æternâ.

Deus : nimis confortatus est principatus eorum.

18. Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur : exsurrexi, et adhuc sum tecum.

19. Si occideris, Deus, peccatores : viri sanguinum, declinate à me :

20. Quia dicitis in cogitatione : accipient in vanitate civitates tuas.

21. Nonne qui oderunt te, Domine, oderam ; et super inimicos tuos tabescebam ?

22. Perfecto odio oderam illos, et inimici facti sunt mihi.

23. Proba me, Deus, et scito cor meum, interroga me : et cognosce semitas meas.

24. Et vide, si via iniquitatis in me est : et deduc me in viâ æternâ.

tiosæ cogitationes tuæ, Deus! quanta earum summa! eadem enim vox hebræa *Rehe*, quæ hic *amici*, ψ. 3. *cogitationes*: eadem quoque vos *Rosch*, apud 70. hic quidem ἀρχαί, vertitur: ἀριθμός, autem, Num. 1. 49. quod *summam* Vulgata vertit. Item συλλεγισμῶν, Exod. xxx. 12. ubi et Vulgata *summam*.

18 *Exsurrexi*: evigilavi: Hier. *Et adhuc sum tecum*: statim à somno, de te cogito.

19 *Si occideris*: an non occides, ô Deus, peccatores, qui calumniantur innocenti? vel: si quidem occideris Deus impium, discedant à me sanguinarii.

20 *Quia dicitis*... qui contradicent, etc. totus versus ex Hier.

22 *Perfecto odio oderam*... Hoc est perfecto odio odisse, ut nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas, Aug. Vide Præf. n. 14.

PSALMUS CXXXIX.

DEPRECATORIUS.

Contra Achitophel, à quo et armis et insidiis et calumniis impetitus. II. Reg. xv, xvii.

VERSIO S. HIERONYMI.

Victori Canticum David.

ERUE me, Domine, ab homine malo : à viris iniquis salva me.

Qui cogitaverunt malitias in corde : totâ die versati sunt in præliis.

Exacuerunt linguam suam quasi serpens : venenum aspidum sub labiis eorum. Semper.

Custodi me, Domine, de manu impiï, à viro iniquitatum serva me : qui cogitaverunt supplantare gressus meos.

Absconderunt superbi laqueum mihi, et funibus extenderunt rete juxta semitam : offendiculum posuerunt mihi. Semper.

Dixi Domino: Deus meus es tu : audi, Domine, vo-

VERSIO VULGATA.

1. In finem, Psalmus David.

2. ERIPE me, Domine, ab homine malo : à viro iniquo eripe me.

3. Qui cogitaverunt iniquitates in corde : totâ die constituebant prælia.

4. Acuerunt linguas suas sicut serpentis : venenum aspidum sub labiis eorum.

5. Custodi me, Domine, de manu peccatoris ; et ab hominibus iniquis eripe me ;

Qui cogitaverunt supplantare gressus meos : 6. absconderunt superbi laqueum mihi.

Et funes extenderunt in laqueum : juxta iter scandalum posuerunt mihi.

7. Dixi Domino : Deus meus es tu : exaudi, Domine,

³ *Constituebant prælia* : instruebant : nihil nisi rixas cogitabant.

⁵ *Ab hominibus iniquis*, à viro iniquo : Heb. ut supra, 2.

⁶ *Funes extenderunt* : funibus extenderunt rete, etc. Hier.

cem deprecationis meæ.

Domine Deus, fortitudo salutis meæ, protexisti caput meum in die belli.

Ne des, Domine, desideria impiï: scelera ejus ne effundantur, et cleventur. Semper.

Amaritudo convivarum meorum: labor labiorum eorum operiet eos.

Cadent super eos carbones ignis: dejicies eos in foveas, ut non consurgant.

Vir linguosus non dirigitur in terrâ: virum iniquum

vocem deprecationis meæ.

8. Domine, Domine, virtus salutis meæ: obumbrasti super caput meum in die belli.

9. Ne tradas me, Domine, à desiderio meo peccatori: cogitaverunt contra me: ne derelinquas me, ne fortè exaltentur.

10. Caput circuitûs eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos.

11. Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos: in miseriis non subsistent.

12. Vir linguosus non dirigitur in terrâ: virum in-

9 *Ne tradas me...* Ne tradas me impio præter spem ac desiderium meum. Ne des, Domine, desideria impiï: Hier. *Cogitaverunt contra me...* Cogitationem ejus ne promoveas: exaltabunt se: Heb. id est, disturba consilia eorum, alioquin superbient.

10 *Caput, sive princeps, Circuitûs eorum:* coronæ, sive conventûs eorum. Caput circumvenientium me: Heb. Achitophel. *Labor labiorum ipsorum:* eorum elaborata atque exquisita consilia: *Operiet eos:* involvet eos; consiliis suis capientur, tam ipse Achitophel, quàm inimici reliqui: quippe belli incentores atque artifices fraudum, in quibus perierunt. Alii: venenum circumvenientium me, qui est labor labiorum ipsorum, operiet eos: venenatis verbis consiliisque suis et ipsi percant. Vox enim *Rosch*, quæ hîc *caput* vertitur, aliàs significat amaritudinem vel venenum: ut Ps. LXXIII. 22. ubi interpres vertit, fel.

11 *In ignem...* Cadent carbones ignis; in foveas dejicies, etc. Hier.

12 *Vir linguosus:* linguâ seu eloquio confidens: ex eorum genere qui dicunt: *Linguam nostram magnificabimus:* Ps. XI. 5. consiliis technisque nostris omnia pervincemus; qualis Achitophel, cujus erat consilium, *quasi si quis consuleret Deum,* II. Reg. XVI. 23. *Non dirigitur:* non firmabitur.

mala capient in interitu. justum mala capient in interitu.

Scio quòd faciet Dominus 13. Cognovi quia faciet
causam inopis, judicia pau- Dominus iudicium inopis,
perum. et v̄indictam pauperum.

Attamen justi confitebun- 14. Verumtamen justi
tur nomini tuo : habitabunt confitebuntur nomini tuo :
recti cum vultu tuo. et habitabunt recti cum
vultu tuo.

PSALMUS CXL.

DEPRECATORIUS.

David mitis erga inimicos, contra eorum dolosa verba et insidias, sub Saùle, ut videtur, Dei patrociniùm implorat. Vide Ps. xxxviii. Hunc Psalmum quotidie ad vespèram canebat orientalis Ecclesia, propter v̄. 2. Chr.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus David.

DOMINE, clamavi ad te,
festina mihi : exaudi vocem
meam clamantis ad te.

Dirigatur oratio mea sic-
ut incensum in conspectu
tuo : elevatio manuum mea-
rum sacrificium vesperti-
num.

Pone, Domine, custo-
diam ori meo : conserva pauper-
tatem labiorum meorum.

VERSIO VULGATA.

Psalmus David.

1. DOMINE, clamavi ad te,
exaudi me : intende voci
meæ, cùm clamavero ad te.

2. Dirigatur oratio mea
sicut incensum in conspectu
tuo : elevatio manuum mea-
rum sacrificium vesperti-
num.

3. Pone, Domine, cus-
todiam ori meo, et ostium
circumstantiæ labiis meis.

¹ *Exaudi me* : festina mihi : Hier. ut LXIX. 2.

² *Incensum* : suffitus : Heb. *Sacrificium vespertinum* : quod fre-
quentius et honoratius erat, completo diei opere.

³ *Pone, Domine, custodiam ori meo* : ne Saùlis et adversariorum
circumventus insidiis, odiisque exasperatus, aliquid incautum effu-
tiat, aut maledictum pro maledicto reddat. *Et ostium circumstan-*

Ne declines cor meum in verbum malum, volvere cogitationes inpias cum viris operantibus iniquitatem, neque comedere in deliciis eorum.

Corripiat me justus in misericordiâ et arguat me; oleum amaritudinis non impinguet caput meum: quia adhuc oratio mea pro malitiis eorum.

4. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem, et non communicabo cum electis eorum.

5. Corripiet me justus in misericordiâ, et increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum:

tia: hæc custodia ita muniat, tueaturque ostium labiorum meorum, quemadmodum adhibitâ custodia cavere solent ne quis effugiat.

4 *Ad excusandas excusationes*: alii: ad involvenda involucra in impietatibus, quod idem est; poterat enim Davidis animum subire cogitatio de occidendo inimico, puta Saule, atque aliis, eò quòd toties insidiati non immeritò perderentur; sed hanc excusationem non admisit simplex et candidus Davidis animus. Theodor. Hæc valent adversus eos, qui fucare et colorare flagitia, quàm emendare malunt. *Et non communicabo cum electis eorum*: cum amicissimis eorum; mali enim pessimum quemque impensius diligunt: at Hier. Neque comedam in deliciis eorum; non interero eorum delicatis conviviis; neque voluptate blanditiisque inescatus, iis me dedam.

5 *Corripiet me justus*: ut Paulus ad Gal. 111. 1. *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit? In misericordiâ*: cum subdat, *filioli mei, quos iterum parturio*: Galat. IV. 19. *Oleum autem peccatoris...* verba adulatoria impiorum non me decipiant; *Meliora enim sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis*: Prov. XXVII. 6. At Hel. contundat me justus benignitate: (bene consulendi studio) increpet me: (erit sicut) oleum primum, purissimum, præstantissimum: non franget caput meum; me non lædet. *Oratio mea in beneplacitis eorum*. Fausta eis imprecor, pro malitiis eorum. Hier. Orat pro inimicis; quæ tamen oratio eis non profuit; nam sequitur.

Sublatisunt juxta petram
judices eorum, et audient
verba mea : quoniam de-
cora sunt.

Sicut agricola cùm scindit
terram : sic dissipata sunt
ossa nostra in ore inferni.

Quia ad te, Domine Deus,
oculi mei : in te speravi,
né evacues animam meam.

Custodi me de manibus
laquei, quem posuerunt
mihi, de offendiculis ope-
rantium iniquitatem.

Incident in rete ejus im-
pii : simul autem ego trans-
ibo.

6. Absorpti sunt juncti pe-
træ judices eorum.

Audient verba mea quo-
niam potuerunt. 7. Sicut
crassitudo terræ erupta est
super terram :

Dissipata sunt ossa nostra
secus infernum. 8. Quia ad
te, Domine, Domine, oculi
mei : in te speravi, non
auferas animam meam.

9. Custodi me à laqueo,
quem statuerunt mihi, et à
scandalis operantium iniqui-
tatem.

10. Cadent in retiaculo
ejus peccatores : singulari-
ter sum ego, donec trans-
eam.

⁶ *Absorpti sunt juncti petrae...* id est, missi sunt in manus petrae : Heb. Petrae collisi sunt ; manus, pro robore : hebraismus, sic infra, 9. de manu laquei : Heb. *Judices eorum* : optimates, principes : sensusque est : Ego, divino praesidio, fui petra durissima, ad quam principes eorum allisi confractique sunt. *Quoniam potuerunt...* dulcia sunt : Heb. ita et 70. *ידִּוּתְּהוֹנֵן*, dulcia facta sunt ; pro quo Vulg. legit *ידִּוּתְּהוֹנֵן* : potuerunt. *Sicut crassitudo terrae* : sicut terra densissima, proscissa, aratro jam immisso, ita dissipati sumus. Sicut agricola cùm scindit terram, sic dissipata, etc. Hier. Statim in sepulcrum dejiciendi videbamur, scrobe jam apertâ.

⁹ *A scandalis operantium iniquitatem* : ab eorum tendiculis ; ab offendiculis, quæ gradienti objectabant.

¹⁰ *In retiaculo ejus* : viri dolosi, atque artificis. His laqueis impii facile capientur, cupiditate suâ, amentiaque praecipites, suisque intenti dolis, aliorum technas non cogitant. *Singulariter sum ego* : unus ego, donec transeam : Heb. Separatus ab impiis, eorum ruinâ non involvor.

PSALMUS CXLI.

DEPRECATORIUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Eruditio David, cùm esset in speluncâ, oratio.

1. Intellectus David. Cùm esset in speluncâ, oratio. (I. Reg. xxiv.)

VOCE meâ ad Dôminum clamavi : voce meâ ad Dôminum deprecatus sum.

2. VOCE meâ ad Dôminum clamavi : voce meâ ad Dôminum deprecatus sum.

Effundam in conspectu ejus eloquium meum, tribulationem meam coram illo annuntiabo :

3. Effundo in conspectu ejus orationem meam, et tribulationem meam antequam ipsum pronuntio ;

Cùm anxius in me fuerit spiritus meus. Tu enim nosti semitam meam. In viâ hâc quâ ambulabo, absconderunt laqueum mihi.

4. In deficiendo ex me spiritum meum. Et tu cognovisti semitas meas.

In viâ hâc, quâ ambulabam, absconderunt laqueum mihi.

Respice ad dexteram, et vide quia non sit qui cognoscat me : periit fuga à me, et non est qui quærat ani-

5. Considerabam ad dexteram, et videbam ; et non erat qui cognosceret me.

Periit fuga à me, et non

³ *Pronuntio* : annuntiabo : Hier.

⁴ *In deficiendo ex me...* cùm deficeret me spiritus. *Tu cognovisti semitas meas* : vias quibus me expedires. *In viâ hâc, quâ ambulabam...* circa Engaddi tanquam in locis tutissimis : I. Reg. xxiv. 1. atque in ipsâ intimâ speluncâ delitescens : ibid. 4.

⁵ *Considerabam...* undique circumspiciebam, et nemo mihi aderat. *Respice ad dexteram* : Hier. *Respice me propitius* : converso jam sermone ad Deum : ostendens quàm nulla sit ratio expediendæ salutis, nisi confestim ipse subveniat. *Periit fuga à me* : vide quàm gra-

mam meam.

est qui requirat animam meam.

Clamavi ad te, Domine, dixi: Tu es spes mea, pars mea in terrâ viventium.

6. Clamavi ad te, Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terrâ viventium.

Ausculata deprecationem meam, quoniam infirmatus sum nimis: libera me à persecutoribus meis, quoniam confortati sunt super me.

7. Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.

Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.

Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo: in me coronabuntur justî, cùm retribueris mihi.

8. Educ de custodiâ animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant justî, donec retribuas mihi.

phicè depingat extremum illud periculum. *Qui requirat animam...: qui me salvum velit.*

7 *Confortati sunt: prævaluerunt mihi.*

8 *De custodiâ: carcere: Hier. de hâc speluncâ, in quâ conclusus sum. Ad confitendum nomini tuo: in piorum cœtu: unde subdit: Me expectant justî: me piorum conventus expectat. Donec retribuas mihi: bona, pro tot adversis. At Heb. in me coronabuntur justî. Omnes justî, tanto exemplo benignitatis tuæ freti, parem opem expectabunt, et in me uno se beatos ac tutos putabunt.*

PSALMUS CXLII.

DEPRECATORIUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus David.

DOMINE, exaudi orationem meam, ausculta deprecationem meam in veritate tuâ; exaudi me in justitiâ tuâ.

Et non venias ad iudicandum cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Persecutus est enim inimicus animam meam, confregit in terrâ vitam meam: posuit me in tenebris, quasi mortuos antiquos.

Et anxius fuit in me spiritus meus: in medio meâ

VERSIO VULGATA.

Psalmus David, i. quando persequabatur eum Absalom filius ejus. (II. Reg. xv. et seq.)

DOMINE, exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tuâ: exaudi me in tuâ justitiâ.

2. Et non intres in iudicium cum servo tuo: quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

3. Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terrâ vitam meam.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi: 4. et anxiatu est super me spi-

¹ *Quando persequabatur...* Hæc etiam habent 70. sed in quibusdam tantum exemplaribus, teste Theodor. non Heb. non Hier. non alii interpretes. Aptius convenit delitescenti in illâ speluncâ, de quâ superiore Psalmo: propter x. 3 et 4. *Exaudi me in tuâ justitiâ*: non strictâ illâ, quam nemo ferre possit, sed miti et temperatâ: unde subdit:

² *Non intres in iudicium cum servo tuo*: quibuscumque in angustiis vir bonus peccata sua statim recogitat.

³ *In obscuris*: puta in speluncâ, de quâ suprâ Ps. cxlii. in quâ jam propemodum tumultatus.

⁴ *Anxiatus est super me spiritus meus*: vix respirare possum, quasi compressis faucibus.

sollicitum fuit cor meum.

ritus meus, in me turbatum est cor meum.

Recordabar dierum antiquorum : meditabar omnia opera tua ; facta manuum tuarum loquebar.

5. Memor fui dierum antiquorum : méditatus sum in omnibus operibus tuis ; in factis manuum tuarum meditabar.

Expandi manus meas ad te : anima mea quasi terra sitiens ad te. Semper.

6. Expandi manus meas ad te : anima mea sicut terra sine aquâ tibi.

Citò exaudi me, Domine : defecit spiritus meus. Ne abscondas faciem tuam à me ; et comparabor descendentibus in lacum.

7. Velociter exaudi me , Domine : defecit spiritus meus.

Non avertas faciem tuam à me : et similis ero descendentibus in lacum.

Fac me audire manè misericordiam tuam, quoniam in te confido : notam fac mihi viam in quâ ambulem, quoniam ad te levavi animam meam.

8. Auditam fac mihi manè misericordiam tuam : quia in te speravi.

Notam fac mihi viam in quâ ambulem : quia ad te levavi animam meam.

Libera me de inimicis meis, Domine : à te protectus sum.

9. Eripe me de inimicis meis, Domine ; ad te confugi : 10. doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Doce me ut faciam voluntatem tuam, quia tu Deus meus es. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam : 11. propter nomen tuum,

5 *Memor fui dierum antiquorum* : vide virum sui compotem, qui tantis quoque in angustiis, prisca divinæ bonitatis exempla meditatatur.

6 *Terra sine aquâ* : sitiens : Hier. Hoc canit omnis anima, cum, sensibus omni solatio destitutis, solâ fide vivit.

7 *Similis ero* : ne similis sim.

10 *Spiritus tuus bonus* : qui spiritus non videtur angelus esse, sed Spiritus sanctus qui prophetas afflabat.

Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me, in
Domine, vivificabis me : aequitate tuâ.

in justitiâ tuâ educes de tribulatione ani-
angustiâ animam meam. mam meam, 12 et in mi-
sericordiâ tuâ disperdes ini-
micos meos :

Et in misericordiâ tuâ dissipabis inimicos meos, et
perdes omnes ligantes ani-
mam meam : ego enim tribulant animam meam :
sum servus tuus. quoniam ego servus tuus
sum.

PSALMUS CXLIII.

EUCCHARISTICUS.

VERSIO S. HIERONYMI.

David.

BENEDICTUS Dominus for-
tis meus, qui docet manus
meas ad prælium, digitos
meos ad bellum.

Misericordia mea, et for-
titudo mea, auxiliator
meus, et salvator meus :

Scutum meum, et in ipso
speravi : qui subjecit po-
pulos mihi.

Domine, quid est homo,
quia agnoscis eum ; filius

VERSIO VULGATA.

Psalmus David, 1. adversus
Goliath.

BENEDICTUS Dominus
Deus meus, qui docet ma-
nus meas ad prælium, et
digitos meos ad bellum.

2. Misericordia mea, et
refugium meum : susceptor
meus, et liberator meus :

Protector meus, et in
ipso speravi : qui subdit
populum meum sub me.

3. Domine, quid est ho-
mo, quia innotuisti ei ?

¹ *Adversus Goliath.* Ita Ch. ad ÿ. 10 et 70. nec tamen in omni-
bus exemplaribus, teste Theodor. Videtur autem post victum Go-
liath, Philisthæosque fusos, Saülis nomine, cantatus. Neque enim
tunc David rex erat. ÿ. 2, 10, 11. Tum post eam victoriam fausta
omnia populo preceatur.

hominis, quia computas aut filius hominis, quia re-
eum? putas eum?

Homo vanitati assimila-
tus est: dies ejus quasi um-
bra pertransiens.

Domine, inclina cœlos
tuos, et descende: tange
montes, et fumigabunt.

Mica fulmine, et dissipa
eos: mitte sagittam tuam,
et interfice illos.

Extende manum tuam
de excelso: libera me, et
erue me de aquis multis:
de manu filiorum alieno-
rum.

Quorum os locutum est
vanitatem, et dextera eo-
rum dextera mendacii.

Deus, canticum novum
cantabo tibi: in psalterio de-
cachordo psallam tibi.

Qui dat salutem regibus,
qui eruit David servum
suum de gladio pessimo.

Libera me, et erue me de

4. Homo vanitati similis
factus est: dies ejus sicut
umbra prætereunt.

5. Domine, inclina cœlos
tuos, et descende: tange
montes, et fumigabunt.

6. Fulgura coruscationem,
et dissipabis eos: emitte
sagittas tuas, et contur-
babis eos.

7. Emitte manum tuam
de alto; eripe me, et libera
me de aquis multis, de ma-
nu filiorum alienorum.

8. Quorum os locutum est
vanitatem, et dextera eo-
rum, dextera iniquitatis.

9. Deus, canticum novum
cantabo tibi: in psalterio
decachordo psallam tibi.

10. Qui das salutem re-
gibus, qui redemisti David
servum tuum de gladio ma-
ligno: 11. eripe me.

Et erue me de manu filio-

⁴ *Homo vanitati similis factus est....* vapori, nihilo. Testis iste Goliath jactabundus et minax. *Sicut umbra prætereunt*: sicut umbra pertransiens: Hier.

⁶ *Fulgura coruscationem*: mica fulmine: Hier. emitte fulgura. *Eos*: hostes.

⁷ *De manu filiorum alienorum*: Philistinorum.

⁸ *Quorum os....* Quòd Goliath, populo Dei suorum omnium nomine exprobaret: I. Reg. xvii. 10.

¹⁰ *De gladio maligno*: Goliath: et ita Ch.

manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera mendacii.

Ut sint filii nostri, quasi plantatio crescens in adolescentiâ suâ: filiæ nostræ quasi anguli, ornati ad similitudinem templi.

Promptuaria nostra plena, et superfundentia ex hoc in illud.

Pecora nostra in millibus, et innumerabilia in compitis nostris.

Tauri nostri pingues: non est interruptio, et non est egressus, et non est ululatus in plateis nostris.

rum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum, dextera iniquitatis:

12. Quorum filii, sicut novellæ plantationes in juventute suâ.

Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.

13. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis:

14. boves eorum crassæ.

Non est ruina maceræ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. 15. Beatum dixerunt populum,

¹² *Quorum filii*: ut sint filii nostri: Hier. et ita per reliquum Psalmum habet *nostra* pro *eorum*: utrunque optimo sensu: docet enim, et impios frustra confidere opibus, et bonos, summâ licet earum copiâ, non tamen in eis felicitatem reponere. *Filiæ eorum compositæ*: filiæ nostræ quasi anguli: Heb. angulares lapides, quos omni arte ornabant et perpoliebant. *Similitudo templi*, vel palatii, sculpturis, columnis, omni denique arte exornati.

¹³ *Eructantia*: superfundentia: Hier. *Ex hoc in illud*: t nâ copiâ, ut bona in se congesta non capiant, sed in alia atque alia penuaria subinde diffundant. *Oves eorum fœtosæ*: in millibus: Hier. millibus multiplicantes. *In egressibus*: in compitis: Hier. in plateis: quibus ipsæ plateæ impleantur.

¹⁴ *Non est ruina... neque transitus...* nulla in stabulis labe, quâ egredi possint; tuta omnia et accurata in tectis. *Neque clamor*, tumultuantium ac insanientium; sedata, compositaque omnia.

¹⁵ *Beatum dixerunt*: beatus populus: Hier. Beati quidem sumus propter temporalia, quæ Deus promisit legem observantibus; at vera felicitas, Deo placere.

Beatus populus cujus ta- cui hæc sunt : beatus popu-
lia sunt : beatus populus cu- lus, cujus Dominus Deus
jus Dominus Deus suus. ejus.

PSALMUS CXLIV.

LAUDIS ET EXULTATIONIS.

Dei magnitudo, potentia, magnificentia, patientia, justitia, bonitas. Est autem Psalmus acrostichus alphabeticus, cujus singuli versus à singulis litteris ex ordine incipiunt.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Laudatio David.

1. Laudatio ipsi David.

EXALTABO te, Deus meus
rex, et benedicam nomini
tuo in æternum et ultra.

EXALTABO te, Deus meus
rex, et benedicam nomini
tuo in sæculum, et in sæcu-
lum sæculi.

In omni die benedicam
tibi, et laudabo nomen tuum
in sempiternum jugiter.

2. Per singulos dies bene-
dicam tibi, et laudabo no-
men tuum in sæculum, et
in sæculum sæculi.

Magnus Dominus, et lau-
dabilis nimis, et magnifi-
centiæ ejus non est inven-
tio.

3. Magnus Dominus et
laudabilis nimis, et magni-
tudinis ejus non est finis.

Generatio ad generatio-
nem laudabit opera tua, et
fortitudines tuas annuntia-
bunt.

4. Generatio et generatio
laudabit opera tua, et po-
tentiam tuam pronuntia-
bunt.

³ *Non est finis; inventio: Hier. investigatio: ἀνεξήκαστος. Cujus sublimitas tanta est, ut oculorum aciem effugiat: cujus per occultas et inaccessas vias incedentis indeprenta sunt vestigia: in mari enim via tua, et semitæ tuæ in aquis multis, et vestigia tua non cognoscentur: Ps. LXXVI. 20.*

⁴ *Generatio et generatio: generatio ad generationem, id est, generationi: Hier. quo significatur laudum continuata traditio.*

Decorem gloriæ magnitudinis tuæ, et verba mirabiliū tuorum loquar.

Et fortitudinem horribiliū tuorum loquentur, et magnitudines tuas narra-
bunt.

Memoriam multæ bonitatis tuæ loquentur, et justitias tuas laudabunt.

Clemens et misericors Dominus : patiens, et multæ miserationis.

Bonus Dominus omnibus, et misericordiæ ejus in universa opera ejus.

Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua, et sancti tui benedicant tibi.

Gloriam regni tui dicent, et fortitudines tuas loquentur :

Ut ostendant filii hominum fortitudines ejus, et gloriam decoris regni ejus.

Regnum tuum, regnum omnium sæculorum, et potestas tua in omni genera-

5. Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, et mirabilia tua narra-
bunt.

6. Et virtutem horribiliū tuorum dicent, et magnitudinem tuam narra-
bunt.

7. Memoriam abundantie suavitatis tuæ eructabunt, et justitiā tuā exultabunt.

8. Miserator et misericors Dominus : patiens, et multum misericors.

9. Suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus.

10. Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua, et sancti tui benedicant tibi.

11. Gloriam regni tui dicent, et potentiam tuam loquentur :

12. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam, et gloriam magnificentie regni tui.

13. Regnum tuum, regnum omnium sæculorum, et dominatio tua in omni ge-

⁵ *Magnificentiam..... loquentur : et mirabilia..... verba mirabiliū tuorum loquar : Hier. meditabor : Heb.*

⁹ *Miserationes ejus super omnia..... et copiā, et dignitate, et claritudine.*

¹⁰ *Confiteantur tibi..... opera tua : verba enim deficient, neque præter opera tua, quidquam te est dignum.*

tione, et generationem.

neratione et generationem.

Sustentat Dominus omnes corruentes, et erigit omnes jacentes.

Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis.

14. Allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos.

Oculi omnium in te sperant, et tu das eis escam suam in tempore suo.

15. Oculi omnium in te sperant, Domine: et tu das escam illorum in tempore opportuno.

Aperis manus tuas, et imple omne animal refec-tione.

16. Aperis tu manum tuam, et imple omne animal benedictione.

Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis.

17. Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis.

Juxta est Dominus omnibus qui invocant illum, omnibus qui invocant illum in veritate.

18. Prope est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.

Placitum timentium se faciet, et clamorem eorum exaudiet, et salvabit eos.

19. Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos.

Custodit Dominus omnes diligentes se, et universos impios conteret.

20. Custodit Dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdet.

Laudem Domini loquetur os meum, et benedicet

21. Laudationem Domini loquetur os meum, et be-

¹³ *Fidelis Dominus*: deest hic versus integer in Heb. jam à tempore Hier. Item apud Aquilam, Theodot. et Ch. At Syrus habet, et Arabs, ut 70. Porrò necesse est illum textu excidisse, cum Psalmus sit acrostichus, desitque littera *Nun* à quà incipit vox *Neeman* fidelis. Patet ergo non esse integrum ubique textum hebraicum.

¹⁵ *Tu das escam illorum*: hoc ad eucharistiàm fideles referebant; unde hic versus assiduè in ore eorum, qui mysteriis initiati. Chr.

Qui fecit cœlos et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt: qui custodit veritatem in sempiternum:

Qui facit iudicium calumniam sustinentibus, et dat panem esurientibus. Dominus solvit vinctos:

Dominus illuminat cæcos: Dominus erigit allisos: Dominus diligit justos.

Dominus custodit advenas, pupillum et viduam suscipiet, et viam impiorum conteret.

Regnabit Dominus in æternum, Deus tuus Sion: in generationem et generationem, halleluia.

fecit cœlum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt:

7. Qui custodit veritatem in sæculum: facit iudicium injuriam patientibus: dat escam esurientibus.

Dominus solvit compeditos: 8. Dominus illuminat cæcos.

Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos.

9. Dominus custodit advenas, pupillum et viduam suscipiet, et vias peccatorum disperdet.

10. Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus, Sion, in generationem et generationem.

PSALMUS CXLVI.

EUCCHARISTICUS.

Nehemiæ tempore, ingens inmissa sterilitas, quòd propria ædificia curarent, templi structuram negligerent. Neh. v. Agg. 1. Ergo post horrendam illam famem, dum urbs et templum extruuntur, reddita agris ubertate, hanc laudem Deo concinunt: nota 2, 3, 6, 8.

VERSIO S. HIERONYMI.

Psalmus.

LAUDATE Dominum, quoniam bonum est canticum Dei nostri: quoniam decorum est pulchra laudatio.

VERSIO VULGATA.

1. Alleluia.

LAUDATE Dominum, quoniam bonus est psalmus: Deo nostro sit jucunda decoraque laudatio.

Ædificabit Jerusalem Dominus : ejectos Israel congregabit.

Qui sanat contritos corde, et alligat plagas eorum.

Qui numerat multitudinem stellarum ; et omnes nomine suo vocat.

Magnus Dominus noster, et multus fortitudine, et prudentiæ ejus non est numerus.

Suscipiens mansuetos Dominus : humilians impios usque ad terram.

Canite Domino in confessione : canite Deo nostro in citharâ.

Qui operit cœles nubi- bus, et præbet terræ plu- viam, et oriri facit in mon- tibus germen.

Qui dat jumentis panem suum : filiis corvi clamantibus.

2. Ædificans Jerusalem Dominus : dispersiones Israelis congregabit.

3. Qui sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.

4. Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocat.

5. Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus.

6. Suscipiens mansuetos Dominus, humilians autem peccatores usque ad terram.

7. Præcinite Domino in confessione : psallite Deo nostro in citharâ.

8. Qui operit cœlum nubibus, et parat terræ plu- viam.

Qui producit in montibus fœnum, et herbam servituti hominum.

9. Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum.

² *Ædificans Jerusalem.....* Hæc designant tempus instauratæ Jero- solymæ, ac tribuum è captivitate redeuntium.

⁸ *Qui operit cœlum nubibus.....* Fames exstructo templo in copiam versa est. Agg. II. 18, 19, 20. *Et herbam servituti hominum :* hominum utilitatibus servientem, vel homini, eam servili operâ, arando et subigendo, excolenti. Deest Heb.

⁹ *Invocantibus eum :* clamantibus : Hier. etiam corvos pascit : *considerate corvos..... et Deus pascit illos.* Luc. XII. 24.

Non est in fortitudine equi
voluntas ejus : neque in tibiis
viri placetur ei.

Placetur Domino in his
qui timent eum, et expectant
misericordiam ejus.

10. Non in fortitudine
equi voluntatem habebit :
nec in tibiis viri beneplacitum
erit ei.

11. Beneplacitum est Domino
super timentes eum,
et in eis qui sperant super
misericordiâ ejus.

¹⁰ *Nec in tibiis viri ...* Non in corporis robore; non in equestri arte salus : sed in benignitate Dei.

PSALMUS CXLVII.

EUCCHARISTICUS.

Titulo caret in Hebræo, et continuatur præcedenti, ita etiam apud Hier. certè est ejusdem argumenti.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Alleluia.

LAUDA, Jerusalem, Dominum; cane Deum tuum, Sion.

Quia confortavit vectes portarum tuarum : benedixit filiis tuis in medio tuâ.

Qui posuit terminum tuum pacem; adipe frumenti saturavit te.

Qui emittit eloquium

12. LAUDA, Jerusalem, Dominum : lauda Deum tuum, Sion.

13. Quoniam confortavit seras portarum tuarum : benedixit filiis tuis in te.

14. Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te.

15. Qui emittit eloquium

¹² *Lauda, Jerusalem....* eò quòd instaurata et ædificata, ut superiore Ps. 47. 2.

¹³ *Confortavit seras : vectes : Hier. Contrà ac hostes expectabant : dicebant enim : Si transierit vulpes, transiliet murum eorum, etc. Neh. 1v. 2, 3.*

suum terræ; velociter currit verbum ejus.

Qui dat nivem quasi lanam; pruinas quasi cinerem spargit.

Projicit glaciem suam quasi buccellas; ante faciem frigoris ejus quis stabit?

Mittet verbum suum, et solvet illa; spirabit spiritu suo, et fluent aquæ.

Qui annuntiat verbum suum Jacob; præcepta sua, et judicia sua Israel.

Non fecit similiter omni genti, et judicia ejus non cognoscent: halleluia.

suum terræ: velociter currit sermo ejus.

16. Qui dat nivem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.

17. Mittit crystallum suam sicut buccellas; ante faciem frigoris ejus quis sustinebit?

18. Emitteret verbum suum, et liquefaciet ea: flabit spiritus ejus et fluent aquæ.

19. Qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias et judicia sua Israel.

20. Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis. Alleluia.

17 *Crystallum*: glaciem: Hier. grandinem.

18 *Verbum*: imperium.

In fine hujus Psalmi est halleluia in Heb. non initio; est autem initio Psalmi CXLVI quod argumento est hunc illi continuandum. Nam in superiori CXLV. et in his reliquis tribus habetur et initio et fine.

PSALMUS CXLVIII. LAUDIS.

Dei amore flagrans, animata atque inanima in ejus laudes ciet, omnia nutu creatis, neque dedignantis plebem Israeliticam admo- vere sibi.

VERSIO S. HIERONYMI.

Halleluia.

LAUDATE Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis.

VERSIO VULGATA.

I. Alleluia.

LAUDATE Dominum de cœlis: laudate eum in excelsis.

Laudate eum, omnes angeli ejus, laudate eum, omnes exercitus ejus.

Laudate eum, sol et luna; laudate eum, omnes stellæ luminis.

Laudate eum, cœli cœlorum, et aquæ quæ super cœlos sunt.

Laudent nomen Domini; quoniam ipse mandavit et creata sunt.

Statuit ea in sæculum, et in æternum; præceptum dedit, et non præteribit.

Laudate Dominum de terrâ, dracones et omnes abyssi:

Ignis, et grando, nix, et glacies, ventus, turbo, quæ facitis sermonem ejus:

2. Laudate eum, omnes angeli ejus: laudate eum omnes virtutes ejus.

3. Laudate eum, sol et luna, laudate eum, omnes stellæ, et lumen.

4. Laudate eum, cœli cœlorum, et aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, 5. laudent nomen Domini.

Quia ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt.

6. Statuit ea in æternum, et in sæculum sæculi: præceptum posuit, et non præteribit.

7. Laudate Dominum de terrâ, dracones et omnes abyssi:

8. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.

² *Virtutes*: exercitus: Hier.

³ *Stellæ et lumen*: stellæ luminis: Idem. id est, luminosæ.

⁴ *Aquæ omnes, quæ super cœlos sunt*. Nubes intellige: unde in sequentibus; venti, nix, glacies, non tamen nubes memorantur. Vide Ps. ciii. 3.

⁵ *Quia ipse dixit, et facta sunt*: deest hic Hier. habetur xxxii. 9.

⁶ *Et non præteribit*: Cælum enim et terra transibunt; verba autem mea non præteribunt. Matth. xxiv. 35.

⁷ ⁸ *Dracones*: grando: nix: etiam quæ noxia sunt, Deum laudant: immissa quippe ad ejus justitiam commendandam. *Quæ faciunt verbum*. *Erubescite, homo; serpentes, abyssi, nix, etc. verbum Dei faciunt: et tu non facis!*... In eo autem Deum laudant, quod non mutant naturam suam, stantque in ordine suo absque solo homine cui omnia subjecta sunt. Hier. in hunc Ps.

Montes et omnes colles :
 lignum frugiferum, et uni-
 versæ cedri :

Bestiæ, et omnia jumenta,
 reptilia, et aves volantes :

Reges terræ, et omnes
 populi : principes et uni-
 versi judices terræ :

Juvenes, et virgines : se-
 nes cum pueris laudent no-
 men Domini :

Quoniam sublime nomen
 ejus solius, gloria ejus in
 cælo et in terrâ.

Et exaltavit cornu po-
 puli sui : laus omnibus sanc-
 tis ejus, filiis Israel populo
 appropinquanti sibi, halle-
 luia.

9. Montes et omnes col-
 les : ligna fructifera, et om-
 nes cedri :

10. Bestiæ, et universa
 pecora : serpentes, et vo-
 lucres pennatæ :

11. Reges terræ, et om-
 nes populi : principes, et
 omnes judices terræ :

12. Juvenes, et virgines :
 senes cum junioribus lau-
 dent nomen Domini : 13.
 quia exaltatum est nomen
 ejus solius.

14. Confessio ejus super
 cælum et terram : exaltavit
 cornu populi sui.

Hymnus omnibus sanctis
 ejus : filiis Israel populo ap-
 propinquanti sibi. Alleluia.

¹⁴ *Et exaltavit.....* Vide Hier.

PSALMUS CXLIX.

EUCCHARISTICUS.

Magná, ut videtur, victoriá reportatá: v. 7, 8.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Halleluia.

1. Alleluia.

CANTATE Domino canticum novum : laus ejus in congregatione sanctorum.

CANTATE Domino canticum novum : laus ejus in ecclesiá sanctorum.

Lætetur Israel in factore suo : filii Sion exultent in rege suo.

2. Lætetur Israel in eo, qui fecit eum, et filii Sion exultent in rege suo.

Laudent nomen ejus in choro : in tympano et cithará cantent ei.

3. Laudent nomen ejus in choro : in tympano et psalterio psallant ei.

Quia complacet sibi Dominus in populo suo : exaltabit mansuetos in Jesu.

4. Quia beneplacitum est Domino in populo suo, et exaltabit mansuetos in salutem.

Exultabunt sancti in gloriá : laudabunt in cubilibus suis.

5. Exultabunt sancti in gloriá : lætabuntur in cubilibus suis.

Exaltationes Dei in gutture eorum, et gladii accipites in manibus eorum :

6. Exaltationes Dei in gutture eorum, et gladii accipites in manibus eorum :

Ad faciendam vindictam

7. Ad faciendam vindic-

5 *In cubilibus suis* : en securitatem, en requiem, en perpetem voluptatem.

6. 7. *Exaltationes* : voces, Deum extollentes, *ἰψώους* : ita Heb. *Gladii accipites*.... *Ad faciendam vindictam in nationibus* : ad ulciscendos Chananæos.

in gentibus, increpationes
in populis :

Ut alligent reges eorum
catenis, et inclutos eorum in
compedibus ferreis :

Ut faciant in eis iudicium
conscriptum : decor est om-
nium sanctorum ejus. Alle-
luia.

⁸ *Ad alligandos reges* : ut Adonibezec, Agag, etc.

⁹ *Judicium conscriptum* : à Deo propter eorum scelera pronun-
tatum, et tanquam ex tabulâ recitatum.

tam in nationibus, increpa-
tiones in populis :

8. Ad alligandos reges eo-
rum in compedibus, et no-
biles eorum in manicis fer-
reis :

9. Ut faciant in eis iudi-
cium conscriptum : gloria
hæc est omnibus sanctis
ejus. Alleluia.

PSALMUS CL. LAUDIS.

Quidquid sonat, Deum sonet.

VERSIO S. HIERONYMI.

VERSIO VULGATA.

Halleluia.

1. Alleluia.

LAUDATE Dominum in
sancto ejus : laudate eum in
fortitudine potentiae ejus.

Laudate eum in fortitudi-
nibus ejus : laudate eum
juxta multitudinem magni-
ficentiae suae.

Laudate eum in clangore
buccinae : laudate eum in
psalterio et citharâ.

LAUDATE Dominum in
sanctis ejus : laudate eum in
firmamento virtutis ejus.

2. Laudate eum in virtu-
tibus ejus : laudate eum se-
cundum multitudinem ma-
gnitudinis ejus.

3. Laudate eum in sono
tubae : laudate eum in psal-
terio et citharâ.

¹ *In sanctis* : sancto : Hier. id est, sanctuario. Ita Ch. *Firma-
mento* : expanso : Heb. quod est caelum, Dei sedes : cujus templum
figura erat.

² *Virtutibus* : fortitudinibus : Hier.

Laudate eum in tympano et choro : laudate eum in chordis et organo.

Laudate eum in cymbalis sonantibus : laudate eum in cymbalis tinnientibus.

Omne quod spirat, laudet Dominum, halleluia.

4. Laudate eum in tympano, et choro : laudate eum in chordis et organo.

5. Laudate eum in cymbalis benesonantibus, laudate eum in cymbalis jubilationis.

6. Omnis spiritus laudet Dominum. Alleluia.

⁶ *Omnis spiritus* : omne quod spirat : idem omnis mens : *Neschamah* : atque hic est pulcherrimus ac suavissimus sacræ psalmodiæ fructus, ut in laudes Dei, non modò cujusque nostrum spiritus, verum etiam omnis spiritus, omnis vox, mens omnis erumpat.

FINIS PSALMORUM.

VETERIS ET NOVI TESTAMENTI

CANTICA.

CUM Cantica divinam spectent psalmodiam, etiam ex instituto Ecclesiæ; ideò cum Psalmis ea edere, notisque simul illustrare visum est. Ea enim sunt, quæ in gratiarum actionem pro collatis à Deo beneficiis, sive ad eorum memoriam sempiternam, Spiritu sancto afflati cecinerunt sancti Dei homines. Hic itaque illa habeas, ut in Scripturis reperiuntur, juxta cujusque voluminis ordinem. Non ideo tamen præcellentissimum illud Salomonis Canticum statim damus, quòd et per sese suo volumine constet, neque ad canendum adhibeatur in fidelium cœtu; Deo autem juvante, suo loco dabitur.

CANTICUM MOYSI,

LAUDIS ET GRATIARUM ACTIONIS.

ECCLESIA salva per baptismates aquas, peccatis ibi mersis sepultisque, ac victo antiquo hoste diabolo, priscae jam inde ab Adamo servitutis, partæque per Christum libertatis memòr, ad ritum victricium animarum, Canticum Moysi viri Dei in cœlo canentium (Apoc. xv. 3.), hoc canit Feriâ V. (*Hodie Feriâ* II.)

Postquam, jubente Mose, aquæ maris Rubri, muri instar ad dexteram et ad lævam constiterunt,

ut Israelitis locum transeundi darent, insecutique Ægyptii, eodem Mose imperante, reversis ad naturam fluctibus, unà cum curribus equisque hausti; cum adhuc tanta strages hostium sub oculos versaretur: (Exod. xiv. 21. et seqq.) sumpsit Maria prophetissa soror Aaron tympanum; egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis et choris, quibus illa præcinebat. Exod. xv. 20, 22.

EXODI CAPUT XV.

1. Tunc cecinit Moyses, et filii Israel carmen hoc Domino, et dixerunt:

Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare.

2. Fortitudo mea, et laus mea Dominus, et factus est mihi in salutem: iste Deus meus, et glorificabo eum: Deus patris mei, et exaltabo eum.

3. Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen ejus.

4. Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare: electi principes ejus submersi sunt in mari Rubro.

5. Abyssi operuerunt eos: descenderunt in profundum quasi lapis.

¹ *Cecinit Moyses..... Cantemus Domino.....* Hæc igitur, Moysæ viris, ut Mariâ scæminis præcinente, cecincunt. Quâ de re videsis egregiam Philonis locum, Præfat. cap. vi. num. 33. et in Ps. lxxvii. v. 26. *Equum et ascensorem*. Pharaonem cum omni equitatu suo, ut habet v. 19.

² *Fortitudo mea.....* Unumquemque Israelitam loquentem inducit, ut major demonstretur pietatis gratique animi sensus.

³ *Omnipotens nomen ejus: Dominus, nomen ejus: Heb. Jehovah: 70. יהוה.*

6. *Dextera tua, Domine, magnificata est in fortitudine : dextera tua, Domine, percussit inimicum.*

7. *Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti adversarios tuos : misisti iram tuam, quæ devoravit eos sicut stipulam.*

8. *Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ : stetit unda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.*

9. *Dixit inimicus : Persequar et comprehendam, dividam spolia, implebitur anima mea; evaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.*

10. *Flavit spiritus tuus, et operuit eos mare : submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.*

11. *Quis similis tuû in fortibus, Domine? quis similis tuû? Magnus in sanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia.*

12. *Extendisti manum tuam, et devoravit eos terra.*

⁸ *Et in spiritu furoris tui....* sive ipsâ irâ Dei, sive per eam venti vehementis immissâ, ut Ex. XIV. 21. *Congregatæ sunt* : coactatæ sunt aquæ : non pro naturâ suâ liquidæ ac diffusæ, sed in firmam congeriem compositæ; idque ex irâ Dei in Ægyptios, quos, veluti repressis aquis, invitabat ad ingressum; ingressos inmissis rursus aquis obruit. *Stetit unda fluens...* steterunt fluentia sicut acervus : Heb. *Congregatæ sunt...* coagulatæ sunt... Heb. ac veluti congelatæ, *abyssi* : gurgites, velut in aggerem versi.

¹⁰ *Flavit spiritus tuus* : ventus : ut enim Dominus mare abstulit flante vento vehementi et urente totâ nocte, et vertit in siccum, divisaque est aqua : Ex. XIV. 21. sic etiam, immisso vento, recidere fluctus in Ægyptios.

¹² *Devoravit eos terra* : aquis superfusis, atque altè subjectam arenam in cadavera volventibus.

13. Dux fuisti in misericordiâ tuâ populo quem redemisti, et portasti eum in fortitudine tuâ, ad habitaculum sanctum tuum.

14. Ascenderunt populi, et irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philistiim.

15. Tunc conturbati sunt principes Edom; robustos Moab obtinuit tremor; obriguerunt omnes habitatores Chanaan.

16. Irruat super eos formido et pavor, in magnitudine brachii tui: fiant immobiles quasi lapis, donec pertranseat populus tuus, Domine, donec pertranseat populus tuus iste, quem possedisti.

17. Introduces eos, et plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmissimo habitaculo tuo quod operatus es, Domine: sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ.

18. Dominus regnabit in æternum et ultrà.

¹⁴ *Ascenderunt populi: audierunt: Heb. 70. Et irati sunt: commoti sunt, conturbati sunt. Dolores obtinuerunt...* sic Ps. XLVII. 7, 8. *Conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos: ibi dolores ut parturientis, etc. ac passim apud prophetas.*

¹⁵ *Tunc conturbati sunt...* longè lateque diffuso metu per vicinas regiones: dicebant enim: *Sicut fecit in mari Rubro, sic faciet in torrentibus Arnon: Num. XXI 14.* adeoque nihil erit impervium. Ac sic post longissima quoque tempora sub Heli pontificis principatu, inclamabant Philistæi: *Quis nos salvabit de manu deorum sublimium istorum? Hi sunt dii, qui percusserunt Ægyptum omni plagâ, in deserto: I. Re. 14. 8.* quantò magis territi, recente rei memoriâ?

¹⁶ *Fiant immobiles... donec pertranseat...* Filii enim Esäu et alii, hoc metu velut obstupefacti, facilem Israelitis transitum præbuerunt: *Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esäu... et timebunt vos. Deut. 11. 4.*

¹⁸ *Dominus regnabit...* Finis cantici, ut videtur: collatâ in Deum gloriâ.

19. Ingressus est enim eques Pharao cum curribus et equitibus ejus in mare; et reduxit super eos. Dominus aquas maris : filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

¹⁹ *Ingressus est...* Quo loco intermissa narratio resumitur : hunc etiam versum integrum canit Ecclesia.

ALTERUM MOYSI CANTICUM, INCREPATORIUM : COMMEMORATORIUM.

Canitur in laudibus Sabbati, ut adoptionis filii beneficentissimum parentem Deum ament, colant, metuant.

MOYSI morituro, ac Josue Moysi successori designato, sic præcepit Dominus præscius futurorum : Scribite vobis Canticum istud, et docete filios Israel, ut memoriter teneant, et ore decantent : et sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israel.... Cùmque comederint, et saturati crassique fuerint, avertentur ad deos alienos.... Postquam *autem* invenerint *populum* mala multa et afflictiones, respondebit ei Canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis tui. Ergo ad sempiternam rei memoriam, locutus est Moyses, audiente universo cœtu Israel, verba carminis hujus; et ad finem usque complevit. Deut. xxxi. 14. et seqq. *Vide autem quo spiritu extremâ in senectute, jamjamque moriturus, canat.*

DEUTERONOMII CAPUT XXXII.

1. AUDITE, cœli, quæ loquor; audiat terra verba oris mei.

¹ *Audite, cœli... audiat terra : sic enim prædixerat : Invocabo*

2. Concresecat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, et quasi stillæ super gramina.

3. Quia nomen Domini invocabo : date magnificentiam Deo nostro.

4. Dei perfecta sunt opera, et omnes viæ ejus judicia : Deus fidelis, et absque ullâ iniquitate, justus et rectus.

5. Peccaverunt ei, et non filii ejus in sordibus : generatio prava atque perversa.

6. Hæccine reddis Domino, popule stulte et insipiens? numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit te?

7. Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas : interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; majores tuos, et dicent tibi.

8. Quando dividebat Altissimus gentes, quando

contra eos cælum et terram : Deut. xxxi. 28. quod et Moyses, et alii prophetae sæpe faciunt; ut populi rebellantis pectus, rebus quoque inanimis durius, emolliant : tum ut universa rerum natura in impios et contumaces insurrectura esse videatur.

² *Concresecat ut pluvia... fluat ut ros...* tanto impetu; tantâ suavitate et copiâ.

⁵ *Et non filii ejus...* peccavit ei, non filii ejus, macula eorum : Heb. *Moumam* : paternæ bonitatis oblii : à patre deserti : nec jam filii, sed inimici : quo eis dedecoris sempiterni nota inuritur.

⁶ *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te?* genuit : quo sensu Heva dixit, edito partu : *Possedi hominem per Deum* : Gen. iv. 1. *Et fecit, et creavit te.* Commemorare incipit quot nominibus pareus ; ac primùm creatione, hic : tum electione et adoptione singulari præ cæteris gentibus : amore, bonitate, curâ, assignatâ hæreditate, quod exequitur, v. 7, 8, 9. et seqq.

⁸ *Quando dividebat... quando separabat filios Adam.* Jam inde ab initio, cum filiis Adam et Noe eorumque nepotibus terram distri-
separabat

separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel.

9. Pars autem Domini, populus ejus, Jacob funiculus hæreditatis ejus.

10. Invenit eum in terrâ desertâ, in loco horroris, et vastæ solitudinis: circumduxit eum, et docuit, et custodivit quasi pupillam oculi sui.

11. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas, et assumpsit eum, atque portavit in humeris suis.

12. Dominus solus dux ejus fuit, et non erat cum eo Deus alienus.

13. Constituit eum super excelsam terram: ut comederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petrâ, oleumque de saxo durissimo,

14. Butyrum de armento, et lac de ovibus cum adipe agnorum, et arietum filiorum Basan, et hir-

bueret; in animo habebat filios Israelis electi sui: itaque *constituit terminos populorum Chananæorum, juxta numerum filiorum Israel*: septem illos populos Chananæos donavit regione idoneâ ad capiendum alendumque populum suum, in eam regionem divinâ pollicitatione transferendum.

¹⁰ *Circumduxit eum*: non statim, ac directâ viâ in terram promissam duxit. *Et docuit*: in deserto circumactum per viarum ambages, quò eum ut puerum indisciplinatum, per quadraginta annos et monitis et castigationibus erudiret. *Et custodivit quasi pupillam...* Matris instar sedulæ, quæ cum nec virgis parcat, tam n puerum et sinu fovet, et oculis cariorem habet, nec unquam à pectore visuque dimittit.

¹² *Dominus solus...* Rectè inculcatum, ne ad alios deos mens cæca defluat.

¹⁴ *Et arietum filiorum Basan*: quorum erant uberes campi et pinguis pascua: *mons Basan, mons pinguis*. Psalm. LXVII. 16, 17.

cos cum medullâ tritici, et sanguinem uvæ biberet meracissimum.

15. Incrassatus est dilectus, et recalcitavit : incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, et recessit à Deo salutari suo.

16. Provocaverunt eum in diis alienis, et in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

17. Immolaverunt dæmoniis et non Deo, diis quos ignorabant : novi recentesque venerunt, quos non coluerunt patres eorum.

18. Deum, qui te genuit, dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui.

19. Vidit Dominus, et ad iracundiam concitatus est : quia provocaverunt eum filii sui et filiaë.

20. Et ait : Abscondam faciem meam ab eis, et considerabo novissima eorum : generatio enim per-versa est, et infideles filii.

21. Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, et irritaverunt in vanitatibus suis : et ego provocabo eos in eo qui non est populus, et in gente stultâ irritabo illos.

15 *Incrassatus est dilectus.* Alii, rectus : populus Israel summâ curâ ad veri rectique studium institutus. Commemoratis hactenus beneficiis, jam ad flagitia transit.

19 *Et ad iracundiam concitatus est :* et reprobavit præ indignatione filios suos et filias : Heb. Post beneficia et flagitia immemoris populi, ad Dei minas ultionemque transgreditur.

20 *Abscondam faciem meam...* Iterat Domini dicta ita comminantis : *Abscondam et celabo faciem meam in die illo :* Deut. xxxi. 18.

21 *Ipsi... irritaverunt in vanitatibus suis :* in idolis, in falsis diis. *Et ego provocabo eos...* Erigam enim super eos gentes, quæ non sunt populus meus : *Et in gente stultâ...* quæ Deum ignorat : sensusque est : Quemadmodum illi, mihi Deo vero, falsos deos ; ita ego illis in

22. Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima : devorabitque terram cum germine suo, et montium fundamenta comburet.

23. Congregabo super eos mala, et sagittas meas complebo in eis.

24. Consumentur fame, et devorabunt eos aves morsu amarissimo : dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.

25. Foris vastabit eos gladius, et intus pavor, juvenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.

26. Dixi : Ubinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

verum populum electis, populos alienos, neque à me adoptatos, antepoſtam : quod rectè traducit Paulus ad vocationem gentium : Rom. x. 19. *Provocabo... irritabo...* ad æmulationem vos adducam : ut rectè 70. vertunt ac Paulus. En Dei bonitas : gentes enim inimicas suorum humeris victrices imponit ; ut si non voluntate, certè æmulatione ac pudore victi, ad Deum redeant : quod imitatus apostolus ostentat Judæis effusas in gentes divinæ misericordiæ divitias : *Sic quo modo, inquit, ad æmulandum provochem carnem meam* (Judæos cognatos meos) *et salvos faciam aliquos ex illis* : Rom. xi. 14.

²⁴ *Cum furore trahentium super terram, atque serpentium, cum veneno serpentium terræ* : Heb.

²⁵ *Foris... gladius, et intus pavor* : nullum ab armis, nullum ab animi virtute præsidium. *Intus pavor*, etiam absistente gladio : *fugietis enim, nemine persequente* : Lev. xxvi. 17. *Terrebit eos sonitus folii volantis, et ita fugient quasi gladium : cadent nullo persequente, et corruent singuli super fratres suos, quasi bella fugientes* : Ibid. 36 et 37. *Juvenem simul ac virginem...* fortes æquè ac imbelles ; omnes exanimati metu, janque in corde victi, anteaquam manus conserant ; quo nihil est miserabilius aut abjectius.

²⁶ *Dixi : Ubinam sunt?* Quasi non videret, et adhuc quæreret

27. Sed propter iram inimicorum distuli; ne fortè superbirent hostes eorum, et dicerent: Manus nostra excelsa, et non Dominus, fecit hæc omnia.

28. Gens absque consilio est, et sine prudentiâ.

29. Utinam saperent, et intelligerent, ac novissima providerent:

30. Quomodo persequatur unus mille, et duo fugent decem milla! nonne ideo, quia Deus suos vendidit eos, et Dominus conclusit illos?

31. Non enim est Deus noster ut dii eorum: et inimici nostri sunt iudices.

32. De vineâ Sodomorum, vinea eorum, et de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum, uva fellis, et botri amarissimi.

33. Fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile.

34. Nonne hæc condita sunt apud me, et signata in thesauris meis?

ad supplicium: ut dato, dum minatur, pœnitendi spatio, resipiscant: unde sequitur:

²⁷ *Sed propter iram inimicorum distuli*: ne ferociant hostes facili victoriâ. Vide autem ut ultro quærat ignoscendî causas. *Distuli* autem; non omnino sustuli gladium ab Israelitis, ne veluti certâ januâ veniâ insolescant.

³⁰ *Et Dominus conclusit illos*: in angustias, in insidias, in carceres.

³¹ *Et inimici nostri sunt iudices*: Dei vindictam, ac deorum suorum vanitatem experti toties.

³² *De vineâ Sodomorum*... Magnâ spe, nullo fructu: igne consumente omnem circumquaque regionem, et cuncta terræ virentia, Gen. xix. 25. spemque omnem vindemiæ. *De suburbanis*; de viciniâ *Gomorrhæ*, solo arido et exusto, exsuccas inanesque fruges profere. *Vinea eorum*: Israelitarum rebellium.

⁴ *Nonne hæc*: flagella suprâ memorata: *condita sunt*; penes me sunt: tanquam in penu meâ sunt, unde promam.

35. Mea est ultio, et ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum : juxtà est dies perditionis, et adesse festinant tempora.

36. Judicabit Dominus populum suum, et in servis suis miserebitur : videbit quòd infirmata sit manus, et clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.

37. Et dicet : Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam :

38. De quorum victimis comedebant adipēs, et bibebant vinum libaminum ? Surgant, et opitulentur vobis, et in necessitate vos protegant.

39. Videte quòd ego sim solus, et non sit alius Deus præter me : ego occidam, et ego vivere faciam ; percutiam, et ego sanabo ; et non est qui de manu meâ possit eruere.

40. Levabo ad cœlum manum meam, et dicam : Vivo ego in æternum.

41. Si acuero, ut fulgur, gladium meum, et ar-

³⁵ *Ego retribuam in tempore* : non statim ; ut dem locum pœnitentiæ : sed velut victà et exhaustà patientiâ. *Ut labatur pes eorum* : ita retribuam, ut labatur pes eorum, neque ullo loco possint consistere. *Ego retribuam...* labetur pes eorum : Heb. statim atque aggrediar, nullâ morâ in exitium ruent.

³⁶ *Judicabit Dominus populum suum* : summâ benignitate, ut inflectat ad pœnitentiam. Unde subdit : *et in servis suis miserebitur* : quæ ultima pars erat Cantici : ut scilicet, commemoratis beneficiis, flagitiis, suppliciis, in consolationem ac misericordiam, uti solet, prophetica oratio desineret ; quanta autem misericordia ! *videbit enim* : nihil opus admoneri aut excitari eum : ipse ultro respiciet miseros. *Videbit*, quòd infirmata sit manus : cum videbit, quòd abierit manus : Heb. seu vires ceciderint. *Et clausi quoque defecerunt* : capti bello et ex bello relictii deficient in carcere, neque ulla spes gentis.

ripuerit iudicium manus mea : reddam ultionem hostibus meis , et his qui oderunt me retribuam.

42. Inebriabo sagittas meas sanguine , et gladius meus devorabit carnes , de cruore occisorum , et de captivitate , nudati inimicorum capitis.

43. Laudate , gentes , populum ejus , quia sanguinem servorum suorum ulciscetur , et vindictam retribuet in hostes eorum , et propitius erit terræ populi sui.

41 *Reddam ultionem...* Castigato misericorditer populo , hostes eorum ad internecionem insectatur : quod est divinæ beneficentiæ in suos miraculum vel maximum. *Hostibus meis.* Non populi , sed meis : inquit ; ad benevolentiae testificationem.

42 *De cruore occisorum :* supple , inebriabo sagittas. *Et de captivitate :* siquidem nec captivis parceret. *Nudati... capitis :* in captivitate , ad ignominiam.

43 *Sanguinem servorum suorum ulciscetur ;* Vide autem unde incipiat , quò assurgat , ut denique desinat divini vatis oratio. Nempe ut prædiximus , à beneficiis ad flagitia , atque inde ad supplicia conversus ; postquam eò devenit , ut ira , velut in immensum exaggerata , nullam spem veniæ reliquisse videretur , ex improvise ostendit , misericordiæ ac veniæ non posse oblivisci Deum ; quin potius inter ipsa supplicia miserescens inducit , ac veluti pœnitentem , idque ultro et solâ visâ miserrimæ plebis calamitate incitatum , quo statim non modò repressa ira , verùm etiam in hostes versa sit : quâ beneficentiâ cum nihil majus cogitari possit , in eâ quoque desini oportebat.

CANTICUM DEBBORÆ,

TRIUMPHALE, GRATIARUM ACTIONIS.

Debbora prophetissa populum judicabat : hujus jussu ductuque Barac dux fortissimus , Sisaram Jabbin regis Chanaan ducem , cum omni exercitu ad internecionem delet : ipse Sisara , à Jabele fortis-

simā fœminā, clavo temporibus infixō cœditur :
Jud. IV. *cujus viso cadavere, in Dei laudes versi*
sunt.

JUDICUM CAPUT V.

1. CECINERUNTQUE Debbora et Barac filius Abinoem in illo die, dicentes :

2. Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino.

3. Audite, reges, auribus percipite, principes : Ego sum, ego sum quæ Domino canam; psallam Domino Deo Israel.

4. Domine, cùm exires de Seir; et transires per regiones Edom, terra mota est, cœlique ac nubes distillaverunt aquis.

5. Montes fluxerunt à facie Domini, et Sinai à facie Domini Dei Israel.

6. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Jahel

² *Qui sponte obtulistis...* Pulcherrimum laudum exordium : quèd se ultro pro patriâ bello devoverint. Non enim universus populus : sed decem millia pugnatorum ex tribu Zabulon et Nephthali acciti sunt. Jud. IV. 6, 10. Heb. sic habet : in ulciscendo ultiones in Israel, in devovendo se populum : hoc est : qui ulsi estis Israellem ; qui vos devovistis ad prælium, *benedicite Domino.*

³ *Audite, reges... principes : ego sum...* ego Domino, ego canam ; psallam Domino Deo Israel : Heb. Ego fœmīna, quod regibus principibusque miraculo sit, ductu meo gesta prælia canam ; sed Domino, cujus potentiâ vicimus.

⁴⁻⁵ *Domine, cùm exires...* Sic Deut. XXXIII. 2. *Dominus de Sinai venit, et de Seir ortus est nobis :* ubi etiam Seir cum Sinai conjungitur. Vide Psal. LXXVII. 9, 10. Solebant autem, quâcumque in victoriâ, redire ad prisca illa sub Mose miracula.

⁴ *Terra mota est.* ⁵ *Montes fluxerunt...* Figuratè : commota omnia. adventante Domino : quo etiam significat quid incolis montium evenit. Vide Ps. CXIII. 7.

quieverunt semitæ, et qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios.

7. Cessaverunt fortes in Israel, et quieverunt; donec surgeret Debbora, surgeret mater in Israel.

8. Nova bella elegit Dominus, et portas hostium ipse subvertit: clypeus et hasta si apparuerint in quadraginta millibus Israel.

9. Cor meum diligit principes Israel: qui propriâ voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino.

10. Qui ascenditis super nitentes asinos, et sedetis in iudicio, et ambulatis in viâ, loquimini.

⁶ *Quieverunt semitæ*: itinera cessarunt, et ambulantes in semitis ibant per calles devios: Heb. Non erant tuta itinera propter incurrentes hostes: quantumvis Samgar vir fortis fuerit, non tamen ejus tempore universim tranquillæ res erant; semel enim salvavit populum: Jud. iii. 31. nec Jahel salvum præstiterat, licet ex fœdere cum Chananæis icto, ipsis terrori fuerit: Jud. iv. 17.

⁷ *Donec surgeret...* Donec surrexit Debbora: Heb. Miratur tantum potuisse imbellem feminam. Vide infra Canticum Judith. xvi. 7, 8. *Fortes*, villæ, pagi: Heb. ut infra, 11.

⁸ *Nova bella elegit Dominus...* gesta quippe fœmineâ manu: alii, rem novam, unde bellum portis, hostilibus scilicet; ut intelligit Hieronymus. Quæ interpretatio plana est. Alii tamen non incongruè cum 7o. sic vertunt: elegit (Israel) deos novos; tunc bellum portis, quod consequenter intelligendum esset, suis; ut ex novorum deorum cultu, exitium Israelitis venerit. *Clypeus et hasta...* Namque ante Debboræ victoriam, ut habetur v. 7. erant quidem in Israele multa hominum millia, non tamen pugnatore, nec arma suppetebant, tanta erat inopia.

⁹ *Cor meum diligit principes Israel*: cor meum ad duces Israel: Heb. *Qui propriâ voluntate obtulistis vos...* devoves vos populis... Heb. ut supra, v. 2.

¹⁰ *Super nitentes asinos...* Quod dignitatem notabat, ut passim et Jud. x. 4. xii. 14. *In iudicio*: in *Middin*: Heb. quod alii nomen loci intelligunt; quem maximè hostes infestarent. *Loquimini*: medita mini: Heb. attendite cantico.

11. Ubi collis sunt currus, et hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur justitiæ Domini, et clementia in fortes Israel: tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum.

12. Surge, surge, Debbora, surge, surge, et loquere canticum: surge, Barac, et apprehende captivos tuos, fili Abinoem.

13. Salvatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicavit.

14. Ex Ephraim delevit eos in Amalec; et post

¹¹ *Ubi collisi sunt currus...* A voce sagittariorum, inter fontes (sive puteos) ibi narrentur justitias Domini, justitias villæ ejus in Israel: Heb. Israelitæ à tumultu bellico tuti, ad puteos seu fontes, ubi coire solet populus, justitiam Domini celebrabant hostes ulciscantis, villasque terræ suæ prius desertas pristinae quieti ac frequentia restituentis. *Ad portas*: ubi conventus agebantur. *Et obtinuit principatum*: victoriam: Israeliticus populus, de quo per totum versum. Sed hæc postrema verba desunt Heb. et 70.

¹² *Apprehende captivos tuos*: Israelitas tuos olim captivos, nunc autem liberatos, quod sequentia docent.

¹³ *Salvatæ sunt reliquiæ populi*: Israelitæ ex tot retro calamitatibus ac servitutibus superstites: obvio sensu: sed Heb. aliter. Tunc dominabitur superstes illustribus populi, hoc est, quos Israelitas ex tantis bellis superstites servaverat Dominus, illustribus populi Sisaræ dominabuntur. *Dominus in fortibus...* Dominus dominabitur mihi in fortibus: Heb. Eò quòd dixerat dominaturos Israelitas, subdit: imò non illi, sed Dominus per eos, in populi mei utilitatem, fortes illos Sisaræ vincet. 70. sic, et fortasse melius: Residuum descendit fortibus: populus Domini descendit in potentibus, ex me, hoc est: Israelitarum reliquiæ, cum magnis viribus adversus hostes, me duce, descenderunt.

¹⁴ *Ex Ephraim*. Hoc versu et seqq. ne solas tribus Zabulon et Nephthali, quæ hoc prælium gesserunt, commendare videatur, commemorat antiqua aliarum tribuum fortiter gesta; sic tamen, ut primas Zabuloni et Nephthali tribuat, quorum recentem victoriam celebrandam susceperat. Chaldaeus, eumque secuti plerique interpretes hic intelligunt Josue Ephraimitam, qui primus vicit Amale-

eum ex Benjamin in populos tuos, ô Amalec, de Machir principes descenderunt, et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.

15. Duces Issachar fuere cum Debborâ, et Barac vestigia sunt secuti, qui, quasi in præceps ac barathrum, se discrimini dedit: diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16. Quare habitas inter duos terminos, ut audias

citâ, et Saûlem Benjamiten, qui postea eos delevit. Sed nec satis cohærent omnia, nec videtur hîc prophetandi de Saûle locus. Verisimile est notari gesta quædam ignota nobis in Amalecitas: sensusque fuerit: ut Ephraimitæ et Benjamitæ in Amalecitas, sic Zabulon et Nephthali in Chananæos egregiè pugnasse; vel Ephraimitæ deleverunt eos in monte Amalec, in tribu Ephraim sito, de quo Jud. xii. 15. Alii sic exponunt: Deus victos Chananæos in Ephraimitarum, atque inde in Benjamitarum fines, postremò extra terram Juda usque in Amalecitas pepulit. *O Amalec*: deest Heb. 70. *De Machir principes...* Machir filius Manassis, ut non tantùm Ephraim, sed etiam Manassis ejus fratris fortia facta commemoret. *Et de Zabulon, qui exercitum ducerent...* et de Zabulon trahentes in virgâ scribæ. Heb. Chaldæus autem hanc virgam intelligit stylum vel calamum. Sensus est: ex Machir quidem vicisse duces, ex Zabulon verò, ad eò omnes, ut et qui studiis litterarum operam dabant, pro stylo, jam arma capebant.

15 *Duces Issachar...* Jud. iv. 6, 10. Zabulon et Nephthali tantùm memorantur qui ad bellum citati sint: hinc tamen liquet adfuisse ex tribu Issachar; sed duces tantùm, non populum. Et tamen Hebræus repetit: Issachar cum Barac, quasi tota tribus affuerit, ex principibus denominatione ductâ. *Qui quasi præceps...* in vallem missus est pedibus suis: Heb. pedes irruit in vallem pugnaturus. *Diviso contra se Ruben...* in divisionibus Ruben, magnæ cogitationes cordis: Heb. Ruben, Jordane à reliquis divisus, multa mihi cogitanda relinquit, cur subsidio non venerit.

16 *Quare habitas*: ut quid quiescis? *Inter duos terminos*: *Mischphtain*: Heb. à radice, *Sphathaim*, quæ significat res duas eòrdinatâs, sibi que mutuò respondentâs; quæ vox legitur Gen. xlix. 14. ubi sarcinæ intelligendæ videntur. Eadem vox Ps. lxxvii. 14. ubi ver-

sibilos gregum? diviso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

17. Galaad trans Jordanem quiescebat, et Dan vacabat navibus; Aser habitabat in littore maris, et in portibus morabatur.

18. Zabulon verò et Nephtali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19. Venerunt reges et pugnaverunt, pugnaverunt reges Chanaan in Thanach juxta aquas Mageddo; et tamen nihil tulere prædantes.

20. De cælo dimicatum est contra eos: stellæ manentes in ordine et cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.

titur, *inter medios clericos*, potestque intelligi, duas inter vias; sensus est: *Quare habitas?* ut quid quiescis? *ut audias sibilos gregum?* sibilos pastorum vocantium greges. Quid quiescis, ô Ruben, velut hæsitabundus, duas inter vias, et gregibus tantum pascendis das operam, non autem adjuvandis civibus? *Diviso...* Repetitio admirantis.

17 *Galaad... quiescebat*: Galaad... habitabat; et Dan cur peregrinabatur navibus? Heb. supple: nec veniebat subsidio: ita et cæteræ tribus rem suam agebant, Zabulon verò et Nephtali publicam. Atque hoc pertinebat ad instimulandos reliquorum animos, quem vel pulcherrimum horum Canticorum fructum fuisse, in Præfatione diximus.

18 *In regione Merome*. Seu nomen loci, seu ager excelsus, ut verunt 70.

19 *Pugnaverunt reges Chanaan*: auxiliares copie regum vicinorum.

20 *De cælo dimicatum est...* de cælis bellaverunt stellæ; de exaltatione suâ bellaverunt cum Sisarâ: Heb. seu tantum iudicat pugnatum esse de cælis; neque humanâ, sed cælesti ope confectam esse rem; sive stellarum nomine, designat angelos stellis præsidentes. Utcumque est, significat cælestes potestates permanentes licet in ordine suo, nec stationem deserentes, tamen decertasse, immissâ, velut ex alto, virtute, nusquam intermissis consuetis operibus ac ministeriis.

21. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison : conculca, anima mea, robustos.

22. Ungulæ equorum ceciderunt, fugientibus impetu, et per præceps ruentibus fortissimis hostium.

23. Maledicite terræ Meroz, dixit angelus Domini : maledicite habitatoribus ejus, quia non venerunt ad auxilium Domini in adjutorium fortissimorum ejus.

24. Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber Cinæi, et benedicatur in tabernaculo suo.

25. Aquam petenti lac dedit, et in phialâ principum obtulit butyrum.

26. Sinistram manum misit ad clavum, et dexteram ad fabrorum malleos, percussitque Sisaram, quærens in capite vulneri locum, et tempus validè perforans.

27. Inter pedes ejus ruit, defecit, et mortuus est : volvebatur ante pedes ejus, et jacebat exanimis et miserabilis.

28. Per fenestram respiciens, ululabat mater ejus; et de cœnaculo loquebatur : Cur moratur re-

²² *Ungulæ equorum...* Tam effusa præcepsque fuga, ut equi excussis soleis, unguisque ruptis, caderent.

²³ *Maledicite terræ Meroz* : vicinis terris, quas Hebræi incolbant. *Dixit angelus Domini* : ille angelus scilicet, datus à Deo sanctæ plebi dux, præsesque : de quo Exod. xxiii. 20, 23. et alibi passim. Ut intelligant non à se tantum, sed ab illo angelo maledictos, qui decertantes fratres per socordiam deserant.

²⁴ *Benedicta inter mulieres Jahel* : ab illo quoque angelo; decebat enim ut qui maledicebat improbis, bonis benediceret : quibus patet Jabele instinctu divino rem gestam.

gredi currus ejus? quare tardaverunt pedes quadrigarum illius?

29. Una sapientior cæteris uxoribus ejus, hæc socruï verba respondit:

30 Forsitan nunc dividit spolia, et pulcherrima fœminarum eligitur ei: vestes diversorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, et supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31. Sic pereant omnes inimici tui, Domine: qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

30 *Pulcherrima fœminarum eligitur ei: more regum Barbarorum, imò et Græcorum quibus id victoriæ præmium. Vide autem quàm à certâ victoriæ spe dejecti sint: quæ ut superiora à versu ferè 17. hujus Cantici plana sunt; sed ejusmodi, ut clarissimorum apud Græcos et Latinos ingeniorum ornatum et copiam facilè exsuperent: ut eloquia divina, ne has quidem delicias desiderare nos sinant.*

CANTICUM ANNÆ,

GRATIARUM ACTIONIS, PROPHETICUM.

Canitur Feriâ IV, eò quòd Anna, concepto Samuele, sanctæ Elisabethæ patrui, quin etiam Deiparæ Virginis fœcunditati præluserit, novique Testamenti gratiam iisdem ferè, quibus beata Maria, sententiis prædixerit. *ŷ. 4, 5. et seqq.*

Postquam Anna Elcanæ uxor, voto conceptum Samuelem peperit, eumque Domino commodavit, deletò sterilitatis opprobrio: sic oravit. I. Reg. 1. 28.

I. REGUM CAPUT II.

I. EXULTAVIT COR MEUM IN DOMINO, ET EXALTA-

tum est cornu meum in Deo meo : dilatatum est os meum super inimicos meos : quia lætata sum in salutari tuo.

2. Non est sanctus, ut est Dominus : neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster.

3. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes : recedant vetera de ore vestro : quia Deus scientiarum Dominus est, et ipsi præparantur cogitationes.

4. Arcus fortium superatus est ; et infirmi accincti sunt robore.

5. Repleti prius, pro panibus se locaverunt ; et famelici saturati sunt : donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est.

6. Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit.

7. Dominus pauperem facit et ditat ; humiliat et sublevat.

¹ *Cornu* : virtus. *Dilatatum est os meum...* præ lætitiâ et fiduciâ in Deum : quo spiritu Paulus : *Os nostrum patet ad vos, 6 Corinthi, cor nostrum dilatatum est.* II. Cor. VI. 11.

³ *Loqui sublimia, gloriantes* : sublimia sublimia : Heb. *Gevoah, Gevoah* ; valdè sublimia ; ne multum loquamini, neve multa grandiloqua. *Ipsi præparantur...* opera et consilia ordinat, sua et nostra. Et Deus præparans studia sua. 70. Omnia ex altissimo meditatoque consilio, ab æterno prospicit.

⁴ *Arcus fortium...* arcus et fortes confracti : Heb.

⁵ *Et famelici saturati sunt* : cessarunt : Heb. defuerunt : cessarunt esse famelici. *Sterilis peperit plurimos* : septem : Heb. more Hebræorum pro multis : quæ omnia cum Cantico sanctæ Mariæ mirificè congruunt : *Dispersit superbos... deposuit potentes... esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes* : Luc. 1. 51, 52, 53. quibus præluditur gratiæ novi Testamenti, per Christum exaltantem humiles, et deprimentem superbos. Matt. XXIII. 12. et alibi passim.

8. Suscitatur de pulvere egenum, et de stercore elevatur pauperem : ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem.

9. Pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent : quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

10. Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in caelis tonabit : Dominus judicabit fines terræ, et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui.

¹⁰ *Et sublimabit cornu Christi sui.* Insigne vaticinium; quod Samuel uncturus esset Saulem et Davidem, atque in his Christum præfiguraturus.

CANTICUM ISAIÆ,

CONSOLATIONIS ET SPEI.

Canitur Feriâ II, ad memoriam sempiternam solutæ captivitatis per servatorem Christum.

Prædicat Isaias populum Israeliticum à captivitate Babylonicâ liberandum, in figurâ datæ per Christum libertatis.

ISAIÆ CAPUT XII.

I. ET dices in die illâ : Confitebor tibi, Domine,

¹ *In die illâ : quâ levabit Dominus manum suam super flumen (Euphratem) in fortitudine spiritus sui, et percutiet eum in septem rivis; ita ut transeant per eum calceati. Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyriis, sicut fuit Israeli in die illâ, quâ ascendit de terrâ Ægypti.* Is. xi. 15, 16. Sensus igitur est : qui, sic-

quoniàm iratus es mihi : conversus est furor tuus ,
et consolatus es me.

2. Ecce Deus salvator meus , fiducialiter agam ,
et non timebo : quia fortitudo mea , et laus mea Do-
minus , et factus est mihi in salutem.

3. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salva-
toris :

4. Et dicetis in die illâ : Confitemini Domino , et
invoke nomen ejus : notas facite in populis adin-
ventiones ejus : mementote quoniam excelsum est
nomen ejus.

5. Cantate Domino , quoniam magnificè fecit :
annuntiate hoc in universâ terrâ.

6. Exulta et lauda , habitatio Sion : quia magnus
in medio tuî sanctus Israel.

cato mari Rubro , dixeratis : *Cantemus Domino* ; nunc , superato
Euphrate , dicetis : *Confitebor tibi , Domine*.

3 *Haurietis aquas...* Alludit ad aquas è petrâ per Mosen eductas ,
cujus beneficii memoriam agebant in festo tabernaculorum , haustâ
aquâ ; atque hâc occasione Christus aquam illam vivam , è fidelium
veluti visceribus erupturam , promisit : Joan. VII. 38 et 39. Fontes
autem Jonathas interpretatur doctrinam novam , ab electis justis pro-
mulgandam. *Salvatoris* : salutis : Heb. Fontes autem servatoris ii sunt ,
quos gratiâ suâ servator aperit ; Hebræis quidem è petrâ ad reficien-
dum corpus ; christianis verò per apostolos rudes et imperitos ad
servandas animas.

4 *Confitemini Domino...* Hæc desumpta ex Ps. XCIV , XCVII , CIV. ut
et illa quæ supra 2. *Fortitudo mea...* ex Ps. CXVII. 14. qui in eodem
festo tabernaculorum canebatur , et in quo hosanna. Quare hoc Can-
ticum , ex multis Psalmis coagmentatum videtur. Imò verò non unum
simplexque canticum , sed plurimorum initia , ad quæ , prophetâ
indicante , populus recurrat , solutâ captivitate , 1 , 4.

ALTERUM ISAIÆ CANTICUM,

ITEM CONSOLATIONIS ET SPEI.

Solutâ captivitate Babylonica, ipsâ urbe eversa, atque exciso impiorum regno : Christi Ecclesiâ à peccatis liberatâ : denique præcipitatâ morte in sempiternum, fletuque in æternum gaudium verso per beatam resurrectionem : Is. xxv. 1, 2, 8 et seqq. Sanctus Isaias, tantas res mente complexus, hæc cantanda docuit.

ISAIÆ CAPUT XXVI.

1. IN die illâ cantabitur canticum istud in terrâ Judâ : Urbs fortitudinis nostræ Sion salvator, ponetur in eâ murus et antemurale :

2. Aperite portas, et ingrediatur gens justa, custodiens veritatem.

3. Vetus error abiit : servabis pacem ; pacem, quia in te speravimus.

¹ *In die illâ* : populo è captivitate reduce : *Sion* : deest Heb. salutem ponet nobis muros et antemurale : Ibid. quod rectè vertit Hieronymus, salvatorem ; atque is nobis et murus firmissimus, et murorum tutissimum propugnaculum, intrâ et extrâ, fidâ custodiâ.

² *Et ingrediatur gens justa* : quia docta justitiam, et peccatorum pœnitens. *Custodiens veritatem* : spretis pseudoprophetis et idolis, ut omnino post solutam captivitatem contigit. In figurâ Ecclesiæ omnem veritatem à Spiritu doctæ, pollicente Christo. Joan. xvi. 13.

³ *Vetus error abiit* : planum : sed Heb. aliter : figmentum fultum : supple, nos sumus : stabilis et firma compago, non idolorum ac falsorum prophetarum ludibrium. *Servabis pacem* : ad Deum hæc.

4. Sperastis in Domino in sæculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.

5. Quia incurvabit habitantes in excelso, civitatem sublimem humiliabit.

Humiliabit eam usque ad terram, detrahet eam usque ad pulverem.

6. Conculcabit eam pes, pedes pauperis, gressus egenorum.

7. Semita justi recta est, rectus callis justi ad ambulandum.

8. Et in semitâ judiciorum tuorum, Domine, sustinimus te : nomen tuum, et memoriale tuum in desiderio animæ.

9. Anima mea desideravit te in nocte : sed et spiritu meo in præcordiis meis, de mane vigilabo ad te.

Cùm feceris judicia tua in terrâ, justitiam discent habitatores orbis.

10. Misereamur impio, et non discet justitiam :

⁴ *Sperastis* ; sperate : Heb.

⁵ *Civitatem sublimem*... Babylonem.

⁶ *Pedes pauperis*... Tam sublimem civitatem pedes populi infirmi et egeni proculcabunt, quòd in eorum ultionem excisâ, vidit eos à Cyro victore erectos.

⁸ *Et in semitâ*... Legis tuæ præscriptis promissisque adhærescentes, expectavimus benignitatem tuam, nec frustra; quo autem amore expectaverint, docent sequentia. *Nomen tuum*, etc.

⁹ *In nocte* : hoc est diligere, nocte dieque cogitare; somnum abrumpere; summo manè experrectum, statim ad eum mentem convertere. *Anima mea*... *spiritu meo*, in *præcordiis meis*. Hæc docent quàm intimè, quàm toti in Deum ardeant.

¹⁰ *Misereamur* : sive ut habet Heb. misericordia fiat : *Impio* : non tamen *discet justitiam* : imò veniâ ad proterviam abutetur. *In terrâ*

in terrâ sanctorum iniqua gessit; et non videbit gloriam Domini.

11. Domine, exaltetur manus tua, et non videant; videant et confundantur zelantes populi; et ignis hostes tuos devoret.

12. Domine, dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.

13. Domine Deus noster, possederunt nos domini absque te: tantum in te recordemur nominis tui.

14. Morientes non vivant, gigantes non resurgant: propterea visitasti et contrivisti eos, et perdidisti omnem memoriam eorum.

15. Indulsisti genti, Domine, indulsisti genti:

sanctorum... Babylonii, qui terram sanctam oppresserunt, non sicut nos videbunt gloriam Domini.

¹¹ *Non videant*: errore cæci; imò *videant*: tanta sit gloria tua, ut illis quoque inclarescat: sed ad pudorem. *Zelantes populi*: qui plebi tuæ invident.

¹² *Omnia... opera nostra...* quidquid nobis prosperi vel adversi evenit.

¹³ *Absque te*: præter te. Id populo Dei gravissimum, quòd aliis quàm ipsi servierint: nec modò Babylonii, sed etiam idolis, aliisque vanæ mentis erroribus. *Tantum in te...* Hæc summa votorum: *recordemur nominis tui*: hoc tantum, hoc sufficientissimum. *In te*: per te, te duce, te hortatore; te denique adjuvante.

¹⁴ *Gigantes: Rephaim*: mortui, manes. *Non vivant... non resurgant*. Quemadmodum nullus mortuis ad vitam regressus; sic omnino pereant, qui nos vexarunt.

¹⁵ *Indulsisti genti*: Israelitis, genti sanctæ: Exod. XIX. 6. de quâ Dominus ad Abraham: *Faciam te in gentem magnam*: Gen. XII. 2. huic ergo indulsisti, repulsis impiis gentibus: sive ut habet Heb. addidisti, supple bona, ut Ps. CXIII. 22. *Adjiciat Dominus super*

numquid glorificatus es? elongasti omnes terminos terræ.

16. Domine, in angustiâ requisierunt te; in tribulatione murmuris doctrina tua eis.

17. Sicut quæ concipit, cùm appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tuâ, Domine.

18. Concepimus, et quasi parturivimus, et peperimus spiritum: salutes non fecimus in terrâ; ideo non ceciderunt habitatores terræ.

19. Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, et laudate, qui habitatis in pulvere, quia ros lucis ros tuus, et terram gigantum detrahes in ruinam.

vos, etc. Numquid, deest Heb. neque est interrogatio. Elongasti... terminos terræ... nostræ: dilatasti, amplificasti, nos ex angustiis in latam deduxisti.

¹⁶ *Requisierunt te: Judæi. In tribulatione... Effuderunt mussitationem, correctio tua eis: Heb. Te corrigente, submissas effuderunt preces.*

¹⁸ *Concepimus, et quasi parturivimus: doluimus et quasi peperimus ventum: Heb. id est, magnis conatibus nihil profecimus. Nil dignum tuâ fecimus misericordiâ: Hier. in Isaiam prophet. libr. vii. Unde subdit: salutes non fecimus, in terrâ Judæâ: ideo non ceciderunt habitatores terræ: orbis: Heb. gentes, Assyrii: si enim rectè egissemus, cecidissent illi, non nos. At 70. contrario sensu: peperimus spiritum salutis: quod contextui non congruit.*

¹⁹ *Vivent mortui tui... Hæc populo queritanti respondet Deus. Interfecti mei resurgent: non sicut hostes, de quibus supra 7. 14. non vivant... non resurgent. Mei autem, quòd mihi cari, quòd exercitûs mei milites. Significat enim populum prope jam emortuum, tamen exsurrecturum: quo ritu sæpe apud prophetas gentis excisæ casus, neci; salus, resurrectioni comparatur: notus Ezechielis locus xxxvii. Unde subdit: ros lucis, ros tuus: in spem redivivæ gentis: sicut enim rore matutino aluntur ac revirescunt herbæ; ita semen tuum florebit. Terram gigantum... terra manes projiciet: Heb. quo significatur ea quam diximus plebis excisæ atque emortuæ resurrectio.*

20. Vade, populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.

21. Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, ut visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: et revelabit terra sanguinem suum, et non operiet ultrà interfectos suos.

20 *Abscondere modicum...* donec ira mea, et captivitas transeat.

21 *Ecce enim...* nunc, cùm tempus sit iræ; *Dominus egredietur de loco suo*: de ipso sanctuario, ut videtur. Sic enim, Lev. x. 2. *Egressus ignis à Domino devoravit eos*: et Num. xvi. 46. *jam egressa est ira à Domino*; nempe flammâ ex ipso sanctuario apertè, ut suspicor, erumpente, sive etiam de cælo, unde Dominus velut egreditur, cùm, factâ ultione, inspectorem se testatur rerum humanarum. Quâ figurâ dictum est: *Descendam et videbo*. Gen. xviii. 21. *Ut visitet iniquitatem habitatoris terræ*: Judææ: *contra eum*: contra Deum tot offensum sceleribus. *Et revelabit terra sanguinem suum*: à Manasse rege et aliis impiis effusum. Eadem figura Job. xvi. 19. *Terra, ne operias sanguinem meum*: et Gen. iv. 10. *Vox sanguinis... clamat ad me de terrâ*. Hæc legens Deum humanæ genti iratum, et Christum redemptorem cogitet.

CANTICUM EZECHIÆ,

EXULTATIONIS ET GRATIARUM ACTIONIS.

Canitur Feriâ III, ut cum pio rege Ezechiâ, sancti Dei, vitâ non ad quindecim annos sed in æternum prolatâ, lætentur in Domino.

ISAIÆ CAPUT XXXVIII. à v. 9.

9. SCRIPTURA Ezechiæ regis Juda, cùm ægrotasset, et convaluisset de infirmitate suâ.

10. Ego dixi : In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.

Quæsiui residuum annorum meorum. 11. Dixi : Non videbo Dominum Deum in terrâ viventium.

Non aspiciam hominem ultrâ, et habitatorem quietis.

12. Generatio mea ablata est; et convoluta est à me, quasi tabernaculum pastorum.

Præcisâ est, velut à texente, vita mea : dum adhuc ordiner, succidit me : de mane usque ad vesperam finies me.

13. Sperabam usque ad mane : quasi leo, sic contrivit omnia ossa mea.

¹⁰ *In dimidio dierum meorum.* In ipso ætatis flore, cum nonum et trigesimum annum ageret, ut patet ex IV. Reg. xviii. 2. quod Heb. sic exprimit : in excisione dierum meorum : quod currentes indicat, et repente abruptos. *Quæsiui...* privatus sum : Heb. desideravi : subtractos sensi. Hieronymus hic, vult id maximè timuisse, quòd sine liberis morienti, nulla hæredis, nulla generis, aut Christi è semine suo prodituri spes superesset : Manasses enim Ezechia post hæc tempora natus, duodecimque annorum, cum pater obiit. IV. Reg. xxi. 1.

¹¹ *Non videbo Dominum Deum :* templum Domini, opera Domini. *Et habitatorem quietis;* cum habitatoribus temporis : Heb. cum hominibus in vitâ degentibus.

¹² *Generatio mea ablata est...* ætas mea, series vitæ : *quasi tabernaculum pastorum :* ad alia et alia subinde pascua prosilientium, neque ullibi consistentium. *Dum adhuc ordiner :* cum vitæ series, ac veluti contexta tela procederet : sed Heb. præ macie seu morbo. *De mane usque ad vesperam...* vix uno die sperabam me victurum.

¹³ *Sperabam usque ad mane...* Supererat quidem spes de die in diem protrahendæ vitæ. *Quasi leo...* Sed repentina vis morbi adeo me oppressit, ut intelligerem pro certo instare diem ultimum, spemque omnem vitæ præcisam.

De mane usque ad vesperam finies me. 14. Sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor ut columba.

Attenuati sunt oculi mei, suspicientes in excelsum.

Domine, vim patior, responde pro me.

15. Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerit? Recogitabo tibi omnes annos meos, in amaritudine animæ meæ.

16. Domine, si sic vivitur, et in talibus vita spiritûs mei, corripies me, et vivificabis me. 17. Ecce in pace amaritudo mea amarissima.

Tu autem eruisti animam meam ut non periret: projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19. Vivens vivens ipse confitebitur tibi, sicut et ego hodie: pater filiis notam faciet veritatem tuam.

14 *Sicut pullus hirundinis...* sicut grus, hirundo: Heb. querulæ aves. *Meditabor*: gemebam. *Vim patior*: opprimit me: Heb. supple, vis morbi. *Responde pro me*: quasi fidejussor à morte me exsolve.

15 *Quid dicam.....* Quid eum posco sponsorem, cum ipse mihi mortem inniserit? melius ex Heb. quid loquar? et dixit mihi, et ipse fecit. Quid quæro amplius? jam ipse per Isaiam spondit, et præstitit sanitatem. *Recogitabo tibi...* Vagabor omnibus annis meis super amaritudine animæ meæ: Heb. Hoc meum periculum, has angustias, ætatem omnem recordabor.

16 *Domine, si sic vivitur...* Heb. sublato *si*: Domine super iis vivitur, et omnibus in eis vita spiritûs mei. Per ista vivitur, per promissa tua et beneficia, per ipsa respiravi. *Corripies me...* Corripis sive morti dedis, et vivificas, ut in illo Annæ: I. Reg. 11. 6.

17 *Ecce in pace amaritudo mea...* ad pacem: Heb. saluti mihi fuit, vel in prosperum versa.

19 *Pater filiis...* Prædicat extitaram prolem, quam erudiat.

20. Domine, salvum me fac, et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

20 *In domo Domini...* Hoc ergo est quod timebat, se non visurum Dominum. Suprà, v. 10.

CANTICUM TRIUM PUERORUM, LAUDIS ET EXULTATIONIS.

Canitur in Dominicâ ac diebus festis, ut calamitatibus tanquam igne probatus fidelis animus, non modò non deficiat, sed etiam animata, iuanimaque omnia ad Dei laudes provocet.

Ananias, Azarias, Misael, tres fortissimi iuvenes, beata martyrum præludia, pro fide in fornacem coniecti colligatis pedibus, intacti ac tantum exustis vinculis, ambulabant in medio flammæ, laudantes Deum: Dan. III. 24. apparuitque quartus, similis filio Dei, qui doceret angelos, imò etiam Christum suorum interesse suppliciiis consolatorem optimum: Ibid. 92. Quæ quidem historia in Canone legitur Hebræorum, non autem subsequentes preces, nec Canticum: utraque verò ex Theodotionis editione in Vulgatam nostram translata, atque ab Ecclesiâ recepta sunt.

DANIELIS CAPUT III. à v. 51.

51. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, et glorificabant, et benedicebant Deum in fornace, dicentes:

52. Benedictus es, Domine Deus patrum nostro-

rum, et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in sæcula; et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, et laudabile, et superexaltatum in omnibus sæculis.

53. Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ, et superlaudabilis, et supergloriosus in sæcula.

54. Benedictus es in throno regni tui, et superlaudabilis, et superexaltatus in sæcula.

55. Benedictus es, qui intueris abyssos, et sedes super Cherubim, et laudabilis, et superexaltatus in sæcula.

56. Benedictus es in firmamento cœli, et laudabilis et gloriosus in sæcula.

57. Benedicite, omnia opera Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula.

58. Benedicite, angeli Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula.

59. Benedicite, cœli, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula.

60. Benedicite, aquæ omnes quæ super cœlosunt, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula.

61. Benedicite, omnes virtutes Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula.

55 *Qui intueris abyssos*: quantumvis reconditas, earumque occulta perspecta habes. *Qui sedes super Cherubim*. Vide Psalmi. LXXIX. 2.

57 *Benedicite, omnia opera...* A toto exorsus, descendit ad partes: sic enim oportebat hominem, universi compendium, universa et singula mente complecti.

58 *Benedicite, angeli*: ab his exordium, ut doceat primos eos à Deo conditos, qui toti orbi præessent.

59 *Benedicite, cœli*: jam inauima in laudes ciet, eisque vocem suam accommodat.

62. Benedicite, sol et luna, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

63. Benedicite, stellæ cœli, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

64. Benedicite, omnis imber et ros, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

65. Benedicite, omnes spiritus Dei, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

66. Benedicite, ignis et æstus, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

67. Benedicite, frigus et æstus, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

68. Benedicite, rores et pruina, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

69. Benedicite, gelu et frigus, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

70. Benedicite, glacies et nives, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

71. Benedicite, noctes et dies, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

72. Benedicite, lux et tenebræ, Domino, laudate et superexaltate eum in sæcula.

73. Benedicite, fulgura et nubes, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

74. Benedicat terra Dominum : laudet et superexaltet eum in sæcula.

65 *Spiritus* : veni.

66 *Ignis et æstus*. πῦρ καὶ καύμα.

67 *Frigus et æstus* : ψύχος καὶ καύσον : editio Complutensis : nonullo discrimine : καύσον enim æstus est intensior. Utcumque est, anterior versus ad ignis naturam ; hic ad hiemem et æstatem, annique tempestates pertinere videtur.

75. Benedicite, montes et colles, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

76. Benedicite, universa germinantia in terrâ, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

77. Benedicite, fontes, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

78. Benedicite, maria et flumina, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

79. Benedicite, cete et omnia quæ moventur in aquis, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

80. Benedicite, omnes volucres cœli, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

81. Benedicite, omnes bestię et pecora, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

82. Benedicite, filii hominum, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

83. Benedicat Israel Dominum : laudet et superexaltet eum in sæcula.

84. Benedicite, sacerdotes Domini, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

85. Benedicite, servi Domini, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

86. Benedicite, spiritus et animæ justorum, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

87. Benedicite, sancti et humiles corde, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

⁸² *Filii hominum* : contemplator animus, longinquis quibusque peragratis, cœlo, sideribus, cæteris, ad sua ac propiora, terram, animantes, homines, generatim primum, tum ad populum Dei, ejusque ordines varios, ac denique ad se revertitur; atque omnia in se adunata transfert in Deum.

88. Benedicite, Anania, Azaria, Misael, Domino : laudate et superexaltate eum in sæcula.

Quia eruit nos de inferno, et salvos fecit de manu mortis, et liberavit nos de medio ardentis flammæ, et de medio ignis eruit nos.

89. Confitemini Domino, quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

90. Benedicite, omnes religiosi, Domino Deo deorum : laudate et confitemini ei, quia in omnia sæcula misericordia ejus.

Additum ab Ecclesiâ.

Benedicamus Patrem, et Filium, cum sancto Spiritu : laudemus et superexaltemus eum in sæcula.

Benedictus es, Domine in firmamento cœli, et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in sæcula.

Benedicamus Patrem, et Filium... Ab Ecclesiâ additum pro glorificatione sanctæ Trinitatis, ut solet.

Benedictus es, Domine... à ñ. 56. sumptum.

CANTICUM JONÆ,

FIDEI AC DEPRECATIONIS.

Canitur in laudibus magni Sabbati à piâ et eruditâ Ecclesiâ Parisiensi, in memoriam dominicæ sepulturæ, ac resurrectionis spem; Christo ipso docente, *Matt. XII. 39, 40.*

Postquam Jonas, in figurâ Christi sponte susceptâ morte, ad sedandam tempestatem se obtulit dejicien-

dum in mare : atque ita stetit mare à fervore suo.
Jon. 1. 11, 12, 15.

JONÆ CAPUT II.

1. ET præparavit Dominus piscem grandem, ut deglutiret Jonam : et erat Jonas in ventre piscis tribus diebus, et tribus noctibus.

2. Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis.

3. Et dixit :

Clamavi de tribulatione meâ ad Dominum, et exaudivit me : de ventre inferi clamavi, et exaudisti vocem meam.

4. Et projecisti me in profundum in corde maris, et flumen circumdedit me : omnes gurgites tui, et fluctus tui super me transierunt.

5. Et ego dixi: Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum : verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum.

6. Circumdederunt me aquæ usque ad animam : abyssus vallavit me, pelagus operuit caput meum.

7. Ad extrema montium descendi, terræ vectes concluserunt me in æternum : et sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

¹ *Pisces grandes...* cujus generis sunt plurima, qui totos homines sorbeant.

⁵ *Abjectus sum... verumtamen rursus videbo...* En ab ipsâ desperatione, quàm promptus, Dei gratiâ, ad spem transitus. *Templum sanctum tuum.* Hæc doceant, quanti facienda rerum in Christo veritas : cum illi ad umbras quoque ac figuras, amore veritatis quam tenemus sic inardescerent.

⁷ *Terræ vectes...* sustentacula in imo posita, quibus imposita terræ moles, veluti superiora tabulata aut ædificii tecta nitantur.

8. Cùm angustiaretur in me anima mea, Domini recordatus sum : ut veniat ad te oratio mea ad templum sanctum tuum.

9. Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt.

10. Ego autem in voce laudis immolabo tibi : quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.

11. Et dixit Dominus pisci, et evomuit Jonam in aridam.

9 *Vanitates* ; vana omnia ac præsertim idola. *Misericordiam* : sanctitatem : Heb.

11 *Et dixit Dominus...* Qui fructus precationis fuit; ut discat christianus, unde nos piæ preces eruant.

CANTICUM HABACUC,

DEPRECATIONIS ET ADMIRATIONIS.

Canitur Feriâ VI. quòd in eversâ Babylone, Christi victorias, christianique populi libertatem præcinat.

De Chaldæorum imperio evertendo, liberandisque sanctis, ut magnificentissimè, ita obscurissimè canit.

1. ORATIO HABACUC PROPHETÆ

PRO IGNORANTIIS.

CAPUT III.

2. DOMINE, audivi auditionem tuam, et timui.

¹ *Pro ignorantibus* : alii vertunt, secundum certum odæ vel instrumenti musici genus. Alii, nomine Hebræo *Schigionoth*, initium putant veteris cantici designari.

² *Audivi*; quæ commemorasti de Chaldæis superiori capite. *Opus*

Domine, opus tuum in medio annorum vivifica illud.

In medio annorum notum facies : cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis.

3. Deus ab austro veniet, et sanctus de monte Pharan.

Operuit cœlos gloria ejus, et laudis ejus plena est terra.

4. Splendor ejus ut lux erit : cornua in manibus ejus.

Ibi abscondita est fortitudo ejus. 5. Ante faciem ejus ibit mors :

Et egredietur diabolus ante pedes ejus.

6. Stetit, et mensus est terram.

Aspexit, et dissolvit gentes, et contriti sunt montes sæculi.

Incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus.

tuum : populum tuum in terrâ conserva. *In medio annorum* : tempore medio inter eversam Jerusalem, et Cyrum ultorem. 70. in medio duorum animalium ; ubi pro *ζῴων* animalium, ex antiquis catenis reponunt *ζῴων* vitarum seu ætatum.

³ *Deus ab austro...* Ita Deut. xxxiii. 2. Hæc ergo pertinent ad transitum maris Rubri.

⁴ *Cornua* : scintillæ. Ch. Cornua è manu ejus : Heb. id est, robur. *Abscondita est...* Olim abscondita, tunc patefecit se.

⁵ *Ibit mors* : ibat pestis : Heb. *Diabolus* : carbo : Heb. pestifer morbus. Alii, sagittæ. Ch. verò : angelus mortis. *Ante pedes ejus* : ante adventum, hos habet præcursores.

⁶ *Mensus est terram* : populo suo dividendam. *Aspexit et dissolvit* : solo intuitu dissolvit. *Gentes* : Chananæas. *Montes sæculi...* colles mundi ; tam antiqui ac orbis ipse. *Ab itineribus æternitatis ejus*. Itinera sæculi ei : Heb. sive rerum cursus ei subjicitur.

7. Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbantur pelles terræ Madian.

8. Numquid in fluminibus iratus es, Domine? aut in fluminibus furor tuus? vel in mari indignatio tua?

Qui ascendes super equos tuos, et quadrigæ tuæ salvatio.

9. Suscitans suscitabis arcum tuum, juramenta tribubus quæ locutus es.

Fluvios scindes terræ: 10. Viderunt te, et doluerunt montes: gurges aquarum transiit.

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas levavit.

11. Sol et luna steterunt in habitaculo suo, in

7 *Pro iniquitate*: sub iniquitate: Heb. in peccato. *Æthiopiæ*, Chusan: Heb. Madianitarum. *Uxor Mosis Madianitis*, vocatur *Æthiopissa*; Num. xii. 1. intelligendum ergo de populo cum Madianitis fornicante, et ultione secutâ. Num. xxv. 17. *Tentoria autem et pelles memorantur*, quòd gentes vagæ in tentoriis ac sub pellibus vivant. Ch. accipit de Chusan, de quo Jud. iii. 8. et Madian, de victoriâ Gedeonis, Jud. vi. 7.

8 *Numquid in fluminibus*: in flumina; quando Jordanem et mare populum trajecisti. *Quadrigæ tuæ*; arca foederis, quâ inveheris insidens Cherubim, cœlestibusque vectoribus. *Salvatio*: salus: tu populum tuum victor incedens liberasti; hostium duces conculcasti quasi quadrigis.

9 *Suscitans suscitabis*: Heb. Denudans denudabis *arcum tuum*: arcum expedit ac sagittas. *Juramenta tribubus*; propter juramenta præstita tribubus, de terrâ Chananæâ inter eas dividundâ. *Fluvios scindes terræ*: aquas è petrâ, in desertâ terrâ erumpere fecisti.

10 *Viderunt te, et doluerunt*: sive tremuerunt *montes*. Sic. Ps. cxlii. 3. *Mare vidit et fugit... montes exultaverunt. Gurges aquarum transiit*: mare Rubrum, Jordanis, modò cohibiti, modò iterum diffusi, velut increpante Deo. *Dedit abyssus... altitudo manus suas levavit*; præ stupore, quasi se præter naturam stare senserit.

11 *Sol et luna steterunt...* quod alii referunt ad Josue imperantem
luce

luce sagittarum tuarum, ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

12. In fremitu conculcabis terram : et in furore obstupefacies gentes.

13. Egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.

Percussisti caput de domo impii : denudasti fundamentum ejus usque ad collum.

14. Maledixisti sceptris ejus, capiti bellatorum ejus, venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Exultatio eorum sicut ejus, qui devorat pauperem in abscondito.

15. Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum.

16. Audivi, et conturbatus est venter meus : à voce contremuerunt labia mea.

soli ut staret. Jos. x. 13. Potest etiam referri ad pugnas sub Moyse, simili figurâ, ac in Cantico Debboræ. Jud. v. 20. *In luce sagittarum... ibunt* : Israelitæ tui milites. Sagittas autem vocat grandinem lapideum divinitus immissum : Jos. x. 11. lucemque dicit, comparatione ductâ à sagittarum ferro limato et exacuto hinc atque hinc splendescente : quâ figurâ subdit : *in splendore fulgurantis hastæ tuæ*.

¹³ *Cum Christo tuo* : cum Moyse et Aaron : quanquam Hier. ex 70. refert christis tuis : quod et Arabs habet, ac de toto populò intelligi potest. *Percussisti caput de domo impii* : impiorum reges : Pharaonem, Sehon, Og et alios. *Denudasti fundamentum... usque ad collum*. Nudasti capita, galeas excussisti ; sic erant, ut domus jam relecto fundamento.

¹⁴ *Maledixisti sceptris ejus* : virgis, baculis : omnia confregisti. Perfodisti baculis caput, etc. Heb. *Venientibus...* cum venirent. *Sicut ejus qui devorat...* ex Ps. ix.

¹⁵ *Viam fecisti...* Quòd velut maria invecus, equorum cursu innoxio, plebem suam è fluctibus eriperet. *In luto* : in acervo coacervatis aquis, ut in Cantico Mosis : Exod. xv. 8.

¹⁶ *Audivi, et conturbatus est...* Redit ad Chaldæos Judæam inva-

Ingrediatur putredo in ossibus meis, et subter me scateat.

Ut requiescam in die tribulationis : ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

17. Ficus enim non florebit, et non erit germen in vineis.

Mentietur opus olivæ, et arva non afferent cibum.

Abscindetur de ovili pecus, et non erit armentum in præsepibus.

18. Ego autem in Domino gaudebo, et exultabo in Deo Jesu meo.

19. Deus Dominus fortitudo mea, et ponet pedes meos quasi cervorum.

Et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem.

suros, ac Judæorum nomine hæc dicit. *Ingrediatur... scateat*: ingreditur... scatet: Heb. ita, inquit, sum affectus præ metu, ut cujus viscera consumpta sunt. *Ut requiescam...* ego qui requiescam in die angustiae; ascendendo ad populum, excidet eum: Heb. scilicet Chaldaicus exercitus Judæos: itaque mihi quiescendum in tantâ calamitate: nihil consilia; nihil preces proficiunt, cum, destinato Dei consilio, populus meus casurus sit. Hoc dicit, Judæi alicujus, sive etiam suo ipse nomine, intellecto Dei consilio. Hæc ad terrorem, reliqua ad spem pertinent.

17. 18. *Ficus enim non florebit...* Etiam si ficus, vineæ, olivæ non floreat, frugumque omnis spes nos fallat: hoc est, etiam si omnia devastentur: *Ego tamen in Domino gaudebo...* *Jesu meo*: salute meâ: Heb.

19 *Quasi cervorum*: Ex Ps. xvii. 34. *Deducet me victor in psalmis canentem*. Alii, victorem: Heb. verò, *Lannatseah binginothai*: quod ad inscriptionem meliùs referas: quasi diceret: vel hoc carmen cantabitur fidibus: quæ inscriptio sæpe in Psalmis recurrit.

CANTICUM JUDITH, TRIUMPHALE.

*Librum Judith integrum non admittit Canon Hebræorum; in nostrum autem ex Theodotionis editione translatus est. Inde ergo hoc Canticum, cæso Holoferne, Bethuliâ obsidione liberatâ, fuis spo-
liatisque Assyriis.*

JUDITH CAPUT XVI.

1. TUNC cantavit Canticum hoc Domino Judith, dicens:

2. Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi Psalmum novum, exaltate, et invoke nomen ejus.

3. Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.

4. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.

5. Venit Assur ex montibus ab aquilone in multi-

² *In tympanis.... in cymbalis, modulamini.... Psalmum: omnis generis instrumenta musica Hebræis cognita, et in sacris usitata: maximè verò à temporibus Davidis et Salomonis; ut passim docet Regum historia, et plurimi Psalmi.*

³ *Dominus conterens bella. Auferens bella usque ad finem terræ; arcum conteret, et confringet arma: Ps. XLV. 10. quibus Omnipotens, Deusque exercituum exhibetur.*

⁴ *Qui posuit castra sua in medio populi sui: ut præsens auxilium Dei demonstratur: quo sensu, Jacob cum pergeret ad fratrem, videns sibi Deum cum angelis certum auxiliatorem adfuturum, ait: Castra Dei sunt hæc. Genes. XXXII. 2.*

⁵ *Venit Assur ex montibus ab aquilone; Syriæ montibus, ad aquilonem Palestinæ sitis: quibus è montibus, post Syriam devastatam, victor exercitus in Palestinam effusus. Judit. III. 1. 7. Plerumque autem malum ab aquilone Israeli intentatur. Ab aquilone*

tudine fortitudinis suæ : cujus multitudo obturavit torrentes, et equi eorum cooperuerunt valles.

6. Dixit se incensurum fines meos, et juvenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, et virgines in captivitatem.

7. Dominus autem omnipotens nocuit eum, et tradidit eum in manus feminæ, et confodit eum.

8. Non enim cecidit potens eorum à juvenibus, nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi gigan-

pandetur malum : Jerem. I. 14. quòd reges populo Dei infensissimi, provincias illas aquilonates tenerent. *Cujus multitudo... Erant autem pedites, bellatorum centum viginti millia. Et equi eorum... Equites verò viginti duo millia.* Judith. VII. 2. *Obturavit* : sive epotando exsiccavit *torrentes*, ad sedandam tantæ multitudinis sitim vix sufficientes. *Torrentes autem et valles memorat*, quòd Chananæa, uno quidem Jordane fluvio, multis autem torrentibus esset irrigua, et quàmplurimis vallibus frugifera.

6 *Dixit se incensurum fines meos... juvenes... occisurum...* Deceverat enim Nabuchodonosor, ut omnem terram suo subjugaret imperio. Judith. II. 4. Holofernes autem et omnes magnates extremam perniciem Hebræis minitabantur. Ibid. V. 26, 28. VI. 3.

7 *Dominus ... nocuit eum* Totius victoriæ auctorem Deum agnoscit, in quem unum spem omnem posuerat, rebus desperatis : clamabat ad Dominum : *Fac, Domine, ut gladio proprio ejus superbia amputetur.* Judith. IX. 1, 12. Cùm autem occideret : *Confirma me, Domine Deus... in hæc hora* : Ibid. XIII. 7, 9. occisumque narraret : *Interfecit (Dominus) in manu meâ hostem populi sui, hæc nocte.* Ibid. 18 *Nocuit* : disperdidit.

8 *Filii Titan.* τῑτάνων 70. Quæ vox nusquam aliàs in Scripturis reperitur. Apud poetas Titaues sunt memoratissimi, gigantes scilicet geniti ex cælo et terrâ. Quâ ex fabulâ, usitatum Titanum vocabulum, huc quoque à Theodotione translatum est, ut alia item fabulosa vocabula, ex consueti sermonis usu, etiam libris sacris invecata. Vide Is. XIII. 22, etc. Designat autem hic gigantes Scripturæ notos : unde sequitur : *Excelsi gigantes* : de quibus : Gen. VI. 4. *Gigantes erant super terram... isti sunt potentes à sæculo, viri famosi, robustissimi, bellicosissimi. In specie faciei suæ* : quippe cui formosissimæ, etiam Dominus contulit splendorem ; rem bonam, sed malis

tes opposuerunt se illi. Sed Judith filia Merari in specie faciei suæ dissolvit eum.

9. Exiit enim se vestimento viduitatis, et induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israel.

10. Unxit faciem suam unguento, et colligavit cincinnos suos mitrâ, accepit stolam novam ad decipiendum illum.

11. Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus; pulchritudo ejus captivam fecit animam ejus: amputavit pugione cervicem ejus.

12. Horruerunt Persæ constantiam ejus, et Medi audaciam ejus.

13. Tunc ululaverunt castra Assyriorum, quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.

malo futuram justo Dei judicio, tradentis libidini libidinum servos. Judith. x. 4.

¹⁰ *Unxit*: ut moris erat hisce regionibus, et maximè mulieribus delicatis, ut notum est. *Colligavit.... mitrâ*: capitis tegumine circumquaque religato, concinnandis cincinnis. *Stolam*: vestem amplam et superiorem.

¹¹ *Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus*: de quibus adornandis, Judith. x. 3. Sanè ornatu pedum maximè gloriatur tenera mulier: unde illud: *Quàm pulchri sunt gressus tui, in calceamentis, filia principis!* Cant. vii. 1.

¹² *Constantiam.... audaciam ejus*: dixit enim Vagao: *Una mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor. Persæ et Medi*: in exercitu Assyriorum meriti.

¹³ *Tunc ululaverunt castra Assyriorum. Timor enim et tremor cecidit super eos, et turbati sunt animi eorum valde, et factus est clamor incomparabilis, in medio castrorum eorum.* Judith. xiv. 17, 18. *Humiles mei*: de quibus universi majores exercitûs regis Assyriorum dixerunt: *Egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.* Ibid. xiv. 12. *Arescentes in siti*: præciso aquæductu, interclusis fontibus, ac tandem cisternis exhaustis, siti enecabantur. Judith. vii. 6, 10, 11, 14, 16, 17.

14. Filii puellarum compunxerunt eos, et sicut pueros fugientes occiderunt eos : perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.

15. Hymnum cantemus Domino, hymnum novum cantemus Deo nostro.

16. Adonai, Domine, magnus es tu, et præclarus in virtute tuâ, et quem superare nemo potest.

17. Tibi serviat omnis creatura tua, quia dixisti, et facta sunt; misisti spiritum tuum, et creata sunt; et non est qui resistat voci tuæ.

18. Montes à fundamentis movebuntur cum aquis: petrae, sicut cera, liquescent ante faciem tuam.

19. Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.

20. Vae genti insurgenti super genus meum. Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicii visitabit illos.

21. Dabit enim ignem, et vermes in carnes eorum, ut urantur, et sentiant usque in sempiternum.

¹⁴ *Filii puellarum*: teneriores adolescentuli, matribus juvenclis geniti. *Sicut pueros*. Fugit enim mens et consilium ab eis, et solo tremore et metu agitati, fugæ præsidium sumunt. Judith. xv. 2.

¹⁵ *Hymnum cantemus Domino*: reliqua ad gratiarum actionem, et commendationem omnipotentiae divinæ, æternæque in hostes ultionis.

²¹ *Dabit enim ignem.... ut urantur....* Allusum ad Jerem. vii. 31. 32. xix. 5, 6. et ad ignem illum, quo filios suos in holocaustum Baalim incendebant, in valle Benennom: unde gehenna ignis toties in Evangelio memorata. *Et vermes....* Allusum item ad Isaïæ lxxvi. 24. His autem in locis, sub speciem ignis illius, atque insepulorum cadaverum hostilium unde ebullirent vermes, æterna supplicia adumbrantur: quæ repetit Christus, Marc. ix. 45. et seqq. Paveant ergo illi ad eruditæ mulieris sententiam, qui et pœnarum æternitatem, et ignem urcentem, et vermem non morientem irrident.

CANTICA NOVI TESTAMENTI.

Hæc tria omnino sunt, triumque insignium personarum, quibus cum piâ fide Christum advenientem salutemus. Est autem Mariæ Canticum summâ cum rerum dignitate simplicius: Zachariæ autem, ut sacerdotem decebat, stylo figurisque et doctrinâ Scripturarum grandius: Simeonis denique, concitatus atque ardentius. Maria humilitatem: Zacharias fiduciam: Simeon mirabilem affectum in Christo acquiescentis animi, vitæque contemptum ipso adveniente demonstrat, quibus nihil erat ad excipiendum Salvatorem lætius atque aptius. Itaque hæc tria Cantica assiduè in ore habemus, et quotidie canimus in Ecclesiâ.

CANTICUM MARIÆ.

Cum ad vocem Mariæ Christum in utero gestantis exultaret Joannes nondum editus, Elisabetha prophetaret, tantorumque operum velut effectricem Mariam, benedictam inter mulieres ac beatam prædicaret, illa conversa ad Dominum hæc ait...

LUCÆ CAPITE I. v. 46.

46. MAGNIFICAT anima mea Dominum,

46. 47. Magnificat... Non quòd Domino aliquid humanâ voce possit adjungi: sed quia magnificatur in nobis: Amb. lib. II. in Luc. II. 27.

47. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.

48. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ : ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Magnificatur autem, cum in eo laudando deficiamus : cum supra omnem altitudinem, supra omnem cogitationem, supra omnem animi captum votumque extollimus. Sic eum omnis anima, sui oblita, totaque in Deum effusa, magnificat : *dum autem magnificat eum*, inquit Ambrosius ibid. *magnitudinis ejus quâdam participatione sublimior fit. Dominum : non se, sed Dominum. Sanè Elisabetha Mariam extollebat : aiebat enim : Benedicta tu : et : unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? et : ecce ut facta est vox salutationis tuæ,... exultavit infans : denique : beata quæ credidisti. At Maria tantas laudes, seque ipsam supergressa, transfert omnia ad Dominum. Et exultavit spiritus meus....* Quid sit exultatio spiritûs in Deo, nemo dignè dixerit, nisi qui expertus sit; nemo autem sic expertus est, ut beata Maria. Ejus ergo exultatio omnem dicendi facultatem excedit : conjecturam autem facimus, ex eo quòd Christo plena, potiebatur eo, quem oleo lætitiæ sanctæque exultationis, præ omnibus consortibus suis, à Deo unctum esse sacer vates cecinit. Ps. XLIV. 8. *In Deo salutari meo : quod est, in Deo Jesu meo : in Deo dante omnibus Jesum illum, qui singulari dilectione sit meus, idemque et filius et Deus, sed Deus Jesus sive salvans, quo nihil cuiquam carius, nihil suavius matri. Anima... spiritus....* Animam intelligimus, id omne quo vivimus : spiritum autem, summum illud ac præcipuum in animâ, quo Deo sociamur, eumque inhabitantem, insidentem, præ-sidentem complectimur. Quo loco Amb. ibid. n. 26. *Sit in singulis Mariæ anima, ut magnificet Dominum : sit in singulis spiritus Mariæ, ut exultet in Deo ; nam etsi secundùm carnem una mater est Christi, secundùm fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima concipit Dei verbum, si tamen immaculata et immunis à vitiiis, intemerato castimoniam pudore custodiat.*

48 *Respexit humilitatem : vilitatem : ancillæ suæ : quâ voce mater facta est : statim enim atque dixit : Ecce ancilla Domini, impletum est mysterium, superfusisque Spiritus matrem fecit, quæ se ancillam fatebatur : quare ancillæ nomine delectata, eam iterat vocem. Beatam me dicent....* Hinc tot hymni, tot præconia, quibus eam assiduè beatificamus, nec laudandi finis. *Omnes generationes : hîc*

49. Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus.

50. Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.

51. Fecit potentiam in brachio suo : dispersit superbos mente cordis sui.

52. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles.

Mariam prophetare Patrum concertus tradit ; ecce enim prophetat generationem justorum ad finem usque sæculi duraturam ; Christumque in æternum regnaturum, à cujus laudibus suas sejungi non posse.

49 *Quia fecit mihi magna.... Incomprehensibilis enim incomprehensibiliter operatur in Matre.* Amb. n. 23. in γ 41. Vide autem verborum simplicitatem pariter ac majestatem. *Qui potens est :* ὁ δυνατός, ille potens, unus potens. *Fecit mihi magna :* quæ sola magna sint, soloque Deo omnipotente digna, virginem parere, ancillam esse matrem, quæque omnium laudum summa sit, tam arcto, tam beato, tam unico nexu cum Christo esse conjunctam. Hæc igitur verè magna et cætera his consentanea fecit mihi ille potens, cui hoc unum est, quod rependam, nempe ut dicam ex imo pectore : *et sanctum nomen ejus :* quod nos pro modulo nostro quotidie dicimus, beatis illis vocibus : *sanctificetur nomen tuum ;* sed libet quoque id cum beatâ Mariâ dicere, quâ nulla dignius ac præstantius dixit.

50 *Et misericordia :* hanc subjungit omnipotentiae, quæ gratia est novi Testamenti, ut Deus se magnum atque omnipotentem, non minis ut antea ac terroribus, sed beneficentiâ et elementia præstet, aptatis quoque in eum finem omnibus Christi miraculis : *Pertransiit enim benefaciendo, et sanando omnes oppressos :* teste Petro, Act. x. 38.

51 *Fecit potentiam.... vim exeruit :* χεῖρας : de quo nempe dixerat : *fecit mihi magna, qui potens est :* nunc autem non tantum mihi, sed orbi universo, ac potissimum omnibus per orbem universum piis bonisque, eo quòd exaltavit humiles : ut x. seq. habetur. *Dispersit :* ut fenum, ut pulverem, quem projicit ventus : *superbos mente,* seu cogitatione, *dispariq. cordis sui :* ἀντὶς eorum : superba cogitantes ; infixa penitus animis superbiâ.

52 *Exaltavit humiles :* sibi nullos ; cæteris fere despiciabiles : quæ

53. Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes.

54. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.

55. Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham, et semini ejus in sæcula.

item gratia est novi Testamenti, per Christum humilem ac pauperem: *non enim multi sapientes in Christo, non multi potentes, non multi nobiles: sed ignobilia et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret.* I. Cor. 1. 26, 27, 28. Cujus rei fons est, quòd Deus respexerit Mariæ humilitatem, ut ab eâ inciperet illud: *exaltavit humiles*: his autem similia notavimus in beatæ Annæ Cantico, quibus eam prælusisse gratiæ novi Testamenti ibidem memoravimus.

53 *Esurientes...* rerum omnium egenos: item esurientes sitientesque justitiam, eamque non à se, sed à Domino summæ gratiæ loco expectantes: hos Dominus *implevit* veris æternisque bonis.

54 *Misericordiæ suæ*: quæ una spes supererat, abundante peccato.

55 *Ad patres nostros.* Hic commemorat impleta jam prisca promissa, ut et promissis Christi sua constet fides. *Abraham et semini ejus*: vero semini: nec tantum secundum carnem; verum etiam *iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abraham.* Rom. iv. 12. Quod semen nos sumus. Hæc Maria quantâ simplicitate, tantâ sublimitate ac majestate dicit. Cæterum admirare quisquis es, chrisuane, ut quæ tanta, tam sublimia hic profert, alibi penitus conticescat; non pastoribus, non Magis, non Simeoni et aliis respondeat quidquam; sed quæ gererentur tacita in corde suo conferrat, vclut admirabunda, et ignara mysterii: Luc. ii. 19, 33, 51. quamvis et ab angelo primùm, et sibi conscia virginitatis suæ, experimento quoque tanta didicisset: quo loco me etiam conticescere juvat, ac Mariæ virtutes silentio potiùs quàm voce prosequi, rerum magnitudine victum.

CANTICUM ZACHARIÆ.

Nato Joanne Baptistâ, Zacharias parens, primum dictis angeli incredulus, atque ex incredulitate mutus; posteaquam ex fide et obedientiâ scripsit: Joannes est nomen ejus; Luc. 1. 63. continuò resoluta est lingua ejus et apertum est os ejus..... et repletus est Spiritu sancto, et prophetavit, dicens: Ibid. 64, 67.

LUCÆ CAPITE I. §. 68.

68. BENEDICTUS Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ:

69. Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui.

70. Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, prophetarum ejus:

71. Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium qui oderunt nos:

72. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui sancti:

68 *Benedictus...* Hæc per exclamationem: diu enim repressam vocem, statim in gratiarum actiones erumpere oportebat.

69 *Cornu salutis:* robur, fiduciam salutis consequendæ, dato salvatore Christo. *In domo David:* cui Deus domum se facturum promiserat, II. Reg. VII. 11. firmato in eâ regno usque in sempiternum: quod in Christo impletum, jam Gabriel prædixerat: *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus,* etc. Luc. 1. 32, 33.

70 *Prophetarum ejus:* prophetas commemorat post Davidem eorum ducem, quippe qui ei accinunt, ejusque regnum in Christo sempiternum futurum prædicant.

72 *Cum patribus nostris:...* testamenti sui... *ad Abraham patrem nostrum...* A Davide ac prophetis ad patriarchas, atque ad ori-

73. Jusjurandum, quod juravit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis :

74. Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi,

75. In sanctitate et justitiâ coram ipso, omnibus diebus nostris.

ginalia promissa, et ad caput gentis Abrahamum transgreditur. *Misericordiam cum patribus nostris* : effusâ gratiâ in liberos : ipsis quoque in sinu Abrahamæ Christi præsentiam recreatis, et cum eo in cælos eductis. *Testamenti sui sancti* : fœderis, latius sumpto testamenti nomine pro eo omni instrumento quo mentem testamur ; quod Latinis non insuetum : testamenti etiam propriè, quod novum testamentum intercedente testatoris morte sanciri oporteret : unde nec primum quidem sine victimarum sanguine dedicatum fuerit : Heb. ix. 16, 18. Gr. διαθήκη, quod utrumque et fœdus et testamentum sonat. *Sancti* autem ; quod de sanctis repromissionibus conscriptum, sanctè etiam custoditum, ac tandem per sanctitatis auctorem Christum, impletum est ; ut infra latius §. 75. exponitur. *Jusjurandum* : doctè, ut sacerdotem decebat, observat promissa Dei jurejurando firmata, ex ipsâ naturâ fœderis : unde Dominus ad Abraham : *Per metipsum juravi*. Gen. xxii. 16.

74 *De manu inimicorum* : ut suprâ dixerat : *salutem ex inimicis*, §. 71. Intelligendi autem potissimum invisibiles illi inimici, diabolus et angeli ejus, ipsumque peccatum, quo eis in servitutem addicti eramus : quâ de re §. 77. quanquam nec dubitem, nisi Judæi Christum abjecissent, id futurum fuisse, ut ab hostibus quoque visibilibus tuti Domino deservirent.

75 *In sanctitate, et justitiâ*. Prudens lector, attende, quid daturus esset Dominus : §. 73. nempe ut ab inimicis tuti, justitiam sanctitatemque colerent, quæ gratia per Christum ut promissa, ita data est, effuso in electos Spiritu sanctitatis, quo nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Tit. ii. 14. atque ibid. iii. 4, 5, 6, 7. *Coram ipso* : his verbis veram denotat justitiam, non fucata ; quemadmodum scriptum est : *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, et justificationibus Domini sine querelâ*. Luc. i. 6. Hæc vera justitia, quam Deus, et se daturum promiserat, et probat à se datam : potest etiam referri, *coram ipso, ad illud, serviamus* : ut

76. Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis : præibis enim ante faciem Domini, parare vias ejus :

77. Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum :

78. Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos, oriens ex alto :

ideò sanctè castèque agamus, quod assidue cogitemus in ejus conspectu esse nos et omnia nostra; quod ipsum vel maximè Dei donum est, quale promiserat daturum se nobis.

76 *Et tu, puer.* Quod et figuratè ad infantulum dici potuit, etiamsi non audiret, et propriè ex Amb. quòd non absurdum sit intellexisse jam editum, quod utero matris clausus persenserat. *Propheta* : imò plusquam propheta, teste Christo. Matt. xi. 9, 10. *Præibis enim ante faciem...* Duo indicat insignia vaticinia de præcursoris officio, Malachiæ et Isaïæ. Et Malachiæ quidem : *Ecce ego mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam* : Mal. iii. 1. et iterum : *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam* : Ibid. iv. 5, 6. quæ vaticinia de Joanne Baptistâ, et angelus, et ipse Christus interpretantur. Luc. i. 17. Matt. xi. 14. *Parare vias ejus* : en alterum vaticinium; Isaïæ xl. 3. *Vox clamantis in deserto : parate viam Domini* : omnibus evangelistis, ipsoque Joanne Baptistâ de eodem Joanne interpretantibus. Vide autem quàm disertè Christum; quem Joannes præire jubebatur, et Dominum et Altissimum, adeoque et verè Deum Zacharias appellet.

77 *Scientiam salutis* : scientiam Christi servatoris : de quâ scriptum est : *In scientiâ suâ justificabit ipse justus (Christus) servus meus multos.* Is. liii. 11. *In remissionem peccatorum* : cui Joannes Baptista initiare cœpit populum, dato baptismo pœnitentiæ in remissionem peccatorum, *dicens in eum qui venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est, in Jesum.* Marc. i. 4. Act. xix. 4.

78 *Visitavit nos, oriens* : Christus ipse de quo scriptum est : *Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitiæ* : Mal. iv. 2. unde Christus propheticè Oriens appellatur : *Adducam servum meum Orientem* : Zach. iii. 8. atque iterum : *Ecce vir, Oriens nomen ejus, et subter eum oriatur, et ædificabit templum sanctum Domino* : Ib. vi. 12. quod quidem Zorobabeli competit, sed ut figuræ Christi : ut quemadmo-

79. Illuminare his, qui in tenebris, et in umbrâ mortis sedent; ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

dum Zorobabel inter captivitatis Babylonicæ tenebras, in spem recuperandæ libertatis, instaurandique templi, ita Christus humano generi veræ libertatis auctor, verique templi fundator illuxerit. *Ex alto*; quo immensum à Zorobabele distat. Non enim Zorobabel, sed Christus solus desursum est, de cœlo est, de paterno sinu terris oritur, atque adeo super omnes est. Joan. 1. 18. 111. 31. Vide autem quot et quanta testimonia prophetarum doctissimus sacerdos paucissimis versiculis colligit.

79 *Qui in tenebris, et in umbrâ mortis...* et hoc ex Isaiâ 1x. 2. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis: quod de Christo Matthæus quoque intelligit. 1v. 16.*

CANTICUM SIMEONIS.

Nihil videat qui Christum vidit; nihil optet in sæculo, qui Christum amplexus est, lætusque abeat ad patres. Hæc vovet sanctus senex, accepto Christo in ulnas: Luc. 11, 28. nec nisi multa gratulatus, multaque vaticinatus, dimittit è manibus.

LUCÆ CAPITE II. à v. 29.

29. Nunc dimittis servum tuum, Domine, securdum verbum tuum in pace:

29 *Nunc dimittis*: nunc dimittes. Gr. vel ut legit Amb. hinc: nunc dimitte; tempus est ut dimittas. Idem Ambrosius, *nunc dimittis*: quasi necessitate quâdam teneretur in hac vitâ, non voluntate. De Bono mortis. 2. *Dimittis*: tanquam è carcere, tanquam è vinculis: ibid. Vide autem viro justo quàm sit vita insuavis; quippe quæ mi-

30. Quia viderunt oculi mei salutare tuum,

31. Quod parasti, ante faciem omnium populorum;

32. Lumen ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuæ Israel.

seriis, erroribus, vitiis sit obnoxia. Itaque sanctus senex novi Testamenti spiritu plenus, nedum optet multos dies in veteri Testamento toties repromissos, ægram senectutem Christi videndi spe vix sustentabat; quo impleto, quasi omni vitæ officio functus, dimitti et expediri petit. *Secundum verbum tuum. Responsum enim acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini.* Luc. 11. 26.

³⁰ *Quia viderunt oculi mei..... Beati enim oculi, qui vident quæ vos videtis! Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ, et justî cupierunt videre quæ videtis, et non viderunt.* Matt. XIII. 16. Luc. X. 23, 24. *Salutare tuum.* Hæc igitur docent viro bono Christum ac salutem adepto, statim optandum esse vitæ exitum, et quidem potiùs quàm ipsi Simeoni, cùm statim post mortem Christo potiri detur: quod sanè sancto seni, nondum propalatâ sanctorum viâ, contingere non poterat: Heb. IX. 8. XI. 40. et tamen mortem optat, quia viso Christo non erat in terris, quod videret amplius.

³¹ *Omnium populorum:* non tantùm Judæorum, verùm etiam gentilium, quod sequentia docent.

³² *Lumen ad revelationem gentium:* ad revelandam gentibus veritatem, quemadmodum Isaias scripserat: *Ambulabunt gentes in lumine tuo:* LX. 3. et alibi passim apud prophetas: cui rei præluserant Magi, ex oriente, stellâ duce, acciti. Vide autem his tribus Canticis, ut Christi gloria magis magisque illustretur. Maria enim et Zacharias de Israele tantùm: hic autem non modò Israelis gloriam, verùm etiam conversionem universæ gentilitatis præcinit.

Nunc tribus Canticis expositis cogitare libet, quàm aptè omnia, Christo adveniente, gesta sint. Decbat enim, ut quo pietatis sensu excipiendus esset, plebs christiana doceretur; primùm à Mariâ matre, cui accinunt sanctæ mulieres Elisabetha et Anna prophetissa; tum à sacerdote, qualis erat Zacharias præcursoris pater: denique à Simeone sene, viro è plebe, ut videtur; quanquam alii

alia conjiciunt; sed si quid esset aliud, evangelistam non taciturnum putamus. Jam pastores, Magosque, gentium primitias, commemorare nihil attinet, atque hos donis onustos, quo etiam divites ad Christum venturi præfigurarentur. Nec deficit infans Joannes-Baptista, qui in matris utero ad Christi præsentiam Mariæque vocem exiliret; ut omnis ætas, sexusque, gens omnis, omnis ordo in Christi laudes accenderetur: atque hîc finis esto.

FINIS CANTICORUM.

SUPPLENDA

SUPPLENDA IN PSALMOS.

ADMONITIO.

CUM quidam expostularent à novitiis expositoribus obscurari de Christo vaticinia Prophetarum, præsertim Davidica quæ cæteris clariora haberentur, neque servatam suam ecclesiasticis dogmatibus firmitudinem; ejusque rei gratiâ flagitarent ut amplificarem nostras in Davidem notas, visum est de multis testimoniis pauca seligere, ex quibus de reliquis æstimari posset. Præmonere autem oportet de erroris fonte quædam, quæ lucem dicendis allatura sint.

Hic iterum appellare cogimur virum doctissimum Hugonem Grotium, commemoratis Prophetarum oraculis, quæ in Evangeliiis, aliisque scriptis apostolicis proferuntur, hæc notantem: « Non pugnare » Apostolos adversus Judæos his quasi testimoniis, » ut probent Jesum esse promissum Messiam; pauca » enim sunt oracula quæ in hunc finem usurpant, » contenti cæterum Christi miraculis et resurrectione. Unde concludit: hæc igitur omnia, et quæ » alia sunt ejus generis suis locis excutienda, non in » vim argumenti propriè adhibentur, sed ad illustrationem atque confirmandam rem jam creditam ». Hæc in ipso initio docet ad Matth. 1. 22. ubi refer-

tur illud egregium de Virgine pariturâ vaticinium; Is. vii. 14. quo ex principio orsus, per omnes ferè notas id agit, ut in propheticis testimoniis geminos sensus proferat, quibus et ipse fateatur vim probationis amitti, neque convictioni esse locum; quæ ab Apostolorum mente immane quantum discrepant! *Saulus enim multò magis convalescebat, et confunde-
debat Judæos, ... affirmans quoniam hic est Christus.* Act. ix. 22. Quid autem est affirmans, nisi non modò probans, sed certò demonstrans? quomodo verò demonstraret, tota Scriptura narrat, atque ipse perspicuè oratione ad Agrippam: *Nihil extrâ dicens, inquit, quàm ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse, et Moyses:* quibus tam invictam vim inesse crederet, ut et Agrippam urgeret his verbis: *Credis, Rex Agrippa, Prophetis? Scio quia credis:* et ipse Agrippa reponeret: *In modico suades me christianum fieri:* prorsus intelligens ex Pauli mente nullum patere effugiis locum neque fieri posse ut christianus non sit qui Prophetas audiat. Act. xxvi. 22, 27, 28. Quid autem Apollo? « Nonne is est, qui » vehementer Judæos revincebat publicè, ostendens » per Scripturas esse Christum Jesum? » Act. xviii. 28. Mitto Beroenses *quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent:* Act. xvii. 11. omnino ex præcepto Christi: *scrutamini Scripturas:* Joan. v. 39. neque ad illustrationem rei, sed ad probationem certam, ut ipsa verba declarant.

Sanè quod aiebat Grotius, Apostolos contentos fuisse Christi miraculis, hoc uno loco perspicuè confutatur. Posteaquam enim hæc Christus edixerat: *Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea,*

ipsa opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me: Joan. v. 36. continuò subdit illud: *scrutimini Scripturas..... et illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*. En duplex testimonium, quo futuris quoque temporibus increduli revincantur: neque tantùm miraculorum, referentibus Apostolis; verùm etiam Prophetarum, qui et ipsi diem Christi tantò ante viderint, ac de eo testimonium tulerint; ut scilicet firmo gradu stemus *superædificati super duplex fundamentum, Apostolorum videlicet ac Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu*. Ephes. ii. 20.

Neque tamen ideo tam morosos esse nos oportet, ut omnia quæ in Christum Apostoli quoque translulerint, ejusdem perspicuitatis aut roboris esse credamus, cùm in multis subesse constet duos illos sensus quos affert Grotius; imò verum illud, totam veterem Scripturam ita à Spiritu sancto comparatam, ut in Christum, qui finis est legis, haud ægrè duci possit. Cæterùm eo vis probationis constat, quòd tot ac tanta sint quæ Christum merè et manifestè sonent, ut iis colligata cætera in eundem sensum facilè coalescant. Cur autem eos locos qui certam probationem faciant, tam paucos ab Apostolis usurpatos esse Grotius dixerit, haud equidem intelligo; cùm voces Prophetarum à Judæis Christum negantibus ignoratas, non paucas illas quidem, sed *quæ per omne sabbatum legerentur*, et ubique obvias, Paulus commemoraverit, Act. xiii. 27. et Romam adveniens eosdem Judæos à mane usque ad vesperam obrueret testimoniis de Jesu ex lege Moysi et Prophetis; tam invicto probationum robore, ut rejici non possent, nisi per summam per-

tinaciam atque obdurationem cordis, exclamante Apostolo : *Quia benè Spiritus sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad patres nostros, dicens :... Aure audietis, et non intelligetis :... incrassatum est enim cor populi hujus, etc.* Act. xxviii. 23, 26, 27. Quæ quàm iniqua essent, si Pauli testimoniis non modò copia, verùm etiam efficacia, visque argumenti defuit, nemo non videt. Quin etiam ipse Christus enumeraturus quæ incredulos discipulos redarguerent, non unum, aut alterum locum allegabat; verùm *incipiens à Moyse et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant; neque tantùm fideles, atque convictos, sed etiam inflammatos reliquit.* Luc. xxiv. 27, 32.

Etiam addiderim nec probationes illas pauculas quæ Christo reservantur, integras remansuras, si Grotianis interpretationibus detur locus. Jam enim quòd Christus sit propriè Deus, Dei que filius, quòd è Virgine nasciturus, quòd ascensurus in cœlum et ad dexteram majestatis collocandus, cæteraque ejusmodi, per geminos sensus elabuntur; quin ille ipse locus in Ps. xv. tam clarus, atque in Judæos de Christo resurrecturo à Petro et Paulo Apostolis tam apertâ argumentatione contortus, excidit ac Davidi quoque congruit: at enim Christo aptior, docente Grotio. Certè, si jam credideris, si benè in Christum affectus: cæterùm huic loco et aliis vis probandi adimitur, id unum relinquitur, ut Christi res illustrent piâ magis accommodatione, quàm argumento certo: quo quid infirmius? Illud quoque de divisis vestibus; illud tam perspicuum de triginta denariis, si Grotio credimus,

solvitur in metaphoras, ne hæc Christo sint propria. Quin illud Isaiaë tam singulare de peccatis nostris conjectis in eum, atque ejus vulnere seu livore expiatis, Jeremiæ quoque convenit: elusa Philippi responsio ad Eunuchum quærentem: *Obsecro te, de quo Propheta hoc dicit? De se, an de alio aliquo?* Act. viii. 34. datumque quod responderet evangelizanti Christum, et quo interpretem frustraretur: quibus quid aliud actum esse dixerim, nisi in his prophetiis ostensum exemplum judaizantibus, quo impune in cæteras etiam grassarentur?

Neque propterea contendimus, si quid in Prophetis, si quid in Psalmis, merè, proximè, vi verborum ac litteræ refertur ad Christum, ideo totum Psalmum, totum Prophetæ locum eò esse necessariò referendum; scimus enim divinos vates ita spiritu agi, ut à rebus humanis ad divinas, atque ad ipsum Christum repentiè rapiantur. Neque refugimus quin quædam de Christo intelligenda, ad Davidem quoque, ad Salomonem, ad alium quemvis utcumque trahi possint, oblique scilicet, impropriè, obscure, et quasi per vim, cùm recto et plano sensu in Christum ferantur. Id contendimus, nedum necesse sit ut hi gemini sensus ubique quarantur, contrà et esse oportuisse, et esse reverà longè plurima vaticinia, quæ Christum proximè nulloque medio tangant; ac peccare in Christum qui quocumque modo egregiis illis à totâ christianitate celebratis de Christi divinitate ac missione testimoniis, vim argumenti, legitimæque et invictæ probationis detrahant.

Id autem errati, unde obortum sit viro eruditissimo Hugoni Grotio, expedire nos oportet, ac pio

lectori pandere per quot ambages ad aliquam partem veræ lucis emergerit. Posteaquam enim Calvinismi pertæsum est, doluitque, oppresso penitus libero arbitrio, fatales in peccatum quoque impulsus admissos, concessit in mitiorem, nec tamen sanam, Arminianismi sententiam; cui sectæ, quanta fuerit, duce Episcopo, cum novis Paulianistis affinitas, neminem latet. Neque tamen his statim addixit se Grotius; imò tractatu edito de Satisfactione Christi, ipsum sectæ caput aggredi visus. Ad hunc librum ut responderit Joannes Crellius, illis quidem temporibus Socinianæ sectæ antesignanus, eruditi norunt. Certè Grotius ita est delinitus, ut viro gratias egerit, nec fateri piguerit multa se doctum, quibus ejus exemplo excitatus esset ad penitus expendendum sensus sacrorum Librorum; quin etiam hæc addidit verba: « Illud sæculo gratulor, repertos homines » qui nequiquam in controversiis subtilibus tantùm » ponant, quantum in verâ vitæ emendatione, et » quotidiano ad sanctitatem profectu. » Hæc facile intelligent qui in sectæ ingenium penetraverint. Sanè videmus quales tum fuerint suborti Grotio Scripturæ interpretandæ duces, ac veræ pietatis auctores, manifesti scilicet Christi divinitatis hostes; hos admiratur; hos bono sæculi confitetur natos; ac ne quid prætermisisse videretur, clarè pollicitus omnia officia et Crellio et suis: « Omnia, inquit, facturum, et » tui et tuorum quos singulariter amas, causâ. Ita- » que alterâ Epistolâ id à se constitutum profitetur, » omnia Crellii legere et relegere diligenter, exper- » tum scilicet quo fructu id antehac fecerit; fausta- » que imprecatur ei ejusque similibus. » Quæ Gro-

tii Epistolæ omnibus notæ apud Crellium extant, tomo iv. Op. post tractatum *de Satisfactione Christi*.

An palam et in omnibus ad eorum virorum dogmata aliquando transierit, haud facilè definiam; id quidem si fecerit, resipuisse constat, cùm de Christi æternâ divinitate æqua scripserit, clarèque professus sit in Rivetum se de Trinitate et Incarnatione, Ecclesiæ romanæ atque Universitatis Parisiensis stare judicio. *Animad. in Rivet. Art. 2.* Cæterùm ex Crellii ejusque similium lectione, quæ duxerit, testantur adhuc in notis multa de animarum immortalitate, quorum partem ad Eccl. xii. 7. tetigimus; testantur multò plura de Christi gratiâ, deque ipsâ ejus divinitate detorta in pejus, atque ut pauca de multis afferam, testatur elusum illud de Christi præexistentiâ: *Antequam Abraham fieret, ego sum*: et illud Thomæ Apostoli: *Dominus meus et Deus meus*: illud etiam Pauli: *Qui est super omniâ Deus benedictus in sæcula*: quin et illud Joannis: *Hic est verus Deus*: aliaque ejus generis, ut Christi divinitas, si non planè oppugnata, validissimis certè præsidiiis destitutâ remaneret.

Neque auctori nostro intacta esse poterant Prophetarum vaticinia, quippe cùm Sociniani, quibus utebatur, adhibeant illa quidem, et interdum tueri velle videantur; quî enim aliter facere potuissent christianam fidem professi? faciunt tamen tam jejunè, ut tacuisse esset satius: et Faustus quidem Socinus, sectæ dux, ait « in vetere Testamento esse » aliquot loca, in quibus aliquo modo verba fierent » de futuro Messiâ, quæ satis apertè intelligerentur

» de Jesu Nazareno verè esse dicta : » *De Aut. Script. cap. 1, sub finem* : quo quid est frigidius? Ab his non abludit nostro ævo quidam ejus sectæ sub Liberii nomine, qui scripserit « semper fuisse » promissionem de nescio quo Liberatore, qui hominibus à Deo mittendus esset : » *Inst. Theol. Part. 1. Præf.* Ab ejusmodi expectes ut illum nescio quem in Prophetarum testimoniis certò ac liquidò agnoscas, nedum asseras Deum, verumque Dei Filium? Itaque oracula de Christo passim adeo obscura, ambiguaque esse profitentur, ut certæ probationis loco esse non possint; tantùmque absunt ab eo, ut fidem christianam prophetiis niti credant, ut veterem Scripturam christianis hominibus nec lectu necessariam arbitrentur; ita docent post Socinum loco mox citato. His fit ut luculentissima quæque obscurant; magnificas de Christi divinitate voces amplificatorio Scripturarum stylo imputent; christianaque mysteria, non in magnis rebus, sed in extraordinariis locutionibus reponant; denique in hebraicis se peritiores videri putent, si christianis interpretationibus anteponant rabbinicas; quare in Christi miraculis ac resurrectione vim probandi totam collocare solent: non igitur mirum, si iis tantoperè delectatus Grotius, idem secutus sit, ac Prophetarum oracula deformaverit in eum modum quem diximus.

Quin illud constiterit Grotianas, quod ad rem nostram attinet, interpretationes cum Crellianis comparanti, illas majorem in partem ab his tanquam à fontibus esse deductas, atque in plerisque

Grotium vix esse aliud, quàm in pauciora contractum, et studiis humanitatis tanquam phaleris ornatum, sive onustum Crellium.

Neque propterea viro detractum quidquam volumus, cui optimis studiis naviter occupato, atque assiduâ manu veterum monumenta versanti, multa occurrebant in dies quibus ad catholicas partes inclinaret: quâ in re quantum proficeret, facîle animadvertet qui ejus opera, ac præsertim Epistolas, ordine perlegerit: primùm enim dispulsæ de romanæ Ecclesiæ idololatriâ et antichristianismo adversariorum nugæ; multis argumentis improbata, reformationis obtentu, secessio; explosi qui affirmarent in communione romanâ servari posse neminem; exagitati mirum in modum qui traditiones Patrum rejicerent, Scripturæ intelligentiam ad arbitria sua revocarent. Hæc passim, maximè verò in *Appendice, Epist. 607, 610, 618, 622, 638, 647*. Quo etiam loco vetera sua objicientibus respondet, « nil mirum videri, si processu ætatis, colloquiis » eruditorum, diligenti lectione, factum ei fuerit » judicium defæcatus. » Quâ conjecturâ ducti, plurima eum correcturum fuisse, non temerè diximus. Denique eò ventum est, ut ad fratrem intimorum de religione arcanorum conscium multa de Ecclesiæ romanæ auctoritate et doctrinæ veritate scriberet, nec pigebit referre verba. « Ecclesia romana » non sola catholica est, sed catholicæ præsidet, » ut Hieron. ad Damas. ostendit »: ac paucis interjectis, « Reperio autem, inquit, quidquid commu- » niter ab Ecclesiâ occidentali, quæ romanæ cohæ- » ret, recipitur, idem reperiri apud Patres veteres

» græcos et latinos quorum, communionem retinendam vix quisquam neget. » Unde in sarcinendam Ecclesiæ unitate præcipuum illud : nihil mutare in receptâ doctrinâ, moribus ac regimine.

Hæc igitur perscripsit Appendicis Epistolâ 671. alibi ad eundem sensum : « Reformationem sine schismate faciendam, ac si qui corrigerent quæ corrigenda viderentur, nihil mutant de veteri doctrinâ, nec sedi romanæ justam reverentiam negantes, habere quo se apud Deum et bonos iudices defendant. » Ibid. 613. Quin etiam illud agnovit quod erat maximum, « Christi Ecclesiam episcoporum per manus impositionem successione constare, qui ordo manere debeat ad finem sæculorum, ex Matth. xxviii. 20. » Ex quibus ostendi possit, auctore Cypriano, quantum crimen sit adulterum caput facere, id est, ab Ecclesiâ secedere, atque agnoscere Ecclesias, quæ sensus suos ad Apostolos ordinatorum referre non possint. Hæc quidem scripsit anno 1643. Pridie verò anni 1645, qui postremus illi vitæ fuit, suadebat amicis Remonstrantibus, si qui cum Corvino in reverentiâ perstarent antiquitatis, ut constitutis Episcopis à catholico Archiepiscopo ordinatis, initium facerent redeundi ad mores et antiquos et salutare, « quibus, inquit, contemptis, licentia invaluit pro novis opinionibus faciens novas Ecclesias, quæ, quid post aliquot annos credituræ sint, nescimus : » Ibid. Epist. 739. Hæc igitur tam sana, tam ad pacem catholicam conducentia, quem in finem devenerint, nos latet; id scimus, talem virum, cùm talia scriberet, talia suaderet quæ essent gradu proximo ad amplectendam

ecclesiasticam unitatem, quasisse tamen ipsum nescio quas tergiversandi causas: (câd. Ep. 677.) è quibus an se evolverit, in medio relinquimus. Interim annotata ad Scripturas procedebant scitentia erroribus, ac multum Ecclesiæ nocitura: nec annuit Deus ut has elueret maculas; tam periculosæ sunt, obortâ semel luce, fluctuationes et cunctationes! Neque plura in hunc virum: sufficere enim arbitramur hæc, ut nec illaudatus abeat, nec sine gravissimâ cautione admittatur. Cæterum hæc monuimus, ut qui ejus prophetica oracula, universasque Scripturas explicandi ratione nimis delectantur, semel noverint quo fonte profecta, et quàm inemendata relicta sit; fidemque christianam suis velut propugnaculis munire potiùs quàm nudare studeant.

IN PSALMUM II. 7.

DOMINUS dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Locus eximius ac prope singularis in Psalmis, quo Christus verè, naturaliter, propriè, Dei filius asseratur: quem locum diligentius et fusiùs exponere cogimur, propter mysteria quæ continet, interpretante Paulo ac post eum sanctis Patribus. Et quidem paucis opus est ut probatio valeat, nihilque aliud agendum, quàm ut verborum servetur proprietas. *Dominus enim dixit ad me:* non ad alios, sed ad me propriè, singulariter: *Filius meus es tu:* tu, inquam, et non alius: ergo unicus, unigenitus, singularis; quod nusquam eâ emphasi dictum de quopiam. *Ego hodie genui te:* non ergo adscitus,

non adoptatus, sed genitus : nec gratiâ , quod Angeli, quod homines ; sed naturâ filius : quæ tam breviter, tam absolutè dicta et in unum contracta et coalita, non patiuntur tropos, nec alteri quàm unigenito convenire possunt. Quare sanctus Basilius negat hîc generationem tropicè aut impropriè sumi posse : tantùm laborandum et in isto versu, et in illo Ps. cix. 3. *Ex utero ante luciferum genui te*, ut generationem Deo dignam cogitemus : hoc est , ut paulò antè dixerat, impertibilem, individuan, sempiternam. *Lib. 2. adv. Eunom. n. 8, etc. n. 24, etc.* Gregorius etiam Nyssenus, Basiliï frater, ex hoc loco asserit approbasse Paulum, unicum Dei filium non angelicæ, sed melioris naturæ esse : *adv. Eun. Or. 3. Cyrillus quoque Alexandrinus in Thesouro, doctissimo ac maximè theologico opere, assert. xxxv. quòd Filius sit genitus ex Patre, et non factus, probat ex his locis : Prov. viii. 25. Ante omnes colles ego parturiebar : Ps. ii. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu : ego genui te ; et, Ante luciferum genui te.* Atque omnino Patres in his vocibus, filius Dei τὸ γνήσιον, τὸ ἴδιον, hoc est, genuinitatem, germanitatem, veram denique ac propriam rationem generationis agnoscunt. Omnium antesignanus sanctus Athanasius non ex comparatione dicit filium majorem Archangelis, Thronis honoratiorem : *non, inquit, ita designatur ; sed eum sibi esse proprium et solum declarat Pater, dicens : Filius meus es tu : et rursum : Hic est filius meus dilectus.* Contra *Ar. orat. 3, p. 393. nunc Orat. i. contra Ar. n. 55, 57, 58. Orat. 2, n. 23 et n. 58. Vim autem facit vel maximam in eo verbo, genuit : Paulum*

secutus scilicet : *hos*, inquit, (Arianos) *confutat Paulus, dicens* : Cui Angelorum dixit : Filius meus es tu, ego hodie genui te : et ad Angelos quidem : Qui facit Angelos suos spiritus : unde infert : *ecce res creatas fieri pronuntiat, et has vocat opera seu facturas : Filium contra non fieri dicit, sed æternum illum et regem et opificem prædicat, dicens* : Thronus tuus, Deus, in sæculum sæculi. Orat. 2, 364. Quæ postrema verba scilicet consona et consentanea facit illi, *genuit* : cui etiam τὸ æternum et sempiternum inesse docet, dicens : *ita scilicet Scriptura sacra geniminis et creaturarum discrimen facit, quòd genimen sit Filius non ab ullo initio inchoatus, sed sempiternus.* Or. 3, 428. Itaque apud Athanasium, ut et apud Basilium et Cyrillum Alexand. suprà laudatos, simul illa copulata ac velut conjugata videas : *ex utero ante luciferum genui te* : et illud, *ego hodie genui te* : de Syn. Nic. et cont. Ar. Or. 5. quorum primum ad æternam generationem pertinere et ipse assiduè inculcat, et nos suo loco referemus. Ex quo istud existit secundùm Athanasium, illud, *hodie*, et illud, *ante luciferum*, ejusdem esse virtutis. Quo necesse est agnoscamus, summum theologum in hoc versu, atque omnino in hoc verbo, *genuit*, vidisse Filii genuinitatem atque inde æternitatem. Jam Chrysostomus, eò quòd id nostro versu, hoc nomen, *Filius*, germanitatem sive genuinitatem significet, infert inde probasse Paulum excellentioris naturæ esse Filium quàm Angeli : *Nam si, inquit, est filius gratiæ, non modò non est Angelis excellentior, verùm etiam est minor : quippe cùm etiam justì homines (inferiores licet Angelis) vocentur filii : et hoc nomen*

filius, *si non sit genuinus, non potest demonstrare excellentiam.* Hom. 2. in Ep. ad Hebr. n. 3. Quid est autem genuinus, nisi verè ex Patre genitus? id ergo Christo convenit hujus loci auctoritate. Theophylactus verò optimè in eadem Apostoli verba: Heb. 1, 5. *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu; ego hodie genui te?* hæc habet: *Unde, inquit, perspicuum est, quòd sit præstantior Angelis ex nomine; nomen enim filius, genuinitatem, sive germanitatem ac proprietatem indicat: hoc est, quòd ab ipso sit. Si enim gratià filius, minor est Angelis: illud igitur, Ego hodie genui te, nihil aliud significat quàm istud, quòd sit ab initio, ex quo scilicet est Pater. En ergo simul non modò genuinitas, verùm etiam æternitas, in hæc voce genuit: unde subdit: quemadmodum enim, Qui est, misit me ad vos, Exod. III. 14. dicitur à præsentì tempore, hoc enim maximè illi competit, sic et ipsum, hodie. Quo nihil est clarior. Atque idem inculcat ad cap. v. 5. Quo loco probat id quod modò diximus, illud, ante luciferum; et illud, hodie, ejusdem esse virtutis: quòd enim ait, ante luciferum, æternum significat; ipsum verò hodie, hoc est, ab initio, ex quo Pater existit.*

Ex his liquet quàm propriè omnes Davidis voces, in veram et æternam generationem concinant: etiam istud, *hodie*: quod illi Mosis, *Qui est*: et *Ego sum qui sum*, tam aptè congruat, ut alterum ex altero liquidò deducatur.

Jam ut ad Latinos: notum illud Augustini ad hunc Psalmi locum: *Hodie quia præsentiam significat, atque in æternitate nec præteritum quidquam est, quasi esse*

desierit, nec futurum, quasi nondum sit, sed præsens tantum; quia quidquid æternum est, semper est; divinitus accipitur secundum id dictum: Ego hodie genui te, quo sempiternam generationem virtutis et sapientiæ Dei, qui est unigenitus filius, fides sincerissima et catholica prædicat.

Tantum virum, ut solent Latini, fere omnes secuti sunt tractatores: quos inter Primasius imprimis legi dignus, ad Heb. 1. 5. Neque omitti debet, non sanè contemnendus (excepto peculiari quod omnes norunt dogmate) auctor Commentariorum in Pauli Epistolas apud Ambrosium, cujus hæc verba sunt: *Quod dixit, Filius meus es tu; ego hodie genui te, aperte manifestat quòd idem est de quo ait: Ero ei in patrem, ex ipsa essentiâ Patris genitus. Ideo præsentis tempore posuit, hodie, quia Deo nihil præteritum aut futurum est, sed semper præsentia cuncta.* Comm. in Ep. ad Heb. 1. 5.

Scio quàm multi nunc sint, qui hæc nimis subtilia reputent, ac parum idonea ad exponendas Scripturas et Judæos convincendos. Verùm hæc subtilia quæ vocant, ipsa sunt christianorum vera ac certa mysteria. Si enim Christus verè est Filius Dei, si verè est illa, quæ ante omnes colles genita est, Sapientia; profectò verum et illud quod Catholici adversùs Arianos atque Aëtium urgebant, Filium ita esse genitum, ut semper gignatur; ut sit ἀειγεννητός: quod Arius refugièbat, apud Epiphanium, Hæres. 69. p. 731. hoc est, semper genitus, ac Pater ipse semper generans. Rursus autem hæc si vera sunt, verum et illud, non uno ac certo die, sed quemcumque diem dixeris, eo die

Filium et gigni et esse genitum: neque quidquam aptius aut prophetâ dignius ad hæc non subtilia sed sublimia ac divina exponendâ, quàm illud, *hodie*; quo quippe fit, ut Filii semper sit nova, semper vetus nativitas, nusquam imperfecta ac velut in motu, sed semper absoluta perfectaue generatio, atque ipse Filius quotidiano seu potiùs æterno et immutabili partu semper effusus, semper hodie genitus, neque senescens unquam; denique, ut ait doctissimus juxta ac sanctissimus Isidorus Pelusiotæ, *et recens et sempiternus*. Lib. I. Ep. 323.

Quod autem ad Judæos; non, si illi carnales sunt et sublimia non capiunt, ideo prophetis dictis sua est adimenda proprietas; imò revincendi ex proprietate verborum, quod ipse fecit Paulus. Etenim demonstraturus novissimis diebus Deum locutum esse, non jam per servos, sed per ipsum Filium, verum, inquam, et æternum, per quem scilicet et sæcula fecerit, ad hæc, splendorem paternæ gloriæ ac substantiæ characterem, hoc est, naturaliter ac propriè genitum: Heb. I. 2, 3, Angelos quoque, hoc est, nobilissimum creaturarum genus, postponit his verbis: *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu; ego hodie genui te?* v. 5. quæ, si de filiis ex gratiâ factis, dicta voluit, profectò falsus est: vulgatum enim in Scripturis eo sensu Angelos appellari Dei filios: neque ignorabat Apostolus de Angelis dictum: *Quis similis Deo inter filios Dei?* Psalm. LXXXVIII. 7. aut illud apud Jobum I. 6. II. 1. adstitisse coram Domino Dei filios, hoc est profectò, Angelos. Sed his relictis, Paulus aiebat neminem extitisse cui singulariter Deus dixerit: Tu es mihi filius, proprius,

proprius, unigenitus, adeoque ejusdem naturæ ac substantiæ consors : quo ex capite cætera huic velut fundamento connexa deducit : nempe ut sit adorandus ipse quoque Angelis : Deus denique, et creator, et omnium rerum arbiter : quæ omnia ex ejus verâ ac propriâ nativitate derivat.

Neque par est everti Pauli ratiocinium, si illud, *hodie*, ad temporalem quoque ex beatâ virgine nativitatem referatur : neque ipse Paulus sibi est contrarius, qui ad resurrectionem Christi transferat, Act. XIII. 33. Hæc enim quid sunt aliud, quàm æternæ illius generationis consecutio, sive, ut ita dicam, progressus et extensio quædam ? Sanè cùm Spiritus sanctus in Mariam supervenit, ac virtus Altissimi obumbravit ei, nihil aliud egit Pater, quàm ut Unigenitum, quem in sinu gerebat, in Mariæ quoque sinum funderet, et novo modo gigneret : unde infert Angelus : *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei* : Luc I. 35. filius utique, non adoptivus, sed proprius : ut totum illud Sanctum, quod est Deus et homo, unus esset ac genuinus Dei filius. Quare et ipse utramque nativitatem suam uno verbo exprimebat, dicens : *Exivi à Patre et veni in mundum* : Joan. XVI. 28. idem à Patre æternùm et ab homine certo tempore ortus atque ad mundum veniens ; quem ad locum Hilarius : *Cum per id à Patre venerit, quia à Deo exierit, exitio ejus à Deo* (venientis in mundum) *absoluta* (sive perfecta ac propriè dicta) *nativitas est*, lib. IX. de Trinit. n. 30. Non quòd de sit quidpiam æternæ nativitati ; sed quòd eadem manens, ipso ad mundum adventu in hominem quo-

que atque hominis filium, protendatur. Hæc de nativitate temporali Christi.

De resurrectione verò non aliter dixerim. Cùm enim ille ipse Dei et hominis filius est mortuus, eumque Pater ex mortuis suscitavit, non aliud ostendit nisi illud, impossibile fuisse teneri à morte Dei vivi filium, qui et ipse vita esset, et ad hoc ab æterno natus: quo necesse fuit ut iterum ederetur, et quodammodo gigneretur: hoc est suscitaretur, per eam actionem scilicet, quæ ad verum et proprium filium terminata, æternæ generationis illius quidam progressus esset. Itaque ipse Dei filius apertè significat per resurrectionis gloriam, nihil à se aliud postulari, quàm ut ad originis suæ jura revocetur. *Clarifica me tu, Pater, claritate quam habui, priusquam mundus esset, apud te.* Joan. xvii. 5. Hilarius: *Non nova quærit, non aliena desiderat: esse talis, qualis fuerat, postulat, sed precatur id se, quod antea erat, esse: gigni scilicet ad id quod suum fuit.* in Psalm. ii. v. 7, n. 27. *Quo factum est, ex eodem Hilario, ibid., ut id quod filius hominis est, ad perfectum Dei filium, id est, ad resumendam indulgendamque corpori æternitatis suæ gloriam, per resurrectionis potentiam gigneretur.*

Quare hi sensus omnes in unum coalescunt atque ab uno pendent: efficiturque non modò ex Hilario, sed etiam ex Evangelio, ut Christus verus perfectusque Dei filius et agnoscat et sit, eò quòd et ab æterno genitus, et ex virgine natus, et à tumulto suscitatus: neque illud, *genuit*, quisquam aut intellexit aut intelligere potuit, nisi de actione verâ,

quâ Christus non adoptivus, sed verus Dei filius, atque ab eo verè genitus ederetur, sive ut esset apud Patrem, sive ut inde prognatus et ex matre et ex sepulcro, ad nativam gloriam vocaretur.

Cùm ergo illud, *hodie*, sive Hilarius, sive alii è Patribus, ad temporalem nativitatem aut ad resurrectionem referunt, haud minùs ex hoc versu affirmant, Christum esse verum atque unicum filium, adeo verè et propriè genitum; aut eversum ierunt atque Paulinum illud: *Cui aliquando angelorum dixit? Tu es mihi unicus: tu verè genitus*: neque ipse Paulus sibi contrarius qui refert illud, *genuit*, et ad veram ab æterno nativitatem, Heb. 1, 5. et ad resurrectionem quâ idem Dei filius, uti prædiximus, ad æternam ac nativam gloriam rediit. Act. XIII. 33.

Quare idem Paulus idem illud Davidicum, *Filius meus es tu: ego hodie genui te*, ad Christi quoque sacerdotium refert: Heb. v. 5. ut omnia, quæ de Christi gloriâ sanciantur, ab hoc uno fonte profluant, quòd sit naturâ ac verâ generatione filius, atque inde et mirabili ex virgine et Spiritu sancto conceptione, et gloriosâ resurrectione dignus, ac denique apud homines quoque, et regno et sacerdotio clarus.

Neque aliter intelligendum, quod illa quoque verba: *Ego hodie genui te*, et in nonnullis olim Evangelii codicibus super Christum baptizatum prolata legerentur, et in ejus baptismum à quibusdam patribus conferantur. Subest enim semper veræ naturalisque generationis intellectus: *Ego te*, inquit, *hodie in baptismo quoque genui*: quo sensu dictum est: *Ero Deus vester*: Levit. XXVI. 12. hoc est, efficiam ut clarè pateat me esse verum Israelis Deum:

sic, *hodie, in baptismo quoque genui te* : hoc est, exinde efficiam ut verè genitus, verè filius, uti es, ita dici mereare. Quo loco Augustinus: *Vox illa Patris, inquit, quæ super baptizatum facta est* (secundùm quosdam codices) *ego hodie genui te: non unum illum temporis diem quo baptizatus est, sed immutabilis æternitatis ostendit, ut illum hominem ad Unigeniti personam pertinere monstraret.* Enchir. ad Laur. XLIX. Queis omnibus liquet, quemcumque in modum et ipse Apostolus, et eum secuti Patres, hunc versum flecterent, nusquam tamen imminutam veræ generationis proprietatem ac vim.

Ab hoc igitur versu tota Psalmi ratio pendet, ut quoniam Christus sit verus Dei filius (ψ. 7.) ideo cùm ad homines venit, sit constitutus à Deo rex super montem Sion, unde Evangelii orta est prædicatio: ψ. 6. hinc illi ut filio data auctoritas annuntiandi verbi Dei, *prædicans præceptum ejus*, seu decretum interpretari mavis; eodem versu; tum velut filio data est hæreditas, totiusque orbis attributa possessio: *Postula, inquit, à me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ*; quâ voce in Scripturâ, ipsa rerum universitas designari solet: ψ. 8. quo etiam factum est, ut et ab initio reges ac principes frustra in Christum coierint, ψ. 1, 2. nec impunes abeant, si adversus tantum regem Dei filium certare porrò pergant: ψ. 9, 10. nulla ut supersit salus regibus, nisi ut Christum agnoscant, et in Christo Deum. ψ. 11. et seqq.

Neque propterea abnuerim, quin illæ coitiones adversus Deum et Christum, in Davidem quoque suo modo conferantur, cujus quippe imperium et reges Syriæ ac Moab et Emath et Philistæorum principes,

factâ velut coitione detrectaverint: II. Reg. VIII. Sed posteaquam tenuimus versum 7. clarè et propriè ad Christum pertinentem; hinc profectò fit, ut reliqui versus ad hunc veluti religati, in christianum sensum non modò facilè trahantur, sed etiam ultro ac proclivi lapsu transeant.

Quo etiam tota corrui Judæorum expositio: sic enim aiunt, illud, *filius meus es tu: v. 7.* pendere ab antecedente: *ego autem constitutus sum rex:* adcoque illud, *hodie te genui*, nihil aliud esse, quàm regem te feci: regalem vitam dedi: hæc quidem Judæi et post illos Grotius, ad Ps. II. 7. et Act. XIII. 33. Sed in hanc quoque expositionem valet Pauli argumentatio: Cui angelorum dictum: *Filius meus es tu?* Ecce enim tot ac tanti extiterunt reges, tot memorati in Scripturis Deo etiam carissimi, tot ab eo constituti, unctique in Judâ, in Israele, in Syriâ: cui autem eorum dixit aliquando: *Filius meus es tu: ego hodie genui te?* Ita quemadmodum de angelis, sic etiam de regibus Apostoli ratiocinatione transactum est.

Sanè invenimus de principibus, Psalm. LXXXI. 6. ut itidem de angelis plurali numero, quòd filii Dei sint: *Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes:* sed cui regum dictum sit: Tu singulariter meus es filius atque hodie à me genitus, ostendant si possunt. Non ergo de Davide dici potuit, nisi induto singularem ac planè divinam Christi personam.

Objiciunt tamen de Davide dictum: *Ipse invocabit me, pater meus es tu:* Ps. LXXXVIII. 27. quod, quamquam longè abest ab eo: *tu filius meus: ego te genui;* quòd veram actionem sonat: tamen demonstravimus nequaquam convenire Davidi potuisse, nisi in per-

sonâ Christi : neque quemquam , aut hominum , aut etiam regum , neque Davidem ipsum , ita unquam orasse visum , ut Deum patrem suum propriè appellaret. Vide quæ diximus ad Ecclesiastici LI. 14. Similis solutio est ad illud de Salomone : *Ego ero illi in patrem , et ipse erit mihi in filium* : II. Reg. VII. 14. Heb. I. 5. atque omnino constat ad singulares istas , neque usquam in Scripturâ de reliquis , aut hominibus , aut etiam regibus usurpatas locutiones , Deum nunquam deventurum fuisse , nisi in animo habuisset unicum filium quem David et Salomon figurarent.

Nam illud nihil moror : *Et ego primogenitum ponam illum* : Ps. LXXXVIII. 28. Ex stylo enim Scripturæ nihil designat aliud , quàm primogeniti honore dignatum : neque in Ps. II. illud , *genuit* , detorqueri potest in illud vulgatum *creavit ; fecit* : cùm David dudum creatus ac factus fuisset : neque in adoptionem , quâ non gignitur unicus genuinusque , sed adseritur alienus , ut sæpe diximus : neque ad exaltationem in regis titulum , quæ generatio nusquam in Scripturis dicta sit. Aut ergo ejus rei exempla proferant , aut verborum proprietati hæreant , nec in dicta prophetica alienum quid invehant.

Rogant sanè nos vicissim , ut edamus exemplum nostri illius , *hodie* , quo æternitas designetur , haud æquâ comparatione. Consueta enim et humana , quale est aliquem regem fieri , vulgaribus verbis exprimenda veniunt. Nihil autem mirum , si singularia ac planè divina singulari modo exprimantur , quo moneantur homines , ne humana aut consueta cogitent : sicut illud , *Qui est* : et , *Ego sum qui sum* , ut sensu , ita phrasi singulare prorsus , nulloque exemplo editum , cui tamen affine , ac velut innatum esse

nostrum illud, *hodie*, nec jam pro adventitio, aut commentitio habendum esse vidimus.

Summa est : neque theologicè neque christianè agere eos, qui locum præcipuum de divinitate Christi ut veri et unici filii, non quidem Christo abjudicant : quis enim christianus hoc audeat contra Apostolum? sed tamen vim argumenti auferunt : hoc enim adversatur eidem Apostolo, ex eo loco approbanti Christum esse verum et unicum Dei filium : atque omnibus Patribus ex eodem loco idem asserentibus : cùm adversùs Judæos, tum adversùs hæreticos. Adimunt autem argumenti vim, qui cum Hugone Grotio hoc tantùm dixerint, egregium locum Christo aptari posse, aut aptandum videri, aut etiam digniùs aptari ac meliùs, aliaque proferunt ejusmodi, quæ magis accommodationem, quàm certam probationem sapiunt. Qui autem è probatis quoque interpretibus Davidi etiam, suo quodam modo aptant, *Filius meus es tu : ego hodie genui te* : hoc scilicet sensu : regalem vitam dedi, te appellavi filium ; nullo licet freti Scripturæ exemplo, nullo suffragio Patrum; tamen excusari possunt si verba quidem Psalmi in Christo quidem propria innataque esse; cæterùm Davidi utcumque, imperfectè, impropriè accommodari posse sentiunt : nec omnino aliter, interpretante Estio, nisi quatenus David gerebat typum et imaginem Christi : quo remoto, nequaquam tam magnificis titulis fuisset à Deo honoratus, ad Heb. 1. 5. Quæ sanè eò pertinent, ut quocumque se flexerint, tamen vi verborum, sive ipsius litteræ, cogatur æquus lector aliquid Davide altius, neque Christo inferius, cogitare.

Nec secus sapuisse Judæos veteres, à nostris demonstratum. Horum testimonia videre est apud il-

lustrissimum atque eruditissimum Petrum Danielelem Huetium, *Demonst. Evang. prop. vii. n. 14.* atque Eduardum Pocockium scriptorem diligentissimum, notis *Miscell. ad Mosen Maimon. cap. viii.* Nec piget referre verba Rabbi Salomonis Jarchi: *Doctores nostri ad regem Messiam Psalmum hunc referebant: expedit tamen eum referre ad Davidem, prout sonat, et propter Minæos, sive hæreticos, videlicet christianos: quæ postrema verba in antiquioribus ejusdem Salomonis editionibus reperiuntur. Nunc evoluto egregio loco ac mysteriis pleno, alios facilè expeditimus.*

IN PSALMUM XV. 8.

PROVIDEBAM *Dominum*. Ab hoc versu David, hactenus res suas potiùs persecutus, altiore spiritu assurgit ad Christum; quod est evidentissimum, perennis singulis verbis, totâque textûs serie: neque est alius locus quem Apostoli magis urserint, et in formam, ut ita dicam, probationis intenderint: ut si huic loco vis argumenti desit, nullus jam quærendus sit ejusmodi, qui probandi virtute polleat. Sic autem incipit: 8. *Providebam Dominum: ex personâ Christi versantis inter mortuos: in conspectu meo semper: qui à me nunquam abstitit, nec reliquit me solum, Joan. viii. 29. quoniam à dextris est mihi, ne (tantis cruciatibus, suppliciis, ipsâque etiam morte) commovear: 9. Propter hoc lætatum est cor meum: quod est ejus qui proposito sibi gaudio (proximo resurrectionis) sustinuit crucem (tam infamis supplicii) confusione contemptâ: Heb. xii. 2. e exultavit lingua mea: solutis, scilicet, teste Petro,*

doloribus inferni, sive mortis ipsius, Act. II. 24. et omissis jam vocibus crucem spectantibus: *tristis est anima mea usque ad mortem*: Matth. XXVI. 38. aliisque ejus generis: *insuper et caro mea requiescet in spe*: Heb. et caro mea habitabit confidenter: habitavit, secundum Hieronymum: confidenter verò, in fiducia; quod idem est, atque in spe: *caro autem mea* id est corpus meum: etsi enim generatim omnis caro totum hominem significat, non tamen inveneris, carnem meam, seu carnem alicujus pro totâ personâ sumptam. Corpus ergo meum habitabit; quod etiam pro homine quiescente in silentio, hoc est, in sepulcro, habes Psal. XCIII. 17. in his verbis videlicet: *propemodum habitasset in sepulcro anima mea*; Heb. in silentio: sed omnes sic intelligunt: cessassem in sepulcro; morte extinctus essem. Confidenter autem, *in spe*, futuræ resurrectionis scilicet. Unde sequitur, 10. *Quoniam non derelinques animam meam in inferno*: sive ipsam animam in illo inferno loco, quo piorum animæ tenebantur; sive ut Hebræus magis sonat, animam meam, meipsum, noto hebraismo: vel etiam: corpus meum: quo sensu dictum est: *ferum pertransiit animam ejus*; id est; corpus ejus: Ps. CIV. 18. imò corpus meum, seu meipsum mortuum: ut habes Levit. XIX. 28. *super animam non incidetis carnes vestras*, Chal. super mortuo; quod etiam Vulgata retinuit. Item Levitici XXI. 1. *in animam ne contaminet se sacerdos*, id est, ne corpus mortuum tangat; ne intersit funeribus; quod Vulgata vertit, *ne contaminetur sacerdos in mortibus*. Non ergo *relinques animam meam*: meipsum mortuum: *in inferno*: in sepulcro, ut vulgò apud Hebræos: nec

dicit: Cavebis ne in sepulcrum incidam; sed: *non derelinques*; tanquam in eo jacentem; ex quo illud eveniet; *neque dabis sanctum tuum videre corruptionem*. Vigilanter de Christo: non vidit corruptionem; vidit enim foveam, seu sepulchrum, in quo tamen non est relictus: corruptionem verò non vidit. Quàm autem consequenter: non est relictus in sepulcro; unde corruptionem nescit, nec eâ vel levissimè tangitur! Sanè illam vocem *Schachat*, quam vertunt *corruptionem*, non est dubium in Hebræo sæpe sumi pro *foveâ*: neque tamen absolutè dicendum est hoc verbo significari foveam; quin potiùs hæc vox nativâ intelligentiâ corruptionem sonat: unde etiam Aquila, ex S. Hieronymi et omnium sententiâ, maximè hærens litteræ, et significationum fontes scrutari solitus, ad Psal. VII. 16. *incidit in foveam quam fecit*: quo loco omnes ponunt *foveam*: ipse, *corruptionem*: eò quòd ea nativa sit et maximè propria hujus vocis significatio. Itaque in versu quem tractamus, non modo LXX. Interpretes, sed etiam Chaldæus *corruptionem* vertunt: *Schechiouta*, à radice *Schachat*, corruptio; ut, si David corruptionem significare voluisset, non alio aptiore vocabulo uteretur: à quâ versione hîc si Aquila aut alii recessissent, christiani interpretes, in his varietatibus referendis diligentissimi, non id prætermisuri fuisse viderentur. Hinc ergo firmatur, LXX. versionem habitam fuisse pro germanissimâ: unde etiam Petrus, Act. II, 27, 29, 31. et Paulus, Act. XIII, 35, 36. in sermone populari hanc vocem, *corruptio*, maximè urgent, ut quæ populi animum vel maximè afficeret. Hunc ergo figunt sensum veluti certum ac proprium

et toti contextui maximè cohærentem. Cui id erat proximum, ut David statim subderet : *notas mihi fecisti vias vitæ*, non quam retinerem, sed ad quam rediturus essem, tuâque in æternum gloriâ potiturus, quemadmodum dicit : *adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo*, etc. Vide autem dictorum seriem : corpus quiescet in spe ; non relinquetur in sepulcro ; corruptionem nesciet ; reviviscet : quæ gradatim, ac per *ἀναστῆναι* dicta, mirum in modum veram ex mortuis resurrectionem inculcant.

Hæc ergo qui perpenderit, liquidò selectas esse à Davide voces, quæ non hominem vivum è periculo mortis eximerent, sed quæ mortuum et jacentem ex ipso sepulcro excitarent ; neque ullum è Scripturâ exemplum afferunt, quo illud, *non derelinques in sepulcro*, aliaque ejusdem virtutis à Davide prolata, ab eo quem præferunt sensu, abstrahantur. Unde etiam Apostoli hoc loco et his verbis confidentissimè utuntur ad confundendos Judæos ; quibus verbis, si affinxis Grotii et aliorum glossas, tanquam ex Davidis nomine : *præservabor à morte : non introibo sepulcrum ; ostendes mihi viam quâ liberer à mortis periculis* ; non modò frigebit oratio, verùm etiam solvetur Scriptura, Apostolorum corrueat disputatio, atque efficietur illud, ut Judæi Petri et Pauli prædicatione victi, inani argumento cessisse videantur. Confirmatur ex illo Petri in eodem sermone : cùm adhibito Davidis loco, *Sede à dextris meis*, sic urgeret : *non enim David ascendit in cælum, dixit autem ipse : Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis*, etc. Act. II. 34, 35. Ad quem locum ipse Grotius : David in sepulcrum descendit ; non

autem evectus est in cœlum ut Elias ; quare verba Psalmi cx. (secundùm Hebræos, in Vulgatâ cix.) in ipsum congruere non possunt. Quâ formâ Petrus Paulusque probant Psalmi xv. locum in ipsum Davidem cadere non posse; cujus quippe Psalmi verba mutuò se juvant ad designandum resurgentem Christum; ut si etiam singula in alium sensum per vim contorqueri possent, tamen simul juncta ab æquo lectore extorqueant ut Christum resurgentem agnoscat, ipsaque vox *Schachat* ad corruptionis sensum, et innatâ virtute suâ, et totius contextûs vi determinari debeat. Huc accedit persona Davidis, cui, ut Christi parenti, imprimis congruebat, ut Christi sibi promissi nomine loqueretur; quod etiam Petrus vehementer inculcat: Act. 11. 29, 30, 31. ut profectò qui Petri et Pauli argumentationem diluere aggressi sunt, ac vim litteræ infringunt, non modò in tantorum Apostolorum auctoritatem, verùm etiam in ipsius textûs veritatem pugnent.

Cæterùm et illud confidentissimè addiderim, ambiguas has et lubricas interpretationes nemini ex antiquis notas, unumque omnino extitisse Theodorum Mopsuestenum qui hunc Prophetæ locum de Christo ex eventu acceptum esse docuerit; cùm per se ad alium quoque sensum pertineret; quem in morem cætera vaticinia deformabat: quod in Synodo V. colat. 1v. omnes Concilii Patres non modò condemnarunt, verùm etiam horruerunt. Huic autem opponimus Patres universos, imprimis verò Athanasium à quo hic locus egregiè pertractatus; cont. Arian. *Orat.* 3. nunc *Orat.* 1. n. 61, et *Orat.* 2. n. 16.

IN PSALMUM XLIV. 7.

SEDES tua, Deus, in sæculum sæculi. Et hic locus ex eis est, in quibus David apertissimè à personâ creatâ, puta Salomonis, hîc ad ipsum Christum, eumque Deum, evahitur. Sic autem habet Hebræus: 7. *Thronus tuus, Deus (Elohim), in sæculum sæculi: sceptrum æquitatis, sceptrum regni tui.* 8. *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus (Elohim Eloheca), oleo lætitiæ, præ consortibus sive participibus tuis: præ illis, scilicet, qui Christi gerunt nomen. Consonat Hieronymus in interpretatione Psalm. et Epist. cXL. ad Principiam virginem, de hoc Psalmo, quo etiam loco notat ad versum 8. Unxit te Deus, vertendum vocandi casu atque ita vertisse Aquilam; unxit te, ô Deus, Deus tuus, quod est apud eundem Aquilam, $\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$ Dee, si latina lingua reciperet: ita etiam vertit Eusebius lib. 5. Demonstrat. Evang. ad Ps. XLIV. libro verò IV. non modò ex Hebræo sic exponendum docet: sedes tua, ô Deus, $\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$: et unxit te, ô Deus: similiter, $\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$: verùm Aquilam, accuratissimum, inquit, interpretem, ita etiam vertisse: unde infert hanc veram et nativam esse vim phraseos hebraicæ: quin etiam illud, $\theta\epsilon\acute{\iota}\varsigma$, subintelligendum esse hîc: *Dilexisti justitiam*: ita ut Deus unctus alia persona sit ab ungente, et utraque Dei nomine æquè appelletur; unde etiam eliditur commentum illud recentium Judæorum, tam contortum, tam alienum ab hoc loco; sedes tua est Dei, sive ipsa Dei sedes; contra quod plerique omnes, et ipse Aquila, nativo*

sensu verterit. Quòd autem LXX. interpretati sunt , ὁ Θεός, non inusitatum Græcis , Septuaginta autem interpretibus familiarissimum pro vocativo poni : Psal. cxxxviii. ψ. 17. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus* : LXX. ὁ θεός : Canticorum vi. 12. *Revertere Sunamitis* : ἐπίστρεψε ἡ συναμίτης ; et alibi passim ; unde Apoc. xviii. 4. *Exite de Babylone, populus meus* : ὁ λαός μου : quin etiam Matth. i. 20. *Joseph, fili David* : in Gr. υἱός, filius. Plura requirere superfluæ curiositatis esset. Jam ita constitutâ verâ interpretatione textûs, perspicuum est eum, ad quem David sermonem dirigit, eum scilicet qui unctus est, tam esse et vocari Deum, atque eum à quo unctus est ; procul dubio igitur verum et perfectum Deum.

Quòd autem quidam cum Crellio ad Heb. i. 8. aliisque ejusdem notæ, sic interpretantur, ut illud, *Elohim*, ὁ Deus, quod significare etiam potest principem ac potentem, eâ intelligentiâ ad regem ipsum Salomonem referatur, et in Ecclesiâ inauditum et per se absurdum ; cùm David non aliter Deum ipsum appellaverit, quàm eum ad quem sermo dirigitur ; nec ratio textûs sinat statim variare intelligentiam ; neque aliquod asseratur, aut afferri possit hujus, in vocum significatione, tam repentinæ mutationis exemplum.

Jam illud certum est, vocem *Elohim*, cùm significat judices, construi cum plurali ; *Egò dixi, Dii estis* ; atque ad verbum ; *vos Dii*, *Elohim* : Ps. lxxxii. 6. Unde etiam sequitur : *filii Excelsi omnes*, et, *sicut homines moriemini* : ψ. 7. Quod pari modo fit, ubi de falsis diis agitur : *Hi sunt dii tui, Israel, qui te eduxerunt*, etc. Exod. xxxii. 4. et alibi passim. Valet

etiam regula de angelis, si de eis interpretari placet illud Psal. xcvi. 7. *Adorate eum, omnes angeli ejus*: Heb. incurvate vos ei, omnes dii: *Elohim*. Cùm autem vox illa, *Elohim*, pro vero ac summo Deo ponitur, cum singulari construitur; ut in ipso Genesis initio, quo nihil est Deo magis proprium: *In principio creavit, (bara, in singulari) Deus, Elohim*: Gen. i. 1. atque ita ubique reperias: in nostro autem versu illud, *ó Deus, Elohim*, construitur cum singulari: *thronus tuus, ó Deus*: est igitur ille ad quem sermo dirigitur, ex ipsâ consuetudine sermonis hebraici, verus et summus Deus.

Hinc illud ab omnibus interpretibus græcis latinisque observatum, ut quoties vox illa, *Elohim*, verum ac summum Deum significat, singulari numero efferatur, vertaturque absolutè non *Dii*, sed *Deus*; de angelis verò aut de principibus, aut de falsis diis, aliter. Unde etiam apud Patres illa quæ veteres æquè ac recentiores hæreticos confodiat antiquissima regula ab omnium vetustissimo Irenæo memorata; ubi *Deus definitivè, propriè, singulariter, ac singulari numero, et absolutè, dicitur, non alium nominari, quàm verum ac summum Deum, quod Apostoli ubique observaverint: lib. III. cont. hæc. 6, 7, 16.* neque ullum usquam diversæ locutionis exemplum. Quam etiam regulam adhibere visus est adversus Arianos Athanasius in Ep. de Dec. Nic. Syn. et alibi sæpissime.

Qui autem objiciunt dictum illud ad Moysen: *Ego te constitui Deum Pharaonis (Elohim)*, tanquam hinc illa vox judicem sonet: Exod. vii. 1. adeo non everunt regulam, ut potius firment: primùm enim non

absolutè Deus dicitur; sed, *ego te constitui Deum Pharaonis*: deinde et illam vocem, *Elohim*, pro vero Deo poni testantur sequentia; et *Aaron frater tuus erit propheta tuus*; non enim iudicibus, sed Deo, prophetæ tribuuntur; eratque consentaneum ut Moyses adversùs Pharaonem Dei auctoritatem ac veluti personam indutus, prophetam haberet suum ad clariorem divinæ potestatis in eum repræsentatæ intelligentiam.

Stet ergo illud invictum, *thronus tuus, Deus*, de vero Deo dici; neque Salomoni quantumvis excelso principi, aptari potuisse. Nec ipse Grotius eò trahere ausus, repugnante Scripturarum stylo; *Hoc nomen*, inquit, *Elohim, pluribus sive angelis, sive iudicibus dari solet; at cum uni tribuitur, Deo soli convenit*, ad Heb. 1. 8. Rectissimè: sed tamen sic eludit; *sensus est: Deus ipse est sedes tua perpetua, id est, si Salomonem respicimus, Deus te semper in regno sustentabit; si verò Christum, Deus ipse te sustentabit in regno numquam defecturo*: ibid. Quem sensum cum et nullo exemplo fulciat, et adversùs Apostolum nullo auctore, nullo argumento fingat, non est cur studiosiùs refellamus: unum illud constiterit, non de alio, quàm de vero Deo dici potuisse; *sedes tua, Deus*: de Christo autem dictum et ipsa res clamat, et Apostolus docet; est ergo Christus verus ille Deus à Davide invocatus. Consentiant Patres unâ voce omnes; neque quisquam illorum hunc locum aliter adhibuit, quàm ut in eo Christus, isque verus Deus, neque alius, et adversùs Judæos et adversùs Hæreticos probaretur, neque ullus superesset Judaicis effugiis locus.

Memorandum

Memorandum illud Origenis, *lib. 1.* contra Celsum; « *Considera, inquit, quòd Deum alloquens Propheta, cujus sedes est in sæculum sæculi, et virga directionis, virga regni ejus, Junc Deum, ait unctum à Deo qui sit ipsius Deus..... et continuò: Hoc loco memini me vehementer urgere Judæum qui sapiens habebatur apud suos; à quo cùm se expli- care non posset, respondit sicut decebat Judæum; aiebat ad universitatis Deum dictum esse illud: Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi; virga directionis, virga regni tui; ad Christum verò illud: Dilexisti justitiam, etc.* » Ex quibus constat nec ipsos Judæos in illo, *sedes tua, Deus*, quidquam suspicatos, præter ipsum Deum; quo etiam cogebantur statim variare personam manifesto ludibrio, ne Christum Deum facerent; quo sanè argumento victos esse eos ostendit Origenes: at nunc Christiani solutiones subministrant, et eruditiores se videri putant, si Judæos juvent.

Sanè jam vidimus Theodorum Mopsuestenum de vaticiniis ludere solitum; sed tamen hunc locum quo Christus diceretur absolutè Deus, ineluctabilem, nec homini ullo modo tribuendum agnoscens, Christo reservavit, réferente Facundo, *lib. 1x. c. 1.* E recentioribus, Cornelium Jansénium Gandavensem appellamus, qui vaticinia de Christo obliquè et indirectè, nec satis propriè, ut ipse loquitur, in Salomonem ac Davidem trahere amans, ultro tamen fateatur pleraque hujus Psalmi Salomoni congruere non posse, ut quòd is de quo fit mentio, dicatur Deus: in arg. hujus Psalmi. Genebrardus verò ipso statim initio: Impii ut Genevenses, de Salomone

hunc Psalmum exponunt; cùm profectò Genevenses in Christum quoque congruere non negent; quantò magis impios diceret, qui locum insignem de divinitate Christi cum Salomone communicatum vellent?

IN PSALMUM L. 7.

Ecce enim in iniquitatibus: Heb. *Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato peperit me mater mea.* Sic Hieronymus. Alii: *fovit: calefecit: sive, ut alii: de me fota, calefacta, ad me prognerandum incaluit: eodem ubique sensu: LXX. ἐκίσσασε: concepit: pro quo Theodotio apud Theodoretum, ἐκύησε, quod vertunt, utero gestavit.* Versio quâ usus est S. Augustinus: *in utero aluit me mater mea.* Mira ubique verborum simplicitas atque ingenuitas ad litteræ proprietatem adigens: atque adeo, ut veram conceptionem, ita verum peccatum inducens. Unde Origenes alioquin ad arcana et remota, atque omnino ad tropologias verti solitus, quoties hunc locum adhibet, adhibet autem sæpissime, semper hæret litteræ. *Audi, inquit, David dicentem: in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis peperit me mater mea: ostendens quòd quæcumque anima in carne nascitur, iniquitatis et peccati sorde poluitur.* Quod firmat, ex eo quòd, *cùm baptisma Ecclesiæ in remissionem peccatorum detur, secundùm Ecclesiæ observantiam, etiam parvulis detur; cùm utique si nihil esset in parvulis quòd ad remissionem deberet et indulgentiam pertinere, gratia baptismi superflua videretur.* HOM. VIII. in Levit.

n. 3. et in Matth. tract. ix. memorat nativitatis nostræ carnalis mysterium secundùm quod ait David, in personâ omnium nascentium ex carne et sanguine, *quoniam in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis concepit me mater mea.* Non ipse Augustinus luculentiùs dixit, jam excitatâ Ecclesiâ adversus Pelagianos; ejus enim verba sunt in hunc versum: *Suscepit personam generis humani David, ... et originem iniquitatis advertit*: quod Origenes dixerat: addit ejus exemplo de baptismo parvulorum in peccatorum remissionem: quorum nihil Origenes prætermisit.

Ac ne quis putaverit hanc labem animarum secundùm Origenis sententiam imputari vitæ quam antea alio in corpore gesserint; idem Origenes perspicuè ad Adami prævaricationem refert id quod de se ait David, *Ecce in iniquitatibus conceptus sum*: ad vitam præcedentem, nusquam. Vide Epist. ad Rom. cap. vi. lib. v. Quo etiam loco confutat eos qui recurrunt ad migrationem animarum et ad ea *quæ in alio corpore posita anima deliquerit*: p. 344, 352, 353. His consona docet contra Celsum iv et vii. Atque illud generis humani commune maledictum ab Adamo repetit, nec ad anteactam vitam referri sinit. Stat ergo Origenis interpretatio ex veris Ecclesiæ dogmatibus: quidquid alibi ex suo, licet non eam in rem, addiderit.

Hinc sequitur de nostro versiculo auctore Augustino catena Patrum, quam perrumpere nefas. Nec pigebit referre notissimos locos, quibus in hoc versu à Patrum coriphæis agnitum esse constet originale peccatum. Hilarius in illud Psal. cxviii. *Vivēt*

anima mea et laudabit te. « Vivere se, inquit, in hâc » vitâ non reputat, quippe qui dixerit : *Ecce in ini-* » *quitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me* » *mater mea.* Scit sub peccati origine et sub peccati » lege se esse natum. » Gregorius Nazianzenus, eodem Augustino referente · *Per hunc (Christum) primæ nativitatis maculæ purgantur, per quas in iniquitatibus concipimur, et in delictis genuerunt nos matres nostræ.* Quod et aliis locis congruit ab eodem Augustino laudatis contra Jul. *lib. 1. cap. 5, n. 15.* Ambrosius hîc. Apol. c. 11, n. 56, David. *Adjunxit confessionem iniquitatis suæ, et in perpetua sæcula toto canendam orbe, transmisit.* Ecce, inquit, in iniquitatibus, etc. *antequam nascimur, maculamur contagio, et ante usuram lucis, originis ipsius excipimus injuriam; in iniquitate concipimur.* Et iterum : *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habet lectum, dicente David:* Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea. Ambr. in Psalm. l. nunc de Pœnit. *lib. 1, cap. 3, n. 13,* Nec ab aliis deficit Chrysostomus in hunc versum : *Antiquitus, inquit, ab initio naturæ peccatum invaluit; siquidem divini mandati transgressio Evæ conceptionem antecessit.... Hoc igitur dicere vult: peccatum quod generis nostri principes superavit, viam quamdam et semitam per sobolem sibi fecit.* Quo ex capite deducit effecta peccati, et peccatorum fontem concupiscentiam. Accedit Hieronymus ex hoc loco firmans neminem immunem esse peccati: adv. Ctesiph. Hos excipit Augustinus, quem chorus sequitur interpretum. Ac fidenter dixerim neminem Patrum,

neminem Theologorum illustrium ab eâ intelligentiâ recessisse.

Ex antiquioribus Clementem Alexandrinum proferunt, qui dixerit : *Si David in iniquitate conceptus est, non tamen ipse in peccato* : Strom. lib. 111. En unum quem opponant omnibus : nec interim advertunt, quo sensu dixerit infantem non peccare : hoc enim, vel ipso Clemente interprete libro IV. didicissent : ubi postquam illud edixit : *nihil peccasse infantem* : ne in pravum sensum traherent, continuò subdit : *nihil peccasse actualiter : nihil peccasse in semetipso*. Sic dicti solutionem inveneris, et plenam Patrum omnium, nemine discrepante, consonantiam.

His adde fidei analogiam, quæ vera est regula intelligendæ Scripturæ. Si enim nullum est originale peccatum, sanè David nihil de eo dixerit ; sin autem certâ fide creditur, quæ audacia est nolle malum à Davide agnitum convenientissimo loco, cùm nihil magis congruat peccata lugenti, quàm ut ad peccandi recurrat originem ? His igitur fit ut ad sensum litteralem adigamur, primùm verborum simplicitate ; tum magistrorum Ecclesiæ consensu ; denique, quod est maximum, fidei analogiâ : ut his adversari, nihil aliud sit, quàm apertè contemnere regulam ecclesiasticam, ac detrahere fidei peccati originalis.

Neque est quòd respondeant satis superesse locorum Scripturæ, quibus demonstretur. Primùm enim certum est in vetere Testamento hunc unum esse vel validissimum, quo etiam Judæi convincantur ; deinde, qui hunc locum tam clarum, tam à Patribus ac Theologis inculcatum, eludi posse dixe-

rit, pari jure invadet in reliquos. Reverâ enim videmus non deesse qui eludant illud apostolicum, *in quo omnes peccaverunt*, pariter responsuri alios esse locos quibus antiqua muniatur fides : quâ perversissimâ methodo nihil aliud agitur, nisi ut omnia fidei firmamenta singillatim expugnata, concidant.

Quos tam gravia momenta non movent, videamus quàm frivolis nitantur. Prodeat sanè Grotius : *In iniquitatibus conceptus sum* : sensus est, non nunc tantùm, sed à pueritiâ meâ sæpius peccavi. Est enim loquendi genus ὑπερβολικόν (superjectivum) ut ostendit collatio locorum : Job. xxxi. 18. quo scribitur : *Ab infantia meâ crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum* : Ps. xxi. 10, 11. lvii. 4. lxx. 5, 6. Esa. xlviii. 8. quibus in locis legitur : peccatores *errasse ab utero* : esse *ab utero* transgressores : pios quoque *ex utero* Deo protectore uti. Quæ omnia hyperbolicè dicta esse contendit, Socinianis auctoribus, insecutis quibusdam novitiis tractatoribus, qui viri sententiis delectentur.

Ejusmodi hyperbolas antiqui Pelagiani jactabant in his verbis quibus Philistæi *semen ab initio maledictum, quorum naturalis esset malitia*, vocabantur; atque his eludebant originale peccatum, ut nunc faciunt.

Sed qui his vinci se sinunt, advertere debuissent perpetuam ac perversissimam novatorum methodum. Tropis abundat Scriptura : ergo tropicum est illud, *Hoc est corpus meum*. Dii aliquando dicuntur impropriè : ergo nec illud est proprium : *Deus*

erat Verbum. Mors, peccatum, alia quæ personæ non sunt, personam in Scripturis induunt: ruit ergo totum illud, quod de personâ Spiritûs sancti ubique reperitur. Sic isti: hyperbolicum est illud: *Peccatores erraverunt ab utero*: ergo et istud, tam studiosè inculcatum, tam propriis verbis: *Ecce ego in iniquitate conceptus sum*. Quæ ratio si valet, neque est perscrutandum quid cuique loco conveniat; nempe id supererit, ut nihil sincerum ac verum ex Scripturâ eliquari possit: quò etiam collimant harum interpretationum auctores.

Ergo id præstruimus: non ejusdem virtutis esse illud: *Alienati sunt peccatores à vulvâ, erraverunt ab utero, locuti sunt falsa*: Ps. LVII. 4. atque istud: *Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato concepit me mater*: ubi inculcata omnia selectaque, quæ ad proprietatè inducant; peccatum, iniquitas, conceptio, matris operatio, omnia denique quæ ad ingenerandum peccatum vel maximè faciant. Jam persona Davidis non erat ex impiorum genere propagata, non denique innutrita vitiis, prava inter exempla et instituta; sed ex gente sanctâ, atque à parentibus Dei timorem doctis, pueroque instillantibus: nec necesse habuit connumerare se iis qui ab infantiâ pessimè educati, ab ipso velut utero erraverint. Denique conferamus locos: *Et enim in corde iniquitatem operamini: in terrâ injustitias manus vestræ concinnant: alienati sunt peccatores à vulvâ: erraverunt ab utero: locuti sunt falsa: furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, et obturantis aures suas*: aliaque in hunc morem, quæ ad invehendi

vehementiam, atque ad amplificatorium genus manifestè pertineant : illa verò Davidis pœnitentis, quàm simplicia! *Miserere mei, Deus : dele iniquitatem meam : amplius lava me ab iniquitate : munda me à peccato : quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.* En ubique iniquitas, ubique peccatum, innato ac vero sensu : quibus statim ad illud devenit ejusdem simplicitatis : *Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato concepit me mater mea* : ubi nihil aliud agit, quàm ut agnito peccato, agnitâ iniquitate, ex antecedentibus; hîc jam ad peccati et iniquitatis redeat originem : quæ quàm simplicia, quàm vera sint, quàm ab hyperbolico genere abhorreant, qui non per se sapit, eum ego nihil sapere affirmaverim.

Sunt tamen clariora quæ respondeam, nempe illud : commemoratos locos, nihil ad hyperbolen pertinere. Sumamus enim primùm quæ in bonam partem dicta sint : *In te confirmatus sum ex utero : (à te sustentatus : tibi creditus.) De ventre matris meæ tu es protector meus* : Ps. LXX. Non hæc hyperbole, sed mera est veritas, cujus generis est etiam illud : *Tu es qui extraxisti me de ventre : spes mea ab uberibus matris meæ : in te projectus sum ex utero : de ventre matris meæ Deus meus es tu* : Ps. XXI. 10, 11. Quorum sensus est, Deum unum esse, qui cùm homines quosvis educat in lucem, tum dilectis suis singulari studio invigilet : quo quid est verius et ab omni hyperbole remotius? ut perfectò mirum sit viros doctos, nec ista vidisse quæ ultro se ingerant, et tam levibus de causis in anti-

quam firmissimam fidem, quasi manu factâ conjurasse. An fortè urgebunt istud : *Spes mea ab uberibus matris meæ*; tanquam necesse sit verè ac propriè sperasse Davidem? non autem ipse expresserit ab ubere matris, Deum esse spem suam, præsidium suum, ac sperandi causam; à quo etiam creaturæ inanimæ conserventur, quem expectent, in quem suo modo sperent : quo sensu etiam Paulus commendat expectationem, ac spem universæ creaturæ suspirantis in Deum et parturientis electos : Rom. VIII. Nec alio sensu Moses promissam Israeli terram eam esse dicit, *quæ de cælo expectet pluvias, quam Dominus Deus semper invisat* : Deut. XI. 11, 12. denique ipse David : *Omnia à te expectant* : Ps. CIII. 27. nempe ut intelligamus animata et inanima æquè indigere altore et parente Deo, idque ab ipso utero, ab ipsis initiis : quo nihil est ad litteram certius et evidentius.

Jam illud sancti Job : *Ab infantiâ meâ crevit mecum miseratio, et de utero matris egressa est mecum* : quàm sit verum, neque ad exaggerationem dictum, sanctus Augustinus, si legere dignarentur, docuisset his verbis : *Ubi autem sanctus Job affectum misericordiæ de utero matris secum, sicut commemoras, egressum confirmat : et eum putas, ut eundem affectum multum commendaret, hoc dixisse, non quòd ita esset : cur non, quæso te, annuimus esse quosdam naturâ misericordes, si naturâ quosdam non negamus excordes (stolidos, fatuos.?) Sunt enim, inquit, nonnulla congenita, quæ in ætate quâ usus incipit esse rationis, sicut ipsa ratio incipiunt apparere. Op. imp. cont. Jul. lib. IV.*

cap. 129. En nostrorum ratiunculæ à Juliano Pelagiano pridem allatæ, et à sancto Augustino confutatæ.

De illo autem semine, quod est ab initio maledictum, ejusque naturali malitiâ, idem Augustinus ostendit: illud, *Ab initio*, inde primitus deducendum, ex quo per unum hominem peccatum intravit in mundum: *atque hinc commemoratur*, inquit, *Chananeæ gentis malitia naturalis, cui præter generis humani commune contagium, accesserat aliquid amplius ex maledictione prophetica*. Cujus rei radicem explicat per insita seminibus *naturalia jura propaginis*; ex quibus id fiat, ut peccatum originale sit quibusdam *magis noxium*, per diversa semina scilicet *aggravatum*; atque hinc sit quarundam gentium, puta Chananeæ singulare maledictum, ac *major malitia naturalis*; eò quòd cum primo illo Adami maledicto semine, aliorum quoque ex eo decurrentium venena confluant. Quæ nos quidem, ut oportuit, in pauca contrahimus; sed ipse Augustinus luculenter evolvit, ejusdem Op. imperfec. *lib. III. 11. IV. 126, 128, 133. VI. 22*. Unde concludit, quòd non propter exaggerationem, neque propter imitationem, sed propter generationem dicta est eorum malitia naturalis, et ipsi semen maledictum ab initio: *lib. IV. 130*.

Quòd si ex Scripturâ constat, quasdam esse gentes præter commune maledictum, singulari titulo maledictas; quid vetat quominus sint et aliquæ familiæ, aliqui denique homines singulares, quorum cùm major sit illa ab Adam insita, sed aliis causis aggravata malitia naturalis, ideo peculiari titulo *alie-*

nati ab utero judicentur; ut nec illa locutio ad exaggerationem pertineat, sed veram illam quam Augustinus asseruit, ad peccatum originale explicet accessionem.

Satis ergo constat pridem ab Augustino solutos adversariorum nodos. Qui autem his omissis quæ catholicæ fidei repugnent, referunt verba Davidis ad insitam peccandi proclivitatem, si, cum eodem Augustino aliisque antiquioribus, confiteri velint proclivitatem eam, hoc est concupiscentiam, illud ipsum esse cui peccati *reatus* hæreat; illi, quod optamus, veritate victi, errorem exuent. Vide Augustinum Oper. perf. contr. Jul. passim: Operis verò imperfecti, *lib.* I. et II cap. 71.

IN PSALMUM CIX. I.

DIXIT *Dominus* (Jehova) *Domino meo* (Ladoni) vulgari vocabulo, tanquam hero, tanquam regi: sed rerum consecutio facit, ut sublimiore sensu intelligi oporteat, atque omnino de eo qui et ipse sit Deus; cùm præsertim v. 5. hujus ipsius Psalmi, Deus ipse hâc voce appelletur: *Dominus à dextris tuis*: Heb. Adonai: unde Christus: *David ergo Dominum illum vocat; et quomodo filius ejus est?* Luc. xx. 44. Præclarè Chrysostomus adversùs Judæos v. *Non dicit hoc Esaias, non Jeremias, nec quisquam alius privatæ conditionis, sed ipse rex*: (addiderim ipse David parens) *ut intelligeres eum, qui loquitur, ejus esse dignitatis, qui non hominem, dominum suum appellare possit, sed Deum solum. Sede à dextris*

meis : præcipuo honoris loco , ad ipsum Dei solium , in cœlis ipsis scilicet : quod ille apud Isaiam XIV. 13, 14. perversè imitatus dicebat : *In cœlum conscendam : super astra Dei exaltabo solium meum : similis ero Altissimo*. Quod ergo ille sibi per jactantiam , id Deus Christo verè tribuit. Unde Petrus : *Non enim David ascendit in cœlum : dixit autem ipse : Dixit Dominus Domino meo , Sede à dextris meis* : Act. 11. 34. Non sibi constat Grotius qui victus hoc loco , in Acta sic habet , ut suprâ retulimus : David non est evector in cœlum : quare verba Psalmi cix. in ipsum congruere non possunt. At in Psalmum ipsum aliò flexit , *Sede à dextris meis* : securus esto fiduciâ mei auxilii ; qui sensus nihil habet humanâ conditione altius : cùm tamen nullum proferat hujus locutionis exemplum ; imò Scripturæ , cùm aliquem tutum præstare volunt , non eum in dextris Dei , sed Deum à dextris ejus collocent : hîc ʒ. 5. *Dominus à dextris tuis* : Ps. xv. 8. *à dextris est mihi , ne commovear*. Neque ullus interpretum etiam Judæorum , illud , *Sede* , et illud , *à dextris* , ad aliud quàm ad honorificentiam retulit.

3. *Tecum principium* : tecum est principatus , sive imperium : tibi innatum est ac proprium , ut regnes , quemadmodum ad hunc locum diximus in Psalmorum notis. Neque refugimus illud ex hebræo ab Hieronymo quoque agnitum : populi tui spontanei , seu promptè obsequentes. *In die virtutis* , sive fortitudinis (exerendæ in hostes) ut vertit Hieronymus : sive etiam *exercitûs* (expediti ad prælium .) Vide etiam notas nostras , ut et in illud quoque : *in splendoribus sanctorum : ex utero ante luciferum genui te*.

Hunc locum Patres omnes, et catholici omnes melioris notæ ad æternum ac divinum Christi ortum referunt. Justinus imprimis adversùs Tryph. n. 32. ex hoc loco infert cecinisse Davidem Christum, ante solem et lunam ex utero gigni oportere : eamque vim esse hujus dicti, ut idem sit primogenitus creaturarum omnium, hoc est, ex eodem Justino, verè et ab æterno Deus : et simul ex virgine genitus, pag. 302, 310, 311, 353. Athanasius cont. Arian. or. v. p. 538. nunc or. iv. n. 24, hunc locum confert cum illo, *ego hodie genui te* : Ps. II. 7. et cum illo, *ante omnes colles genui me* : Prov. VIII. 25. quibus probat Christi ortum ante sæcula ; atque illud *ex utero* ita interpretatur, ex me ipso genui te, antequam in carne appareres, pag. 542. Hæc passim inculcat, et post illum summi Theologi, Basilius, Cyrillus Alexandrinus, suprâ jam laudati, (ad Ps. II.) denique Patres omnes infinitis locis, totaque Ecclesia ; nec pigebit exscribere præclara verba ejus Commentarii, quem, Hieronymi nomine, Augustinus commendavit. « *Hic verò de utero generavit : de utero, hoc est, de suâ naturâ, de suis visceribus, de suâ substantiâ... de medullis divinitatis suæ, ex paterno semine, non decisâ substantiâ, sed totâ* ». Quæ verba tam plæclara, tam digna Hieronymo, tam ejus sæculi, tanto doctori adimi ratio non sinit.

Sanè non desunt qui illud, *ex utero*, etiam intelligant de virginali utero, ex quo Christus singulari quâdam ratione est editus ; nempe ex solo utero, sine viro : idque *ante luciferum*, noctis tempore ; quia Christus ex virgine per noctem natus est : quem sensum etiam Augustinus assertit ; sed secundo loco,

posteaquam Verbi ante omnem creaturam nativitatem exposuit, qui sensus genuinus primitivusque sit. S. etiam Justinus, illud *ex utero* ita interpretatur; ex humano utero, virgināli scilicet illo de quo scriptum est: *Ecce virgo in utero concipiet*: adv. Tryph. sic tamen, ut ille sensus alteri jungatur, quo Christus ante solem et lunam, et ante omnem creaturam primogenitus agnoscitur. Sanctus verò Athanasius luculenter probat, nec sufficere illud de Christi inter homines nativitate per noctem, et ante luciferum, quia id tam multis congruat, neque in eximio ac singulari ortu, qualem hīc David describit, satis memoratu dignum esse videatur: *ibid. p. 540, 541.*

Quod ergo Patres omnes, nullo penitus excepto, de Christo ejusque divino atque immortalī ortu prædicant, et ad convincendos non modò Judæos, verùm etiam hæreticos afferunt, id novitii interpretes sic exponunt, sic vertunt, et latinè et vernaculè, ut non modò in expositione, verùm etiam in versione ipsâ, nec Christus appareat, nec quidquam Christo congruum. Quod autem Hebræum sic statuunt, tanquam à christianâ interpretatione diversum, falsum id quidem est. Primum enim illud *ex utero*, ex vulvâ, *ante luciferum*, sive ab aurorâ (conditâ) habent non modò LXX. sed etiam Aquila, Symmachus, alii apud Epiphanium, Hær. 65. n. 4, et cæteros, certa que est interpretatio: tum in Hebræo, *tal*, id est, ros, ipso fatente Grotio, eleganti translatione, *semen* significat: eâ similitudine quâ etiam per aquam designatur: Prov. v. 16. *Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide.* Quò etiam

spectat illud Is. XXVI. 19. *ros lucis* (sive vitæ) *ros tuus* : Heb. *ros olerum*, *ros tuus* : tam fœcundum semen tuum, atque olerum rore infuso succrescentium esse solet : quâ phrasi Propheta significat incrementa antea extenuatæ gentis, tunc autem uberrimè succrescentis ac velut reviviscentis, ut ipse contextus docet. Ros ergo facilè ad fœcunditatem refertur seminis; præsertim cùm accedunt eòdem trahentes, ac velut cognatæ voces, ut in nostro versiculo, illud, *ex utero*, ac postea, *ros nativitatis tuæ*. Nam illud, *jaldutecha*, quod tam variè vertunt, cum optimis interpretibus nativo sensu vertas, *nativitatis tuæ* : ductâ origine ab *jalad*, quod est genuit : unde *jullad*, natus est : Is. IX. 6. loco notissimo, *parvulus natus est nobis* : et alibi passim. Ex quâ versione is sensus existat, *ex utero*, (ab intimis) *ante luciferum*, (ante sæcula, ante creaturam omnem) seu *mayis*, à (creato) *lucifero*, (à conditâ aurorâ,) tibi *ros nativitatis tuæ* : hoc est tibi (progenerando) ortum est, effusum est semen ex quo es natus. Quod cùm esset obscurius, ut solent prophetica, LXX. in id ierunt, ut vulgatâ ac notâ voce gignendi uterentur, Deumque ipsum toto Psalmo loquentem ad Christum, hîc quoque dicentem inducerent; *ante luciferum ego te genui* : quo significaretur, Christum non esse recens aliquid, aut noviter ortum, vel genitum : sed quemadmodum Michæas quoque pròdidit, egressum ejus esse *ab initio*, à *diebus æternitatis* : Mich. V. 2.

Nec ab eâ interpretatione vocis *jaldutecha*, *nativitatis tuæ*, abhorret illud Hieronymi sic vertentis : (ros) *adolescentiæ tuæ* : id est, *ros sive semen proli-*

ficum, ex quo adultus cretusque es. Quin etiam illud, *jaldutecha*, nativitatis tuæ, iisdem retentis litteris legi potuit, *jelidtica*, *genui te*, sublato uno *jod*, cujus rei exempla non desunt. Sanctus quoque Epiphanius, Hær. 65. ex verbis hebraicis eundem elicit sensum, et adversùs Samosatensem efficit, Christum ante Mariam, et ab ipso mundi ortu jam fuisse genitum. Cùm ergo et Patres consentiant, et Hebræus, si verborum vim, ac spiritum penitus assequare, cum Vulgatâ in eundem sensum tam facilè coalescat; mirum est christianos nunc omnia malle involvere, quàm eò ire quò verba ipsa ferrent, et quò LXX. interpretes longè ante Christum natum, non contentionis studio, cujus causæ procul aberant, sed nativo sensu deducti sint.

Id autem eò magis fieri debuisse dixerim, quòd aliæ interpretationes, vel in nostram incidant, vel nihil habeant sanè sensus. Certè quod Hieronymus ex Hebræo vertit, quasi de vulvâ orietur tibi ros adolescentiæ tuæ, jam diximus eò redigi, ut ros adolescentiæ sit idem cum rore nativitatis, ex quo adultus natusve sit filius; ex paterno semine, non decisâ substantiâ, sed totâ, ut modò retulimus: quare ipse Hieronymus, haud minùs quàm cæteri Patres, ex hoc loco infert æternam ex paternâ substantiâ Filii generationem. Neque multùm ab Hieronymi interpretatione deflectit Aquila, cùm teste Epiphanio, Hær. 65. vertit: *à vulvâ, ex aurorâ, tibi ros pueritiæ tuæ*: nullo sensu, nisi eo quo in pueritiâ indicari solet ipse ortus, ipsa nativitas veluti recens editæ sobolis, cujus significationis exempla passim invenias: tanquam diceret: ab ipsâ aurorâ conditâ, ô puer à Deo

Deo nate, effuso ab interioribus semine ortus es; quo vera generatio facilè designatur. Quod verò alii vertunt : *tibi ros adolescentia tua*, seu *juventus tua* : hoc est, adolescentes, seu juvenes tui, qui tibi militent : Græci quidem, Latinique, ac nostri sic dixerint; sed ejus rei ex Hebræo nullum exemplum proferunt. Non autem ex suo cerebro comminisci licet phrases hebraicas, nisi perturbata omnia, et quidvis in quovis ad arbitrium reperiri velis. Quare quò magis variæ intricatæque sunt, imò absque ullo vero sensu aliæ interpretationes, eò magis, uti diximus, ad illam LXX. tam limpidam, tam ab omni contentionis studio abhorrentem, decurrsum oportuit.

Huc accedit quòd eam interpretationem omnes Patres, universaque amplexa est christiana Ecclesia, penes quam ut veræ fidei de Christo, ita verarum interpretationum, atque expositionum de vaticiniis Christum spectantibus, repositum est promptuarium; nec fas ab eo sensu aberrare quemquam, qui sacrum illud depositum custoditum velit.

Confirmantur hæc ex ipsâ analogiâ Scripturarum, atque ex observatâ Patribus convenientiâ horum textuum : *filius meus es tu, ego hodie genui te* : et, *ante colles genui*, et, *ante luciferum*, illius denique : *Dominus possedit me* : id est, genuit : quemadmodum ex Hebræo et ex Aquilâ interpretati sunt, non modò Eusebius à nobis relatus, Prov. VIII. 25. verùm etiam Hieronymus, Epiphanius, Hær. 70. n. 25. 26. Ancor. n. 43. ipse Athanasius orat. 3. cont. Arian. nunc orat. IV, n. 24. ut profectò mirum non sit, in illud, *genuit*, convenisse omnes, quò tot Scripturæ loci ducerent.

Nec displicet Genebrardi nostri interpretatio : quâ *ros* metaphoricè, ut docet R. Salomo, (imò verò ipsa Scriptura locis notissimis) designat suavitatem, hilaritatem, dulcedinem, florem ipsum ætatis : tanquam diceret : tu jam eras in flore juventutis, vel in suavitate et dulcedine adolescentiæ : tu jam eras natus magnâ meâ voluptate, quando stellæ procreatæ sunt : subditque has propositiones perspicuè æquipollentes esse ; *ex utero*, ab aurorâ tibi ros adolescentiæ tuæ : et : *ex utero ante luciferum genui te* : ad illud Micheæ repræsentandum : *egressus ejus à diebus æternitatis* ; ac miror, inquit, nostros gnosticos (pravam, ac falsi nominis professos scientiam) à Rabbiniis toto hoc Psalmo cæcutientibus fascinos, hæc non vidisse, ut proinde interpretationum vana portenta huc conveherent ; quod nunc nostri faciunt, ut locum egregium non explanare, sed omnino obscurare voluisse videantur.

4. *Tu es sacerdos in æternum*. Ab æternâ generatione, de quâ præcedente versu, facilis transitus ad illud sacerdotium sempiternum : attestante Paulo, illud etiam Psalmi II. 7. *Ego hodie genui te*, respicere Christi vocationem ad sacerdotium : Heb. v. 5. quo loco Theophylactus : à Deo natum esse præparatio est, ut à Deo etiam sit ordinatus : non modo quòd primogeniti designari solerent sacerdotes, sed eò vel maximè quòd novus sacerdos Christus, Melchisedechi ritu, *neque initium dierum, neque finem vitæ habens*, sit ille filius Dei, cui ipse Melchisedech assimilatus est. *Secundum ordinem Melchisedech* : quidam sanè, sed Judæi, ut Apostoli argumentum eludant, repugnante textu fœdâ cavil-

latione vertunt: secundùm meam constitutionem, ô rex mi juste; quam Judaicam naniam, qui relatu dignam existimarunt, saltem addere debuissent, omnes veteres interpretes, etiam judaizantes, non aliter vertisse quàm nos: neque ex eis relatum quidquam, quod à LXX. interpretum auctoritate discreparet. Summa Psalmi: Christum utpote verum Dei filium, ac Davidis ipsius dominum, præcipuo loco ad ipsum paternum solium residere, debellaturum hostes, eundemque invicti atque obsequentissimi exercitûs ducem, quippe qui ab æterno progenitus, non humanâ tantùm, sed etiam divinâ virtute polleat, æternoque gaudeat sacerdotio; judex gentium factus, ac per labores, et pugnas ad summam gloriam evectus.

IN VARIOS PSALMORUM LOCOS.

PSALM. XXI. 17. *Foderunt manus meas et pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea. 19. Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.*

PSALM. LXVIII. 22. *Dederunt in escam meam fel, et in siti meâ potaverunt me aceto.*

PSALM. CVIII. *Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter.*

Theodorus Mopsuestenus non est veritus hos versus ita interpretari, ut ad Davidem propriè, ad Christum verò et Christi res ex eventu translaticivè et accommodaticivè pertinerent. Primum ergo illud,

Foderunt manus meas, sic exponerat : omnia per-
 scrutabantur, et quæ agebam, et quæ conabar :
 ex translatione eorum, qui per effossionem scruta-
 tari, quæ in profundo sunt, tentant. Illud verò :
dinumeraverunt omnia ossa mea : sic : totius meæ
 fortitudinis ac substantiæ detentores facti, omnia
 meâ numero subjiciebant : (tanquam in censum
 referebant) : unde illud : *diviserunt sibi vestimenta
 mea* : ita interpretabatur : quoniam Absalom jure
 belli metropolim ingressus, omnes res regias ob-
 tinuit, patris etiam inquinato cubili, expilatis ac
 vastatis rebus atque etiam vestibus, sorte divisio-
 nem faciens. Jam illud : *dederunt in escam meam
 fel*, quòd eidem Davidi amara et insuavia omnia
 intulissent, quo etiam more detorquebat quæ de
 Psalm. cviii. in Judam Petrus verterat, Act. i. 20.
 et Psalmi xv. præclarum vaticinium de resurrectione
 Christi, ut ad eum locum diximus. Hæc igitur cùm
 audisset quinta synodus collatione iv. et proscripsit
 et horruit : Vigilius quoque Papa in suo constituto
 anathemate damnavit qui ista prædicarent, impri-
 mis qui illud : *Diviserunt sibi vestimenta mea* : de
 Christi membris (adde etiam typis) non autem spe-
 cialiter de ipso capite Christo prædicta, et in ipso
 non credit esse completa. Ex Theodori capitulisxxi,
 xxii. et seq.

Nunc prudenti lectori æstinandum relinquo, an
 non partem maximam hujus spiritûs duxerit, qui
 istud, *Diviserunt sibi vestimenta mea*, docet in
 Davide intelligendum metaphoricè, id est, fortunas
 meas ut confiscatas, inter se partiti sunt : Grotius in
 hunc locum; quæ interpretatio profecta est ab illâ,

quam secutus Theodorus à catholicis Patribus refutatus est.

Neque eâ specie se excuset quòd hæc Christo propriè, Davidi metaphoricè ac per translationem aptet : si enim ejusmodi est illa translatio, quales sunt aliæ à pravis interpretibus per vim in orationem intrusæ, ne memoratu quidem digna: sin autem verè loco congruat, quo ritu tot ac tantæ in orationem incurrunt, profectò vacat illa specialis prædictio de Christo, quam Vigilus Papa, aliique asserebant, nullâque certâ probatione nititur.

Neque ibi res consistet : vide enim quàm accuratè hæc Joannes distinxerit; *militēs . . .* è vestimentis fecisse *quatuor partes, unicuique militi partem*; de tunicâ verò inconsutili consultò dixisse : *Non scindamus eam* : Joan. XIX. 23, 24. Id ergo partiendi, ac sortiendi discrimen, si in Davide inveniunt, promant : si fingunt ad libidinem; eo certè exemplo, ac semel admissâ translationis, quantumvis vanæ et ad arbitrium, licentiâ, nec illud erit intactum, quod nec ipse Grotius violare est ausus : *Foderunt manus meas et pedes meos*. Si enim violentior videtur Theodori Mopsuesteni expositio, non deerunt commodiores figuræ sermonis; qualis illa fuerit : me viribus destitutum reliquerunt, quasi suffossis pedibus ac manibus; aliæque ejusmodi quascumque comminisci ingeniorum periculosa prurigo ausa fuerit. Fateantur ergo nihil à se inventum in Davidis rebus, quod hujus loci expleat veram nativamque sententiam, quantumvis obtorto collo ad eum traxerint; atque omnino Davidem ita, ex

Christi personâ, hæc omnia cecinisse, ut in nullum alium verè convenire possint.

Quod ad illud : *In siti meâ potaverunt me aceto* : peccavit gravissimè Theodorus, qui hæc ex eventu Christo accommodata esse dixerit : cùm legeret in Evangelio Christum ipsum exhaustis viribus jam jam expiraturum, et hæc animo providisse, et ut imple-
rentur consultò dixisse, *Sitio* ; et porrectum acetum leviter delibasse, ut vaticinio non siti satisfacisse videretur ; et inclamasse postea illud, *Consummatum est* : quo hoc totum deditâ operâ factum esse claruit, attestante Joanne factum *ut consummaretur Scriptura* : Joann. XIX. 28, 29, 30. Ergo Theodorus palam in Christum reus. Sed an nostri innocentes, qui Christum quidem ipsum viderint deditâ operâ in executionem vaticinii composuisse actus, eosque selegisse, qui verbis Davidicis, non aliis aptarentur ; vatem verò ipsum, seu potiùs Spiritum sanctum non etiam selegisse et composuisse verba quæ in Christi actus ita convenirent, ut nemo sanus aliò detorquere posset ?

Nec sum nescius probatos interpretes, etiam Muisium nostrum in hunc Davidis locum ad allegoriam confugisse, ex similibus locis in quibus Deus populum suum felle et absynthio potasse referatur. Jerem. VIII. 14. IX. 15. XXIII. 15. Thren. III. 15, 19. Reperio tamen eundem Muisium, pensitatis circumstantiis victum, scripsisse : *Corrigo id quod dixi, allegoricam esse locutionem in hoc versu* ; eò quòd reverâ et ad litteram conveniret Christo : neq̄ immeritò sese ipse reprehendit ; non enim si Jeremias

locis allegatis, metaphoricè, seu potiùs proverbialiter dixerit : *Potum dabo eis aquam fellis* : aut : *Cibabo eos absynthio, et potabo eos felle* : aut denique : *Recordare paupertatis meæ, absynthii et fellis*, etc., ideo omnia ejus generis in metaphoras, aut etiam in proverbialia solvi oportebit : imò verò contrà, habent illæ metaphoræ proverbiales, stas ac veluti consecratas voces suas : nec in allegatis locis *acetum* legimus, sed fel, sed absynthium : nec in ejusmodi proverbialibus, aceto absynthium commutare, aut acetum felli jungere liceat, nullo ejus rei exemplo.

Jam si nos adigas ad metaphoras, non illæ confingendæ erant ad arbitrium, ut jam monuimus : sed scrutandum ex contextu quid translaticè, quid propriè sonet. Nec tu, si vel maximè volueris, id ab animo tuo extorquebis unquam, ut credas reipsâ collectam absynthii et fellis tantam vim, quanta universo populo pascendo suffecerit. Ergo hîc è re nata ac necessariò metaphora admittenda est : homini verò singulari ex inimicorum odio verè ingestum acetum in os, adeo non est impossibile ut Christo contigerit. Tum in hoc Davidis loco omnia ad proprietatem spectant : *In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me : improperium expectavit cor meum et miseriam : sustinui qui simul contristaretur, et non fuit ; et qui consolaretur, et non inveni* : Ps. LXVIII. 21. ut tantæ crudelitati nihil esset propius, quàm ut acetum quoque sitienti propinarent ad contumeliam, v. 22. nec, si res eventura erat, aliis vocabulis David uteretur. Omnino enim quantumcumque metaphoras comminisci velis, fel ali-

quando fel erit, et acetum, acetum. Favent circumstantiæ, et vim proprietatis intendunt : primum illud, *in siti meâ*, quod loci ex Jeremiâ citati non habent; et ad metaphoram nihil, ad personæ statum designandum facit plurimum; tum ipsum acetum, non ab aliis propheticis locutionibus mutuatum est, sed hîc studiosè positum; denique observanda est ejusdem aceti cum felle conjunctio, quam non consuetudo sermonis induxerit, ut vidimus, sed ipsa historiæ veritas. Etsi enim Christus non simul aceto ac felle potus, cùm tamen ageretur in crucem, *vinum dederunt ei bibere cum felle mistum* : Matth. xxvii. 34. Quæ licet séparatim gesta, vatem tamen simul vidisse, et in unum collegisse nihil prohibet, ut oculis subjiceret injuriæ cumulum, et sine more modoque exacerbata odia. Nec si escam fellis non potum Propheta memoravit, ideo litteram abjicere cogimur : rectè enim notant interpretes, Genebrardus imprimis, fel, quia crassius, comestibilibus potiùs assignatum : neque ad has verborum minutias vaticinia exigere deceat; cùm de summâ ipsâ constet, felque et acetum in os Christi oggesta, et Propheta cecinerit, et Evangelistæ retulerint.

Jam ultimum locum : *Episcopatum ejus accipiat alter* : Psal. cviii. qui ad Doeg Idumæum, ad Achitophalem, ad alios quosvis referunt non satis assequuntur quid vates, quid Petrus egerit vaticinium commemorans : Act. i. 20. Non enim id agebat Petrus, ut Judam proditorem à Davide prænuntiatum approbaret : id factum Matt. xxvi. 23. Joan. xiii. 18. dicente Christo : *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*; quo indicio designare voluit

proditorem, adhibito etiam loco Psal. XL. 10. *Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum*: hæc de traditore Christus. Petrus autem in eo erat, non ut ejus proditionem commemoraret, sed ut ex Prophetâ doceret, alterum in ejus locum eligi oportere: Act. I. 16. quam ad rem institutum erat illud: *Episcopatum ejus accipiat alter*. Psal. CVIII. 8. Unde etiam infert Petrus: *Oportet ergo ex his viris testem resurrectionis nobiscum fieri unum ex istis*. Act. I. 21, 22. Non ergo ad exponendum Davidis locum requirendus erat aut Doeg Idumæus, aut Achitophel, aut alius quivis vitâ spoliatus, aut loco motus, de cujus successore Scriptura non curet; sed omnino erat ostendendus aliquis in mortui, aut amoti locum substitutus, adeo memoratu dignus, ut de illo à Davide singulare vaticinium ederetur: quod Petrus quidem fecit; nostri nihil aliud quàm adversùs Petrum litigant.

Neque tamen refugiemus si præfractè velint, quin illud ad Davidis res utcumque trahi possit. Quod autem illud singulari numero, *Episcopatum* seu *præfecturam ejus*, in præfecturas vertunt plurali numero, adversùs litteræ fidem; id eò spectare pertendimus, ut vaticinii sensus à Petro prolatus, et ab apostolico cœtu comprobatus, in ipsâ interpretatione non modò oblitteretur, verùm etiam penitus excludatur.

Hæc igitur sunt quibus tuenda suscepimus Davida vaticinia de præcipuis Christi mysteriis, nempe quòd sit verè Christus, et Dei filius; quòd Deus; quòd passus his et his circumstantiis in Evangelio memoratis; quòd resurrexerit, et in cælum ascenderit: quæ si ambiguis et in geminos sensus inflec-

tendis vocibus prænuntiata sunt, hæreamus necesse est velut in bivio. Frustra jactaveris in vaticiniis Spiritûs sancti mentem in Christum intentam : si in eam intentionem idonea verba destituant, vacillabit sermo propheticus, quem ipsâ visione transfigurati Christi, et è cœlo delapsâ voce, firmiorem Petrus asseruit. II. Pet. I. 17, 18, 19. Quibus verbis constat prophetica oracula, quoad probandi vim, ipsis etiam miraculis iisque maximis, esse anteposita. Nec immeritò : quæ enim ex miraculis existit probatio, ea sensum sepæ fallacium, ac testium irreprehensibilium quidem, sed tamen hominum relatione nititur; quæ autem ex prædictionibus, unâ Dei præscientiâ, quo nullum est evidentius et ineluctabilius divinitatis argumentum. Hinc Petrus prophetias lucernæ latentis in caliginoso loco comparat, *ibid.* At nostri, si Deo placet, hujus lucis evidentiam in conjecturas vertunt, ac per lubricos sensus eludunt de præcipuis etiam Christi rebus luculentissima testimonia Prophetarum; ut vix quidquam in iis sit, quòd disertè ac propriè Christum sonet. Nos autem quantum in nobis est, ista non patimur : ne Judæis utique ad Ecclesiam aliquando redituris viam obstruamus; christianis verò auferamus singulare fidei firmamentum, quo se cum prophetis idem credere, fidemque suam in antiquis Scripturis non modò adumbratam, verùm etiam certissimè approbatam esse profitentur. Itaque quod bonos omnes probaturos speramus, pro nostrâ facultate castigare conamur ingeniorum lasciviam : quam etiam ipse Grotius sentiebat cùm diceret: Scripturas interpretandi libertas, quæ nunquam tanta fuit, quanta in hoc

sæculo, repagulis quibusdam coercenda est: Append. epist. 622. et his quidem repagulis, quàm ipse indiguerit, credo fateretur, si viveret. Nunc verò post eum, eoque maximè auctore, gliscit licentia id quidem ideo quòd Patres, quòd antiquos Interpretes fere negligant; quòd alienos ab Ecclesiâ magis audiant; quòd ex catholicis tractatoribus pessima quæque corradant; his se tutos putent: cùm in his quæ fidei fulcimenta spectant, ad Patres potiùs recurrendum sit; neque omnia reponenda in recentiorum arbitriis, quorum pars melioribus sua sequius dicta rependerit, pars à reprehensione, pace eorum dixerim, suâ se ignobilitate tueatur.

INDEX TOMI PRIMI.

LIBER PSALMORUM.

Epistola illustrissimi Meldensis Episcopi.	Page 3
DISSERTATIO DE PSALMIS. CAPUT I. De Psalmorum ratione et instituto. — I. Carminum vis: Psalmi in piorum cœtibus decantati.	5
II. In Davide cura cantûs, sacræque musicæ.	7
III. Munimenta fidei in Psalmis: primùm ex commemoratione rerum antiquarum; tum decurrentium.	8
IV. Vetus apud omnes gentes carminum canticorumque institutum: Mosis aliorumque exempla.	9
V. Res antiquæ in Psalmis recensitæ.	11
VI. Confutati ex Psalmis, qui Pentateuchum ab Esdrâ aliisve confictum credunt.	14
VII. Firmata fides ex vaticiniis Davidicis de Christo: hinc quoque spei incitamenta.	16
VIII. Spes incitata in Psalmis: futuræ vitæ felicitas sub figuris adumbrata.	17
IX. Loci quidam in Psalmis, quibus spes omnis ad præsentem vitam redacta videatur.	18
X. Horum locorum explicatio, atque inde quoque vitæ futuræ spes firmata.	19
XI. Caritatis incitamenta in Psalmis.	21
XII. In Psalmis admirabilis sensus caritatis in Deum.	23
XIII. Caritas quoque erga proximum, etiam erga inimicos.	<i>Ibid.</i>
XIV. Inimicorum commemoratio, atque adversus eos imprecationes in Psalmis quàm à vulgari sensu abhorreant.	26

- xv. De veteris populi sacramentis, pioque erga ea Davidis affectu. Page 29
- CAP. II. De grandiloquentiâ et suavitate Psalmorum. —
- xvi. Psalmorum stylus; ac primùm grandiloquentia ex rerum ac sensuum majestate. 34
- xvii. Subjicere oculis, quàm vividum in Psalmis. 35
- xviii. Comparationes in Psalmis: mira ac sublimissima brevitatis. 38
- xix. Rapidi concitatieque motus. 41
- xx. Suavitas in Psalmis quanta. 44
- CAP. III. De variis Psalmorum generibus. — XXI. Variorum generum in Psalmis ratio et vis. 47
- CAP. IV. De profunditate et obscuritate Psalmorum. —
- xxii. Profunda Psalmorum; hujus rei prima causa, ex rerum celsitudine. 49
- xxiii. Altera causa; ratio prophetici sermonis: tertia ex sublimitate poeseos. 50
- xxiv. Alia causa, ex linguæ sacræ ratione. 51
- CAP. V. De textu ac versionibus — XXV. Monitum necessarium; in variis lectionibus ac versionibus eandem inesse rerum ac doctrinæ summam: tum de textu ac versionibus regulæ. Prima regula. 52
- xxvi. Altera regula: de antiquis versionibus. 55
- xxvii. Harum regularum usus; versio Hieronymi ex Hebræo. 56
- CAP. VI. De titulis, aliisque notis: ac de argumentis, auctoribus, et ordine Psalmorum, deque choreis et piâ saltatione, ac metrorum ratione. — XXVIII. Tituli Psalmorum authentici. 57
- xxix. Item de titulis, deque aliâ notâ ad Ps. LXXI. 60
- xxx. De Psalmorum auctoribus. Ibid.
- xxxi. Item de titulis, auctoribus et argumentis Psalmorum; horum utilitas. 61
- xxxii. De *sela*, nihil ad sensum pertinente. 62

xxxiii. De choreis ac metris.	Page 63
xxxiv. De instrumentis musicis.	65
xxxv. Psalmorum ordo incompertus.	66
CAP. VII. De ratione legendi et intelligendi Psalmos. —	
xxxvi. Utilis obscuritas; ex fixe intelligentia. <i>Ibid.</i>	
xxxvii. Ratio legendi Psalmos; pauca de auctoribus quos maximè secuti sumus, ac de commentario Hieronymi in Psalmos.	67
xxxviii. Ordo versuum; Vulgatæ glossemata, quorum hîc pleraque referuntur.	68
CAP. VIII. De usu Psalmorum in quocumque vitæ statu.	
— xxxix. Ut in Davidis rebus seipsum quisque cogitet; ex sancto Athanasio.	72
xl. Cum Davide expurgandi, et ad Deum transferendi affectus: ex eodem Athanasio.	73
xli. Vera psalmodia ex sancto Augustino.	75
xlii. Optimus psalmodiæ usus, ex eodem Augustino.	78
S. Hieronymi presbyteri in Psalmos, juxta hebraicam veritatem, ad Sophronium præfatio.	79
Notæ abbreviantes.	80
Liber primus Psalmorum secundùm Hebræos, usque ad Psal. xli.	81
Psalmorum liber II, usque ad Psal. lxxii.	195
Psalmorum liber III, usque ad Ps. lxxxix. — De Psalmis Asaphi nomine inscriptis.	289
Psalmorum liber IV, usque ad Psal. cvi.	355
Psalmorum liber V et ultimus secundùm Hebræos.	406
De Canticis graduum.	463

VETERIS ET NOVI TESTAMENTI CANTICA.

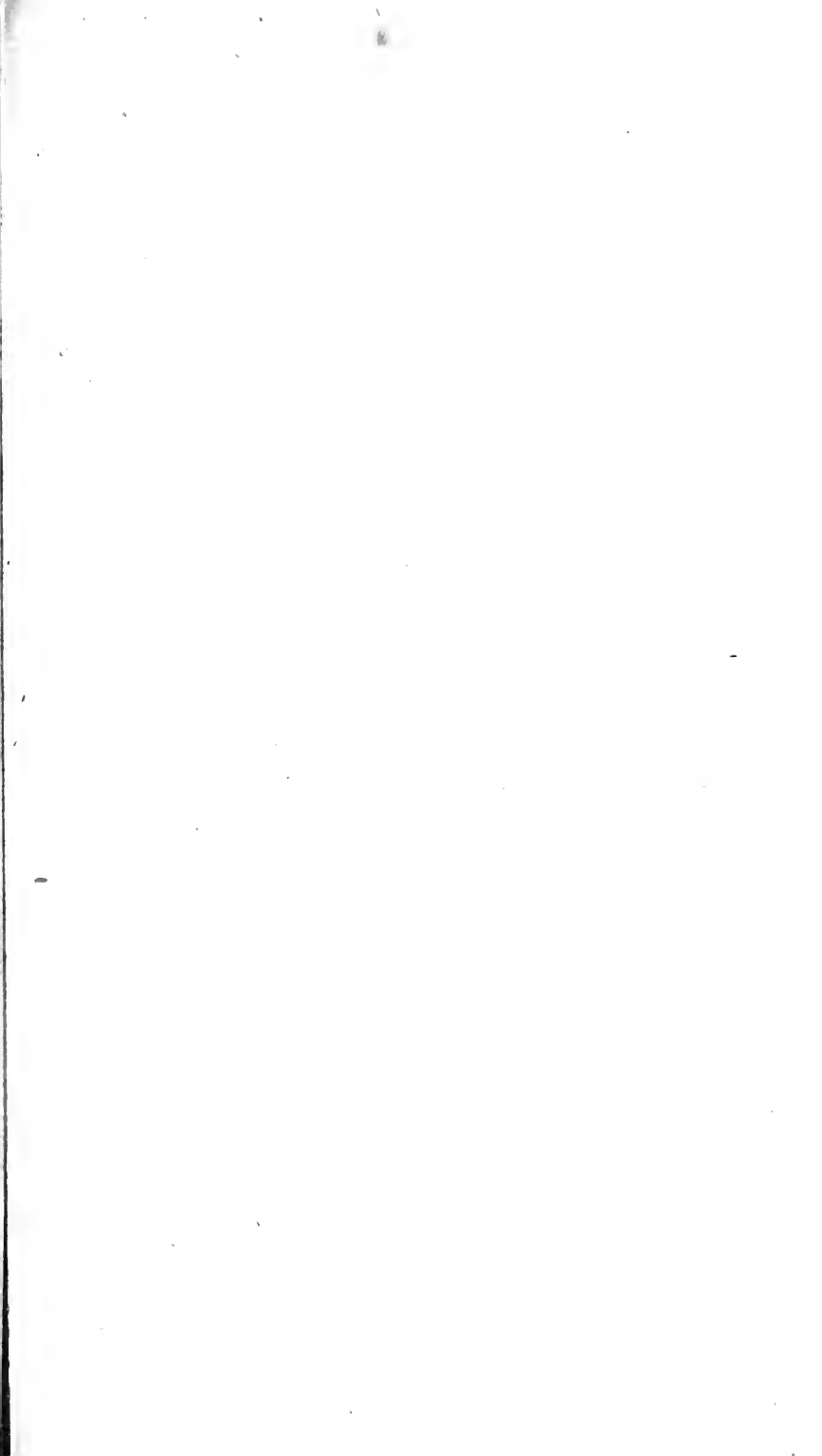
Canticum Moysi. Exodi caput xv. *Cantemus Domino.* 523

Alterum Moysi Canticum. Deuter. cap. xxxii. <i>Audite, cœli, quæ loquor.</i>	Page 527
Canticum Debboræ. Judic. cap. v. <i>Qui sponte obtulistis.</i>	534
Canticum Annæ. I. Reg. cap. vi. <i>Exultavit cor meum.</i>	541
Canticum Isaiaë. cap. xii. <i>Confitebor tibi, Domine.</i>	543
Alterum Isaiaë canticum cap. xxvi. <i>Urbs fortitudinis nostræ.</i>	545
Canticum Ezechiæ. Isa. cap. xxxviii. <i>Ego dixi.</i>	549
Canticum trium Puerorum. Dan. cap. iii. <i>Benedictus es, Domine.</i>	552
Canticum Jonæ. cap. ii. <i>Clamavi de tribulatione meâ.</i>	556
Canticum Habacuc. cap. iii. <i>Domine, audivi auditionem tuam.</i>	558
Canticum Judith. cap. xvi. <i>Incipite Domino in tympanis.</i>	563
CANTICA NOVI TESTAMENTI. Canticum Mariæ. Luc. cap. i. <i>Magnificat.</i>	567
Canticum Zachariæ. Luc. cap. i. <i>Benedictus.</i>	571
Canticum Simeonis. Luc. cap. ii. <i>Nunc dimittis.</i>	574

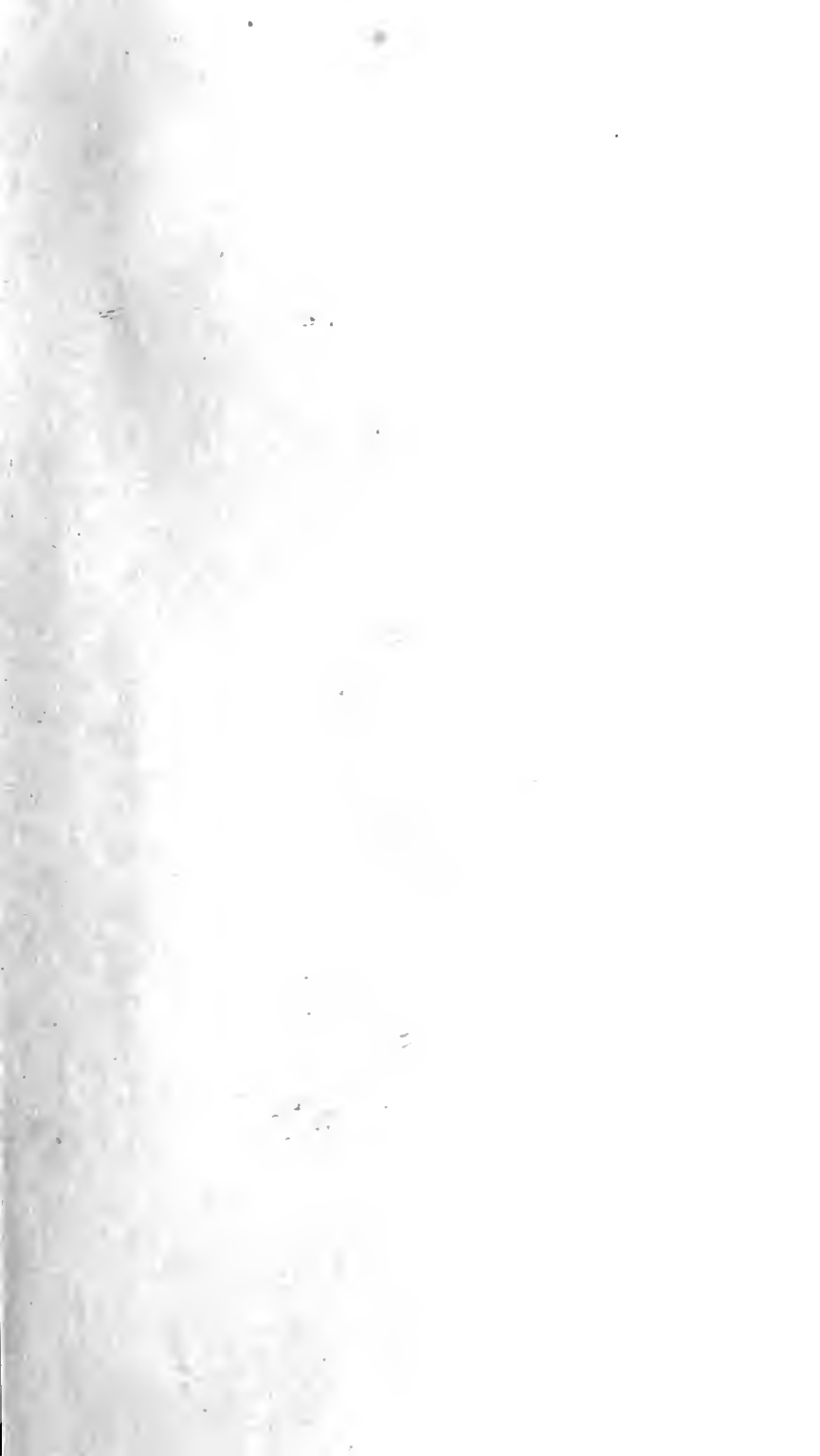
SUPPLENDA IN PSALMOS.

Admonitio.	577
In Psalmum ii. 7.	587
In Psal. xv. 8.	600
In Psal. xlv. 7.	605
In Psal. l. 7.	610
In Psal. cix. i.	619
In varios Psalmorum locos.	627

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

CE

